Glossary Of Literary Words

साहित्यिक शब्दावली

संपादक

डा० प्रेमनारायण टंडन, पी-एच० डी०

प्रकाशक : हिंदी साहित्य-भंडार, अमीनाबाद, लखनऊ
मुद्रक : विद्यामंदिर प्रेस, रानीकटरा, लखनऊ
तिथि : २३ फरवरी, १९६२
मूल्य : पुस्तकालय संस्करण—दस रुपया
साधारण संस्करण—आठ रुपया

INTRODUCTION

In May, 1947 was published a brief dictionary under the title *Glossary of Literary Terms.* It contained about four thousand words. The first edition was so popular that it sold out in a year. We are pleased to offer this second edition to the reader after nearly fifteen years of incessant work over the first venture for its enlargement and correction. The number of words is now nearly eighteen thousand. These have been culled from periodicals, books, English-Hindi dictionaries, and glossaries of technical terms published by the Union Government. The compiler is indebted to authors and compilers of the aforesaid source material.

Only such words have found place in this compilation as—being related with human nature, emotion, activities and life-routine—find place in all works of Art and Science and through them in Fiction, Drama, Poetry, Literary Criticism and—under literature in its widest sense—in works on Grammar, Philology, Psychology, Philosophy, Culture, Politics, History, Geography, Religion, Sociology and Fine Arts. The Glossary is designed to serve as a work of reference to all students and translators of books in these subjects. These subjects in their higher reaches are studied by Indian students through the medium of English, but they are often called upon to express their knowledge through the medium of Hindi, the national language of the country. At every step they face the problem of finding a word to fit in the meaning conveyed by the word in English. The compiler trusts that this Glossary should serve their need in large measure.

The aforesaid objectives have contributed towards differentiation of this Glossary from the general English-Hindi Dictionaries. It does not contain words in common use nor the several well-known meanings of a parti-

cular word. Without attempting to explain the meaning of the word in question with a number of words in Hindi, effort has been concentrated only on giving its one or two most suitable Hindi equivalents. Nominal, Verbal, Adjectival or Adverbial forms have also been added where necessary.

The paucity of technical terms in Hindi is a problem, the solution of which is being attempted by various agencies in and outside the Government. Instead of constructing new forms in Hindi for English words with technical meaning, only such Hindi equivalents have been accepted for this Glossary as have been made current by esteemed scholars and committees of the Central Government. Most Hindi equivalents of English words in this compilation are, therefore, easy as well as acceptable.

A word is needed in clarification of the title of this Glossary. It might have been termed 'A Glossary of Specific Words'. But two reasons have prompted us to stick to the old tittle for this edition : It has to serve the needs of the student of literature in particular and the forms too of Hindi equivalents are literary.

We conclude with a word to the Reader. If, on referring to this Glossary for a particular word, he finds it missing here, then he may be pleased to write a line about it to the compiler who will take care to include it in the next edition. Thus alone will its usefulness continue growing and the reader will earn the compiler's abiding gratitude.

Vidyamandir
Ranikatra, Lucknow
Feb. 23., 1962

P. N. Tandon

संकेत-सूची

—	*catchword to be added in the beginning*
— —	*Catchword to be added at the end*
a.	*adjective*
adv.	*adverb*
n.	*noun*
prep.	*preposition*
v.	*verb*

साहित्यिक शब्दावली
GLOSSARY OF LITERARY WORDS

A

Abandon *n.* परित्याग।
abandoned *a.* परित्यक्त।
abandonee *n.* परित्यक्ती।
abandonment *n.* परित्याग। असंयम, कामुकता। भावुकता।
abase *v.* तिरस्कृत करना।
abasement *n.* तिरस्कार।
abash *v.* लज्जित करना।
abashment *n.* लजीलापन।
abatable *a.* उपसंहरणीय।
abate *v.* उपसंहरण करना।
abatement *n.* उपसंहरण।
abbocy *n.* मठाधिपतित्व।
abbot *n.* मठाधिपति।
abbreviate *v.* संक्षिप्त करना।
abbreviated *a.* संक्षिप्त।
abbreviation *n.* संक्षेप। संकेतचिह्न।
abbreviator *n.* संक्षेपक।
abbreviatory *n* संक्षेपात्मक।
abbreviature *n.* संक्षेप।
ABC. (किसी विषय का) कखग।
abderian *a.* लालबुझक्कड़।
abduct *v.* अपहरण करना।
abducted *a.* अपहृत।
abduction *n.* अपहरण।
abductor *n.* अपहर्ता।
abecedarian *a.*वर्णमाला-संबंधी। *n.*नौसिखिया।
aberrance *n.* विपथ-गमन।
aberrancy *n.* पथ-भ्रष्टता।
aberrant *a.* पथभ्रष्ट।
aberrate *v.* पथभष्ट होना।
aberration *n.* पथ-भ्रष्टता।
abetment *n.* दुरुत्साहन।
abetter, Abettor *a.* दुरुत्साहक।
abhor *v.* घृणा करना।
abhorred *a.* घृणित।
abhorrence, Abhorrency *n.* घृणा।
abhorrent *a.* घृणास्पद।
abide (by) *v.* कर्त्तव्यनिष्ठ होना।
abinding *a.* शाश्वत।
abilities *n.* क्षमता। दक्षता। मानसिक शक्ति।
ability *n.* क्षमता। दक्षता। बौद्धिकता।
—Special विशेष योग्यता।
—Specific विशिष्ट योग्यता।
abiogenesis *n.*स्वयंभवता। अजीव से जीवोत्पत्ति।
ablation *n.* अपहरण। ह्रास।
ablative *n.* पंचमी विभक्ति। अपादान कारक।
ablaut *n.* स्वरक्रम, स्वरोच्चार, अपश्रुति।
able *a* प्रवीण, समर्थ, योग्य।
abnormal *a.* असाधारण।
abnormalism *n.* असाधारणतावाद।
abnormality, abnormity *n.* असाधारणता।
abnormous *a.* असाधारण।
abolish *v.* उन्मूलन करना।
abolishable *a.* उन्मूलनीय।
abolisher *n.* उन्मूलक।
abolishment *n.* उन्मूलन।
abolition *n.* उन्मूलन, लोप।

abominable *a.* जुगुप्स्य।
abominableness *n.* जुगुप्सनीयता।
abominate *v.* जुगुप्सा करना।
abominate. *n* जुगुप्सित।
abomination *n.* जुगुप्सा।
abominator *a.* जुगुप्सक।
aboriginal *n.* पुरातन।
aboriginality *n.* आदिवासीपन
aborigines *n.* आदिवासी।
abounding in affixes प्रत्यय-प्रधान।
above *a.* उपरिलिखित। *ad.* स्वर्ग में।
abracadabra *n.* बड़बड़ाहट। अस्पष्टबोल।
abrasion *n.* घर्षण।
abrasive *a.* घर्षी।
abridge *v.* संक्षिप्त करना।
abridged *a.* संक्षिप्त।
abridgement (-gment) *n.* संक्षेपण।
abroad *n.* विदेश।
abrogate *v.* निराकरण करना।
abrogated *a.* निराकृत।
abrogation *n.* निराकृति।
abrogative *a.* निराकारी।
abrupt *a.* आकस्मिक। असंबद्ध।
abruptly *ad.* अकस्मात्।
abruptness *n.* आकस्मिकता। असंबद्धता।
abscond *v.* पलायन करना।
absconded *a.* पलायित।
abscondence *n.* पलायनशीलता।
absconder *n.* पलायक।
absence *n.* अनुपस्थिति। वियोग। अन्यमस्कता।
— of accent निर्घात, अनुदात्त।
— of vibration अघोष।
absent *n.* अनुपस्थित। अन्यमनस्क।
absentee *n.* अनुपस्थित व्यक्ति।
absenteeism *n.* अनुपस्थायिता।
absently *ad.* असावधानी से।
absentminded *a* अन्यमनस्क।
absentmindedness *n.* अन्यमनस्कता।
absentness *n.* अनुपस्थिति।
Absolute *a.* निरपेक्ष, पूर्ण। अबाधित। निरंकुश।
—ego विश्वात्मा।
—ethics विशुद्ध नीतिशास्त्र।
—idea अमूर्त भावना।
—negation अत्यन्ताभाव।
—power परमसत्ता।
—The, परब्रह्म।
absolutely *ad.* स्वतः। पूर्णतः। सर्वथा।
absoluteness *n.* निरपेक्षता। संपूर्णता।
absolution *n.* विमोक्ष, निस्तार।
absolutism *n.* निरपेक्षतावाद। ब्रह्मवाद।
absolutist *n.* निरपेक्षवादी। ब्रह्मवादी।
absolvatory a निस्तारक।
absorb *v.* अवशोषण करना।
absorbability *n.* अवशोषणशक्ति।
absorbed *a.* अवशोषित।
absorber *n.* अवशोषी।
absorption *n.* अवशोषण। तन्मयता।
absorptive *a.* अवशोषक।
absorptiveness *n.* अवशोषकता।
abstemious *a.* संयमी।
abstemiousness *n.* संयम।
abstention *n* संयमन।
abstentious *a.* संयमशील।
abstinence, abstinency *n.* संयम।
abstinent *a.* संयमी।
abstract *n.* सार, संक्षेप। अमूर्तीकरण। *v.* संक्षिप्त करना। भावजगत में विचरना। *a.* संक्षिप्त। भाववाची, अमूर्त। दुर्बोध। असंबद्ध।
—idea अमूर्त भावना।
—knowledge भावना-ज्ञान।
—noun भाववाचक संज्ञा।
—number विशुद्ध संख्या।
—reasoning भावात्मक तर्क।
—self प्रत्यागात्मा।

—term भाववाचक पद ।
abstracted *a.* अन्यमनस्क ।
abstractedness *n.* अन्यमनस्कता ।
abstraction *n.* पृथक्करण । संसार - निवृत्ति । कल्पना । अमूर्तीकरण । अन्यमनस्कता । भावमग्नता ।
abstractionist *n.* कल्पनावादी ।
abstractive *a.* भावशील ।
abstractness *n.* भावात्मकता । अमूर्तता । संक्षिप्तता ।
abstruse *a.* दुर्बोध ।
abstruseness *n.* दुर्बोधता ।
abstrusity *n.* दुर्बोधता ।
absurd *a.* असम्बद्ध । असंगत । हास्यास्पद ।
absurdity *n.* असम्बद्धता । असंगति । हास्यास्पदता ।
abundance *n.* आधिक्य । समृद्धि ।
abundant *a.* अधिक । सम्पन्न ।
abusable *a.* अपकथ्य ।
abuse *n.* अपशब्द, अपकथन । *v.* अपशब्द कहना ।
abuser *n.* अपभाषी ।
abusive *a.* अश्लील, अपभाषित ।
abusiveness *n* अश्लीलता, अपभाषिता ।
abyss *n.* पाताल ।
abyssal *a.* पातालीय ।
academic *n.* संशयशील । *a* विद्योचित । साहित्यिक । सैद्धांतिक । शास्त्रीय । विश्वविद्यालयीय । सिद्धांतवादी ।
academical *a.* विद्वत्सभा-संबंधी ।
—discussion शास्त्रीय वाद-विवाद ।
— qualification शास्त्रीय योग्यता ।
academician, academist *n.* विद्वान ।
academy *n.* विद्यापीठ, संस्थान । विद्वत्परिषद ।
acardia *n.* हृदयहीनता ।
acardiac *a.* हृदयहीन ।
acatalepsia *n.* अनिश्चय ।
acatalepsy *n.* अज्ञेयता ।
acataleptic *a.* अज्ञेयवादी ।
accede *v.* सम्मिलित होना । सहमत होना ।
accelerant *n.* त्वरक ।
accelerate *v.* त्वरित करना ।
accelerated *a.* त्वरित ।
accelerating *a.* त्वरावर्धक ।
acceleration *n.* त्वरा ।
accent *n.* उच्चारण । स्वरचिह्न । स्वराघात । *v.* स्वराघातपूर्वक उच्चारण करना । स्वराघातचिह्न लगाना । अभिव्यक्त करना । उदात्त करना ।
—accute उदात्त स्वर ।
—circumflex स्वरित स्वर ।
—musical गीतात्मक स्वर ।
—soft कोमल स्वर ।
— stress बलात्मक ।
accented *a.* सस्वर । स्वरांकित ।
accentless *a.* अस्वर । अस्वरांकित । अनुदात्त ।
accentor *n.* सुगायक ।
accentual *a.* स्वरमय । अक्षरबलीय ।
accentuate *v.* स्वरमय करना । अक्षरबलीय करना ।
accentuated *a.* सस्वर । स्वरवत् ।
accentuation *n.* स्वरांकन । स्वरोच्चारण ।
accentuator *n.* स्वरोच्चारक ।
accept *v.* स्वीकार करना ।
acceptability, acceptableness *n.* स्वीकार्यता । रुचिरता ।
acceptable *a.* स्वीकार्य । रुचिर ।
acceptance, accepancy *n.* स्वीकृति । आस्था ।
—letter स्वीकृति-पत्र ।
acceptation *n* स्वीकृति । स्वीकृत अर्थ ।
accepted *a.* स्वीकृत ।
accepter, acceptor *n.* स्वीकर्ता ।
access *n.* गति । पहुँच । संलग्नता । (क्रोध का) उद्वेग । (भाव का) उद्रेक ।
accessary *a.* सहयोगी । आनुषङ्गिक । युक्त ।

accessibility *n.* सुगमता ।
accessible *a.* सुगम ।
accession *n.* सिंहासनारोहण ।
accessories *n.* उपकरण ।
accessory *n.* सहयोगी । a. अतिरिक्त, आनुषांगिक, संलग्न ।
accidence *n.* (व्याकरण का) प्रत्यय । मूलतत्व ।
accidency *n.* आकस्मिकता, दैवयोग ।
accident *n.* अप्रत्याशित घटना । अनिच्छित कार्य । दुर्दैव । (रचना में) क्रमहीनता ।
accidental *a.* आकस्मिक । प्रासंगिक ।
—definition तटस्थ लक्षण ।
—error अकल्पित भूल ।
accidentalism *n.* अकारणवाद । आकस्मिकत्व ।
accidentally *ad.* दैवात् । अकस्मात् ।
acclaim *n* जय-जयकार । *v.* जय-जयकार करना । अभिनन्दन करना ।
acclaimer, acclamator *n.* समाभिनन्दक ।
acclaimation *n* जय-जयकार । अभिनन्दन ।
acclimatize *v.* दशानुकूलन ।
accommodate *v.* अनुरूप बनना । मतभेद दूर करना । उपकृत करना ।
accommodating *a.* अनुकूलक । शालीन ।
accommodation *n.* अनुकूलन । संयोजन ।
—relative—सापेक्ष संयोजन ।
accommodative *a.* अनुकूलनकारी ।
accommodator *n.* अनुकूलक ।
accompaniment *n.* संगति । स्वर-संगति ।
accompany *v.* सम्मिलित होना । सुर मिलाना ।
accompanying *a.* संलग्न ।
accomplice *n.* सहापराधी ।
accomplish *v.* निष्पन्न करना, समापन करना, प्रवीण होना ।
accomplishable *a.* साध्य, करणीय ।
accomplished *a.* निष्पन्न । प्रवीण ।
accomplisher *n* निष्पादक ।
accomplishment *n.* निष्पादन, समापन । प्रवीणता ।
accord *n.* मतैक्य । समस्वरता । *v.* एकमत होना । सुर मिलाना ।
accordance accordancy *n.* अनुसारता ।
accordant *a.* अनुसारी । समरस ।
according *ad.* अनुसारी । सुसंगत ।
accordingly *ad.* तदनुसार । फलतः ।
accost *n.* सम्बोधन । अभिवादन । *v.* सम्बोधन करना । अभिवादन करना ।
accostable *a.* अभिवादनीय ।
accosted *a.* सम्बोधित । अभिवादित ।
account *n.* गणन । निमित्त । विवरण । *v* उत्तरदायी होना । स्पष्ट करना ।
accountableness, accountability *n.* उल्लेखनीयता । स्पष्टव्यता । उत्तरदायित्व ।
accountancy *n.* गणनाशास्त्र ।
accountant *n* गणक ।
accoutre *v.* सज्जित करना ।
accoutrements *n* प्रसाधन ।
accredit *v.* श्रेय देना ।
accrescence *a.* वृद्धि ।
accrescent *a.* वृद्धिशील ।
accrete *a.* संवर्द्धित ।
accretion *n.* अभिवृद्धि ।
accretionary, accretive *a.* संवृद्धिशील ।
accrual *a.* प्रोद्भूत । उपार्जित ।
accrue *v* उद्भूत होना । उपार्जन करना ।
accrued *a.* उद्भूत । उपार्जित ।
accruement *n.* उद्भूति । उपार्जना ।
accruing *a.* उद्भावी ।
accumulable *a.* संचेय ।
accumulate *v* संचित करना ।
accumulated *a.* संचित ।
accumulation *n.* संचयन । राशि ।
—of energy *n.* शक्ति-संचय ।
accumulative *a.* संचित ।
accumulator *n.* संचायक ।

accuracy *n.* शुद्धता ।
accurate *a.* परिशुद्ध ।
accurse *v.* शाप देना ।
accursed, accurst *a.* शापित ।
accusable *a.* दोषारोप्य ।
accusant *n.* दोषारोपक ।
accusation *n.* दोषारोपण ।
accusatival *a.* कर्मकारक-विषयक ।
accusative *a.* आरोपक ।
—case कर्मकारक ।
accusatorial *a.* दोषारोपकीय ।
accusatory *a* आभियोगात्मक ।
accuse *v.* अभियोग लगाना ।
accused *n.* अभियुक्त ।
accuser *n.* अभियोक्ता ।
accusive *a.* अभियोगी ।
accustom *v.* अभ्यस्त होना ।
accustomed *a.* अभ्यस्त ।
acerbity n. तिक्तता ।
achievable *a.* निष्पाद्य । उपार्ज्य ।
achieve *v.* निष्पादित करना । उपार्जित करना ।
achievement *n* निष्पत्ति, सिद्धि । सिद्ध वस्तु ।
achromatic *a.* वर्णहीन (वर्ग=रंग) ।
achromaticity *n.* निर्वर्णता ।
achromatise *v* वर्णहीन करना ।
achromatism *n*, अवर्णत्व ।
achromatopsy *n.* सर्ववर्णान्धता ।
acknowledge *v.* स्वीकार करना । प्राप्ति-स्वीकार करना ।
acknowledgeable *a.* स्वीकृत्यर्थ ।
acknowledged *a.* स्वीकृत । स्वीकृति-प्राप्त ।
acknowledgement-gment *n.* स्वीकार । प्राप्ति-सूचना ।
acknowledger *n.* स्वीकर्त्ता ।
acosmism *n.* अद्वैतवाद ।
acosmist *n.* अद्वैतवादी ।
acoustic, acoustical *a.* श्रवणेन्द्रिय-विषयक । ध्वनि-संबंधी ।
acoustician *n.* ध्वनिवेत्ता ।
acoustics *n.* श्रुति-विज्ञान । ध्वनिशास्त्र ।
acquaint *v.* परिचित करना । अवगत होना या करना ।
acquaintance *n.* परिचय । परिचित व्यक्ति ।
acquainted *a* परिचित । अवगत ।
acquest *n.* उपलब्धि ।
acquiesce *v.* मौनतः स्वीकारना ।
acquiescement, acquiescence *n.* मौन-स्वीकृति ।
acquiescent *a.* मौनतःसहमत ।
acquirability *n.* उपार्जनीयता ।
acquirable *a.* उपार्जनीय ।
acquire *v.* उपार्जन करना ।
acquired *a.* अर्जित ।
—character अर्जित गुण ।
—responses अर्जित प्रतिक्रियायें ।
acquirement *n.* अर्जन ।
acquirer *n.* अर्जक ।
acquisible *a.* उपार्ज्य ।
acquisition *n.* अर्जन । अर्जित गुण ।
acquisitive *a.* अर्जनेच्छु ।
acquisitiveness *n.* उपार्जन-लिप्सा ।
acquit *v.* विमुक्त करना । दायित्व निभाना ।
acquittal *n.* विमुक्ति ।
acquittance *n.* ऋण-मुक्ति । कर्तव्य-पालन ।
acquitted *a.* विमुक्त ।
acridity *n.* विक्षोभ ।
acrimonious *a* रुक्ष (वाक्य अथवा स्वभाव)
acrimoniousness *n* प्रकृति की रुक्षता ।
acrimony. *n.* (स्वभाव की) उग्रता ।
acrobat *n.* नट ।
acrobatic *a.* नट-संबंधी ।
acrobatism *n.* नटपना ।
act *v.* कार्य करना । अभिनय करना । *n.* कार्य । (नाटक का) अंक । अधिनियम ।

—(of God) भगवान की माया।
actable *a.* करणीय।
acting *n.* कार्यकारी। अभिनय। *a.* स्थानापन्न।
action *n.* कार्य। (नाटक में) अभिनय की मुद्रा या भाव। व्यवहार।
—and reaction क्रिया और प्रतिक्रिया।
—automatic—स्वतःसिद्धि।
—instinctive—सहज क्रिया।
—involuntary—अनैच्छिक क्रिया।
—voluntary—ऐच्छिक क्रिया।
actionable *a.* व्यवहार्य।
actional *a.* क्रियायुक्त।
—song सचेष्ट गीत।
activate *v.* सक्रिय बनना। प्रेरित करना।
activation *n.* कर्मण्यन, प्रेरण।
activator *n.* कर्मण्यक, प्रेरक।
active *a.* कर्मण्य, सक्रिय। जागरूक।
—vigour शक्ति।
—voice कर्तृवाच्य।
activeness *n.* कर्मण्यता, क्रियाशीलता।
activism *n.* कर्मण्यतावाद।
activist *n.* कर्मण्यतावादी।
activities *n.* क्रियाएँ।
activity *n.* क्रियाशीलता। कार्यकारिता।
—feeling of—क्रियाशीलता की भावना।
actor *n.* अभिनेता। कर्त्ता।
actress *n.* अभिनेत्री, (नाटक की) पात्री।
actual *a.* यथार्थ। निष्पन्न। अभिव्यक्त।
actualism *n* यथार्थवादिता।
actuality *n.* यथार्थता। प्रत्यक्षवाद।
actualize *v.* वास्तविक ढंग से वर्णन करना।
actually *ad.* यथार्थतः।
actuate *v.* प्रवृत्त करना।
actuated *a.* प्रवृत्त।
actuation *n.* प्रेरणा।
actuator *n.* प्रेरक।
acuity *n.* (बुद्धि की) तीक्ष्णता।
acumen *n.* विदग्धता, प्रगल्भता, कुशाग्रता।
acuminous *a.* कुशाग्रबुद्धि।
acute *a* तीक्ष्ण। कर्कश। सूक्ष्म स्वराघातवाला [(वर्ण)
acuteness n. तीक्ष्णता। कर्कशता।
adage *n.* सूक्ति।
adam *n.* आदिपुरुष, मनु।
adamic *a.* मानवी।
adapt *v* अनुकूल करना।
adaptability *n.* अनुकूलनशीलता।
adaptable *a.* अनुकूलनीय।
adaptation *n.* अनुकूलन।
—social—सामाजिक अनुकूलन।
—time—अनुकूलन काल।
adapted—अनुकूलित।
adapter, adaptor *n.* अनुकूलक।
adaptive *a.* अनुकूली।
—response अनुकूलन प्रतिक्रिया।
add *v.* जोड़ना, योग करना।
addable *n.* योज्य।
added *a* युक्त।
addibility *n.* योगकरणीयता।
addict *v.* मदिरासेवी। *v.* आसक्त होना। अभ्यस्त करना।
addicted *a.* आसक्त। अभ्यस्त।
addiction *n.* आसक्ति, व्यसन।
addition *n.* परिवर्द्धन। योग।
additional *a.* अनुपूरक, अतिरिक्त।
additionally *ad.* अतिरिक्त रूप में।
address *n.* पता। अभिभाषण। सम्बोधन। अभिनन्दन-पत्र। पूर्वराग। *v.* सम्बोधित करना। पता लिखना। भाषण देना।
addressed *a.* सम्बोधित।
addreesee *n.* पतेवाला, प्राप्यकर्त्ता।
adduce *v.* उद्धृत करना।
adduceable, adducible *a.* उद्धरणीय।
adenography *n.* ग्रंथि-विज्ञान।
adenology *n.* शारीरिक ग्रन्थि-विज्ञान।

adequacy, adequateness *n.* यथेष्टता।
adequate *a.* यथेष्ट।
adespota *n.* अमान्य कृति।
adhere *v.* संलग्न होना। आसक्त होना।
adherence *n.* संलग्नता। आसक्ति।
adherency *n.* दृढ़ता। स्थिरता।
adhesion *n.* संलग्नता। आसक्ति।
adhesive *a.* संलग्नशील।
ad hoc—तदर्थ।
—committee तदर्थ मंत्रणा-समिति।
adhominum—हेत्वाभास।
adiaphorism *n.* सहिष्णुता।
adjacency *n.* समीपता।
adjacent *a.* समीपस्थ।
adjectival *a.* विशेषणात्मक।
adjective *n.* विशेषण।
adjourn *v.* स्थगित करना।
adjourned *a.* स्थगित।
—sine a die अनियत तिथि के लिए स्थगित।
adjournment *n.* स्थगन।
adjuration *n.* सशपथ कथन।
adjuratory *a.* शपथपत्र-संबंधी।
adjust *v.* समायोजन करना। व्यवस्थित करना।
adjustable *a.* व्यवस्थाप्य। समायोज्य।
adjusted *a.* व्यवस्थापित। समायोजित। संधानित।
adjuster *n.* समायोजक। व्यवस्थापक।
adjustment *n.* समायोजन। व्यवस्था।
—method of—समायोजन-पद्धति।
—physical—भौतिक समायोजन।
—social—सामाजिक समायोजन।
administer *v.* व्यवस्था करना। प्रशासन करना।
administered *a.* प्रशासित। व्यवस्थित।
administrable *a.* प्रशासनीय। व्यवस्थनीय।
administrate *v.* प्रशासन करना। व्यवस्था करना
administration *n.* व्यवस्था। प्रशासन।
adnimistrative *a.* प्रशासनिक। व्यावस्थिक।
administrator *n.* प्रशासक। व्यवस्थापक।
administratorship *n.* प्रशासकीय पद। व्यवस्थकत्व।
administratrix *n.* प्रशासिका। व्यवस्थापिका।
admirable *a.* श्लाघनीय।
admirative *a.* श्लाघनीय।
admire *v.* श्लाघा करना।
admired *a.* श्लाघित।
admirer *n.* श्लाघक।
admissibility *n.* प्रवेश्यता। गाह्यता।
admissible *a.* प्रवेश्य। ग्राह्य।
admission *n.* प्रवेश।
admissory *a.* प्रवेश-विषयक।
admonisher *n.* उद्‌बोधक।
admonishment *n.* उद्‌बोधन।
admonition *n.* उद्‌बोधन।
admonitor *n.* उद्‌बोधक।
admonitory *a.* उद्‌बोधनयुक्त।
adnoun *n.* संज्ञा-सहायक।
adolescence (-ncy) *n.* तारुण्य।
adolescent *n.* तरुण।
adonis *n.* कामदेव। रसिक।
adonize *v.* रँगीला बनना।
adopt *v.* ग्रहण करना।
adoptability *n.* दत्तकादेयता।
adoptable *a.* दत्तकादेय। ग्रहणीय।
adopted *a.* गृहीत। दत्तक।
adoption *n.* दत्तक-ग्रहण। ग्रहण।
adoptionism *n.* स्वीकारवादिता।
adoptive *a.* दत्तक। गृहीत, ग्राह्य।
adorable a. आराध्य।
adoration *n.* आराधना।
adore *v.* आराधना करना।
adorer *n.* आराधक।
adorn *v.* अलंकृत करना।
adorning *n.* अलंकरण।

adornment *n.* अलंकरण।
adroit *a.* चतुर।
adroitness *n.* चतुराई।
adulate *v.* चाटुकारी करना।
adulation *n.* चाटुकारी।
adulator *n.* चाटुकार।
adult *a.* वयस्क।
adulterate *a.* मिश्रित। वर्णसंकर। मिश्रित करना। *v.* वर्णसंकर करना।
adulteration *n.* मिश्रण। वर्णसंकरता।
adulterator *n.* मिश्रणकर्ता। जार।
adulterer *n.* व्यभिचारी।
adulteress *n.* व्यभिचारिणी।
adulterine *a* वर्णसंकर।
adulterous *a.* व्यभिचारी।
adultery *n.* व्यभिचार।
adultness *n.* वयस्कता।
adumbrant *a.* छायारूपता।
adumbrate *v.* छायांकित करना।
adumbration *n.* छायांकन।
adumbrative *a.* प्रतीकात्मक।
advalorem *a.* मूल्यानुसार।
advance *n.* प्रगति। *v.* प्रोन्नत करना।
advanced *a.* प्रगत।
advancement *n.* प्रगति।
advent *n.* अवतार।
adventism *n.* अवतारवाद।
adventure *n.* साहसिकता। *v.* साहसिक कार्य करना।
adventureful *a.* साहसपूर्ण।
adventurer *n.* साहसिक।
adventuresome *a.* साहसी।
adventuress *a.* साहसशीला।
adventurous *a.* साहसिक।
adverb *n.* क्रियाविशेषण।
adverbial *a.* क्रियाविशेषण-सम्बन्धी।
adversary *n.* प्रतिपक्षी।
adversative *a.* विरोध-सूचक।
adverse *a.* विरुद्ध।
adverseness *n.* विरुद्धता।
adversity *n.* आपत्काल।
advert *v.* उल्लेख करना।
advertise *v.* विज्ञापित करना, प्रचारित करना।
advertised *a.* विज्ञापित। प्रचारित।
advertisement *n.* विज्ञापन। प्रचार।
advertiser *n.* विज्ञापक। प्रचारक।
advertising department *n.* विज्ञापन-विभाग।
advice *n.* परामर्श।
advisable *a.* परामर्श्य।
advisableness *n.* परामर्श्यता।
advisably *ad.* उचित रूप से।
advise *v.* परामर्श देना।
advised *a.* प्रज्ञापित। मंत्रित।
—ill—कुमंत्रित।
—well—सुमंत्रित।
adviser, advisor *n.* परामर्शदात्री।
advisory *a* परामर्शदाता।
—committee—परामर्शदात्री समिति।
advocacy *n.* पक्षपोषण।
advocatc *v.* पक्षपोषण करना।
adytum *n.* पूजागृह।
aeon *n.* अनादि काल।
aerial *a.* वायवीय। कल्पित।
aeriality *n.* वायवीयत्व। काल्पनिकता।
aerodynamics *n.* वायुगति-विज्ञान।
aerography *n.* ऋतु-विद्या।
aerolight *n.* उल्काश्म।
aerolithology *n.* उल्का-विज्ञान।
aerological *a.* वायुमण्डल-सम्बन्धी।
aerologist *n.* वायु-विज्ञान-वेत्ता।
aerology *n.* वायु-विज्ञान।
aesthete *n.* सौन्दर्योपासक।
aesthetic *a.* सौन्दर्यशास्त्रीय। सुरुचि पूर्ण। रस-संबंधी।

aesthetical *a.* सौन्दर्य बोध-विषयक ।
—feeling सौन्दर्य-भावना ।
—emotion सौन्दर्य-भावना ।
—experience सौन्दर्यानुभूति ।
—faculty सौन्दर्य-ज्ञान ।
—imagination सौन्दर्य-कल्पना ।
—pleasure रसानुभूति ।
—sense सौन्दर्य-वृत्ति ।
—sentiment सौन्दर्याभिरुचि ।
—standard सौन्दर्य-प्रमाण ।
aestheticism *n.* सौन्दर्य-बोध ।
aesthetics *n.* सौन्दर्य-शास्त्र । रस-शास्त्र ।
aetiology *n.* कारण-निरूपण ।
affability *n.* शालीनता ।
affable *a.* शालीन ।
affair *n,* कार्य-व्यापार ।
affect *n.* प्रभाव ।
affectation *n.* आडम्बर ।
affected *a.* आडम्बरपूर्ण । प्रभावित ।
affectedness *n.* आडम्बर ।
affectibility *n.* प्रेम-भाव ।
affecting *a.* प्रभावित करनेवाला ।
affection *n.* अनुराग ।
affectional *a.* प्रेम-भावात्मक ।
affectionate *a.* प्रणयी । अनुरक्त । प्रीतियुक्त ।
—gift प्रसाद-दान ।
affectionateness *n.* अनुराग ।
affectioned *a.* प्रेम-बाधित ।
affective *a.* भावोत्पादक ।
affiance *n.* वाग्दान । आस्था ।
affiance *v.* वाग्बद्ध करना ।
affianced *a.* वाग्दत्त ।
affidavit *n.* शपथपत्र ।
affiliate *v.* सम्बद्ध करना ।
affiliated *a.* सम्बद्ध ।
affiliating—संयोजक ।
affiliation *n.* सम्बन्धन ।

affinitive *a.* प्रीतिभाजन ।
affinity *n.* प्रीति । बन्धुत्व ।
affirm *v.* पुष्टि करना । अनुमोदन करना ।
affirmable *a.* अनुमोदनीय ।
affirmance *n.* पुष्टीकरण ।
affirmant *a.* पुष्टिकर्त्ता । अनुमोदक ।
affirmation *n.* पुष्टीकरण ।
affirmative *a.* स्वीकारात्मक ।
—preposition विधिवाच्य ।
affirmatory *a.* निश्चयात्मक ।
affirmer *n.* स्वीकर्त्ता ।
affiix *n.* उपसर्ग, विभक्ति, प्रत्यय ।
—formative—रचनात्मक प्रत्यय ।
afflation *n.* प्रेरणा ।
afflatus *n.* प्रेरणा ।
affricate—स्पर्शसंघर्षी ।
aforenamed *a.* पूर्वकथित ।
aforesaid *a.* पूर्वोक्त ।
after *a.* परवर्ती । *ad.* उपरान्त ।
—glow संध्याराग ।
—piece प्रहसन ।
—sensation अनुवेदन ।
against *prep.* विरुद्ध ।
agamic *a.* अविवाह-जात ।
agamist *n.* विवाह-विरोधी ।
agamogenesis *n.* अविवाह-सन्तान ।
agamous *a.* अविवाही ।
agate *n.* गोमेदक ।
agatine *a.* गोमेदीय ।
agaty *a.* गोमेद-सा ।
age *n.* आयु । महान युग ।
—bronze—कांस्य युग ।
—geological—भूवैज्ञानिक काल, भू-[वैज्ञानिक आयु ।
—ice—हिमकाल ।
—iron—लौह-युग ।
—stone—पाषाण-काल ।
— the great ice—महाहिम-काल ।

aged *a.* वयोवृद्ध ।
ageless *a.* चिरयुवा ।
agency *n.* अभिकर्तृत्व ।
agenda *n.* विचारणीय विषय, कार्यसूची, कार्यावली ।
agennesis *n.* क्लीवता ।
agent *n.* प्रभावकारक । अभिकर्त्ता ।
—direct—प्रत्यक्षकारक ।
—disintegrating—विच्छेदक कारक ।
—effective—प्रभावीकारक ।
—indirect—परोक्ष कारक ।
—ineffective—अप्रभावी कारक ।
—natural—प्राकृतिक कारक ।
agglutinate *v.* (संश्लिष्ट भावों को व्यक्त करने के लिए साधारण) शब्दों को जोड़ना ।
agglutinating *a.* प्रत्यय-प्रधान (संयोगी)
agglutinative *a.* संयोजनात्मक ।
aggrandize *v.* वृद्धि करना । अतिकथन करना ।
aggrandizement *n.* अभ्युदय । अतिशयोक्ति ।
aggravate *v* उत्तेजित करना ।
aggravating *a.* उत्तेजक ।
aggravation *n.* उत्तेजना ।
aggravator *a.* उत्तेजक ।
aggregate *n.* समूह । *a.* राशिकृत ।
aggregation *n.* राशिकरण । समूहन ।
aggress *v.* अग्राक्रमण करना ।
aggression *n.* अग्राक्रामण ।
aggressive *a.* आक्रमणशील । अग्राक्रामक ।
aggressor *n.* अग्राक्रामक ।
agitate *v.* आन्दोलित करना ।
agitated *a.* आन्दोलित ।
agitation *n.* आन्दोलन ।
agitator *n.* आन्दोलक ।
agnate *a.* सजातीय । सगोत्र ।
agnatic *a.* सजातीय । सगोत्र ।
agnation *n.* सजातीयकरण । सगोत्रता ।
agnomen *n.* उपनाम ।
agnostic *a.* नास्तिवादी, अज्ञेयवादी ।
agnosticism *n.* नास्तित्वाद, अज्ञेयवाद ।
agonistic *a.* विवादात्मक ।
agony *n.* वेदना ।
agoraphobia *n.* सभाभीरुता ।
agreeable *a.* अनुकूल, सहमत ।
agreeableness *n.* अनुकूलता, सहमति ।
agreed *a.* सहमत ।
agreement *n.* अनुबन्ध । सहमति ।
—form प्रतिज्ञा-पत्र ।
agricultural *a.* कृषिक ।
agricuture *n.* कृषि ।
agriculturist *n.* कृषक ।
agriologist *n.* कृषिविज्ञानार्थी ।
agriology *n,* कृषि-विज्ञान ।
agronomic *n.* कृषिशास्त्रीय ।
agronomist *n.* कृषिविद् ।
agronomy *n.* कृषि-विद्या ।
aim *n.* उद्देश्य । लक्ष्य । प्रयोजन ।
aimless *a.* निरुद्देश्य । लक्ष्यहीन ।
aimlessness *n.* निरुद्देश्यता । लक्ष्यहीनता ।
air *n.* वायु ।
—ascendence of—वायु-आरोहण ।
airiness *n.* प्रसन्नता । असारता ।
airy *a.* वायवीय । प्रसन्नचित्त । असार ।
alarm *n.* आतंक । चेतावनी ।
alarmed . संत्रस्त ।
alarming *a.* आतंककर ।
alarmism *a.* आतंकवाद ।
alarmist *n.* आतंकवादी ।
album *n.* चित्राधार । चित्र-संग्रह ।
alchering *a.* पौराणिक युग ।
alert *a.* जागरूक ।
alertness *n.* जागरूकता ।
alethiology *n.* विवेकशास्त्र ।
aleurometer *n.* छहताला छन्द ।
algesia *n.* दुःखानुभूति ।
algonia *n.* सम्भोगानन्द ।

alias *n.* उपनाम ।
alive *a.* सप्राण । सचेत ।
alkanet *n,* मेंहदी ।
allegation *n.* अभिकथन, दोषारोपण ।
allegator *a.* अभिकथयिता, दोषारोपी ।
alleged *a.* अभिकथित । आरोपित ।
allegiance *n.* राजभक्ति । निष्ठा ।
allegiant *a.* राजभक्त ।
allegoric *a.* रूपात्मक, रूपकमय ।
allegorical *a.* अन्योक्ति-सम्बन्धी, रूपक-संबंधी ।
allegorically *ad.* रूपकतः, दृष्टान्ततः ।
allegorist *n.* अन्योक्तिकार, अलंकार में चतुर ।
allegorization *n.* अलंकरण ।
allegorize *v.* अन्योक्ति या रूपक बनाना ।
allegory *n.* अन्योक्ति, दृष्टान्तरूपक । प्रतीक-[लक्षण ।
alliance *n.* मैत्री ।
alliteral *a.* समध्वनि ।
alliteration *n.* अनुप्रास ।
alliterative *a.* अनुप्रास-सम्बन्धी ।
allocution *n.* प्रवचन ।
allogamy *n.* विषम विवाह ।
allotment *n.* निर्धारण ।
allotted *a.* निर्धारित ।
allowance *n.* अनुमति । उपवेतन ।
allowed *a.* अनुमत ।
allure *n,* प्रलोभन । आकर्षिता ।
allurement *n.* प्रलोभन । आकर्षण ।
allurer *n.* प्रलोभनकर्ता ।
alluring *n.* मोहक ।
allusion *n.* अन्तर्कथा । संकेत ।
allusive *a,* अन्तर्कथायुक्त । संकेतयुक्त ।
allusiveness *n.* अन्तर्कथात्मकता । सांकेतिकता ।
allusory *a.* संकेत-सूचक ।
alma mater *n.* मातृ-संस्था ।
almanac *n.* पंचाग ।
almanographer *n.* पंचाङ्गक ।
almightiness *n.* सर्वशक्तिमत्ता ।
almighty *a.* सर्वशक्तिमान ।
alogical *a.* तर्कहीन ।
alphabet *n.* वर्णमाला । प्राथमिक सिद्धान्त ।
alphabetic *a.* वर्णानुक्रमिक ।
—order अकारादि क्रम ।
—sound वर्णध्वनि ।
alphabetical *a.* वर्णक्रम-विषयक ।
alphabetology *n,* वर्णमाला-विज्ञान ।
altar *n.* वेदी ।
altarage *n.* (वेदी पर चढ़ी) बलि ।
alterant *n.* विकल्प । *a.* परिवर्तनक्षम ।
alteration *n.* परिवर्तन ।
alterative *a.* परिवर्तनशील ।
altercation *n.* वाग्युद्ध, विवाद ।
altercative *a,* विवादपूर्ण ।
altered *a.* परिवर्तित ।
alternate *a.* एकान्तरिक, वैकल्पिक ।
alternation *n.* एकान्तरण, विकल्प ।
alternative *n.* विकल्प । *a.* वैकल्पिक ।
alternatively *ad.* विकल्पितः ।
alternativeness *n.* वैकल्पिकता ।
altitude *n.* उन्नतांश ।
altruism *n.* परोपकारवाद । परार्थवाद ।
altruist *n.* परार्थवादी ।
altruistic *a.* परार्थवादपरक ।
—emotion परोपकार-भाव ।
alumna *n.* स्नातिका ।
alumnus *n.* स्नातक ।
alveary *n.* शब्दकोष ।
alveolar *a.* वर्त्स्य ।
alveolus *n.* वर्त्स ।
amalgamated *a.* एकीकृत ।
amalgamating *a.* पूर्ण संयोगी ।
amalgamation *n.* एकीकरण ।
amanuensis *n.* लिपिकार ।
amateur *n.* कलाप्रेमी, रसिक ।
amateurish *a.* कलाप्रिय, रसिक ।

amateurishness *n.* कलाप्रियता, रसिकता ।
amateurism *n.* कलाप्रियतावाद ।
amative *a.* कामुक ।
amativeness *n.* कामुकता ।
amatorial *a.* प्रेमोत्पादक ।
amatory *a.* वासनापूर्ण ।
amazement *n.* विस्मयाभिभूति ।
amazing *a.* विस्मयजनक ।
amazon *n.* रणचण्डी (स्त्री) ।
ambages *n.* व्यंग्य ।
ambassador *n.* प्रणिधि, राजदूत ।
ambassadorship *n.* राजदूतत्व ।
ambiguity *n.* संदिग्धार्थता ।
ambiguous *a.* संदिग्ध ।
—sign संदिग्धार्थक चिन्ह ।
ambition *n.* महत्वाकांक्षा ।
ambitious *n.* महत्वाकांक्षी ।
ambitiousness *n.* महत्वाकांक्षिता ।
ambiversion *n.* द्विकथन ।
amen *int.* एवमस्तु ।
amend *v.* संशोधना ।
amendable *a.* संशोधनीय ।
amendatory *a.* संशोधक ।
amended *a.* संशोधित ।
amending *a.* संशोधी ।
amendment *n.* संशोधन ।
amends *n.* प्रतिकार ।
amenity *n.* सुख-सुविधा । रमणीयता ।
amethyst *n.* नीलमणि ।
amiability, amiableness *n.* सौजन्य । रमणीयता
amiable *a.* सुजन ।
amicable *a.* सौजन्यपूर्ण ।
amicableness, amicability *n.* सौजन्य ।
amicably *ad.* सौजन्यतः ।
amity *n.* सौजन्य ।
amnesia *n.* स्मृति-भ्रंश ।
amoral *a.* सदाचारेतर ।
amoralism *n.* सदाचारेतरता ।
amoralist *n* सदाचारेतरतावादी ।
amorce *n.* वारांगना ।
amorous *a.* शृंगारी । कामुक ।
amorously *ad.* सकाम ।
amorousness *n.* कामुकता ।
amour *n.* अवैध प्रेम ।
amphibological *a.* संदिग्धार्थक ।
amphibology *n*, संदिग्धार्थक वचन ।
amphiboly *n.* संदिग्धार्थकता ।
amphibrach *n.* कविता में तीन संयुक्त अक्षरों का पद
amphigory *n.* निरर्थक शब्द ।
amphimacer *n.* दो दीर्घ अक्षरों के बीच एक ह्रस्व का संयुक्त पद
amphitheatre *n.* वृत्ताकार मंचीय रंगशाला ।
amphitheatrical *a.* रंगमंचीय ।
amusable *a.* मनोरंजनीय ।
amused *a.* मनोरंजित ।
amusement *n.* मनोरंजन ।
amuser *n.* मनोरंजनकर्ता ।
amusing *a.* मनोरंजनकारी ।
amusive *a.* मनोरंजक ।
ana *n.* सूक्ति-संकलन ।
anachronic *a.* कालदोष-सम्बंधी ।
anachronism *n.* कालदोष ।
anachronistic *a.* कालदोष-विषयक ।
anachronous *a.* कालदोषयुक्त ।
anacoluthic *a.* वाक्यविन्यास-अशुद्धियुक्त ।
anacoluthon *n.* वाक्य-क्रम-दोष ।
anacrusis *n* छन्दारंभ का निर्बल अक्षर ।
anagoge (-y) *n.* रहस्यार्थ ।
anagogic,(-cal) *a.* रहस्यमय ।
anagram *n.* वर्ण-विपर्यय ।
anagrammatic (-cal) *a.* वर्ण-विपर्यय-संबंधी ।
anagrammatism *n.* वर्ण-विपर्यय ।
anagrammatist *n*, वर्णविपर्ययकार ।
analecta, analects *n.* साहित्यिक संग्रह ।

analogic *a.* सादृश्य-विषयक ।

analogical *a.* सादृश्य-बोधक ।

—thinking सादृश्य-मूलक विचार-पद्धति ।

analogism *n.* सादृश्यवाद ।

analogist *n.* सादृश्यवादी ।

analogous *a.* सदृश ।

analogousness *n.* सादृश्य ।

analogue *n.* उपमान ।

analogy *n.* साधर्म्य, साम्यानुमान । उपमान ।

—bad—दुस्साम्यानुमान ।

—fallacies of—साम्यानुमानदोष ।

—false—मिथ्यासाम्यानुमान ।

—good—सुसाम्यानुमान ।

—grounds of—सुसाम्यानुमान के आधार

analysable *a.* विश्लेषणीय ।

analyse *v.* विश्लेषण करना ।

analyser *n.*—विश्लेषक ।

analysis *n.* विश्लेषण ।

—function—विश्लेषण-क्रिया ।

—proximate—उपविश्लेषण ।

—qualitative—गुण-विश्लेषण ।

—quantitative—परिमाण-विश्लेषण ।

analyst *n.* विश्लेषक ।

analytic (-al) *a.* विश्लेषणपूर्ण ; विश्लेषणात्मक ।

—definition गुणार्थक परिभाषा ।

—judgement विकल्प निर्देश ।

—method वैश्लेषिक पद्धति ।

—preposition शब्द-निर्देश ।

analytically *ad.* विश्लेषतः ।

analytical psychology विश्लेषणात्मक मनोविज्ञान ।

analytics *n.* विश्लेषण-विद्या ।

anamnesis *n.* स्मृति (पूर्वजन्म की) ।

anapaest *n.* सगण (॥ऽ) ।

anapaestic *a.* सगण-युक्त ।

anaphora *n.* पुनरुक्ति ।

anaptotic *a.* विभक्तिहीन (भाषा) ।

anaptyxis *n.* मध्य स्वरागम ।

anarch *n.* अराजक ।

anarchic (-al) *a.* अराजकतापूर्ण ।

anarchism *n.* अराजकतावाद ।

anarchist *n.* अराजकतावादी ।

anarchy *n.* अराजकता ।

anastatic *a.* उभरी छपाई ।

anatomic (-al) *a.* शरीर-शास्त्र सम्बन्धी ।

anatomist *n.* शरीर-शास्त्रवेत्ता ।

anatomy *n.* शरीर-शास्त्र ।

ancestor *n.* पूर्वज ।

ancestorship *n.* पूर्वज-परम्परा ।

ancestral *a.* पैतृक ।

ancestress *n.* पूर्वजा ।

ancestry *n.* पूर्वज-परम्परा ।

anchoress, ancress *n.* विरक्ता ।

anchoret *n.* विरक्त ।

anchoretic *a.* विरक्तिपूर्ण ।

ancient *n.* पुरातन ।

anciently *ad.* पुरातनतः ।

ancientness *n.* पुरातनत्व ।

ancientry *n.* पुरातन-पद्धति ।

anecdotage *n.* उपाख्यान-माला ।

anecdotal *a.* उपाख्यान-सम्बन्धी *n.* उपाख्यान ।

anecdote *n.* उपाख्यान ।

anfractuosity *n.* जटिलता ।

anfractuous *a.* जटिल ।

angel *n.* देवदूत ।

angelic *a.* देवदूत-सदृश । देवदूत-विषयक ।

angelical *a.* देवदूत के गुणोंवाला ।

angelolatry *n.* देवदूत-पूजन ।

angelology *n.* देवदूतवाद ।

angelophony *n.* देवदूत-दर्शन ।

angelus *n.* देवदूत-पूजा ।

anger *n.* अमर्ष ।

angle *n.* कोण ।

—of vision दृष्टिकोण ।

angular distances—अंशात्मक अंतर ।
aniconic *a.* मूर्ति-संबंधी ।
aniconism *n.* मूर्ति-पूजा ।
animadversion *n.* टीका-टिप्पणी ।
animal *n.* प्राणी । *a.* पाशविक ।
—aquatic—जलीय प्राणी ।
—extinct—विलुप्त प्राणी ।
—pleasure विषय-सुख ।
—psychology पशु-मनोविज्ञान ।
—spirit सजीवता ।
animalism *n.* पाशविकता, कामुकता । पशुत्व ।
animality *n.* पशुवृत्ति ।
animate *a.* सजीव, चेतन ।
animated *a.* सजीव ।
animating *a.* जीवनदायी ।
animation *n.* चैतन्य, सजीवता ।
animative *a.* जीवनशील ।
animator *n.* सचेतनकर्त्ता । व्यंग्य-चित्रकार ।
animism *n.* अध्यात्मवाद ।
animist *n.* अध्यात्मवादी ।
animistic *a.* आध्यात्मिक ।
anklet *n.* नूपुर ।
annalist *n.* इतिवृत्त-लेखक । अब्दकोशकार ।
annals *n.* अब्दकोष । इतिवृत्त ।
annexation *n.* संयोजन ।
annexe *n.* अनुबन्ध, परिशिष्ट ।
annexed *a.* अनुबन्ध, सयुक्त ।
annexion *n.* अनुवन्धन, संयोजन ।
annexment, annexure *n.* संयुक्तन ।
annexture *n.* अनुबन्धन ।
annihilation *n.* प्रलय, ध्वंस ।
annihilationism *n.* प्रलयवाद, ध्वंसवाद ।
annihilationist *n.* प्रलयवादी, ध्वंसवादी ।
annihilative *a.* ध्वंसशील ।
annihilator *n.* ध्वंसक ।
anniversary *n.* वार्षिकोत्सव ।
annomination *n.* विभिन्नार्थक समध्वनि शब्द ।
annotate *v.* टिप्पणी करना । भाष्य करना ।
annotation *n.* टीका-टिप्पणी । भाष्य ।
annotatony *a.* टिप्पणी । भाष्य ।
annotator *n.* टिप्पणी-कर्त्ता । भाष्यकार ।
annotinous *a.* टिप्पणीपूर्ण । भाष्ययुक्त ।
announcement *n.* विज्ञप्ति, घोषणा ।
announcer *n.* अभिज्ञापक, घोषक ।
annual *a.* वार्षिक । *n.* वार्षिकी ।
annuary *n.* वार्षिकी ।
annuity *n.* वार्षिक अनुदान ।
anoesis *a.* कल्पनाहीन चेतना ।
anomalism *n.* व्यतिक्रम ।
anomalistic *n.* असंगति ।
anomalous *a.* असंगत । अवैध ।
anomalousness *n.* असंगति । अवैधता ।
anomaly *n.* असंगति । अवैधता ।
anonym *n.* अज्ञात नाम ।
anonymity *n.* अनामिकता ।
anonymous *a.* अनामिक । अज्ञात लेखकीय ।
answer *n.* उत्तर । प्रत्यालोलना ।
answerable *a.* उत्तरदायी ।
antagonism *n.* प्रतिपक्षता ।
antagonist *n.* प्रतिपक्षी ।
antagonistic *a.* प्रतिपक्षीय ।
antecedence *n.* पूर्ववर्तिता ।
antecedent *n.* पूर्ववृत्त । पूर्वगामी ।
antecedent *a.* पूर्ववर्ती ।
antedate *n.* पूर्वतिथि ।
antelucan *a.* प्राक्सृष्टि ।
antemundane *a.* प्राक्सृष्टि ।
antenatal *a.* जन्मपूर्व ।
antenuptial *a.* विवाह-पूर्व ।
antepenult *a.* उपान्त्य पूर्व ।
anterior *a.* पूर्वकालीन ।
anteriority *n.* पूर्वकालीनता ।
anthem *n.* प्रशस्ति-गीत ।
anthological *a.* संग्रह-सम्बन्धी ।

anthologist *n.* संग्रह-कर्ता ।
anthology *n.* साहित्यिक संग्रह ।
anthropolatry *n.* नर-पूजा ।
anthropological *a.* नृतत्वीय ।
anthropologist *n.* नृतत्वशास्त्री ।
anthropology *n.* नृतत्व-शास्त्र ।
anthropomorphism *n.*अवतारवाद, सगुणवाद ।
anthropomorphist *n.*अवतारवादी,सगुणवादी ।
anthropophuism *n.* अवतारवाद ।
anthroposophist *n.* नृप्रकृति-वैज्ञानिक ।
anthroposophy *n.* नृप्रकृति ।
antic *n.* विदूषक ।
anticipant *n.* पूर्वकर्ता । *a.* आशापूर्ण ।
anticipation *n.* प्रत्याशा । पूर्वज्ञान ।
anticipative *a.* आशापूर्ण ।
anticipator *n.* प्रत्याशी ।
anticipatory *a.* आशामय ।
—reaction सम्भवात्मक प्रतिक्रिया ।
anticlimax *n.* रसापकर्ष । हास्यास्पद भाव ।
anticulated group. एकोच्चरित समूह ।
antidemoratic *a.* प्रजातंत्र-विरोधी ।
antifanatic *n.* धर्मोन्माद-विरोधी ।
antimonarchal *a.* राजतंत्र-विरोधी ।
antinational *a.* राष्ट्र-विरोधी ।
antinatural *a.* प्रकृति-विरोधी ।
antinomian *n.* स्वेच्छाचारवादी । *a.* स्वेच्छाचारी
antinomy *n.* अन्योन्य संगति ।
antipathetic *a.* विरुद्ध ।
antipathetical *a.* स्वभाव-विरुद्ध, विरोधी ।
antipathic *a.* विरोधी स्वभाव का ।
antipathist *n.* विरोधी ।
antipathy *n.* विरोध-भाव ।
antiperiodic *a.* क्रम-विरोधी ।
antiphon *n.* प्रतिगान ।
antiphonal *n.* प्रतिगान-संकलन ।
antiphonal *a.* प्रतिगान-पूर्ण ।
antiphonary *n.* प्रतिगान-संग्रह ।
antiphony *n.* प्रतिगान ।
antiphrasis *n.* व्यंग्य ।
antipredicament *n* प्रथम-परिभाषा ।
antiquarian *n.* पुरातत्ववेत्ता ।
antiquarianism *n.* पुरातत्ववादिता ।
antiquary *n.* पुरातत्वान्वेषी ।
antiquated *a.* पौराणिक, कालातीत ।
antique *n.* पुरातन । रुढ़िवादी ।
antiqueness *n.* पुरातनत्व ।
antiquities *n.* पुरावशेष ।
antiquity *n.* पुरातनत्व । पूर्वज । पुरावशेष ।
antisocial *a.* असामाजिक ।
antitheism *n* अनीश्वरवाद ।
antitheist *n.* अनीश्वरवादी ।
antithesis *n.* अर्थ-विरोध । वैषम्य ।
antithetic (-cal) *a.* विषमता-सम्बन्धी ।
antonomasia *n.* संज्ञात्मक विशेषण ।
antonym *n.* विरुद्धार्थक ।
anxiety *n.* उत्कण्ठा ।
anxious *a.* उत्कंठित ।
aorist *a.* अनिश्चत ।
—tence अनिश्चित भूतकाल ।
apagoge *n.* खण्डन ।
apagogical *a.* खण्डनात्मक ।
apathetic *a.* वीतराग, विराग ।
apathist *n.* विरागी ।
apathy *n.* विराग ।
aphesis *n.* आदिवर्ण-लोप ।
aphonia *n.* वाग्भ्रंश ।
aphorism *n.* परिभाषा, सूत्र ।
aphorismic,aphoristic *a.*पारिभाषिक सूत्रयुक्त
aphorist *n.* सूत्रकार ।
aphrodisia *n.* कामोद्दीपन ।
aphrodisiac *a.* कामोद्दीपक ।
apocalypse *n.* आकाशवाणी । ईश्वर-ज्ञान ।
apocalyptic (-cal) *a.* आकाशवाणी का । ईश्वर-ज्ञान-सम्बन्धी ।
apocopate *a.* लुप्तांक ।

apocope *n.* अंत्याक्षर लोप ।
apocryphal *a.* अप्रामाणिक ।
apodosis *n.* अन्तिम वाक्य-खण्ड ।
apograph *n.* प्रतिलिपि ।
apolaustic *a.* विलासी ।
apologue *n.* नीतिकथा ।
apology *n.* क्षमायाचना ।
apophthegm *n.* सूक्ति । सुभाषित ।
apophthegmatic *a.* सूक्ति-सम्बन्धी ।
apophthegmatist *n.* सूक्तिकार ।
apostacy (-sy) *n.* धर्मच्युति ।
apostate *a.* धर्मच्युत ।
aposteriori *a.* अनुभवजन्य ।
—knowledge अनुभवजन्य ज्ञान ।
—science व्यवहाराधिगम शास्त्र ।
apostle *n.* धर्मदूत ।
apostleship *n.* धर्मदूतत्व ।
apostolate *n.* धर्मदूतता ।
apostrophe *n.* लोपचिह्न । सम्बोधक चिह्न ।
apostrophic *a.* सम्बोधन-विषयक ।
apotheosis *n.* देवत्वारोपण ।
apotheosize *v.* देवत्वारोप करना ।
apparatus *n.* उपकरण ।
apparent *a.* दृश्यमान । स्पष्ट ।
apparently *ad.* दृश्यमानतः । स्पष्टतः ।
apparentness *n.* दृश्यमानता, स्पष्टता ।
apparition *n.* आभास, छाया ।
appeal *n.* पुनरावेदन, अभ्यर्थना ।
appealable *a.* पुनरावेद्य, अभ्यर्थनीय ।
appealing *a.* चित्तार्षक ।
appearance *n.* आभास । आकृति । दृश्य ।
appearing *a.* आभासित ।
appeasable *a.* परितोषणीय ।
appeasableness *n.* परितोषणीयता ।
appeasement *n* परितोषण ।
appellant *n.* पुनरावेदनकर्ता । *a.* चित्ताकर्षक ।
appellate *a.* पुनर्विचारार्थ । [पुनर्विचार-संबंधी ।
appellation *n.* उपाधि । नामकरण ।
appellative *a.* जातिवाचक ।
appendage *n.* परिशिष्ट ।
appendix *n.* परिशिष्ट ।
appertained *n.* आत्मज्ञान । अन्तर्चेतना ।
appertained *a.* सम्बद्ध ।
appetence (-cy) *n.* अनुरक्ति । वासना ।
appetent *a.* सतृष्ण ।
appetite *n.* क्षुधा । वासना ।
applause *n.* साधुवाद ।
applausive *a.* साधुवादयुक्त ।
appliance *n.* प्रयोजन ।
applicability *n.* प्रयोजत्व ।
applicable *a.* प्रयोज्य ।
applicancy *n.* प्रयोज्यता ।
applicant *n.* प्रार्थी ।
applicate *a.* प्रयुक्त ।
application *n.* प्रयोग । आवेदन-पत्र ।
applicative *n.* प्रयोज्य ।
applicatory *a.* प्रयोज्य ।
applied *a.* प्रयुक्त ।
—psychology व्यावहारिक मनोविज्ञान ।
—science व्यावहारिक विज्ञान ।
—sociology व्यावहारिक समाजशास्त्र ।
appointed *a.* नियुक्त ।
appointee *n.* नियुक्ती ।
appointer *n.* नियोक्ता ।
appointment *n.* नियुक्ति ।
apportion *v.* विभाजित करना ।
apportioned *a.* विभाजित ।
apposite प्रासंगिक ।
appositely *ad.* यथाप्रसंग । प्रसंगतः ।
appositeness *n.* प्रसंगानुकूलता ।
apposition *n.* समानाधिकरण ।
appositional *a.* समानाधिकरणीय ।
appraisable *a.* मूल्यांकनयोग्य ।
appraisal *n.* मूल्यांकन ।

appraise *v.* मूल्यांकन करना।
appraiser *n.* मूल्यांकक।
appreciable *a.* प्रशंसनीय। बोधगम्य।
appreciably *ad.* प्रशंसनीय रूप में। सुबोधता पूर्वक।
appreciate *v.* प्रशंसा करना। रसास्वादन करना। मूल्यांकन करना। अनुभूतिशील होना।
appreciation *n.* प्रसंसा। अनुभूति। यथोचित मूल्यांकन।
appreciative *a.* प्रशंसक। अनुभूतिशील। प्रशस्तिकारिणी।
appreciator *n.* प्रशंसक।
appreciatory *a.* प्रशंसात्मक।
apprehend *v.* बोध पाना।
apprehensibility *n.* बोधगम्यता।
apprehensible *a.* बोधगम्य।
apprehension *n.* बोध। आशंका।
apprehensive *a.* सुबुद्ध।
apprehensiveness *n.* बुद्धिमत्ता।
approach *n.* उपगमन।
approachability *n.* उपगम्यता।
approachable *a.* उपगम्य।
approbation *n.* अनुमोदन।
approbative, approbatory *a.* अनुमोदन [युक्त।
appropriate *a.* समीचीन।
appropriateness *n.* समीचीनता।
appropriation *n.* विनियोजन। आत्मसात्करण।
apprapriative *a.* विनियोजी। आत्मसात्वसम्बन्धी।
appropriator *n.* विनियोजक। आत्मसात्कारक।
approvable *a.* अनुमोदनीय।
approval *n.* अनुमोदन। स्वीकृति।
approved *a.* अनुमोदित।
—plan *n.* स्वीकृत योजना।
approver *n.* अनुमोदक। अनुज्ञक।
approximate *a.* आसन्न। सन्निकट। अनुमानित
approximation *n.* आसन्नता। सन्निकटीकरण।

apriori *a.* स्वतःसिद्ध।
—argument स्वतःसिद्ध तर्क।
apropos *a.* संगत। उचित। *n.* संगति। औचित्य
apt *a.* उचित। प्रगल्भबुद्धि।
aptitute *n.* उन्मुखता।
aptness *n.* औचित्य। प्रगल्भता।
aptote *n.* अविभक्तिक संज्ञा, अव्ययरूप संज्ञा
aptotic *a.* अविभक्तिक।
arbiter *n.* मध्यस्थ।
arbitrage *n.* मध्यस्थता।
arbitral *a.* मध्यस्थीय।
arbitrarily *ad.* स्वच्छन्दतः।
arbitrariness *n.* स्वच्छन्दता।
arbitrary *a.* स्वच्छन्द।
arbitration *n.* मध्यस्थता।
arbitrator *n.* मध्यस्थ।
arbitratorship *n.* मध्यस्थता।
archaeologic (-cal) *a.* पुरातात्विक।
—department पुरातत्व विभाग।
archaeologist *n.* पुरातत्ववेत्ता।
archaic *a.* प्राचीन। आर्ष।
archaism *n.* प्राचीनतावाद। आर्ष प्रयोग।
archaist *n.* प्राचीनतावादी। आर्षप्रयोगवादी।
archenemy *n.* यमराज।
archetypal *a.* आदिरूप-विषयक। मूलादर्श [सम्बन्धी।
archetype *n.* आदिरूप। मूलादर्श।
arch-hypocrite *n.* महा पाखण्डी।
architect *n.* स्थापत्यकलाविद्। शिल्पकार।
architective *a.* वास्तुशास्त्रीय। शिल्पीय।
architectonic *a.* स्थापात्य-सम्बन्धी।
architectonics *n.* स्थापत्य।
architectural *a.* वास्तु विद्या-सम्बन्धी।
architecture *n.* स्थापत्यकला, वास्तु विद्या।
archive *n.* पुरातत्वलेख। पुरातत्व-संग्रहालय।
archivist *n.* पुरातत्व-संग्राहक।
ardent *a.* उत्सुक। उत्साही।
arduous *a.* कर्मठ।

arduousness *n.* कर्मठता ।
area *n.* क्षेत्र । क्षेत्रफल ।
argot *n.* अशिष्ट भाषा-प्रयोग ।
arguable *a.* विवादास्पद ।
argue *v.* वाद-विवाद करना ।
arguer *n.* विवादी ।
argufy *v.* तर्क-वितर्क करना ।
argument *n.* वितर्क । प्रमाण, उपपत्ति । [शास्त्रार्थ ।
—probable—संभाव्य तर्क ।
argumentation *n.* तर्क-वितर्क । खण्डन-मण्डन । ऊहापोह ।
argumentative *a.* विवादात्मक । तार्किक ।
argumentativeness *n.* तार्किकता ।
argute *a.* कर्णकटु ।
aristarchian *a.* कटु आलोचक ।
aristocracy *n.* अभिजात-तंत्र ।
aristocratic *a.* अभिजातवादी ।
aristocratism *n.* अभिजातवाद ।
arithmetic *n.* अंकगणित ।
arithmetical *a.* अंकगणितीय ।
arithmetician *n.* अंकगणितज्ञ ।
arraign *v.* दोषारोपण करना ।
arraignment *n.* दोषारोपण ।
arrange *v.* क्रमबद्ध करना ।
arranged *a.* क्रमबद्ध ।
arrangement *n.* क्रम-स्थापन । व्यवस्था ।
arrant *a.* कुख्यात ।
arrested *a.* अवरुद्ध ।
—movement अवरुद्ध गति ।
arrogance *n.* उद्धतता, अहंकार ।
arrogant *a.* उद्धत, अहंकारी ।
art *n.* कला । कार्य-नैपुण्य । चित्रकला । कलाकृति । कुशलता । धूर्तता ।
—auditory—श्रव्यकला ।
—fine—ललित कला ।
—for arts sake कलावाद, कला कला के [लिए ।
—impulse—कला-प्रवृति ।
—of memory स्मृति कला ।
—visual—दृश्य कला ।
artful *a.* धूर्त ।
artfulness *n.* धूर्तता ।
article *n.* वस्तु । अनुच्छेद, धारा । लेख ।
—leading—सम्पादकीय लेख ।
articulate *a.* व्यक्त । *v.* व्यक्त करना ।
—sound व्यक्त ध्वनि ।
articulately *ad.* स्पष्टतः ।
articulateness *n.* स्पष्टता ।
articulation *n.* स्पष्टोच्चारण ।
articulator *n.* स्पष्टोच्चारक ।
articulatory *a.* स्पष्टोच्चारण-सम्बन्धी ।
artifice *n.* कौशल । कार्यदक्षता ।
artificer *n.* शिल्पकार ।
artificial *a.* कृत्रिम । अस्वाभाविक ।
artificiality, artificialness *n.* कृत्रिमता । अस्वाभाविकता ।
artificialized *a.* कृत्रिम ।
artisan *n.* शिल्पी, शिल्पज्ञ ।
artist *n.* कलाकार, ललित कलाविद् । चित्रकार । संगीतज्ञ ।
artiste *n.* व्यावसायिक कलाकार ।
artistic *a.* कलात्मक, कला-सम्बन्धी ।
—activities कलात्मक प्रवृत्तियाँ ।
—appreciation कलाप्रियता ।
—skill कला-कौशल ।
artistry *n.* कलाकारिता ।
artless *a.* कलाहीन । ऋजु । अकृत्रिम ।
artlessness *n.* ऋजुता ।
arts *n.* कला, साहित्य ।
arty *a.* कृत्रिम कलापूर्ण ।
ascend *v.* (ध्वनियों का) उच्च होना ।
ascendence—आरोहण ।
ascendancy (-ency) *n.* वर्चस्व, सत्ता ।
ascendant (-ent) *n.* वर्चस्वी । पूर्वज । प्रभविष्णु ।

ascending *a.* आरोही ।
ascension *n.* उत्कर्ष, उत्थान ।
ascensive *a.* उन्नतिशील ।
ascent *n.* उत्कर्ष, अभ्युदय ।
ascetic *a.* तपस्वी, साधक, हठयोगी ।
ascetical *a.* वीतराग-सम्बन्धी, तापसिक ।
asceticism *n.* तपस्या, साधना ।
aseity *n.* अनादि सत्ता, स्वयंभूति ।
asexual *a.* अलिंगी, योनिहीन ।
asexuality *n.* अलिंगता, योनिहीनता ।
aside *n.* एकान्त कथन ।
—speak—स्वगत रूप से कहना ।
aspect *n.* पक्ष, आकृति ।
asperse *v.* कलंकित करना ।
aspersion *n.* कलंक ।
aspersive *a.* कलंकपूर्ण ।
aspirant *a.* स्पृही, आकांक्षी ।
aspirate *n.* ह्कार । महाप्राण ।
aspirated महाप्राणोच्चारित ।
—consonant महाप्राण व्यंजन ।
—stop सप्राण स्पर्श ।
aspiration *n.* महाप्राणत्व । महत्वाकांक्षा ।
aspire *v.* महत्वाकांक्षा करना ।
aspiring *a.* महत्वाकांक्षी ।
asquint *ad.* कनखियों से ।
assay *n.* परीक्षा, निकष, परख ।
assayable *a.* परीक्षणीय ।
assayer *n.* परीक्षक ।
assembly *n.* सभा ।
—constituent—संविधान समिति ।
—legislative—धारासभा, व्यवस्थापिका [सभा ।
—national—राष्ट्रीय सभा ।
assent *n.* अनुमति, सहमति ।
assentation *n.* सहमति ।
assentient *n.* सहमतिदाता ।
assertory *a.* स्वीकारात्मक ।
asset *n.* पूँजी ।
asseveration *n.* शपथोक्ति ।
assiduity *n.* एकाग्रता । धुन ।
assidous *a.* अध्यवसायी ।
assiduousness *n.* अध्यवसाय ।
assignable *a.* निर्धारणीय ।
assignation *n.* निर्धारण ।
assigned *a.* निर्दिष्ट ।
assignment *n.* निर्देशित कार्य ।
assignor *n.* निर्देशक ।
assimilable *a.* आत्मसात्कार्य ।
assimilate *v.* आत्मसात करना ।
assimilated *a.* आत्मसात्कृत ।
assimilation *n.* आत्मसात्करण ।
assimilative *a.* आत्मसात्कारी ।
assimilator *n.* आत्मसात्कारक ।
assimilatory *a.* आत्मसात्कारी ।
assistance *n.* साहाय्य ।
assistant *a.* सहायक ।
assisted *a.* साहाय्यित ।
associability *n.* सम्मिलनशीलता ।
associable *a.* सम्मिलनशील ।
associate *n.* सहयोगी । संयुक्त ।
associated *a.* संयुक्त, अनुषंगी ।
association *n.* संसद । साहचर्य । अनुषंग ।
—of ideas भाव-साहचर्य । विचार-संगति । विचार-क्रम ।
—absence of—साहचर्याभाव ।
—coefficient of—साहचर्यगुणक ।
—complete—पूर्ण साहचर्य ।
—free—स्वतंत्र साहचर्य ।
—frequent—आवर्ती साहचर्य ।
—infrequent—निरावर्ती साहचर्य ।
—invariable—नियत साहचर्य ।
—laws of—साहचर्य नियम ।
—negative—अभाव साहचर्य ।
—observed—दृश्य-साहचर्य ।
—obstructive प्रतिरोध साहचर्य ।

—of similarity सादृश्य-संगति ।
—partial—आंशिक साहचर्य ।
—positive भाव-साहचर्य ।
associational *a.* आनुषंगिक ।
associationism *n.* भावसाहचर्यवाद ।
associationist *n* भावसाहचर्यवादी ।
associator *n.* सहयोगी ।
associatory *a.* सहयोग-संबंधी ।
assonance *n.* ध्वनि-साम्य ।
assonant *a.* समध्वनि ।
assorted *a.* वर्गीकृत ।
assortment *n.* वर्गीकरणक्रम ।
assumable *a.* कल्प्य ।
assumed *a.* कल्पित ।
assuming *a.* दम्भी ।
assumption *n.* कल्पना, धारणा । अंगीकरण । दम्भ
assumptive *a.* कल्पित । अंगीकार्य । दम्भी ।
assurance *n.* आश्वासन ।
assured *a.* आश्वासित ।
assurer *n.* आश्वासक ।
asteism *n.* शिष्ट व्यंग्य ।
asterisk *n* सन्दर्भ-चिन्ह ।
astonished *a.* विस्मित ।
astonishing *a* विस्मयकारी ।
astonishment *n.* विस्मय ।
astral *a.* नक्षत्रीय ।
—body सूक्ष्म शरीर ।
—spirits नक्षत्रलोकवासी ।
astra dlane पितृलोक ।
astriction *n.* नैतिक बन्धन ।
astrography *n.* खगोल-चित्रण ।
astrolatry *n.* नक्षत्र-पूजा ।
astrologer *n.* फलित ज्योतिषी ।
astrologic(-al) *a.* फलित ज्योतिष-संबंधी ।
astrology *n.* फलित ज्योतिष ।
astronomer *n.* खगोल-वेत्ता । गणित-ज्योतिषी ।
astronomic(-al) *a.* खगोल-विद्यक । गणित ज्योतिष-विषयक ।
astronomy *n.* खगोल-विज्ञान, ज्योतिषशास्त्र ।
—physical—भौतिक ज्योतिष ।
astrophysics *n.* ज्योतिर्भौतिकी ।
asynchronism *n.* काल-दोष ।
asyndeton *n.* द्वन्द्वसमास ।
asyntactic *a.* व्याकरण-विरुद्ध ।
ataraxy *n.* आत्मसंयम ।
atavism *n.* पूर्वजानुरूपता ।
athanasia *n.* अमरत्व ।
athanasy *n.* अमरत्व ।
atheism *n.* नास्तिकता । अनीश्वरवाद ।
atheist *n.* नास्तिक । अनीश्वरवादी ।
atheistic(-cal) *a.* नास्तिकता-सम्बंधी, अनीश्वर-वादात्मक ।
athenaeum *n.* साहित्यिक गोष्ठी ।
atheologist *a.* धर्म-विरोधी ।
atlas *n.* भू-चित्रावली ।
atmosphere *n.* वातावरण ।
atmospheric(-al) *a.* वातावरणीय ।
atom *n.* अणु, परमाणु ।
atomic(-cal) *a.* आणविक ।
—phylosophy परमाणुवाद ।
—theory परमाणु-सिद्धान्त ।
atomism *n.* परमाणुवाद ।
atomist *n.* परमाणुवादी ।
atomy *n.* कंकाल ।
atonal *a.* विषम तान ।
atonement *n.* प्रायश्चित ।
atonic *a.* स्वराघातहीन ।
atoning *a.* प्रायश्चितकारी ।
atony *n.* स्वराभाव ।
atrocious *a.* बीभत्स ।
atrociousness *n* बीभत्सता ।
atrocity *n.* बीभत्सता ।
attached *a.* आसक्त ।
attachment *n.* आसक्ति ।
attainable *a.* साध्य ।

attainableness, attainability *n.* साध्यता
attainment *n.* सिद्धि ।
attempt *n.* यत्न । प्रयास ।
atemptability *n.* यत्नीयता ।
attemptable *a.* यत्नसाध्य ।
attention *n.* ध्यान, मनोयोग । ऊहापोह ।
—duration of—मनोयोग-काल ।
attentive *a.* दत्तचित्त, मनोयोगी । ध्यानस्थ ।
attentiveness *n.* दत्तचित्तता । ध्यानस्थता ।
attestation *n.* प्रमाणीकरण ।
attestator, attestor *n.* प्रमाणक ।
attested *a.* प्रमाणित ।
—copy *n.* प्रमाणित प्रति ।
attired *a.* अलंकारयुक्त ।
attitude *n.* प्रवृत्ति ।
—of mind विचार पद्धति, मनःस्थिति ।
—social—सामाजिक प्रवृत्ति ।
attitudinal *a.* भाव-सम्बंधी ।
attitudinarian *n.* मनोभावज्ञ ।
attorney *n.* न्यायवादी । अधिकार ।
attractability *n.* आकर्षणीयता ।
attractable *a.* आकर्षणीय ।
attractant *n.* आकर्षक ।
attractile *a.* आकर्षणशील ।
attraction *n* आकर्षण ।
—magnetic—चुम्बकीय आकर्षण ।
attractive *a.* आकर्षक, आकर्षणक्षम ।
attractiveness *n.* आकर्षणशीलता ।
attractor *n.* आकर्षणकारी ।
attribute *n.* विशेषता । गुण-धर्म ।
attributive *n.* गुणवाचक ।
attune *v.* समस्वर करना ।
auctorial *a.* लेखकीय ।
audibility *n.* श्रव्यता ।
audible *a.* श्रव्य ।
audibleness *n.* श्रव्यता ।
audience *n.* श्रोता ।
—right of—श्रवणाधिकार ।
audit *n.* लेखा-परीक्षण ।
audition *n.* श्रवणशक्ति ।
auditive *a.* श्रवणशक्ति-सम्बंधी ।
auditor *n.* लेखा-परीक्षक ।
auditorium *n.* श्रोतृशाला ।
auditory *n.* श्रोतागण । *a.* श्रवणात्मक ।
—art श्राव्य-कला ।
augment *n.* स्वरागम ।
augmentation *n,* आलाप ।
augmentative, augmentable *n.* (शब्द) [आगम ।
augur *n.* शकुन-वक्ता ।
augural *a.* शाकुनिक ।
augurial *a.* शकुन सम्बंधी ।
augury *n.* शकुन-विद्या ।
auspice *n.* शकुन-विचार । मंगल ।
auspicious *a.* शुभ । मांगलिक ।
auspiciously *a.* मांगलिक रूप में ।
auspiciousness *n.* मांगलिकता ।
autarch *n.* निरंकुश शासक ।
autarchy *n.* निरंकुश राजतंत्र ।
autarchy (-ky) *n.* आर्थिक स्वतंत्रता ।
authentic (-cal) *a.* प्रामाणिक । विश्वस्त ।
authenticate *v.* (सत्य) प्रमाणित करना ।
authenticated *a.* प्रमाणित ।
authentication *n.* प्रमाणीकरण ।
authenticator *n.* प्रमाणक ।
authenticity *n.* प्रामाणिकता ।
author *n.* रचयिता, प्रणेता, लेखक ।
authoral *a.* ग्रन्थकार-सम्बंधी ।
authoress *n.* लेखिका ।
authoritative *a.* आधिकारिक । प्रामाणिक ।
authoritativeness *n.* आधिकारिता । प्रामाणिकता ।
authority *n.* सत्ताधिकार । प्रमाण पुरुष । प्रमाण । प्रमाण-पुस्तक ।
—on good विश्वस्त सूत्र से ।

authorship *n.* लेखन-व्यवसाय ।
autobiographer *n.* आत्मकथाकार ।
autobiographic *a.* आत्मकथात्मक ।
autobiography *n.* आत्मकथा ।
autochthon *n.* आदिवासी ।
autochthonal *a.* आदिवासी-विषयक ।
autochthonism *n.* आदिवासित्व ।
autocracy *n.* निरंकुश शासन ।
autocrat *n.* निरंकुश शासक ।
autocratic *a.* निरंकुशतापूर्ण ।
autocratism आत्म-रति ।
autogamy *n.* स्वयंसेचन ।
autogenous *a.* स्वयंउत्पादक ।
autogeny *n.* सहज प्रजनन ।
autograph *n.* हस्तलिपि । स्वाच्छर ।
autographic *a.* हस्तलिपि-सम्बंधी ।
autography *n.* स्वहस्तलेखता ।
automatic *a.* स्वचालित ।
—speaking स्वयंभाषण ।
—writing स्वयंलेखन ।
automatism *n.* अनैच्छिक कार्य ।
autometry *n.* आत्मश्लाघा ।
autonomist *n.* स्वायत्ततावादी ।
autonomous *a.* स्वायत्त शासन-सम्बंधी ।
autonomy *n.* स्वायत्तता, स्वाधीनता ।
autopsy *n.* स्वयं-निरीक्षण ।
autoptic (-al) *a.* स्वयंनिरीक्षण-सम्बंधी ।
autosuggestion *n.* आत्मबोधन ।
autotheism *n.* 'अहं ब्रह्मास्मि'वाद ।
autotype *n.* अनुलिपि ।
autotypography *n.* प्रतिलिपि-चित्रण ।
autumn *n.* शरत-काल, पतझड़ ।
autumnal *a.* शरतकालीन, पतझड़-सम्बंधी ।
auxiliar *a.* सहायक ।
auxiliary *a.* सहायक ।
—verb सहायक क्रिया ।
avalanche *n.* हिमधाव, हिमानी ।
avarice *n.* तृष्णा । लोलुपता ।
avaricious *a.* तृष्णालु । लोलुप ।
avariciousness *n.* तृष्णालुता । लोलुपता ।
avengeful *a.* प्रतिशोधयुक्त ।
avengement *n.* प्रतिशोधन ।
avenger *n.* प्रतिशोधी ।
average *n.* मध्यक, औसत ।
—on an—माध्यतः ।
averagely *ad.* सामान्यतः ।
aversion *n.* अरुचि, विरक्ति ।
avocation *n*, अनासक्ति ।
avoidable *a.* परिहार्य ।
avoidance *n.* परिहार ।
avowal *n.* प्रकाशोक्ति, स्पष्टोक्ति ।
avowant *n.* प्रकाशोक्तक । स्पष्टवादी ।
avowedly *ad.* प्रकाशतः । स्पष्टतया ।
avowry *n.* स्पष्टवादिता ।
awakened *a.* जाग्रत ।
awakening *n.* जागरण । जागृति ।
award *n.* पुरस्कार ।
aware *a.* जागरूक, सावधान ।
awareness *n.* जागरूकता, सावधानी ।
axiom *n.* स्वयंसिद्ध कथन, स्वतःसिद्ध प्रमाण । स्थिर सिद्धान्त । सूक्ति ।
axiomatic (-al) *a.* स्वतःसिद्ध । सूक्ति-सम्बंधी ।
axis *n.* मेरुदण्ड, धुरी ।

B

Baal *n.* अपदेवता । सूर्य-मूर्ति ।
baalism *n.* पाखण्डपूर्ण भक्ति ।
baalist, baalite *n.* पाखण्डी भक्त ।
babble *n.* प्रलाप, जल्पना ।
babblement *n.* प्रलाप । रहस्योद्घाटन ।
babbler *n.* प्रलापी । रहस्य-प्रकाशक ।
babel *n.* मनगढ़ंत योजना ।
babyhood *n.* शैशवकाल ।
babyish *a.* शिशुवत् ।
bacchanal *n.* सुरादेव-पूजक ।

bacchanalia *n.* सुरादेवोत्सव ।
bacchanalian *n.* सुरादेव-पूजक ।
bacchant (-e) *a.* सुरासेवी ।
bacchius *n.* यगग-तगणवत् ।
bachelor *n.* स्नातक । कुमार ।
bachelordom *n.* कौमार्य ।
bachelorhood *n.* कौमार्य, ब्रह्मचर्य ।
bachelorism *n.* कौमार्यत्व । ब्रह्मचर्यत्व ।
bachelorship *n.* कौमार्य ।
back *n.* पृष्ठ । *a.* पिछला ।
—door गुप्तद्वार । गुप्तसाधन ।
—ground पृष्ठभूमि ।
—number (पत्र-पत्रिका का) पुराना अंक ।
—of the tongue पश्चजिह्वा ।
backer *n.* पृष्ठपोषक ।
backing *n.* समर्थन । प्रोत्साहन ।
backslider *n.* अपकर्मी ।
backward *a.* संकोची
backwardness *n.* संकोचीपन ।
bacteriologist *n.* जीवाणुवेत्ता ।
bacteriology *n* जीवाणु-विज्ञान ।
bacterium *n.* जीवाणु ।
badinage *n.* विनोदवार्त्ता ।
bagnio *n.* वेश्यालय ।
baignoire *n.* नृत्यशालासन ।
bait *n.* प्रलोभन ।
balaam *n.* भरती के लेख ।
balance *n.* संतुलन, सामञ्जस्य ।
—of mind मानसिक संतुलन ।
—of power शक्ति-संतुलन ।
—mental—मानसिक-संतुलन ।
balanced *a.* संतुलित ।
—control संतुलित नियमन ।
bald *n.* अनलंकृत, नीरस ।
—style नीरस शैली ।
balderdash *n.* अश्लील भाषा ।
baldness *n.* नीरसता । अलंकारहीनता ।
ball *n.* नृत्यशाला ।
ballad *n.* चारणकाव्य । जनप्रिय गाथा-काव्य ।
—monger भाट, तुक्कड़ ।
—opera लोकनाट्य ।
ballade *n.* समबन्द कविता ।
balladry *n* लोककथा-काव्य ।
ballerina *n.* नर्तकी ।
ballet *n.* नृत्य-बहुल अभिनय । रास ।
balletomane *n.* सहनृत्य-प्रेमी । रासलीलिक ।
balletomania *n.* रासलीला-प्रेम ।
ballot *n.* गुप्त मतपत्र ।
ballyhoo *n.* वक्ता की गर्जना । मिथ्या प्रचार ।
ballyragging *n.* ठिठोली ।
ban. *n.* निषेध ।
bankrupt *n.* नष्टनिधि । *a.* निःसम्बल ।
baukruptcy *n.* नष्टनिधित्व ।
banner *n.* ध्वज । प्रमुख ।
—head line शिरोरेखा ।
bannered *a.* ध्वजयुक्त ।
barbarian *a.* अशिष्ट, बर्बर ।
barbaric *a.* अशिष्ट, बर्बर ।
barbarism *n.* अशिष्टता, बर्बरता ।
barbarity *n.* बर्बरता, गवाँरू शैली ।
barbarization *n.* अशिष्टीकरण ।
barbarous *a.* अशिष्ट, बर्बर ।
barbarousness *n.* अशिष्टता, बर्बरता ।
bard *n.* चारण । गीतकार ।
bardic *a,* भाट-सम्बंधी ।
—poetry चारण-काव्य ।
bardling *n.* तुक्कड़ता ।
bardolatry *n.* कवि-पूजा-प्रवृत्ति ।
barmaid *n.* मधुबाला ।
barman *n.* साकी ।
barmecide *a.* मायावी ।
barograph *n.* भार-विज्ञान ।
barology *n* भार-शास्त्र ।
barometer *n.* वायुभार-मापक ।

—of opinion मत-निर्णायक ।
baron *n.* सामन्तक ।
baronage *n.* सामन्तकी । सामन्तकता ।
baronial *a.* सामन्तकीय ।
barony *n.* सामन्तकता ।
barrier *n.* अवरोधक ।
barrister *n.* विधि-वक्ता ।
barrow *n.* समाधि-स्तूप ।
barytone *n.* अन्य स्वराघात ।
basal *a.* आधारीय ।
base *n.* आधार ।
—born हीनजात ।
based आधारित ।
baseless *a.* निराधार ।
baselessness *n.* निराधारिता ।
bashful *a.* लज्जालु ।
bashless *a.* निर्लज्ज ।
basial *n.* चुम्बन-सम्बन्धी ।
basic *a.* मौलिक, तात्विक ।
—issues मूलभूत विषय ।
—principles मौलिक सिद्धांत ।
basilar *a.* आधार-सम्बंधी ।
basilisk *n.* शेषनाग ।
basis *n.* मूलाधार, मूलसिद्धांत । प्रमाण ।
bass *n.* मन्द्र स्वर ।
basso *n.* मन्द्र स्वर-गायक ।
bassoon *n.* अलगोजा ।
bassoonist *n.* अलगोजा-वादक ।
bastard *a.* जारज ।
bastardy जारजत्व ।
batable *a.* विवादग्रस्त ।
batch *n.* वर्ग ।
batching *n.* अनुवर्गीकरण ।
bathetic *a.* भावपकर्षी, निम्नभावोन्मुख ।
bathos *n* भावापकर्षता, निम्नभावोन्मुखता ।
battology *n.* पुनरावृत्ति ।
bawd *n.* उपस्त्री । अश्लील कथन ।
bawdiness *n.* अश्लीलता ।
bawdy *a.* अश्लील ।
—house वेश्यालय ।
beacon *n.* आकाशदीप ।
bead *n.* भजन ।
—house *a.* भजनशाला ।
beaming *a.* आनन्दमग्न ।
beast *a.* पशु ।
—the पशुशीलता ।
beastliness *n.* अश्लीलता । पशु-प्रकृति ।
beastly *a.* जघन्य, पशुवत् ।
beat *n.* स्पन्दन । स्वर-कंपन ।
beatific *a.* सुखकर ।
beatification *n.* परमानन्द ।
beating *a.* कम्पित ।
—tone कम्पित स्वर ।
beatitude *n.* कैवल्य, मोक्ष । परमानन्द ।
beau *n.* प्रणयी, रसिक ।
beauish *a.* रसिक ।
beau-monde *n.* रसिकवर्ग ।
beauteous *a.* सुन्दर ।
beautifier *n.* अलंकर्त्ता ।
beautiful *a.* रमणीय, सुन्दर ।
—the—सुन्दरम् ।
beauty *n.* रमणीयता, सौन्दर्य ।
beck *n.* साभिप्राय इंगित ।
beginner *n,* आरम्भकर्त्ता ।
beginning *n.* आदि, आरम्भ ।
beginningless *n.* अनादि ।
behave *v.* आचरण करना ।
behaved *a.* आचरित ।
behaviour *n.* आचरण ।
—emotional—आवेगात्मक आचरण ।
—entrinsic—वाह्याचरण ।
—intrinstic—अन्तराचरण ।
—method आचरण-पद्धति ।
—primitive—प्राथमिक आचरण ।

—social—सामाजिक आचरण ।
behaviourism *n.* आचरणवाद ।
behaviourist *n.* आचरणवादी ।
beholder *n.* प्रेक्षक ।
being *a* प्राणी । *n.* सत्ता, अस्तित्व ।
—in—अस्तित्वमय ।
—rational—चेतन प्राणी ।
—supreme—परमात्मन् ।
—the supreme—परमात्मा ।
beknown *a.* ख्यात ।
belial *n.* दैत्य । दुराचार ।
—man of—दुराचारी ।
belief *n.* विश्वास ।
believable *a.* विश्वसनीय ।
believer *n.* विश्वासी ।
believing *a.* विश्वासी ।
belle *n.* सर्वसुन्दरी ।
bellicose *a.* युयुत्सु ।
bellicosity *n.* युयुत्सा ।
belligerent *a.* युयुत्सु ।
bellona *n.* युद्ध-देवी ।
beloved *n.* प्रिया ।
belt *n.* मेखला ।
belted *a.* मेखलायित ।
bema *n.* भाषण-मंच ।
bemock *v.* खिल्ली उड़ाना ।
bemuse *v.* अभिभूत करना ।
benedicite *n.* आशीर्वचन ।
benediction *n.* आशीर्वाद । शिवं ।
benedictive *a.* आशीर्वादात्मक ।
benedictory *a.* आशीर्वादसूचक ।
benefaction *n.* उपकार ।
benefactor *n.* उपकारी ।
benefactress *n.* उपकारिणी ।
beneficence *n.* परोपकारिता ।
beneficent *a.* परोपकारी ।
beneficial *a.* लाभकारी, उपकारक ।
beneficiary *a.* उपकृत । लाभानुभोगी ।
benefit *n.* लाभ ।
—for public—लोक-हित के लिए ।
benevolence *n.* परोपकारिता ।
benevolent *a* परोपकारी ।
bent *n.* प्रवृत्ति ।
benthamism *n.* बहुजन हितवाद ।
benthamite *n.* बहुजन हितवादी ।
berceuse *n.* लोरी ।
berhyme *v.* पद्यबद्ध करना ।
beryl *n.* मरकत मणि ।
bescribble *v.* अस्पष्ट लिखना ।
beseeming *a.* उचित ।
beseemingness *n.* औचित्य ।
besotted *a.* मोहित ।
bespoke *a.* कथित ।
bestial *a.* पाशविक । कामातुर ।
bestiality *n.* पाशविकता । कामातुरता ।
bestiary *n.* नीति-कथा-संग्रह ।
betel *n.* ताम्बूल ।
—nut *n.* पुंगीफल ।
betrothal *n.* वाग्दान ।
bewildered *a.* सम्भ्रमित ।
bewilderment *n.* सम्भ्रम ।
bewilderness *n.* सम्भ्रान्ति ।
bewitching *a.* मनोहारी ।
bewitchment *n.* वशीकरण ।
bias *n.* पक्षपात ।
bibble *n.* प्रमादवार्ता ।
bibliographer *n.* ग्रन्थवर्णनकार । ग्रंथ-सूचीकार ।
bibliographical *a.* ग्रन्थ-सूचकीय ।
bibliography *n.* ग्रन्थ-सूची ।
bibliolatrous *a.* ग्रन्थ-पूजा-सम्बन्धी ।
bibliolatry *n.* ग्रन्थ-पूजा ।
bibliomania, bibliomaniac *n.* पुस्तक-संग्रहणोन्माद ।
bibliophil (-e) *n.* पुस्तक-प्रेमी ।

bibliophilism *n.* पुस्तक-प्रेम ।
bibliophist *n.* पुस्तक-प्रेमी ।
bibliophobia *n.* ग्रन्थभीति ।
bibliopole, bibliopoly *n.* ग्रन्थ-विक्रय ।
bibliotheca *a.* ग्रन्थागार ।
bibliothecary *n.* ग्रन्थागाराध्यक्ष ।
bicentenary *n.* द्विशत वार्षिकोत्सव ।
bicentennial *a.* द्विशत वार्षिक ।
biennial *n.* द्विवार्षिक ।
bifacial *a.* द्विपृष्ठी ।
bifarious *a.* द्विपंक्तिक ।
bigamist *n.* द्विपत्नीक । द्विपतिका ।
bigamy *n.* द्विपत्नीत्व ।
bigot *n.* हठधर्मी ।
bigotry *n.* हठधर्मिता ।
bilabial *a.* द्वयोष्ठी, द्वयोष्ठय ।
bilateral *a.* द्विपक्षीय ।
bilateralism *n.* द्विपक्षीयता ।
bilingual *a.* द्विभाषिक ।
billet-doux *n.* प्रणय-पत्रिका ।
bimonthly *a.* द्वैमासिक ।
binary *a.* दोताला ।
biochemistry *n.* जीवरसायन ।
biogenesis *n.* जीवोत्पत्तिवाद ।
biographee *n.* चरितनायक ।
biographer *n.* जीवनी-लेखक ।
biographic (-al) *a.* जीवनी-संबंधी ।
biography *n.* जीवन-चरित ।
biologic (-al) *a.* प्राणिविज्ञान-सम्बन्धी ।
biologist *n.* प्राणितत्वविद् ।
biology *n.* प्राणिविज्ञान ।
biometry *n.* आयुविज्ञान ।
biopsychology *n.* प्राणि-मनोविज्ञान ।
biotic *a.* जीवन-सम्बन्धी ।
bipedal *a.* द्विपद ।
bird *n.* विहंग ।
—eye view विहंगम दृष्टि ।
birth *n.* जन्म, उत्पत्ति ।
—right जन्मसिद्ध अधिकार ।
bisexual *a.* उभयलिंगीय ।
bitter *n.* कटु । अरुचिकर ।
bitterness *n.* कटुता ।
biweekly *a.* पाक्षिक ।
blade *n.* फलक । ठिठोलिया ।
—of the tongue जीह्वाग्र ।
bland *a.* व्याजोक्तिपूर्ण ।
—in speech प्रियंवद ।
blandishment *n.* चाटूक्ति ।
blandness *n.* व्यंग्य ।
blank *a.* अलिखित । अतुकांत ।
—verse अतुकांत कविता ।
blankly *a.* शून्य दृष्टि से ।
blasphemer *a.* ईश्वर-निन्दक ।
blasphemous *a.* ईश्वर-निन्दक ।
blasphemy *n.* ईश्वर-निन्दा ।
blessed *a.* सौभाग्यशाली, धन्य ।
blessedness *n.* धन्यता ।
blessing *n.* शुभकामना । वरदान ।
blether, blather *n.* असंगत प्रलाप ।
blind *a.* अन्धा । कामान्ध ।
—follower अन्धानुयायी ।
bliss *n.* परमानन्द । अपवर्ग ।
blissful *a.* परमानन्दपूर्ण ।
blissfulness *n.* परमानन्दता ।
blunt *a.* भावनाहीन । स्पष्ट वक्ता ।
bluntish *a.* स्पष्टवादी ।
bluntly *ad.* अशिष्टता से । दो टूक ।
bluntness *n.* स्पष्टवादिता ।
bluster *n.* दर्पोक्ति , गर्वोक्ति ।
blusterer *n.* दाम्भिक ।
blusterous, blustery *a.* दम्भपूर्ण ।
board *n.* परिषद्
boast *n.* गर्वोक्ति । आत्मश्लाघा ।
boaster *n.* आत्मश्लाघी ।

boastful *a.* गर्वित ।
boastfulness *n.* आत्मश्लाघिता ।
boasting *n.* दर्पोक्ति, गर्वोक्ति ।
bodeful *a.* अपशकुन-सूचक ।
bodement *n.* भविष्य-कथन ।
bodied *a.* मूर्त ।
bodiless *a.* अमूर्त ।
bodily *a.* सांगोपांग ।
boding *n.* शकुन ।
body *n.* पिण्ड, शरीर । प्रस्तावना आदि के अति-
bolshevik *n.* क्रांतिकारी । [रिक्त लेख । समिति
bolshevism *n.* क्रान्तिवाद । साम्यवाद ।
bolshevist क्रान्तिवादी ।
bombast *n.* शब्दाडम्बर ।
bombastic *a.* शब्दाडम्बरपूर्ण ।
bonafide निष्कपट । वास्तविक ।
book *n.* ग्रन्थ, पुस्तक । सर्ग, स्कंध ।
—of fate भाग्यलेख ।
—worm किताबी कीड़ा, ग्रन्थ-कीट ।
bookie *n.* पुस्तक-व्यवसाय ।
bookish *a.* पुस्तकीय, अव्यावहारिक ।
bookishness *n.* पुस्तकीय, अव्यावहारिकता ।
booklet *n.* पुस्तिका । [किताबी कीड़ापन ।
boon *n.* वरदान ।
boor *n.* अशिष्ट व्यक्ति ।
boorish *a.* अशिष्ट ।
boorishness *n.* अशिष्टता ।
boredom *n.* विरक्ति, उकताहट ।
borrowed word *n.* उद्धृत शब्द ।
bosh *n.* निरर्थक वाक्य ।
botanic *a.* वनस्पति-सम्बन्धी ।
botanical *a.* वनस्पति-सम्बन्धी ।
botanist *n.* वनस्पति-शास्त्रज्ञ ।
botany *n.* वनस्पति-शास्त्र ।
bottom *n.* आधार । नींव ।
bottomless *a* निराधार ।
bouncer *n.* मिथ्यावादी ।
boundary *a.* सीमा ।
boundless *n.* असीम ।
boundlessness *n.* असीमता ।
bounds *n.* सीमा
bouts-rimes *n.* समस्यापूर्ति । तुकबंदी ।
brachygraphy *n.* सांकेतिक लेखन ।
braket *n.* कोष्ठक ।
brag *n.* आत्मश्लाघा ।
braggadocio *n.* आत्मशलाघा ।
braggart *a.*आत्मश्लाघी ।
bragging *n.* आत्मश्लाघा
brain *n.* मस्तिष्क, बौद्धिकशक्ति ।
—sick विक्षिप्त ।
brainless *a.* बुद्धिहीन ।
brainy *a.* प्रखरबुद्धि ।
branch *n.* शाखा । उपांग । विभाग ।
brave *a.* शूर ।
bravery *n.* शौर्य ।
brazen *a.* पीतल-निर्मित ।
—age द्वापर युग ।
bread *n.* जीविका ।
breadless *a.* जीविकाविहीन ।
breadth *n.* विस्तार ।
break *n.* अनध्याय, अंतराल ।
break up *n.* विसर्जन ।
breath *n.* श्वास ।
breathed अघोष ।
breath in अश्वास ।
breath out निःश्वास ।
breathing *a.* सजीव ।
breathless *a.* निर्जीव
breathlessly *ad.* संशयावस्था में ।
breathy *a.* गुनगुनाते हुए ।
breviary *n.* सार-संग्रह, प्रार्थना-संग्रह ।
brevity *n.* शब्द-लाघव ।
brief *n* संक्षिप्त विवरण । *a.* संक्षिप्त ।
—in संक्षेप में ।

briefly *a.* संक्षेपतः ।
briefness *n.* संक्षेप
bright *a.* तेजस्वी । प्रत्युत्पन्नपति ।
brightly *ad.* स्पष्टतः ।
brighness *n.* तेजस्विता ।
brilliance, brilliancy *n.* प्रतिभा ।
brilliant *a.* प्रतिभाशाली, कुशाग्रबुद्धि।
brilliantness *a.* प्रतिभाशालीनता ।
broad *a.* विस्तृत ।
—outline मोटी रूपरेखा ।
broadcast *n.* संवाद-विस्तार ।
broadcasting *n.* संवाद-विस्तारण ।
broadly *ad.* स्थूलतः ।
broadmindedness उदारता ।
broadness *n.* अशिष्ट भाषण ।
brooding *a.* विचारमग्न ।
brothel *n.* वेश्यालय ।
brotherhood *n.* भ्रातृत्व ।
brotherliness *n.* भ्रातृत्व ।
brotherly *a.* भ्रातृतुल्य ।
brow *n.* भ्रू ।
—bend one's—भृकुटिचढ़ाना ।
bruit *n.* जनरव ।
brumal *n.* ऋतु-संबंधी ।
brume *n.* तुषार, नीहार ।
brumous *a.* तुषाराच्छन्न ।
brusque *a.* फूहड़ ।
brusqueness *n.* फूहड़पन ।
brutal *a.* पाशविक ।
brutalism, brutality *n.* पाशविकता ।
brutalization *n.* पाशवीकरण ।
brute *a.* पाशविक ।
brutehood *n.* पाशविकता ।
brutification *n.* पाशवीकरण ।
brutish *a.* पशुवत् ।
brutishness *n.* पशुता ।
buccal *a.* मौखिक ।
budget *n.* आय-व्यय-पत्र ।
buffoon *n.* विदूषक ।
buffoonery *n.* विदूषक-वृत्ति ।
bulk *n.* समुदाय । वृहदाकार । परिमाण ।
bulky *a.* महाकाय । अतिविस्तृत ।
bull *n.* विरोधी उक्ति ।
bulletin *n.* विवरणिका, विज्ञप्ति ।
bumble *a.* घमण्डी । *n.* पदाधिकारी ।
bumbledom *n.* अधिकार-मद ।
bumptious *a.* दुराग्रही ।
bumptiously *ad.* दुराग्रहपूर्वक ।
bumptiousness *n.* दुराग्रहता ।
bunk *n.* अनर्गल बात ।
bunkum *n.* अनर्गल प्रलाप । शब्दाडम्बर ।
bureau *n.* कार्यालय ।
bureaucracy *n.* अधिकारितंत्र ।
bureaucrat *n.* अधिकारतंत्री ।
bureaucratic *a.* अधिकारतंत्र-सम्बंधी ।
bureaucratism *n.* अधिकारितंत्रता ।
bureaucratist *a.* सत्तावादी ।
burgeois *n.* मध्यमवर्ग ।
burlesque *n.* शब्दाडम्बर । *a.* शब्दाडम्बरपूर्ण ।
busily *ad.* व्यस्तता से ।
business *n.* व्यस्तता, व्यवसाय ।
—on—सोद्देश्य ।
—department व्यवसाय-विभाग ।
—news व्यावसायिक समाचार ।
—principles व्यावसायिक सिद्धान्त ।
buskin *n.* दुःखान्त नाटक ।
buskined *a.* दुःखान्त ।
bust *n.* अर्ध प्रतिमा ।
busyness *n.* व्यस्तता
by-authority साधिकार ।
—law (bye law) उपविधि ।
—name उपनाम ।
—the way प्रसंगवश ।
—word लोकोक्ति ।

C

Cabbala *n.* रहस्यवादी।
cabbalism *n.* रहस्यवाद।
cabbalist *n.* रहस्यवादी।
cabbalistic *a.* रहस्यात्मक।
cabinet *n.* मंत्रिमण्डल।
—edition पुस्तकालय-संस्करण।
cachectic *a.* मानसिक रोगी।
cachexy (-ia) *n.* मानसिक विकृति।
cachinnate *v.* अट्टहास करना।
cachinnation *n.* अट्टहास
cachinnatory *a,* अट्टहासीय।
cacoepy *n,* अशुद्धोच्चारण।
cacographer *n.* अशुद्ध लेखक।
cacographical *a.* अशुद्ध वर्तनी-विषयक।
cacography *n.* अशुद्ध वर्तनी।
cacology *n.* अशुद्धोच्चारण
cacophonous *a.* श्रुतिकटु।
cacophony *n.* श्रुतिकटुता।
cadence *n.* स्वरावरोह।
cadenced *a.* सुरीला।
caesura *n.* यति।
caesural *a.* यति-विषयक।
calamitous *a.* विपत्तिकारक।
calamity *n.* विपत्ति।
calando *n.* मन्द्र स्वरावरोहण।
calculability *n.* गण्यता, परिकलनीयता।
calculable *a.* गण्य, परिकलनीय।
calculate *v.* गणन या परिकलन करना।
calculated *a.* गणित, परिकलित।
calculation *n.* गणना, परिकलन।
calculative *a.* गणना-विषयक, परिकलनीय।
calculator *n.* गणक, परिकलक।
calculatory *a.* गणनात्मक, परिफलनात्म्।
calendar *n.* पंचांग।
calligrapher *n.* सुलेखक।
calligraphic *a.* सुलेखन-सम्वन्धी।
calligraphist *n.* सुलेखन-दक्ष।
calligraphy *n.* सुलेख।
calliope *n.* काव्य-देवता।
calm *a.* प्रशांत।
calmness *n.* प्रशांतता।
calmly *a.* प्रशांत।
cameo *n.* उत्कीर्ण प्रस्तर।
canard *n.* कल्पित कथा।
cancan *n.* वासनोद्दीपक नृत्य।
cancellation *n.* निरसन। अपवर्तन।
cancer *n.* कर्कराशि।
candid *a.* निष्पक्ष। स्पष्टवक्ता।
candidate *n,* अभ्यर्थी, प्रार्थी।
candidateship *n.* अभ्यर्थिता।
candidature *n.* अभ्यर्थिता।
candidness *n.* निष्पक्षता। स्पष्टवादिता।
candour *n.* निष्पक्षता। स्पष्टवादिता।
canine laugh *n.* व्यंग्य-हास।
canon *n.* धर्म-विधान, धर्मादेश।
canonical *a.* धर्मानुकूल।
canonicalness *n.* धर्मानुकूलता।
canonist *n.* धर्माचार्य।
canonistic *a.* धर्म-सम्वन्धी।
canonization *n.* धर्म-व्यवस्था।
canopy *n.* चन्द्रातप।
cant *n.* शब्दाडम्बर। अनर्गल भाषण।
cantabile *a.* सुरीला गेय। *n.* सुर।
cantata *n.* कथाकाव्य। समवेत गान। संक्षिप्त नाट्य। संक्षिप्त भाषण।
canticle *n.* भजन।
canto *n.* सर्ग, स्कन्ध, काण्ड।
—fermo उच्चतम संगीत-लय।
canton *n,* उपमण्डल, प्रदेश।
cantonal *a.* उपमण्डलीय, प्रादेशिक।
canvasser *n.* अनुयाचक।
canvassing *n.* अनुयाचन।
canzonet *n.* लघु गीत।

capability *n.* सामर्थ्य, योग्यता ।
capable *a.* समर्थ, योग्य
capableness *n*, सामर्थ्य, योग्यता ।
capacious *a.* विशाल ।
capaciousness *n.* विशालता ।
capacity *n.* योग्यता, क्षमता, सामर्थ्य ।
—mental—मानसिक क्षमता ।
capital *n.* राजधानी । पूँजी ।
capitalism *n.* पूँजीवाद ।
capitalist *n.* पूँजीवादी ।
capitalistic *a.* पूँजीवादी ।
capitalization *n.* पुञ्जीकरण ।
capitulation *n.* शीर्षक-निर्धारण ।
caprice *n.* सनक, (मनकी) लहर । चलचित्तता । कल्पना-प्रवणता ।
capricious *a.* सनकी, चलचित ।
capriciousness *n.* सनकीपन, चलचित्तता ।
capricorn *u.* मकर-राशि ।
caption *n.* शीर्षक ।
captious *a.* छिद्रान्वेषी ।
captiousness *n.* छिद्रान्वेषिता ।
captivating *a.* मोहक ।
captivation *n.* विमोहन ।
captive *a.* मोहित ।
carcass *n.* शव, कबंध ।
card *n.* पत्रक । प्रवेशपत्र ।
—speak by the—सार-गर्भित भाषण ।
—visiting—अभ्यागत-पत्र ।
—wedding—विवाह-पत्र ।
cardinal *a.* मौलिक, आधारभूत ।
—vertues मुख्य धर्म ।
—vowel प्रधान स्वर ।
care *n.* सावधानी, चिन्ता ।
—laden चिन्ताग्रस्त ।
—worn चिन्तामग्न ।
career *n.* चरित्र । जीवन-यात्रा ।
careerist *n.* स्वार्थजीवी ।
careful *a.* सावधान ।
carefulness *n.* सावधानी ।
caress *n.* चुम्बन ।
caret *n.* काकपद, लोपचिह्न ।
caricaturable *a.* उपहासास्पद ।
caricature *n.* व्यंग्य-चित्र । परिहास ।
caricaturist *n.* व्यंग्य-चित्रकार ।
cark *n.* उद्विग्नता ।
carking *a.* उद्वेगजनक ।
carnal *a.* वैषयिक, कामज । कामी । ऐहिक ।
—desire विषयेच्छा ।
—knowledge सम्भोग ।
—minded विषयासक्त ।
carnalism *n.* कामवासना, विषयवासना । ऐहिकवाद ।
carnalist *n.* कामी, विषयभोगी । ऐहिकवादी ।
carnality *n.*कामुकता, विषयासक्ति । ऐहिकता ।
carnivore *n.* मांसाहारी प्राणी ।
carnivorous *a.* मांसाहारी ।
carol *n.* संकीर्तन, आनन्दगान ।
caroller *n.* आनन्दगायक ।
carousal *n.* आपानक ।
carouse *n.* परिपान, मद्यपान ।
carpal *a.* मणिबन्ध-सम्बंधी ।
carpenter *n.* सुतार ।
—bee भ्रमर ।
—scene चित्रपटल-दृश्य ।
carpus *a* मणिबन्ध ।
cartographer *n.* मानचित्रकार ।
cartographic (-al) *a.* मानचित्रकारी-सम्बंधी ।
cartography *n.* मानचित्रण, मानचित्र-कला ।
cartoon *n.* व्यंग्य-चित्र ।
cartoonist *n.* व्यंग्य-चित्रकार ।
carved *a.* उत्कीर्ण ।
carver *n.* मूर्तिकार ।
carving *n.* सम्मूर्तन, उत्कीर्णन ।
case *n.* अवस्था । वस्तुस्थिति । कांड । अभियोग ।

विभक्ति-कारक ।
—ablative अपादान कारक ।
—nominative कर्ताकारक ।
—objective कर्म कारक ।
—possessive सम्बंध कारक ।
casino *n.* सार्वजनिक नृत्यकक्ष ।
cast *n.* आकृति । अभिनेतावर्ग ।
—of features मुखाकृति ।
—of mind स्वभाव ।
castalian *a.* कवित्वमय ।
castaly *n.* काव्य-उत्स ।
castaway *n.* पापासक्त व्यक्ति ।
caste *n.* वर्ण, जाति, वर्ग ।
casteless *a.* जातिरहित ।
casting vote *n.* निर्णायक मत ।
castle *n*, गढ़, दुर्ग ।
—builder कल्पना-विलासी ।
—s in the air आकाश कुसुम । कल्पना-[विलास ।
castrated *a.* संशोधित ।
castration *n.* संशोधन ।
casual *n.* आकस्मिक ।
casualism *n.* आकस्मिकतावाद ।
casually *ad.* अकस्मात ।
casualness *n.* दैवयोग ।
casualty *n.* दुर्दैव, दुर्योग ।
casuist *n.* नीति-शास्त्री । वाक्छली ।
casuistic *a.* नीतिशास्त्र-सम्बंधी । वाक्छल-सम्बंधी ।
casuistry *n.* नीति-विचारण । वाक्छल ।
catachresis *n.* (शब्दों का) दुष्प्रयोग ।
catachrestic *a.* दुष्प्रयुक्त ।
catachrestically *a.* (शब्दों के) दुष्प्रयोगपूर्वक ।
cataclysm *n.* जल-प्रलय । विप्लव ।
cataclysmal *a.* जल-प्रलय-सम्बंधी । विप्लव-सम्बंधी ।
cataclysmist *n.* प्रलयवादी, विप्लववादी ।
catacoustics *n.* प्रतिध्वनि-विज्ञान ।
cataletic *a.* वर्णलुप्त ।
catalexis *n*, अर्ध पदलोप ।
catalogue *n.* सारणी, सूचीपत्र ।
cataloguer *n.* सारणीयक ।
cataphonics *n.* प्रतिध्वनिविज्ञान ।
cataract *n.* महाप्रपात । घनघोर वृष्टि ।
catastrophe *n.* अनर्थ, विध्वंस । नाटक का परिणाम ।
catastrophic *a.* अनर्थपूर्ण, विध्वंसात्मक ।
catastrophism *n.* विध्वंसवाद ।
catastrophist *n.* विध्वंसवादी ।
catchword *n.* ध्यानाकर्षक शब्द ।
catchy *a.* चित्ताकर्षक ।
catechetic *a.* प्रश्नोत्तरमय ।
catechism *n.* प्रश्नोत्तरवाद ।
catechist *n.* प्रश्नोत्तरवादी ।
catechistic *a.* प्रश्नोत्तर-सम्बंधी ।
categorematic *a.* स्वयं पदार्थवादी । स्वाधीन ।
—word स्वतंत्रार्थ पद ।
categorical *a.* निरपेक्ष ।
—imparative—विवेकादेश ।
—judgment निरपेक्ष प्रतिज्ञा ।
—proposition निरपेक्षवाक्य ।
categorically *ad.* निरपेक्षता ।
categoricalness *n*, निरपेक्षता ।
categorisation *n.* प्रवर्गीकरण ।
category *n.* प्रवर्ग ।
catharsis *n.* रसोद्रेक ।
cathedral *n.* महामंदिर ।
catholic *a.* सहिष्णु ।
catholicism *n.* सहिष्णुता ।
catholicity *n.* सहिष्णुता ।
catiline *n.* षडयन्त्रकारी ।
catoptric *a.* प्रतिबिम्बित ।
catoptrics *n.* प्रतिबिम्ब प्रकाश-विज्ञान ।
causal *a.* कारण-सम्बंधी ।
—connexion कारण-सम्बंध ।

causality *u*, कार्यकारण-सिद्धान्त।
causally *ad.* कारणतः।
causation *n.* कारणता, कार्य-कारण-सम्बंध।
—doctrine of—कारणवाद।
—fallacies कारणता-दोष।
causationism *n.* कार्य-कारणवाद।
causative *a.* प्रेरणार्थक, कारणवाचक।
causatively *ad.* कारण-व्यंजक रूप से।
cause *n.* हेतु, कारण, उद्देश्य। मनोरथ।
—absence of—कारणाभाव।
—and effect कार्य-करण।
—body ज्ञान-देह।
—complex—जटिल कारण।
—constituents of—कारण-घटक।
—efficient—निमित्त कारण।
—final—प्रयोजक कारण।
—first—सृष्टा।
—formal—स्वरूप-कारण।
—instrumental—निमित्त कारण।
—material—उपादान कारण।
—of action कार्य-हेतु।
—permanent—स्थायी कारण।
—popular—प्रसिद्ध कारण।
— predisposing पूर्वयोगी कारण।
—preventing—अवरोधी कारण।
—proximate—आसन्न कारण।
—scientific—वैज्ञानिक कारण।
—plurality of—कारण-बहुत्व।
—temporary—अस्थायी कारण।
causeless *a.* अकारण, निरुद्देश्य।
causelessness *n.* कारणहीनता।
causer *n.* कारणभूत, उत्पादक।
causerie *n.* टिप्पणियाँ।
caustic *a.* अरुन्तुद, मर्मवेधी।
cecity *n.* मानसिक अन्धता।
celebatarian *n.* ब्रह्मचारी।
celebrant *n.* कर्मकाण्डी।
celebrate *v.* अनुष्ठान करना। कीर्तिगान करना
celebrated *a.* यशस्वी।
celebration *n.* स्मृति-रक्षा। अनुष्ठान।
celebrity *n.* यशस्वी व्यक्ति। यश।
celestial *a.* दिव्य।
—damsel अप्सरा।
—globe खगोल।
—sphere प्रकाश-मण्डल।
—world देवलोक।
celibacy *n.* ब्रह्मचर्य-जीवन।
celibate *n.* बालब्रह्मचारी।
cemetery *n.* समाधि-क्षेत्र।
cenotaph *n.* शून्य-समाधि।
census *n.* जनगणना।
centenarian *a.* शतवर्षीय।
centenary *n.* शताब्दी। शताब्दि-महोत्सव।
centenary *a.* शताब्दीय।
centennial *a.* शतजीवी।
center *n.* केन्द्र।
centering *n.* केन्द्रण।
cento *n.* श्लोक-संग्रह।
central *a.* केन्द्रीय।
—group केन्द्रवर्ती समुदाय।
—tendency केन्द्र-प्रकृति।
—vowel मध्य स्वर।
cenrrality *a.* केन्द्रीयता।
centralization *n.* केन्द्रीयकरण।
centrally *ad.* केन्द्रगत।
centralness *n.* केन्द्रीयता।
centre *n.* केन्द्र।
—of smell वासना-केन्द्र।
—of speech वाणी-केन्द्र।
centrodental *a.* दन्त्यमध्यीय।
centuple *a.* सौगुना।
century *n.* शताब्दी।
cerebellar *a.* मूर्धन्य।
cerebellum *n.* मूर्धा।

cerebral *a* मूर्धन्य।
—letter मूर्धन्याक्षर।
cerebralisation *n.* मूर्धन्य भाव।
cerebration *n* मस्तिष्क-क्रिया।
—unconscious—अचेतन मस्तिष्क-क्रिया।
cerebrum *n.* मूर्धा।
ceremonial *n.* रूढ़िपालन। प्रथा, रीति।
ceremonial *a.* समारोह-सम्बंधी।
ceremonialism *n.* प्रथावाद, रीति-बन्धन।
ceremonialist *n.* प्रथावादी, रीतिपालक।
ceremonially *ad.* रीत्यानुसार, रूढ़ि-अनुसार।
ceremonious *a.* आचारात्मक, प्रथानुवादी।
ceremoniously *ad.* परमादरपूर्वक।
ceremoniousness *n.* परमादर।
ceremony *n.* समारोह, संस्कार।
certain *a.* निश्चित, अवश्यंभावी।
—for—निश्चयपूर्वक।
certainty . निश्चयता, अवश्यंभाविता।
certifiable *a.* प्रमाण्य।
certificate *n* प्रमाण-पत्र।
certification *n.* प्रमाणीकरण।
certified *a.* प्रमाणित।
certifier *n.* प्रमाणक।
chain *n* शृंखला। परम्परा।
—continuous—अविच्छिन्न शृंखला।
chairman *n.* अध्यक्ष।
chairmanship *n.* अध्यक्षता।
challenge *n.* चुनौती।
chance *n.* अवसर। सम्भाव्यता। संयोग।
chancellor *n.* कुलपति।
chancellorship *n,* कुलपतित्व।
change *n.* परिवर्तन। विकार। रूपान्तर।
—of growth विकार और विकास।
—of scale माप-परिवर्तन।
—of season ऋतु-परिवर्तन।
—of state अवस्था-परिवर्तन,दशा परिवर्तन
—of type प्रकार-परिवर्तन।

changeability *n.* परिवर्तनशीलता।
changeable *a.* परिवर्तनसापेक्ष। विकारसापेक्ष।
changeful *a.* परिवर्तनशील। विकारशील।
changefulness *n.* परिवर्तनशीलता। विकारशीलता।
changeless *a.* अपिरवर्तनशील। निर्विकार।
changer *n.* परिवर्तक। विकारक।
changing *a.* परिवर्तनशील। विकारशील।
chanson *n.* गीत।
chant *n.* राग, लय।
—double—दोबन्द का गीत।
—quadruple—चार बंद का गीत।
—single—एक बंद का गीत।
chanter *n.* गायक।
chantress *n.* गायिका।
chaos *n* अव्यस्था, विशृंखलता।
chaotic *a.* अव्यवस्थित, विशृंखलित।
chap-book *n.* गुटका।
chapel *n.* उपासना-गृह।
chaplet *n.* माला।
chapleted *a.* मालाधारी।
chapter *n.* प्रकरण। स्कंध, अध्याय।
character *n.* चरित्रबल। पात्र। लक्षण। लिपि-[चिह्न।
—analysis चरित्र-विश्लेषण।
—painting of—चरित्र-चित्रण।
—trail चरित्र-लक्षण।
characteristic n. विशिष्टता।
—feature विशिष्ट लक्षण।
characteristically *ad.* स्वभावतया।
characteristics *n.* विशिष्ट लक्षण।
characterization *n.* चरित्र-चित्रण।
characterless *v.* चरित्रहीन। विशेषगुणहीन।
characterology *n.* मानव-चरित्र-विज्ञान।
charade *n.* प्रहेलिका।
charge *n.* दोषारोप। उत्तरदायित्व।
chargeability *n.* दोषारोपणीयता।
chargeable *a.* दोषारोप्य।

chargeableness *n.* दोषारोपत्व ।
charitable *a.* धर्मार्थ । पुण्यार्थ ।
—endowment पुण्यार्थ निधि ।
charity *n.* भिक्षादान ।
charm *n.* आकर्षण । मनोज्ञता । इन्द्रजाल ।
charmed *a.* मुग्ध । इन्द्रजालगत ।
charmer *n.* विमोहक । ऐन्द्रजालिक ।
charming *a.* मनोहारी, मनोज्ञ ।
chart *n.* मानचित्र, रेखाचित्र ।
charter *n.* अधिकारपत्र ।
charterer *n.* अधिकारपत्र-दाता ।
chartography *n.* मानचित्र-विद्या ।
chasing *n.* उत्कीर्णन-कला ।
chaste *n.* सतीत्व ।
chasteness *n.* सतीत्व ।
chastity *n.* सतीत्व ।
chauvinism *n.* देश-प्रेमोन्माद ।
chauvinist *n.* देशप्रेमोन्मादी ।
chauvinistic *a.* देशप्रेमोन्मादपूर्ण ।
cheap *a.* सुलभ । महत्वहीन ।
—popularity सस्ती लोकप्रियता ।
cheapness *n.* सुलभता ।
cheat *n.* प्रवंचना । प्रवंचक ।
cheatable *a.* प्रवंचनीय ।
cheater *n.* प्रवंचक ।
cheatery *n.* प्रवंचकता ।
cheating *a.* प्रवंचकीय ।
check *n.* प्रतिबन्ध, अवरोध ।
chemist *n.* रसायनज्ञ ।
chemistry *n.* रशायनशास्त्र ।
chic *n.* अभिरुचि । *a.* सुरुचिपूर्ण ।
chicane *n.* मिथ्यापत्ति ।
chicanery *n.* मिथ्याहेतुवाद ।
chief *n.* मुख्य । *a.* प्रधान ।
chiefly *a.* प्रधानोचित । *ad.* प्रधानतः ।
child *n.* अपत्य । शिशु ।
—psychology शिशु-मनोविज्ञान ।
childhood *n.* शैशव ।
childish *a.* शिशूचित ।
childishly *ad.* शिशुवत् ।
childishness *n.* शिशूचितता ।
childless *a.* निरपत्य ।
childlessness निरपत्यता ।
childlike *a.* शिशु-सुलभ ।
chiliad *n.* सहस्राब्दी ।
chime *n.* एकतान । सामंजस्य ।
chimera *n.* कपोलकल्पना ।
chimerical *a.* कपोलकाल्पनिक ।
chirognomy *n.* हस्तरेखा-विज्ञान, सामुद्रिकविद्या ।
chirologist *n.* हस्त-संकेत-विज्ञ ।
chiromancer *n.* हस्त-रेखा-विशारद ।
chiromancy *n.* हस्त-सामुद्रिक ।
chiromantic *a.* हस्त-सामुद्रिकीय ।
chironomy *n.* हस्त-संकेत-विद्या ।
chirruper *n.* वृत्तिभोगी प्रशंसक ।
chivalrous, chivalric *a.* शूरोचित ।
chivalry *n.* शौर्य ।
choice *n.* अभिरुचि ।
—experiment रुचि-प्रयोग ।
choragus *n.* संगीत-निर्देशक ।
choral *a.* सहभजनीय । (-e) . सहभजन ।
choralist *n.* सहभजन-गायक ।
chorus *n.* अन्तरा । सहगान ।
chrestomathy *n.* पाठावली ।
chronisity *n.* पुरातनता ।
chronicle . *n* पुरावृत्ताख्यान ।
chronicler *n.* पुरावृत्त-लेखक ।
chronologer *n.* पुरावृत्तलेखक ।
chronologic *a* कालक्रमानुसार ।
chronological *a.* कालक्रमानुसार ।
—account कालक्रमानुगत विवरण ।
—order कालक्रम ।
chronologically *ad.* कालक्रमानुसारतः ।
chronologist *n.* पुरावृत्तकार ।

chronology *n.* कालक्रम। वंशावली।
chuff *n.* विदूषक।
cinderella *n.* उपेक्षिता।
cinema *n.* चलचित्र।
cinematographer *n.* चलचित्रकार।
cinematographic *a.* चलचित्र-सम्बंधी।
cinematography *n.* चलचित्रण।
cipher *n.* गूढ़लिपि।
ciphering *n.* गूढ़ लेखनकला।
circle *n.* वृत्त।
circled *n.* वृत्ताकार।
circuit *n.* परिधि।
circular *n.* परिपत्र। *a.* वृत्ताकार।
—montion चक्राकार गति।
circulate *n.* प्रचारित करना।
circulating *a.* गत्वर।
—library गत्वर पुस्तकालय।
circulation *n.* वितरण, प्रचार।
—department प्रचार-विभाग।
circulator *n.* प्रचारक।
circumambages *n.* वक्रोक्ति शैली।
circumference *n.* परिवेश, परिधि।
circumflex *n.* स्वरित उच्चारणचिन्ह।
circumflexion *n.* स्वरित ध्वनि से उच्चारण।
circumlocution *n.* वक्रोक्ति।
circumlocutional, circumlocutionary
circumlocutory *a.* वक्रोक्तिमय।
circumlocutionist *n.* वक्रोक्तिवादी।
circumscription *n.* परिलेखन।
circumscriptive *a.* परिलेख्य।
circumstance *n.* परिस्थिति, सयोग।
circumstantial *a.* प्रसंगिक, संयोगात्मक।
—evidence पारिस्थिक प्रमाण।
circumstantiality *n.* संयोग।
circumstantially *ad.* संयोगवश।
circumvolution *n.* कालचक्र।
cirgue *n.* गोल रंगमंच।
cirrose, cirrous *a.* कुंचित।
cissy *n.* स्त्रैण पुरुष।
citable *a.* उद्धरणीय।
citation *n.* उद्धरण।
citatory *a.* उद्धरण-सम्बन्धी। अधिक उद्धरण-प्रिय।
cited *a.* उद्धृत।
citizen *n.* नागरिक।
—of the world विश्वनागरिक।
citizenhood *n.* नागरिकता।
citizenry *n.* नागरिक संघ।
citizenship *n.* नागरिकता।
city *n.* नगर।
—clestial—,—heavenly—,—of God वैकुंठ।
civic *a.* नागरिक सम्बन्धी।
—consciousness नागरिक जागृति।
—life नागरिक जीवन।
—project नागरिक योजना।
—responsibility नागरिक दायित्व।
civics *n.* नागरिक-शास्त्र।
civil *a* नागर, सभ्य।
—disobedience सविनय अवज्ञा।
—equality नागरिक समानता।
—liberty नागरिक स्वतंत्रता।
—rights नागरिक अधिकार।
—spirit नागरिक भावना।
—war गृह-युद्ध।
civility *n.* शिष्टता।
civilization *n.* संस्कृति, सभ्यता।
civilized *a.* शिष्ट, सभ्य।
civilizer *n.* संस्कारक।
civism *n.* नागरिकता-सिद्धान्त।
clairvoyance *n.* दिव्य दृष्टि।
clairvoyant *n.* दिव्यदर्शी।
clan *n.* गोत्र।
clannish *a.* गोत्रवादी।

clannishness *a.* गोत्र-भक्ति ।
clanship *n.* गोत्र-व्यवस्था ।
clansman *n.* सगोत्री ।
clague *n.* पण्य-प्रशंसकवृन्द ।
clagueur *n.* पण्य-प्रशंसक ।
clarification *n.* स्पष्टीकरण ।
clarifier *n.* स्पष्टकर्ता ।
clasp *n.* आलिंगन ।
clasper *a.* आलिंगक ।
class *n.* श्रेणी, वर्ग ।
—collaboration वर्ग-समन्वय ।
—concept वर्ग-संप्रत्यय ।
—conciousness वर्ग-जागृति ।
—conflict वर्ग-संघर्ष ।
—es social सामाजिक वर्ग ।
—struggle वर्ग-संघर्ष ।
—system वर्ग-पद्धति ।
classable *a.* वर्गीकरणीय ।
classic *n.* उत्कृष्ट ग्रन्थ, शास्त्रीय ग्रन्थ ।
classical *a.* प्राचीन । शास्त्रीय । पाण्डित्यपूर्ण ।
—language प्राचीन समृद्ध भाषा ।
—literature प्राचीन वाङ्मय । उत्कृष्ट साहित्य ।
classicalism *n.* प्राचीनतावाद । पाण्डित्य ।
classicality *n.* प्राचीन साहित्य-पद्धति । पाण्डित्य पूर्णता । प्राचीनता ।
classicism *n.* विशुद्ध साहित्यिकता । प्राचीनता-वाद । पाण्डित्यवाद । संस्कृत-प्रयोग ।
classifiable *a.* वर्गीकरणीय ।
classifi ation *n.* वर्गीकरण ।
—genealogical—वंशक्रमानुसार वर्गीकरण ।
—general—सामान्य वर्गीकरण ।
—natural—प्राकृतिक वर्गीकरण ।
—principles वर्गीकरण सूत्र ।
—scientific—वैज्ञानिक वर्गीकरण ।
—system of—वर्गीकरण-पद्धति ।
—test वर्गीकरण-परीक्षा ।
clasificatory *a.* वर्गीकरण-सम्बन्धी ।
-classifier *n.* वगाकरणकर्ता ।
classify *v.* वर्गीकरण करना ।
classy *a.* अत्युत्तम ।
clause *n.* उपवाक्य ।
—by clause शब्दशः ।
clausular *n.* उपवाक्य-सम्बंधी ।
clavis *n.* भाष्य ।
clean *a.* शुद्ध ।
—copy शुद्ध प्रति ।
clear *a.* सुस्पष्ट । व्यक्त । ad. स्पष्टतया ।
—conscience निर्दोषिता की भावना ।
—proof स्पष्ट प्रमाण ।
—sighted तीव्र बुद्धि ।
—sightedness तीव्रबुद्धिता ।
clearance *n.* स्पष्टता ।
clearly *ad.* स्पष्टतः ।
clearness *n.* स्पष्टता ।
clemency *n.* करुणा ।
clement *a.* करुणामय ।
clergy *n.* पुरोहितवर्ग ।
cleric *n.* पुरोहित ।
clerisy *n.* विद्वत्-समाज ।
clerk *n.* लिपिक ।
clerkage *n.* लिपिकगण ।
clerkess *n.* लिपिका ।
clerkish *a.* लिपिकवत् ।
clerkly *a.* लिपिकीय ।
clerkship *n.* लिपिक पद ।
clever *a.* प्रवीण ।
cleverness *n.* प्रवीणता ।
cliche *n.* पिष्टोक्ति ।
climate *n.* जलवायु ।
climatic *a.* जलवायु-सम्बन्धी ।
climatology *n.* जलवायु-विज्ञान ।
climature *n.* जलवायु ।

climax *n.* चरमोत्कर्ष, चरमसीमा ।
close *a.* घनिष्ठ । संवृत्त । सूक्ष्म । *n.* समापन ।
—analysis पुष्ट विश्लेषण ।
—argument पुष्ट तर्क ।
—reasoner अनवरत तार्किक ।
closed *a.* संवृत्त ।
—sound संवृत्त वर्ण ।
cloud *n.* मेघ
—castle कल्पना-विलास ।
—in the—s कल्पना-जगत में ।
—land,—world कल्पना-जगत ।
—of words वाग्जाल ।
—scape मेघ-सुदृश्य ।
clown *n.* विदूषक, भण्ड ।
clownery *n.* भण्डता ।
clue *n.* विस्तार-सूत्र ।
clumsiness *n.* ग्राम्यता ।
clumsy *a.* ग्राम्य ।
coaction *n.* सहकर्म ।
coactive *a.* सहकार्यात्मक ।
coalition *n.* एकभाव ।
coalitionist *n.* ऐक्यवादी ।
coarse *a.* अपरिष्कृत ।
coarseness *n.* अपरिष्कर्तृत्व ।
co-author *n.* सहलेखक ।
code *n.* संहिता । संकेत-पद्धति ।
—of ethics नीति-संहिता ।
—words सांकेतिक शब्द ।
codex *n.* प्राचीन पाण्डुलिपि ।
codicil *n.* क्रोड़पत्र ।
codification *n.* संहिताकरण ।
codified *a.* संहिताबद्ध ।
codifier *n.* संहिताकार ।
codify *v.* विधि-बद्ध करना ।
coeducation *n.* सहशिक्षा ।
coefficient *n.* सहयोगी ।
coercion *n.* उत्पीड़न ।
coercionary *a.* उत्पीड़नात्मक ।
coercionist *n.* उत्पीड़क ।
coercive *a.* उत्पीड़नशील ।
coerciveness, coercivity *n.* उत्पीड़न ।
coessential *a.* समानधर्मा ।
coessentiality *n.* समानधर्मता ।
coetaneous *a.* समसामयिक ।
coeternal *a.* समानानन्त ।
coeternity *n.* समामानन्तता ।
coeval *a.* समकालीन ।
coevality *n.* समसामयिकता ।
coexistence *n.* सहास्तित्व ।
coexistent *a.* सहभावशील ।
cogitable *a.* चिन्तनीय, अवधारणीय ।
cogitation *n.* चिंता, अवधारणा ।
cogitative *a.* ध्यानावस्थित ।
cogitativeness *n.* ध्यानावस्थता ।
cognate *a.* सजातीय ।
—objective धातु-तुल्य कर्म ।
cognateness *n.* सजातीयत्व ।
cognation *n.* सजातीयत्व ।
cognition *n.* बोध । इन्द्रियबोध ।
cognitional *a.* बोधात्मक ।
cognitive *a.* प्रज्ञात्मक ।
—clearness प्रज्ञात्मक स्पष्टता ।
—faculty प्रज्ञाशक्ति ।
—imagination ज्ञान-कल्पना ।
cognizability *a.* बोध्यता ।
cognizable *a.* अवबोध्य ।
cognizance *n* अवबोध ।
cognizant *a.* अवबुद्ध, परिज्ञात ।
cognomen *a.* उपनाम, वंशनाम ।
cognominal *a.* उपनाम-सम्बंधी ।
cognoscible *a.* परिबोध्य ।
cohabitant *n.* सहवासी ।
cohabitation *n.* सहवास ।
coherence, coherency *n.* संलग्नता ।

coherent *a.* संलग्न । संगत ।
cohesion *n.* संश्लेष, संलग्नता । स्नेहाकर्षण ।
—law of—स्नेहाकर्षण का नियम ।
cohesive *a.* संलग्नशील ।
cohesively *ad.* संलग्नतापूर्वक ।
cohesiveness *n* संलग्नशीलता ।
coincinence *n.* संयोग । अनुरूपता ।
coincident *a,* अनुरूप ।
coincidental *a.* समकालिक ।
coincidently *ad.* संयोगवश ।
cold *a.* अनासक्त । भावशून्य ।
coldblooded निष्ठुर ।
coldbloodedness *n.* निष्ठुरता ।
coldhearted *a.* भावशून्य । उदासीन ।
coldheartedness *n.* भावशून्यता । उदासीनता
coldy *ad.* उदासीनतापूर्वक ।
coldness *n.* उदासीनता ।
collaboration *n.* सहभाग ।
collaborator *u* सहभागी ।
collate *v.* एक प्रति को दूसरी प्रतियों से मिलाकर सम्पादन करना ।
collateral *a.* सगोत्रोत्पन्न । गौण ।
collaterally *ad.* गौणतः ।
collation *n.* प्रतियों का पाठ-सम्पादन ।
collative *a.* पाठ-सम्पादनात्मक । तुलनात्मक ।
collator *n.* पाठ-सम्पादक ।
colleague *n* सहकारी ।
collect *v.* संग्रह करना ।
collectable *a.* संगृहणीय ।
collectanea *n.* सुभाषित-संग्रह ।
collected *a.* संगृहीत ।
collecting *n.* संग्रहण । *a* संग्राहक ।
—instinct संग्रह-वृत्ति ।
collection *n.* संग्रहण, संग्रह ।
collective *n.* समष्टिवाची ।
—consciousness सामूहिक जागृति ।
expression सामूहिक मत-प्रकाश ।
—idea सामूहिक वक्तव्य ।
—mind सामूहिक मनोक्रिया ।
—noun समूहवाचक संज्ञा ।
—psychology वर्ग-मनोविज्ञान ।
—term समष्टिपद ।
—unconscious सामूहिक अचेतना ।
collectivism *n.* समष्टिवाद ।
collectivistic *a.* समष्टिवादी ।
collectivity *n.* समष्टि ।
collectivization *n.* समष्टीकरण ।
collector *n.* संग्राहक ।
college *n* महाविद्यालय ।
collegial *a.* महाविद्यालय-सम्बंधी ।
collegian *n.* महाविद्यालयी अध्येता ।
collegiate *a.* महाविद्यालय-सम्बंधी ।
colligation *n.* क्रम-विन्यास, अनुबन्ध ।
—of facts तथ्यानुबंध ।
collingual *a.* समभाषी ।
—language बोलचाल की भाषा ।
collocutor *n.* कथोपकथन ।
colloquial *a* बोलचाल-सम्बंधी ।
colloquialism *n.* बोलचाल की शैली ।
colloquialist *n.* बोलचाल की शैली का प्रयोग ।
colloquy *n.* संवाद ।
collusion *n.* कपट-सन्धि ।
—of interests स्वार्थ-संघर्ष ।
collusive *a.* कपट-सन्धिपूर्ण ।
colon *n* विसर्ग-चिह्न ।
colony *n.* उपनिवेश ।
colophon *n.* पुष्पिका ।
colo(u)ration *n.* वर्ण-सामञ्जस्य ।
colour, color *n.* वर्ण । आभा ।
—fundamental—मूल वर्ण ।
—primary—मूल वर्ण ।
—printing रंगीन छपाई ।
—sensation वर्ण-संवेदन ।
—simple—मूल वर्ण ।

colourable *a.* सत्याभासित । सुदर्शन ।
colourableness *n.* सत्याभासितता । सुदर्शनत्व ।
coloured *a.* रंजित । अत्युक्त ।
colourful *a.* सुदर्शन ।
colouring *n.* रंजन ।
colourist *n.* रंजक, चित्रकार ।
colourization *n.* रंजनकर्ता ।
colourless *a.* वैशिष्टयहीन ।
colourlessness *n.* वैशिष्ट्यहीनता ।
columbine *n.* मूक-अभिनय-नायिका ।
column *n.* स्तम्भ ।
columnist *n.* स्तम्भ-लेखक ।
combination *n.* समुच्चय । संयोग, सम्मिलन । सम्मिश्रण ।
—law of—संयोग-नियम ।
combinative *a.* संयुक्त ।
combinator *n.* संयोगी ।
combined *a.* संयुक्त ।
combiner *n.* संयोगक ।
comedian *n.* सुखान्त नाटककार ।
comedienne *n* सुखान्त नाटक-कर्त्री ।
comedietta *n.* सुखान्त नाटिका ।
comedist *n.* सुखान्त नाटककार ।
comedy *n.* सुखान्त नाटक ।
comeliness *n.* चारुता ।
comely *a.* चारु ।
comic *a.* प्रहसन-सम्बन्धी ।
—opera हास्यपूर्ण संगीत-रूपक ।
—strip हास्योत्पादक रेखाचित्र ।
comical *a.* हास्यपूर्ण ।
comicality *n.* हास्यता ।
comicalness *n.* प्रहसनत्व ।
comity *n.* शील-सौजन्य ।
comma *n.* अल्पविराम ।
commemorable *a.* संस्मरणीय । अभिनन्दनीय ।
commemorate *v.* संस्मरणोत्सव मनाना । अभिनन्दन करना ।
commemoration *n.* संस्मरणोत्सव । अभिनन्दन ।
—volume अभिनन्दन-ग्रन्थ ।
commemorative, commemoratory *a.* संस्मरणात्मक । अभिनन्दनात्मक ।
commencement *n.* प्रारम्भण ।
commendable *a.* श्लाघ्य ।
commendableness *n.* श्लाघ्यता ।
commendation *n.* संस्तुति ।
commendator *n.* संस्तावक ।
commendatory *a.* संस्तावात्मक ।
commensurability *n.* समानुपातिकता ।
commensurable *a.* समानुपातिक ।
commensurate *a.* समानुपातिक ।
commensurateness *n.* समानुपातिकता ।
comment *n.* भाष्य । टिप्पणी ।
commentary *n* भाष्य । टीका-टिप्पणी । प्रतिकूल मत ।
commentation *n.* भाष्य-निर्माण ।
commentator *n.* भाष्यकार ।
commentatorial *a.* भाष्यकारिता-सम्बंधी ।
commercial *n.* व्यापारिक ।
commercialism *n.* व्यापारवाद ।
commercialist *n.* व्यापारवादी ।
commerciality *n.* व्यापारिकता ।
commination *n.* दैवी अभिशाप ।
comminatory *a.* दैवी अभिशाप-सम्बन्धी ।
commission *n.* आयोग ।
commitment *n.* वचनबद्धता ।
committal *n.* वचनबद्धता ।
committed *a.* वचनबद्ध ।
committee *n.* समिति ।
—of action संघर्ष-समिति ।
—select—प्रवर-समिति ।
—standing—स्थायी समिति ।
common *a.* सामान्य । अविपरिचित, सार्वजनिक संयुक्त । उभयनिष्ठ ।
—gender उभयलिंग ।

—good सार्वजनिक हित ।
—ground सामान्य आधार ।
—intent सामान्य हेतु ।
—language सर्वमान्य भाषा ।
—law प्रचलित विधान ।
—noun जातिवाचक संज्ञा ।
—object सामान्य उद्देश्य ।
—sense विवेक-बुद्धि ।
——weal जन-कल्याण ।
commonage *n.* जनसाधारण ।
commonalty *n.* जन-साधारण ।
commonly *a.* साधारणतः ।
commonness *n.* साधारणता ।
commonplace *a.* साधारण, तुच्छ ।
commonplaceness *n.* साधारणता, तुच्छता ।
commons *n.* जनसाधारण ।
commonwealth *n.* प्रजातंत्र राज्य ।
communal *a.* साम्प्रदायिक ।
—frenzy साम्प्रदायिक उन्मत्तता ।
—hatred साप्रदायिक विद्वेष ।
communalism *n.* साम्प्रदायिकता ।
communalist *a.* सम्प्रदायवादी ।
communalistic *a.* साम्प्रदायिकतावादिता ।
communicability, communicableness *n.* प्रेषणीयता । संवादशीलता ।
—of sound impulse अनुभूति-नाद-सौन्दर्य की प्रेषणीयता ।
communicable *a.* प्रेषणीय । संवादशील, [संवेदनीय ।
communicant *n.* संवाददाता ।
communication *n.* सम्प्रेषण । पत्र-व्यवहार । आवागमन ।
communicative *a.* संवादशील । प्रेषणशील ।
communicativeness *n.* संवादशीलता । [प्रेषणशीलता ।
communicator *n.* प्रेषक ।
communion *n.* धर्मभ्रातृत्व ।
communique *n.* (आधिकारिक) विज्ञप्ति ।
communism *n.* साम्यवाद ।
communist *n.* साम्यवादी ।
communistic *a.* साम्यवादीय । समष्टिवादीय ।
communitarion *n.* साम्यवादी ।
community *n.* जाति, समुदाय ।
—life. समाज-जीवन ।
—project सामुदायिक योजना ।
—singing. समवेत गायन ।
communization *n.* समुदायीकरण ।
commutability *n.* परिवर्तनशीलता ।
commutable *a.* परिवर्तनीय ।
commutation *n.* परिवर्तन ।
compact *n.* समझौता । *a.* सुसम्बद्ध । *v.* संघनन [करना ।
—general—सर्वसम्मति ।
—family—पारिवारिक समझौता ।
—social—सामाजिक समझौता ।
compacted *a* संघानित ।
compaction *n.* सघनता ।
compactum *n.* श्रृंगार-मंजूषा ।
compaginate (-ed) *a.* संयुक्त ।
compagination *n.* संयोग ।
companion *n.* सहचर । सहचरी ।
—series सहश्रेणी ।
companionable *a.* सहचरशील ।
companionableness *n.* सहचरशीलता ।
companionship *n.* साहचर्य ।
company *n.* निगम । संगति ।
—manners व्यावहारिक शिष्टाचार ।
comparability *n.* तुलनीयता ।
comparable *a.* तुलनीय ।
comparative *n.* तुलना द्वारा स्पष्ट या प्रत्यक्ष । *a.* तुलनात्मक ।
—judgment तुलनात्मक निर्णय ।
—method तुलनात्मक पद्धति ।
—psychology तुलनात्मक मनोविज्ञान ।
—science तुलनात्मक शास्त्र ।
—syntax अपेक्षित विन्यास-तत्व ।
comparatively *ad.* अपेक्षाकृत ।

compare *v.* तुलना करना।
comparison *n.* तुलना।
—degree of— तुलनाबोधक।
—in—with तुलना में।
—stimulus तुलनात्मक उद्दीपन।
compass *n.* परिधि, विस्तार-क्षेत्र।
compassable *a.* परिधेय।
compassing *u.* कपट-युक्ति।
compassion *n.* अनुकम्पा।
compassionate *v.* अनुकम्पा करना। *a.* सानुकम्प
compassionately *ad.* अनुकम्पापूर्वक।
compassionateness *n.* अनुकम्पनशीलता।
compatibility *n.* सुसंगति।
compatible *a.* सुसंगत।
compatibleness *n.* सुसंगति।
compatibly *ad.* सुसंगतः। अविरोधपूर्वक।
compatriot *n.* एकदेशवासी।
compatriotic *a.* एकदेशीय।
compel *v.* बाध्य करना।
compellable *a* बाध्यशील।
compellation *a.* संबोधन-शैली।
compellative *n.* सम्बोधन-पद।
compend *n.* संक्षिप्त रूप।
compendious *a.* सारगर्भित। परिमित। संक्षिप्त।
compendionsness *n.* सारगर्भितत्व। परिमितत्व, [संक्षेप।
compendicusly *ad.* परिमिततः।
compendium *n.* सारांश। संक्षेप।
compensate *v.* प्रतिदान देना। क्षतिपूर्तिकरना।
compensated *a.* क्षतिपूरित। प्रतिदत्त।
compensating *a.* क्षतिपूरक।
compensation *n.* क्षतिपूर्णता। प्रतिदान।
compensational *n.* क्षतिपूरक।
compensative *a.* क्षतिपूरक। प्रतिकारक।
compensator *n.* क्षतिपूरक। प्रतिकर्त्ता।
compensatory *a.* क्षतिपूरक। प्रतिकारक।
compere *n.* कलाकार-परिचायक।
compete *v.* प्रतिस्पर्धा करना।
competence, competency *n.* प्रतिस्पर्धा-क्षमता। पात्रता।
competent *a.* सक्षम। कार्यक्षम।
—to investigate अनुसंधानक्षम।
competing *a.* प्रतिस्पर्धी।
competition *n.* प्रतिस्पर्धा, प्रतियोगिता।
—biological—जीवन-स्पर्धा।
—mental—मानसिक स्पर्धा।
competitive *a.* प्रतिस्पर्धात्मक।
competitor *n.* प्रतिस्पर्धी।
competitory *n.* प्रतिस्पर्धा-सम्बंधी।
competitress *n.* प्रतिस्पर्धिनी।
compilation *n.* संकलन।
compile *v.* संकलित करना।
compiled *a.* संकलित।
compiler *n.* संकलनकर्त्ता।
complacence, complacency *n.* आत्मसंतोष
complacent *a.* आत्मसंतुष्ट।
complainant *n.* परिवादी। अभियोक्ता।
complaining *n.* परिवाद। अभियोग।
complaint *n.* परिवाद। अभियोग।
complaintive *a.* परिवादशील। अभियोग-संबंधी
complaisance *n.* शालीनता।
complaisant *a.* शालीन।
complement *n.* पूरक।
—of the predicate विधेय-पूरक।
complemental, complementary *a.* [सम्पूरक।
complete *a.* सम्पूर्ण, समग्र।
—independence पूर्ण स्वाधीनता।
completed *a.* समाप्त। संपूर्ण।
completeness *n.* सम्पूर्णता, समग्रता।
—of response प्रतिक्रिया की सम्पूर्णता।
completion *n.* समापन, समाप्ति।
completive, completory *a.* सम्पूर्णकारी।
complex *n.* भावना। जटिल प्रश्न। *a.* जटिल, [मिश्रित।
—fact जटिल तथ्य।
—inferiority हीनम्मन्यता।

—sentence मिश्रित वाक्य ।
—superiority श्रेष्ठम्मन्यता ।
complexion *n.* स्वाभाविक रंगरूप । स्वभाव-
complexional *a.* स्वभाव-सम्बंधी । [मिश्रता ।
complexioned *a.* स्वभाव-विशिष्ट ।
complexionless *a.* स्वभाव-शून्य ।
complexity *n.* जटिलता, मिश्रता ।
complexus *n.* जटिल प्रणाली । जटिल रचना ।
compliance *n.* कार्य-पालन । आज्ञा-पालन ।
—in—with आज्ञानुसार ।
compliant *a.* आज्ञाकारी, विनयी ।
complicacy *n.* जटिल रचना । जटिलता ।
complicate *v.* जटिल बनाना ।
complicated *a.* जटिल ।
complication *n.* जटिलता । जटिल समस्या ।
complicity *n.* सहापराधिता ।
complier *n.* आज्ञाकारी ।
compliment *n.* अभ्यर्थना । प्रशंसोक्ति । उपहार ।
—of the season समयोचितअभ्यर्थना ।
complimental *a.* अभ्यर्थनात्मक ।
complimentary *a.* अभ्यर्थनीय । प्रशंनात्मक ।
—copy समादर प्रति ।
complimenter *n.* अभ्यर्थक । प्रशंसक ।
complot *n.* षड्यंत्र ।
components *n.* संयोगी तत्व ।
composed *a.* स्वस्थचित्त ।
composedness *n.* स्थिरचित्तता ।
composer *n.* रचयिता ।
composing *n.* अक्षर-योजन ।
composite *a.* संयुक्त । मिश्रित ।
—term अनेक शब्द-पद ।
compositeness *n.* संयुक्तता । मिश्रितता ।
composition *n.* संरचना । साहित्य-सृजन । गीत-रचना ।
compositive *a.* रचनात्मक, मिश्रणशील ।
composure *n.* आत्मसंवरण ।
compound *n.* समास । *a.* संयुक्त । सामासिक ।
—reasoning माला-तर्क ।
—reflex संयुक्त प्रत्यावर्तन ।
—relation संयुक्त प्रतिक्रिया ।
—sentence संयुक्त वाक्य ।
—tone संयुक्त स्वर ।
—verb संयुक्त क्रिया ।
—word समस्तपद ।
compoundable *a* संयोगनीय ।
compounder *n.* संयोगक ।
comprehensibility *n.* बोधगम्यता ।
comprehensible *a.* बोधगम्य ।
comprehension *n.* धारणा-शक्ति । व्यापकार्थ । धार्मिक सहिष्णुता ।
—test बुद्धि-परीक्षा ।
comprehensive *a.* सर्वतोमुखी । व्यापक ।
—plan व्यापक योजना ।
comprehensiveness *n.* व्यापकता । व्यापकार्थता ।
compress *v.* संक्षिप्त करना, सुगठित बनाना ।
compressibility *n.* संकोचनीयता, सुगठनशीलता ।
compressible *a.* संकोचनीय, सुगठनशील ।
compression *n.* संकोचन, सुगठीकरण ।
compressive *a.* संकोचनक्षम, सुगठनक्षम ।
compressor *n* संकोचक, सुगठक ।
comprisable *a.* समावेश्य, अन्तर्भाव्य ।
comprisal *n.* समावेश, अन्तर्भाव ।
comprised *a.* समाविष्ट, अंतर्भावित ।
compromise *n.* समझौता ।
comprovincial *a.* एकप्रान्तीय ।
compulsatory *a.* अनिवार्य ।
compulsion *n.* अनिवार्यता, बाध्यता ।
—internal—आन्तरिक बाध्यता ।
—under—बाध्य होकर ।
—upon—बाध्य होकर ।
compulsorily *ad.* अनिवार्यतः ।

compulsoriness *n.* अनिवार्यता ।
compulsory *a.* अनिवार्य ।
compunction *n.* पाश्चाताप ।
compunctious *a* पाश्चातापी ।
compurgation *n.* दोष-परिशोधन ।
computable *a.* गणनीय ।
computation *n.* गणना ।
computative *a.* गणना-सम्बन्धी ।
computer (-or) *n.* गणक ।
comrade *n.* साथी ।
comtism *n.* प्रत्यक्षवाद ।
comtist *n.* प्रत्यक्षवादी ।
con *n.* विपक्ष । *v.* रटना ।
conation *n.* भावना ।
conative *a.* भावनात्मक ।
concatenate *v.* श्रेणीबद्ध करना ।
concatenation *n.* श्रेणीबद्धता ।
convalable *a,* गोपनीय ।
concealed *a.* संगुप्त ।
concealment *n.* संगोपन ।
conceit *n.* मिथ्याभिमान ।
—in my own—मेरे दृष्टिकोण से ।
—out of—कल्पना से दूर ।
conceited *a* मिथ्याभिमानी ।
conceitedly *ad.* मिथ्याभिमानपूर्वक ।
conceitedness *n.* मिथ्याभिमानता ।
conceivability *n.* बोधगम्यता । चिन्त्यनीयता ।
conceivable *a.* बोधगम्य, चिन्त्य ।
ccceive *v.* विचारना ।
concent *n.* स्वर-सामरस्य ।
concentrate *v.* एकाग्रचित्त होना ।
concentrated *a.* एकाग्रचित्त ।
concentration *n.* एकाग्रता ।
concentrative *a.* एकाग्रशील ।
concentrativeness *n.* एकाग्रशीलता ।
concept *n.* सामान्य प्रत्यय । अवधारणा । सामान्य विचार ।
conception *n.* सामान्य प्रत्यय । अवधारणा ।
conceptional *a.* सामान्य प्रत्यय-सम्बन्धी । अवधारणा-सम्बन्धी ।
conceptionist *n.* अवधारणाशील । विचार-मग्न ।
conceptive *a.* सामान्य प्रत्यय-सम्बन्धी, अवधारणाक्षम । विचारक्षम ।
conceptual *a.* प्रत्ययी । अवधारणा-सम्बन्धी ।
—process विचार-प्रक्रिया ।
—time चिन्तनकाल ।
conceptnalism *n.* प्रत्ययवाद ।
conceptnalist *n.* प्रत्ययवादी ।
concequent अनुवर्गी ।
concern *n.* सम्बन्ध । कार्य-व्यापार ।
concerned *a.* सम्बन्धित ।
concerning *a* सम्बद्ध ।
concernment *n.* सम्बन्ध । व्यापार ।
concert *n.* ऐक्य । सहगान । सन्नद्धता ।
—hall गायनालय ।
—pitch उदात्त स्वर ।
concerto *n.* संगीत-रचना ।
concession *n.* सुविधा ।
concetto *n.* आत्मप्रकाशन ।
conciliar *a.* परिषद्-सम्बन्धी ।
conciliation *n.* समाधान ।
conciliative, conciliatory *a.* समन्वयात्मक ।
concinnity *n.* शैली की प्रांजलता । प्रसाद गुण ।
concipient *a.* विचारवान ।
concise *a* संक्षिप्त (भाषण आदि) ।
concisely *ad.* संक्षेपतः ।
conciseness *n.* संक्षिप्तता ।
concision *n.* संक्षिप्तता ।
conclamation *n.* समवेत स्वर ।
conclave *n.* गुप्त सभा ।
conclude *v.* उपसंहार करना । निष्कर्ष निकालना ।
concluded *a.* उपसंहृत । निष्कर्षित ।

concluding *a.* उपसंहारात्मक। निष्कर्षात्मक।
conclusion *n.* उपसंहार। निष्कर्ष।
—in—अन्त में।
conclusive *a.* निश्चयात्मक।
—proof निश्चयात्मक प्रमाण।
conclusively *ad.* निश्चयपूर्वक।
conclusiveness *n.* निश्चितता।
conclusory *a.* निश्चायक।
concoct *v.* कूटरचना करना।
concocted *a.* कूटरचित।
concoctive *a.* मनगढ़न्त।
concomitance, concomitancy *n.* समन्वय। सहजीवन।
concomitant *n.* समन्वय। सहजीवी।
—absence व्यतिरेक व्याप्ति।
—presence अन्वय व्याप्ति।
—sensation सहभावि संवेदन।
concord *n.* अन्वय। स्वरसाम्य।
concordance *n.* सादृश्य। अनुक्रमणिका।
concordant *a.* सदृश।
concrete *n.* प्रत्यक्ष। *a.* मूर्त, पदार्थवाची (संज्ञा)।
—example प्रत्यक्ष उदाहरण।
—idea मूर्तभाव।
—intelligence व्यवहार-बुद्धि।
—in the—वस्तुतः।
—proposal व्यवहार्य प्रस्ताव।
—whole समष्टि-तत्व।
concretion *n.* सम्मूर्त अवस्था।
—of meaning अर्थ का मूर्तीकरण।
concubinage *n.* उपपत्नी-सहवास।
concubine *n.* उपपत्नी।
concupiscence *n* कामवासना।
concupiscent *a* कामुक।
concupiscible *a.* कामुकतायुक्त।
concurrence *n.* संगमन।
concurrent *a.* समकालीन। सहगामी।
condemnable *a.* तिरस्करणीय।
condemnation *n.* तिरस्कार।
condemnatory *a.* तिरस्कारयुक्त।
condensability *n.* संयोजनशीलता, संक्षेपणीयता।
condensable *a.* संयोजनशील, संक्षेपणीय।
condensation *n.* संयोजन, संक्षेपण।
condensed *a.* संयोजित, संक्षिप्त।
—sentence संक्षिप्त वाक्य।
condisciple *n.* गुरुभाई।
condition *n.* दशा। प्रतिबन्ध।
conditional *a.* अपेक्षाव्यंजक। सोपाधिक। सप्रतिबन्ध।
—clause अपेक्षाव्यंजक वाक्यांश।
—mood विधिलिङ्।
conditionality *n.* अपेक्षिकता, सोपाधिकता।
conditionally *ad.* सप्रतिबन्धतः। [प्रतिबन्धता।
conditioned *a.* प्रतिबन्धित।
—emotion सम्बद्ध भावना।
—reflex सम्बद्ध प्रत्यावर्त्तन।
—response सम्बद्ध प्रत्युत्तर।
—stimulus सम्बद्ध। उत्तेजना।
condolatory *a.* समवेदनासूचक।
condolement *n.* समवेदन।
condonation *n.* सक्षमा।
condoner *n.* सक्षन्ता।
conducive *a.* जनक। साधक।
conduciveness *n.* जनकत्व। साधकत्व।
conduct *n.* संचालन। आचरण।
confabulation *n.* वार्त्तालाप।
confabulatory *a.* वार्त्तालाप-सम्बंधी।
confederacy *n.* दुरभिसन्धि।
confederate *n.* दुरभिसंधिकर्त्ता।
confer *v.* प्रदान करना।
conferee *n.* प्रदानपात्र।
conference *n.* सम्मेलन।
—economical—आर्थिक सम्मेलन।
—political—राजनीतिक सम्मेलन।

—press—पत्रकार-सम्मेलन ।
—social—सामाजिक सम्मेलन ।
conferential *a.* सम्मेलन-सम्बंधी ।
conferment *n.* प्रदान ।
conferrable *a.* प्रदानीय ।
conferral *n.* प्रदान ।
conferred *a.* प्रदत्त ।
conferrer *n.* प्रदाता ।
conferring *n.* मंत्रणा ।
confessant *n.* पश्चातापी । स्वीकर्त्ता ।
confession *n.* दोषस्वीकृति । स्वीकारोक्ति ।
confessional *a.* स्वीकारात्मक, दोषस्वीकरण-सम्बंधी ।
confessionary *a.* स्वीकारात्मक, पश्चाताप-सम्बंधी *n.* शहीद की समाधि ।
confessionist *n.* विशेष धर्म-विश्वासी ।
confessor *n.* स्वीकारक, दोष-स्वीकर्त्ता ।
confidant *n.* विश्वासपात्र ।
confidence *n.* विश्वास ।
—told in—रहस्य बताना ।
confident *n.* *a.* विश्वस्त ।
confidential *a.* गोपनीय ।
confidentiality, confidentialness गोपनीयता ।
configuration *n.* सापेक्षिक स्थिति ।
confirm *v.* पुष्टि करना । समर्थन करना । प्रमाणित करना ।
confirmable *a.* पुष्टिकरणीय, अनुमोदनीय ।
confirmation *n.* पुष्टीकरण, समर्थन ।
confirmative *a.* अनुमोदक, समर्थक ।
confirmatively *ad.* प्रमाणतः ।
confirmed *a.* पुष्टिकृत, प्रमाणीकृत ।
confirmer *n.* समर्थक । पुष्टिकर्त्ता, प्रमाणक ।
conflict *n.* संघर्ष । परस्पर विरोध ।
conflicting *a.* परस्पर विरोधी ।
confliction *n.* परस्पर विरोध ।
conflictive *a.* परस्पर विरोधी ।
conformability *n.* अनुरूपता ।
conformable *a.* अनुरूप ।
conformance *n.* समानुरूपता ।
conformation *n.* समानुरूप ।
conforming *a,* समानुरूप ।
conformity *n.* समानुरूपता ।
—in—with समानुरूप ।
confounded *a.* हतबुद्धि ।
confounding *a.* सन्देहजनक ।
confraternity *n.* सौहार्द ।
confrere *n.* समव्यवसायी, सहकर्मी ।
confused *a.* अव्यवस्थित, विश्रृंखलित ।
—metaphor विश्रृंखलित रूपक ।
confusedly *ad.* ससम्भ्रम ।
confusedness *n.* अव्यवस्था, विश्रृंखलता ।
confusing *a.* सम्भ्रमकारी ।
confusion *n.* अव्यवस्था, सम्भ्रम ।
—mental—मानसिक अव्यवस्था ।
confutable *a.* खण्डनीय ।
confutant *n.* खण्डनकर्त्ता ।
confutatian *n.* खण्डन ।
confutative *a.* खण्डनात्मक ।
confute *v.* खण्डन करना ।
congener, congenaric *a.* समलिंगी, सजातीय
congenerous *a.* सजातीय ।
congenial *a.* अनुकूल, उपयोगी । सजातीय ।
congeniality *n.* उपयुक्तता, उपयोगिता ।
congenial *a.* जन्मजात ।
—character जन्मजात लक्षण ।
congested *a.* संकुलित ।
congestion *n.* संकुलता ।
congratulant *a.* बधाई देनेवाला ।
congratulate *v.* बधाई देना ।
congratulation *n.* बधाई ।
congratulative, congratulatory *a.* बधाई-[सूचक ।
congratulator *n.* बधाई देनेवाला ।
congregation *n.* विद्वत् सभा, धर्मसभा, समुदाय

congregational *a.* सामुदायिक ।
congress *n.* महासभा ।
congressional *a.* महासभा-सम्बंधी ।
congressite *n.* महासभा-सदस्य ।
congruence *n* सर्वांगसमता, एकरूपता ।
congruent *a.* सर्वांगसम, एकरूप ।
congruity *n.* सर्वांगसाम्य, एकरूपता ।
congruous *a.* सर्वांगसम, एकरूप ।
congruousness *n.* सर्वांगसाम्य, एकरूपता ।
conjecturable *a.* ऊहात्मक ।
conjectural *a.* ऊहापूर्ण ।
conjecturally *ad.* ऊहापूर्वक ।
conjecture *n.* ऊहा ।
conjoint *a.* संयुक्त, संश्लिष्ट ।
conjointly *ad.* संयुक्तरूपेण, संश्लिष्टतः ।
conjugal *a.* दाम्पतिक ।
—fidelity पतिव्रत धर्म ।
—love दाम्पत्य-प्रेम ।
conjugality *n.* दाम्पत्य । *a.* संयुग्मक ।
conjugate *n.* संयुग्म ।
conjugate *n.* संयुक्तशब्द या वस्तु ।
a. अनुबद्ध। एक धातुज ।
v. संयुक्त होना । (क्रिया पद के) रूप चलाना, धातु-रूप बताना, रूपान्तर बताना ।
conjugated *a.* संयुग्म, सम्बद्ध । रूपसिद्ध ।
conjugation *n.* संयुग्मन, संयोग, अनुबन्ध । रूपसाधन, धातुरूप, क्रियारूप, विभक्ति-संयोग ।
conjugational *a.* क्रियारूप-सम्बंधी ।
conjunct *n.* संश्लिष्ट, संयुक्त । सावयव ।
conjunction *n.* समुच्चयबोधक । घटनाओं आदि का सम्मिलन ।
conjunctional *a.* समुच्चयबोधक ।
conjunctive *n.* संयोजक, संश्लेषक, संयोजक
—mood सम्भाव्य क्रियार्थभेद । [शब्द ।
conjunctively *ad.* संयुक्ततः ।
conjuncture *n.* संयोग ।
—of events घटना-संयोग ।
conjuration *n.* प्रेतविद्या । अभिचार, इन्द्रजाल ।
conjurator *n.* प्रेतसाधक, ऐन्द्रजालिक ।
conjurement *n.* वशीकरण । प्रेतसाधना ।
conjurer (-or) *n.* ऐन्द्रजालिक, तान्त्रिक ।
conjury *n.* इन्द्रजाल ।
connate *a.* नैसर्गिक ।
connation *n.* नैसर्गिकता ।
connatural *a.* नैसर्गिक ।
connaturalise *v.* समप्रकृति बनाना ।
connect *v.* सम्बद्ध करना ।
connected *a.* सम्बद्ध ।
connectedness *n.* सम्बद्धता ।
connecter *n.* सम्बद्धकर्त्ता ।
connection (xion) *n.* सम्बन्ध, संयोग ।
connective *a.* संयोजक, सम्बद्धकर्त्ता ।
connexional *a.* सम्बद्ध, संसर्गी ।
connivance *n.* अव्यक्त अनुमति ।
connivent *a* अन्तर्मुख ।
connoisseur *n.* सूक्ष्म निरीक्षक ।
connoisseurship *n.* सूक्ष्म निरीक्षण ।
connotate *v.* लक्षणार्थ या विशेषार्थ सूचित करना ।
connotation *n.* लक्षणार्थ, अर्थबोधकता ।
connotative *a.* लक्षणार्थक, गुणबोधक ।
connote *v.* लक्षणार्थ देना ।
connubial *a.* दम्पति-सम्बन्धी ।
connubiality *n.* दाम्पत्यता ।
conquerable *a.* विजेय ।
conqueror *n.* विजेता ।
conquest *n.* विजय ।
consanguine *a.* सगोत्र ।
consanguineous *a.* सगोत्र ।
consanguinity *n.* सगोत्रता ।
conscience *n.* विवेक, अन्तरात्मा । सदसद्-विवेक
—good or clear—निष्पाप मन ।
—in all—विवेक बुद्धि से ।
conscienceless *a.* अविवेकी ।

conscientious *a.* विवेकशील ।
conscientiously *ad.* विवेकपूर्वक ।
conscientiousness *n.* विवेकशीलता, चेतना ।
conscionable *a.* विवेकचालित ।
conscious *a.* प्रबुद्ध, सचेत ।
—action सचेतन कार्य ।
consciousness *n.* प्रतिबोध, चेतना ।
—social—सामाजिक चेतना ।
—stream of—चेतना-प्रवाह् ।
consecrate *v.* संस्कार करना, धर्मार्पित करना ।
a. संस्कारित । धर्मार्पित ।
consecration *n.* संस्कार, धर्मार्पण ।
consecrator *n.* संस्कर्त्ता, धर्मार्पणकर्त्ता ।
consecratory *a.* संस्कृत, धर्मार्पणीय ।
consecution *n.* शब्दक्रम ।
consecutive *a.* परिमावाचक, क्रमानुसार ।
consecutively *ad.* क्रमशः, यथाक्रम ।
consecutiveness *n.* सततता, यथाक्रमता ।
consension *n.* सहमति ।
consensual *a.* सम्मत ।
consensus *n.* मतैक्य ।
consent *n.* सहमति ।
—age of—युवावस्था ।
—silance gives—मौनं सम्मतिलक्षणम् ।
—with one—सर्वसम्मति से ।
consentaneity *n.* सर्वसम्मति ।
consentaneous *a* एकराय ।
consentaneousness *n.* सर्वसम्मतत्व ।
consentience *n.* सम्मति, मतैक्य ।
consentient *a* सहमत, एकमत ।
consequence *n.* परिणाम ।
—in—फलस्वरूप ।
—of no—निष्फल ।
consequent *n.* परिणाम, घटनाफल ।
consequently *ad.* परिणामतः, फलतः ।
conservation *n.* नित्यता, अविनश्वरता ।
conservationist *n.* अनुदार, रूढ़िवादी ।
conservatism *n.* अनुदारवाद, रूढ़िवादिता ।
conservative *n.* अनुदार, रूढ़िवादी ।
—faculty धारणाशक्ति ।
—party अनुदार दल ।
consider *v.* सोचना-विचारना ।
considerable *a.* विचारणीय ।
considerate *a.* पर-विचारशील ।
considerateness *n.* पर-विचारशीलता ।
consideration *n.* विचार ।
—under—विचाराधीन ।
consign *v.* प्रेषण करना ।
consignable *a.* प्रेश्य ।
consignation *n.* प्रेषण ।
consigned *a.* प्रेषित ।
consignee *n.* प्रेषिती ।
consignment *n.* प्रेषण ।
consignor *n.* प्रेषक ।
consilience *n.* सुसंगति ।
consilient *a.* सुसंगत ।
consistence *n.* संगति । स्थिरता ।
consistent *a.* संगत । स्थिर ।
consistently *ad.* संगति-अनुसार ।
consolable *a.* सान्त्वना देने योग्य ।
consolation *n.* सान्त्वना ।
consolatory *a.* सान्त्वनाप्रद ।
consolidate *v.* एकीकरण करना । सबल करना ।
consolidation *n.* एकीकरण । सबलीकरण ।
consolidative *a.* एकीकृत । सबलीकृत ।
consolidator *n.* एकीकरणकर्त्ता । सबलकर्त्ता ।
consonance (-cy) *n* सुरीलापन । समस्वरता ।
शब्दानुरूपता ।
consonant *n.* व्यंजन *a.* सुरीला, समस्वर, [शब्दानुरूप
—in music संवादी व्यंजन ।
—sound व्यंजन-ध्वनि ।
consonantal *a.* व्यंजन-सम्बंधी । हलन्त ।
—group संयुक्त व्यंजन ।
consonous *a.* समस्वरीय ।

consort *n.* पति। पत्नी।
consortism *n.* पतिभाव। पत्नीभाव।
conspectus *n.* रूपरेखा।
conspicuity *n.* उत्कृष्टता।
conspicuous *a.* उत्कृष्ट। ध्यानाकर्षक। सुप्रकट।
conspiracy (-tion) षड्यंत्र।
conspirator *n.* षड्यन्त्रकारी।
conspiratorial *a.* षड्यंत्रकारीय।
conspiratress *n.* षड्यंत्रकर्त्री।
conspirer *n.* षड्यन्त्रकारी।
constancy *n.* ध्रुवता। अनवरतता।
constant *a* ध्रुव, अनवरत।
constantly *ad.* अनवरत।
consternation *n.* भयाकुलता।
constituency *n.* निर्वाचन-क्षेत्र।
—general—साधारण निर्वाचन-क्षेत्र।
—rural—ग्राम्य निर्वाचन-क्षेत्र।
—special—विशेष निर्वाचन-क्षेत्र।
—urban—नागरीय निर्वाचन-क्षेत्र।
constituent *n.* निर्वाचक *a.* निर्वाचनकारी। घटक
—assembly विधान-सभा।
constitute *v.* नियुक्त करना, संस्थापन करना।
constituted *a.* संस्थापित।
constitution *n.* संविधान। विधान, नियम। शरीर-रचना।
—written—लिखित संविधान।
constitutional *a.* संवैधानिक। शरीर-रचना- [सम्बंधी।
—agitation वैध आन्दोलन
—amendment वैधानिक संशोधन।
—arrangement वैधानिक व्यवस्था।
—changes वैधानिक परिवर्तन।
—crisis वैधानिक आपत्ति।
—development वैधानिक विकास।
—expert विधानज्ञ।
—formulation संस्थापन-सूत्र।
—law वैधानिक नियम।
—matter वैधानिक विषय।
—practice वैधानिक रीति।
—reforms वैधानिक सुधार।
constitutionalism *n.* संविधानवाद।
constitutionalist *n.* संविधानवादी।
constitutionality *n.* संवैधानिकता।
constitutive *a.* संस्थापनात्मक।
—faculty संस्थापन-क्षमता।
eonstitutor *n.* विधायक।
constrain *v.* नियंत्रित करना।
constrainable *a.* नियंत्रणीय।
constrained *a.* नियंत्रित।
constraint *n.* नियंत्रक।
constrict *v.* संकुचित करना।
constricted *a.* संकोचित।
constriction *n.* संकुचन।
constrictive *a.* संकुचनशील।
constringe *v.* संकुचित करना।
constringency *n.* संकुचन।
constringent *a.* संकोचक।
construct *v.* निर्माण करना। शब्द-विन्यास [करना।
constructed *a.* निर्मित।
construction *n.* निर्माण। शब्द-विन्यास।
—active—कर्तृवाचक निर्माण।
—graphic—रेखाचित्र-निर्माण।
—instinct of—सृजन-प्रवृत्ति।
—of sentence वाक्य-विन्यास।
—passive—कर्मवाचक निर्माण।
constructional *a.* निर्माण-सम्बन्धी, रचना-सम्बन्धी।
constructioism *n.* कला-सम्बन्धी भावव्यंजना।
constructive *a.* निर्माणशील, रचनाशील।
—criticism रचनात्मक समालोचना।
—imagination सृजनात्मक कल्पना।
—programme रचनात्मक कार्यक्रम।
—thinking सृजनात्मक विचार।
—work रचनात्मक कार्य। [त्मकता।
constructiveness *n.* निर्माणशीलता, रचना-

constructor *n.* निर्माता, रचयिता ।
construe *v.* व्याख्या करना । अन्वय करना ।
construed *a.* कृतान्वय । अन्वित ।
consubstantial *a.* एकतत्व ।
consubstantiality *n.* एकतत्वता ।
consuetude *n.* परम्परा ।
consuetudinary *n.* परम्परागत ।
consul *n.* वैदेशिकप्रतिनिधि ।
consular *n.* वैदेशिकप्रतिनिधि-सम्बन्धी ।
consulate *n.* वैदेशिक दूतावास ।
consult *v.* परामर्श, लेना ।
consultable *a.* परामर्शयोग्य ।
consultant *n.* परामर्शयाचक ।
consultation *n.* परामर्श-विचार, विनिमय ।
consultative *a.* परामर्शात्मक ।
consulted *a.* परामर्शप्राप्त ।
consultee *n.* परामर्शदाता ।
consulter *n.* परामर्श लेनेवाला ।
consulting *a.* परामर्श-सम्बन्धी ।
consummate *a.* पूर्णताप्राप्त ।
consummation *n.* सम्पूर्णता ।
consumption *n.* उपभोग ।
contact *n.* सम्पर्क ।
contactual ·. साम्पर्किक ।
contagion *n.* संक्रामक रोग ।
contagious *a.* संक्रामक ।
contagiousness *n.* संक्रामकता ।
contagium *n.* संक्रामक पदार्थ ।
contaminate *v.* दूषित करना ।
contaminated *a.* दूषित ।
contamination *n.* दूषण । सम्मिश्रण ।
contaminative दूषक ।
conte *n.* उपाख्यान ।
contemn *v.* हेय समझना ।
contemner *n.* हेय समझनेवाला ।
contemplate *v.* चिन्तन करना, ध्यान लगाना ।
contemplated *a.* चिन्तित, अनुध्यात ।
contemplation *n.* चिन्तन, ध्यान ।
contenplative *a.* चिन्तनशील, ध्यानमग्न ।
contemplativeness *n.* चिन्तनशीलता, ध्यानमग्नता ।
contemplator *n.* चिन्तक, ध्यानकर्त्ता ।
contemporaneity *n.* समकालीनता ।
contemporaneous *a.* समकालिक ।
contemporariness *n.* समकालीनता ।
contemporary *a.* समकालीन ।
contempt *n.* निन्दोक्ति, अवमान ।
—of court न्यायालय का अवमान ।
contemptibility, contemptibleness *n.* अवमान्यता, हेयता । निन्दा, निन्द्यता ।
contemptible *a.* अवमान्य, हेय । निन्द्य ।
contemptuous *a.* अवमानयुक्त । हेय ।
contemptuousness *n.* अवमान्यता, हेयता ।
content *n.* विचारतत्व, विषयवस्तु । परितृप्ति । *a.* सहमत, परितृप्त ।
contentation *n.* परितृप्ति ।
contented *a.* परितृप्त ।
—well—परितुष्ट ।
contentedness, contentment *n.* परितुष्टि, समाधान ।
contention *n.* प्रतिद्वन्द्विता । विवादग्रस्त विषय ।
contentious *a.* विवादास्पद ।
contentiousness *n.* विवादपूर्णता ।
contentless *a.* अपरितृप्त ।
contents *n.* विषय-सूची, विषयवस्तु ।
—table of – विषय-सूची ।
contest *n.* प्रतियोगिता । वादविवाद ।
contestable *a.* विवाद्य, प्रतिद्वन्द्वितायोग्य ।
contested *a.* विवादास्पद ।
context *n.* सन्दर्भ, प्रसंग । पूर्वापर-सम्बन्ध ।
contextual *a.* सन्दर्भगत । पाठभेद-सम्बन्धी ।
contexture *n.* रचनाशैली । ग्रन्थन ।
contiguity *n.* संस्पर्शिता ।
contiguous *a.* संस्पर्शी ।

contiguousness *n.* संस्पर्शिता ।
continence, continency *n.* जितेन्द्रियत्व, इन्द्रियनिग्रह ।
continent *n.* महाद्वीप *a,* इन्द्रिय-निग्रही ।
continental *a.* महाद्वीपीय ।
continentalism *n.* महाद्वीपवाद ।
continentalist *n.* महाद्वीपवादी ।
contingency *n,* नैमित्तिक व्यय । सम्भाव्यता ।
contingent *a.* नैमित्तिक । सम्भाव्य ।
—mood सम्भावनार्थ (क्रियार्थ) भेद ।
continual . अविराम । अविच्छिन्न ।
continuance *n.* अविरामता, अविच्छेद ।
—of long—अविच्छेद, सनातन ।
continuant *n.* दीर्घोच्चारणीय व्यंजन ।
continuate *a.* अविच्छिन्न, अविरामी ।
continuation *n.* अविच्छेद, अविराम ।
continuative *a.* अविच्छिन्न, अविरामी ।
continuator *n.* किसी की अपूर्ण पुस्तक को समाप्त करनेवाला ।
continued *a.* क्रमागत, क्रमशः ।
continuing *a.* अविच्छिन्न, अविरामी ।
continuity *n.* अविच्छिन्नता, अविरामता ।
—law of—अविच्छिन्न क्रमविधान ।
—of interest रसनिर्वाह ।
continuous *a.* अविच्छिन्न, अविराम ।
—variations अविराम विविधता ।
continuously *ad.* अविच्छिन्नतः, अविरामतः ।
continuousness *n.* अविच्छिन्नता, अविरामता ।
continuum *n.* अविच्छिन्नक्रम, अविरामगति ।
contour *n.* परिधि-चित्ररेखा ।
contoured *a.* समोच्चरेखित ।
contraband *n.* वर्जित, अवैध ।
contraciety *n.* वैषम्य ।
contract *n.* अनुबंध-पत्र, आकुंचन ।
contracted *a.* संकुचित ।
contractedness *n.* संकुचितत्व ।
contraction *n.* संकुचन ।
contractual *a.* अनुबंध-सम्बंधी ।
contradance *n.* लोकनृत्य ।
contradict *v.* खण्डन करना ।
contradictable *a.* खण्डनीय ।
contradicted *a.* खण्डित ।
contradiction *n.* खण्डन ।
—in terms शाब्दिक विरोध ।
contradictious *a.* खण्डनशील ।
contradictiousness *n.* खण्डनशीलता ।
contradictive *a.* परस्पर विरुद्ध ।
contradictor *n.* खण्डनकर्त्ता ।
contradictoriness *n.* खण्डनात्मकता ।
contradictory *n.* खण्डनात्मक ।
contrahent *a.* प्रतिश्रुत ।
contraposition *n.* विषमता, विपरीतभाव ।
contrapositive *a.* विषम ।
contrapuntal *a.* गमक-गायक ।
contrapunist *n.* गमक-विशेषज्ञ ।
contrariant *a.* विपरीत ।
contrariety *n.* वैपरीत्य ।
contrariness *n.* वैपरीत्य ।
contrarious *a.* विपरीत ।
contrariwise *ad.* प्रतिकूलतः । हठपूर्वक ।
contrary *n.* प्रतिकुलता *a.* प्रतिकूल ।
—on the—प्रत्युत ।
—to law विधि-विरुद्ध ।
—to the—विपरीतया ।
—to usage आचार-विरुद्ध ।
contrast *n.* विरोध, अन्तर, प्रतिपक्षता ।
contrasting *a.* विषम ।
constrastive *a.* विरोधात्मक ।
contrasty *a.* विरोधी ।
contra-tenor *n,* उच्चतम स्वर ।
contravence *v.* उल्लंघन करना, विरोध करना
contravening *a.* परस्पर विरोधी ।
contravention *n.* उल्लंघन, प्रतिरोध ।
contribute *v.* (लेख आदि) प्रदान करना ।

contributed *a.* प्रदत्त ।
contribution *n.* प्रदत्त रचना । प्रकाशनार्थ रचना ।
contributional, contributive *a.* रचनांश [दायी ।
contributor *n.* रचनादाता ।
contrite *a.* पश्चातापी ।
contriteness, contrition *n.* पश्चाताप ।
contrivance *n.* कपट-योजना ।
contriver *n.* कपट-योजक ।
control *n.* नियंत्रण । दमन ।
controllable *a.* नियंत्रणीय । दमनीय ।
controlled *a.* नियंत्रित । दमित ।
controller *n.* नियंत्रक । दमनकर्त्ता ।
controlment *n.* नियंत्रण । दमन ।
controversial *a.* विवादास्पद ।
controversialism *n.* विवादास्पदता ।
controversialist *n.* वाग्वितण्डी, विवादी ।
controversion *n.* प्रतिवाद ।
controversy *n.* मतभेद, वादप्रविवाद ।
controvertible *a.* विवादग्रस्त ।
controvertist *n.* वाग्वितण्डी, विवादी ।
contumacious *a.* दुराग्राही ।
contumaciousness,contumacy *n.* दुराग्रहता
contumelious *a.* दुराग्रही ।
contumeliousness *n.* दुराग्रहता ।
contumely *n.* कटु शब्द ।
canvened *a.* समाहूत । आयोजित ।
convener *n.* समाह्वायक । संयोजक ।
convenience *n.* सुविधा ।
convenient *a.* सुविधाजनक ।
convent *n.* धार्मिक समुदाय । शिक्षालय ।
conventicle *n.* गुप्त धार्मिकसभा ।
convention *n.* सम्मेलन । परम्परा, लोकरूढ़ि ।
conventional *a.* परम्परागत, रूढ़िगत । .
—definition रूढ़ परिभाषा ।
—law रूढ़िगत विधि ।
conventionalism *n.* रूढ़िवाद, परम्परावाद ।
conventionalist *n.* रूढ़िवादी, परम्परावादी ।
conventionality *n.* रूढ़िवादिता, परम्परा-पोषण ।
conventionary *u.* रूढ़अनुबन्ध ।
conventionist *n.* रूढ़िवादी ।
conversable *a.* संवादप्रिय ।
conversableness *n.* संवादप्रियता ।
conversation *n.* संवाद ।
conversational *a.* संवाद-सम्बन्धी ।
conversationalism *n.* संवाद-कला ।
conversationalist *n.* संवाद-पटु ।
conversationist *n.* संवादी ।
conversative *a.* संवादप्रिय ।
conversazione *n.* कलागोष्ठी ।
converse *n.* संवाद । रूपविपर्यय ।
conversion *n.* विपर्यय । धर्म-परिवर्तन । रूपान्तर ।
convert *n.* पर-धर्मावलम्बी ।
converted *a.* रूपान्तरित । धर्मान्तरित ।
convertibility *n.* परिवर्तनीयता ।
convertible *a.* परिवर्तनीय । पर्यायवाची ।
converting *n,* रूपान्तरण । परिवर्तन ।
convertite *n.* पर-धर्मावलम्वी ।
convey *v.* सम्प्रेषण करना । सूचित करना ।
conveyable *a.* सम्प्रेषणीय ।
conviction *n.* आत्मप्रत्यय । दृढ़ विश्वास ।
convince *v.* विश्वास दिलाना, सन्देह दूर करना ।
convincement *n.* विश्वसनीयता ।
convincible *a.* विश्वसनीय ।
convincing *a.* विश्वासोत्पादक ।
convivial *a.* विनोदशील । आमोदजनक ।
convivialist *n.* विनोदशील ।
conviviality *n.* विनोदशीलता ।
convocation *n.* समावर्तन समारोह, उपाधि वितरणोत्सव ।
—address दीक्षान्त भाषण ।
convocational *a.* समावर्तन समारोह-सम्बंधी ।
convulsion *n.* विप्लव । अट्टहास ।
convulsionary *a.* विप्लवकारी ।

convulsive *a.* विप्लवकर्त्ता। अट्टहासीय।
cool *n.* शान्त।
—headed धीरपुरुष।
co-operant *a.* सहकारशील।
co-operation *n.* सहकारिता।
co-operative *a.* सहकारी।
—society सहकारी समिति।
co-operator *n.* सहकारकर्त्ता।
co-opt *v.* सहवरण करना।
co-optation *n.* सहवरण।
co-optative *a.* सहवरेण्य।
co-opted *a.* सहवरित।
co-option *n.* सहवरण।
co-ordinance *n.* सम्मिलित अध्यादेश।
co-ordinated *a.* समवर्णित।
co-ordinateness *n.* समवर्गीयता।
co-ordinating *a.* समवर्गीय।
co-ordination *n.* समवर्गन।
co-ordinative *a* समवर्गशील।
copier *n.* प्रतिलिपिक।
cophosis *n.* वधिरता।
copious *a.* शब्दबहुल।
copiousness *n.* शब्दबाहुल्य।
copper *n.* ताम्र।
—age ताम्रयुग।
coprology *n.* अश्लीलता।
copula *n.* विधेयक शब्द। संयोजक क्रिया।
copulation *n.* संयोजन।
copulative *n.* संयोजक (शब्द या उपवाक्य)।
copy *n.* प्रतिलिपि, अनुकरण।
copying *n.* प्रतिलिपिकरण।
copyist *n.* प्रतिलिपिक।
copyright *n.* ग्रन्थस्वत्व, पुनर्मुद्रणाधिकार।
a. मुद्रणाधिकारसुरक्षित।
coquet, coquette *v.* नखरे करना। . नखरेबाज
coquetry *n.* नाज-नखरा।
coquette *n.* नखरेबाज औरत।
coquettish *a.* चोंचले करनेवाली।
co-radicate *a.* समधातुज।
coral *n.* प्रवाल, विद्रुम।
corban *n.* देवी-देवता की बलि चढ़ाने के लिए [रक्षित वस्तु।
cordial *a.* पुष्टिकारक। मैत्रीपूर्ण।
cordiality *n.* मित्रभाव।
co-relation *n.* परस्पर सम्बंध।
co-relative *a.* परस्पर सम्बंधी।
co-religionist *n.* सहधर्मावलम्बी।
co-rival *n.* प्रतिस्पर्धी।
co-rivalry *n,* प्रतिस्पर्धा।
corker *n.* सफेद झूठ।
corollary स्वाभाविक परिणाम। उपसिद्धान्त।
corona *n.* (चन्द्र-सूर्य का) प्रभामण्डल।
coronach *n.* शोकगीत।
coronation *n.* अभिषेक।
—oath अभिषेक-शपथ।
corporal *a.* दैहिक।
corporality *n.* भौतिक अस्तित्व।
corporate *a.* सुसंगठन-सम्बंधी।
—life सुसंगठित जीवन।
corporation *n.* संस्थान।
corporative *a.* संस्थानीय।
corporator *n.* संस्थान-सदस्य।
corporeal *a.* भौतिक। दैहिक।
corporeality *n.* भौतिकता। दैहिकता।
corporeity *n.* भौतिक-तत्व। देहतत्व।
corpulence, corpulency *n.* स्थूलता।
corpulent *a.* स्थूलकाय।
corpus n. ग्रन्थ-संग्रह।
corpuscle *n.* देहाणु।
corpuscular *a.* देहाणु-सम्बंधी।
corpuscularian *n.* देहाणुविद्।
correct *v.* संशोधन करना। *a.* परिशुद्ध।
—knowledge यथार्थज्ञान।
corrected *a.* संशोधित।
correcting *a.* परिशोधी।

correction *n.* संशोधन ।
correctional *a.* संशोधन-सम्बंधी ।
correctitude *n.* परिशुद्धि ।
corrective *n.* संशोधनक्षम ।
correctness *n.* शुद्धता ।
corrector *n.* संशोधक ।
—of the press—प्रूफ-शोधक ।
correlate *n.* सह-सम्बंधी ।
correlated *a.* सह-सम्बंधित ।
correlation *n.* सह-सम्बंध ।
—absence of सहसम्बन्धाभाव ।
—complete—पूर्णसहसम्बन्ध ।
—partial—आंशिक सहसम्बन्ध ।
—positive—भावसहसम्बन्ध ।
correlative *n.* सहसंबंधित शब्द या वस्तु ।
correlativeness *n.* सहसंबंधता ।
correlativity *n.* सहसंबद्धता ।
correption *n.* उच्चारण-ह्रस्वीकरण ।
correspond *v.* पत्रव्यवहार करना ।
correspondence *n.* पत्र-व्यवहार । तदनुरूपता ।
—theory बिम्ब-प्रतिबिम्बवाद ।
correspondent *n.* संवाददाता ।
—commercial—व्यापारिक संवाददाता ।
corresponding *a.* तदनुरूप, तत्सम्बन्धित ।
—letter प्रतिवर्ण ।
—sound प्रतिध्वनि ।
—states संगत अवस्थाएँ ।
—word प्रतिशब्द ।
corrigendum *n.* शुद्धि-पत्र ।
corrigible *n.* शोधनीय ।
corrival *n.* प्रतिस्पर्धी ।
corroboration *n.* प्रमाणीकरण ।
corroborative, corroboratory *a.* प्रमाण्य ।
corroborator *n.* प्रमाणक ।
corrupt *a.* दुश्चरित्र । अशुद्ध ।
—form विकृत रूप ।
—practices भ्रष्टाचार ।
corrupter *n.* भ्रष्टकारी ।
corruptibility *n.* भ्रष्टीयता ।
corruptible *a.* भ्रष्टीय ।
corruptibleness *n.* भ्रष्टीयता ।
corruption *n.* भ्रष्टाचार । अपभ्रंश शब्द ।
corruptionist *n.* भ्रष्टाचारवादी ।
corruptive *a.* भ्रष्ट ।
corruptness *n.* भ्रष्टता ।
cosignatory *n.* सहहस्ताक्षरकर्त्ता ।
cosmetic *n.* शृंगार-प्रसाधन । सौन्दर्यवर्धन ।
cosmic *a.* सार्वभौम, ब्रह्माण्ड-सम्बन्धी ।
—emotion जगदुत्पत्तिवादी ।
cosmical *a.* सार्वभौमिक, ब्रह्माण्डीय ।
cosmism *n.* सार्वभौमवाद, ब्रह्माण्डवाद ।
cosmist *n.* सार्वभौमवादी, ब्रह्माण्डवादी ।
cosmogency *n.* सृष्टि-विज्ञान ।
cosmogonic *a.* विश्वोत्पत्ति-सम्बन्धी ।
cosmogonist *n.* विश्वतत्वविद् ।
cosmogony *n.* विश्वोत्पत्ति-सिद्धान्त ।
cosmographer *n.* विश्वतत्व-लेखक ।
cosmographic *a.* विश्वतत्व-सम्बन्धी ।
cosmography *n.* विश्ववृत्तान्त ।
cosmolatry *n.* विश्वपूजन, ब्रह्माण्डपूजन ।
cosmological *a.* विश्वविज्ञान-सम्बन्धी ।
cosmologist *n.* विश्व-वैज्ञानिक ।
cosmology *n.* विश्वशास्त्र ।
cosmopolis *n.* विश्वमैत्रीप्रिय नगर ।
cosmopolitan *a.* विश्वहितैषी, विश्वनागरिक । विश्व-सम्बन्धी ।
cosmopolitanism *n.* विश्वैकतावाद, विश्व-बन्धुत्व ।
cosmopolite *n.* विश्वबन्धु, विश्वनागरिक ।
cosmopolitical *a.* विश्वव्यापीराजधर्म-सम्बन्धी ।
cosmopolitism *n.* विश्वनागरिकता ।
cosmorama *n.* विश्वदृश्यावली ।
cosmoramic *a.* विश्वदृश्यावली-सम्बन्धी ।
cosmos *n.* ब्रह्माण्ड ।

cosmotheism *n.* सर्वेश्वरवाद, अद्वैतवाद।
cost *n.* मूल्य।
costly *a.* व्यवसाध्य।
costume *n.* परिच्छद।
—piece (देशकाल) वेश-नाटक।
coterie *n.* गोष्ठी।
cothurnus *n.* दुखान्त नाटक। करुणभाव।
cotillion *n.* समवेत नृत्य।
cottage *n.* कुटीर।
cottager *n.* कुटीरवासी।
cotton *n.* कपास।
couleur-de-rose *n.* पाटलिमा।
council *n.* मन्त्रणा-सभा।
—chamber परिषद-सदन।
—executive—कार्यकारिणी समिति।
—legislative व्यवस्थापिका समिति।
councillor *n.* परिषद, सभासद।
councillorship *n.* परिषद-सदस्यता, सभासदता
counsel *n.* मन्त्रणा, परामर्श।
counsellor *n.* परामर्शदाता।
count *v.* गणना करना।
countable *a.* गणनीय।
countenance *n.* मुखाकृति।
counter *n.* गणक। *v.* प्रतिकूल होना।
ad. प्रतिकूल दिशा में।
—current प्रतिधारा।
counteract *v.* प्रतिक्रिया करना, प्रभाव को [विफल करना।
counteracted *a.* प्रतिकृत।
counteracting *a.* विफलकारी।
counteraction *n.* प्रतिक्रिया।
counteractive *a.* प्रतिक्रियाशील।
counter-attack *n.* प्रत्याक्रमण।
counter-attraction *n.* प्रत्याकर्षण।
counter-balance *n* प्रतिसंतुलन।
counter-blast *n.* प्रत्यालोचना।
counter-charge *n.* प्रत्यभियोग।
counter-check *n.* प्रतिरोध, प्रत्युत्तर।
counter-claim *n.* प्रतिस्वत्व।
counterfoil *n.* प्रतिपर्ण।
counter-irritation *n.* प्रत्युत्तेजना।
counter-mand *n.* प्रत्यादेश।
countermanding *n.* प्रत्यादेशन।
counter-march *n.* प्रत्यावर्तन।
counter-mark *n.* प्रतिचिह्न।
counter-part *n.* प्रतिरूप।
counter-plot *n.* प्रतिषड्यन्त्र।
counter-point *n.* सुर-संगति।
counter-reformation *n.* प्रतिसुधार।
counter-sign *n.* प्रतिहस्ताक्षर।
counter-signature *n.* प्रतिहस्ताक्षर।
counter-signed *a.* प्रतिहस्ताक्षरित।
counter-signing *a.* प्रतिहस्ताक्षरी।
counter-work *n.* प्रतिकार्य।
countless *a.* गणनातीत।
countrified, (-ryfied) *a.* अश्लील।
country *n.* देश। ग्रामीणप्रदेश।
countrydance *n.* ग्राम्य नृत्य।
countryman *n.* ग्रामीण। स्वदेशवासी।
coup *n.* विप्लव।
coupable *a.* सदोष।
coupee *n.* नृत्यमुद्रा।
couple *n.* दम्पति। युगल, युग्म।
couplement *n.* युगलजोड़ी।
couplet *n.* द्वैपंक्तिक पद्य।
courage *n.* शौर्य।
courageous *a.* शूर।
courageousness *n.* शूरता।
courant *n.* द्रुत नृत्य।
courier *n.* वार्तावह।
course *n.* पाठ्यक्रम। मार्ग। शृंखला।
—in due—यथाक्रम।
—in the—प्रसंगानुसार।
—matter of—साधारण बात।
—of—निःसन्देह।

—of action क्रियाविधि ।
—of study अध्ययनक्रम ।
coursed *a.* क्रमबद्ध ।
court *n.* न्यायालय ।
—language राजभाषा ।
courteous *a.* शालीन ।
courteously *ad.* शालीनतापूर्वक ।
courteousness *n.* शालीनता ।
courter *n.* प्रणयप्रार्थी ।
courtesan (-zan) *n.* वारांगना ।
courtesy *n.* शालीनता ।
courtier *n.* राजसभासद ।
courting *n.* परिणय-प्रार्थना ।
courtliness *n.* शालीनता ।
courtly *n.* शालीन ।
courtship *n.* परिणय-प्रार्थना ।
courtyard *n.* प्रांगण ।
covenant *n* प्रतिश्रुति ।
covenanted *a.* प्रतिश्रुत ।
covenanter, (or) *n.* प्रतिश्रोता ।
coventry *n.* समाज-निष्कासन ।
cover *n.* आवरण । आवरण-पत्र । आश्रय । [प्रच्छन्न-पट ।
coverage *n.* आवरण ।
covered *a.* आवृत्त, । अन्तर्निहित ।
covering *n.* आवरण ।
—letter व्याख्यात्मक पत्र ।
covet *v.* स्पृहा करना ।
covetable *a* स्पृहणीय ।
coveted *a.* स्पृही ।
covetous *a.* स्पृहणीय ।
covetousness *n.* स्पृहणीयता ।
cow *n.* गाय ।
coward *a.* कायर ।
cowardice *n.* कायरता ।
—moral—नैतिक भीरुता ।
cowardliness *n.* कायरता ।
cowardly *ad.* कायरतः ।
coxcomb *n.* दम्भी ।
coxcombical *a.* दम्भपूर्ण ।
coxcombry *n.* दम्भ ।
coyish *a.* लज्जालु ।
coyishness *n.* लज्जालुता ।
coyness *n.* लज्जाशीलता ।
cozenage *n.* छल-कपट ।
cozner *n.* छली-कपटी ।
cozy *a.* हितकर ।
crab *n.* कर्कराशि ।
—faced तुनुकमिजाज ।
crabbed *a.* कटुस्वभावी । अशुद्ध । क्लिष्ट (रचना) ।
crabbedness *n.* कटुस्वभावता, कटुस्वभावयुक्तता
crabby *a.* क्लिष्ट ।
crack *n.* दरार, रन्ध्र ।
—brained सनकी ।
—jaw कठिनता से उच्चरित (शब्द) ।
cracked *a.* सनकी ।
—sound कर्कश ध्वनि ।
cradle *n.* हिंडोला ।
—from the—शैशवावस्था से ।
craft *n.* पटुता । धूर्तता ।
craftiness *n.* पटुता । धूर्तता ।
craftsman *n.* शिल्पकार ।
craftsmanship *n.* शिल्पज्ञता ।
crafty *a.* कलाभिज्ञ । धूर्त ।
crambo *n.* अन्ताक्षरी ।
cramming *n.* रटन, कंठस्थन ।
cramp *a.* जटिल ।
crampness *n,* जटिलता ।
cranial *a.* कापालिक ।
craniognomy *a.* कपाल-विद्या ।
craniological *a.* कपालविद्या-संबंधी ।
craniologist *n.* कपाल-विद्या-विशारद ।
craniology *n.* कपाल-विद्या ।
cranioscopy *n* मस्तिष्क-विज्ञान ।

cranium *n.* कपाल ।
crank *n.* सनकीपन ।
crankiness *n.* सनकीपन ।
cranky *a.* सनकी ।
crapulence *n.* मदिरोन्मत्तता ।
crapulent *a.* मदिरोन्मत्त ।
crasis *n.* स्वर-संधि ।
crasstitude *n.* भद्दापन ।
crave *v.* लालायित होना ।
craven *n.* कातर ।
—cry—आत्मसमर्पण करना ।
craver *n.* याचक ।
craving *n.* लालसा, तृष्णा ।
craze *n.* उन्माद ।
crazed *a.* उन्मत्त ।
craziness *n.* उन्माद ।
crazy *a.* उन्मत्त, विक्षिप्त ।
—about उत्सुक ।
creak *n.* कर्कश शब्द ।
creakiness *n.* कर्कशता ।
creaky *n.* कर्कश शब्दवाला ।
cream *n.* मूलतत्व, सार ।
creation *n.* सृजन, रचना, उत्पत्ति ।
creational *a.* सृजन-सम्बन्धी ।
creationism *n.* आत्मवाद, उत्पत्तिवाद ।
creationist *n.* आत्मवादी, उत्पत्तिवादी ।
creative *a.* सृजनक्षम, सृजनात्मक ।
—ability सृजनात्मक योग्यता ।
—activities सृजनात्मक गतिविधियाँ ।
—artist ललितकलाकार ।
—evolution सृजनात्मक विकास ।
—faculty निर्माण-शक्ति ।
—genious सृजनात्मक प्रतिभा । ललित-साहित्य-रचनात्मक प्रतिभा ।
—imagination सृजनात्मक कल्पना ।
—life सृजनात्मक जीवन ।
—power सृजनात्मक शक्ति ।
—writing सृजनात्मक रचना ।
—literature ललितसाहित्य ।
creativeness *n.* सृजनात्मकता ।
creativity *n.* सृजनात्मकता ।
creator *n.* स्रष्टा, सृष्टिकर्ता, विधाता ।
creatress *n.* विधात्री ।
creature *n.* प्राणी ।
—comforts भौतिक सुख ।
creaturely *a.* प्राणी-सम्बन्धी ।
credence *n.* प्रतीति । प्रमाण ।
—letter of—प्रमाणपत्र ।
credent *a.* प्रतीति-सम्बन्धी ।
credential *n* प्रमाणपत्र, अधिकारपत्र ।
credibility *n.* प्रतीतिनीयता ।
credible *a.* प्रतीतिपात्र ।
credibleness *n.* प्रतीतिपात्रता ।
credit *n.* विश्वास, भरोसा । श्रेय । साख ।
creditable *a.* विश्वसनीय । श्रेयस्कर ।
creditableness *n.* विश्वसनीयता । श्रेयस्करता ।
creditworthy श्रेयपात्र ।
credulity *n.* श्रद्धालुता ।
credulousness *n.* श्रद्धालुता ।
credulous *a.* श्रद्धालु ।
creed *n.* पन्थ, मत ।
creedless *a.* मतहीन, पंथहीन ।
cremate *v.* दाह-संस्कार करना ।
cremation *n.* दाहसंस्कार ।
—ground श्मशान भूमि ।
cremationist *n.* दाहकर्त्ता ।
cremator *n.* दाहकर्ता ।
crematorium *n.* श्मशान ।
crematory *a.* दाह-सम्बंधी ।
creophagous *a.* मांसाहारी ।
crepuscular *a.* गोधूलि-सम्बन्धी ।
crescendo *a.* अन्तरा ।
crescent *n.* नवचन्द्र । *a.* नवचन्द्राकार ।
crescentade *n.* धर्मयुद्ध, जिहाद ।

crescentic *a.* नवचन्दीय।
crescive *a.* वर्धनशील।
cresset *n.* आकाश-दीप।
crest *n.* शिखा।
crestless *a.* शिखाहीन।
crikey *n.* विस्मयबोधक।
crime *n.* अपराध।
crimeless *a.* निरपराध।
criminal *a.* अपराधात्मक, अपराधशील।
criminality *n.* अपराधिता।
criminally *ad.* सापराध।
criminate *v.* अपराधारोपण करना।
crimination *n.* दोषारोपण।
criminative, criminatory *a.* अपराधशील।
criminology *n.* अपराध-विज्ञान।
criminous *a.* अपराधी।
cripple *n.* विकलांग।
crippledom, cripplehood *n.* विकलांगता।
crisis *n.* संकटकाल।
crisp *n.* कुंचित।
crispation *n.* कुंचन।
crispness *n.* कुंचनता।
crispy *a.* कुंचित।
criterion *n.* मापदण्ड। लक्षण। कसौटी।
critic *n.* समालोचक, मीमांसक, समीक्षक।
critical *a.* समालोचनात्मक, समीक्षात्मक। [संकटमय।
—moment संकटकाल।
—philosophy आलोचनात्मक तत्वज्ञान।
—realism परीक्षात्मक यथार्थवाद।
—sense आलोचनात्मक बुद्धि।
—study आलोचनात्मक अध्ययन।
criticism *n.* समालोचना, समीक्षा, मीमांसा।
—fair—विशुद्ध आलोचना।
—interpretation निरूपणात्मक [विवेचन।
—self—आत्म-परीक्षण।
—textual—पाठसम्पादन।
—the higher—मूलपाठ-निर्धारण।

criticizable *a.* समालोचनीय, मीमांसनीय।
criticize *v.* समालोचना करना।
criticizer *n.* समालोचक, मीमांसक।
critique *n.* समालोचना, मीमांसा, समीक्षा-[कौशल।
crocodile *n.* नक्र, ग्राह।
—tears कपटपूर्ण अश्रु।
crook *n.* वक्रता। *a.* कुटिल।
crooked *a.* वक्र। कुटिल।
crookedness *n.* वक्रता। कुटिलता।
croon *n.* गुंजार।
cross *a.* प्रतिकूल।
—reference उसी पुस्तक का अन्यत्र सन्दर्भ।
—voting प्रतिकूल मतदान।
cross-examination *n.* प्रतिपरीक्षण।
cross-head *n.* शीर्षक (जो लेख के प्रत्येक परिच्छेद के आरम्भ में दिये जायँ)।
cross-light *n.* किसी विषय का दूसरे दृष्टिकोण से स्पष्टीकरण।
cross-purposes *n.* विरोधी उद्देश्य।
cross-question *n.* प्रतिपरीक्षण प्रश्न।
—and crooked answer कहमुकरी।
crossword *n.* शब्द-पहेली।
crotchet *n.* कामचार। सनक।
crotcheted, crotchety *a.* कामाचारी, सनकी
crotcheteer *n.* कामाचारी, सनकी।
crotchetiness *n.* कामाचारता, सनकीपन।
crowd *n.* जन-समुह।
—psychology समूह (वर्ग) मनोवृत्ति।
crown *n.* राजमुकुट।
—paper २० इंच लम्बा १५ इंच चौड़ा [कागज।
crucial *a.* दुःसाध्य।
crude *a.* अपक्व। अपरिष्कृत। अशिष्ट।
crudeness *n.* अपक्वता। अशिष्टता। अपरिष्कृतता
cruel *a.* निर्दय।
cruelty *n.* निर्दयता।
crusade *n.* धर्मयुद्ध।
crusader *n.* धर्मयोद्धा।

crush *v.* दलित करना ।
crushed *a.* दलित ।
crusher *n.* दलनकर्ता ।
cryptaesthesia *n.* लोकोत्तर ज्ञान ।
cryptic *a.* रहस्यमय । निगूढ़ ।
cryptogram *n.* सांकेतिक लेख ।
cryptographer *n.* संकेत-लेखक ।
cryptographic (-al) सांकेतिक लेख-सम्बंधी ।
cryptography *n.* सांकेतिक लेखनविद्या ।
cryptology *n.* सांकेतिक भाषा ।
cryptonym *n.* संकेत-नाम ।
crystal *n.* स्फटिक । *a.* स्फटिकीय ।
cuckoldom *n.* व्यभिचार ।
cuddle *n.* आलिंगन । [आलिंगनशील ।
cnddlesome, cuddly *a.* आलिंगीय,
cue *n.* इंगित, संकेत । अभिनेता के अंतिम शब्द
(जिनसे दूसरे को बोलने का संकेत मिले ।)
cufic *a.* प्राचीन अरबी वर्णमाला ।
culmination *n.* पराकाष्ठा ।
culpa *n.* दोष ।
culpability, culpableness *n.* सदोषता ।
culpable *a.* सदोष ।
culpatory *a.* दोषसूचक ।
culprit *n.* दोषी ।
cult *n.* धर्म-सम्प्रदाय । भक्ति ।
cultivation *n.* कृषि-कार्य ।
cultivator *n.* कृषक ।
cultural *a.* सांस्कृतिक ।
—centre सांस्कृतिक केन्द्र ।
—contact सांस्कृतिक सम्पर्क ।
—development सांस्कृतिक विकास ।
—heritage सांस्कृतिक उत्तराधिकार ।
—relations सांस्कृतिक सम्बंध ।
—sphere सांस्कृतिक क्षेत्र ।
—unity सांस्कृतिक एकता ।
culture *n.* संस्कृति ।
—borrowing संस्कृति-ग्रहण ।
—change संस्कृति-परिवर्तन ।
—conflict संस्कृति-संघर्ष ।
—of mind मनःसंस्कृति ।
—trait संस्कृति-लक्षण ।
cultured *a.* संस्कृत ।
—class शिष्ट वर्ग ।
—epoch संस्कृत युग ।
cultureless *a.* संस्कृतिहीन ।
culturist *n.* संस्कृतिवादी ।
cumber *n.* प्रत्यूह ।
cumberless *a.* प्रत्यूहरहित ।
cumbersome *a,* कष्टप्रद ।
crmbersomeness *n.* कष्टप्रदत्ता ।
cumulate *a.* पुंजित, राशीकृत ।
cumulation *n.* पुंजीकरण ।
cumulative *a.* पुंजीभूत ।
—voting बहुलमतदान ।
cumulativeness *n.* पुंजीभाव ।
cumulous *a.* पुंजित ।
cumulus *n.* पुंज । मेघपुंज ।
cupid *n.* कामदेव ।
cupidity *n.* अतितृष्णा, धनलिप्सा ।
curator *n* संग्रहाध्यक्ष ।
curatorial *a.* संग्रहाध्यक्षीय ।
curatorship *n.* संग्रहाध्यक्षपद ।
cure *n.* उपचार, उपशम ।
cureless *a.* असाध्य ।
curio *n.* कौतुहलोद्दीपक पदार्थ ।
curioso *n.* विचित्र कलाकृतियों का संग्राहक ।
curious *a.* उत्कण्ठाजनक, जिज्ञासाजनक ।
curiousness *n.* जिज्ञासाजनकता । [जिज्ञासु ।
curl *n.* काकुल, घुँघर, कुंचन ।
curled *a.* घुँघराला, कुंचित ।
curlicue *n.* कुंचित केश ।
curliness *n.* कुंचितता, घुँघरालापन ।
curly *a.* कुंचित, घुँघराला ।
curmudgeon *n.* धनलोलुप, कृपण ।

currency *n.* प्रचलित मुद्रा । प्रचलन ।
current *n.* प्रवाह, धारा, प्रवृत्ति । *a.* प्रचलित समय का, प्रचलित ।
—hand writing द्रुतलेखन ।
curriculum *n.* पाठ्यक्रम ।
curse *n.* अपशाप । भर्त्सनापूर्ण वाक्य ।
cursed (-st) *a.* अभिशप्त । *ad.* अभिशापपूर्वक ।
cursedness *n.* अभिशप्तता ।
cursive *n.* द्रुतलिखित ।
curt *n.* अतिसंक्षिप्त ।
curtailment *n.* संक्षेपण, उपह्रासन ।
curtain *n.* पट, यवनिका ।
—falls, drops, is dropped पटाक्षेप,
—rises पर्दे का उठना । [पट-परिवर्तन ।
curve *n.* वक्रता ।
curved *a.* वक्र ।
custodial *a.* संरक्षणीय ।
custodian *n.* संरक्षक ।
custody *n.* संरक्षण ।
custom *n.* रीति, प्रथा ।
customariness *n.* प्रथात्मकता, प्रचलित रीति ।
customary *a.* प्रथागत, प्रथानुसार ।
customer *n.* क्रेता, ग्राहक ।
cycle *n.* कालचक्र । घटनाचक्र । कविता-संग्रह ।
cyclic (-ical) *a.* कालचक्र-सम्बंधी, काव्य-संग्रह [सम्बंधी ।
cyclone *n.* चक्रवात, वात्याचक्र ।
cyclonic *a.* चक्रवात-सम्बंधी ।
cyclonology *n.* चक्रवात-शास्त्र ।
cyclop(a)edia *n.* विश्वकोश ।
cyclop(a)edic *a.* विश्वकोश-सम्बंधी ।
cyclostyle *n.* चक्रलेखन ।
cymbal *n.* मजीरा, करताल ।
cymbalist *n.* करतालवादक ।
cymbalo *n.* मंजीरावादक ।
cynic *n.* रूखा आदमी । छिद्रान्वेषी ।
cynical *a.* रूखा । छिद्रान्वेषी ।
cytherean *a.* रति-सम्बंधी ।

D

Dactyl *n.* भगग (ऽ।।) ।
dactylic *a.* भगण-सम्बंधी ।
dactylogram *n.* अंगुलि रेखाचिह्न ।
dactylograph *n.* अंगुलिमुद्रा ।
dactylology *n.* इंगित-संलाप ।
daemon *n.* दानव ।
daily *n.* दैनिक पत्र । *a.* दैनिक । *ad.* प्रतिदिन ।
daintiness *n.* सुरुचिपूर्णता ।
dainty *n.* सुरुचिता । *a.* सुरुचिपूर्ण ।
dais *n.* मंच, व्यासपीठ ।
dalliance *n.* कालक्षेप ।
dallier *n.* कालक्षेपी ।
damage *n.* क्षति ।
damn *n.* घृणा । *v.* तिरस्कार करना ।
damnability *n.* घृण्यता ।
damnable *a.* घृणित ।
damnation *n.* घणा । तिरस्कार ।
damnatory *a.* घृणास्पद, तिरस्कृत ।
damned *a.* घृणित, तिरस्कृत ।
daming *n.* घृणा करना ।
damsel *n.* किशोरी, अविवाहिता ।
—celestial—अप्सरा ।
dance *n.* नृत्य ।
dancer *n.* नर्तक, नर्तकी ।
dancing *n.* नृत्यविद्या ।
—mania नृत्योन्माद ।
dandiacal *a.* बाँका ।
dandification *n.* बनाव-श्रृंगार ।
dandyish *a.* बाँका ।
dandyism *n.* बाँकापन, तड़क-भड़क ।
danger *n.* आशंका । संकट ।
dangerous *a.* आशंकामय । संकटास्पद ।
daniel *n.* धीमान, सुविज्ञ ।
dapple *n.* चित्रविचित्रक । *v.* चित्रविचित्र करना
dark *n.* अंधकार । श्यामवर्ण । संध्या । अनभिज्ञता ।
a. श्याम । गहरे रंग का । अंधकारमय । धुँधला ।

अस्पष्ट। प्रभाहीन। रहस्यमय।
—age अन्ध युग।
darling *n.* प्रियतम, प्रियतमा। स्नेहपात्र।
darwinian *n.* डारविन के विकास-सिद्धान्त पर विश्वास करनेवाला।
darwinism *n.* डारविन का विकास-सिद्धान्त।
darwinistic *a.* डारविन, मतानुयायी, विकासवादी
darwinite *n.* डारविन का मतानुयायी, विकासवादी
dash *n.* रेखाचिह्न।
dastard *n.* कापुरुष।
dastardliness *n.* कापुरुषत्व।
dastardly *a.* कापुरुषोचित।
data *n.* आधार-सामग्री। अंक-तथ्य, आँकड़े।
—of consciousness ज्ञान-सामग्री।
datable *a.* दिनाङ्कनीय।
datal *a.* दिनाङ्क-सम्बंधी।
date *n.* दिनाङ्क, तिथि। युग।
—out of—अव्यवहार्य। पुरातन।
—up to—अद्यतन।
dated *a.* दिनाङ्कित। कालनिर्दिष्ट।
dateless *a.* अदिनाङ्कित, तिथिहीन। अनन्त। अतिपुरातन।
datival *n.* सम्प्रदानकारक-सम्बंधी।
dative *n.* दाता। *a.* सम्प्रदानबोधक।
—case चतुर्थी विभक्ति, सम्प्रदानकारक।
datum *n.* निर्दिष्ट तथ्य या सिद्धांत। आधार-वस्तु।
dauntless *a.* निर्भीक।
dauntlessness *n.* निर्भीकता।
dawn *n.* उषाकाल।
day *n.* दिवस। ऊषाकाल। जीवनावधि। युग।
—dream दिवास्वप्न।
—dreamer दिवास्वप्नदर्शी।
—man of the—समय का महान् व्यक्ति।
—of doom प्रलय-दिवस।
—present—आधुनिक काल में।
dazzle *n.* चकाचौंध।
dazzling *a.* चौंधियानेवाला।
dead *a.* मृत। चेतनाशून्य। जड़। *ad.* पूर्णतया
—language मृतभाषा।
—lock आकस्मिकता। गत्यवरोध।
—sound मन्दध्वनि।
deadish *a.* मृतप्राय।
deadly *ad.* नितान्त।
deaf *a.* बधिर।
deafness *n.* बधिरता।
dean *n.* अधिष्ठाता। विभागवर्गाधिष्ठाता।
deanship अधिष्ठातापद।
dear *n.* प्रिय। *a.* बहुमूल्य।
dearness *n.* प्रियता। बहुमूल्यता।
dearth *n.* दुष्प्राप्यता।
death *n.* मृत्यु।
—everlasting—नरकवास।
deathless *a.* अमर्त्य, अनश्वर।
deathlessness *n.* अमरत्व, अनश्वरता।
deathlike *ad.* मृतवत्।
deathward *a.* मृत्यून्मुख।
debar *v.* वंचित करना।
debarment *n.* विवंचन।
debarred *a.* विवंचित।
debatable *a.* विवादास्पद।
debate *n.* वाद-विवाद।
debater *n.* वाद-विवादी।
debauch *n.* कामवासना। लम्पटता।
debauchedness *n.* चरित्रहीनता।
debauchee *n.* कामासक्त, व्यभिचारी।
debaucher *n.* कामासक्त, व्यभिचारी।
debauchery *n.* कामुकता, लम्पटता।
debauchment *n.* कामाचार, लम्पटता।
debonair *a.* सौम्य।
debonairness *n.* सौम्यता।
debt *n.* ऋण।
debtee *n.* ऋणदाता।
debtless *a.* ऋणमुक्त, उऋण।
debtlessness *n.* उऋणता।

debtor *n.* ऋणी ।
debut *n.* रंगमंच पर पहले पहल आना ।
debutant, debutante *n.* प्रथमप्रयासी ।
decadal *a.* दशाब्दीय ।
decad (-e) *n.* दशक ।
decadence (-cy) *n.* पतन, ह्रास ।
decadent *n* पतनशील, ह्रासोन्मुख । क्लिष्ट [शैली-प्रयोगक ।
decancy *n.* शिष्टाचार ।
decasyllabic, decasyllable *n.* दशाक्षरवृत्त
decay *n.* ह्रास, पतन ।
decayed *a.* ह्रासित, क्षीण ।
decease *n.* प्राणान्त, स्वर्गवास ।
deceased *a.* दिवंगत, स्वर्गवासी ।
deceit *n.* प्रतारणा । प्रवंचकता ।
deceitful *a.* प्रतारक, प्रवंचक ।
dceitfulness *n.* प्रतारकता, प्रवंचकता ।
deceivable *a.* प्रवंच्य, छलनीय ।
deceiver *n.* प्रतारक, प्रवंचक ।
decency *n.* सुष्ठुता ।
decennary *n.* दशक ।
decenniad, decennium *n.* दशक ।
decennial *a.* दशवार्षिक ।
decent *a.* सुष्ठु ।
decentralist *n.* विकेन्द्रवादी ।
decentralization *n.* विकेन्द्रीकरण ।
decentralize *v.* विकेन्द्रित करना ।
decentralized *a.* विकेंद्रित ।
decentration *n.* विकेन्द्रण ।
decentre *v.* विकेन्द्रित करना ।
deceptibility *n.* प्रवंचनीयता, प्रतारणीयता ।
deceptible *a.* प्रवंच्य, प्रतारणीय ।
deception *n.* प्रवंचना, प्रतार ा ।
deceptious *a.* प्रवंचक, प्रतारक ।
deceptive *a.* प्रवंचनशील, कपटपूर्ण ।
deceptiveness *n.* प्रवंचनशीलता, कपटपूर्णता ।
deceptory *a.* भ्रमात्मक, कपटपूर्ण ।
decidable *a.* निर्णेय ।
decide *v.* निर्णय करना ।
decided *a.* निर्णीत ।
decidedly *ad.* निःसन्देह ।
decidence *n.* पतन ।
decider *n.* निर्णायक ।
deciding *a.* निर्णात्मक ।
deciduous *a.* अस्थायी ।
decimal *n.* दशमलव ।
decimalist *n.* दशमलवज्ञ ।
decipher *n.* स्पष्टीकरण ।
decipherable *a.* स्पष्टीय ।
decision *n.* निर्णय । ध्रुव निश्चय ।
decisive *n.* निर्णायक, निश्चयात्मक ।
decisiveness *a.* निर्णायकता, निश्चयात्मकता ।
declaim *v.* भावुकतापूर्ण भाषण देना । आलंकारिक वक्रता देना ।
declaimer *n* भावुक वक्ता । आलंकारिक वक्ता ।
declamation *n.* भावुकतापूर्ण भाषण । अलंकार-[पूर्ण वक्रता ।
declamatory *a.* भावुकतापूर्ण ।
declarable *a.* घोष्य, प्रख्याप्य ।
declarant *n.* घोषक, प्रख्यापक ।
declaration *n.* घोषणा, प्रख्यापन ।
declarative, declaratory *a.* घोषणात्मक, [प्रख्यापनिक ।
declared *a.* घोषित, प्रख्यापित ।
declarer *n.* घोषक, प्रख्यापक ।
declass *v.* वर्ग-च्युत करना ।
declassed *a.* वर्ग-च्युत ।
declension *n.* अवनति । वर्ग-च्युति । शब्द-विकार । कारकों का रूपान्तर ।
declinable *a.* विकारी, विभक्ति लगाने योग्य । अस्वीकार करने योग्य ।
declinal, declinate *a.* अधोमुख ।
declination *n.* अधोमुखता ।
declinational *a.* अधोमुखी ।
declinatory *a.* अस्वीकारात्मक ।
declinature *n.* अस्वीकृति ।
decline *n.* अवरोह, ह्रास । *v.* विभक्ति लगाना,

declining *a.* ह्रासोन्मुख। [अस्वीकार करना।
declinograph *n.* अवरोह लेख।
declivity *n.* अवरोह।
decomposable *a.* पृथक्करणीय।
decomposer *n.* पृथक्कर्त्ता।
decomposition *n.* पृथक्करण।
deconsecrate *v.* धर्मनिरपेक्ष बनाना।
decontaminate *v.* दोषमुक्त करना।
decontamination *n.* दोषमुक्ति।
decontrol *n.* विनियंत्रण।
decontrolled *a.* विनियंत्रित।
decor *n.* रंगमंचीय सज्जा, अलंकरण।
decorate *v.* अलंकृत करना, सजाना।
decorated *a.* अलंकृत, सज्जित।
decoration *n.* अलंकरण, सज्जीकरण।
decorative *a.* अलंकारमय, सज्जायुक्त।
decorativeness *n.* अलंकारमयता, सज्जायुक्तता
decorator *n.* अलंकारक, सज्जाकर्त्ता।
decorous *a.* शिष्ट।
decorum *n.* शिष्टता।
decoy *n.* प्रलोभन। *v.* लुभाना।
decoyer *n.* लुभानेवाला।
decoyment *n.* प्रलोभन।
decrease *n.* ह्रास।
decreased *a.* ह्रसित।
decreasing *a.* ह्रासी।
decree *n.* निर्णयादेश।
decrement *n.* ह्रासांक।
decremeter *n.* ह्रासमान।
decrepit *a.* जीर्ण।
decrepitude *n.* जीर्णता।
decretist *n.* विधानवेत्ता।
decretive *a.* विधान-सम्बंधी।
decretory *a.* निर्णयादेश-सम्बन्धी।
decrial *n.* अवज्ञा।
dedicate *v.* (पुस्तक) समर्पण करना। धमार्थ,
dedicated *a.* समर्पित। [समर्पित करना।
dedicatee *n.* समर्पणभागी।
dedication *n.* समर्पण।
dedicative *a.* समर्पणात्मक।
dedicator *n.* समर्पक।
dedicatory *a.* समर्पण-सम्बन्धी।
dedifferentiation *n.* भेद-लोप।
deduce *v.* (तर्क द्वारा) अनुमान करना।
deduced *a.* अनुमित।
deducibility, deducibleness *n.* अनुमेयता।
deducible *a.* अनुमेय, अनुमानिक।
beduct *v.* वियोजन करना।
deductible *a.* वियोज्य।
deduction *n.* वियोजन, अनुमिति।
deductive *a.* अनुमानीय, आनुमानिक।
deed *n.* कृत्य। *a.* यथातथ्य,
deedful *a.* कृत्ययुक्त, प्रलेख-सम्बंधी।
deedless कृत्यरहित, प्रलेखरहित।
deem *v.* समझना।
—highly of बहुत अच्छी राय रखना।
deep *n.* भाव अथवा विचार की गंभीरता। *a.* अगाध, गंभीर, हृदयस्पर्शी। *ad.* नितांत।
—browed कुशाग्रबुद्धि।
—in a persuit दत्तचित्त।
—mouthed उच्चध्वनि।
—read अत्यन्त अध्ययनशील।
deeply *ad.* नितांत।
deepness *n.* अगाधता, दत्तचित्तता।
defamable *a.* अपमानीय, निन्द्य।
defamation *n.* मानहानि, निन्दा।
defamatory मानहानिकर, निन्दात्मक।
defame *v* अवमानित करना, निन्दा करना।
defamer *n.* निन्दक।
defaming *a.* मानहानिकर।
default *n.* अपराध।
defaulter *n.* अपराधी।
defeat *n,* पराजय।
defeated *a.* पराजित।

defeatism *n.* पराजिता ।
defeature *n.* कपटवेश ।
defect *n.* त्रुटि, दोष ।
defectible *a.* त्रुटिपूर्ण, दूष्य ।
defection *n.* धर्म-त्याग ।
defectionist *n.* धर्म-त्यागी ।
defective *a.* त्रुटियुक्त, सदोष, विभक्तिरहित ।
defectiveness *n.* त्रुटिपूर्णता, सदोषता ।
defence, defense *n.* पक्षपोषक (भाषण या लेख) । प्रतिवाद, प्रतिरक्षा ।
defenceless *a.* प्रतिरक्षाहीन ।
defencelessness *n.* प्रतिरक्षाहीनता ।
defendable *a.* प्रतिरक्षणीय ।
defendant *n.* प्रतिरक्षी । प्रतिवादी ।
defended *a.* प्रतिरक्षित, समर्थित ।
defender *a.* प्रतिरक्षक, पक्षपोषक ।
defensibility *n.* प्रतिरक्षणीयता ।
defensible *a.* प्रतिरक्ष्य ।
defensive *a.* प्रतिरक्षात्मक ।
deference *n.* सम्मान, मान्यता ।
deferent (-ial) *a.* सम्मानित । माननीय ।
defiant *a.* अवज्ञापूर्ण, अवज्ञाकारी ।
deficiency *n.* न्यूनता ।
—mental—मानसिक न्यूनता ।
deficient *a.* न्यून ।
deficit *n.* न्यूनता ।
defier *n.* अवज्ञक ।
defile *v.* दूषित करना ।
defiled *a.* दूषित ।
defilement *n.* दूषण ।
defilar *n.* दूषक ।
definable *a.* परिभाष्य ।
define *v.* लक्षण बताना, परिभाषा देना ।
defined *a.* परिभाषित ।
definer *n.* परिभाष्यकार ।
definite *a.* निश्चित ।
definitely *ad.* निश्चित रूप से ।
definiteness *a.* निश्चितता ।
definition *n.* लक्षण, परिभाषा ।
—by type प्ररूपी परिभाषा ।
—deductive—निगमनात्मक परिभाषा ।
—demonstrative—सांकेतिक परिभाषा ।
—denotative—वस्तुनिर्देशक परिभाषा ।
—fallacies of—परिभाषा-दोष ।
—genetic—औत्पत्तिक परिभाषा ।
—inductive—आगमनात्मक परिभाषा ।
—logical—तार्किक परिभाषा ।
—of image—स्पष्ट प्रतिरूप ।
—substantial—स्वगुणार्थक परिभाषा ।
—verbal—शाब्दिक परिभाषा ।
definitive *a.* निश्चितात्मक । निश्चयशील ।
definitiveness *n.* निश्चयशीलता ।
deflorate *a.* कौमार्य भंग करना ।
defloration *n.* कौमार्य-भंग ।
deflower *v.* कौमार्य भंग करना ।
deform *v.* विरूपित करना ।
deformability *n.* विरूप्यता ।
deformable *a* विरूप्य ।
deformation *n.* विरूपता, विरूपण ।
deformative *a.* विरूपक ।
deformed *a.* विरूपित ।
deformedness *n.* विरूपत्व ।
deformer *n.* विरूपकर्त्ता ।
deformity *n.* विरूपता ।
deft *a.* प्रवीण ।
deftness *n.* प्रवीणता ।
degeneracy *n.* अधःपतन ।
—social—सामाजिक अधःपतन ।
degenerate *a.* अधःपतित ।
degenerated *a.* अधःपतित ।
degenerateness *n.* अधःपतितता ।
degenerating *a.* पतनशील ।
degeneration *n.* अधःपतन ।
degenerative *a.* अधःपतितकर्त्ता ।

degradation *n.* कोटि-च्युति ।
degraded *a.* कोटि-च्युत ।
degradement *n.* कोटि-च्युति ।
degrading *a.* अपमानजनक ।
degree *n.* उपाधि । अंश, श्रेणी । विशेषण की अवस्थाएँ ।
—by—s क्रमशः ।
—comparative—तुलनावस्था ।
—of utility उपयोगितांश ।
—possitive—प्रथमावस्था ।
—superlative—सर्वोत्तमावस्था ।
degreeless *a.* उपाधिहीन ।
degression *n.* अधोगति ।
degressive *a.* अधोगामी ।
dehort *v.* बहकाना ।
dehortation *n.* बहकावा ।
dehortative (-tory) *a.* बहकानेवाला ।
deictic *a.* प्रत्यक्षप्रमाणी ।
deific *a.* देव-सदृश, दैवी ।
deification *n.* देवत्वारोपण । देवपूजन ।
deified *a.* देवरूप-कृत ।
deiform *a.* देवतास्वरूप, देववत् ।
deify *v.* देवत्वाआरोप करना ।
deil *n.* दैत्य ।
deism *n.* आस्तिकवाद, ईश्वरवाद ।
deist *n.* आस्तिक, ईश्वरवादी ।
deistic (-al) *a.* आस्तिकता-सम्बंधी ।
deity *n.* देवता ।
—the D—ईश्वर ।
dejected *a.* विवादपूर्ण ।
dejectedly *ad.* सविषाद, विषादपूर्वक ।
dejectedness *n.* विषण्णता, विषादपूर्णता ।
dejection *n.* विषण्णता, विषाद ।
delay *n.* विलम्ब ।
delayed *a.* विलम्बित ।
delaying *a.* विलम्बी ।
delcredere *n.* विश्वासन ।
delectable *a.* कमनीय ।
delectableness *n.* कमनीयता ।
delectation *n.* आह्लाद ।
delectus *n.* पाठांश-संग्रह ।
delegacy *n.* प्रतिनिधि सभा । पौरविद्यार्थी-संघ ।
delegate *n.* प्रत्यायोजित प्रतिनिधि ।
delegated *a.* प्रत्यायोजित, अभ्यर्पित ।
delegation *n.* प्रत्यायोजन । अधिकार-समर्पण ।
—of power अधिकार-समर्पण ।
deligatory *a.* प्रत्यायोगी ।
delenda *n.* विलोपनीय शब्द-सूची ।
delete *v.* विलोप करना ।
deleted *a.* विलुप्त किया हुआ ।
deletion *n.* विलोप ।
deletory *a.* विलोपीय ।
deliberate *v.* विचार-विमर्श करना । *a.* विमर्शित, विचारित ।
deliberateness *n.* सोच-विचार, विमर्शितता ।
deliberation *n.* विचार-विमर्श ।
deliberative *a.* विमर्शकारी, विचारात्मक ।
delicacy *n.* नजाकत, सुकुमारता । संकोच ।
—of ideas भावों की सुकुमारता ।
delicate *a.* नाजुक, सुकुमार, संकोची ।
delicateness *n.* सुकुमारता ।
delicious *a.* सुस्वादु ।
deliciousness *n.* सुस्वादुता ।
delict *n.* नियमोल्लंघन ।
delight *n.* आह्लाद ।
delighted *a.* आह्लादित ।
delightful *a.* आह्लादपूर्ण ।
delightfulness *n.* आह्लादपूर्णता ।
delightsome *a.* आह्लादप्रद ।
delightsomeness *n.* आह्लादप्रदता ।
delimitation *n.* सीमांकन ।
delimited *a.* सीमांकित ।
delineable *a.* वर्णनीय । चित्रणीय ।
delineate *v.* वर्णन करना, चित्रित करना ।
delineated *a.* वर्णित । चित्रित ।

delineation *n.* वर्णन । चित्रण ।
delineator *n.* वर्णनकर्ता । चित्रणकर्ता ।
delinquency *n.* कर्त्तव्यच्युति ।
delinquent *a.* कर्त्तव्यच्युत ।
deliriant *a.* चित्तभ्रामक ।
delirious *a.* प्रमादपूर्ण । भ्रांतचित्त ।
deliriousness *n.* उन्मादपूर्णता, भ्रांतचित्तता ।
delirium *n.* सन्निपात । चित्तविभ्रम ।
—tremens नशे में मतिभ्रंशता ।
deliver *v.* वितरण करना । सौंपना । मोचन करना । भाषण देना ।
deliverable *a.* वितरणीय । मोचनीय ।
deliverance *n.* वितरण । मोचन । मुक्ति ।
delivered *a.* वितरित, अर्पित । मुक्त । मोचित । दिया गया (भाषण) ।
deliverer *n.* मोचक, वितरक । (भाषण)देनेवाला ।
delivery *n.* अर्पण । वितरण । भाषण ।
deluge *n.* जलप्लावन ।
delusion *n.* भ्रांति, मोह-मायाजाल ।
delusional *a.* भ्रांतिमय ।
delusive *a.* भ्रांतिमय, भ्रांतिजनक ।
delusiveness *n.* भ्रांतिजनकता ।
delusory *a.* भ्रांतिमय, भ्रांतिजनक ।
demagogue *n.* अवसरवादी नेता ।
demagogy *n.* नेतागीरी ।
demand *n.* माँग ।
demarcate *v.* सीमांकन करना ।
demarcated *a.* सीमांकित ।
demarcation *n.* सीमांकन ।
demarcator *n.* सीमांकक ।
dematerialize *n.* आध्यात्मिक बनाना ।
dementation *n.* मूढ़चित्तता ।
demented *a.* मूढ़चित्त ।
dementia *n.* मूढ़चित्तता ।
demerit *n.* अवगुण ।
demeritorious *a.* अवगुणयुक्त ।
demigod *n.* अंशावतार । देवयोनि ।
demirep *n.* पुंश्चली ।
demiurge *n.* स्रष्टा, जगत्पिता ।
democracy *n.* गणतंत्र ।
democrat *n.* गणतंत्रवादी ।
democratic *a.* गणतंत्रात्मक ।
—party गणतंत्रदल ।
democratism *n.* गणतंत्रवाद ।
democratization *n.* गणतंत्रीकरण ।
demolish *v.* विध्वंस करना ।
demolition *n.* विध्वंस ।
demon *n.* असुर ।
demonic (-al) *a.* आसुरी ।
demonian *a.* आसुरी ।
demonism *n.* भूत-प्रेत में विश्वास ।
demonist *n.* भूत-प्रेत का विश्वासी ।
demonolatry *n.* प्रेतपूजा ।
demonological *a.* प्रेतपूजा-सम्बन्धी, प्रेत-विद्या-[संबंधी ।
demonologist *n.* प्रेतविद्या-विशारद ।
demonology *n.* प्रेत-विद्या ।
demonomania *n.* भूतावेश ।
demonry *n.* भूतावेश ।
demonstrability *n.* प्रदर्शनीयता ।
demonstrable *a.* प्रदर्शनीय ।
demonstrableness *n.* प्रदर्शनीयता ।
demonstrant *n.* प्रदर्शनकर्ता ।
demonstrate *v.* प्रदर्शन करना । सप्रयोग समझाना
demonstration *n.* प्रदर्शन । सप्रयोग प्रतिपादन
demonstrational *a.* प्रदर्शन-संबंधी । प्रमाणात्मक
demonstrative *a.* निर्देशक । प्रत्यक्षक । प्रतिपादक । भाव-प्रदर्शक ।
—pronoun निर्देशक सर्वनाम ।
demonstrator *n.* प्रदर्शक । निर्देशक । सप्रयोग-[प्रतिपादक ।
demoralization *n.* नैतिक पतन ।
demos *n.* जनता-जनार्दन ।
demur *n.* आपत्ति ।
demure *a.* लज्जालु ।
demureness *n.* लज्जालुता ।

demurrable *a.* आपत्तिजनक । आपत्ति-योग्य ।
demurrant *n.* आपत्तिकर्ता ।
demurrer *n.* आपत्ति ।
demy *n.* कागज की एक नाप १८"×२२" ।
denationalization *n.* अराष्ट्रीकरण ।
denaturalization *n.* अप्राकृतीकरण ।
dendrolatry *n.* वृक्ष-पूजन ।
dendrologist *n.* वृक्ष-शास्त्रज्ञ ।
dendrology *n.* वृक्ष-शास्त्र ।
denegation *n.* अस्वीकार ।
deniable *a.* अस्वीकार्य ।
denial *n.* अस्वीकृति । प्रत्याख्यात्मक कथन ।
—self—आत्म-निग्रह ।
denied *a.* अस्वीकृत ।
denier *n.* अस्वीकर्त्ता ।
denigration *n.* अपयश ।
denigrator *n.* अपयशकर्त्ता ।
denominate *v.* अभिधान करना, नामकरण करना
denominated *a.* अभिहित ।
denomination *n.* संज्ञा, अभिधान । नाम ।
denominational *a.* साम्प्रदायिक । [सम्प्रदाय ।
denominationalism *n.* साम्प्रदायिकता ।
denominative *a.* संज्ञापरक, नामसूचक ।
denotable *a.* सूच्य । अभिधेय । [*n.* नामधातु ।
denotation *n.* संज्ञा, अभिधान, नाम । प्रतीक-कथन, वस्तुवाचकता, व्यक्ति-बोधन ।
denotative *a.* अभिधायक, सूचक । वस्तुवाची,
—view वस्तु-निर्देशक मत । [व्यक्ति-बोधक
denotement *n.* अभिधान, संज्ञा, नाम । संकेत ।
denouement *n.* निर्वहण, नाटकीय उपसंहार ।
dense *a.* सघन ।
denseness n. सघनता ।
density *n.* घनत्व, गुरुता, सघनता ।
dental *a.* दन्त्य ।
—letter दन्त्य वर्ण ।
dentilabial *a.* दन्त्योष्ठ्य ।
dentilingual *a.* दन्त्यतालव्य ।
dentistry *n.* दन्तविज्ञान ।
denture *n.* कृत्रिम दन्तावली ।
denudation *n.* विवस्त्रीकरण ।
denudative *a.* विवस्त्रकर्त्ता ।
denude *v.* विवस्त्र करना ।
denuded विवस्त्रित ।
denunciate *v.* भर्त्सना करना ।
denunciation *n.* भर्त्सना ।
denunciative, denunciatory *a.* भर्त्सनापूर्ण
denunciator *a.* भर्त्सनाकर्ता ।
deny *v.* अस्वीकार करना । खण्डन करना ।
—one self आत्मनिग्रह करना ।
deontological *a.* आचारशास्त्र-सम्बंधी ।
deontologist *n.* आचारशास्त्री ।
deontology *n.* आचारशास्त्र, कर्त्तव्यशास्त्र ।
department *n.* विभाग ।
departmental *a.* विभागीय ।
departmentally *ad.* विभागशः ।
departure *n.* प्रयाण ।
dependable *a.* अवलम्बनीय ।
dependableness *n.* अवलम्बनीयता ।
dependant, (-ent) *n.* अवलम्बी, अवलम्बित ।
dependence *n.* परावलम्बन ।
dependency *n.* परावलम्बता ।
dependent *a.* पराधीन, परालंबी । सापेक्ष ।
—event सापेक्ष घटना ।
depending *a.* अवलम्बी ।
depersonalize *v.* व्यक्तित्वविहीन करना ।
depict *v.* विशद वर्णन करना । चित्रित करना ।
depicter (-or) *n.* विशद वर्णनकर्त्ता । चित्रकार
depiction *n.* विशद वर्णन । चित्रण ।
depictive *a.* विशद वर्णनात्मक । चित्रात्मक ।
depicture *v.* विशद वर्णित करना । चित्रित करना
deplorability, deplorableness *n.* शोच-
deplorable *a.* शोचनीय । [नीयता ।
deplorableness *n.* शोचनीयता ।
deploration *n.* शोचन, परितापन ।

deplorer *n.* अनुशोचक ।
deponent *a.* अकर्तरि (क्रिया) ।
deportation *n.* देश-निष्कासन ।
deportee *n.* देश-निष्कासित ।
deposal *n.* पदच्युति ।
deposit *n.* धरोहर, थाती ।
depositary *n.* धरोहिया ।
deposition *n.* थाती, धरोहर । पदच्युति ।
depository *n.* आगार, भण्डार ।
depravation *n.* कदाचार ।
depraved *a.* कदाचारी ।
depravedness *n.* कदाचारिता ।
depravity *n.* कदाचारिता ।
deprecation *n.* अनिच्छा ।
deprecative *a.* अनिच्छात्मक ।
deprecator *n.* अनिच्छुक ।
depreciate *v* मूल्यापकर्ष होना, गुणापकर्षण करना
depreciated *a.* मूल्यापकृष्ट, गुणापकृष्ट ।
depreciation *n.* मूल्यापकर्ष, गुणापकर्ष ।
depreciatory *n.* मूल्यापकर्षी, गुणापकर्षी ।
depredate *v.* अपहरण करना ।
depredation *n.* अपहरण ।
depredator *n.* अपहारक, अपहर्त्ता ।
depredatory *a.* अपहारी, अपहरण-सम्बंधी ।
depress *v.* दलन करना, खिन्नचित्त करना ।
depressed *a,* दलित, खिन्नचित्त ।
—classes दलित वर्ग ।
depressing *a.* अवसादी ।
depression *n.* अवसाद ।
depressive *a.* दलनकर्त्ता । अवसादी ।
deprivable *a.* पदच्युतयोग्य, वंचित करने योग्य ।
deprival *n.* पदच्युति, वंचना ।
deprivation *n.* पदच्युति, विच्युति ।
deprivative *a.* वंचनात्मक ।
deprived *a.* वंचित ।
depriver *n.* वंचनकर्ता ।
depth *n.* गहनता । विदग्धता ।
depute *v.* प्रतिनियुक्त करना ।
deputed *a.* प्रतिनियुक्त ।
deranged *a.* विश्रृंखलित ।
derangement *n* विश्रृंखलता ।
deride *v.* उपहास करना ।
derider *n.* उपहासक ।
derision *n.* उपहास । उपहास-पात्र ।
derisive, derisory *a.* उपहासात्मक, उपहास-जनक । उपहासपूर्ण ।
derisiveness *n.* उपहासिता ।
derivable *a.* व्युत्पाद्य ।
derivate *n.* व्युत्पन्न, व्युत्पादित ।
derivation *n.* व्युत्पत्ति । विकासवाद ।
derivational *a.* व्युत्पत्ति-सम्बंधी ।
derivationist *n.* विकासवादी, व्युत्पत्ति-साधक ।
derivative *a.* व्युत्पन्न, धातुज ।
derivativeness *n.* व्युत्पन्नता ।
derive *v.* व्युत्पन्न होना, व्युत्पत्ति निकालना ।
derived *a.* व्युत्पन्न ।
—expression व्युत्पन्न व्यंजना ।
—unit व्युत्पन्न एकांक ।
derogate *v.* गौरवहीन होना, अपमानित होना ।
derogation *n.* गौरवहीनता, अपमान ।
derogatoriness *n.* गौरवहीनता, अपमानजनकता
derogatory *a.* गौरवहीन, अपमानजनक ।
derring-do *n.* दुःसाहस ।
descant *n.* टीका । *v.* टीका करना ।
descend *v.* अवरोहण करना, अवतरित होना ।
descendant *n.* वंशज । [वंशक्रम से आना ।
descended *a.* वंश-परम्परागत ।
descendible (-able) *a.* वंशपरम्परा से प्राप्य
descending *a.* अवरोही ।
descension *n.* अवरोह ।
descensional *a.* अवरोहणात्मक ।
descensive *a.* अवरोही, अधोगामी ।
descent *n.* वंशानुक्रम । अवरोहण ।
describable *a.* वर्णनीय ।

describe *v.* वर्णन करना ।
described *a.* वर्णित ।
description *n.* विवरण, वर्णन ।
—indirect—अप्रत्यक्ष वर्णन ।
—grammer वर्णनात्मक व्याकरण ।
descriptive *a.* वर्णनात्मक । वर्णनप्रधान ।
descriptiveness *n.* वर्णनात्मकता ।
desecrate *v.* (दुष्कर्म-हेतु) समर्पित करना । (पवित्र को) अपवित्र करना ।
desecration *n.* (दुष्कर्म-हेतु) समर्पण । (पवित्र को) अपवित्रीकरण ।
desecrator *n.* (दुष्कर्म-हेतु) समर्पक । (पवित्र को) अपवित्रकर्त्ता ।
desert *n.* पात्रता । मरुस्थल । *a.* अनुर्वर । जन-शून्य ।
deserted *a.* सम्परित्यक्त ।
deserter *n.* सम्परित्यक्ता ।
desertion *n.* सम्परित्याग ।
desertless *a.* अपात्र ।
deserve *v.* सत्पात्र होना, योग्य होना ।
deservedly *ad.* न्यायतः । यथायोग्य ।
deserver *n.* सत्पात्र, अधिकारी ।
deserving *a.* सत्पात्र ।
design *n.* प्ररचना । मूलाधार । परिरूप । परि-कल्पना ।
designable *a.* परिकल्प्य, परिरूप्य ।
designate *v.* मनोनीत करना ।
designated *a.* मनोनीत ।
designation *u.* मनोनीति । पद । पद-संज्ञा ।
designative *a.* निर्देशात्मक । पद-द्योतक ।
designator *n.* मनोनीतकर्ता ।
designed *a.* परिकल्पित । परिरूपांकित ।
designee *n.* मनोनीत ।
designer *n.* परिकल्पक, परिरूपांकक ।
desipience *n.* मूर्खता ।
desipient *a.* मूर्ख ।
desirability, desirableness *n.* वांछनीयता
desirable *a.* वांछनीय ।
desire *n.* वांछा, चाह ।
desired *a.* वांछित ।
desireless *a.* वांछाहीन ।
desirer *n.* वांछक ।
desirous *a.* वांछक ।
desirousness *n.* वांछकता ।
desolate *a,* निराश्रय । जनशून्य ।
desolateness *n.* निराश्रयता । जनशून्यता ।
desolation *n.* निराश्रयता । जनशून्यता ।
desolator *n.* निराश्रयकर्त्ता । जनशून्यकर्त्ता ।
despair *n.* हताशा ।
despairer *n.* हताश व्यक्ति ।
despairing *a.* हताशकारी ।
desperate *a.* निराशोन्मत्त, दुःसाहसिक ।
desperateness, desperation *n.*निराशोन्माद, दुःसाहसिकता ।
despicability, dispicableness *n* बीभत्सता
despicable(-sable) *a.* बीभत्स ।
despisal *n.* तिरस्करण ।
despise *a.* तिरस्कार करना ।
despisedness *n.* तिरस्कृति ।
despiser *n.* तिरस्कारक ।
despite *n.* विद्वेष, घृणा ।
despondence, (-cy) *n.* अवसाद ।
despondent *a.* अवसन्न ।
desponding *a.* अवसादक ।
despot *n.* निरंकुश शासक ।
despotic *a.* निरंकुश ।
despotism *n.* निरंकुशता ।
despotist *n.* निरंकुशतावादी ।
despotocracy *n.* निरंकुश शासन ।
destinate *a.* नियत, निर्दिष्ट ।
destination *n.* भवितव्यता, नियति । लक्ष्य, निर्दिष्ट स्थान ।
destined *a.* पूर्वनिर्दिष्ट, भवितव्य ।
destinism *n.* भाग्यवाद, नियतिवाद ।
destinist *n.* भाग्यवादी, नियतिवादी ।
destiny *n.* नियति, भवितव्यता ।

destitute *a.* विहीन, अकिंचन ।
destitution *n.* हीनत्व, अकिंचनता ।
destroyable *a.* विध्वंस्य ।
destroyed *a.* विध्वस्त ।
destroyer *n.* विध्वंसक ।
destructibility *n.* विध्वंस्यता ।
destructible *a.* विध्वंसनीय ।
destruction *n.* विध्वंस, नाश ।
destructional *a.* विनाशकारी ।
destructionist *n.* विनाशवादी ।
destructive *n.* विध्वंसक, विनाशक । *a.* विध्वंसात्मक, विनाशकारी । खण्डनात्मक ।
—criticism खण्डनात्मक समालोचना ।
destructiveness *n.* विध्वंसकता, विनाशकता
desuetude *n.* विरति । अप्रचलन । अप्रयोगावस्था
desultoriness *n.* उच्छृंखलता ।
desultory *a.* उच्छृंखल ।
desynomization *n.* पर्यायालोचन ।
desynomize *v.* अनेकार्थ करना ।
detail *n.* विस्तार, विवरण ।
detailed *a.* विस्तृत विवरणसहित ।
detective *n.* गुप्तचर, जासूस ।
—novel जासूसी उपन्यास ।
—story जासूसी कहाभी ।
deteriorate *v* अपकृष्ट होना, अवह्रास होना ।
deteriorated *a.* अवह्रासित, अपकृष्ट ।
deterioration *n.* अवह्रास, अपकर्ष ।
—of meaning अर्थ-विकर्ष ।
deteriorative *a.* ह्रासकारी, ह्रासशील ।
deteriorism *n.* ह्रासवाद ।
deteriority *n* ह्रासदशा, अपकर्ष ।
determinable *a.* निश्चयनीय ।
determinant *a.* निश्चायक ।
determinantal *a.* निश्चयात्मक ।
determinated *a.* व्यवस्थित, निश्चयात्मक, निश्चित
—evolution व्यवस्थित विकास ।
determinateness *n.* निश्चितता ।
determination *n.* निश्चयन ।
determinative *a.* विशेषतासूचक । निश्चयात्मक
determinator *n.* निश्चायक ।
determined *a.* निश्चित । कृतनिश्चय ।
determining *a.* निश्चायक ।
—tendency निश्चायक प्रवृत्ति ।
determinism *n.* नियतिवाद । संकल्पवाद ।
determinist (-tic) *a.* नियतिवादी । संकल्पवादी ।
deterrence, determent *n.* अवरोध ।
deterrent *n.* अवरोधक ।
deterring *a.* अवरोधक ।
detraction *n,* निन्दा ।
detractive, detractory *a.* निन्दात्मक ।
detractiveness *n.* निन्दात्मकता ।
detractor *n.* निन्दक ।
detrimental *a.* हानिप्रद, हानिकारक ।
deuce *n.* पिशाच ।
deuced *a.* पैशाचिक ।
deuteragonist *n.* खलनायक ।
deuterogamy *n.* पुर्नविवाह ।
deuteroscopy *n.* अन्यार्थ ।
developable *a.* विकास्य ।
developed *a.* विकसित, विकासित ।
developer *n.* विकासकर्ता ।
development *n.* विकास । क्रमिक उन्नति । विकसित अवस्था ।
—area विकास-क्षेत्र ।
—mental—मानसिक विकास ।
—of society समाज का विकास ।
developmental *a.* विकास-संबंधी । विकासोन्मुख
deviated *a.* पथभ्रष्ट ।
deviation *n.* पथभ्रष्टता ।
deviator *n.* अतिक्रमग करनेवाला ।
device *n.* साधन । युक्ति । कौशल ।
deviceful *a.* युक्तिपूर्ण, कौशलपूर्ण ।
devil *n.* असुर ।
—'s advocate छिद्रान्वेषी ।
—'s advocacy छिद्रान्वेषण ।

devildom *n.* आसुरी शासन ।
devilhood *n.* आसुरीपन ।
devilish *a.* आसुरीय ।
devilism *n.* असुरोपासना ।
devious *n.* व्यभिचारी ।
deviousness *n.* व्यभिचार ।
devisable *a.* प्रकल्प्य ।
devisal प्रकल्पन ।
devised *a.* प्रकल्पित ।
deviser *n.* प्रकल्पक ।
devoid *a.* वंचित ।
devolution *n.* ह्रास ।
devolutionary *a.* ह्रासयुक्त ।
devoted *a.* अनुरक्त । निष्ठाशील, श्रद्धावान ।
devotedness *n.* अनुरक्तता, श्रद्धा, भक्ति ।
devotee *n.* यति, मुनि, व्रती, तपस्वी, उपासक, [भक्त ।
devotement *n.* समर्पण ।
devotion *n.* उपासना, पूजा, ईश्वर-भक्ति, निष्ठा, आस्था, श्रद्धा, भक्ति ।
devotional *a.* धर्मनिष्ठ, भक्ति-संबंधी, श्रद्धात्मक, उपासना-सम्बन्धी ।
devotionalism *n.* भक्तिवाद, श्रद्धात्मकता ।
devotionalist *n.* भक्तिवादी । श्रद्धालु ।
devout *n.* पुण्यात्मा, धर्मपरायण, श्रद्धालु ।
devoutness *n.* पुण्यशीलता, भक्ति, निष्ठा, धर्मपरायणता ।
diablerie *n.* भूत-प्रेतों की कहानियाँ ।
diabolic *a.* पैशाचिक ।
diabolism *n.* पिशाच-पूजा ।
diagram *n.* रेखाकृति, चित्रकृति ।
diagrammatical *a.* चित्रात्मक ।
dialect *n.* उपभाषा, स्थानीय भाषा, बोली ।
—mixture उपभाषा-मिश्रण ।
dialectal *a.* बोली-सम्बन्धी ।
dialectic *n.* विसंगित-समीक्षा । *a.* द्वन्द्वात्मक, तर्कपूर्ण ।
dialectical *a.* बोली-सम्बन्धी । द्वन्द्वात्मक ।
—materialism द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद ।
dialectician *n.* बोलियों का ज्ञाता । तार्किक ।
dialectics *n.* तर्कशास्त्र ।
dialectologist *n.* उपभाषाविद्, बोली का ज्ञाता ।
dialectology *n.* उपभाषाशास्त्र, बोलियों का अध्ययन
diallage *n.* अलंकारमयी शैली ।
dialogic *a.* संवाद-संबंधी ।
dialogise *v.* संवाद-रूप देना ।
dialogist *n.* संवाद-लेखक ।
dialogue *n.* संवाद ।
diameter *n.* व्यास ।
diametral *a.* व्यासीय ।
diametrally *ad.* व्यासानुसार ।
diametrical *a.* व्यास-सम्बंधी ।
diametrically *ad.* व्यासतः, व्यासतया ।
diamond *n.* हीरा ।
—jubilee हीरक जयंती ।
dianoetic *a.* बुद्धिग्राह्य ।
diaphane *a.* पारदर्शी ।
diaphaneity *n.* पारदृश्यता ।
diaphanometer *n.* पारदृश्यमान ।
diaphanous *a.* पारदर्शक ।
diarchy *n.* द्वैध सासन ।
diarial *a.* दैनिकी-सम्बंधी ।
diarist *n.* दैनिकी-लेखक ।
diaristic *a.* दैनिकी-लेखकीय ।
diarize *v.* दैनिकी लिखना ।
diary *n.* दैनिकी । दैनिक विवरण ।
diatonic *a.* सप्तक, सप्तक-सम्बंधी ।
dicacity *n.* शब्दजाल ।
dichroic *a.* द्विवर्णीय । दुरंगा ।
dichromate *a.* द्विवर्णीय, दुरंगा ।
dichromatic *a.* द्विवर्णात्मक ।
dichromatism *n.* द्विवर्णता ।
dichromic *a.* द्विवर्णीक, दुरंगा ।
dicta *n.* कहावतें ।
dictaphone *n.* ध्वनिग्राहक-यंत्र ।

dictate *v.* अधिकारपूर्वक आज्ञा देना। लिखने के लिए बोलना।
dictation *n.* श्रुतकथन। आज्ञापूर्वक कथन।
dictator *n.* अधिनायक, लिखाई करानेवाला।
dictatorial *a.* अधिनायकीय।
dictatorship *n.* अधिनायकत्व।
dictatory *a.* अधिनायकीय।
dictatress *n.* अधिनायिका।
diction *n.* वाक्यविन्यास, शब्दविन्यास।
dictionary *n.* अभिधान, शब्दकोश।
—living, walking—बहुश्रुत व्यक्ति।
dictum *n.* सिद्धान्तवाक्य।
didactic *a.* उपदेशात्मक।
didactism *n.* उपदेशात्मकता।
didactics *n.* उपदेशनकला।
didactalic *a.* उपदेशात्मक।
dietetics, dietics *n.* भोजन-विज्ञान।
dietist *n.* भोजन-विज्ञानी।
differ *v.* असमान होना। असहमत होना।
differenc *n.* असमानता, अन्तर। असहमति। वैशिष्ट्य। भेदक-चिह्न। अवशेष।
—common—सर्वान्तर।
—finite—परिमित अन्तर।
—method of—अन्तरविधि।
—of opinion मतभेद।
—of path पथान्तर।
different *a.* विशिष्ट। भिन्न। असमान। इतर।
—school of arts कलापरिपाटियाँ।
differentia *n.* वैशिष्ट्य। भेदक-चिन्ह।
differentiable *a.* विशिष्टतासूचक। भेदकारी।
—abilities विशेष योग्यता।
differential *a.* वैशिष्ट्यपूर्ण, पार्थक्यसूचक।
differentiate *v.* असमानकरना या होना। विभेद करना। अन्तर जानना। विशिष्टता बताना।
differentiated *a.* भेदित, अन्तरित।
differentiation *n.* असमानीकरण। भेदभाव। विभेदन।

difficult *a* दुर्बोध। दुःसाध्य, दुष्कर। कठिन।
difficulty *a.* दुर्बोधता। दुःसाध्यता, दुष्करता। [कठिनता।
diffidene *n.* आत्मसंशय।
diffident *a.* आत्मसंशयशील।
digamous *a.* पुनर्विवाह-सम्बंधी।
digamy *n.* पुनर्विवाह।
digest *n.* सार-संग्रह।
digit *n.* अंक।
digital *a.* अंक-सम्बंधी।
diglot *a.* द्विभाषिक।
dignified *a.* गौरवपूर्ण। गरिमासम्पन्न। प्रतिष्ठापूर्ण
dignify *v.* गौरवान्वित करना। प्रतिष्ठित बनाना।
dignitary *n.* मान्यजन।
dignity *a.* गरिमा, गौरव, प्रतिष्ठा।
digraph *n.* एकध्वनिसूचक द्विवर्ण।
digress *v.* विषयान्तर करना।
digression *n.* विषयान्तरण। अप्रासंगिकता।
digressional, digressive *a.* विषयान्तरित।
dilapidated *a.* जीर्ण-शीर्ण।
dilapidation *n.* जीर्णशीर्णता।
dilatability *n.* लचीलापन।
dilatable *a.* लचीला।
dilatancy *n.* विस्तार।
dilatation *n.* विस्तारण।
dilate *v.* विस्तार करना। सविस्तार वर्णन करना
dilated *a.* विस्तृत।
dilater *n.* विस्तारक।
dilation *n.* विस्तारण।
dilative *a.* विस्तारणशील।
dilemma *n.* धर्मसंकट, असमंजस।
dilemmatic *a.* धर्मसंकटात्मक।
dilettante *n.* कलाप्रिय।
dilettantish *a.* कलाप्रिय।
dilettantism *n.* कलाप्रेम।
diligenc *n.* अध्यवसायपूर्णता। अध्यावसाय।
diligent *a.* अध्यवसायी।
dilogy *n.* श्लेष, द्वयर्थकता।

diminishable *a.* ह्रास्य।
diminished *a.* ह्रसित।
diminisher *n.* ह्रासक।
diminishing *a.* ह्रासी।
diminution *n.* ह्रास।
diminutival *a.* अल्पार्थक।
diminutive a. अल्पार्थक, लघुत्वार्थक,, छुद्रत्व-[वाचक।
diminutiveness *n.* अल्पार्थकता, लघुत्वार्थकता, [छुद्रत्ववाचकता।
dinarchy *n.* द्विराजता।
diphthong *n.* संयुक्त स्वर।
diphthongal *a.* संयुक्त स्वरीय।
diploma *a.* उपाधिपत्र।
diplomacy *n.* कूटनीति।
diplomad, diplomaed *a.* उपाधिपत्रप्राप्त।
diplomaless *a.* उपाधिपत्र-रहित।
diplomat *n.* कूटनीतिज्ञ।
diplomatic (-al) *a.* कूटनीतिज्ञ।
diplomatics *n.* पुराविज्ञान।
diplomatist *n.* कूटनीतिज्ञ।
diplomatology *n.* पुराविज्ञान।
dipsomania *n.* मद्यासक्ति।
dipsomanic *n* मद्यासक्त व्यक्ति।
direct *v.* निदेश देना, निर्दिष्ट करना। *a.* ऋजु, प्रत्यक्ष। सुस्पष्ट। वंशक्रमानुगत।
—action प्रत्यक्ष कार्यवाही।
—association प्रत्यक्ष साहचर्य।
—form मूलरूप।
—knowledge प्रत्यक्ष ज्ञान।
—method ऋजुविधि।
—reflex प्रत्यक्ष प्रत्यावर्तन।
directed *a* निदेशित, निर्दिष्ट।
—movements अभिप्रेत गतिविधि।
—thinking अभिप्रेत विचारधारा।
directing *a.* निदेशकीय।
direction *n.* निदेशन। दिशा।
directional *n.* दिशा-सम्बन्धी।
directive *n.* निदेश। *a.* निदेशक।
—principles निदेशक सिद्धान्त।
—tendency संचालन-प्रवृत्ति।
directly *ad.* प्रत्यक्षतः।
directness *n.* ऋजुता।
director *n.* संचालक। निदेशक। सूत्रधार।
directoral *a.* संचालकीय। निदेशक-सम्बन्धी, सूत्रधार-सम्बन्धी।
directorate *n.* संचालकीय, संचालकवर्ग।
directorial *a.* संचालकीय।
directorship *n.* संचालकता। सूत्रधारता।
directory *n.* निर्देशिका, नामदेशिका।
directress *n.* संचालिका, सूत्रधारिणी।
dirge *n.* शोकगीत।
dirty *a.* कुत्सित। अश्लील।
disability *u.* असमर्थता।
disablement *n.* असमर्थता।
disabuse *v.* भ्रम दूर करना।
disadvantage *n.* हानि। असुविधा।
disadvantageous *a.* हानिप्रद। असुविधाजनक
disadvantageousness *n.* हानिप्रदता। [असुविधापूर्णता
disadventurous *a.* मन्दभाग्य।
disaffected *a.* असन्तुष्ट। निर्लिप्त।
disaffectedness *n.* असन्तुष्टि। निर्लिप्तता।
disaffection *n.* असन्तुष्टि। निर्लिप्तता।
disaffiliate *v.* असम्बद्ध करना।
disaffirmation . गीकरण, अस्वीकृति।
disagreeable *a.* असहमत। अरुचिकर।
disagreeableness *n.* असहमतता, अरुचिकरता
disagreeing *a.* असहमत।
disagreement *a.* असहमत।
disappearance *n.* अन्तर्धान।
disappointed *a.* निराश।
disappointing *a.* निराशाजनक।
disapprintment *n.* निराशा।
disapprobation *n.* तिरस्कार, अप्रसन्नता।
disappobative, pisapprobatory *a.* तिरस्कारपूर्ण।

disapproval *n.* अस्वीकृति । अस्वीकरात्मकता ।
disarrangement *n.* अस्तव्यस्तता ।
disarry *n.* अस्तव्यस्तता ।
disassociation *n* असाहचर्य ।
disaster *n.* अनर्थ ।
disastrous *a.* अनर्थपूर्ण ।
disastrousness *n.* अनर्थपूर्णता ।
disavowal *n.* अस्वीकृति ।
disbelief *n.* अविश्वास । नास्तिकता ।
disbeliever *n.* अविस्वासी । नास्तिक ।
discarnate *a.* अशरीरी ।
discerner *n.* विवेचक ।
discernible *a.* विवेचनीय ।
discernibleness *n.* विवेचनीयता ।
discerning *a.* विवेचनशील । सूक्ष्मदर्शी ।
discernment *n.* विवेचन । सूक्ष्म दृष्टि ।
discharge *v.* कर्त्तव्य-निर्वाह करना ।
disciple *n.* अन्तेवासी, शिष्य । अनुयायी ।
discipleship *n.* शिष्यत्य । अनुयायित्व ।
disciplinable *a.* अनुशासनीय ।
disciplinal *a.* अनुशासिक ।
disciplinarian *n.* अनुशासनप्रिय ।
disciplinary *a.* अनुशासनात्मक ।
discipline *n.* अनुशासन ।
disciplined *a.* अनुशासित ।
discipliner *u.* अनुशासक ।
discipular *a.* शिष्य-सम्बंधी ।
discloser *n.* उद्धारक ।
disclosure *n.* उद्घाटन ।
discomposedness *n.* क्षुब्धता ।
discomposure *n.* क्षोभ ।
disconformity *n.* असमानता ।
discongruity *n.* असंगति ।
disconnected *a.* विश्लिष्ट ।
disconnectedness *n.* विश्लिष्टता ।
disconnective *a.* विश्लेषी ।
disconnexion (-ction) असम्बद्धता ।
discontiguous *a.* सम्बंधावच्छिन्न ।
discontinuance *n.* क्रमभंग ।
discontinuation *n.* क्रमभंग । विच्छेद ।
discontinuity *n.* क्रमभंग । अविच्छिन्नता ।
discord *n.* विषमस्वर ।
discordance *n.* विषमस्वरता ।
discordant *a.* असंगत । विषमस्वर ।
discourageable *a.* निरुत्साह्य ।
discouraged *a.* निरुत्साहित ।
discouraging *a.* निरुत्साहक ।
discourse *n,* प्रबन्ध । संभाषण,वार्तालाप ।
discourser *n.* वक्ता । संभाषक ।
discoursive *a.* तर्क-विषयक ।
discourteous *a.* अशिष्ट ।
discourteousness *n.* अशिष्टता ।
discourtesy *n.* अशिष्टता ।
discoverability *n.* आविष्करणीयता ।
discoverable *a.* आविष्करणीय ।
discoverer आविष्कर्त्ता ।
discovery *n.* आविष्कार ।
discreet *a.* विचारशील ।
discreetness *n.* विचारशीलता ।
discrepance *n.* विरोध, विसंगति ।
discrete *a* पृथक ।
discreteness *n.* पृथकत्व ।
discretion *n.* विवेक । न्याय-बुद्धि ।
discretional (-ary) *a.* विवेकाधीन, निर्णयबुद्धि-[युक्त । रुच्यनुकूल ।
discriminant *n.* विभेदक ।
discriminating *a.* विभेदकारी ।
discrimination *n.* विभेदीकरण ।
discriminative *a.* विभेदक ।
discriminatory *a.* विभेदकारी ।
discursion *n.* विवाद ।
discursive *a.* विवादपूर्ण ।
discursiveness *n.* विवादपूर्णता ।
discussible *a.* विवाद्य ।
discussion *n.* विचार-विमर्श, वाद-विवाद । [शास्त्रार्थ ।

discussive *a.* विवादी, शास्त्रार्थी ।
disdain *n.* अवज्ञा ।
disdainful *a.* अवज्ञापूर्ण ।
disgrace *n.* *n.* लज्जा, अपमान ।
disgraced *a.* अपमानित ।
disgraceful *a.* लज्जाजनक, अपमानजनक ।
disguise *n.* छद्मवेश ।
disguisement *n.* छद्मवेशता ।
disguiser *n.* छद्मवेशधारी ।
disgust *n.* ऊब ।
disgusted *a.* ऊबा हुआ ।
dishallucination *n.* मोह-निवारण ।
disharmonic (-ious) *a.* समन्वयहीन, बेसुरा ।
disharmony *n.* समन्वयहीनता, बेसुरापन ।
dishonour *n,* अपकीर्ति ।
dishonourable *a.* अपकीर्तिकर ।
dishumour *n.* भद्दा मजाक ।
disillusion *n.* भ्रम-निवारण ।
disillusioned *n.* भ्रम-मुक्त ।
disinclination *n.* निस्पृहा ।
disinclined *a.* निस्पृह ।
disintegrable *a.* अविच्छेद्य ।
disintegrant *n.* अविच्छेदक ।
disintegrated *a.* अविच्छिन्न ।
disinterested *a.* निर्लिप्त । निःस्वार्थ । निष्पक्ष ।
—action निस्वार्थ कर्म ।
disinterestedness *n.* निर्लिप्तता । निःस्वार्थता । [निष्पक्षता ।
disjunct *a.* वियोजित, विलग ।
disjunction *n.* वियोजन, विलगता ।
disjunctive *a.* वियोजक, विकल्पात्मक ।
disjuncture *n.* वियोजन, विलगता ।
dislike *n.* अरुचि ।
disloyal *a.* राजद्रोही ।
disloyalty *n.* राजद्रोह ।
disobedience *n.* अवज्ञा ।
disobedient *a.* अवज्ञाकारी ।
disorder *n.* व्यतिक्रम ।
disorientation *n.* आत्मविस्मृति ।
disparate *a.* विषम, असमान ।
disparity *n.* विषमता, असमता ।
dispassion प्रशान्तचित्तता ।
dispassionate *a.* प्रशान्तचित्त ।
displacement *n.* स्थानान्तरण ।
display *n.* प्रदर्शन ।
displayed *a.* प्रदर्शित ।
dispondee *n.* दो गुरुमात्राओं के दो पद ।
disposition *n.* व्यवस्थापन । मनोवृत्ति, प्रवृत्ति ।
dispositional *a.* व्यवस्थापन-सम्बन्धी । मनोवृत्ति-सम्बन्धी, प्रवृत्ति-सम्बन्धी ।
disposure *n.* प्रवृत्ति, चित्तवृत्ति ।
disproportion *n.* अनुपातहीनता ।
disproportionate *a.* अनुपातहीन ।
disputable *a.* विवाद्य, संदिग्ध ।
disputableness *n.* विवाद्यता, संदिग्धता ।
disputant *n.* विवादी ।
disputation *n.* वितण्डा ।
disputative *a.* वितण्डात्मक ।
dispute *n.* वितण्डा । मतभेद ।
disputed *a.* विवादग्रस्त ।
disqualification *n.* अपात्रता, अयोग्यता ।
disqualified *a.* अयोग्य ठहराया हुआ ।
disquiet *n.* क्षोभ । *a.* क्षुब्ध ।
disquietous *a.* विक्षोभकारी ।
disquietude, disquietness *n.* क्षुब्धता ।
disquisition *n.* गवेषणा । शोध । शोधप्रबन्ध ।
disquisitional *a.* गवेषणात्मक, शोधात्मक ।
disquisitive *a.* गवेषणात्मक, शोधात्मक ।
disquisitor *n.* अन्वेषक, शोध-प्रबन्ध-लेखक ।
disregard *n.* उपेक्षा, अवज्ञा ।
disregarded *a.* उपेक्षित, अवज्ञित ।
disregardful *a.* उपेक्षापूर्ण, अवज्ञापूर्ण ।
disrelish *n.* अरुचि ।
disreputable *a.* अयशकर । चरित्रहीन ।
disrepuableness *n.* अयशकरता । चरित्र-

disrepute (-tation) *n.* अपयश । [हीनता ।
disrespect *n.* अनादर ।
disrespectable *a.* अनादरयुक्त ।
disrespectful *a.* अनादरपूर्ण ।
dissatisfaction *n.* असन्तोष ।
dissatisfactory *a.* असन्तोषजनक ।
dissatisfied *a.* असन्तुष्ट ।
dissent *n.* असहमति ।
dissentaneous *a.* असहमत ।
dissenter *n.* भिन्नमतावलम्बी ।
dissenting *a.* असहमत ।
dissert, dissertate *v.* विवेचन करना ।
dissertation *n.* विवेचन, शोध-प्रबन्ध ।
dissertational *a.* विवेचनात्मक, शोधप्रबंध-[सम्बंधी ।
dissertative *a.* वार्तालापीय ।
dissertator *n.* विवेचक । शोध-प्रबन्धकार ।
dissidence *n.* मतभेद ।
dissident *n.* भिन्नमतावलम्बी ।
dissight *n.* कुदृश्य ।
dissimilar *a.* असमरूप, विरूप ।
dissimilarity, dissimilitude *n.* असमरूपता, विरूपता ।
dissimilate *v.* ध्वनि-भेद करना । विषम करना
dissimilation *n.* ध्वनिभेद । वैवण्य ।
dissimilative *a.* विलोम, विषम ।
dissimile *n.* विलोम उपमा ।
dissimilitude *n.* असमरूपता, विरूपता ।
dissimulation *n.* कपटाचरण ।
dissimulator *n.* कपटाचारी ।
dissipated *a.* दुराचारी । व्यग्रचित्त ।
dissipation *n.* दुराचारिता । व्यग्रचितता ।
dissipative *a.* दुराचारी । व्यग्रचित्त ।
dissociable *a.* पृथक्करणीय ।
dissociated *a.* पृथक्कृत ।
dissociation *n.* पृथक्करण ।
dissolute *a.* लम्पट ।
dissoluteness *n.* लम्पटता ।

dissonance (-cy) *n.* कर्णकटुता, बेसुरापन ।
dissonant *a.* कर्णकटु, बेसुरा ।
dissuasory *a.* निषेधात्मक ।
distance *n.* अन्तर । व्यवधान ।
distaste *n.* अरुचि । स्वादहीनता ।
distasteful *a.* अरुचिकर । स्वादहीन ।
distich *n.* द्विचरण ।
distinct *a.* विशिष्ट । स्पष्ट ।
distinction *n.* वैशिष्ट्य । पार्थक्य ।
distinctive *a.* पार्थक्यसूचक । विशिष्ट ।
distinctiveness *n.* पृथकत्व । स्पष्टता ।
distinctness *n.* पृथकत्व । स्पष्टता । [विशिष्टता
distinguished *a.* विशिष्ट, सम्माननीय ।
distorted *a.* विकृत ।
distortion *n.* विकृति । मिथ्या वर्णन ।
distortionist *n,* व्यंग्य-चित्रकार ।
distortive *a.* विकृतिपूर्ण ।
distracted *a.* किंकर्तव्यविमूढ़ ।
distraction *n.* किंकर्तव्यविमूढ़ता ।
distrait *a.* अस्थिरचित्त । हतबुद्धि ।
distraught *a.* हतबुद्धि, किंकर्तव्यविमूढ़ ।
distressed *a.* शोकाकुल ।
distributable *a.* वितरणीय ।
distributary *n.* सहायक नदी ।
distributer *n.* वितरक, विभाजक ।
distributing *a.* वितरक, विभाजक ।
distribution *n.* वितरण, विभाजन ।
distributional *a.* वितरणीय ।
distributism *n.* वितरणवाद ।
distributive *a.* वितरणशील ।
district *n* जनपद, जिला ।
distrust *n.* अविश्वास ।
distrustful *a.* अविश्वस्त ।
distune *v.* लय बिगाड़ना ।
disturb *v.* अशांत करना । विशृंखल करना ।
disturbance *n.* अशान्ति । विघ्न ।
disturbed *a.* अशान्त ।

disusage *n.* अप्रयोग ।
disuse *n.* अप्रयोग, अप्रचलन ।
disused *a.* अप्रयुक्त, अप्रचलित ।
disutility *n.* अनुपयोगिता ।
disyllabic, diss—*a.* द्वयाक्षरात्मक ।
disyllabification, diss—*n.* दो अक्षरों में बनाने की क्रिया ।
disyllabify, diss—*v.* दो अक्षरों में बनाना ।
disyllabism, diss—*n.* दो अक्षरों का शब्द ।
disyllabize, diss—*n.* द्वयाक्षरीय शब्द, गण ।
ditheism *n.* द्वैत । पाप-पुण्यवाद ।
ditheist *n.* द्वैतवादी । पाप-पुण्यवादी ।
dithyramb *n.* उत्तेजक गीत । आवेशपूर्ण भाषण ।
dithyrambic *n.* उत्तेजक लेख (आदि) ।
ditto *a.* तदेव, तथैव ।
dittographic *a.* पुनर्लेख-सम्बन्धी ।
dittogrophy *n.* पुनर्लेख, अक्षरावृत्ति ।
dittology *n.* पुनरावृत्ति ।
diuturnal *a.* शाश्वत ।
diuturnity *n.* शाश्वतता । दीर्घकाल ।
divagation *n.* विपथगमन ।
divergence (-cy) *n.* विपथगमन ।
divergent *a.* विपथगामी ।
diversion *n.* विपथगमन ।
diversity *n.* भिन्नता, अनेकत्व ।
—unity in—एकत्व में अनेकत्व ।
diverted *a.* विपथगामी ।
divination *n.* शकुन-परीक्षण । भविष्यवाणी । आकाशवाणी ।
divinator *n.* शकुन-परीक्षक । भविष्य-सूचक ।
divinatory *a.* शकुनसूचक, भविष्य-सूचक ।
divine *a.* दिव्य, ईश्वरीय । ईश्वर-भक्त । आधिदैविक ।
—essence ईश्वरीय सार-सत्ता ।
—service ईश्वर-पूजा ।
divineness *n.* ईश्वरत्व, धर्म-निष्ठा ।
diviner *n.* शकुनशास्त्री, भविष्यवक्ता ।
divinify *v.* देवत्व-गुणारोपण करना ।
divinity *n.* दिव्यता, ईश्वरता । परमार्थ विद्या ।
—the D—ईश्वर ।
divisibility *n.* विभाज्यता ।
divisible *a.* विभाजनीय ।
division *n.* विभाग, विभाजन ।
divisional (-ary) *a.* विभागीय, विभाजन-सम्बन्धी ।
divisive *a.* विभाजनात्मक ।
divisiveness *n.* विभाजनात्मकता ।
divorce *n* विवाह-विच्छेद ।
divorcement *n.* विवाह-विच्छिन्नता ।
divorcive *a.* विवाह-विच्छेदात्मक ।
divulgate *v.* रहस्योद्घाटन करना ।
divulgation *n.* रहस्योद्घाटन ।
divulge *v.* रहस्योद्घाटन करना ।
divulgence, divulgement *n.* रहस्योद्घाटन ।
divulger *n.* रहस्योद्घाटक ।
dizain *n.* दशपदी ।
docent *n.* अवैतनिक प्राध्यापक ।
dochmiac *n.* पंचमात्रिकगण ।
docile *a.* शिक्षणीय । विनीत ।
docility *n.* शिक्षणीयता । विनीतता ।
docimacy *n.* धातु-विज्ञान ।
docimology *n.* धातु-विज्ञान-शास्त्र ।
doctor *n.* महाविज्ञ । आचार्य ।
doctoral, doctorial *a.* आचार्यीय ।
doctorate *n.* आचार्योपाधि ।
doctorship, doctorhood *n.* आचार्यपद ।
doctress *n.* आचार्या ।
doctrinal *a.* सिद्धान्तात्मक ।
doctrinarian, doctrinaire *a.* अव्यावहारिक ।
doctrinarianism, doctrinairism *n.* सिद्धांतवादिता ।
doctrine *n* मत, सिद्धान्त ।
—of occasional cause अनियतकारणवाद
—of preposition तर्कवाक्य-सिद्धान्त ।
—of reasoning तर्क-सिद्धान्त ।
—of relativity सापेक्षता-सिद्धान्त ।

—of terms पद-सिद्धान्त ।
doctrinism *n.* मतवादिता, सिद्धान्तवादिता ।
doctrinist *n.* मतवादी, सिद्धान्तवादी ।
document *n.* प्रलेख, लिखित प्रमाण ।
documental *a.* प्रलेखीय ।
documentary *a.* प्रलेखीय ।
—film परिचय-चित्र ।
dodecasyllable *n.* द्वादशात्मक पद ।
dodge *n.* चकमा ।
dodonian *a* वृहस्पति देवता का ।
doggerel *n.* भ्रष्ट पद्य ।
dogma *n* मतमतान्तर । [कट्टरपंथी ।
dogmatic (-al) *a.* मतमतांतर-सम्बंधी ।
dogmatism *n.* मतमतांतरवाद, रूढ़िवादिता ।
dogmatist *n.* मतमतांतरवादी, रूढ़िवादी ।
dolichurus *n.* अनेकगणीय कविता ।
domain *n.* प्रभावक्षेत्र, प्रभुत्वक्षेत्र ।
domanial *a.* प्रभावक्षेत्रीय, प्रभुत्वक्षेत्र-सम्बंधी ।
domestic *a.* गृहसम्बंधी । गृहवासासक्त ।
domesticity *n.* गार्हस्थ्य । गृहवासासक्ति ।
domicile *n.* अधिवास ।
domiciled *a.* अधिवासी ।
domiciliary *a.* अधिवास-सम्बंधी ।
domiciliation *n.* अधिवास, निवास ।
dominance (-cy) *n.* प्रभुत्व ।
dominant *a.* प्रभुत्व-सम्पन्न, प्रभावशाली ।
—character प्रभावशाली व्यक्तित्व ।
domination *n.* प्रभुत्व, प्रभावशीलता ।
dominion *n.* प्रभुत्व । अधिराज्य । अधिकृतक्षेत्र ।
donation *n.* दान ।
doom *n.* सर्वनाश । प्रारब्ध ।
doomsday *n.* प्रलय-दिवस ।
doricism *n.* देहाती कहावत ।
dot *n.* विन्दु ।
doter *n.* प्रेमोन्मत्त ।
doting, dotish *a.* प्रेमोन्मत्त ।
dotted *a.* विन्दुचिह्नित ।
double *a.* द्विगुण । द्वयार्थक ।
—aspect theory विशिष्टाद्वैत ।
doublet *n.* समव्युत्पत्तिक ।
doublets *n.* सममूल भिन्नार्थक शब्द ।
doubt *n.* सन्देह । सन्दिग्धावस्था ।
doubtable *a.* सन्दिग्ध, सन्देहजनक ।
doubtful *a.* सन्दिग्ध, सन्देहात्मक ।
—judgement सन्दिग्ध निर्णय ।
doubtfulness *n.* सन्दिग्धता, सन्देहजनकता ।
doubting insanity *n.* सन्देहोन्माद ।
doubting mania *n.* संशयोन्माद ।
doubtless *ad.* निःसन्देह ।
downfall *n.* अधःपतन ।
doxological *a.* ईश्वर-स्तुति-सम्बन्धी ।
doxology *n.* स्तुति, स्तोत्र ।
draft *n.* प्रारूप । उपलेख ।
drafted *a.* प्रारूपित । उपलेखित ।
drafter *n.* प्रारूपकार ।
drafting *n.* प्रारूप बनाना ।
draftsman *n.* प्रारूपकार ।
dragoman *n.* भाषान्तरकार ।
drama n. अभिनय । नाटक, रूपक ।
dramalogue *a.* नाट्य पाठ ।
dramatic *a.* रूपकीय, नाटकीय ।
—imagination अभिनयानुकरण ।
—performances नाट्य अभिनय ।
dramatics *n.* नाट्यकला ।
dramatis(z)able *a.* अभिनेय ।
dramatis-personae *n.* नाटकीय पात्र ।
dramatist *n.* नाटककार, रूपककार ।
dramatization *n.* अभिनय । नाटक में रूपान्तरण । नाटक रचना ।
dramaturge *n.* नाटककार, रूपककार ।
dramaturgic *a.* नाटककारीय ।
dramaturgist *n.* नाटचशास्त्रकार ।
dramaturgy *n.* नाट्यशास्त्र । नाटचकला ।
drastic *a.* उग्र, प्रचण्ड ।

draught *n.* रूपरेखा । प्रारूप ।
draughtsman *n.* रूपरेखाकार, प्रारूपकर्त्ता ।
drawing *n.* आलेखन, चित्रांकन ।
—memory स्मृति-चित्र ।
dream *v.* स्वप्न देखना । स्वप्नवत् कल्पना करना ।
dreamer *n.* स्वप्नद्रष्टा । स्वप्निल कल्पनाकर्त्ता
dreamery *n.* स्वप्नात्मकता, स्वप्नयुक्तता ।
dreamful *a.* स्वप्नपूर्ण ।
dreaminess *n.* स्वप्नात्मकता, स्वप्नयुक्तता ।
dreamland *n.* स्वप्नलोक, कल्पनालोक ।
dreamless *a.* स्वप्नाभाव ।
dreamlessness *n.* स्वप्नाभावत्व ।
dreamlike *a.* स्वप्नवत् ।
dreamy *a.* स्वप्नात्मक । विचारमग्न ।
dress *n.* वस्त्र, परिधान ।
dressy *a.* सुवेश-प्रिय ।
drift *n.* गति । प्रवृत्ति । अवसर-प्रतीक्षा ।
droll *a.* मसखरा, परिहासप्रिय ।
droller *n.* मसखरा । विदूषक ।
drollery *n.* मसखरी, परिहास ।
drolling *n.* मसखरापन । विदूषकता ।
drollness *n.* मसखरापन ।
drop-scene *n.* यवनिका, पटाक्षेप । अन्तिम दृश्य ।
drought *n.* तृषा ।
droughty *a.* तृषित ।
drowsiness *n.* तन्द्रा ।
drowsy *a.* तन्द्रिल, तन्द्रालु ।
drunk (-en) *a.* मदोन्मत्त ।
drunkard *n.* मद्यप ।
drunkenness *n.* मदोन्मत्तता ।
dry *a.* शुष्क । नीरस । सहानुभूतिविहीन ।
dryness *n.* शुष्कता । नीरसता ।
dual *n.* द्वैत । द्विसूचक ।
dualism *n.* द्वैतवाद । द्विवचन ।
dualist *n.* द्वैतवादी ।
dualistic *n.* द्वैतवादी ।
duality *n.* द्वित्व । द्वैतभावना ।
duan *n.* सर्ग, अध्याय ।
dubiety *n.* सन्दिग्धता, संशय ।
dubiosity *n.* सन्दिग्ध कथन ।
dubious *a.* सन्दिग्ध, संशयात्मक । संकल्प-
dubiousness *n.* सन्दिग्धता, संशय । [विकल्प ।
dubitable *a.* सन्दिग्ध ।
dubitant *a.* संशयालु ।
dubitation *n.* संकल्प-विकल्प । संशय ।
dubitative *a.* संकल्प-विकल्पात्मक । संशया-
dulcet *a.* सुश्राव्य, कर्णप्रिय । [त्मक ।
dulcification *n.* सुश्राव्यीकरण, कर्णप्रियता ।
dulcified *a.* सुश्राव्य, कर्णप्रिय ।
duly *ad.* यथोचित ।
dunce *n.* जड़मति ।
duncery *n.* जड़मतित्व ।
duologue *n.* द्विपात्रीय नाटक ।
duplicate *n.* अनुलिपि । समानार्थ पद ।
durability, durableness *n.* अविनश्वरता,
durable *a.* अनश्वर, स्थायी । [स्थायित्व ।
duration *n.* अवधि, कालावधि ।
dusk *n.* गोधूलि ।
duteous *a.* कर्त्तव्यनिष्ठ ।
duteousness *n.* कर्त्तव्यनिष्ठा ।
dutiful *a.* कर्त्तव्यनिष्ठ ।
dutifulness *n.* कर्त्तव्यनिष्ठा ।
duty *n.* कर्त्तव्य ।
dyarchy *n.* द्वैध शासन ।
dynamic *n.* गति । *a.* गत्यात्मक । गतिशील ।
—point of view प्रगतिशील दृष्टिकोण ।
—property गत्यात्मक शक्ति ।
—theory गत्यात्मक सिद्धान्त ।
dynamical *a.* गति-विज्ञान-सम्बन्धी ।
dynamics *n.* गतिविज्ञान ।
—social—सामाजिक गतिविज्ञान ।
dynamism *n.* गतिवाद ।
dynamist *n.* गतिवादी ।
dynastic *a.* राजवंशीय ।

dynasty *n.* राजवंश।
dysarthria *n.* दुरुच्चारण।
dyschronous *a.* कालदोषीय।
dysgraphia *n.* लेखदोष।
dyslogia *n.* वाग्दोष।

E

Eager *a.* उत्कण्ठित।
eagerness *n.* उत्कण्ठा।
ear *n,* कर्ण, श्रवणेन्द्रिय।
—ring *n.* कर्णफूल।
—witness श्रुतसाक्षी।
earn *v.* उपार्जन करना।
earned *a.* उपार्जित।
earner *n.* उपार्जक।
earnest *a.* तत्पर। *n.* अग्रिम। पूर्वानुभव।
earnestness *n.* तत्परता।
earning *n.* उपार्जित। *a.* उपार्जक।
earth *n.* पृथ्वी। इहलोक।
—born पार्थिव।
earthiness (-liness) *n.* पार्थिवता। इहलौकिकता
earthly *a.* पार्थिव, ऐहिक। नश्वर।
earthquake *n.* भूकम्प।
earthy *a.* पार्थिव।
easel *n.* चित्रफलक।
east *n.* प्राची, पूर्वदिशा। *a.* प्राच्य, पूर्वीय।
eastern *a.* प्राच्य, पूर्वीय।
ebriated *a.* मदोन्मत्त।
ebriety *n.* उन्मत्तता।
ebriosity *n.* उन्मादशीलता।
ebrious *a.* उन्मादशील।
ebullience (-ency) *n.* उद्विग्नता।
ebullient *a.* उद्विग्न।
eccentric *a.* विषम। सनकी।
eccentricity *n.* विषमता। सनक।
echo *n.* प्रतिध्वनि, अनुनाद।
—scattered प्रकीर्ण प्रतिध्वनि।
echoic *a.* प्रतिध्वनित, अनुनादित।
echoing *n.* प्रतिध्वनन।
echoism *n.* ध्वनिसम्प्रदाय।
echoless *a.* प्रतिध्वनिरहित।
eclectic *a.* सारसंग्रहकर्त्ता, उदार।
eclectically *ad.* उदारमनसः।
eclecticism *n.* सारसंग्रहवाद। उदारता।
eclipse *n.* ग्रहण।
—lunar—चन्द्रग्रहण।
—solar—सूर्यग्रहण।
—total—पूर्ण ग्रहण।
eclipsed *a.* ग्रस्त।
ecliptic *n.* सूर्य-पथ। *a.* ग्रहण-सम्बंधी।
eclogue *n.* ग्राम्य काव्य-संवाद।
ecologist *n.* परिस्थिति-विज्ञानी।
ecology *n.* परिस्थिति-विज्ञान।
economic *a.* आर्थिक। अर्थशास्त्रीय। मितव्ययी
—exploitation आर्थिक शोषण।
—factors आर्थिक तथ्य।
—freedom आर्थिक स्वतंत्रता।
—interest आर्थिक हित।
—interpretation आर्थिक व्याख्या।
—life आर्थिक जीवन।
—plan आर्थिक योजना।
economical *a.* अर्थशास्त्रीय। मितव्ययी।
economics *n.* अर्थशास्त्र।
economist *n.* अर्थशास्त्रज्ञ। मितव्ययी।
ecstasy *n.* परमानन्द। तन्मयता।
ecstatic *a.* परमानन्ददायक। तन्मय।
ectypal *a.* प्रतिकृत।
ectype *n.* प्रतिकृति।
ectypography *n.* प्रतिकृति-कला।
ecumenical *a.* सार्वदेशिक।
ecumenicity *n.* सार्वदेशिकता।
edict *n.* राजाज्ञा।
edictal *a.* राजाज्ञा-सम्बन्धी।
edification *n.* उत्कर्ष।
edificatory *a.* उत्कर्षशील।

edit *v.* सम्पादन करना। संस्करण तैयार करना।
editing *n.* सम्पादन।
edition *n.* संस्करण। आवृत्ति। (पत्र-पत्रिका का) [अंक।
editor *n.* सम्पादक।
—art—कला-सम्पादक।
—assistant—सहायक सम्पादक।
—associate—सहकारी सम्पादक।
—city—नगर-सम्पादक।
—drama—नाटक-सम्पादक।
—financial—अर्थ-सम्पादक।
—literary—साहित्य-सम्पादक।
—managing—प्रबंध-सम्पादक।
—music—संगीत-सम्पादक।
—news—समाचार-सम्पादक।
—religion—धर्म-सम्पादक।
—society—समाज-सम्पादक।
—sunday—रविवासरीय सम्पादक।
editorial *n.* सम्पादकीय लेख। *a.* सम्पादकीय।
—article सम्पादकीय लेख।
—department सम्पादकीय विभाग।
—direction सम्पादकीय आदेश।
—point of view सम्पादकीय दृष्टिकोण।
—policy सम्पादकीय नीति।
—writers सम्पादकीय लेखक।
editorship *n.* सम्पादकत्व।
editress *n.* सम्पादिका।
educability *n.* शिक्षणीयता।
educable *a.* शिक्षणीय।
educated *a.* शिक्षित।
education *n.* शिक्षा।
—agency शिक्षा-साधन।
—department शिक्षा-विभाग।
—mental—मानसिक शिक्षा।
—moral—नैतिक शिक्षा।
—physical—शारीरिक शिक्षा।
—religious—धार्मिक शिक्षा।
—technical—शिल्प-शिक्षा।
educational *a.* शैक्षिक।
—facilities शैक्षिक सुविधाएँ।
—institution शिक्षा-संस्था।
—psychology प्रयोगात्मक मनोविज्ञान।
educationist *n.* शिक्षाविद्।
educative *a.* शिक्षाप्रद।
—instruction आचारगर्भ-शिक्षा।
educator *n.* शिक्षक।
effect *n.* प्रभाव। प्रभावकारी शक्ति।
effective *a.* प्रभावी, प्रभावशाली।
effectiveness *n.* प्रभावशीलता।
effectless *a.* प्रभावरहित।
effectual *a.* सप्रभाव, प्रभावी।
—calling दैवी प्रेरणा।
effeminacy *n.* स्त्रैणता, क्लीवता।
effeminate *a.* स्त्रैण, क्लीव।
efficacious *a.* प्रभावोत्पादक।
efficiency *n.* कार्यक्षमता।
—bar दक्षतारोक।
efficient *a.* कार्यक्षम।
—cause निमित्त कारण।
effigial *a.* प्रतिमूर्तीय।
effigy *n.* प्रतिमूर्ति।
effort *n.* प्रयास, उद्योग।
effortless *a.* अप्रयासी, निरुद्योगी।
effrontery *n.* धृष्टता।
effulgence *n.* दीप्ति, कान्ति।
effulgent *a.* दीप्तिमान्, कान्तिमान्।
effusion *n.* असंयत वाक्य।
effusive *a.* भावात्मक।
effusiveness *n.* भावात्मकता।
ego *n.* अहं, आत्मा।
—and alter मैं और दूसरा।
—instinct अहंकार।
egocentric *a.* अहंवादी। आत्मश्लाघी। आत्मकेन्द्रित।
egocentricity *n.* अहंवादिता। आत्मकेन्द्रिता।

egoism *n.* अहंवाद, अहंमन्यता । आत्मश्लाघा ।
egoist *n.* अहंवादी । आत्मश्लाघी ।
egoistic *a.* अहंमन्य, अहंवादी ।
egoity *n.* व्यक्तित्व ।
egomania *n.* अहंप्रमाद ।
egomanic *n.* अहंप्रमादी ।
egotism *n.* अहंकार । अहंमन्यता, आत्मश्लाघा ।
egotist *n.* अहंकारी । आत्मश्लाघी ।
egotistic *a.* अहंकारी । आत्मश्लाघी ।
egotistically *ad.* आत्मश्लाघापूर्वक ।
egregious *a.* विलक्षण ।
egregiousness *n.* विलक्षणता ।
eidolon *n.* छायामूर्ति ।
ejaculation *n.* उद्‌गार-रूप प्रार्थना ।
ejaculative *a.* सविस्मय कथित ।
ejaculatory *a.* सावेग उच्चरित ।
eject *n.* अनुमान, प्रतिकल्प ।
ejective *a.* अनुमानित, प्रतिकल्पात्मक ।
elaborate *a.* विस्तृत । सुसम्पन्न ।
elaborateness *n.* विस्तार । सुसम्पन्नता ।
elaboration *n.* विस्तरण । सुसम्पन्नता ।
elaborative *a.* विस्तृत । सुसम्पन्नात्मक ।
—faculty विस्तार-शक्ति ।
elaborator *n.* विस्तारकर्ता । सुसम्पन्नकर्ता ।
elastic *a.* लचीला, लोचदार ।
elasticity *n.* लचीलापन, लोच ।
elated *a.* उल्लसित । दर्पित ।
elatedness *n.* उल्लास । दर्पता ।
elation *n.* उल्लास । दर्प ।
elect *v.* निर्वाचित करना ।
elected *a.* निर्वाचित ।
election *n.* निर्वाचन ।
elective *a.* निर्वाचन द्वारा नियुक्त, निर्वाचनसापेक्ष
elector *n.* निर्वाचक ।
electoral *a.* निर्वाचकीय ।
electorate *n.* निर्वाचकगण ।
electorship *n.* निर्वाचकत्व ।
electress *n.* निर्वाचिका ।
elegance (-cy) *n.* प्रांजलता, लालित्य ।
elegant *n.* सुरुचि-संपन्न व्यक्ति । *a.* प्रांजल, ललित
elegiac *n.* शोकगीत । *a.* सकरुण ।
elegist *n.* शोकगीतकार ।
elegize *v.* शोकगीत लिखना ।
elegy *n.* शोकगीत । करुण काव्य ।
element *n.* तत्व, मूल तत्व । पृथ्वी, वायु, जल, तथा अग्नि में से कोई एक । प्राथमिक शिक्षा ।
—mental—मनस्तत्व ।
—of consciousness चेतन तत्व ।
eltmental *a.* तात्विक ।
elementalism, elementism *n.* तत्ववाद ।
elementariness *n.* तात्विकता ।
elementary *a.* प्राथमिक । मूल । तात्विक ।
—property आदिभौतिक गुण ।
—substance मूल तत्व ।
eleutheromania *n.* स्वातन्त्र्योन्माद ।
elevation *n.* उत्कर्ष । उन्नतांश ।
—of meaning अर्थोत्कर्ष ।
elide *v.* अक्षरलोप करना ।
eligibility *n.* योग्यता, पात्रता ।
eligible *a.* योग्य, पात्र ।
eligibleness *n.* योग्यता, पात्रता ।
eliminable *a.* विलोपनीय ।
eliminate *v.* विलुप्त करना ।
elimination *n.* लोप, विलोपन ।
eliminative *a.* लोप्य ।
elision *n.* लोप । अक्षरलोप ।
ellipsis, ellipse *n.* न्यूनपद । पदलोप ।
elliptical *a.* न्यूनपदीय । पदलोप-सम्बंधी ।
elocution *n.* वाक्‌पटुता, वाग्मिता ।
elocutionary *a.* वाक्‌पटुता-सम्बन्धी, वाग्मिता-[पूर्ण ।
elocutionist *n.* वाक्‌पटु, वाग्मी ।
elocutive *a.* वक्तृता-सम्बन्धी, वाग्मितापूर्ण ।
eloge *n.* विलाप-वक्तृता ।
eloquence *n.* वाक्‌पटुता, वाग्मिता ।

eloquent *n.* वाक्पटु, वाग्मी।
elucidate *v.* विशद व्याख्या करना, स्पष्ट करना।
elucidation *n.* विशद व्याख्या, स्पष्टीकरण।
elucidative *a.* विशद व्याख्यात्मक, स्पष्टकारक।
elucidator *n.* विशद व्याख्याता, स्पष्टकर्त्ता।
elucidatory *a.* विशद व्याख्या-सम्बन्धी।
elusion *n.* कपट, माया, भ्रान्ति।
elusive, elusory *a.* कपटी, मायावी, भ्रान्तिजनक।
elusiveness, elusoriness *n.* कपटता, मायाविता, भ्रान्तिजनकत्व।
elysian *a.* स्वर्गिक।
elysium *n.* स्वर्ग।
emanant *a.* उद्भूत।
emanation *n.* उद्भव।
emanative *a.* उद्भव-सम्बन्धी।
emancipate *v.* उद्धार करना, मुक्त करना।
emancipation *n.* उद्धार, मुक्ति।
emancipationist *n.* उद्धारवादी, मुक्तिवादी।
emancipator *n.* उद्धारक, मुक्तिदाता।
emancipatory *a.* उद्धार या मुक्तिविषयक।
embarrassed *a.* आकुल, व्यग्र।
embarrassment *n.* आकुलता, व्यग्रता।
embassy *n.* राजदूतावास।
emblem *n.* प्रतीक। चिह्न।
emblematic *a.* प्रतीक रूप सम्बन्धी। चिह्नित।
emblematist *n.* प्रतीकवादी। चिह्नकार।
embodied *a.* सन्निविष्ट, समाविष्ट।
embodiment *n.* मूर्तरूप में सन्निवेश।
embrace *n.* स्नेहालिंगन, परिरम्भ।
embraceable *a.* आलिंग्य।
embracement *n.* आलिंगन।
embracer *n.* आलिंगनकर्त्ता।
embracive *a.* आलिंगनशील।
emendable *a.* संशोधनीय।
emendation *n.* संशोधन।
emendator *n.* संशोधक।
emendatory *a.* संशोधात्मक।
emerald *n.* मरकतमणि, पन्ना।
emeritus *a.* अवकाशप्राप्त (प्राध्यापक)।
emersion *n.* आविर्भाव।
emigrant *n.* प्रवासी।
emigrate *v.* प्रवास करना।
emigration *n* प्रवास।
emigrational *a.* प्रवासीय।
emigrationist *n.* प्रवासवादी।
emigratory *n.* प्रवास-सम्बंधी।
emigre *n.* प्रवासी।
eminence *n.* प्रतिष्ठा। विशिष्टता।
eminent *a.* प्रतिष्ठित। विशिष्ट।
emolument *n.* परिलाभ, वेतन।
emotion *n.* आवेश, मनोभाव।
—altruistic—परोपकार-भावना।
—cosmic—महत भाव।
—egoistic—आत्मभाव।
—nonpersonal—आत्मेतरभाव।
—personal—आत्मभाव।
—tender—वात्सल्य। अनुराग।
emotional *a.* भावात्मक, भावप्रवण। आवेगपूर्ण
—disposition भाववृत्ति।
—expression भावव्यंजना।
—interest रस।
—law अनुभवमूलक नियम।
—mood भावमयता।
—temperament भावप्रवृत्ति।
emotionalism *n.* भाव-प्रवणता, भावात्मकता।
emotionalist *n.* भावप्रवणतावादी, भावुक।
emotionality *n.* भावप्रवणता, संवेगशीलता।
emotionless *a.* भावनाहीन, आवेगरहित।
emotive *a.* भावोत्तेजक, भावप्रवण।
emotisty *n.* भावोत्तेजकता, भावप्रवणता।
empathy *n.* समानुभूति।
emphasis *n.* बल।
emphatic (-al.) *a.* सबल, बलात्मक।

empiphany *n.* अवतार ।
empiric (-al.) *a.* अनुभवसिद्ध, प्रयोगसिद्ध ।
empirical *a.* अनुभवमूलक ।
—knowledge अभिज्ञतामूलक ज्ञान ।
—law प्रत्यक्ष नियम ।
—method अनुभवमूलक पद्धति ।
—psychology अनुभवमूलक मनोविज्ञान
—school अनुभववादी सम्प्रदाय ।
empiricism *n.* अनुभववाद, प्रत्यक्षवाद ।
empiricist *n.* अनुभववादी, प्रत्यक्षवादी ।
empty *a.* रिक्त । शून्य । व्यर्थ ।
—headed मूढ़मति ।
—hearted शून्यहृदय । हृदयहीन ।
empyreal (-rean) *a.* दिव्य, स्वर्गीय ।
emulant *a.* प्रतिस्पर्धी, प्रतिद्वन्द्वी ।
emulation *n.* प्रतिस्पर्धा, प्रतिद्वन्द्विता ।
emulative *a.* प्रतिस्पर्धात्मक, प्रतिद्वन्द्वितापूर्ण ।
emulator *n.* प्रतिस्पर्धी, प्रतिद्वन्द्वी ।
emulatress *n.* प्रतिस्पर्धिनी, प्रतिद्वन्द्विनी ।
emulous *a.* प्रतिस्पर्धी, प्रतिद्वन्द्वी ।
emulousness *n.* प्रतिस्पर्धिता, प्रतिद्वन्द्विता ।
enact *v.* अधिनियम बनाना । अभिनय करना ।
enacting *n.* अधिनियमन ।
enactive *a.* अधिनियमन-सम्बन्धी ।
enactment *n.* अधिनियमन ।
enactor *n.* अधिनियामक ।
enactory *a.* अधिनियमन-सम्बन्धी ।
enacture *n.* उद्देश्य-सिद्धि ।
enallage *n.* शब्द-परिवर्तन, व्याकरण-विपर्यय ।
enamour *v.* अनुरक्त करना, आसक्त करना ।
enamoured *a.* अनुरक्त, आसक्त ।
enantiosis *n.* व्यंग्योक्ति अलंकार ।
enchant *v.* मोहित करना, मोह लेना ।
enchanter *n.* मोहककर्त्ता ।
enchanting *a.* मोहक ।
enchantment *n.* सम्मोहन ।
enchantress *n.* सम्मोहनकर्त्री, मोहिनी ।
enclitic *a.* अनुलग्न (शब्द) । *n.* परसर्ग ।
enclose *v.* अनुलग्न करना, संलग्न करना ।
enclosed *a.* अनुलग्न, संलग्न ।
encloser *n.* संलग्नकर्त्ता ।
enclosure *n.* संलग्न पत्र ।
encode *v.* संहिताबद्ध करना ।
encomiast *n.* प्रशस्तिवाचक । भाट ।
encomiastic *a.* प्रशस्तिवाची, भाट-सम्बन्धी ।
encomium *n.* अतिरंजित प्रशंसा ।
encourage *v.* प्रोत्साहन देना ।
encouragement *n.* प्रोत्साहन ।
encourager *n.* प्रोत्साहक ।
encouraging *a.* प्रोत्साहनीय ।
encroach *v.* अतिक्रमण करना ।
encroacher *n.* अतिक्रमणकर्त्ता ।
encroachment *n.* अतिक्रमण ।
encyclop(a)edia *n.* विश्वकोश ।
encyclop(a)edian *a.* विश्वकोशीय ।
encyclop(a)edic (-al) *a.* विश्वकोशीय ।
encyclop(a)edism *n* विश्वकोशवाद ।
encyclop(a)edist *n.* विश्वकोशकार ।
end *n.* अंत । समाप्ति, इतिश्री, उपसंहार । [मृत्यु । ध्येय ।
—state अन्तावस्था ।
endless *a.* अनन्त ।
endlessness *n.* अन्तहीनता, अनन्तता ।
endogamy *n.* सजातीय विवाह ।
endorsable *a.* पृष्ठांकनीय ।
endorse *v.* पृष्ठांकन करना ।
endorsed *a.* पृष्ठांकित ।
endorsee *n.* पृष्ठांकिती ।
endorsement *n.* पृष्ठांकन ।
endorser *n.* पृष्ठांकक ।
endow *v.* धर्मस्व देना ।
endower *n.* धर्मस्वदाता ।
endowment *n.* धर्मस्व । धर्म-सम्प्रदाय ।
endurable *a.* चिरस्थायी ।
endurableness *n.* चिरस्थायित्व ।

endurance *n.* सहिष्णुता।
endurer *n.* सहिष्णु।
enduring *a.* चिरस्थायी। सहिष्णु।
enduringness *n.* चिरस्थायीपन। सहिष्णुता।
enemy *n.* प्रतिपक्षी। शत्रु।
energetic *a.* स्फूर्तिवान। शक्तिशाली।
energeticist *n.* शक्तिशास्त्री।
energetics *n.* शक्तिशास्त्र।
energic *a.* स्फूर्तिमय। शक्तिशाली।
energizer *n.* स्फूर्तिदायक। शक्तिदायक।
energy *n.* स्फूर्ति। शक्ति, जीवनशक्ति।
—conservation of—शक्तिरक्षण।
enervate *v.* निस्तेज करना।
enervated *a.* निस्तेज।
enervation *n.* तेजहीनता।
enervative *a.* तेजहीनक।
enfeeble *v.* शक्तिहीन करना।
enfeeblement *n.* शक्ति-हरण।
enfeebler *n.* शक्तिहर्त्ता।
engage *v.* नियुक्त करना। प्रवृत्त करना। वाग्दान करना।
engaged *a.* विनियुक्त। प्रवृत्त। वाग्दत्त।
engagement *n.* पूर्वनियुक्ति। वाग्दान। धन्धा।
engager *n.* नियुक्तकर्त्ता। प्रवृत्तकर्त्ता।
engarland *v.* हार पहनाना।
engineering *n.* निर्माणकला, निर्माणशास्त्र।
engrave *v.* उत्कीर्ण करना।
engraver *n.* उत्कीर्णकर्त्ता।
engraving *n.* उत्कीर्णन।
engross *v.* तन्मय करना।
engrossed *n.* तन्मयचित्त।
engrossment *n.* तन्मयता।
enhance *v.* अतिरंजन करना। मूल्य में वृद्धिकरना।
enhancement *n.* अतिरंजन। मूल्य-वृद्धि।
enigma *n.* प्रहेलिका। रहस्य।
enigmatic (-al) *a.* प्राहेलिक। रहस्यमय।
enigmatist *n.* प्रहेलिकाकार, रहस्यपूर्णकर्त्ता।
enjoy *v.* आनन्द मनाना। उपभोग करना।
enjoyable *a.* आनन्ददायक। उपभोग्य।
enjoyableness *n.* आनन्दप्रदता। उपभोग्यता।
enjoyment *n.* आनन्द। उपभोग।
enlarge *v.* विस्तारपूर्वक लिखना या व्याख्या करना।
enlarged *a.* परिवर्धित।
enlargement *n.* परिवर्धन। विस्तार।
enlighten *v.* अवगत करना। प्रबुद्ध करना। स्पष्ट करना। ज्ञान देना।
enlightened *a.* प्रबुद्ध, ज्ञानोद्दीप्त।
enlightener *n.* प्रबोधक, ज्ञानोद्दीपक।
enlightenment *n.* प्रबोधन, स्पष्टीकरण। ज्ञानोद्दीप्ति।
enlink *v.* शृंखलायित करना।
enlist *v.* सूचीबद्ध करना।
enlisted *a.* सूचीबद्ध।
enliven *v.* अनुप्राणित करना।
enlivener n. अनुप्रेरक।
enmity *n.* विद्वेष, शत्रुता।
ennui *n.* (मनकी) जड़ता।
enormous *a.* भीषण। अतिशय।
enormousness *n.* भीषणता। अतिशयता।
enouncement *n.* घोषणा।
enquiry *n.* जिज्ञासा, खोज।
enrol (-ll) *v.* नामांकित करना।
enrolled *a.* नामांकित।
enroller *n.* नामांकक।
enrolment *a.* नामांकन।
ens *n.* इयत्ता। महत्तत्व। परितत्व।
ensample *n.* निदर्शन, उदाहरण।
enshrine *v.* मन्दिर में प्रतिष्ठापित करना।
enshrinement *n.* मन्दिर में प्रतिष्ठापन।
ensign *n.* चिह्न। ध्वज। ध्वजी।
ensigned *a.* चिह्नित, ध्वजयुक्त।
enskied *a.* स्वर्गप्राप्त।
enterprise *n.* साहसिक कार्य।
enterpriser *n.* साहसी व्यक्ति।
enterprising *a.* साहसिक।

entertainer *n.* मनोरंजनकर्ता ।
entertaining *a.* मनोरंजक ।
entertainment *n.* मनोरंजन ।
enthusiasm *n.* समुत्साह । श्रद्धोन्माद ।
enthusiast *n.* समुत्साही । श्रद्धोन्मत्त ।
enthusiastic (-al) *a.* समुत्साही । श्रद्धोन्मत्त ।
enthymeme *n.* लुप्तावयव, लुप्तपक्ष ।
entire *a.* सम्पूर्ण । अखण्ड ।
entireness *n.* सम्पूर्णता । अखण्डता ।
entirety *n.* सम्पूर्णता । अखण्डता ।
entitative *a.* सत्ता-सम्बंधी । सत्तात्मक ।
entitle *v.* उपाधि देना । शीर्षक रखना ।
entity *n.* सत्ता, विद्यमानता ।
entomology *n.* कीट-विज्ञान ।
entrance *n.* रंगमंच-प्रवेश । प्रवेशद्वार । *v.* [मूर्च्छित करना ।
entranced *a.* मूर्च्छापन्न ।
entrancement *n.* सम्मूर्च्छन । मूर्च्छा ।
entune *v.* राग अलापना ।
enumerate *v.* परिगणित करना ।
enumeration *n.* परिगणना ।
enumerative *a.* परिगणनात्मक, परिगण्य ।
enumerator *n.* परिगणक ।
enunciable *a.* प्रतिपाद्य ।
enunciate *v.* प्रतिपादित करना । उच्चारण करना
enunciation *n.* प्रतिपादन । उच्चारण ।
enunciative *a.* प्रतिपादनात्मक । उच्चारणात्मक
enunciator *n.* प्रतिपादक । उच्चारणकर्ता ।
enunciatory *a.* प्रतिपादनात्मक । उच्चारणात्मक
enviable *a.* ईर्ष्यणीय ।
envier *n.* ईर्ष्यी ।
envious *a.* ईर्ष्यालु ।
environment *n.* वातावरण, परिस्थिति ।
—physical—भौतिक परिस्थिति ।
environmental *a.* वातावरण-सम्बंधी ।
—factors संयोगी तथ्य ।
envisage *v.* परिकल्पना करना ।
envisaged *a.* परिकल्पित ।
envisagement *n.* परिकल्पन ।
envoy *n.* राजदूत ।
envoyship *n.* राजदूतत्व ।
envy *n.* असूया, ईर्ष्या । *v.* ईर्ष्या करना ।
envying *a.* ईर्ष्यालु ।
epagoge *n.* विशिष्ट अलंकार ।
epagogic *a.* विशिष्ट अलंकारीय ।
epanadiplosis *n.* पुनरुक्ताभास ।
epanalepsis *n.* पुनरुक्ति ।
epanodos *n.* विपर्यय अलंकार ।
epanorthosis *n.* स्मृत्यलंकार ।
epenetic *a.* प्रशंसात्मक ।
epenthesis *n.* वर्ण-सम्प्रसारण । वर्ण-सन्निवेश ।
epenthetic *n.* वर्ण-सन्निवेश-सम्बन्धी ।
epexegesis *n.* व्याख्यात्मक शब्द ।
epexegetical *a.* व्याख्यात्मक ।
ephemeral *a.* अस्थायी, क्षणभंगुर ।
ephemerality *n.* अस्थायित्व, क्षणभंगुरता ।
ephemeris *n.* ग्रह-गति-लेखा ।
ephemerist *n.* ग्रह-गति-अध्येता ।
epic *n.* महाकाव्य, वीरकाव्य । *a.* महाकाव्य के उपयुक्त ।
—national—राष्ट्रीय महाकाव्य ।
—simile महाकाव्य-सम्बन्धी उपमान ।
epical *a.* महाकाव्य-सम्बन्धी ।
epicede *n.* शोकगीत ।
epicedial *a.* शोकगीत-सम्बन्धी ।
epicedium *n.* शोकगीत ।
epicene *a.* उभयलिंगी (शब्द) ।
epicure *n.* विषयासक्त, इन्द्रियसुखनिरत । प्रवृत्तिपरायण । सुखवादी ।
epicurean *n.* विषयासक्त, इन्द्रियसुखानुरागी । प्रवृत्ति-परायण । सुखवादी ।
epicureanism, epicurism *n.* विषयासक्ति, इन्द्रियसुखानुराग । प्रवृत्तिपरायणता । सुखवाद ।
epigamic *a.* कामोद्दीपक ।
epiglottic *a.* उपजिह्वा-सम्बन्धी ।

epiglottis *n.* उपजिह्वा।
epigram *n.* चुटकुला। सूक्ति। मार्मिक वचन।
epigrammatic *a.* सूक्तिपूर्ण। मार्मिक (वचन)।
epigrammatist *n.* चुटकुलेबाज। सूक्तिकार।
epigrammatize *v.* चुटकुला बनाना या कहना। सूक्ति कहना।
epigraph *n.* सूक्ति। शिलालेख।
epigraphic *a.* सूक्तिमय। शिलालेखीय।
epigraphist *n.* शिलालेखविद्, पुरालेखविद्। पुरालिपिशास्त्री।
epigraphy *n.* शिलालेखविद्या, पुरालिपिशास्त्र।
epilogist *n.* निर्वहण-पात्र। उपसंहार-लेखक।
epilogistic *a.* निर्वहणीय। उपसंहार-सम्बन्धी।
epilogue *n.* उपसंहार। भरतवाक्य।
epiphany *n.* अवतार।
epiphonema *n.* (नाटक में) अर्थसूचक कथनं।
episcopacy *n.* धर्माध्यक्षतन्त्र, धर्माध्यक्षता।
episcopal *a.* धर्माध्यक्षीय।
episode *n.* प्रासंगिक कथा। उपाख्यान।
episodic (-al) *a.* प्रासंगिक। उपाख्यान-सम्बंधी।
epistemological *a.* ज्ञानशास्त्रीय। प्रमाणवादीय
epistemology *n.* ज्ञानशास्त्र। प्रमाणवाद।
epistle *n.* पत्र-काव्य। साहित्यिक रचना।
epistrophe *n.* अन्त्यनुप्रास।
epitaph *n.* समाधि-लेख।
epitasis *n.* (दुःखान्त) नाटक का केन्द्र भाग।
epithalamial, epithalamic *a.* विवाह-गीत-सम्बन्धी। सुहाग-गीत-सम्बन्धी।
epithalamium *n.* विवाह-गीत, सुहाग-गीत।
epithet *n.* गुणवाचक विशेषण। उपनाम।
epithelic *a.* गुणवाचक विशेषण-सम्बन्धी। उपनाम-सम्बन्धी।
epithymetic *a.* कामुक। वासनात्मक।
epitome *n.* सार-संग्रहण। प्रतीक।
epitomize *v.* सार-संग्रह-करना। प्रतीक बनाना।
epitomizer *n.* सार-संग्रहीता। प्रतीक-निर्माता।
epitrite *n.* तीन दीर्घ एवं एक ह्रस्व वर्णिक गण।
epoch *n.* युगारम्भ। घटनापूर्ण युग।
—making युग-प्रवर्तक।
epochal *a.* युगारम्भ-सम्बन्धी। युगीन।
epopee *n.* काव्य-प्रबंध।
epos *n.* वीररस-प्रधान काव्य।
equability *n.* शान्त स्वभाव।
equable *a.* शान्त स्वभावी।
equal *n.* समान, समकक्ष।
equalitarian *a.* समानवादी, साम्यवादी।
equalitarianism *n.* समानवाद, साम्यवाद।
equality *n.* समानता, साम्य।
—civil—नागरिक समानता।
—economic—आर्थिक समानता।
—of opportunity अवसर की समानता।
—of sexes स्त्री-पुरुषों की समानता।
equalization *n.* समानीकरण, समकरण।
equalizing *a.* समानकारी, समकारी।
equanimity *n.* समानवृत्ति। शान्तचित्तता। स्थिरचित्तता।
equanimous *a.* शान्तचित्त, स्थिरचित्त।
equation *n.* समीकरण।
equational *a.* समीकरण-सम्बन्धी।
equator *n.* विषुवद्रेखा।
equiformity *n.* समरूपता।
equilibration *n.* संतुलन।
equilibrity *n.* सन्तुलितत्व।
equilibrium *n.* सन्तुलन, सन्तुलितआवस्था।
—illusion of—सामञ्जस्यीय भ्रम।
—of energy शक्ति-सामञ्जस्य।
—of minds चित्तवृत्तीय सन्तुलन।
—perception of—सामञ्जस्य-बोध।
—point साम्य-विन्दु।
equipment *n.* सज्जा, सम्भार।
equipoise *n.* साम्यावस्था।
equipollence *n.* शक्ति-सामञ्जस्य।
equipped *a.* सज्जित, सुसज्ज।
equitable *a.* न्यायसंगत। साम्यमूलक।

equitableness *n.* न्यायसंगतता । साम्यमूलकता ।
equity *n.* न्यायसंगति । समदृष्टि । [कता ।
equivalence (-cy) *n.* समतुल्यता । समानार्थ-
equivalent *n.* समतुल्य । समानार्थक, पर्याय ।
equivocal *a.* सन्दिग्धार्थक । सन्देहात्मक ।
equivocality, equivocalness *n.* सन्दिग्धा-
र्थकता । सन्देहात्मककता ।
equivocation *n.* वाक्छल, वक्रोक्ति ।
equivocator *n.* वाक्छली, वक्रोक्तक ।
equivocatory *a.* वाक्छलयुक्त, वक्रोक्तिपूर्ण ।
equivoke (-voque) *n.* कूटोक्ति, वक्रोक्ति ।
era *n.* संवत् । युग, कल्प ।
eradicable *a.* उन्मूलनीय ।
eradicant *a.* उन्मूलक ।
eradication *n.* उन्मूलन ।
eradicative *a.* उन्मूलनात्मक ।
eradicator *n.* उन्मूलनकर्त्ता ।
eremite *n.* एकान्तवासी ।
eremitic *a.* विरक्त । एकान्तवासी ।
eremitism *n.* विरक्ति । एकान्तवास ।
ergatocracy *n.* श्रमिक राज्य ।
eristic *n.* तर्ककला । *a.* तर्क-सम्बंधी, शास्त्रार्थ-
erogenic *a.* कामोत्तेजक । [सम्बंधी ।
erotetic *a.* प्रश्नार्थक ।
erotic *n.* शृंगार-काव्य । *a.* शृंगारिक । उद्दीपक,
कामोतेजक ।
eroticism *n.* शृंगारिकता । कामोतेजना ।
erotogenic *a.* शृंगारिक । कामोतेजक ।
erotomania *n.* प्रेमोन्मत्तता । कामोन्माद,
erotomaniac *n.* कामोतेजनाग्रस्त । [दीवानापन
errata *n.* अशुद्धिपथ्र, शुद्धिपत्र ।
erratum *n.* अशुद्धि, अशुद्धि-सूची ।
erroneous *a.* भ्रमात्मक ।
erroneousness *n.* भ्रमात्मकता ।
error *n.* अशुद्धि ।
—absolute—वास्तविक भूल ।
—cumulative—वर्द्धमान भूल ।
—law of—श्रमपरिणाम-सिद्धान्त ।
—of observation दृष्टि-भूल ।
—of omission छूटने की भूल ।
—relative—सापेक्षिक भूल ।
erubescence *n.* लज्जारुणिमा ।
erubescent *a.* लज्जारुण ।
erudite *n.* विद्वान । *a*, विद्वतापूर्ण (कृति) ।
eruditeness (-dition) *n.* विद्वता ।
escape *n.* पलायन ।
escapee (-er) *n.* पलायित । पलायी ।
escapement *n.* पलायन ।
escapism *n.* पलायनवाद ।
escapist *a.* पलायनवादी ।
eschatological *a.* परलोकशास्त्रीय ।
eschatology *n.* परलोकशास्त्र ।
esoteric *a.* रहस्यमय ।
esoterism *n.* रहस्यवाद ।
essay *n* निबन्ध, लेख ।
essayette *n.* लघु निबन्ध ।
essayist *n.* निबन्धकार ।
essence *n.* सर्वोत्कृष्ट सत्ता । तत्त्व । नैसर्गिक
प्रवृत्ति । अपरिहार्य लक्षण । सुगन्ध ।
essential *a.* तात्विक । मूलभूत । अपरिहार्य ।
—attribute स्वाभाविक धर्म ।
—character अनिवार्य योग्यता ।
—circumstances मुख्य परिस्थितियाँ ।
—definition प्रधान लक्षण ।
—harmony समरसता ।
—preposition अनिवार्य प्रस्तावना ।
essentiality *n.* अनिवार्यता ।
established *a.* स्थापित । प्रतिष्ठित । रूढ़ ।
establishment *n.* संस्थापन, प्रतिष्ठान ।
estimate *n.* प्राक्कलन, मूल्यनिर्धारण । [अनुमान
v. अनुमान लगाना ।
estimated *a.* प्राक्कलित, अनुमानित ।
estimation *n.* प्राक्कलन, मूल्यांकन । अनुमान ।
सम्मान ।

estimative *a.* प्राक्कलन-सम्बंधी, मूल्यांकनात्मक, आनुमानिक।
estimator *n.* प्राक्कलयिता, मूल्यांकक, अनुमाता
estrangement *n.* विरह।
eternal *a.* शाश्वत, सनातन, अनन्त, चिरन्तन।
—the E—परमात्मा।
eternalist *n.* सनातनवादी।
eternity *n.* चिरन्तनता, अनन्तता, सनातनता।
ethereal (-ial) *a.* असाधारण सुकुमार।
ethereality *n.* असाधारण सुकुमारता।
ethic *n.* आचारशास्त्र, नीतिशास्त्र। *a.* नैतिक, सदाचार-सम्बंधी।
ethical *a.* नैतिक, नीतिशास्त्र-सम्बंधी।
—judgement नैतिक सिद्धान्त।
—sense नैतिक बुद्धि।
—socialism नैतिक समाजवाद।
—standard नैतिक स्तर।
ethicism *n.* नीतिवाद।
ethicist *n.* नीतिशास्त्री।
ethics *n.* सदाचार।
ethnic *a.* नृवंश-सम्बंधी। मूर्तिपूजक।
ethnicalism *n.* मूर्तिपूजकत्व।
ethnographer *n.* नृशास्त्रकार।
ethnographic *a.* नृशास्त्रीय।
ethnography *n.* नृशास्त्र।
ethnologic (-al) *a.* नृवंश-विद्या-सम्बंधी।
ethnologist *n.* नृवंशवेत्ता।
ethnology *n.* नृवंश-विज्ञान।
ethnopsychology *n.* नृवंश-मनोविज्ञान।
ethologist *n.* नृ-प्रकृति-विज्ञानी।
ethology *n.* नृ-प्रकृति-विज्ञान।
ethos *a.* आचार-विचार।
etiology *n.* कार्य-कारण-विज्ञान।
etiquette *n.* शिष्टाचार।
etymologer *n.* शब्दव्युत्पत्तिविद्।
etymologic *a.* व्युत्पति-शास्त्र-सम्बन्धी।
etymologican *n.* व्युत्पत्ति-कोश।
etymologist *n.* शब्द-व्युत्पत्तिविद्। निरुक्तकार
etymologize *v.* व्युत्पत्ति देना। निरुक्ति निकालना व्युत्पत्तिशास्त्र का अध्ययन करना।
etymology *n.* व्युत्पत्तिशास्त्र। निरुक्ति, शब्द-विज्ञान।
etymon *n.* प्रातिपदिक। धातु, मूल शब्द।
euchology *n.* पूजा-सूत्र।
eudemonics *n.* आनन्द-साधन।
eudemonism *n.* आनन्दवाद।
euhemerise *v.* पौराणिक वृत्तों को ऐतिहासिक सत्यता देना।
euhemerism *n.* पौराणिक वृत्तों का ऐतिहासिक सिद्धान्त।
euhemerist *n.* पौराणिक वृत्तों की ऐतिहासिक सत्यता का अध्येता।
euhemeristic *a.* पौराणिक वृत्तों की ऐतिहासिक सत्यता से सम्बन्धित।
eulogic (-cal) *a.* प्रशंसात्मक स्तुतिपूर्ण।
eulogist *n* प्रशंसक। स्तुति-पाठक।
eulogistic *a.* प्रशंसात्मक।
eulogium *n.* प्रशंसात्मक वक्तृता, प्रशस्ति।
eulogy *n.* गुण-कीर्तन।
euphemism *n.* कान्तपदावली। मधुर भाषण।
euphemistic *a.* मधुरभाषी, मधुरभाषण-सम्बन्धी
euphonic, euphonious *a.* सुखश्राव्य, श्रुति-मधुर।
euphonism *n.* सुस्वरयोजन, सुस्वरता।
euphony *n.* श्रुतिमधुर शब्द। स्वर-माधुर्य। उच्चारण की सुगमता के लिए ध्वनि-परिवर्तन की प्रवृत्ति।
euphoria, euphory *n.* शुभकामना।
euphuism *n.* शब्दाडम्बर।
euphuist *a.* कृत्रिम शैलीकार।
euphuistic *a.* कृत्रिम शैली-सम्बन्धी।
euphuize *v.* शब्दाडम्बरपूर्ण शैली में व्यक्त-करना।
eurhythmic *a.* लययुक्त।
eurhythmics *n.* तालांगनृत्य।
eurhythmist *n.* तालांगशास्त्री।
eurhythmy *n.* तालांगनृत्य, तालस्वरानुरूपता।

evaluate *v.* मूल्यांकन करना ।
evaluation *n.* मूल्यांकन ।
evanescence क्षणभंगुरता ।
evanescent *a.* क्षणभंगुर ।
event *n.* घटना ।
—association of—s घटना-साहचर्य ।
—causeless—कारणहीन घटना ।
—incompatible—s असंगत घटना ।
—probable—s संभाव्य घटना ।
eventful *a.* घटनापूर्ण ।
eventual *a.* सम्भाव्य ।
eventuality *n.* सम्भाव्य घटना ।
everlasting *n.* शाश्वता । *a.* शाश्वत । सनातन ।
everlastingly *ad.* सनातनतः ।
everlastingness *n.* शाश्वतता । सनातनता ।
evidence *n.* साक्ष्य । प्रमाण ।
—circumstantial—पारिस्थितिक प्रमाण ।
—cumulative—संचित प्रमाण
evidential *a.* साक्ष्य-सम्बन्धी, प्रमाण-सम्बन्धी ।
evidentiary *a.* साक्षिक । प्रामागिक ।
evocation *n.* आह्वान ।
evocative (-tory) *a.* आह्वायक । आह्वान-[कर्त्ता ।
evolution *n.* विकास ।
—mental—मानसिक विकास ।
—organic—जीवविकास ।
—theory of—विकास-सिद्धान्त ।
evolutional (-ary) *a.* विकास-सम्बंधी ।
evolutionism *n.* विकासवाद ।
evolutionist *n.* विकासवादी ।
evolutionistic *a* विकासवादीय ।
evolutive *a.* विकासोन्मुख ।
evolvement *n.* विकास ।
exacavation *n.* खुदाई ।
exacerbation *n.* क्रोधोद्दीपन ।
exacerbescent *a.* क्रोधशील ।
exactitude, exactness *n.* यथार्थता, शुद्धता ।
exaggerate *v.* अतिशयोक्ति करना । अतिरंजित करना । अत्युक्ति करना । [अत्युक्ति ।
exaggeration *n.* अतिशयोक्ति । अतिरंजना,
exaggerative *a.* अतिशयोक्ति-सम्बंधी । अतिरंजित । अत्युक्तिपूर्ण ।
exaggerator *n.* अतिरंजक । अत्युक्तिकर्ता ।
exaggeratory *a.* अतिशयोक्तिपूर्ण । अतिरंजनात्मक । अत्युक्तिपूर्ण ।
exaltation *n.* उत्कर्ष । हर्षातिरेक ।
exaltedness *n.* उत्कर्षता ।
examinable *a.* परीक्षणीय ।
examinant *n.* परीक्षक ।
examinate *n.* परीक्षार्थी ।
examination *n.* परीक्षा ।
examinational *a.* परीक्षा-सम्बन्धी ।
examinator *n.* परीक्षक ।
examinatorial *a.* परीक्षकीय ।
examinee *n.* परीक्षार्थी ।
examiner *n.* परीक्षक ।
examplar *n.* आदर्श ।
examplary *a.* आदर्शभूत ।
example *n.* दृष्टान्त, उदाहरण ।
—concrete—मूर्त उदाहरण ।
—symbolic—प्रतीकात्मक उदाहरण ।
exanimate *a.* खिन्नचित्त ।
exanimation *n.* खिन्नचित्तता ।
exasperated *a.* प्रक्षोभित ।
exasperating *a.* प्रक्षोभक ।
exasperation *n.* प्रक्षोभ ।
excandescence *n.* वासनोतजना ।
excellence *n.* गुणवत्ता ।
excellency *n.* महामान्य ।
—Here E—महामहिम्ना ।
—His E—महामहिम ।
excellent *a.* अत्युत्तम ।
excelsior *int.* उत्तमतर ।
exception *n.* अपवाद ।
exceptionable *a.* अपवादजनक ।

exceptional *a.* आपवादिक, अपवाद-स्वरूप। असाधारण।
exceptionality *n.* आपवादिकता। असाधारणता।
exceptionary *a.* अपवादात्मक, अपवादसूचक।
exceptive *a.* अपवाद-स्वरूप, अपवादी।
—proposition अपवादी तर्कवाक्य, अपवादक प्रतिज्ञा।
excerpt *n.* उद्धरण।
excerptible *a.* उद्धरणीय।
excerption *n.* उद्धरण।
excess *n.* आधिक्य, अतिरेक।
excessive *a.* अत्यधिक।
excessiveness *n.* अत्याधिक्य।
exchange *n.* विनिमय।
—of thoughts विचार-विनिमय।
exchangeability *n.* विनिमेयता।
exchangeable *a.* विनिमेय।
exchanger *n.* विनिमायक।
excitability *n.* प्रोद्दीप्यता। उत्तेजनीयता।
excitable *a.* प्रोद्दीप्य। उत्तेजनशील, उत्तेजनीय।
excitant *n.* प्रोद्दीपक। उत्तेजक।
excitation *n.* प्रोद्दीपन। उत्तेजन।
excitative (-tory) *a.* प्रोद्दीपनात्मक। उत्तेजक, उत्तेजनाप्रद।
excite *v.* प्रोद्दीप्त करना। उत्तेजित करना।
excited *a.* प्रोद्दीप्त। उत्तेजित।
excitement *n.* उद्दीपन। उत्तेजना।
exciter *n.* प्रोद्दीपक। उत्तेजक।
exciting *a.* प्रोद्दीपक। उत्तेजक।
—cause उत्तेजना का कारण।
excitive *a.* प्रोद्दीपनात्मक। उत्तेजनात्मक।
exclamation *n.* चीत्कार। विस्मयोद्गार।
exclamative (-tory) *a.* चीत्कारसूचक। विस्मयादिबोधक।
exclusion *n.* अपवर्जन। वहिष्कार।
exclusionism *n.* अपवर्जनवाद। वहिष्कारवाद।
exclusionist *n.* अपवर्जनवादी। वहिष्कारवादी।
exclusive *a.* अपवर्जक। वहिष्कारी, वर्जनकारी।
exclusiveness *n.* वर्जनकारिता। वहिष्कारिता। एकमात्रता।
exclusivism *n.* अपवर्जिता। वहिष्करण।
exclusory *a.* अपवर्जनात्मक। वहिष्करणात्मक।
excogitation *n.* सोच-विचार।
excogitative *a.* सोच-विचार-सम्वन्धी।
excommunicable *a.* समाज-वहिष्करणीय।
excommunication *n.* समाज-वहिष्कार।
excommunicative *a.* समाज-वहिष्कारी।
excommunicator *n.* समाज-वहिष्कारक।
excommunicatory *a.* समाज - वहिष्करण-सम्वन्धी।
excursion *n.* आमोद-विहार।
excursional *a.* आमोद-विहार-सम्वन्धी।
excursionary *a.* आमोद-विहारशील।
excursionist *a.* आमोद-विहारी।
excursive *a.* आमोद-विहारशील।
excursiveness *n.* आमोद-विहारशीलता।
excursus *n.* परशिष्ट-प्रकरण।
executable *a.* कार्य-सम्पादनीय।
executant *n.* कार्य-सम्पादक।
executed *a.* सम्पादित (कार्य)।
execution *n.* कार्य-सम्पादन, कार्यान्विति।
executive *a.* कार्य-सम्पादन-सम्वन्धी, कार्यात्मक।
—committee कार्यकारिणी समिति।
exccutor *n.* कार्य-सम्पादक, कार्यान्वियकर्त्ता।
—literary—साहित्यिक प्रबन्धक।
executorial *a.* कार्य-सम्पादक-सम्वन्धी।
executorship *n.* कार्य-सम्पादकत्व।
executrix *n.* कार्य-सम्पादिका।
exegesis *n.* धर्मग्रन्थ-भाष्य।
exegete (-tist) *n.* धर्मग्रन्थ-भाष्यकार।
exegetic (-al) *a.* धर्मग्रन्थ-भाष्य-सम्बन्धी।
exegetics *n.* धर्मग्रन्थ-भाष्यशास्त्र।
exemplar *n.* आदर्श। दृष्टान्तस्वरूप।
exemplariness (-rity) *n* आदर्श, दृष्टान्त-स्वरूपता।
examplary, examplifiable *a.* आदर्श स्व-

रूप, दृष्टान्तयोग्य ।
exemplification *n.* आदर्शद्योतन । दृष्टान्त द्वारा समर्थन । प्रमाणित प्रति ।
exemplify *v.* दृष्टान्त द्वारा दिखाना । प्रामाणिक प्रतिलिपि तैयार करना ।
exequies *n.* अन्त्येष्टि-क्रिया ।
exercisable *a.* प्रयोक्तव्य ।
exercise *n.* प्रयोग । अभ्यास ।
exercitation *n.* अभ्यास, साधना ।
exertion *n.* उद्योग ।
exertive *a.* उद्योगशील, उद्योगक्षम ।
exeunt *n.* मंच से प्रस्थान ।
exhalation *n.* उच्छ्वास ।
exhausted *a.* क्लान्त, श्रान्त । निश्शोषित ।
exhauster *n.* निश्शोषक ।
exhaustibility *n.* क्लान्तता, श्रान्तता ।
exhaustible *a.* निश्शोषशील ।
exhausting *a.* श्रान्तदायक । निश्शोषक ।
exhaustion *n.* क्लान्ति, श्रान्ति । निश्शोषण ।
exhaustive *a.* सांगोपांग, सर्वांगीण, सम्पूर्ण ।
exhaustiveness *n.* सांगोपांगता, सर्वांगीणता, सम्पूर्णता ।
exhibit *n.* प्रदर्शनीय वस्तु ।
exhibiter *n.* प्रदर्शक ।
exhibition *n.* प्रदर्शन । प्रदर्शनी ।
—of oneself आत्मप्रदर्शन करना ।
exhibitionism *n.* (बीभत्स) आत्मप्रदर्शन । प्रदर्शनोन्माद ।
exhibitionist *n.* (बीभत्स) आत्मप्रदर्शक ।
exhibitor *n.* प्रदर्शक ।
exhibitory *a.* प्रदर्शनीय, प्रदर्शन-सम्बन्धी ।
exhilarant, exhilarating *a.* आह्लादक ।
exhilaration *n.* आह्लाद ।
exhilarative *a.* आह्लादप्रद ।
exhortation *n.* प्रेरणा ।
exhorter *n.* प्रेरक ।
exilement *n.* निर्वासन ।
existence *n.* अस्तित्व, सत्ता ।
—struggle for—जीवन-संग्राम ।
existent *a.* अस्तित्ववान् ।
existential *a.* अस्तित्व-सम्बंधी । सत्ता-विषयक ।
—judgement अस्तित्व-प्रतिपादक मत ।
existentialism *n.* सत्तावाद ।
existlessness *n.* अनस्तित्व, सत्ताहीनता ।
exit *n.* रंगमंच से प्रस्थान ।
exode *n.* नाटकीय उपसंहार ।
ex-officio *a.* पदेन, पद के नाते ।
exogamous *a.* गोत्रान्तर विवाह-सम्बंधी ।
exogamy *n.* गोत्रान्तर विवाह ।
exorbitance *n.* अतिशयता ।
exorbitant *a.* अतिशय ।
exorcist *n.* ओझा ।
exordial *a.* उपोद्घात-सम्बंधी, आमुखीय ।
exordium *n.* उपोद्घात, आमुख ।
exoteric *n.* सुबोध सिद्धान्त । *a.* सुबोध ।
exoterical *a.* सुबोध ।
exotericism *n.* सुबोध ज्ञान, सुबोधवाद ।
exotic *a.* विदेशी (रीति-रिवाज आदि) ।
exoticism *n* विदेशीपन ।
expansion *n.* प्रसार, विस्तार ।
—of feeling भाव-विस्तार ।
exparte *a.* एकपक्षीय ।
expatiate *v.* विस्तारपूर्वक बोलना या लिखना ।
expatiation *n.* विस्तृत व्याख्यान । विस्तृत वर्णन ।
expatiative (-tory) *a.* विस्तारात्मक, विस्तृत वर्णनात्मक ।
expectance (-tation) *a.* प्रत्याशा ।
expectant *n.* प्रत्याशी ।
expected *a.* प्रत्याशित ।
expedience *n.* उपयुक्तता, युक्तिसंगतता ।
expedient (-tial) *a.* इष्ट । उपयुक्त ।
expedition *n.* अभियान । तत्परता ।
expeditionary *a.* अभियानीय । तत्परतायुक्त ।
expeditious *a.* सत्वर, तत्परतायुक्त ।
expeditiousness *n.* सत्वरता, तत्परतायुक्तता ।

experience *n.* अनुभव । अनुभूति ।
—active—सक्रिय अनुभव ।
—passive—निष्क्रिय अनुभव ।
—primary—प्राथमिक अनुभव ।
—uncontradicted—अबाधित अनुभव ।
—wide and representative—व्यापक और प्रातिनिधिक अनुभव ।
experienced *a.* अनुभवी ।
experiential *a.* अनुभवात्मक ।
experientialism *n.* अनुभववाद । अनुभूतिवाद ।
experientialist *n.* अनुभववादी, अनुभूतिवादी ।
experiment *n.* प्रयोग ।
—cruicial—निश्चयात्मक अनुभव ।
—of nature प्राकृतिक प्रयोग ।
experimental *a.* प्रायोगिक, प्रयोगात्मक । प्रयोगार्थ । अनुभूतिमूलक । अनुभवजन्य ।
—apprehension अनुभवमूलक ज्ञान ।
—control प्रायोगिक नियंत्रण ।
—knowledge प्रयोगसिद्ध ज्ञान ।
—law- प्रयोगात्मक विधि ।
—method प्रयोगात्मक प्रणाली ।
—phonetics प्रयोगात्मक ध्वनिशास्त्र ।
—proof प्रयोगात्मक प्रमाण ।
—psychology प्रयोगसाध्य मनोविज्ञान ।
—science परीक्षात्मक विज्ञान ।
experimentally *ad.* प्रयोगपूर्वक । अनुभवतः ।
experimentalism *n.* प्रयोगवाद ।
experimentalist *n.* प्रयोगवादी ।
experimentation *n.* प्रयोग, अनुभव ।
experimentative *a.* प्रयोगशील ।
experimenter *n.* प्रयोगकर्त्ता ।
experimentist *n.* प्रयोगवादी । अनुभववादी ।
expert *n.* विशेषज्ञ । *a.* प्रवर ।
—committee प्रवर-समिति ।
—evidence विशेषज्ञ-साक्ष्य ।
expertise *n.* विशेषज्ञता । प्रवरता ।
expertness *n.* विशेषज्ञता । प्रवरता ।
expiation *n.* प्रायश्चित ।
expiator *n.* प्रायश्चितकर्त्ता ।
expiatory *a.* प्रायश्चित्तिक, प्रायश्चित-सम्बंधी ।
expirant *n.* मरणोन्मुख ।
expiration *n.* निःश्वास । मृत्यु । अवसान ।
expiratory *a.* निःश्वास-सम्बंधी ।
expiscate *v.* अन्वेषण करना ।
expiscation *n.* अन्वेषण ।
explain *v.* व्याख्या करना । स्पष्ट करना ।
explainable *a.* व्याख्येय । स्पष्टव्य ।
explainer *n.* व्याख्याकार । स्पष्टकर्त्ता ।
explanation *n.* व्याख्या । स्पष्टीकरण ।
—by analysis विश्लेषण द्वारा व्याख्या ।
—scientific—वैज्ञानिक व्याख्या ।
explanatory (-tive) *a.* व्याख्यात्मक । स्पष्टीकरणात्मक ।
—grammar व्याख्यात्मक व्याकरण ।
expletory (-tive) *a.* पादपूरक । भर्ती का [(शब्द) ।
explicable *a.* व्याख्येय । स्पष्टव्य ।
explication *n.* अर्थ-विस्तार । स्पष्टीकरण ।
explicative *a.* व्याख्यात्मक । स्पष्टकारी ।
—proposition विवरणात्मक वाक्य ।
explicit *a.* सुस्पष्ट । स्पष्टवादी ।
—faith पूर्ण आस्था ।
—response सुस्पष्ट प्रतिक्रिया ।
explicitness *n.* सुस्पष्टता । स्पष्टवादिता ।
exploit *v.* शोषण करना ।
exploitable *a.* शोषणीय ।
exploitage *n.* शोषण । स्वार्थ-साधन ।
exploitation *n.* शोषण । स्वार्थ-साधन ।
exploited *a.* शोषित ।
exploiter *n.* शोषक । स्वार्थ-साधक ।
exploration *n.* अनुसन्धान ।
explorative (-tory) *a.* अनुसंधान-सम्बंधी ।
explorer *n.* अनुसंधानकर्त्ता ।
exponent *n.* व्याख्याता । *a.* व्याख्याकारी । [द्योतक ।
exposition *n.* व्याख्या । स्पष्टीकरण । [स्पष्टकारी ।

expositive *a.* व्याख्यात्मक । विवरणात्मक ।
expositor *n.* व्याख्याता । वर्णनकर्त्ता । स्पष्टकर्त्ता
expository *a.* व्याख्यात्मक । वर्णनात्मक ।
expostulation *n.* प्रतिवाद । [विवरणात्मक ।
expostulatory *a.* प्रतिवाद-सम्बंधी ।
exposure *n.* रहस्योद्घाटन ।
expound *v.* विस्तृत रूप से प्रस्तुत करना ।
express *v.* अभिव्यक्त करना ।
—oneself स्व-भावनाओं-विचारों को ।
expressed *a.* अभिव्यक्त । [व्यक्त करना ।
expressibility *n.* अभिव्यंजकता ।
expressible *a.* अभिव्यंजनीय । अभिव्यक्तनीय ।
expression *n.* अभिव्यंजना । भाव-व्यंजना । अभिव्यक्ति । आरोह-अवरोह । मुखाकृति ।
—mark भावाभिव्यक्ति । [व्यंजनाशैली ।
expressional *a.* अभिव्यक्ति-विषयक । आकृति-
expressionism *n.* अभिव्यंजनावाद । [सम्बंधी ।
expressionist *n.* अभिव्यंजनावादी ।
expressionless *a.* आरोह-अवरोह रहित (ध्वनि) । भावशून्य (मुखाकृति) ।
expressive *a.* अर्थपूर्ण । सार्थक । द्योतक । सूचक
expressiveness *n.* अभिव्यंजकता । अर्थपूर्णता ।
exquisite *a.* परमोत्कृष्ट । [सार्थकता ।
exquisiteness *n.* परमोत्कृष्टता ।
extemporaneous, extempore *a.* सद्यःस्फूर्त
extemporaneousness *n.* सद्यःस्फूर्तता ।
extemporization *n.* आशु रचना । आशु ।
extension *n.* व्यापकत्व । विस्तार । [भाषण ।
extensive *a.* व्यापक । विस्तृत ।
extensiveness *n.* व्यापकता । विस्तार ।
external *a.* बाह्य । बाह्यजगत-सम्बंधी । पर-
—character बाह्य लक्षण । [राष्ट्रीय ।
—evidence बहिस्साक्ष्य ।
—feature बाह्य स्वरूप ।
—objects बाह्य पदार्थ ।
—sense बाह्येन्द्रिय ।
—world बाह्य संसार ।

externalism *n.* बाह्याचारवाद ।
externality *n.* बाह्यता ।
externalization *n.* बाह्यीकरण ।
extinct *a.* विनष्ट । विलुप्त ।
extinction *n.* विनाश । विलोप । [का विलोप ।
—of useless forms अनुपयोगी रूपों
extinctive *a.* विनाशकारी । विलोपकारी ।
extirpation *n.* मूलोच्छेदन ।
extirpator *n.* उन्मूलनकर्त्ता ।
extoller *n.* अति प्रशंसक ।
extorsive *a.* अपकर्षी ।
extort *v.* शब्दों का अर्थ तोड़मरोड़ कर निकालना ।
extortion *n.* अपकर्षण । बलपूर्वक अर्थग्रहण ।
extortionary *a.* अपकर्षणात्मक ।
extra *a.* अतिरिक्त । विशेष । *ad.* अतिरिक्त
—essential अनावश्यक । [रूप में ।
—mundane इहलोकातीत । लोकबाह्य ।
—special edition अति-विशेष संस्करण
extract *n.* उद्धरण । अवतरण । सारांश ।
extracted *a.* उद्धृत । अवतरित ।
extraction *n.* उत्पत्ति । वंशानुक्रम । वंशावली ।
extractive *n.* सारवस्तु । *a.* सारवत् । [सार ।
extraneous *a.* असम्बद्ध । असंगत । विषयांतर ।
extraneousness *n.* असम्बद्धता । असंगति । विषयान्तरण ।
extraordinariness *n.* असाधारणता । अपवाद-स्वरूपता ।
extraordinary *a.* असाधारण । अपवादस्वरूप ।
extravagance (-cy) *n.* अविवेक । तर्कहीनता । असंतुलन । [तुलित ।
extravagant *a.* विवेकहीन । तर्कहीन । असं-
extravaganza *n.* अव्यवस्थित रचना ।
extreme *n.* अति । पराकाष्ठा । चरमसीमा । *a.* अत्यधिक । अतिपूर्ण ।
—an—case चरमावस्था ।
xetremeness *n.* चरमस्थिति ।
extremism *n.* अतिवाद ।

extremist *n.* अतिवादी ।
extremity *n.* चरमसीमा । पराकाष्ठा ।
extrinsic अप्रधान । बाह्य । असम्बंधित ।
extrinsicality *n.* बाह्यता ।
extrorse *a.* बहिर्मुख ।
extroversion *n.* बहिर्मुखता ।
extrusive *a.* वहिष्करणीय ।
exuberance, (-cy) *n.* शब्दाडम्बरपूर्णता । ओजस्विता ।
exuberant *a.* शब्दाडम्बरपूर्ण (भाषा) । ओजस्वी, ओजपूर्ण ।
exult *v.* परमानन्दित होना ।
exultancy *n.* परमानन्द । विजयोल्लास ।
exultant *a.* परमानन्दपूर्ण । विजयोल्लासपूर्ण ।
exultation *n.* परमानन्द । विजयोल्लास ।
eye *n.* नेत्र ।
—ball नेत्र-गोलक ।
—brow भृकुटी ।
—drop अश्रु ।
—lash पक्ष्म । पक्ष्मरोमालिका । बरौनी ।
—lid नेत्रच्छद ।
—opener अप्रत्याशित (अवस्था, घटना या दशा) ।
—shot दृष्टि-प्रसार ।
—sore आँख का काँटा ।
—wash अंजन ।
—witness प्रत्यक्षदर्शी ।

F

Fable *n.* कल्पित कथा । उपदेशप्रद उपाख्यान । कपोलकल्पना ।
fabled *a.* कल्पित कथाओं में वर्णित । काल्पनिक । पौराणिक ।
fabler *n.* कल्पित कथाकार ।
fabliau *n.* छन्दबद्ध कथा ।
fabulist *n.* कल्पित कथाकार । मिथ्याप्रवर्तक ।
fabulosity *n.* कल्पित कथाप्रियता । अनैतिहासिकता । काल्पनिकता । पौराणिकता ।
fabulous *a.* कल्पित कथाप्रिय । काल्पनिक । पौराणिक । अनैतिहासिक ।
—age पुराण-काल ।
fabulousness, fabulosity *n.* कल्पित कथाप्रियता । काल्पनिकता । पौराणिकता ।
face *n.* मुख । मुखाकृति । बाह्य रूप ।
—value अंकित मूल्य ।
facetiae *n.* हास्य-विनोद ।
facetious *a.* विनोदी । हँसोड़ ।
facetiousness *n.* विनोदीपन, हँसोड़ता ।
facial *a.* मुख-सम्बंधी ।
facile *a.* सुप्राप्य । सुसाध्य ।
facileness *n.* सुप्राप्यता । सुसाध्यता ।
facilitation *n.* सुप्राप्तीकरण । सुसाध्यीकरण ।
facility *n.* सुविधा । सुगमता ।
facsimile *n.* अनुचित्र । प्रतिकृति ।
facsimilist *n.* अनुचित्रकार । प्रतिकृतिकार ।
fact *n.* तथ्य । वस्तुस्थिति ।
—in issue विवाद्य तथ्य ।
—in—वस्तुतः ।
factitious *a.* कृत्रिम ।
factitiousness *n.* कृत्रिमता ।
factitive *a.* पूरक ।
—verb द्विकर्मक क्रिया ।
factor *n.* साधन । उपादान । प्रतिकारक । घटक ।
factual *a.* तथ्यसहित । वास्तविक ।
factuality *n.* तथ्यता । वास्तविकता ।
facultative *a.* ऐच्छिक, वैकल्पिक ।
faculty *n.* शक्ति । कार्यकारी क्षमता । विद्या-विभाग । विशेष मानसिक शक्ति ।
—cognitive—बोध-शक्ति ।
—psychology—शक्ति-मनोविज्ञान ।
facundity *n.* वक्तृता-शक्ति । वाग्मिता ।
fad *n.* झक ।
faddiness, faddishness *n.* झक्कीपन ।
faddish, faddy *a.* झक्की ।
faddism *n.* झक ।
faddist *n.* झक्की ।
fade *v.* विवर्ण होना ।
faded *a.* विवर्ण ।
fading *n.* विवर्णता ।

failure *n.* विफलता ।
faint *a.* अस्पष्ट । धुँधला ।
—idea अस्पष्ट विचार ।
faintish *a.* अस्पष्ट-सा । धुँधला-सा ।
faintness *n.* अस्पष्टता । धुँधलापन ।
fairy *n.* परी । *a.* परियों का । काल्पनिक ।
—lamps मायानगर ।
—tale अद्भुतवार्ता । विचित्र वर्णन ।
fairydom *n.* गन्धर्वलोक ।
fairyism *n.* परियो में विश्वास ।
faith *n.* श्रद्धा । निष्ठा । विश्वास । धर्म, मत ।
—blind—अन्धविश्वास ।
—good—सद्भाव ।
faithful *a.* श्रद्धालु । निष्ठावान । विश्वसनीय ।
faithfully *ad.* श्रद्धापूर्वक । सद्भावतः ।
faithfulness *n.* श्रद्धालुता । विश्वसनीयता ।
faithless *a.* श्रद्धाहीन । अनिष्ठावान् । अविश्वासी
faithlessness *n.* श्रद्धाहीनता । अनिष्ठावत्ता । [अविश्वसनीयता ।
fall *n.* पतन । जलप्रपात ।
fallacious *a.* भ्रामक । भ्रान्तिमय । हेत्वाभासिक । [तर्कहीन । सदोष
—reasoning तर्काभास ।
fallaciousness *n.* भ्रान्ति । भ्रामकता । तर्कहीनता । सदोषता ।
fallacy *n.* भ्रान्ति । भ्रमजाल । तर्कहीनता । भ्रामक तर्क । हेत्वाभास । वाक्छल ।
—logical—तर्काभास ।
—material- वास्तविक । हेत्वाभास ।
—of accent पदाघात-दोष ।
—of accident परिस्थिति-दोष ।
false *a.* मिथ्या ।
—analogy सादृश्याभास । मिथ्या उपमान
—cause कारणाभास
—concord व्याकरणिक नियमोल्लंघन ।
—perception मिथ्या प्रतीति ।
—pride मिथ्याभिमान ।
—quantity छन्द में स्वर की अशुद्धता- [पूर्ण दीर्घता ।
—reason मिथ्या हेतु ।
—shame मिथ्या लज्जा ।
falsehood *n.* मिथ्योक्ति । मिथ्यात्व ।
falsely *ad.* मिथ्यतः ।
falseness *n.* मिथ्यात्व ।
falsidical *a.* मिथ्या अर्थ-द्योतक ।
falsifiable *a.* मिथ्या सिद्ध करने में सहज ।
falsification *n.* मिथ्या प्रदर्शन ।
falsifier *n.* मिथ्या सिद्धक ।
falsity *n.* मिथ्यात्व ।
faltering *n.* स्वर-भंग ।
fame *n.* यश, प्रसिद्धि, कीर्ति, ख्याति ।
famed *a.* प्रसिद्ध, विख्यात ।
fameless *a.* कीर्तिहीन, यशोहीन ।
familial *a.* कुलागत, कौटुम्बिक(गुण दोष आदि)।
familiar *a.* अंतरंग । सुपरिचित ।
familiarity *n.* अंतरंगता, सुपरिचय ।
familism *n.* पारिवारिक भावना । कुटुम्बवाद ।
family *n.* परिवार, कुटुम्ब, कुल ।
—of languages भाषा-परिवार ।
—of speech भाषा-कुल ।
—tree वंश-वृक्ष, वंशावली ।
famine *n.* दुष्काल, दुर्भिक्ष ।
famous *a.* विख्यात, प्रसिद्ध ।
famousness n. विख्याति, प्रसिद्धि । [धर्मान्ध ।
fanatic *n.* धर्मोन्मत्तजन, धर्मान्धजन । *a.* धर्मोन्मत्त,
fanatical *a.* धर्मोन्मादपूर्ण, धर्मान्धतायुक्त ।
fanaticism *n.* धर्मोन्माद, धर्मान्धता ।
fanatist *n.* धर्मोन्मादी ।
fancied *a.* कल्पनारचित । [भ्रांतिपूर्ण ।
fanciful *a.* काल्पनिक, कृत्रिम , कल्पनाशील ।
fancifulness *n.* काल्पनिकता, कृत्रिमता । कल्पनाशीलता । भ्रांतिपूर्णता ।
fancy *n.* कल्पना । कल्पनाशक्ति । भ्रान्ति । अभिरुचि । काल्पनिक । तथ्यरहित । तरंगी ।
—free प्रणयरहित ।
—man प्रणयी ।
—the—रसिक ।

fanfaron *a.* शेखीबाज ।
fanfaronade *n.* शेखी ।
fantasia *n.* कल्पनाप्रधान गीत ।
fantasm (ph-) *n.* मनोरथसृष्टि । तरंग, झक ।
fantastic (-al) (ph-) *n.* तरंगी, मनमौजी, झक्की । अद्भुत, अनोखा ।
fantasy (ph-) *n.* मनोरथ-सृष्टि । तरंग, झक ।
far *n.* अधिक मात्रा । दूरी । *ad.* अत्यंत । दूर ।
—famed सुविख्यात ।
—fetched यत्नकृत (उपमा, उदाहरण आदि) । दुरूह । बहुत दूर की कौड़ी ।
—reaching दूर व्यापी ।
—seeing दूरदर्शी ।
—sighted दूरदर्शी ।
farce *n.* परिहासजनक कार्य । प्रहसन ।
farceur *n.* प्रहसन-अभिनेता ।
farcical *a.* परिहासजनक । प्रहसनात्मक ।
farcicality *n.* परिहासात्मकता ।
farewell *n.* विदा ।
—address विदाई-पत्र ।
fascicle (-icule)(-iculus) *n.* (ग्रन्थ का) खण्डशः प्रकाशित भाग ।
fascinate *v.* मन्त्रमुग्ध करना ।
fascinating *a.* मन्त्रमुग्धकारी ।
fascination *n.* मन्त्रमुग्धता ।
fascinator *a.* मन्त्रमुग्धकारी ।
fascism *n.* अधिनायकवाद, उग्रराष्ट्रीयता ।
fascist *n.* अधिनायकवादी । उग्रराष्ट्रिक ।
fashion *n.* शोभाचार ।
fashionable *a.* शोभाचारी ।
fashionableness *n.* शोभाचारिता ।
fashionably *ad.* शोभाचारितः ।
fashioned *a.* शोभाचारीय ।
fastidious *a.* तुनुकमिजाज ।
fastidiousness *n.* तुनुकमिजाजी ।
fatal *a.* प्राणघातक । भाग्य-सम्बंधी ।
—thread जीवन की नियत अवधि ।
fatalism *n.* भाग्यवाद ।
fatalist *a.* भाग्यवादी ।
fatalistic *a.* भाग्यवादीय ।
fatality *n.* प्राणघातकता । भवितव्यता ।
fate *n.* भवितव्यता । भाग्य ।
fated *a.* भाग्य में बदा या लिखा ।
—ill—अभागा ।
—well—भाग्यवान् ।
fatuitous, fatuous *a.* बुद्धू ।
fatuity, fatuousness *n.* बुद्धूपन ।
faucal *a.* मुखविवर-सम्बंधी । कण्ठ्य ।
fauces *n.* मुखविवर । कण्ठ ।
fault *n.* अपराध । दोष । त्रुटि का उत्तरदायित्व ।
—finder छिद्रान्वेषी । दोषग्राही ।
—finding *n.* छिद्रान्वेषण । दोषनिरूपण ।
a. छिद्रान्वेषी । दोषनिरूपक । [युक्तता ।
faultiness *n.* अपराधिता । दोषपूर्णता । त्रुटि-
faultless *a.* निरपराध । दोषहीन । त्रुटिरहित ।
faultlessness *n.* अपराधहीनता । दोषहीनता ।
faulty *a.* सदोष । त्रुटिपूर्ण । [त्रुटिहीनता ।
fauna *a.* जीवजन्तु ।
faunal *a.* जीव-जन्तु-सम्बंधी ।
favour *n.* पक्षपात । अतिअनुग्रह । अनुकूल दृष्टि ।
favourable *a.* पक्षपातीय । अनुकूल । हितकर । स्वीकारात्मक ।
favourableness *n.* पक्षपातीयता । अनुकूलता ।
favourite *a.* प्रीतिभाजन । [स्वीकारात्मकता ।
favouritism *n.* पक्षपातता ।
fawner *n.* चाटुकार ।
fawning *a.* चाटुकार ।
feasibility *n.* शक्यता । सम्भाव्यता ।
feasible *a.* शक्य । सम्भाव्य ।
feat *n.* कौशलपूर्ण कार्य । *a.* कुशल ।
featness *n.* कुशलता ।
featural *a.* मुखाकृति-सम्बंधी ।
feature *n.* आकृति । नाट्यरूपक । समाचार-पत्रादि में महत्वपूर्ण स्तंभ आदि ।

—programme नाट्यरूपक ।
featureless *a.* लक्षणहीन । आकृतिहीन ।
featurely *a.* सुदर्शन ।
federacy *n* राज्यसंघ ।
federal *a.* संघीय । राज्यसंघ-संबंधी ।
federalism *n.* संघवाद ।
federalist *n.* संघवादी ।
federalization *n.* संघीकरण ।
federation *n.* संघ, संघबद्ध-समाज ।
federative *a.* संघीय, संघ से सम्बद्ध ।
feeble *a.* चरित्रहीन । प्रभावहीन । दुर्बल ।
—mindedness मानसिक दुर्बलता ।
feebleness *n.* चरित्रहीनता । प्रभावहीनता । दुर्बलता ।
feel *n.* संवेदना । *v.* संवेदना होना । सहानुभूति रखना । अनुभव करना । हार्दिक विश्वास होना ।
feeling *n,* संवेदनशीलता । भावना । संवेदना । धारणा । अनुभूति । *a.* संवेगात्मक । भावमय । संवेदनशील । हृदयानुभूत ।
—esthetic—सौन्दर्य-भावना ।
—fellow—बन्धुत्व-भावना ।
—good—सद्‌भावना ।
—moral—नैतिक भावना ।
—of activity क्रिया-भावना ।
—of reality वास्तविकता की भावना ।
—tone सांवेदनिक स्वर ।
feigning *n.* कपट-क्रिया ।
felicitation *n,* साधुवाद ।
felicitator *n.* साधुवादक ।
felicitous *a.* आह्लादित ।
felicitousness *n.* आह्लादपूर्णता ।
felicity *n.* आह्लाद । साधुवाद ।
fellow *n.* सहयोगी । संगी । बन्धु ।
—feeling बन्धुत्व-भावना ।
fellowship *n.* बन्धुत्व । संसर्ग । शोध-वृत्ति ।
female *n.* स्त्री, नारी । *a.* स्त्री-सम्बन्धी । नारी-विषयक । नारी जातीय ।
—rhyme 'ई' में समाप्त होनेवाली तुक ।
faminality, femineity *n.* स्त्रीत्व, नारीत्व ।
feminine *a.* स्त्रीवाची । नारी-जातीय ।
—ending ऐसी पंक्ति जिसमें बलाघात अन्तिम उपान्त्य अक्षर पर हो ।
—gender स्त्रीलिंग ।
—rhyme वह तुकान्त पद जिसमें दूसरे अक्षर पर स्वराघात न हो ।
feminineness, femininity, feminility *n.* स्त्रीत्व, नारीत्व ।
feminism *n.* स्त्रीवाद, नारीवाद ।
feminist *n.* स्त्रीवादी, नारीवादी ।
feminization *n.* नारीगुणारोपण ।
ferment *n.* विक्षुब्धता ।
fermentation *n.* विक्षोभ ।
fermentative *a.* विक्षोभशील ।
ferocious *a.* भयंकर । हिंस्र । क्रूर ।
ferociousness *n.* भयंकरता । क्रूरता ।
ferocity *n.* भयंकरता । क्रूरता । हिंस्रकता ।
fertile *a.* उर्वर ।
fertileness, fertility *n.* उर्वरता ।
fescennine *a.* अश्लील ।
—verses अश्लील व्यंग्य-रचना ।
festival *n* उत्सव । पर्व ।
festive *a.* उत्सव-सम्बन्धी ।
festivity *n.* उत्सव, पर्व । चहल-पहल ।
festoon *n.* तोरण, बन्दनवार ।
fetisheer, fetisher *n.* भूत-प्रेत-विश्वासी ।
fetishism *n.* भूत-प्रेत-विश्वास ।
fetishist *n.* भूत-प्रेत-विश्वासी ।
fetishistic *a.* भूत-प्रेत-विश्वास-सम्बन्धी ।
feudal *a.* सामन्तिक ।
—system सामन्त प्रणाली ।
feudalism *n.* सामन्तवाद ।
feudalist *n.* सामन्तवादी ।
feudalistic *a* सामन्तवादीय ।
feudality *n.* सामन्तता । सामन्तिक सिद्धान्त ।

feudalization *n.* सामन्तीकरण ।
feudary *a.* सामन्तीय ।
feudatory *n.* सामन्त । *a.* सामन्तीय ।
fickle *a.* चलचित्त ।
fickleness *n.* चलचित्तता ।
fiction *n.* कथा-साहित्य । कपोल-कल्पना ।
fictional *a.* कथा-साहित्य-सम्बन्धी ।
fictionist *n.* कथाकार ।
fictious *a.* कथा-साहित्य-सम्बंधी । काल्पनिक ।
—name कल्पित नाम ।
fictiousness *n.* काल्पनिकता ।
fictive *a.* कल्पित, कल्पनापूर्ण ।
fidelity *n.* (सत्य या तथ्य के प्रति) अटल दृढ़ता ।
—of reproduction अविकल अनुवाद।
field *n.* क्षेत्र । रणस्थल ।
figment *n.* मानसी सृष्टि । मनगढ़न्त वर्णन ।
figurable *a.* वर्णनीय । मूर्ति-रूप में परिवर्त्य ।
figural *a.* आकृति-सम्बन्धी ।
figurate *a.* आलंकारिक । मूर्तिमान, साकार ।
figuration *n.* रूप-रंग । रेखाचित्र, आकृति । लाक्षणिक वर्णन, रूपात्मक चित्रण । अलंकरण ।
figurative *a.* आलंकारिक । लाक्षणिक । चित्र-सम्बन्धी । अलंकार-मय ।
—language आलंकारिक भाषा ।
figurativenecs *n.* अलंकारिता । लाक्षणिकता।
figure *n.* आकृति । बाह्य आकार । रूप । प्रतिमा । चित्र । सदृश-स्वरूप । व्याकरणिक नियमों का सम्मत उल्लंघन । अलंकार । नाम-मात्र का अधिकारी ।
—of speech वाक्यालंकार ।
—similar—समरूप आकृति ।
figureless *a.* आकृतिहीन । आकारहीन ।
file *n.* संचिका । [अलंकार-शून्य ।
filiation *n.* भाषा-प्रशाखा ।
filing *n.* संचिकाबद्धकरण ।
film *n.* चलचित्र ।
filmic *a.* चलचित्रीय ।
filth *n.* गन्दे शब्द । अश्लीलता ।
filthy *a.* अश्लील । कुत्सित ।
final *n.* राग का प्रधान सुर । *a.* सुनिश्चित ।
—cause निश्चित प्रयोजन । [अन्तिम ।
—classification अन्तिम वर्गीकरण ।
finale *n.* अन्त । नाटक का अन्त । गीति-नाट्य
finalism *n.* उद्देश्यवाद । [की अन्तिम धुन ।
finality *n.* अन्तिमावस्था, समाप्ति ।
finally *ad.* अन्ततोगत्वा ।
finance *n.* राजस्व । वित्त ।
financial *a.* राजस्व-सम्बन्धी । वित्तीय ।
financier *n.* राजस्वविद् । वित्ताधिकारी ।
find *n.* खोज ।
findable *a.* खोज करने योग्य ।
finder *n.* खोजी ।
finding *n.* निष्कर्ष, परिणाम । खोज ।
fine *a.* मनोहर । उत्तम । उच्च(भाव)। परिष्कृत । सूक्ष्म । सुस्पष्ट, सुविचारित ।
—art ललित कला ।
fineness *n.* सूक्ष्मता । उत्तमता । सुस्पष्टता ।
finery *n.* बनाव, श्रृंगार । [परिष्कृतता ।
finger *n.* उँगली ।
—alphabet (अँगुलियों के) सांकेतिकवर्ण ।
—language स्पर्श भाषा ।
finical *a.* सुपरिष्कृत, सुसज्जित । आडम्बरयुक्त ।
finicality *n.* सुपरिष्कृतता, सुसज्जिता ।
finicalness *n.* आडम्बर । [आडम्बरयुक्तता ।
finish *n.* अन्त, समाप्ति । अन्तिमावस्था ।
finite *a.* समापक । परिमित, सीमाबद्ध ।
—form परिमित आकार ।
finiteness *n.* परिमित, परिमितता, सीमाबद्धता ।
fire *n.* अनल, पावक ।
—forest दावानल ।
—worship अग्निपूजा ।
firm *n.* दृढ़ । स्थिर ।
—opinion दृढ़ मत । स्थिर विचार ।
firmament *n.* अन्तरिक्ष, नभोमण्डल ।

firmamental *a.* अन्तरिक्षीय, नभोमण्डलीय।
firman *n.* राजाज्ञा-पत्र।
firmness *n.* दृढ़ता। स्थिरता।
first *a.* प्रधान। प्रथम। अत्युत्तम। स्वतःसिद्ध। मूल। *ad.* प्रथमतः सर्वप्रथम।
—class सर्वोच्च श्रेणी।
—hand knowledge स्वयंप्राप्त ज्ञान।
—person उत्तम पुरुष।
—principles मूल सिद्धान्त।
—rate उच्चतम वर्ग का।
—sound shift प्रथमवर्ण-परिवर्तन।
firstly *ad.* प्रथमतः।
fit *n.* काव्य-खण्ड। भ्रामर रोग। त्वरित आवेश। *a.* योग्य। उपयुक्त। स्वस्थ।
fitful *a.* आवेशयुक्त।
fitfulness *n.* आवेशमयता।
fitness *n.* उपयुक्तता। पात्रता। योग्यता।
fix *n.* असमंजस। *v.* निर्धारित करना, निश्चित करना। दृष्टि लगाना, ध्यान गड़ाना।
fixable *a.* निर्धार्य।
fixation *n.* निश्चयन, निर्धारण।
fixative *a.* स्थिरकर्त्ता, निर्धारितकर्त्ता।
fixed *a.* निर्धारित, निश्चित, नियत।
—idea स्थिर विचार।
—response निश्चित प्रतिक्रिया।
fixedness, fixity *n.* स्थिरता, निश्चलता, निश्चितता।
flaccid *a.* शक्तिहीन, निर्बल।
flaccidity *n.* शक्तिहीनता, निर्बलता।
flag *n.* झण्डा, ध्वज।
—white सन्धि-ध्वज।
flagitious *a.* जघन्य, नृशंस।
flagitiousness *n.* जघन्यता, नृशंसता।
flagrancy *n.* कुख्याति।
flagrant *a.* कुख्यात।
flair *n.* विवेक, आन्तरिक प्रेरणा।
flamboyancy *n.* भड़कीलापन, तड़क-भड़क।
flamboyant *a.* भड़कीला, तड़क-भड़कदार।
flame *n.* ज्योति-शिखा, लपट। आवेग।
flameless *a.* ज्योतिहीन। आवेगहीन।
flaming *a.* ज्योतिशील। प्रज्ज्वलित। आवेगयुक्त।
flamy *a.* ज्योतिर्युक्त। लपकदार। आवेगयुक्त।
flash *n.* कौंध। पिछले दृश्य का संक्षेप में प्रदर्शन। अप्रामाणिक भाषा। निरर्थक बातचीत। *a.* आडम्बरयुक्त। भड़कीला।
flashiness *n.* आडम्बर। भड़कीलापन।
flashy *a.* आडम्बरयुक्त। भड़कदार।
flat *a.* समतल। स्पष्ट। नीरस। प्रभावशून्य।
—rate एकभाव।
flatness *n.* नीरसता। स्पष्टता।
flatter *v.* मिथ्या प्रशंसा करना, चाटुकारी करना।
flatterer *n.* मिथ्या प्रशंसक, चाटुकार।
flattering *a.* मिथ्या प्रशंसात्मक, चाटुकारितापूर्ण।
flattery *n.* मिथ्या स्तुति, चाटूक्ति, चाटुकारिता।
flatulence (-cy) *n.* आडम्बर।
flatulent *a.* आडम्बरी।
flaunt *n.* दम्भ।
flaunter, flaunty *a.* दम्भी।
flaw *n.* त्रुटि, दोष। अपूर्णता। न्यूनता।
flawless *a.* त्रुटिविहीन, निर्दोष।
flawlessness *n.* त्रुटिहीनता, निर्दोषता।
flesh *n.* मांस। विषयासक्ति।
fleshliness *n.* मांसलता। विषयासक्ति। सांसारिकता। इन्द्रियलोलुपता।
fleshly *a.* विषयासक्त। सांसारिक। इन्द्रियलोलुप।
fleshy *a.* मांसल।
flexed *a.* नमित, लचीला।
flexibility *n.* नमनशीलता, लचीलापन।
flexible *a.* नमनशील, लचकीला।
flexility *n.* नमनशीलता, लचीलापन।
flexion *n.* रूपान्तर।
flexional *a.* रूपान्तरीय।
flexionless *a.* रूपान्तरशून्य।
flick *n.* चित्रपट। चलचित्र-प्रदर्शन।
flimsiness *n.* क्षुद्रता, नगण्यता, तुच्छता।

flimsy *a.* छुद्र, नगण्य, तुच्छ।
fling *n.* भावतरंग। ताण्डव नृत्य।
flint *n.* चकमक पत्थर। वज्र।
—hearted वज्रहृदय, कठोरहृदय।
flintiness *n.* वज्रहृदयता, कठोरहृदयता।
flinty *a.* कठोर, निर्दय। [ओछापन।
flippancy *n.* वाचालता। गाम्भीर्यहीनता।
flippant *a.* वाचाल। अगम्भीर। ओछा।
flippantness *n.* वाचालता। अगम्भीरता। ओछापन।
flirt *n.* चपला नारी। *v.* झूठा प्यार दिखाना। हाव-भाव दिखाना।
flirtation *n.* प्रेमलीला। झूठा प्रेम। हाव-भाव।
flirtatious *a.* झूठा प्रेमी या प्रेमिका। हाव-भाव वाला या वाली।
flirtish, flirty *a.* झूठा प्रेमी। दिखावटी प्रेम या हाव-भाव वाला।
flop *n.* (पुस्तक की) अचानक समाप्ति।
flora *n.* (विशिष्ट प्रदेश या युग की) वनस्पति।
floral *a.* वनस्पतीय।
floriate *v.* पुष्पों से सजाना।
floriated *a.* पुष्प-सज्जित।
floriation *n.* पुष्प-सज्जा।
florid *a.* पुष्पसज्जित। अलंकारयुक्त। अत्यलंकृत।
—speech शब्दाडम्बरयुक्त व्याख्यान।
—style अलंकृत शैली। [मयता।
floridity (-ness) *n.* पुष्पसज्जितता, अलंकार-
florilegium *n.* पुष्प-चयन। सुसंग्रह।
floruit *n.* अनुमानित जीवन-काल।
flory *a.* कृत्रिम, अलंकृत।
flourish *n.* विकास, वृद्धि। अलंकारयुक्त पद। अलंकारयुक्त वर्णन। अलंकृत भाषा या अभिव्यंजना। लेखन-सज्जा।
flourishing *a.* विकासशील।
flourishy *a.* अलंकृत पदयुक्त। आडम्बरपूर्ण।
flout *n.* ताना। *v.* ताना मारना।
flouter *n.* ताना मारनेवाला।

flow *n.* प्रवाह, धारा। प्रवृत्ति। सजीवता।
—of soul प्रिय संलाप।
—of spirit स्वाभाविक प्रफुल्लता।
flower *n.* पुष्प। विकास, यौवन, युवावस्था। अलंकारयुक्त शब्द। अलंकार। उत्तमांश।
—s of speech लच्छेदार भाषा।
flowered *a.* पुष्पित, विकसित। प्रफुल्लित।
floweriness *n.* पुष्पमयता। अलंकारपूर्णता।
flowerless *a.* पुष्पशून्य। अलंकारहीन।
flowery *a.* पुष्पमय। अलंकृत, अलंकारयुक्त।
—language आलंकारिक भाषा।
flowing *a.* प्रवाहपूर्ण। धारावाही।
flowingness *n.* प्रवाहपूर्णता। धारावाहिता।
fluctuant *a.* अस्थिर। उतार-चढ़ाववाला।
fluctuate *v.* अस्थिर होना। उतार-चढ़ाव करना।
fluctuating *a.* अस्थिर। उतरता-चढ़ता।
fluctuation *n.* अस्थिरता। उतार-चढ़ाव।
—of attention ध्यानास्थिरता।
—of the mind चित्तवृत्तीय अस्थिरता।
fluency *n.* वाक्पटुता। धाराप्रवाहिता।
fluent *a.* वाक्पटु। धाराप्रवाह। धाराप्रवाही।
fluenty *n.* धाराप्रवाह।
fluff *n.* अभिनय का वह भाग जो अभिनेता को
fluid *a.* तरल। प्रवाही। [ज्ञात न हो।
fluidity, fluidness *n.* तरलता, प्रवाहिता।
fluorescence *n.* प्रतिदीप्ति।
fluorescent *a.* देदीप्यमान।
fluster *n.* चित्तभ्रम, किंकर्तव्यविमूढ़ता।
flustery *a.* भ्रमितचित्त, किंकर्तव्यविमूढ़।
flustrate *v.* भ्रमितचित्त करना, किंकर्तव्य विमूढ़
flutter *n.* चित्तभ्रम। अति व्यग्रता। [करना।
flutterer *n.* चित्तभ्रमितकर्त्ता। व्यग्रकर्त्ता।
fluttering *a.* अस्थिर, व्यग्र।
—heart अस्थिरचित्त।
fluvialist *n.* नदीशास्त्रज्ञ।
fluviology *n.* नदीशास्त्र।
fly *n.* रंगमंच के ऊपर का स्थान।

—leaf पत्रावरण।
—sheet सहवर्ती-विज्ञापन।
fog *n.* कुहासा।
fogginess *n.* धुँधलापन। अस्पष्टता।
foggy *a.* कुहासावृत्त। अस्पष्ट।
fogram *n.* पुराणपंथी।
fogyism *n.* पुराणपंथ।
foible *n.* चरित्रहीनता।
folio *n.* पृष्ठ। पृष्ठ-संख्या।
folk *n.* जनसमूह, लोक।
—dance लोकनृत्य।
—literature लोकसाहित्य।
—lore लोकवार्ता, लोकविचार, लोकविश्वास, जनश्रुति।
—psychology जनमनोविज्ञान। लोकमनोविज्ञान।
—song लोकगीत।
—ways लोकरीति।
follower *n.* अनुचर। शिष्य। अनुयायी।
folly *n.* मूढ़ता।
fool *n.* भंड। विदूषक। *a.* मूढ़।
—'s paradise मनमोदक।
foolery *n.* मूढ़ता, प्रहसन।
foolocracy *n.* मूर्खों का राज्य।
foot *n.* पद। पदक्षेप। (छन्द) पाद। चरण।
—lights रंगमंच के सामने एक ओर से ढका हुआ प्रकाश।
—loose स्वच्छन्द।
—mark पदचिह्न।
—note पादटिप्पणी।
—print पदचिह्न।
– step पदचिह्न।
footing *n.* पादपीठ। आधार। स्थायित्व।
footle *n.* मूढ़ता। निरर्थक वार्तालाप।
fop *n.* छैला, बाँका।
fopling *n.* छैलापन, बाँकापन।
foppery *n.* छैलापन, बाँकापन।
foppish *a.* छैला, बाँका।
foppishness *n.* छैलापन, बाँकापन।
forbear *v.* सहनशील होना।
forbearance *n.* सहनशीलता।
force *n.* शक्ति, बल। प्रबलता, वेग। नियंत्रण शक्ति। मानसिक शक्ति। सबलता। *v.* खींचतान कर अर्थ लादना या निकालना।
—biological—जीवनबल।
—external—बाह्य बल।
forced *a.* यत्नकृत। क्लिष्ट।
forceful *a.* प्रभावशाली, ओजस्वी।
forcefulness *n.* प्रभावशालिता, ओजस्विता।
forceless *a.* प्रभावहीन, ओजरहित। निर्बल।
forcible *a.* प्रभावोत्पादक, ओजस्वी। बलशाली।
forcibleness *n.* प्रभावपूर्णता, ओजस्विता। बलशालिता।
forebode *v.* (अनिष्ट का) पूर्वज्ञान होना। भविष्य बतलाना।
forebodement *n.* (अनिष्ट का) पूर्वज्ञान। भविष्यकथन।
forecast *n.* पूर्वानुमान, भविष्यकथन। दूरदर्शिता
forefathers *n.* पूर्वज।
foreign *a.* वैदेशिक, विदेशीय, विदेशज। बाह्यस्थित आप्रासंगिक। अप्रस्तुत।
foreigner *n.* विदेश में उत्पन्न व्यक्ति। विदेशी-भाषाभाषी व्यक्ति।
foreignism *n.* विदेशानुसरण।
foreigness *n.* विदेशिता।
foreknowledge *n.* पूर्वज्ञान, भविष्यज्ञान।
forementioned *a.* पूर्वोल्लिखत, पूर्ववर्णित।
foremost *a.* सर्वोत्तम, सर्वोपरि। *ad.* सर्वप्रथमतः
foreordination *n.* पूर्वविधान, पूर्वनिश्चय।
forepleasure *n.* पूर्व सुख।
foreseeing *a.* पूर्वविचारक, भविष्यदर्शी।
foresight *n.* पूर्वविचार। अग्रदृष्टि, दूरदर्शिता।
foresighted *a.* पूर्वविचारक। अग्रदृष्टा, दूरदर्शी।
forestal *a.* वन्य।
forestation *n.* वनरोपण।
forester *n.* वनवासी। वन्य पशु-पक्षी।

forestry *n.* वन-विद्या ।
foretaste *n.* पूर्वोपभोग, पूर्वास्वाद ।
foretell *v.* पूर्वसूचना देना, भविष्य बतलाना ।
foreteller *n.* भविष्यवक्ता ।
forethought *n.* पूर्वविवेक, पूर्वविचार, पूर्व-
foretime *n.* प्राचीनकाल । [प्रयत्न । पूर्वदृष्टि ।
foretoken *n.* पूर्वाभास । पूर्वलक्षण ।
forewarning *n.* पूर्वसूचना । पूर्वप्रबोधन ।
foreword *n.* प्राक्कथन, उपोद्घात, प्रस्तावना ।
forgetful *a.* विस्मरणशील ।
forgetfulness *n.* विस्मरणशीलता ।
forgettable *a.* विस्मरणीय ।
forgetter *n.* विस्मरणकर्त्ता ।
forgiveness *n.* क्षमा ।
forgiver *n.* क्षमाकर्त्ता ।
forgiving *a.* क्षमाशील ।
forgivingness *n.* क्षमाशीलता ।
forlorn *a.* निरवलम्ब । हतभाग्य ।
forlornness *n.* निरवलम्बता । हतभाग्यता ।
form *n.* रूप, आकृति । प्रथागत विधि, रीति । निश्चित-शब्द । रचनाविन्यास । विधा । शब्द-रूप । तत्व ।
formal *a.* औपचारिक । विधिवत् । युक्तिसंगत । क्रमसंगत । तात्विक ।
formalism *n.* औपचारिकता, युक्तिसंगतता । विधिवत्ता, क्रमसंगतता ।
formalistic *a.* उपचारवादी, व्यवहारवादिता-सम्बधित । सात्विकता-संबंधित ।
formality *n.* औपचारिकता, व्यावहारिकता । विधिवत्ता । शिष्टाचार ।
formalization *n.* विधिसंगतीकरण, विधिवत्ती-
formally *ad.* उपचारात् । [करण ।
formation *n.* रचना । निर्माण । विन्यास ।
formational *a.* निर्माण-संबंधी । रचनात्मक ।
formative *a.* निर्माणशील । रचनात्मक । प्रत्यय-उपसर्ग-सम्बन्धी ।
—affix उपसर्ग-प्रत्यय-रचनात्मक अनुबंध ।

formed *a.* निर्मित । रचित । [प्रथमोक्त ।
former *a.* गतकालीन, पूर्वकालीन । पूर्वोक्त ।
formless *a.* निराकार । आकृतिशून्य । रूपहीन ।
formlessness *n.* निराकारत्व, आकृतिशून्यता
formula *n.* सूत्र, संकेत । सिद्धांत । [रूपहीनता ।
—fundamental—मूल सूत्र ।
—general—साधारण सूत्र ।
—graphic—चित्र-संकेत ।
—structural—रचना-संकेत ।
formulable *a.* संविन्यसनीय । सूत्रबद्धनीय ।
formularization *a.* संविन्यसनीयता । सूत्रीकरण
formulary *n.* सूत्रसमूह, नियमसंहिता ।
a. सूत्र-संबंधी ।
formulate *v.* सूत्रबद्ध करना । संविन्यस्त करना ।
formulated *a.* सूत्रित ।
formulation *n.* सूत्रीकरण । संविन्यास ।
formulism *n.* रूढ़िवाद ।
formulist *n.* रूढ़िवादी ।
formulistic *a.* रूढ़िविषयक, रूढ़िगत ।
fortissimo *ad.* उच्च स्वर में ।
fortnightly *a.* पाक्षिक ।
fortuitism *n.* भाग्यवाद ।
fortuitist *n.* भाग्यवादी ।
fortuitous *a.* भाग्याधीन ।
fortuitousness *n.* भाग्याधीनता ।
fortuity *n.* भाग्याधीनता ।
fortunate *a.* भाग्यवान ।
fortunateness *n.* भाग्यवत्ता ।
fortune *n.* भाग्य, संयोग । भवितव्यता । ऐश्वर्य ।
—F भाग्यदेवी ।
—teller ज्योतिषी । [ऐश्वर्यहीन ।
fortuneless *a.* भाग्यहीन, हतभाग्य, अभागा ।
fossil *n.* (प्रागैतिहासिक) जीवावशेष, पाषाणीभूत द्रव्य । *a.* प्रागैतिहासिक, पाषाणीभूत ।
fossilation *n.* पाषाणीकरण ।
fossiliferous *a.* पाषाणित ।
fossilize *v.* पाषाण बनाना या होना ।

foul *a.* अश्लील । *ad.* नियमविरुद्ध ।
—language अपशब्द ।
—mouthed दुर्भाषी ।
foundation *n.* नींव । संस्थापन । आधार । मूल
foundational *a.* आधारात्मक । मौलिक ।
founder *n.* संस्थापक ।
—member संस्थापक सदस्य ।
foundership *n.* संस्थापकत्व ।
foundress *n.* संस्थापिका ।
fountain *n.* निर्झर, उत्स । स्रोत ।
—head आदिकारण, मूलस्रोत ।
fraction *n.* अंश । भिन्न ।
fractional (-ary) *a.* आंशिक, भिन्नात्मक ।
fragile *a.* सुभेद्य, भंगुर ।
fragileness, fragility *n.* सुभेद्यता । भंगुरता ।
fragment *n.* खण्ड, अपूर्ण अंश । [खण्डात्मक ।
fragmental (-tary) *a.* अंशात्मक, आंशिक,
fragmentation *n.* अपखण्डन । अंगीकरण ।
fragrance (-cy) *n.* सुरभि ।
fragrant *a.* सुरभित ।
frail *a.* दुश्चरित्र । अनैतिक । दुर्बल ।
frailness, frailty *n.* दुश्चरित्रता, अनैतिकता,
franchise *n.* मताधिकार, नागरिकता । [दुर्बलता
frangibility *n.* नश्वरता, भंजनीयता ।
frangible *a.* नश्वर, भंजनीय ।
frank *a.* निष्कपट । स्पष्टभाषी ।
frankness *n.* निष्कपटता । स्पष्टभाषिता ।
frantic *a.* क्रोधोन्मत्त ।
fraternal *a.* बन्धुवत् ।
fraternity *n.* बन्धुत्व ।
fraud *n.* धूर्तता । परिवंचना, प्रवंचन । छल ।
froudful *a.* धूर्ततापूर्ण, परिवंचनापूर्ण ।
froudulent *a.* छलयुक्त । धूर्त, प्रवंचक । छलपूर्ण
free *a.* स्वतंत्र । बन्धनहीन । निर्बाध । अनाक्षरिक (अनुवाद) । उन्मुक्त । निःशुल्क ।
—hand drawing मुक्तहस्त चित्रकारी ।
—list निःशुल्क सूची ।
—love उन्मुक्त प्रेम ।
—of charge निःशुल्क ।
—spoken स्पष्टवक्ता ।
—thinker स्वतंत्र विचारक ।
—thinking मुक्त चिन्तन ।
—thought स्वतंत्र विचार ।
—will यथेच्छा, स्वेच्छा ।
freedom *n.* स्वतंत्रता । स्पष्टवादिता । कार्य-स्वातंत्र्य । कर्त्तव्यमुक्ति ।
—ethical—नैतिक स्वातंत्र्य ।
—of action कार्य-स्वातंत्र्य ।
—of conscience विवेक स्वातंत्र्य ।
—of expression अभिव्यंजन स्वातंत्र्य ।
—of press मुद्रण-स्वातंत्र्य ।
—of speech भाषण-स्वातंत्र्य ।
—of thought विचार-स्वातंत्र्य ।
—of will इच्छा-स्वातंत्र्य ।
freeness *n.* स्वतंत्रता, निर्विघ्नता ।
freer *n.* स्वतंत्रकर्त्ता ।
frenzied *a.* उन्मत्त ।
frenzy *n.* उन्मत्तता ।
frequency *n.* आवृत्ति ।
fricative *n.* घर्षक । घर्षी व्यंजन ।
friction *n.* घर्षण । संघर्ष ।
frictional *a.* घार्षणिक । संघर्षी । प्रतिरोधात्मक ।
frictionless *a.* घर्षणरहित, संघर्षहीन, प्रतिरोध-शून्य ।
frivolity, frivolousness *n.* निष्फलता, क्षुद्रता
frivolous *a.* क्षुद्रतायुक्त । निष्फल ।
frolic *n.* परिहास, केलिक्रीड़ा ।
a. परिहासशील, केलि-कौतुकी ।
frolicsome *a.* परिहासशील, केलिप्रिय ।
frolicsomeness *n.* परिहासशीलता, केलिप्रियता
front *n.* सम्मुखभाग । सामना । ललाट ।
—page (पत्र का) मुखपृष्ठ ।
frontal *n.* ललाट । *a.* ललाट-सम्बन्धी ।
frontier *n.* सीमान्त ।

frontispiece *n.* मुखपृष्ठचित्र ।
frost *n.* तुषार । उत्साहहीनता ।
frosted *a.* तुषाराच्छन्न । उत्साहहीन ।
frostiness *n.* तुषाराच्छन्नता । उत्साहहीनता ।
frosty *a.* तुषाराच्छन्न, उत्साहहीन ।
froth *n.* फेन । निःसार ।
frothiness *n.* फेनपन । निःसारता ।
frothy *a.* फेनिल । निःसार ।
frown *n.* भ्रू भंगिमा ।
frowning *a.* भ्रू भंगिमायुक्त ।
frugal *a.* मितव्ययी ।
frugality (-ness) *n.* मितव्ययिता ।
fruit *n.* फल । परिणाम । कर्मफल ।
fruitarian *n.* फलाहारी ।
fruitful *n.* उर्वर । फलदायक । लाभदायक ।
fruitfulness *n.* उर्वरत्व । लाभजनकता ।
fruition *n.* सुखोपभोग ।
fruitive *a.* सुखोपभोग-सम्बन्धी ।
fruitless *a.* निष्फल । निरर्थक ।
fruitlessness *n.* निष्फलता, निरर्थकता ।
frustrate *v.* भग्नाश करना । *a.* भग्नाश ।
frustration *n.* भग्नाशा ।
frustrative *a.* भग्नाशकारी ।
fugacious *a.* अस्थिर ।
fugacity *n.* अस्थिरता । [रुचि का । पलायनशील
fugitive *a.* परिवर्तनशील । क्षणस्थायी । अस्थायी
fugitiveness *n.* परिवर्तनशीलता । पलायन-
fugue *n.* स्वरसंगत पद । [शीलता ।
fuguist *n.* स्वरसंगत पदकार ।
fulfiller *n.* निर्वाहक । पूर्णकर्त्ता । पूरक ।
fulfilment *n.* निर्वाह, पूर्णता, पूरण ।
fulgency *n.* द्युति, दीप्ति ।
fulgent *n.* द्युतिमान्, दीप्तिमान् ।
fulgor *n.* कान्ति, चमक ।
fulgorous *a.* प्रकान्त, चमकदार ।
fulgurant *a.* कौंधनेवाला ।
full *a.* पूर्ण । समग्र । भावमय । पूरित । भरपूर । तल्लीन । पर्याप्त । *ad.* पूर्णतया ।
—blown पूर्ण विकसित ।
—grown पूर्ण वयस्क ।
—in—पूर्ण विवरण के साथ ।
—of life प्राणमय । सजीव ।
—point or stop पूर्ण विराम ।
ful(l)ness *n.* परिपूर्णता । समग्रता । पर्याप्तता । तल्लीनता । भावमयता ।
—of the heart संवेगपूर्णता ।
fulmination *n.* निन्दा ।
fulminatory *a.* निन्दात्मक ।
fulsome *a.* घृणोत्पादक । नीरस ।
fulsomeness *n.* घृणात्मकता । नीरसता ।
fun *n.* कौतुक । तमाशा । हँसीमजाक ।
function *n.* समारोह । कार्य । *v.* क्रिया करना ।
functional *a.* क्रियाशील । कार्यात्मक ।
—unity क्रियात्मक एकता ।
functionary *n.* कार्य-निर्वाहक ।
functionless *a.* कार्यविहीन ।
fundamental *n.* प्रधानतत्व । *a.* मौलिक । मूलभूत । प्राथमिक । अनिवार्य । प्रधान ।
—cause मूल कारण ।
—formula मूल सूत्र ।
—note मूल स्वर ।
—principles मूल सिद्धान्त ।
—rights मौलिक अधिकार ।
—tone मूल स्वर ।
fundamentalism *n.* मूलसिद्धान्तवाद ।
fundamentalist *n.* मूलसिद्धान्तवादी ।
fundamentality *n.* मौलिकता । प्राथमिकता । प्रधानता ।
fundamentally *ad.* मौलिकतः । मूलतः । अनिवार्यतः । प्रधानतः ।
funeral *n.* शवयात्रा । अन्त्येष्टि-संस्कार ।
funerary *a.* शवयात्रा-संबंधी । अन्त्येष्टि-सम्बंधी ।
funniness *n.* हास्यजनकता । विनोदशीलता ।
funny *a.* हास्यजनक । विनोदशील ।

furiosity, furiousness *n.* क्रोधोन्मत्तता ।
furious *a.* क्रोधोन्मत्त ।
furniture *n.* सज्जा-सामग्री ।
—of shelves पुस्तकें ।
—of one's mind ज्ञान ।
fustian *n.* आडम्बरपूर्ण रचना । शब्दाडम्बर ।
a. शब्दाडम्बरपूर्ण ।
fustianist *n.* शब्दाडम्बरप्रिय ।
futile *a.* निःसार । प्रभावहीन । निरर्थक ।
fulility *n.* निःसारता । प्रभावहीनता । निरर्थकता ।
future *n.* भविष्य । भविष्यत् काल ।
—life, state भावी जीवन । पारलौकिक [जीवन ।
—tense भविष्यत् काल ।
furtureless *a.* भविष्यशून्य । हताश ।
futurism *n.* भविष्यवाद ।
futurist *n.* भविष्यवादी ।
futurition *n.* भविष्यवाद । [भावी घटनाएँ ।
futurity *n.* आगामी समय । पारलौकिक जीवन ।

G

Gaberlunzie *n.* रमता साधु ।
gag *n.* हास्योत्पादित स्थिति ।
gain *n.* सम्पत्ति-लाभ । अभिवृद्धि । उपलब्धि ।
gainable *a.* उपलभ्य ।
gainer *n.* उपलब्धक ।
gainful *a.* लाभकर । लाभदायक ।
gainfulness *n.* लाभकरता । लाभदायकता ।
gainings *n.* उपलब्धियाँ ।
galactic *a* आकाशगङ्गा-सम्बंधी ।
galaxy *n.* आकाशगङ्गा ।
gallant *a.* वीर । प्रेमप्रवण ।
gallantness *n.* वीरता । प्रेम-प्रवणता ।
gallantry *n.* वीरता । प्रेम-कला । प्रेमालाप ।
gamble *n.* द्यूतक्रीड़ा । अक्षक्रीड़ा ।
gambler *n.* द्यूतकार ।
gamblesome *a.* द्यूतप्रिय ।
gambling *n.* द्यूत ।
gamut *n.* सरगम ।
garbage *n.* अश्लील साहित्य ।
garland *n.* माला । पद्यमाला ।
garnish *n.* साहित्यिक सज्जा । अलंक्रिया ।
garnisher *n.* आलंकारिक ।
garnishing *n.* अलंकरण ।
garnishry *n.* अलंकार । आभूषण ।
garrulity *n.* वाचालता ।
garrulous *a.* वाचाल ।
gascon, gasconader *n.* दम्भी । डींगिया ।
gasconade *n.* दम्भ । डींग ।
gassiness *n.* शब्दाडम्बर ।
gassy *a.* शब्दाडम्बरयुक्त ।
gaudiness *n.* तड़क-भड़क ।
gaudy *a.* तड़क-भड़कदार ।
gazette *n.* राजपत्र ।
gazetted *a.* राजपत्रित ।
gazetteer *n.* भौगोलिक शब्दकोश ।
geck *n.* उपहासपात्र । उपहासात्मक संकेत ।
gemmology *n.* रत्नविज्ञान ।
gemmy *a.* रत्नजटित ।
gen *n.* विश्वस्त समाचार ।
gender *n.* लिंग ।
—feminine—स्त्रीलिंग ।
—masculine—पुंलिंग ।
genderless *a.* लिंगरहित ।
genealogical *a.* वंशपरम्परागत ।
—classification वंशानुक्रम वर्गीकरण ।
—tree वंशावली ।
genealogically *ad.* वंशानुक्रमतः ।
genealogist *n.* वंशावलीप्रणेता, वंशक्रमज्ञ ।
genealogy *n.* वंशानुक्रम । वंश-परम्परा ।
general *n.* सामान्य सिद्धान्त । *a.* सामान्य, व्यापक । वर्गसामान्य । सार्वजनीन ।
—ability सामान्य योग्यता ।
—classification सामान्य वर्गीकरण ।
—concept सामान्य प्रत्यय ।
—consciousnesss सामान्य जागृति ।

—election साधारण निर्वाचन ।
—factor सामान्य तथ्य ।
—good सर्वहित ।
—grammar सामान्य व्याकरण ।
—in—सामान्यतः ।
—idea सामान्य विचार ।
—intelligence सामान्य बुद्धिमत्ता ।
—law व्यापक नियम ।
—memory सामान्य स्मृति ।
—notion सामान्य प्रत्यय ।
—opinion साधारण (लोक) मत ।
—practice लोकाचार ।
—psychology सामान्य मनोविज्ञान ।
—public जन-साधारण ।
—reader सामान्य पाठक ।
—synthesis सामान्य संहिति ।
—term सामान्य वाचक पद, सामान्य पद ।
—will सामाजिक ईहा ।
generalised *a.* सामान्यीकृत ।
generalism *n.* जनमत ।
generality *n.* सामान्य धर्मता, सामान्यता, व्यापकता । सामान्य सिद्धान्त ।
generalizable *a.* सामान्यानुमेय ।
generalization *n.* सामान्यानुमान, सामान्यीकरण, सामान्य सिद्धान्त ।
generalized *a.* व्यापकीकृत, सामान्यीकृत ।
generally *ad.* सामान्यतः । अधिकांशतः ।
—speaking सामान्यतः
generation *n.* युग, पीढ़ी ।
generic *a.* जातिगत, वर्गगत ।
—property जातीय अनुगुण ।
generosity *n.* उदारता ।
generous *a.* उदार ।
generousness *n.* उदारता ।
genesic *a.* उत्पत्ति-विषयक ।
genesiology *n.* उत्पत्ति-शास्त्र ।
genesis *n.* उत्पत्ति । मूलरूप ।
genethlialogy *n.* जन-सृष्टि ।
genetic *a.* उत्पत्ति-सम्बंधी ।
—classification पारिवारिक वर्गीकरण ।
geneticist *n.* उत्पत्ति-विज्ञानी ।
genetics *n.* उत्पत्ति-विज्ञान ।
genial *a.* प्रसन्नचित्त । रुचिर ।
geniality *n.* प्रसन्नचित्तता । रुचिरता ।
genital *a.* जनन-सम्बन्धी ।
genitival *a.* सम्बन्धकारकीय ।
genitive case *n.* सम्बन्धकारक ।
geniture *n.* जनन । उत्पत्ति ।
genius *n.* प्रतिभाशाली व्यक्ति । प्रतिभा ।
genteel *a.* अभिजात ।
genteelism *n.* मृदु भाषा ।
genteelness *n.* अभिजातता ।
gentile *a.* मूर्तिपूजक ।
gentiledom *n.* मूर्तिपूजकवर्ग ।
gentilism *n.* मूर्तिपूजा ।
gentilitial *a.* अभिजात ।
gentility *n.* आभिजात्य ।
—shabby—आभिजात्य आडम्बर ।
genuine *a.* प्रमाणयुक्त । स्वाभाविक । विशुद्ध ।
genuineness *n.* प्रामाणिकता । स्वाभाविकता । विशुद्धता ।
geocentric *a.* भू-केन्द्रीय ।
geocentricism *n.* भू-केन्द्रवाद ।
geochemist *n.* भू-रसायनज्ञ ।
geochemistry *n.* भू-रसायन ।
geodesist *n.* भू-मापनविद् ।
geodesy *n.* भू-मापनविद्या ।
geodetical *a.* भू-मापन-सम्बन्धी ।
geognostic *a.* भू-गर्भविद्या - सम्बन्धी ।
geognosy *n.* भू-गर्भविद्या ।
geogonic *a.* भू-रचनाशास्त्र-विषयक ।
geogony *n.* भू-रचनाशास्त्र ।
geographer *n.* भूगोलशास्त्री ।
geographic *a.* भौगोलिक ।
geography *n.* भूगोलशास्त्र ।

—general—साधारण भूगोल ।
—physical—प्राकृतिक भूगोल ।
geolatry *n.* भू-पूजन ।
geologic *a.* भू-गर्भ-सम्बंधी ।
geologist *n.* भू-गर्भ-शास्त्री ।
geologize *v.* भू-तत्वान्वेषण करना ।
geology *n.* भू-गर्भशास्त्र ।
geomancer *n.* भू-शकुनशास्त्री ।
geomancy *n.* भू-शकुनशास्त्र ।
geomantic *a.* भू-शकुन-सम्बन्धी ।
geometer *n.* रेखागणितज्ञ ।
geometric (-ical) *a.* रेखागणितीय ।
geometry *n.* रेखागणित ।
geomorphology *n.* भू-पटल-रचना ।
geophysical *a.* भू-भौतिकशास्त्र-सम्बन्धी ।
geophysics *n.* भू-भौतिकशास्त्र ।
geopolitics *n.* भौगोलिक राजनीति ।
geoponic *n.* कृषिशास्त्र-सम्बन्धी ।
geoponics *n.* कृषिशास्त्र ।
geosphere *n.* भू-खण्ड ।
geostatics *a.* भू-स्थितिशास्त्र ।
geotectonic *n.* भू-रचना-सम्बन्धी ।
geratology *n.* ह्रास-विद्या ।
germ *n.* अंकुर । कीटाणु । मूल दशा ।
germination *n.* अंकुरण ।
gerund *n.* क्रियावाचक संज्ञा, संज्ञार्थक क्रिया ।
gerundial *a.* क्रियावाचक संज्ञा-सम्बन्धी ।
gerundive *a.* क्रियावाचक संज्ञा का ।
gest *n.* अंगविक्षेप, संकेत ।
gestic *a.* अंगविक्षेपात्मक, संकेत-सम्बन्धी ।
gesticulate *v.* अंगचालन से आशय व्यक्तकरना ।
gesticulation *n.* अंगविक्षेप,हाव । आशयव्यंजक अंगचालन ।
gesticulative (-tory) *a.* संकेतसूचक, हावपूर्ण।
gesticulator *n.* अंगविक्षेपक ।
gestural *a.* अंगविक्षेप-विषयक, अंगचेष्टा-संबंधी
gesture *n.* अंगविक्षेप, भावभंगी ।[मुद्रा-विषयक ।

—language सांकेतिक भाषा ।
ghastliness *n.* भयानकता ।
ghastly *a.* भयानक ।
ghost *n.* प्रेत, प्रतिच्छाया । क्रीतलेखक ।
—word कूटशब्द ।
ghosthood *n.* प्रेतत्व ।
ghostlike *a.* प्रेततुल्य ।
ghostliness *n.* प्रेतत्व ।
ghostly *a.* प्रेत-सम्बन्धी ।
giant *n.* असाधारण पुरुष । भीमकाय व्यक्ति, दैत्य । *a.* असाधारण, भीमकाय, दैत्याकार ।
giantess *n.* दैत्या ।
giantism *n.* भीमकायता, दैत्यता ।
giantlike *a.* भीमकाय, दैत्याकार ।
giantship *n.* असाधारणता, भीमकायत्व, दैत्यता ।
giddiness *n.* ओछापन ।
giddy *a.* ओछा ।
—brained विचारशून्य ।
gift *n.* उपहार, उपहार की वस्तु । नैसर्गिक प्रतिभा ।
gifted *a.* नैसर्गिक प्रतिभायुक्त ।
gigantean *a.* भीमकाय ।
gigantic *a.* भीमकाय ।
gigantism *n.* भीमकायता ।
gigantology *n.* दैत्यविज्ञान ।
giggle *n.* अशिष्ट हास्य ।
giggler *n.* अशिष्ट हास्यकर्त्ता ।
gimcrack *n.* नुमाइशी चीज ।
gimcracky *a.* नुमाइशी ।
girouette *n.* अवसरवादी ।
gist *n.* निष्कर्ष, सारांश ।
glacial *a.* हिमोत्पन्न ।
—epoch, era, period हिमयुग ।
glacialist *n.* हिमक्रिया-विज्ञानी ।
glaciated *a.* हिमाच्छादित ।
glaciation *n.* हिमाच्छादन ।
glacier *n.* हिमनदी ।
glaciered *a.* हिमाच्छादित ।

glaciology *n.* हिमक्रिया-विज्ञान ।
gladiator *n.* वाक्पटु ।
gladiatorial *a.* वाक्पटुता ।
glamorous *a.* आकर्षक, इन्द्रजाल-सम्बन्धी ।
glamour *n.* इन्द्रजाल । आकर्षक सौन्दर्य । चका-
glance *n.* दृष्टिपात, चितवन । [चौंध ।
—sidelong—कटाक्ष ।
glare *n.* प्रभा, चकाचौंध । जगमगाहट ।
glaring, glary *a.* प्रभापूर्ण चौंधियानेवाला,
—mistake भयंकर भूल । [चमकीला ।
glaringness *n.* प्रभापूर्णता, चकचौंधियाहट,
glaze *n.* ओप । [चमकीलापन ।
glazed *a.* ओपपूर्ण ।
gleam *n.* प्रभा, झलक, चमक । [चमकनेवाला ।
gleaming, gleamy *a.* प्रभासमान, झलकीला,
gley *v.* कटाक्ष करना । *a.* ऐंचाताना ।
gleyed *a.* ऐंचाताना ।
glib *a.* मसृण । वाक्चपल । प्रवाहपूर्ण ।
glibness *n.* मसृणता । वाक्चापल्य, प्रवाहपूर्णता ।
glide *n.* संक्रामक, ध्वनिविकार, श्रुति ।
—off पश्चात् श्रुति ।
—on पूर्व श्रुति ।
glimmer *n.* मन्द प्रकाश, झलक । अस्पष्ट विचार
glimmering *n.* मन्द प्रकाश । अस्पष्ट विचार ।
a. मन्द । अस्पष्ट ।
glimmery *a.* मन्द प्रकाशी । अस्पष्ट विचारवाला ।
glimpse *n.* झलक ।
glisten *n.* जगमगाहट । *v.* जगमगाना ।
glistening *a.* जगमगाता हुआ ।
glister *n.* दमक ।
glistering, glittering *a.* दमकता हुआ ।
glitter *n.* दमक । *v.* दमकना ।
glittery *a.* दमकदार ।
gloam *v.* सँझलौका होना ।
gloaming *n.* सँझलौका ।
gloat *v.* वासना की दृष्टि से देखना ।
—over मोहित होना ।

global *a.* भूगोलकीय । सार्वभौम ।
globate *a.* भूगोलाकार ।
globe *n.* भूगोलक ।
—trotter भू-पर्यटक ।
—trotting भू-पर्यटन ।
globoid, globose *a.* गोलाकार ।
globosity *n.* गोलाई ।
globular *a.* भूगोलाकार ।
globularity *n.* भूगोलकता ।
globule *n.* लघुगोलक ।
globy *a.* भूगोलाकारीय ।
gloom *n.* धुंध । उदासी ।
gloominess *n.* धुँधलापन । उदासीनता ।
gloomy *a.* धुँधला । उदासीन ।
glorification *n.* यशःगान । वर्चस्वन ।
glorified *a.* यशस्वी । वर्चस्वी ।
gloriole *n.* प्रभामण्डल ।
glorious *a.* यशस्वी । वर्चस्वी ।
gloriousness *n.* यशस्करता । वर्चस्विता ।
glory *n.* प्रभामण्डल । दिव्य ज्योति । यश । वर्चन ।
gloss *n* भाष्य । टिप्पणी । टीका । शब्दकोश ।
निराधार व्याख्या । *v.* पादटिप्पणी या पार्श्व-
टिप्पणी लिखना । निराधार अर्थ करना ।
glossal *a.* जिह्वीय ।
glossarial *a.* शब्दकोशीय ।
glossarist *n.* शब्द-संकलयिता । शब्द-कोशकार
glossary *n.* टिप्पणी । शब्द-संग्रह । विशिष्ट
शब्दकोश ।
glossator, glosser *n.* भाष्यकार । वाच्यान्तर-
glossiness *n.* ऊपरी चमक-दमकपन । [कार ।
glossographer *n.* भाष्यकार । वाच्यान्तरकार ।
टिप्पणीकार । [शब्दकोश-रचना ।
glossography *n.* भाष्य-रचना । टिप्पणी-लेखन,
glossologist *n* शब्द-विज्ञ ।
glossology *n.* शब्द-विज्ञान । [मुखी ।
glottal, glottic *a.* अलिजिह्वीय । स्वरयन्त्र-
glottis *n.* अलिजिह्वा । स्वरयंत्रमुख । कंठद्वार ।

glottology *n.* तुलनात्मक शब्दविज्ञान।
glout *n.* उद्विग्नता। *v.* उद्विग्न होना।
gloze *v.* चापलूसी करना।
glozer *n,* चापलूस।
glutton *n.* स्वाध्यायप्रेमी, ग्रन्थप्रिय।
glyph *n.* उत्कीर्णन। [उत्कीर्ण।
glyphic *n.* चित्र-लिपि। *a.* चित्र-लिपि-सम्बंधी।
glyphograph *n.* उत्कीर्ण-फलक। उत्कीर्ण-
glyphographer *n.* उत्कीर्णक। [लेखन।
glyphography *n.* उत्कीर्णनकला।
glyptic *a.* उत्कीर्णन-सम्बंधी।
glyptics *n.* उत्कीर्णनकला।
glyptotheca *n.* मूर्तिकला-भवन।
gnome *n.* सूत्र।
gnomic *a.* सूत्रबद्ध। सूत्र-सम्बंधी। संक्षिप्त।
gnomology *n.* सूत्र-संग्रह।
gnosiology, gnosis *n.* अध्यात्म-ज्ञान।
gnostic *a.* अध्यात्म-ज्ञान-संबंधी।
gnosticism *n.* ज्ञेयवाद।
god *n.* ईश्वर।
—fearing धर्मभीरु।
—gifted प्रतिभासम्पन्न।
—of heaven स्वर्ग का अधिष्ठाता।
—of hell नरक का अधिष्ठाता।
—of love प्रेम-देवता।
—of sea समुद्रदेव।
—of war युद्ध-देवता।
—send ईश्वरीय दान।
—'s truth निरपेक्ष सत्य।
goddess *n.* देवी।
—of corn कृषिदेवी।
—of heaven स्वर्ग की देवी।
—of love प्रेमदेवी।
—of war युद्धदेवी।
—of wisdom बुद्धिदेवी, सरस्वती।
godhead *n.* देवत्व, ईश्वरत्व।
—the—देवी-देवता।
godhood *n.* देवत्व।
godless *a.* नास्तिक।
godlessness *n.* नास्तिकता।
godlike *a.* देवोपम। दिव्य। देवोचित।
godliness *n.* धार्मिकता। भक्तिमत्ता।
godly *a.* धर्मात्मा। भक्तिमान्।
godship *n.* देवत्व।
godward *a.* देवार्पित। ईश्वरोन्मुख।
godwards *ad.* ईश्वरोन्मुख।
gold *n.* सुवर्ण, सोना। *a.* स्वर्णिम।
—dust स्वर्णधूलि।
—fever स्वर्णोन्माद।
—foil स्वर्णपत्र।
—plate स्वर्णपट्टण।
golden *a.* स्वर्णिम। महत्वपूर्ण।
—age सतयुग, स्वर्णयुग। समृद्धिकाल।
—jubilee स्वर्ण-जयन्ती।
—wedding विवाह की पच्चीसवीं वर्षगाँठ
good *a.* उत्तम। सुखकर। योग्य। सुजन। *n.* हित
—conscience सद्विचार।
—faith सद्भाव।
good-folk *n.* अप्सराएँ।
goodness *n.* उत्तमता। साधुता।
goodwill *n.* सद्भावना। हितेच्छा। साख।
gorgeous *a.* अलंकृत (शैली)।
gorgeousness *n.* आलंकारिकता।
gossip *n.* जनप्रवाद। जल्पक।
gossiper *n.* वार्तारसिक। जल्पक।
gossipry *n.* वार्ता। जल्प।
gossipy *a.* जल्पकीय।
govern *v.* शासन करना। अन्वित करना।
governability *n.* शासन-योग्यता।
governable *a.* शासन-योग्य।
governance *n.* शासन-व्यापार।
governed *a.* शासित।
governess *n.* शासिका। अध्यापिका।
governing *a.* शासी।

government *n.* शासन, शासनसत्ता।
governmental *a.* शासन-सन्बन्धी।
governor *n.* शासक। राज्यपाल।
grace *n.* लालित्य, शोभा। ईश्वर-कृपा।
graceful *a.* ललित, शोभन।
gracefulness *a.* लालित्य, शोभापूर्णता।
graceless *a.* लालित्यरहित, शोभाहीन।
gracelessness *n.* लालित्यहीनता, शोभाहीनता।
graciosity *n.* करुणाशीलता, कृपालुता।
gracious *a.* करुणामय, कृपालु।
graciousness *n.* करुणाशीलता, कृपालुता।
gradation *n.* श्रेणी-व्यवस्था, क्रम-विन्यास, वर्गीकरण। अपश्रुति, स्वरानुक्रम।
gradational, gradatory *a.* श्रेणीपरक,
gradationed *a.* श्रेणीबद्ध, वर्गीकृत। [वर्गात्मक।
grade *n.* कोटि, श्रेणी, पद। अपश्रुति। क्रमबद्ध। *v.* उत्तरोत्तर क्रम-विन्यस्त करना। स्वरक्रम द्वारा परिवर्तित होना।
graded *a.* क्रमिक, श्रेणीकृत। क्रमोन्नत।
gradient *n.* क्रमिक।
grading *n.* क्रम-निर्धारण।
gradual *a.* आनुक्रमिक, उत्तरोत्तर, क्रमशः।
—beginning क्रमिक प्रारम्भ।
gradually *ad.* क्रमशः, उत्तरोत्तरतः।
gradualness *n.* आनुक्रमिकता, उत्तरोत्तरता।
graduand *n.* भावी स्नातक।
graduate *n.* स्नातक।
graduated *a.* क्रमिक।
graduation *n.* उपाधिग्रहण। क्रमांकन वर्गीकरण।
graduator *a.* उपाधिग्रहीता, क्रमांकनकर्त्ता। वर्गीकरणकर्ता।
grammalogue *n.* संकेत। वर्गशब्द। एकाक्षरशब्द
grammar *n.* व्याकरण। शब्दशास्त्र।
—general—सामान्य व्याकरणशास्त्र।
—historical—व्याकरण का ऐतिहासिक-अध्ययन।
—universal—विभिन्न व्याकरण-प्रणालियों में स्वीकृत दर्शन। व्याकरण-तत्वज्ञान।
grammarian *n.* वैयाकरण, व्याकरणशास्त्री।
grammarless *a.* व्याकरणविहीन।
grammatic(-cal) *a.* व्याकरण-संबंधी। व्याकरण-सम्मत, सैद्धान्तिक।
—predicate शाब्दिक विधेय।
—variation शाब्दिक रूपान्तर।
grammatically *ad.* व्याकरणतः।
grammaticalness *n.* व्याकरणीयता, व्याकरण-सम्मतता। सैद्धान्तिकता।
grammaticaster *n.* विद्याभिमानी।
grammaticism *n*, व्याकरणिकता। विद्याभिमान।
grammaticize *v.* सिद्धान्तानुकूल बनाना। व्याकरण-सम्मत बनाना।
grammatist *n.* वैयाकरण, शब्दशास्त्री।
grand *a.* वैभवशाली। भव्य।
—style भव्यशैली।
grandeur *n.* भव्यता। महत्व। [प्रियता।
grandiloquence *n.* वागाडम्बर, शब्दाडम्बर-
grandiloquent *a.* वागाडम्बरपूर्ण, शब्दाडम्बरप्रिय
grandiose *a.* समारोहपूर्ण। भव्य।
grandiosity *n.* समारोहपूर्णता। भव्यता।
grandness *n.* वैभवशालिता। भव्यता। महत्वपूर्णता
grangerism *n.* चित्र-संकलन।
grangerite *n.* चित्र-संपादक।
grangerization *n.* चित्र-संयोजन।
grangerizer *n.* चित्र-संग्रहीता।
grant *n.* नियमित स्वीकृति। अनुदान।
grantable *a.* स्वीकार्य।
granted *a.* स्वीकृत। अनुदत्त।
grantee *n.* अनुदानभोगी।
granter (-or) *n.* अनुदाता।
graph *n.* लेखाचित्र। विन्दु-रेखा।
graphic(-al)*a.* लेखाचित्रीय, विन्दुरेखीय। सुचित्रित-
—method चित्र-रीति। [सुवर्णित।
—representation रेखाचित्र-प्रदर्शन।
graphicalness *n.* सुचित्रिता। सुवर्णितत्व।

graphics *n.* लेखाचित्र-कला। विन्दु-रेखातत्व।
graphiology, graphology *n.* लेखाचित्र-सम्बंधी सूत्रप्रणाली।
grasp *n.* ग्राह्यता। पूर्णज्ञान।
graspable *a.* ग्राह्य। ज्ञातव्य।
grasper *n.* ग्राहक। ज्ञाता।
graspingness *n.* ग्रहणशीलता। ज्ञातत्व।
grateful *a.* आभारी। कृतज्ञ।
gratefulness *n.* आभार। कृतज्ञता।
gratification *n.* परितोषण। परितुष्टि।
gratifier *n.* परितोषक। परितुष्टक।
gratifying *a.* परितोषकर। परितुष्टिकर।
gratis *a.* निमूॅल्य। *ad.* पुरस्कारस्वरूप।
gratitude *n.* आभार। कृतज्ञता।
gratuitous *a.* निमूॅल्य। अकारण।
gratuitousness *n.* निमूॅल्यता। अकारणता।
gratuity *n.* उपादान। सेवापारितोषिक।
grave *n.* समाधि। *a.* गुरु। गम्भीरता से विचारणीय। महत्वपूर्ण। आनन्दविहीन। बलहीन-स्वराघातवाला। अनुदात्त।
—accent उदात्त स्वराघात।
—stone समाधि-प्रस्तर।
graven *a.* उत्कीर्ण।
—image उत्कीर्ण प्रतिमा।
graveness *n.* गम्भीरता। गुरुता। महत्व।
graver *n.* उत्कीर्णक।
gravitation *n.* आकर्षणशक्ति। गुरुत्वाकर्षण।
gravitational *a.* गुरुत्वाकर्षण-सम्बंधी।
gravity *n.* आकर्षण शक्ति। गुरुत्वाकर्षण शक्ति। गुरुत्व। गम्भीरता। महत्व।
great *a.* महान। महत्। असाधारण।
—hearted विशालहृदय।
greatest *a.* महत्तम।
greatness *n.* महत्ता। महानता।
greed *n.* लोभ।
greediness *n.* लुब्धता। लोभीपन।
greedy *n.* लोभी, लुब्ध।

green *a.* हरा-भरा। जीवनशक्ति-युक्त।
—room नेपथ्यशाला।
greeting *n.* अभिवादन।
gregarious *a.* समाजप्रिय। सामूहिक।
gregariousness *n.* समाजप्रियता। सामूहिक [जीवन।
grief *n.* विषाद। सन्ताप।
—shot विषादग्रस्त। सन्तापग्रस्त।
grievance *n.* सन्तापहेतु। परिवेदना।
grievous *a.* विषादप्रद। सन्तापकारी।
grievousness *n.* विषादप्रदता। सन्तापकारिता।
griffin *n.* अनभ्यस्त। अल्हड़।
griffinish *a.* अनभ्यस्त-सा। अल्हड़-सा।
grim *a.* निष्ठुर। कुटिल।
—laughter कुटिल हँसी।
—smile कुटिल मुस्कान।
grimness *n.* कुटिलता।
gross *a.* स्थूल। सम्पूर्ण। अशिष्ट। अश्लील।
—misconduct घोर दुर्व्यवहार।
—negligence घोर उपेक्षा।
grotesque *a.* विरूप। असंगति के कारण हास्य-[जनक।
grotesqueness, grotesquerie *n.* विरूपता। हास्यजनकता। असंगति।
ground *n.* धरातल। मूलाधार।
—work आधारकर्म। मूलाधार।
groundless *a.* निराधार। निमूॅल।
groundlessness *n.* आधारहीनता। निमूॅलत्व।
groundly *a.* आधारयुक्त। साभिप्राय।
group *n.* समूह। वर्ग। *v.* वर्गीकरण करना। वर्गविभाजन करना।
—psychology समूह-मनोविज्ञान।
—of speech भाषा-समूह।
grouped *a.* समूहित। वर्गबद्ध।
grouper *n.* वर्गीकर्त्ता। वर्गीकरणकर्ता।
grouping *n.* समूहन। वर्गविभाजन।
growth *n.* उद्गम। वृद्धि।
gruesome *a.* भीतिजनक। अरुचिजनक।
gruesomeness *n.* भीतिजनकता। अरुचिजनकता

gruff *a.* कर्कश। कटुभाषी। अक्खड़।
gruffness *n.* कर्कशता। अक्खड़पन।
guess *n.* अनुमान। अटकल।
—work अटकलपच्चू काम। अनुमानाधारित-[कार्रवाई।
guessable *a.* अनुमेय।
guesser *n.* अनुमाता। अनुमानकर्त्ता।
guidable *a.* निर्देशनीय।
guidance *n.* पथ-प्रदर्शन। निर्देशन।
guide *n.* पथ-प्रदर्शन। सिद्धान्त-निर्देशक।
guile *n.* छल। वंचना।
guileful *a.* छली। वंचनशील।
guilefulness *n.* छलीपन। वंचनशीलता।
guileless *a.* निश्छल।
guilelessness *n.* निश्छलता।
gush *n.* धारा-प्रवाह। कृत्रिम भावोच्छ्वास-प्रदर्शन
gushing *a.* धाराप्रवाही। कृत्रिम भावोच्छ्वास-प्रदर्शन-प्रिय।
gushy *a.* धाराप्रवाह। कृत्रिम भावोच्छ्वासयुक्त।
gust *n.* प्रबल आवेग। ध्वनि का आकस्मिक स्फोट।
gusto *n.* असाधारण तृप्ति। [सौन्दर्य बोध।
guttural *n.* कण्ठ्य-ध्वनि। कण्ठ। *a.* कण्ठ्य। कण्ठस्थानीय। कण्ठ-सम्बंधी।
—back जिह्वामूलीय।
—labial कण्ठोष्ठ्य।
gutturalism *n.* ध्वनि को कण्ठ्य बनाने की प्रवृत्ति।
gutturalize *v.* ध्वनि को कण्ठ्य बनाना।
gutturalness *n.* कण्ठस्थानीयता। कण्ठस्थिति।
gutturopalatel *n.* कण्ठ-तालव्य।
gymnosophist *n.* योगी।
gymnosophy *n.* योगमार्ग।
gynaeceum, gynoecium *n.* अन्तःपुर।
gynaecian *a.* नारीविषयक। [नारी-तन्त्र।
gynaecocracy, gynarchy *n.* स्त्रीराज्य।
gynaecolatry *n.* स्त्री-पूजा। नारी-भक्ति।
gynophobia *n.* नारी के प्रति घृणा।
gyrose *a.* वक्ररेखांकित।

H

Habit *n.* अभ्यास, स्वभाव, व्यसन। *v.* निवास [करना।
habitability *n.* निवासयोग्यता।
habitable *a.* निवासयोग्य।
habitancy *n.* स्थायी निवास।
habitation *n.* निवासस्थान।
habitual *n.* अभ्यस्त, अभ्यासी। स्वाभाविक। [व्यसनी।
—image स्वाभाविक प्रतिरूप।
habitually *ad.* स्वभावतः।
habitualness *n.* अभ्यस्तता।
habituation *n.* अभ्यस्तता। अनुकूलन।
habitude *n.* अनुकूलनक्रिया। रीति। वृत्ति, रुझान
hagiographer, hagiologist *n.* सन्त-चरितकार
hagiography, hagiology *n.* सन्त-चरित। भक्त-चरित्र।
hagiolatry *n.* सन्त-पूजा। भक्त-पूजा।
hail *n.* उपल। बौछार।
—storm उपलवृष्टि।
half *n.* अर्द्धांश। *a.* अर्द्ध।
—close अर्द्धसंवृत्त।
—hearted उत्साहहीन।
—heartedness उत्साहहीनता।
—open अर्द्धविवृत्त।
—title ग्रन्थ नाम का संक्षिप्त रूप।
—yearly अर्द्धवार्षिक।
hallucinate *v.* भ्रान्त करना, मायाजालमें फँसाना
hallucination *n.* दृष्टिभ्रम, मरुमरीचिका, मतिविभ्रम, व्यामोह।
hallucinatory, hallucinative *a.* भ्रमात्मक, [दृष्टिभ्रमयुक्त।
hamper *n.* प्रतिवन्ध, अवरोध।
hampered *a.* प्रतिवाधित, अवरुद्ध।
hand *a.* पाणि, हस्त। माध्यम। कुशलता।
—book गुटका।
—maid कठपुतली।
writing लिखावट।
handicap *n.* असुविधा, अवरोध, अड़चन।
handicraft *n.* हस्तशिल्प।

handicraftsman *n.* हस्तशिल्पी ।
handiness *n.* कौशल ।
handiwork, handywork *n.* हस्तशिल्प ।
handsome *a.* चारु, स्वरूपवान् । वदान्य ।
handsomeness *n.* चारुता । वदान्यता ।
haphazard *n.* अक्रम । *a.* अक्रमिक, अव्यवस्थित । *ad.* संयोगतः ।
haplography *n.* आवृत्तिलोप-त्रुटि ।
haplology *n.* आवृत्तिलोप ।
harangue *n.* प्रभावशाली भाषण या वक्तृता ।
haranguer *n.* प्रभावशाली वक्ता ।
harass *v.* उत्पीड़ित करना ।
harasser *n.* उत्पीड़क ।
harassment *n.* उत्पीड़न ।
harbinger *n.* अग्रदूत ।
hard *a.* कठोर । दुरूह ।
—and fast अति कठोर ।
—hearted कठोरहृदय ।
—palate कड़ा तालू ।
hardness *n.* कठोरता ।
hardship *n.* (भाग्य या परिस्थिति की) भीषणता । (आर्थिक) संकट ।
harleguin *n.* भण्ड । भाँड़ ।
harleguinade *n.* प्रहसन ।
harlot *n.* वेश्या ।
harlotry *n.* वेश्यावृत्ति ।
harmonic (-cal) *a.* समध्वनि, संगीतमय । समस्वर, एकताल ।
harmonious *a.* सुस्वर, समस्वर, संगीतमय ।
harmoniously *ad.* समस्वरतः ।
harmoniousness *n.* सुस्वरता, समस्वरता, [संगीतमयता ।
harmonist *n.* संगीतज्ञ ।
harmonization *n.* स्वरयोजन, संगतीकरण ।
harmonize *v.* समस्वर करना, सुर मिलाना ।
harmonizer *n.* संगीतज्ञ ।
harmony *n.* ऐक्य, सामंजस्य । समस्वरता ।
—sound ध्वनि-सामंजस्य ।
—vowel स्वर-सामञ्जस्य ।
harsh *a.* कर्कश, कर्णकटु ।
harshness *n.* कर्कशता, कर्णकटुता ।
harvest *n.* उपज । कर्मफल ।
hate *n.* घृणा, द्वेष ।
hateful *a.* घृणास्पद, द्वेषमय, द्वेषोत्पादक ।
hatefulness *n.* घृणापूर्णता, द्वेषमयता ।
hater *n.* घृणक, द्वेषक ।
hatred *n.* घृणा, द्वेष ।
haughtiness *n.* दम्भ, अहंकार ।
haughty *a.* दम्भी, अहंकारी ।
havoc *n.* सर्वनाश ।
hazardous *a.* संकटापन्न ।
hazardousness *n.* संकटापन्नता ।
haziness *n.* अस्पष्टता, अव्यक्तता ।
hazy *a.* अस्पष्ट, अव्यक्त ।
head *n.* शीर्ष । मस्तिष्क । शीर्ष-प्रतिमा । अग्रभाग । शिखर । अध्यक्ष । प्रधान । वर्ग ।
—line शीर्षक । पत्र-पत्रिका की मुख्य पंक्ति ।
—liner कार्यक्रम में प्रमुख व्यक्ति ।
—mark विलक्षण विशेषता ।
—note शीर्षटिप्पणी ।
heading *n.* शीर्षक ।
headship *n.* अध्यक्षता, अधिष्ठातृत्व ।
healthy *a.* स्वस्थ । स्वास्थ्यवर्द्धक । सुरुचिपूर्ण ।
—recreation सुरुचिपूर्ण मनोरंजन ।
hearsay *n.* अनुश्रुति । *a.* अनुश्रुत ।
heart *n.* हृदय । संवेदनशीलता ।
—ache हृदय-संताप ।
—breaking हृदयविदारक ।
—burning मनस्ताप ।
—felt हार्दिक ।
—rending मर्मस्पर्शी ।
—sick उद्विग्नचित्त ।
—sore शोकातुर ।
—strings हार्दिक प्रेम ।
heartiness *n.* हार्दिकता, निष्कपटता ।

heartless *a.* हृदयशून्य। निर्वीर्य।
heartlessness *n.* हृदयशून्यता, निर्वीर्यता।
hearty *a.* निष्कपट। सोत्साह।
heat *n.* उष्णता। आवेश। कामोत्तेजना।
heathen *n.* नास्तिक।
heathenishness, heathenism *n.* नास्तिकता
heaven *n.* स्वर्ग। दैव।
—born दिव्य।
—directed दैव-संचालित।
heavenliness *n.* दिव्यता, स्वर्गीयता।
heavenly *a.* दिव्य, स्वर्गीय।
—host देवदूत।
—minded शुद्धात्मा।
heavenward(s) *ad.* स्वर्गगामी।
hebetant *a.* मानसिक अकर्मण्य।
hebetude *n.* मानसिक अकर्मण्यता।
hedonic *n.* आनन्दवाद। *a.* आनन्द-विषयक।
hedonism *n.* आनन्दवाद।
—egoistic स्वार्थपरायण सुखवाद। वैयक्तिक सुखवाद।
—universal परमार्थपरायण सुखवाद।
hedonist (-tic) *n.* आनन्दवादी।
hedonology *n,* आनन्द-विज्ञान।
heinous *a.* नृशंस।
heinousness *n.* नृशंसता।
heir *n.* उत्तराधिकारी।
heirdom, heirship *n.* उत्तराधिकारत्व।
heiress *n.* उत्तराधिकारिणी।
heirless *a.* निरुत्तराधिकारी।
heliacal *a.* सूर्य-सम्बन्धी।
heliochrome *n.* सूर्य-छायाचित्र।
heliochromy *n.* सूर्य-छायाचित्रण।
heliolater *n.* सूर्योपासक।
heliolatry *n.* सूर्योपासना।
heliology *n.* सूर्य-विज्ञान।
helios *n.* सूर्य।
helioscope *n.* सूर्यदर्शी-यंत्र।
heliotherapy *n.* सूर्य-चिकित्सा।
hell *n.* नरक।
hellish *a.* नारकीय।
hellishness *n.* नारकीयता।
helpful *a.* सहायक, हितकर।
helpfulness *n.* सहायकता, हितकारता।
helpless *a.* निःसहायक।
helplessness *n.* निःसहायता।
hemisphere *n.* गोलार्द्ध।
hemispheric *a.* गोलार्द्ध-सम्बन्धी।
hemistich *n.* अर्द्धाली।
hemistichal *a.* अर्द्धाली-सम्बन्धी।
hendecasyllable *n.* एकादशाक्षर छन्द।
hendiadys *n.* 'विशेषण' अलंकार।
henism *n.* सादृश्यवाद।
henotheism *n.* एकेश्वरवाद।
heptasyllabic *a.* सप्ताक्षर।
herald *n.* अग्रदूत।
herbage *n.* वनस्पति।
herbalist *n,* वनस्पतिशास्त्री।
herbivorous *a.* वनस्पतिजीवी।
herborization *n.* वनस्पतिशास्त्र-परिशीलन।
herd *n.* पशु-यूथ।
—instinct संघवृत्ति।
hereditability *n.* उत्तराधिकारस्वरूप प्राप्यता।
hereditable *a.* उत्तराधिकार में प्राप्य।
hereditarian *n.* वंशपरंपरावादी।
hereditariness *n.* वंशपरंपरावाद। पैतृकता।
hereditary *a.* वंशपरम्परागत। पैतृक।
hereditism *n.* वंशपरम्परावाद।
heredity *n.* पैतृक गुण, वंशपरम्परा।
heresiarch, heresiologist *n.* पाखण्डशिरोमणि
heresiographer *n.* पाखण्डशास्त्रकार।
heresiography, heresiology *n.* पाखण्डशास्त्र
heresy *n.* धर्मद्रोह, पाखण्डधर्म।
heretic *n.* धर्मद्रोही।
heretical *a.* धर्मद्रोही।

heritage *n.* पैतृक धन ।
heritor *n.* पैतृक धनाधिकारी ।
hermeneutic, hermeneatic, hermeneutical *a.* शब्दार्थ-मीमांसा-सम्बन्धी ।
hermeneutics *n.* शब्दार्थ-मीमांसा ।
hermit *n.* वानप्रस्थ ।
hermitical *a.* वानप्रस्थीय ।
hero *n.* वीर । नायक ।
—worship *n.* वीर-पूजा ।
heroic *a.* वीररस-प्रधान । ओजमय (भाषा) ।
—verse वीरकाव्य में प्रयुक्त छंद । [विक्रमी ।
—the—age वीर-युग ।
heroi-comic *a.* विनोदपूर्ण वीरकाव्य ।
heroine *n* वीरांगना । नायिका ।
heroism *n.* वीरत्व ।
herpetological *a.* सारीसृपशास्त्र-विषयक ।
herpetologist *n.* सरीसृपशास्त्री ।
herpetology *n.* सरीसृपशास्त्र ।
hesitance, hesitancy, hesitation *n.* दुविधा
hesitant, hesitative *a.* दुविधात्मक, संकोच-[शील ।
hesitator *n.* संकोची ।
heteroclite *a.* विधिविरुद्ध ।
heterodox, heterodoxy *n.* विपथ-गमन, धर्मविरुद्ध मत । *a.* विपथगामी, धर्मविरुद्ध ।
heteroepy *n.* अशुद्ध उच्चारण ।
heteronomous *a.* परतंत्र ।
heteronomy *n.* परतंत्रता ।
hetero-sexuality *n.* प्राकृतिक मैथुन ।
heuristic *a.* अन्वेषण में सहायक ।
—method स्व-अन्वेषणात्मक शिक्षापद्धति ।
heuristics *n.* शोधमूलक शिक्षा-शास्त्र ।
hexapody *n.* छः-चरणक पद्य का चरण ।
hexastich *n.* षट्पदी कविता ।
hexasyllable *n.* षड़ाक्षर शब्द ।
hiatus *n.* क्रमभंग । उच्चारणभंग । विवृत्ति ।
hibernaculum *n.* शरदावास ।
hibernal *a.* शारदीय ।
hibernant *a.* शीतनिष्क्रिय ।
hibernation *n.* शीतनिष्क्रियता ।
hideous *a.* विकराल ।
hideousness *n.* विकरालता ।
hiemal *a.* शारदीय ।
hierarch *n.* धर्मशासक ।
hierarchic *a.* धर्मशासन-सम्बन्धी ।
hierarchism *n.* धर्मशासनवाद ।
hierarchy *n.* धर्मशासन ।
hierocracy *n.* धर्मशासन ।
hieroglyph *n.* गूढ़ाक्षर, चित्रलेख ।
hieroglyphic *a.* गूढ़ाक्षर-सम्बंधी, चित्रलेखीय ।
—writing *n.* चित्र-लेखन-पद्धति ।
hieroglyphics *n.* चित्रलेखशास्त्र, गूढ़ाक्षरविद्या ।
hieroglyphist *n.* चित्रलेखविज्ञ, गूढ़ाक्षरशास्त्री ।
hierogram *n.* धर्मलेख ।
hierogrammatist *n.* धर्मलेखक ।
hierographer *n.* धर्मलेखक ।
hierographic *a.* धर्मलेखीय ।
hierography *n.* धर्मलेखन ।
hierolatry *n.* साधु-पूजा ।
hierological *a.* धर्मसाहित्य-विषयक ।
hierologist *n.* धर्मसाहित्यविद् ।
hierology *n.* धार्मिक साहित्य ।
hierophant *n.* दीक्षागुरु ।
hierophantic *a.* दीक्षागुरु-सम्बन्धी ।
high *a.* उच्च । उत्कृष्ट ।
—born *n.* अभिजात ।
—brow *n.* बौद्धिक दृष्टिकोणवाला ।
—faluting, —falutin *a.* शब्दाडम्बर-पूर्ण (वाक्य) ।
—flown *a.* आडम्बरपूर्ण (वाक्य) ।
—grade *n.* उच्चावस्था ।
—minded *n.* मनस्वी ।
—pitch (accent) उदात्त ।
—sounding आडम्बरयुक्त ।
—vowel उच्चस्थानीय स्वर ।

hindrance *n.* अवरोध । प्रत्यूह ।
hissing sound *n.* ऊष्म-ध्वनि ।
historian *n* इतिहासकार ।
historic *a.* इतिहासप्रसिद्ध ।
—present भूतकालद्योतक ।
—tenses भूतकाल ।
historical *a.* ऐतिहासिक ।
—development ऐतिहासिक विकास ।
—etymology ऐतिहासिक व्युत्पत्ति ।
—fallacy ऐतिहासिक हेत्वाभास ।
—feature ऐतिहासिक लक्षण ।
—grammar ऐतिहासिक व्याकरण ।
—method ऐतिहासिक पद्धति, ऐतिहासिक [प्रणाली ।
—school ऐतिहासिक मतवाद ।
historicity *n.* ऐतिहासिकता । प्रामाणिकता ।
historiette *n.* लघु इतिवृत्त ।
historiographer *n.* इतिवृत्त-लेखक ।
historiographic *a.* पुरावृत्तरचना-विषयक ।
historiography *n.* पुरावृत्त-रचना ।
history *n.* पुरावृत्त । इतिहास ।
histrion *n.* अभिनेता । नाटकपात्र ।
histrionic *n.* अभिनय-कला । *a.* अभिनेता-विषयक । नाटकीय ।
histrionicism, histrionism *n.* नाटकीयता । नाट्यत्व ।
hobby *n.* विशिष्ट रुचि ।
hoist *n.* उत्तोलन । उत्तोलक ।
holiness *n.* पवित्रता ।
holocryptic *a.* अत्यन्त रहस्यमय ।
holograph *n.* स्वहस्तलेख ।
holographic *a.* स्वहस्तलेख-सम्बंधी ।
holy *a.* पवित्र ।
—day *n.* धार्मिक पर्व ।
—place *n* तीर्थस्थान ।
homage *n.* श्रद्धांजलि ।
homager *n.* श्रद्धांजलि-समर्पयिता ।
home *n.* आवास । गृह ।
—bred असंस्कृत ।
—felt हृदस्पर्शी ।
—sick गृहातुर ।
—last—समाधि ।
homicidal *a.* मानवघाती ।
homicide *n.* मानवघात ।
—mania *n.* मानवघातोन्माद ।
homiletic *n.* धर्मोपदेशकला । *a.* धर्मोपदेश-सम्बन्धी ।
homiletical *a.* धर्मोपदेश-कला-सम्बंधी ।
homilist *n.* धर्मोपदेशक ।
homily *n.* धर्मोपदेश ।
homocentric *a.* समकेन्द्र ।
homogeneal *a.* सजातीय । एकरूप ।
homogeneity, homogeneousness *n.* सजातीयता । एकधर्मिता ।
homogeneous, homogenous *a.* सजातीय ।
homogenetic *a.* सजातीय । [एकधर्मी, एकरूप ।
homogeny *n.* जाति-साम्य ।
homological *a.* सादृश्य-सम्बंधी ।
homologous *a.* समपरिणाम ।
homologue *n.* अनुरूप ।
homology *n* अनुरूपता ।
homomorphous *a.* रचनानुरूप ।
homonym *n.* समनाम । समरूप-भिन्नार्थक शब्द ।
homonymic, homonymous *a.* समनाम । समरूप भिन्नार्थक ।
homonymy *n.* समनामता । समरूपभिन्नार्थता ।
homoousian, homous *a.* समतात्विक ।
homophone *n.* समध्वन्यात्मक शब्द ।
homophonic, homophonous *a.* समध्वनिक ।
homophony *n.* समध्वनिकता ।
homosexual *a.* समलिंग कामुक ।
homosexuality *n.* समलिंग कामुकता ।
homotonous *a.* समस्वभाव ।
honest *a.* सत्यवादी । सात्विक ।
—comment प्रामाणिक आलोचना ।

honesty *n.* सत्यवादिता। सात्विकता।
honeymoon *n.* सुहागरात।
honorarium *n.* पारिश्रमिक।
honorary *a.* अवैतनिक।
honorific *a.* आदरबोधक (शब्द)।
honour *n.* सम्मान। गौरव।
honourable *a.* साम्मान्य। महामान्य।
honourableness *n.* सम्मान्यता।
honoured *a.* सम्मानित।
honourer *n.* सम्मानकर्त्ता।
hopeful *a.* आशापूर्ण। आशाजनक।
hopefulness *n.* आशापूर्णता। आशाजनकता।
hopeless *a.* हताश, निराशाजनक।
hopelessness *n.* हताशा। निराशाजनकता।
horizon *n.* क्षितिज।
horizonal *a.* क्षितिजीय।
horoscope *n.* जन्मपत्री।
horoscopic *a.* जन्मपत्रीय।
horoscopist *n.* जन्मपत्रीकार।
horoscopy *n.* जन्मपत्रीविद्या।
horrent *a.* लोमहर्षक।
horrible *a.* भयावह।
horribleness *n.* भयावहता।
horrid *a.* भीषण।
horridness *n.* भीषणता।
horrific *a.* भयावह।
horripilation *n.* लोमहर्षण।
horripilated *a.* पुलकित।
horror *n.* भय।
hortation *n.* उत्साहवर्द्धन।
hortative *a.* उत्साहवर्द्धक।
hortatory *a.* उत्साहात्मक।
horticultural *a.* उद्यान-विज्ञान-सम्बंधी।
horticulture *n.* उद्यान-विज्ञान।
horticulturist *n.* उद्यान-विज्ञानी।
hospitable *a.* अतिथिसेवक। सत्कारशील।
hospitableness *n.* अतिथि-सेवा। सत्कारशीलता।
hospitality *n.* आतिथ्य। सत्कार।
host *n.* आतिथेयी।
hostile *a.* विद्वेषी।
hostility *n.* विद्वेष।
hot *a.* उष्ण। उग्र। प्रखर। नवीन। अत्युत्तम।
—air गर्वोक्ति।
—blooded उत्तेजनापूर्ण।
—brained,—headed शीघ्रकोपी।
—news नवीन समाचार।
hotness *n.* उष्णता। तीक्ष्णता। मुखरता। उग्रता।
house *n.* निवास, गृह।
—of god *n.* देवालय।
—of people *n.* लोकसभा।
—of representatives *n.* प्रतिनिधि-[सभा।
hubris *n.* अत्यहंकार।
hubristic *a.* अत्यहंकारयुक्त।
human *n.* मानव। *a.* मानवीय।
—activities *n.* मानवीय गतिविधि।
—beings *n.* मनुष्य।
—factor *n.* मानवतत्व।
—interest *n.* मानवीय रुचि।
—welfare *n.* मानव-कल्याण।
humane *a.* मानवोचित।
humaneness *n.* मानवीयता।
humanism *n.* मानववाद।
humanist *n.* मानववादी।
humanistic *a.* मानववादीय।
—education मानवीय शिक्षण।
—spirit मानवीय प्रेम। मानवता-प्रेम।
humanitarian *n.* मानवहितवादी। *a* मानव-हितवादीय।
humanitarianism *n.* मानवहितवाद।
humanity *n.* मानवता। मनुष्यत्व।
—religion of—मानवधर्म।
—the—ies प्रगाढ़ पाण्डित्य। मानवशास्त्र।
humanization *n.* मानवीकरण।

humankind *n.* मानवजाति ।
humankingdom *n.* मनुष्यवर्ग ।
humanness *n.* मानवीयता ।
humble *a.* विनम्र ।
humbleness *n.* विनम्रता ।
humbug *n.* बगुलाभगत ।
humbuggery *n.* बगुलाभगतपन । [करना ।
humiliate *v.* प्रतिष्ठा नष्ट करना । मानमर्दन
humiliating *a.* अप्रतिष्ठाकर । मानहर ।
humiliation *n.* प्रतिष्ठाभंग । मानमर्दन ।
humility *n.* विनम्रता ।
humorist *n.* परिहासशील । विनोदी ।
humoristic *a.* परिहासात्मक । विनोदात्मक ।
humorous *a.* परिहासमय । विनोदमय ।
humorousness *n.* परिहासमयता । विनोद-
humour *n.* परिहास । विनोद । [मयता ।
—good—सौजन्य ।
—ill—दौर्जन्य ।
—out of—अप्रसन्न ।
humourless *a.* परिहासरहित । विनोदविहीन ।
hurricane *n.* प्रभंजन ।
hydrologist *n.* जलवैज्ञानिक ।
hydrology *n.* जल-विज्ञान ।
hydropathist *n.* जलचिकित्सक ।
hydropathy *n.* जलचिकित्सा ।
hydrosphere *n.* जलमण्डल ।
hyetograph *n.* वर्षा-मानचित्र ।
hylicist *n.* पार्थिववादी ।
hylism *n.* पार्थिववाद ।
hymn *n.* स्तुति । भजन ।
hymnal *a.* स्तुति-संग्रह । *a.* स्तुति-सम्बंधी ।
hymnic *a.* स्तुति-सम्बंधी ।
hymnist *n.* स्तोता, स्तुतिगायक ।
hymnologic *a.* स्तुति-रचना-विषयक ।
hymnologist *n.* स्तुति-शास्त्री ।
hymnology *n.* स्तुतिशास्त्र ।
hypallage *n.* वाक्यालंकार ।

hyperbatic *a.* शब्द-क्रम-विपर्यस्त ।
hyperbaton *n.* शब्द-क्रम-विपर्यय ।
hyperbole *n.* अत्युक्ति । अतिशयोक्ति ।
hyperbolic *a.* अतिशयोक्ति-सम्बंधी । अत्युक्ति-संबंधी ।
hyperbolise *v.* अतिशयोक्ति करना । अत्युक्ति-करना । [वाद ।
hyperbolism *n.* अतिशयोक्तिवाद । अत्युक्ति-
hyperbolist *n.* अतिशयोक्तिवादी । अत्युक्ति-
hypercritical *a.* अत्यालोचनात्मक । [वादी ।
hypercriticism *n.* अत्यालोचना ।
hypermetric *a.* अनावश्यक अक्षर-युक्त ।
hypermetropic *a.* दीर्घदृष्टीय ।
hyperopia *n.* दीर्घदृष्टिता ।
hyperparasite *n.* परजीवाश्रित ।
hyperphysical *a.* अतिभौतिक, अतिमानवीय ।
hypersensitive *a.* अतिसंवेदी ।
hypersensitiveness *n.* अतिसंवेदिता ।
hyphen *n.* समासचिह्न ।
hypnology *n.* सम्मोहनिद्रा-शास्त्र ।
hypnosis *n.* सम्मोहनिद्रा ।
hypnotic *a.* सम्मोहक ।
hypnotism *n.* सम्मोहन ।
hypnotist *n.* सम्मोहनकर्त्ता ।
hypocrisy *n.* दम्भ ।
hypocrite *n.* दम्भी पुरुष ।
hypocritical *a.* दम्भी ।
—imperative सापेक्षविधि ।
hypostasis *n.* सारवस्तु ।
hypostatic (-cal) *a.* सारवस्तु-विषयक ।
hypothesis *n.* अनुमान । निराधार अनुमान ।
hypothetic (-cal) *a.* अनुमानात्मक । परिकल्पित
—ethics *n.* सापेक्ष नीति ।
hypothetically *ad.* कल्पितरूपतः । अनुमानतः
hypotyposis *n.* विशद चित्रण ।
hysteria *n.* उन्माद ।
hysterian *a.* उन्मादी ।

I

Iamb, iambic *n.* लघु-गुरु के द्विवर्णिक चरण से युक्त पद्य । *a.* लघु-गुरु क्रम के द्विवर्णिक चरण से सम्बंधित ।
iambist *n.* लघु-गुरु-क्रम से द्विवर्णिक छन्द-रचयिता
iambus *n.* लघु-गुरु-क्रम का द्विवर्णिक छंद ।
ice *n.* तुषार । हिम ।
—age हिमयुग ।
—field हिमक्षेत्र ।
ichnolite *n.* प्रस्तरिल पद-चिह्न ।
ichnolithology, ichnology *n.* प्रस्तरिल पद-[चिह्न-विज्ञान ।
iciness *n.* हिममयता ।
icon *n.* पवित्रात्मा की प्रतिमा । प्रतिमूर्ति ।
iconic *a.* पवित्रात्मा की प्रतिमा-सम्बंधी । प्रतिमा-[सम्बंधी ।
iconoclasm *n.* मूर्तिखण्डन ।
iconoclast *n.* मुर्तिखंडक । मूर्ति-पूजा का विरोधी
iconoclastic *a.* मूर्तिखंडन-सम्बंधी ।
iconographer *n.* मूर्ति-शिल्पकार ।
iconographic *a.* मूर्ति-शिल्प-सम्बंधी ।
iconography *n.* मूर्ति-विज्ञान ।
iconolater *n.* मूर्तिपूजक ।
iconolatry *n.* मूर्तिपूजा ।
iconology *n.* मूर्ति-विद्या ।
iconomachy *n.* मूर्ति-पूजा-विरोध ।
iconomatic *a.* चित्रवर्णित ।
idea *n.* विचार, भाव । भावना ।
—abstract—अमूर्त प्रत्यय ।
—fixed—स्थिर विचार ।
—force भावनाशक्ति ।
ideaed *a.* विचारात्मक, भावात्मक ।
ideal *n.* आदर्श । *a.* आदर्शस्वरूप, आदर्शमय ।
—feeling भावनारूप अनुभूति ।
idealess *a.* निर्विचार, भावहीन ।
idealism *n.* आदर्शवाद ।
idealist *n.* आदर्शवादी, भावनावादी ।
idealistic *a.* आदर्शदर्शी, भावात्मक ।
—imagination आदर्शानुकरण ।
ideality *n.* आदर्शवादिता ।
idealization *n.* आदर्शीकरण ।
idealize *v.* आदर्शमय करना ।
idealogy *n.* आदर्शवाद ।
ideate *v.* विचार करना, चिन्तन करना ।
ideation *n.* विचारण ।
ideational *a.* विचारणात्मक, चिन्तनात्मक ।
—imitation दृश्यानुकरण ।
identic *a.* शब्दशः वही ।
identical *a.* एकरूप, अभिन्न ।
—elements एकरूपतत्व । [अभिन्न विधान
—proposition सारूप्याभिव्यंजन ।
—relation एकात्मक सम्बंध ।
identically *ad.* अभिन्नरूपतः ।
—true सर्वथा सत्य ।
identicalness *n.* एकरूपता, अभिन्नता ।
identifiable *a.* अभिज्ञेय ।
identification *n.* अभिज्ञान ।
identifier *n.* अभिज्ञाता ।
identity *n.* अभिज्ञान । एकात्मता, तद्रूपता ।
—of class सावर्ण्य ।
—of thought मतैक्य ।
—personal—वैयक्तिक समरूपता ।
ideograph *n.* भावचित्र ।
ideographic *a.* भावचित्रीय, स्वरूप-चिह्न-सम्बंधी
—symbol भावात्मक संकेत ।
ideography *n.* भावलिपि-विज्ञान ।
ideogram *n.* भावचित्र, स्वरूपचिह्न । [सम्बंधी ।
ideological *a* भावविज्ञान-सम्बंधी । भावधारा-
ideologist *n.* भावविज्ञानवेत्ता, भाववादी ।
ideology*n.*भावविज्ञान । भावनाशास्त्र, विचारधारा
—economic—आर्थिक विचारधारा ।
—political—राजनीतिक विचारधारा ।
—social—सामाजिक विचारधारा ।
idiocy *n.* मूढ़ता ।
idiogram (-graph) *n.* व्यक्तिगत चिह्न ।
idiom *n.* मुहावरा ।

idiomatic (-al) *a.* मुहावरेदार ।
—language मुहावरेदार भाषा ।
idiosyncracy *n.* स्वभावगत विलक्षणता । विशिष्ट लेखनशैली ।
idiosyncratic *a.* विशिष्ट लेखनशैली-सम्बंधी ।
idiot *n.* जड़बुद्धि ।
idiotcy *n.* जड़बुद्धिता ।
idiotic (-al), idiotish *a.* जड़तापूर्ण ।
idiotism *n.* मुहावरेदार भाषा । जड़बुद्धित्व ।
idol *n.* मूर्ति ।
idolater *a.* मूर्तिपूजक ।
idolatress *n.* मूर्तिपूजिका ।
idolatrous *a.* मूर्तिपूजा-सम्बंत्री ।
idolatry, idolism *n.* मूर्ति-पूजा ।
idolization *n.* मूर्तिवत् समादरता ।
idolizer *n.* मूर्तिपूजक ।
idoloclast *n.* मूर्तिभंजक ।
idolum *n.* मिथ्याधारणा ।
idyll (-yl) *n.* वर्णनात्मक गीत, ग्रामगीत ।
idyllic *a.* वर्णनात्मकगीत-सम्बंधी, ग्रामगीत-[सम्बन्धी ।
idyllist *n.* वर्णनात्मकगीत-लेखक ।
ignoble *a.* अकुलीन ।
ignobleness *n.* अकुलीनता ।
ignominious *a.* कलंकी ।
ignominiousness *n.* कलंकपूर्णता ।
ignominy *n.* कलंक ।
ignoramus *n.* अनभिज्ञजन, अज्ञानी व्यक्ति ।
ignorance *n.* अनभिज्ञता, अज्ञानता ।
ignorant *a.* अज्ञ, अनभिज्ञ ।
ignorantism *n.* सुधारविरोधी सिद्धान्त ।
ignoration *n.* अवज्ञान, उपेक्षाकरण ।
ill *a.* अस्वस्थ । बुरा ।
—advised कुमंन्त्रित ।
—bred दुःशील ।
—breeding दुःशीलता ।
—fated दुर्भाग्यशाली ।
—favoured कुरूप, आपत्तिजनक ।
—judged अविचारित ।
—nature अशिष्टता ।
—natured अशिष्ट ।
—starred दुर्भाग्यशाली ।
illation *n.* अनुमान । परिणाम, निष्कर्ष ।
illative *a.* अनुमानात्मक । परिणामसूचक ।
—coversion आनुमानिक परिवर्तन ।
—sense आनुमानिक अर्थ ।
illaudable *a.* निन्दनीय ।
illegal *a.* अवैध ।
illegality *n.* अवैधता, अवैधानिकता ।
illegibility *n.* अवाच्यता, अपाठ्यता ।
illegible *a.* अवाच्य, अपाठ्य ।
illegitimacy *n.* अवैधता, अवैधानिकता ।
illegitimate *n.* अवैध सन्तान । *a.* अवैधज ।
illiberal *a.* अनुदार । संकीर्णहृदय ।
illiberality *n.* अनुदारता । सकीर्णहृदयता ।
illicit *a.* विवर्जित । अनुचित ।
—process अनुचित प्रक्रिया ।
illicitness *n.* विवर्जिता । अनौचित्य ।
illimitability(-bleness)*n.* असीमता । अनन्तता
illimitable *a.* असीम । अनन्त ।
illimited *a.* असीम । अनन्त ।
illiteracy *n.* निरक्षरता, अशिक्षा ।
illiterate *a.* निरक्षर, अशिक्षित ।
illiterateness *n.* निरक्षरता, अशिक्षितता ।
illogical *a.* तर्कशून्य, तर्कविरुद्ध । [तर्कविरुद्धता ।
illogicality, illogicalness *n.* तर्कशून्यता,
illuminated *a.* ज्योतिर्मय । प्रकाश-सज्जित । ज्ञानप्रकाशयुक्त ।
illumination *n.* ज्योतिर्मयता । प्रकाश-सज्जा । ज्ञानप्रकाश ।
illuminative *a.* प्रकाशमय । ज्ञानशील ।
illumine *v.* प्रकाशित करना । ज्ञान देना ।
illuminism *n.* आध्यात्मिक ज्योति ।
illusion *n.* भ्रम, व्यामोह, मरीचिका ।
—of motion गतिभ्रम ।

—visual—दृष्टिभ्रम ।
illusionism n. भ्रमवाद ।
illusionist n. भ्रमवादी ।
illusive a. भ्रमपूर्ण, भ्रमात्मक ।
illusiveness, illusoriness n. भ्रमात्मकता, भ्रमपूर्णता, भ्रमोत्पादकत्व ।
illusory a. भ्रामक, भ्रमोत्पादक । मायामय ।
illustrate v. स्पष्ट करना । सचित्र बनाना ।
illustrated a. सोदाहरण । सचित्र ।
illustration n. स्पष्टीकरण । उदाहरण । चित्र ।
illustrational a. उदाहरणस्वरूप, चित्रमय ।
illustrative, illustratory a. उदाहरणस्वरूप, [चित्रमय ।
—poetry चित्रवाक्य ।
illustrator n. स्पष्टकर्त्ता, उदाहरण या चित्र [द्वारा स्पष्टकर्त्ता ।
illustrious a. विश्रुत ।
illustriousness n. विश्रुति ।
image n. प्रतिमा । आकार । प्रतिबिम्ब । संवेदना ।
—anticipation मानस कल्पना ।
—imagination काल्पनिक प्रतिमा ।
—sound ध्वनिरूप ।
—thought विचार-प्रतिमा ।
imageless a. प्रतिमाहीन, प्रतिबिम्बशून्य, निराकार । संवेदनाशून्य ।
—thought संवेदनाहीन कल्पना ।
imagery n. बिम्बसृष्टि । कल्पना । लाक्षणिक चित्रण । प्रतिमाविधान ।
imaginable a. कल्पनीय, सम्भाव्य ।
imaginal a. कल्पनाविषयक, कल्पित ।
imaginary a. काल्पनिक ।
imagination n. कल्पना । कल्पनाशक्ति ।
—aesthetic—सौन्दर्य-कल्पना ।
—cognitive—ज्ञान-कल्पना ।
imaginational a. कल्पनावादी, कल्पनाशील ।
imaginationalism n. कल्पनावाद, कल्पनाशीलता
imaginative a. कल्पनात्मक, कल्पनाशील ।
imaginatively ad. कल्पनात्मकतः । [शीलता ।
imaginativeness n. कल्पनात्मकता, कल्पना-
imagine v. कल्पना करना, कल्पित करना ।
imaginer n. कल्पनाप्रिय, कल्पनाकर्त्ता ।
imagining n. कल्पना करना ।
imagism n. यथार्थचित्रणवाद ।
imagist n. यथार्थचित्रणवादी ।
imbecile a. दुर्बलबुद्धि ।
imbecility n. बुद्धि-दुर्बलता ।
imbibe v. हृदयंगम करना ।
imbiber n. हृदयंगमकर्त्ता ।
imbibition n. हृदयंगमीकरण ।
imitability n. अनुकरणीयता ।
imitable a. अनुकरणीय ।
imitate v. अनुकरण करना ।
imitation n. अनुकरण, अनुकृति । नकल ।
—of sound शब्दानुकृति ।
imitational a. अनुकरणमूलक । नक़ली ।
imitative a. अनुकरणात्मक । नकली ।
—art अनुकरणकला
imitativeness n. अनुकरणात्मकता, नकलीपन ।
imitator n. अनुकरणकर्त्ता, नकलची ।
immaculacy n. निष्कलंकता ।
immaculate a. निष्कलंक ।
immanence (-cy) n. अन्तर्व्याप्ति । सर्वव्यापिता
immanent a. अन्तर्व्याप्त । सर्वान्तर्यामी ।
—activity आत्मगत क्रिया ।
immanentism n. ईश्वर की सर्वव्यापकता । सर्वान्तर्यामिता ।
immanity n. व्याप्ति, व्यापकता ।
immaterial a. अभौतिक, अमूर्त ।
immaterialism n. अभौतिकवाद, अमूर्तवाद ।
immaterialist n. अभौतिकवादी, अमूर्तवादी ।
immateriality n. अभौतिकता, अमूर्तता ।
immature a. अप्रौढ़, अपरिपक्व ।
immaturity n. अप्रौढ़ता, अपरिपक्वता ।
immeasurable a. अपरिमित, अपार ।
immeasurableness n. अपरिमितता, अपारता ।
immediate a. अपरोक्ष । तात्कालिक ।

—memory तात्कालिक स्मृति ।
immediateness *n.* अपरोक्षत्व । तात्कालिकता
immemorable, immemorial *a.* अस्मरणीय,
immense *a.* विशाल । [स्मरणातीत । अतिप्राचीन
immenseness, immensity *n.* विशालता ।
immensurability *n.* अगाधता ।
immensurable *a.* अगाध ।
immersible *a.* अवगाह्य । निमज्जनीय । तल्लीन्य
immersion *n.* अवगाहन । निमज्जन । तल्लीनता
immethodical *a.* क्रम-विहीन ।
immethodicalness *n.* क्रमविहीनता ।
immigrant *n.* देशान्तराधिवासी ।
immigration *n.* देशान्तराधिवास ।
imminence *n.* सामीत्य ।
imminent *a.* समीपस्थ ।
immobile *a.* अचल ।
immobility *n.* अचलता ।
immobilization *n.* अचलीकरण ।
immoderate *a.* अतिशय ।
immoderateness *n.* अतिशयता ।
immoderation *n.* अतिशयता ।
immodest *a.* अभद्र । धृष्ट ।
immodesty *n.* अभद्रता । धृष्टता ।
immolate *v.* बलि देना । बलिदान करना ।
immolation *n.* बलि । बलिदान ।
immolator *n.* बलिकर्त्ता । बलिदानकर्त्ता ।
immomentous *a.* महत्वहीन ।
immoral *a.* अनैतिक ।
immorality *n.* अनैतिकता ।
immortal *n.* अमर । चिर स्थायी ।
immortality *n.* अमरत्व । चिरस्थायित्व ।
immortalization *n.* अमरत्व । अमरीकरण ।
चिरस्थायीकरण ।
immortification *n.* अनिग्रह ।
immovable *a.* निश्चल ।
immovableness, immovability *n.* निश्चलता
immutability, immutableness *n.* अपरि-
वर्तनीयता । निर्विकारिता ।
immutable *a.* अपरिवर्तनीय । निर्विकार ।
impalpability *n.* अनुभवातीतता । दुर्बोधता ।
impalpable *a.* अनुभवातीत । दुर्बोध ।
imparity *n.* विषमता ।
impartial *a.* निष्पक्ष ।
impartiality *n.* निष्पक्षता ।
impassable *a.* अलंध्य । दुस्तर । [दुस्तरता ।
impassableness, impassability *n.* अलंध्यत
impassible *a.* चेतनाहीन । सुखदुःखाक्षम ।
impassibleness, impassability *n.* चेतना-
हीनता । सुखदुःखाक्षमता ।
impassion *v.* भावोत्तेजित करना ।
impassionable *a.* भावोत्तेजनात्मक ।
impassionate, impassioned *a.* भावोत्तेजित
impassive *a.* आवेगरहित । संवेदनाशून्य ।
impassiveness, impassivity *n.* आवेगराहित्य
impatience *n.* अधीरता । [संवेदनाशून्यता ।
impatient *a.* अधीर । [त्रुटिहीनता ।
impeccability, impeccancy *n.* निष्पापता
impeccable, impeccant *a.* निष्पाप ।
impecuniosity *n.* दरिद्रता । [त्रुटिहीन ।
impecunious *a.* दरिद्र ।
impediment *n.* अवरोध । विघ्न ।
impedimental *a.* अवरोधपूर्ण । विघ्नयुक्त ।
impeditive *a.* अवरोधी । विघ्नकर्त्ता ।
impellent *n.* प्रेरक । प्रेरकशक्ति ।
impenetrable *a.* अभेद्य । रहस्यपूर्ण ।
impenetrableness, (-bility) *n.* अभेद्यता ।
रहस्यपूर्णता ।
impenitence (-cy) *n.* पश्चात्तापहीनता ।
impenitent *a.* पश्चात्तापहीन ।
imperatival *a.* आज्ञार्थी ।
imperative *n.* आज्ञार्थक । प्रेरक ।
—idea प्रेरक विचार ।
—mood आज्ञार्थ (क्रियार्थ-भेद) ।
imperativeness *n.* आज्ञात्मकता । प्रेरकता ।

imperceptibility (-bleness) *n.* अतीन्द्रियता । अतिसूक्ष्मता ।
imperceptible *a.* अतीन्द्रिय । अतिसूक्ष्म ।
—difference अतिसूक्ष्मान्तर ।
imperception *n.* अतीन्द्रियता । अतिसूक्ष्मता ।
imperceptive, impercipient *a.* अतीन्द्रिय । अतिसूक्ष्म ।
imperfect *n.* अपूर्णकाल । *a.* अपूर्ण । सदोष ।
—figure अपूर्ण चित्र ।
—imitation अपूर्ण अनुकरण ।
—sentence अपूर्ण वाक्य ।
—tenses अपूर्णकाल ।
imperfectible *a.* अपूर्ण्य । सदोष । [सदोषता ।
imperfection, imperfectness *n.* अपूर्णता,
imperial *a.* साम्राज्य-सम्बन्धी । प्रतापवान् । (कागज) २२×३२ इंच साइज ।
—federation साम्राज्य-संघ ।
imperialism *n.* साम्राज्यवाद ।
imperialist *n.* साम्राज्यवादी ।
imperialistic *a.* साम्राज्यवादीय ।
imperiality *n.* सम्राट्तन्त्र ।
imperious *a.* उद्धत । अनुपेक्षणीय ।
imperiousness *n.* औद्धत्य । अनुपेक्षणीयता ।
imperishability, imperishableness *n.*
imperishable *a.* अनश्वर । [अनश्वरता ।
imperishableness *n.* अनश्वरता ।
imperium *n.* पूर्णाधिकार । साम्राज्य ।
impermanence (-cy) *n.* अचिरता ।
impermanent *n* अचिर ।
impermeability, impermeableness *n*
impermeable *a.* अपारगम्य । [अपारगम्यता ।
impermissible *a.* अनादेश्य ।
imperscriptible *a.* लिखित प्रमाणहीन ।
impersonal *a.* अवैयक्तिक । अकर्तृक ।
—verb भाववाच्य क्रिया ।
impersonality *n.* अवैयक्तिकता । अकर्तृत्व ।
impersonate *v.* मूर्तीकरण करना । मानवीकरण करना । छद्मवेश बनाना । *a.* मूर्तिरूप । मानव रूप । छद्मवेषी । [छद्मवेशता ।
impersonation *n.* मूर्तीकरण, मानवीकरण ।
impersonative *a.* मूर्तीकरण-सम्बन्धी । मानवीकरण-सम्बन्धी । छद्मवेशयुक्त ।
impersonator *n* मूर्तीकरणकर्त्ता । मानवीकरण-कर्त्ता । छद्मवेशधारी ।
impersonify *v.* मूर्तीकरण करना । मानवीकरण करना । छद्मवेश धरना ।
impertinence (-cy) n. धृष्ठता ।
impertinent *a.* धृष्ट ।
imperturbability (-bleness) *n.* शान्तचित्तता । विकारशून्यता ।
imperturbable *a.* शान्तचित्त । निर्विकार ।
imperturbation *n.* शान्तचित्तता । विकारशून्यता
imperturbed *a.* शान्तचित्त । विकारशून्य ।
impetuous *a.* अतिवेगशील ।
impetuousness(-tuosity)*n.* अतिवेगशीलता ।
impetus *n.* अतिवेग । प्रोत्साहन ।
impiety *n.* अधार्मिकता, भक्तिहीनता ।
impious *a.* अधार्मिक, भक्तिहीन ।
impiousness *n.* अधार्मिकता, भक्तिहीनता ।
implausibility *n.* अविश्वास्यता ।
implausible *a.* अविश्वास्य ।
implement *n.* उपकरण । *v.* कार्यान्वित करना ।
implemental *a.* कार्यान्विति-सम्बन्धी ।
implementation *n.* कार्यान्विति ।
impletion कार्यान्वय ।
implex *n.* जटिलता । *a.* जटिल ।
implexion *n.* जटिलता ।
implicate *n.* निहित वस्तु। तात्पर्य। *v.*उलझाना । तात्पर्य लगाना । [उलझन ।
implication *n.* निहितार्थ । तात्पर्य । उलझाव ।
implicit *a.* सन्निहित । संकेतित । निर्विवाद ।
—response संकेतित प्रतिक्रिया ।
implicitness *n.* सन्निहितत्व । सांकेतिकता ।
implied *a.* साभिप्राय । ध्वनित । [निर्विवादता ।

implode *v.* उच्चारण में विस्फोट होना।
imploration *n.* अभ्यर्थना, याचना।
imploratory *a.* अभ्यर्थनीय। याचना-सम्बन्धी।
implorer *n.* अभ्यर्थक, याचक।
imploring *a.* अभ्यर्थनापूर्ण, याचनापूर्ण।
impolite *a.* अविनीत।
impoliteness *n.* अविनय।
impolitic *a.* अनीतिज्ञ। नीतिविरुद्ध।
import *n.* अर्थ-व्याप्ति।
importance *n.* महत्व।
important *a.* महत्वपूर्ण।
imposing *a.* प्रभावशील।
imposingness *n.* प्रभावशीलता।
impossibility *n.* असम्भवता, असाध्यता।
impossible *a.* असम्भव, असाध्य।
impotence *n.* शक्तिहीनता। पुंसत्वहीनता।
impotent *a.* शक्तिहीन। पुंसत्वहीन।
impracticability, impracticableness *n.* अव्यावहारिकता।
impracticable *a.* अव्यावहारिक।
imprecision *n.* अयथार्थता। अतथ्यता।
impressed *a.* प्रभावित।
impressibility *n.* प्रभावशीलता।
impressible *a.* प्रभावशाली।
impression *n.* संस्करण। धारणा।
—method of—संस्कार-पद्धति।
impressionable *a.* प्रभाव्य।
impressionism *n.* प्रभाववाद।
impressionist *n.* प्रभाववादी।
impressive *a.* हृदयस्पर्शी। प्रभावोत्पादक।
—criticism प्रभावाभिव्यंजक समीक्षा।
impressiveness *n.* हृदयस्पर्शिता। प्रभावोत्पादकता।
imprint *n.* नाम-पता-मुद्रांकन।
imprisonment *n.* कारावास।
improbability *n.* असम्भाव्यता।
improbable *a.* असम्भाव्य।
impromptu *n.* सद्यः स्फूर्त कविता। आशुकविता।
-*a.* सद्यःस्फूर्त। आशु।
improper *a.* अशोभनीय। अनुपयुक्त।
impropriety *n.* अशोभनीयता। अनुपयुक्तता।
improvability, improvableness *n.* उन्नेयता। संस्कार्यता।
improvable *a.* उन्नेय। संस्कार्य।
improved *a.* समुन्नत, संस्कृत।
improvement *n.* समुन्नति।
improvisate (-vise) *v.* आशुकविता करना।
improvisation *n.* आशुकविताकरण।
improvisator (-ser) *n.* आशुकवि।
improvisatory, improvisatorial *a.* आशु-[काव्यात्मक।
improvisatrice *n.* आशु कविता।
impudence *n.* निर्लज्जता।
impudent *a.* निर्लज्ज।
impudicity *n.* निर्लज्जता।
impugn *v.* प्रतिवाद करना। खण्डन करना।
impugnable *a.* प्रतिवाद्य। खण्डनीय।
impugnment *n.* प्रतिवाद। खण्डन।
iupuissance *n.* निःसत्वता।
impuissant *a.* निःसत्व।
impulse, impulsion *n.* आवेग। मनोवेग।
impulsive *a.* आवेगशील। मनोवेगपूर्ण।
impulsiveness *n.* आवेगशीलता। मनोवेगपूर्णता।
imputability, imputableness *n.* आरोप्यता।
imputable *a.* आरोप्य।
imputation *n.* आरोपण।
imputative *a.* आरोपात्मक।
imputer *n.* आरोपक।
inabstinence *n.* भोगविलास।
inaccessibility *n.* अगम्यता। अनुपलब्धता।
inaccessible *a.* अगम्य। अनुपलब्ध।
inaccuracy *n.* अशुद्धि। अयथार्थता।
inaccurate *a.* अशुद्ध। अयथार्थ।
inaction *n.* अकर्मण्यता। निष्क्रियता।
inactive *a.* अकर्मण्य। निष्क्रिय।
inactivity *n.* अकर्मण्यता। निष्क्रियता।

inadequacy *n.* अक्षमता । अपर्याप्तता ।
inadequate *a.* अक्षम । अपर्याप्त ।
inadequateness *n.* अक्षमता । अपर्याप्ति ।
inanimate *a.* निर्जीव । अचेतन ।
inanimation *n.* निर्जीवता । अचेतनता ।
inappetence *n.* अनिच्छा ।
inappetent *a.* अनिच्छु ।
inapplicability *n.* अप्रयोज्यता ।
inapplicable *a.* अप्रयोज्य ।
inappreciable *a.* अनवधारणीय । अननुमेय ।
inappreciation *n.* मूल्यांकन-अयोग्यता ।
inappreciative *a.* अनुभूतिहीन ।
inapprehensible (-sive) *a.* अग्राह्य ।
inappropriate *a.* अनुपयुक्त । असंगत ।
inappropriateness *n.* अनुपयुक्तता । असंगति ।
inaptitude, inaptness *n.* अप्रवीणता ।
inarticulate *a.* अस्पष्ट । अव्यक्त । [अरुचिता ।
—speech अव्यक्त भाषण ।
inarticulateness *n.* अस्पष्टता । अव्यक्तता ।
inarticulation *n.* अस्पष्टता । अव्यक्तता ।
inartificial *a.* अकृत्रिम । प्राकृतिक ।
inartistic *a.* कलानभिज्ञ ।
inaudibility *n.* अश्राव्यता ।
inaudible *a.* अश्राव्य ।
inaugural *a.* उद्घाटनात्मक । सूत्रपात-सम्बन्धी।
—function उद्घाटनोत्सव ।
inaugurate *v.* उद्घाटन करना । सूत्रपात करना ।
inauguration *n.* उद्घाटन । सूत्रपात ।
inaugurator *n.* उद्घाटक । सूत्रपातकर्त्ता ।
inauguratory *a.* उद्घाटनात्मक, सूत्रपात्र-
inauspicious *a.* अशुभ । [सम्बन्धी ।
inauspiciousness *n.* अशुभत्व ।
inbeing *n.* जन्मजातता । नैसर्गिकता ।
inborn *a.* जन्मजात । नैसर्गिक । [असंख्यत्व ।
incalculability (-bleness) *n.* अगण्यता ।
incalculable *a.* अगण्य, असंख्य ।
incantation *n.* मन्त्र । अभिचार । जादू-टोना ।
incantatory *a.* मन्त्र-विषयक । अभिचार-सम्बन्धी । जादू-टोने से सम्बन्धित ।
incapability *n.* अक्षमता ।
incapable *a.* अक्षम ।
incapacity *n.* अयोग्यता । असामर्थ्य ।
incarnate *a.* मूर्तिमान् । अवतीर्ण ।
incarnation *n.* मूर्तिमत्ता । अवतार ।
incentive *n.* उद्दीपन । *a.* उद्दीपक ।
—power उद्दीपन-शक्ति ।
inceptive *a.* आरम्भिक ।
—verb आरम्भसूचक क्रिया ।
incessancy, incessantness *n.* निरंतरता । अविच्छिन्नता । अनवरतता ।
incessant *a.* निरन्तर । अनवरत ।
incidence *n.* घटना, स्थिति । [घटना ।
incident *n.* प्रसंग । अनुषंग । उपाख्यान । गौण
incidental *a.* प्रासंगिक, आनुषंगिक ।
—cause प्रासंगिक कारण ।
—error प्रासंगिक भूल ।
—learning प्रासंगिक विद्या ।
—memory प्रासंगिक स्मृति ।
—music आनुषंगिक संगीत ।
incitant, inciter *n.* प्रोत्तेजक व्यक्ति या वस्तु ।
incitation, incitement *n.* प्रोत्तेजन ।
incivility, incivilization *n.* असभ्यता ।
inclination *n.* अभिरुचि ।
included *a.* अन्तर्भूत, समाविष्ट ।
includible *a.* अन्तर्भूतनीय, समावेश्य ।
inclusion *n.* अन्तर्भाव, समावेश ।
inclusive *a.* अन्तर्भावात्मक, समावेशित ।
inclusiveness *n.* अन्तर्भाव, समावेशन ।
incogitable *a.* अविचारणीय ।
incogitant *a.* विचारविहीन ।
incogitative *a.* विचारशक्तिरहित, अविचारशील
incognizable, incognisable *a.* अगम्य,
incognizance *n.* अनभिज्ञता । [अज्ञेय ।
incognizant *n.* अनभिज्ञ ।

incognoscible *a.* अज्ञेय, अगम्य ।
incoherence *n.* असम्बद्धता ।
incoherent, incohesive *a.* असंगत । असम्बद्ध
incoincident *a.* असदृश ।
incommensurability *n.* अतुलनीयता ।
incommensurable *a.* अतुलनीय ।
incommunicability, incommunicableness *n.* अकथनीयता, अवर्णनीयता ।
incommunicable *a.* अकथनीय, अवर्णनीय ।
incomparable *a.* अद्वितीय ।
incomparableness *n.* अद्वितीयता ।
incompatibility *n.* विरोध । असंगति । अप्रासंगिकता ।
incompatible *a.* विरुद्ध । असंगत । अप्रासंगिक ।
—term विरुद्धपद ।
incompetence (-cy) *n.* असमर्थता, अयोग्यता ।
incompetent *a.* असमर्थ, अयोग्य ।
incomplete *a.* अपूर्ण ।
incompleteness, incompletion *n.* अपूर्णता
incomprehensibility, incomprehensibleness *n.* अबोध्यता । अज्ञेयता । असीमता ।
incomprehensible *a.* अबोध्य, अज्ञेय । असीम
incomprehension *n.* अबोध्यता, अज्ञेयता । असीमता ।
inconceivability *n.* धारणातीतता, कल्पनातीतता
inconceivable *a.* धारणातीत, कल्पनातीत ।
inconclusive *a.* अनिर्णयात्मक । विवादग्रस्त ।
inconclusiveness *n.* अनिर्णयात्मकता । विवाद-
inconsecutive *a.* क्रमविच्युत । [ग्रस्तता ।
inconsecutiveness *n* क्रमविच्युति ।
inconsiderate *a.* विचारशून्य । भावनाशून्य ।
inconsiderateness, inconsideration *n.* विचारशून्यता । भावनाशून्यता ।
inconsistence (-cy) *n.* असंगति ।
inconsistent *a.* असंगत ।
inconsonance *n.* बेसुरापन ।
inconsonant *a.* बेसुरा ।

inconspicuous *a.* अप्रकट ।
inconspicuousness *n.* अप्रकटता ।
inconstancy *n.* अस्थिरता । परिवर्तनशीलता । नियमशून्यता ।
inconstant *a.* अस्थिर । परिवर्तनशील । अनिय-
incontestable *a.* अकाट्य । निर्विवाद । [मित
incontinence (-cy) *n.* कामातुरता ।
incontinent *a.* कामातुर ।
incontinuity *n.* अनिरन्तरता ।
incontrovertible *a.* अखण्डनीय । निर्विरोध ।
inconvenience *n.* असुविधा ।
inconvenient *a.* असुविधाजनक ।
inconvertibility *n.* अपरिवर्तनीयता ।
inconvertible *a.* अपरिवर्तनीय ।
incorporable *a.* समावेश्य, एकीकरणीय ।
incorporate(-ed) *a.* समाविष्ट, एकीभूत, सम्मि-
incorporation *n.* समावेश, सम्मिश्रण । [श्रित ।
incorporative *a.* समावेशी, सम्मिश्रक ।
incorporeal *a.* निराकार । अभौतिक ।
incorporeality, incorporeity *n.* निराकारत्व
incorrect *a.* दोषमय । अशुद्ध । [अभौतिकता ।
—knowledge मिथ्या ज्ञान ।
incorrectness *n.* दोषमयता । अशुद्धता ।
incorrigibility (-bleness) *n.* अशोध्यता ।
incorrigible *a.* अशोध्य । असाध्य । [असाध्यता ।
incorrupt *a.* निष्कलंक । अनुत्कोच्य ।
incorruptibility *n.* निष्कलंकता । अनुत्कोच्यता
incorruptible *a.* निष्कलंक्य । अनुत्कोच्य ।
incorruption *n.* निष्कलंकता । अनुत्कोच्यता ।
increase *n.* वृद्धि ।
incredibility, incredibleness *n.* अविश्वस-
incredible *a.* अविश्वसनीय । [नीयता ।
incredulity(-lousness) *n.* अविश्वसशीलता ।
incredulous *a.* अविश्वासशील ।
incubus *n.* दुःस्वप्न । [अपरिहार्यता ।
incurability, incurableness *n.* असाध्यता ।
incurable *n.* असाध्य, अपरिहार्य । *a.* असाध्य,

incuriosity *n.* जिज्ञासाराहित्य । [अपरिहार्य ।
incurious *a.* जिज्ञासारहित ।
indecency *n.* अभद्रता । अश्लीलता ।
indecent *a.* अभद्र । अश्लील ।
indecision *n.* अनिर्णय ।
indecisive *a.* अनिर्णयात्मक ।
indecisiveness *n.* अनिर्णयात्मकता ।
indeclinable *a.* अविभक्तिक । अविकार्य ।
indefectible *a.* त्रुटिरहित । अक्षुण्य ।
indefensibility *n.* अरक्षणीयता । असमर्थनीयता
indefensible *a.* अरक्षणीय । असमर्थनीय ।
indefinable *a.* परिभाषारहित ।
indefinite *a.* अनिश्चित । [तता निःसीमता ।
indefiniteness, indefinitude *n.* अनिश्चि-
indeliberate *a.* अपूर्वविचारित ।
indemnity *n.* क्षतिपूर्ति ।
indemonstrable *a.* अप्रतिपाद्य। प्रमाणातीत ।
independence *n.* स्वतंत्रता । अनपेक्षता ।
independency *n.* स्वतंत्र देश ।
independent *n.* स्वतंत्र । निरपेक्ष । [नीयता ।
indescribability *n.* वर्णनातीतत्व । अकथ-
indescribable *a.* वर्णनातीत । अकथनीय ।
indestructibility *n.* अनश्वरता ।
indestructible *n.* अनश्वर ।
indeterminable *a.* सन्दिग्ध्य । अनिर्दिष्ट्य ।
indeterminate *a.* सन्दिग्ध । अनिर्दिष्ट ।
indeterminateness (-tion) *n.* संदिग्धता ।
अनिर्दिष्टता ।
indeterminism *n.* अनिश्चयवाद ।
indeterminist *n.* अनिश्चयवादी ।
indevotion *n.* अभक्ति ।
indevout *n.* अभक्त ।
index *n.* अनुक्रमणिका, अनुक्रमणी ।
indexer *n.* अनुक्रमणीकार ।
indexial *a.* अनुक्रमणिका-सम्बन्धी ।
indexing *n.* अनुक्रमणी बनाना ।
indexless *a.* अनुक्रमणिकारहित ।

indicate *v.* प्रतीक होना । संकेत करना । सूचित
indicated *a.* संकेतिक । सूचित । [करना ।
indication *n.* संकेत । लक्षण । [बोधक ।
indicative *n.* निश्चयार्थ । लक्षण । *a.* सूचक ।
—mood निश्चयार्थ क्रिया-भेद । [व्यंजक ।
indicator, indicant *n.* सूचक । बोधक ।
indicatory *a.* संकेतात्मक । सूचक । व्यंजक ।
indicial *a.* सूचनात्मक । अनुक्रमणी-सम्बंधी ।
indifference *n.* उदासीनता । अनासक्ति ।
तटस्थता । महत्वहीनता । [महत्वहीन ।
indifferent *a.* उदासीन । अनासक्त । तटस्थ ।
indifferentism *n.* तटस्थतावाद ।
indifferentist *n.* तटस्थतावादी ।
indigene *n.* स्वदेशोत्पन्न ।
indigenous *a* स्वदेशीय ।
indignant *a.* आक्रोशाभिभूत ।
indignation *n.* आक्रोश ।
—meating आक्रोश-सभा ।
indignity *n.* अशिष्टाचरण ।
indirect *a.* अप्रत्यक्ष, परोक्ष ।
—expression व्यस्तवर्णन ।
—inference व्यवहितानुमान ।
—knowledge परोक्ष ज्ञान ।
—object परोक्ष कर्म ।
—passive परोक्ष कर्मवाच्य ।
—quotation अपरोक्ति ।
—reduction व्यवहित परिवर्तन ।
—reflex अप्रत्यक्ष प्रतिक्रिया ।
—selection अप्रत्यक्ष निर्वाचन ।
—speech परोक्ष कथन । अन्यपुरुष-कथन ।
indirection *n.* परोक्ष साधन । अप्रत्यक्ष उपाय ।
indirectly *ad.* परोक्षतः ।
indirectness *n.* परोक्षता । अप्रत्यक्षता ।
indiscernible *n.* अप्रत्यक्ष-वस्तु । अविवेच्य-
वस्तु । *a.* अप्रत्यक्ष । अविवेच्य ।
—identity of—s अभिन्नतावाद ।
indiscerptibility *n.* अनश्वरता । अक्ष्यता ।

indiscerptible *a.* अनश्वर । अक्षय्य ।
indisciplinable *a.* अननुशास्य ।
indiscipline *n.* अनुशासनहीनता ।
indiscoverable *a.* अनन्वेषणीय ।
indiscreet *a.* अविवेकी ।
indiscreetness *n.* अविवेक ।
indiscrete *a.* अविभक्त । [अविवेक ।
indiscretion *n.* रहस्य का आकस्मिक उद्घाटन ।
—calculated—विचारित उद्घाटन ।
indiscriminate *a.* विवेकशून्य । अव्यवस्थित ।
indiscriminateness *n.* विवेकशून्यता ।
indiscriminating *a.* विवेकशून्य । [अव्यवस्था ।
indiscriminative *a.* अविवेकशील ।
indispensability, indispensableness *n.*
indispensable *a.* अपरिहार्य । [अपरिहार्यता ।
indispose *v.* अनिच्छुक करना ।
indisposed *a.* अनिच्छुक ।
indisposition, indisposedness *n.* अनिच्छा
indisputable *a.* निर्विवाद ।
indistinctive *a.* अविस्पष्ट ।
indistinctness *n.* अविस्पष्टता ।
indistinguishable *a.* अपरिज्ञेय ।
indistributable *a.* अवितरणीय ।
indite *v.* रचना करना, लेखबद्ध करना ।
inditer *n.* रचयिता । लेखक ।
individual *n.* अकेला व्यक्ति । एकमात्र । व्यक्तिगत
—classes एकैक वर्ग ।
—difference वैयक्तिक विभेद ।
—psychology व्यक्ति-मनोविज्ञान ।
—uniqueness व्यक्ति-वैचित्र्य ।
individualism *n.* व्यक्तिवाद, व्यष्टिवाद ।
individualist *n.* व्यक्तिवादी, व्यष्टिवादी ।
individualistic *a.* व्यक्तिप्रधान । व्यक्तिवादीय, व्यष्टिवादीय ।
individuality *n.* वैयक्तिकता । विशिष्टत्व ।
individualization *n.* विशिष्टीकरण ।
individualize, individuate *v.* वैशिष्ट्य प्रदान करना ।
individuation *n.* विशिष्टीकरण, व्यक्तीकरण ।
indivisibility, indivisibleness *n.* अवि-
indivisible *a.* अविभाज्य । [भाज्यता ।
Indo-Aryan language *n.* भारतीय आर्य-भाषा-वर्ग ।
Indo-Aryan speech *n.* भारतीय आर्य-भाषा ।
Indo-Chinese *n.* भारत-चीनी ।
indocile, indocible *a.* दुर्दान्त ।
indocility *n.* दुर्दान्तता ।
Indo-Eropean *a.* भारोपीय (भाषा) ।
—family भारोपीय (भाषा) कुल ।
Indo-Germanaic *a.* भारत-जर्मनीय ।
Indo-Iranian *n.* भारत-ईरानी ।
—language भारत-ईरान-भाषा ।
induce *v.* प्रलोभन देना । अभिप्रेरित करना ।
induced *a.* प्रलुब्ध । अभिप्रेरित ।
inducement *n.* प्रलोभन । अभिप्रेरण ।
inducer *n.* प्रलोभक । अभिप्रेरक ।
inducible *a.* प्रलोभनीय । अभिप्रेरणीय ।
induction *n.* तथ्योपस्थापन । आगमन । अनुमान ।
inductive, inductional *a.* आगमनात्मक ।
—logic आगमनशास्त्र । [अनुमानात्मक ।
—syllogism व्याप्त्यनुमान ।
inductiveness, inductivity *n.* अनुमानात्म
indulgence *n.* आसक्ति । कृपा । [-कता
indulgent *a.* आसक्त । कृपालु ।
indulger *n.* आसक्त ।
industrial *a.* औद्योगिक ।
—psychology औद्योगिक मनोविज्ञान ।
—unrest औद्योगिक अशान्ति ।
industrialisation *n.* उद्योगीकरण ।
industrialism *n.* उद्योगवाद ।
industrialist *n.* उद्योगवादी ।
industrialize *v.* उद्योगीकरण करना ।
industrious *a.* अध्यवसायी ।
industry *n.* उद्योग । अध्यवसाय ।

inebriate *a.* मदोन्मत्त ।
inebriation, inebriety *n.* मदोन्मत्तता ।
inedited *a.* असम्पादित । असंशोधित ।
ineffability *n.* अवर्ण्यता, अकथनीयता ।
ineffable *a.* अवर्ण्य, अकथनीय ।
ineffaceability *n.* अविलोपनीयता ।
ineffaceable *a.* अविलोपनीय ।
ineffective *a.* अप्रभावी । निरर्थक । कला-प्रभाव-
ineffectual *a.* निष्फल । व्यर्थ । [शून्य ।
ineffectuality *n.* निष्फलता । व्यर्थता ।
inefficiency *n.* अक्षमता । अकौशल ।
inefficient *a.* अक्षम । अकुशल ।
inelaborate *a.* अविस्तारित ।
inelegance (-cy) *n.* अभद्रता । अपरिष्कृति ।
inelegant *a.* अभद्र । अपरिष्कृत ।
ineligibility *n.* अनिर्वाचनीयता । अपात्रता ।
ineligible *a.* अनिर्वाचनीय । अपात्र ।
ineloquent *a.* अवाक्पटु ।
inenarrable *a.* अवर्णनीय, अकथनीय ।
inept *a.* अनुपयुक्त । हास्यजनक ।
ineptitude, ineptness *n.* अनुपयुक्तता ।
inequable *a.* विषम । [हास्यजनकता ।
inequality *n.* विषमता ।
inequity *n.* अन्याय ।
inertia जड़ता । तमोगुण ।
—sensory ज्ञान-जड़ता ।
inertion *n.* जड़ता । तमोगुणता ।
inescapable *a.* अवश्यम्भावी ।
inessential *a.* अनावश्यक ।
inestimable *a.* अननुमेय ।
inevident *a.* अप्रकट । [अनुपेक्षणीयता ।
inevitability, inevitableness *n.* अनिवार्यता
inevitable *a.* अनिवार्य । अनुपेक्षणीय ।
inexact *a.* अयथार्थ । अतथ्य ।
inexactitude, inexactness *n.* अयथार्थता ।
inexcusable *a.* अक्षम्य । [अतथ्यता ।
inexcusableness *n.* अक्षम्यता ।

inexecutable *a.* असम्पाद्य ।
inexecution *n.* असम्पादन ।
inexertion *n,* अनुद्यम ।
inexhansted *a.* अक्षय । निःसीमित ।
inexhaustibility *n.* अक्षय्यता । निःसीमता ।
inexhaustible *a.* अक्षयशील । निःसीम ।
—resource अक्षय साधन ।
inexhanstive *a.* अक्षय्य । निःसीम ।
inexistent *a.* अमूर्त ।
inexperience *n.* अनुभवहीनता ।
inexperienced *a.* अनुभवहीन ।
inexpert *a.* अकुशल ।
inexpertness *n.* अकुशलता ।
inexplicability, inexplicableness *n.*
inexplicable *a.* अविश्लेष्य । [अविश्लेष्यता ।
inexplicit *a.* अव्यक्त ।
inexplicitness *n.* अव्यक्तता ।
inexplorable *a.* अनन्वेषणीय ।
inexpressible *a.* अकथनीय । अवर्णनीय ।
inexpressive *a.* अकथनात्मक । अवर्णनात्मक ।
inexpressiveness *n.* अकथनात्मकता । अव-
infamous *a.* कुख्यात । [र्णनात्मकता ।
infamy *n.* कुख्याति ।
infancy *n.* शैशवास्था ।
infantile, infantine *a.* शैशव ।
infantilism *n.* शिशुरूपता ।
infant psychology *n.* शिशु-मनोविज्ञान ।
infatuate *v.* प्रणयोन्मत्त करना ।
infatuation *n.* प्रणयोन्माद । प्रेमान्धता ।
infection *n.* संक्रमण । प्रसरणशील प्रभाव ।
infectious *a.* संक्रामक । प्रसरणशील ।
infectiousness *n.* संक्रामकता । प्रसरणशीलता
infectiveness, infectivitiy *n.* संक्रमणशीलता
infer *v.* अनुमान करना । सूचित करना ।
inferable, inferrable, inferrible *a.* अनु-
मेय । सूचित करनेवाला । [निर्णीत तथ्य ।
inference *n.* अनुमान । निष्कर्ष । तर्कित विषय,

—analogical—साम्यानुमान ।
inferential *a.* अनुमानात्मक । तर्कसिद्ध । अनुमित । निष्कर्षित ।
—knowledge अनुमित ज्ञान ।
inferiority *n.* हीनता ।
—complex हीनभावना । हीनम्मन्यता ।
infernal *a.* नारकीय ।
inferno *n.* नरक ।
infidelity *n.* अनास्था, नास्तिकता ।
infinite *a.* निस्सीम । अनन्त । असंख्य ।
—The I—ईश्वर । [असमापिका (क्रिया)
infiniteness *n.* निस्सीमता । अनन्तता । असंख्यता ।
infinitival *a.* क्रिया के सामान्य रूप से सम्बंधित ।
infinitive *n.* क्रिया का सामान्य रूप । क्रियार्थक संज्ञा । *a.* अकर्तृकक्रिया को प्रकट करनेवाला (रूप)
infinitude *n.* निस्सीमता, अनन्तता । असंख्यता ।
infinity *n.* निस्सीमता, अनन्तता । असंख्यता ।
infix *n.* प्रत्यय । अन्तःप्रत्यय । *v.* शब्द में अन्तःसर्ग या प्रत्यय जोड़ना ।
—agglutinating—मध्यागम संयोगी ।
inflect *v.* सुर चढ़ाना । शब्द-रूप चलाना ।
inflected *a.* रूपान्तरित ।
—word (रूपांतरित) पद ।
inflective *a.* रूपान्तरशील, विभक्तीय ।
inflexibil'ty *n.* अनमनीयता ।
inflexible *a.* अनमनीय ।
—constitution अपरिवर्तनीय संविधान ।
inflexion *n.* रूपान्तर । शब्द का विभक्तिमय रूप । विभक्ति-प्रत्यय । सुर का चढ़ाव-उतार ।
inflexional *a.* विभक्ति-प्रधान । रूप-साधक । प्रत्यय-सम्बंधी । स्वरसामंजस्यात्मक ।
—instinct नैसर्गिक प्रवृति ।
inflexionless *a.* विभक्ति-प्रत्ययशून्य । स्वर-
influence *n.* प्रभाव । [सामञ्जस्यहीन ।
—undue—अनुचित प्रभाव ।
influent *n.* सहायक नदी ।
influential *n.* प्रभावशाली ।
informal *a.* अनौपचारिक । नियमविरुद्ध ।
informality *n.* अनौपचारिकता । नियमविरुद्धता
informant *n.* ज्ञापक, आवेदक ।
information *n.* ज्ञान । समाचार, सूचना ।
—test ज्ञान-परीक्षण । [जानकारी ।
informative (-tory) *a.* सूचनापूर्ण । ज्ञानवर्द्धक
informed *a.* अवगत, तथ्यज्ञाता ।
infrequency *n.* असातत्य । अनित्यता ।
infrequent *a.* असतत । अनित्य ।
infringe *v.* उल्लंघन करना ।
infringement *n.* उल्लंघन, व्याघात ।
infringer *n.* उल्लंघक ।
ingenerate *a.* स्वयंभू ।
ingenious *a.* विचक्षण, प्रतिभासम्पन्न ।
—memory विलक्षण स्मृति ।
ingenious *n.* प्रतिभासम्पन्नता ।
ingenuity *n.* मेधाविता ।
ingloricus *a.* अकीर्तिकर । लज्जाजनक ।
ingloriousness *n.* अकीर्तिकरता । लज्जाजनकता
ingratitude *n.* कृतघ्नता ।
ingredient *n.* अवयव । मूलपदार्थ ।
inhabitable *a.* निवासयोग्य ।
inhabitancy *n.* निवास ।
inhabitant, inhabitor *n.* निवासी ।
inhabitation *n.* निवास ।
inhabitress *n.* निवासिनी ।
inharmonic (-nious) *a.* बेसुरा ।
inharmony *n.* बेसुरापन ।
inherent *a.* स्वभावज, जन्मजात ।
inheritability *n.* उत्तराधिकार-प्राप्यता ।
inheritable *a.* उत्तराधिकार में प्राप्य ।
inheritance *n.* उत्तराधिकार । आनुवंशिकता ।
inherited *a.* आनुवंशिक, पैतृक ।
—tendency पैतृक प्रवृत्ति ।
inheritor *n.* उत्तराधिकारी ।
inheritress *n.* उत्तराधिकारिणी ।

inhibition *n.* निरोध, निषेध।
inhibitor *n.* निरोधक, निषेधक।
inhibitory *a.* निरोधात्मक, निषेधात्मक।
inhospitable *a.* असत्कारशील।
inhospitableness *n.* असत्कारशीलता।
inhuman, inhumane *a.* अमानुषिक। नृशंस।
inhumanity *n.* अमानुषिकता। नृशंसता।
inimitable *a.* अनुकरणातीत। अनुपम।
inimitableness *n.* अनुकरणातीतत्व। अनुपमता।
iniquitous *a.* पापिष्ठ। दुराचारी।
initial *n.* आद्याक्षर। नामाक्षर। *v.* नामाक्षर लिखना। *a.* आद्य, प्रारम्भिक।
—letter आद्याक्षर।
initialled *a.* नामाक्षरित।
initiate *n.* दीक्षित व्यक्ति। *v.* सूत्रपात करना। दीक्षित करना। *a.* दीक्षित।
initiation *n.* दीक्षा, सूत्रपात।
initiative *n.* सूत्रपात। नेतृत्व। *a.* सूत्रपातात्मक।
—take—नेतृत्व करना। सूत्रपात करना।
initiator *n.* सूत्रपातकर्त्ता। दीक्षक।
initiatory *a.* सूत्रपात्रात्मक। दीक्षात्मक।
initiatrix *n.* सूत्रपात्रकर्त्री। दीक्षिका।
injudicial *a.* अवैधानिक।
injudicious *a.* विवेकहीन।
injunction *n.* निषेधाज्ञा।
injurious *a.* घातक, अनिष्टकर।
injustice *n.* अन्याय। अन्यायाचरण।
inland *a.* अन्तर्देशस्थ। अन्तर्देशीय।
innate *a.* जन्मजात।
—ideas जन्मजात भावना।
—instinct जन्मजात प्रवृत्ति।
innateness *n.* जन्मजातता।
inner *a.* आन्तरिक। अन्तःस्थ।
—instrument अन्तःकरण।
—light अन्तर्ज्योति।
—man अन्तःकरण, आत्मा।
—organ अन्तःकरण।
—self अन्तरात्मा।
—wishes आन्तरिक इच्छा।
innocence (-cy) *n.* निर्दोषता, अजानता।
innocent *a.* निर्दोष, अजान।
innominable *a.* अनुल्लेखनीय।
innovate *v.* प्रवर्तित करना। नवपद्धति चलाना।
innovation *n.* प्रवर्तन। नवपद्धति।
innovator *n.* प्रवर्तक। नवपद्धतिस्थापक।
innovatory *n.* प्रवर्तन-संबंधी। नवपद्धति-संबंधी।
innuendo *n.* वक्रोक्ति, व्यंग्य। *v.* वक्रोक्ति करना, व्यंग्य-भाषण करना।
innumerability, innumerableness *n.* असंख्यता।
innumerable, innumerous *a.* असंख्य।
innutrition *n.* पोषणाभाव।
innutritious *a.* पोषणासमर्थ।
inobservance *n.* अवहेला। मनोयोगहीनता।
inobservant *a.* अवहेलक। मनोयोगहीन।
inopportune *n.* असामयिक।
inopportuneness *n.* असामयिकता।
inorganic *a.* निर्जीव। निरवयव।
inornate *a.* अलंकृत।
inquirer *n.* अन्वेषक।
inquiring *a.* अन्वेषणात्मक।
inquiry *n.* अन्वेषण।
inquisitional *a.* अन्वेषणामूलक। ज्ञानेप्सा-मूलक।
inquisitive *a.* ज्ञानेप्सु।
inquisitiveness *n.* ज्ञानेप्सा।
inquisitor *n.* अन्वेषणाधिकारी।
inquisitorial *a.* अन्वेषणात्मक।
insane *a.* विक्षिप्त, उन्मादी।
insanitary *a.* अस्वास्थ्यकारी।
insanitation *n.* अस्वास्थ्यकारिता।
insanity *n.* विक्षिप्तता, उन्माद।
insatiability, insatibleness *n.* अतोषणीयता
insatiable *a.* अतोषणीय।
insatiate *a.* दुष्तोष्य।
inscribe *v.* शिलालेखना।

inscriber *n.* शिलालेखक ।
inscription *n.* शिलालेख ।
inscriptional, inscriptive *a.* शिलालेखीय ।
insensate *a.* असंवेदनशील । अचेतन ।
insensibility *n.* असंवेदनशीलता । अचेतनता ।
insensible *a.* अचेतन । चेतनाशून्य । अर्थशून्य । असंवेदनशील ।
insensitive *a.* असंवेदनशील । अनुभूतिहीन ।
insensitiveness *n.* असंवेदनशीलता, निश्चे- [तनता। अनुभूतिहीनता
insensuous *a.* अकामुक ।
insentient *a.* अचेतन ।
inseparability, inseparableness *n.* अवि- [योज्यता ।
inseparable *a.* अवियोज्य ।
insert *v.* सन्निविष्ट करना ।
inserted *a.* सन्निविष्ट ।
insertion *n.* सन्निवेश । सन्निविष्ट वस्तु ।
inset *n.* पुस्तक में सन्निविष्ट पृष्ठ, चित्र आदि ।
insight *n.* अन्तर्दृष्टि ।
insignificance(-cy) *n.* नगण्यता । महत्वहीनता
insignificant *a.* नगण्य, महत्वहीन ।
insincere *a.* निष्ठाहीनता ।
insincerity *n.* निष्ठाहीनता ।
insinuate *v.* व्यंग्य करना ।
insinuation *n.* व्यंग्य, व्यंग्योक्ति ।
insinuative *a.* व्यंग्यात्मक ।
insinuator *n* व्यंग्यकर्त्ता ।
insipid *a.* नीरस । निःस्सार । अरुचिकर ।
insipidity *n.* नीरसता । निःस्सारता । अरुचि- [करता ।
insipience *n.* अज्ञता ।
insipient *a.* अज्ञ ।
insistence (-cy) *n.* आग्रह ।
insistent *n.* आग्रही । *a.* आग्रहपूर्ण ।
insoleriety *n.* असंयमीभाव । अमिताचार ।
insolence *n.* औधत्य ।
insolent *a.* उद्धत ।
insolubility, insolubleness *n.* असाध्यता ।
insoluble, insolvable *a.* असाध्य ।
insolvency *n.* गतविभवता ।
insolvent *a.* गतविभव ।
insomnia *n.* अनिद्रारोग ।
inspection *n.* निरीक्षण ।
inspective *a.* निरीक्षणात्मक ।
inspector *n.* निरीक्षक ।
inspectoral, inspectorial *a.* निरीक्षकीय ।
inspectorate *n.* निरीक्षकालय ।
inspectorship *n.* निरीक्षकत्व ।
inspectress *n.* निरीक्षिका ।
inspirable *a.* अन्तःश्वसनीय । प्रोत्साहनीय । [प्रेरणीय ।
inspiration *n.* अन्तःश्वसन । प्रोत्साहन । प्रेरणा ।
inspirational *a.* प्रोत्साहन-सम्बंधी । प्रेरणा-त्मक । अंतःप्रेरणा-सम्बंधी ।
inspirationism *n.* अंतःप्रेरणावाद ।
inspirationist *n.* अंतःप्रेरणावादी ।
inspirative *a.* उत्साहवर्द्धक । प्रेरणात्मक ।
inspiratory *a.* अन्तःश्वसनात्मक ।
inspire *v.* अन्तःश्वसन करना । प्रोत्साहित करना ।
inspired *a.* प्रोत्साहित । प्रेरित । [प्रेरित करना ।
inspirer *n.* प्रोत्साहक । प्रेरक ।
instalment *n.* अंशिका ।
instance *n.* दृष्टान्त ।
—crucial—निर्णयात्मक दृष्टान्त ।
—for—दृष्टान्तस्वरूप ।
—general—सामान्य दृष्टान्त ।
—negative—अभावदृष्टान्त ।
—neglect of—दृष्टान्तोपेक्षा ।
—particular—विशिष्ट दृष्टान्त ।
—positive—भावदृष्टान्त ।
—variety of—दृष्टात-विविधता ।
instigate *v.* उकसाना ।
instigation *n.* उकसाव ।
instigator उकसानेवाला ।
instinct *n.* सहजवृत्ति । नैसर्गिक प्रवृत्ति । अन्तः [प्रेरणा । सहज ज्ञान ।
instinctive *a.* सहजवृत्यात्मक । नैसर्गिक प्रेरणात्मक । स्वयंप्रेरित । सहजज्ञानमूलक ।

—behaviour नैसर्गिक आचरण ।
—knowledge नैसर्गिक ज्ञान ।
—stimulous अन्तःप्रेरित उद्दीपन ।
institute *n.* संस्थान । संस्थान-भवन ।
institution *n.* संस्थान । संस्था । संस्थान-भवन । विद्यालय ।
institutional *a.* संस्थागत । संस्थात्मक । संस्था-नीय ।
institutionalism *n.* संस्थावाद । संस्थोपयोग ।
institutionalist *n.* संस्थावादी । संस्थोपयोग-वादी ।
institutionary *a.* संस्थात्मक । संस्थानीय ।
institutive *a.* संस्था-सम्बंधी । संस्थान-सम्बंधी ।
institutor *n.* संस्थापक ।
instruct *v.* शिक्षा देना । निर्देश करना ।
instruction *n.* शिक्षण । निर्देशन ।
instructional *a.* शिक्षण-सम्बंधी । निर्देशात्मक ।
instructive *a.* शिक्षणात्मक । शिक्षाप्रद । निर्देशा-त्मक ।
instructiveness *n.* शिक्षात्मकता । शिक्षा-प्रदता । निर्देशात्मकता ।
instructor *n.* शिक्षक । निर्देशक ।
instructress *n.* शिक्षिका । निर्देशिका ।
instrument *n.* उपकरण । साधन ।
instrumental *a.* उपकरण-स्वरूप । साधन-स्वरूप ।
instrumentality (-tation) *n.* साधनत्व । कर्तृत्व ।
insubmissible *a.* असहिष्णु । असहनशील ।
insubstantial *a.* तथ्यहीन । तत्वहीन ।
insubstantiality *n.* तथ्यहीनता । तत्वहीनता ।
insufficiency *n.* अपर्याप्तता ।
insufficient *a.* अपर्याप्त ।
insular *n.* संकुचितबुद्धि, संकीर्ण-विचारक ।
insularism *n.* संकुचितदृष्टि, संकीर्णविचार ।
insuperability *n.* अपराजेयता ।
insuperable *a.* अपराजेय ।
insupportable *a.* असमर्थनीय ।
insuppressive *a.* अशमनशील, अदमनीय ।
insurmountable *a.* दुरारोह, अलंघ्य ।
insurrection *n.* विद्रोह ।
insurrectional, insurrectionary *a.* विद्रोहा-त्मक ।
insurrectionist *n.* विद्रोही ।
insusceptibility *n.* असंवेदनीयता । अविकार्यता
insusceptible *n.* असंवेदनीय । अविकार्य ।
intagliated *a.* उत्कीर्ण ।
intaglio *n.* उत्कीर्णन । चित्रकारीउत्कीर्णन ।
intangibility, intangibleness *n.* दुर्बोधता । अनुभवातीतत्व ।
intangible *a.* दुर्बोध । अनुभवातीत ।
integral *a.* अखण्ड, पूर्ण । सावयव । सत्य ।
integration *n.* पूर्णीकरण । संयोग ।
integrative *a.* पूर्णात्मक । संयोगात्मक ।
integrity *n.* अखण्डता, पूर्णता । सावयवता । सच्चरित्रता । सच्चाई ।
intellect *n.* बुद्धि । प्रज्ञावान् व्यक्ति ।
intellection *n.* बुद्धि-व्यापार ।
intellective *a.* बोभप्रक्रियात्मक । बुद्धि व्यापार-सम्बन्धी । प्रज्ञावान् ।
intellectual *a.* बौद्धिक, मनीषा-सम्बंधी । प्रज्ञा-विषयक ।
—deficiency बौद्धिक न्यूनता ।
—feeling बौद्धिक अनुभूति ।
—ideas बौद्धिक भावना ।
—law बुद्धिनियम ।
—powers बौद्धिक शक्तियाँ ।
—type बौद्धिक वर्ग ।
intellectualism *n.* बुद्धिवाद ।
intellectualist *n.* बुद्धिवादी ।
intellectuality *n.* बौद्धिकता, बुद्धिमत्ता, बुद्धित्व ।
intellectualization *n.* बौद्धीकरण, बौद्धिक स्तर पर लाना ।
intellectualize *v.* बौद्धिक स्तर पर लाना ।
intelligence *n.* मनीषा, प्रज्ञा, बुद्धि । जागरूकता गुप्तवार्त्ता ।
—department गुप्तचरविभाग ।
—measurement बुद्धिमापन ।
—quotien बुद्धिलब्धि ।

—test बुद्धिपरीक्षा ।
—universal महत् बुद्धि ।
intellegent *a.* मनीषी, प्रज्ञावान्, बुद्धिमान ।
intellegential *a.* प्रज्ञात्मक, बुद्धि-सम्बंधी । मनीषी । प्रज्ञावान, बुद्धिमान । बौद्धिक ।
intellegentia *n.* बुद्धिजीवी । शिक्षित समाज ।
intelligibility *n.* बुद्धिगम्यता, बुद्धिग्राह्यता ।
intelligible *a.* बुद्धिगम्य, बुद्धिग्राह्य ।
intemperance *n.* असंयम । विषयासक्ति ।
intemperate *a* असंयत । विषयासक्त ।
intended *n.* अभिप्रेत ।
intending *a.* इच्छुक ।
intendment *n.* अभिप्राय । शास्त्रीय ।
intensative *a.* भावपूर्ण । तीव्रतावाचक ।
intense *a.* तीव्र । भावुक । भावमय ।
intenseness, intensity *n.* तीव्रता, भावुकता, भावमयता । [करना । भावमय होना या करना ।
intensification *n.* तीव्रीकरण । भावुक होना या
intension *n.* तीव्रता । प्रगाढ़ संकल्पोद्योग ।
intensive *a.* तीव्र । तीव्रतावाचक । घनताबोधक
intent *n.* प्रयोजन, निमित्त । संकल्प ।
a. कृतसंकल्प । एकाग्रचित्त । तत्पर ।
intention *n.* मन्तव्य । अभिप्राय ।
intentional *a.* साभिप्राय । सोद्देश्य ।
intentioned *a.* अभिप्रेत । संकल्पित ।
intentness *n.* एकाग्रता । तत्परता ।
interact *n.* विषकम्भक । अंकान्तर । *v.* परस्पर प्रभाव डालना ।
interaction *n.* पारस्परिक प्रभाव या क्रिया ।
interactive *a.* परस्पर प्रभावशील ।
intercalary *a.* अन्तरीय । प्रक्षिप्त ।
—month मलमास ।
intercaste *a.* अन्तर्जातीय ।
intercepted *a.* अन्तरावरुद्ध ।
intercepting *a.* अन्तरावरोधक ।
interception *n.* अन्तरावरोध ।
interceptive *a.* अन्तरावरोधक ।
interchange *n.* पारस्परिक विनिमय ।
interchangeability, interchangeableness *n.* पारस्परिक विनिमयशीलता ।
interchangeable *a.* परस्पर विनिमयशील ।
intercollegiate *a.* अन्तर्विद्यालयीय ।
intercommunion *n.* आदान-प्रदान । तादात्म्य । पारस्परिक क्रिया ।
interconvertible *a.* परस्पर परिवर्तनीय ।
interdepartmental *a.* अन्तर्विभागीय ।
interdepend *v.* अन्योन्याश्रित होना ।
interdependence *n.* अन्योन्याश्रय ।
interdependent *a.* अन्योन्याश्रयी ।
interdiction *n.* प्रतिषेध ।
interdictive, interdictory *a.* प्रतिषेधात्मक ।
interest *n.* सम्बंध । स्वार्थ । ब्याज । अभिरुचि ।
—doctrine of—रुचि-सिद्धान्त ।
interested *a.* सम्बद्ध । हितबद्ध ।
interesting *a.* रोचक । चित्तरंजक ।
interfere *v.* हस्तक्षेप करना ।
interference *n.* हस्तक्षेप ।
interferential *a.* हस्तक्षेप-सम्बंधी ।
interferer *n.* हस्तक्षेपता ।
interfering *a.* हस्तक्षेपी । [बीच में ।
interim *n.* अन्तर्वर्तीकाल । मध्यकाल *ad.* इसी
interior *n.* आभ्यंतर प्रदेश । अन्तःकरण ।
a. आभ्यंतर । अन्तर्देशवर्ती ।
आत्मिक । हार्दिक ।
interjacent *a.* अन्तर्वर्ती । मध्यवर्ती ।
interject *v.* टोंक देना ।
interjection *n.* विस्मयादिबोधक ।
interjectional, interjectory *a.* विस्मयादि बोधकीय । विस्मयादिसूचक शब्द-सम्बंधी ।
interland *v.* (लेख, भाषण आदि में) विदेशी शब्द-मिलाना । [सादा पृष्ठ ।
interleaf *n.* अन्तःपत्र । दो पृष्ठों के बीच एक
interline *v.* पंक्तियों के बीच में लिखना ।
interlineal, interlinear *a.* दो पंक्तियों के

मध्य लिखित या मुद्रित । [सम्बंधित ।
interlineary *a.* दो पंक्तियों के बीच के लेख से
interlink *v.* परस्पर सम्बद्ध करना ।
interlocution *n.* सम्भाषण ।
interlocutor *n.* सम्भाषणकर्त्ता ।
interlocutory *a.* सम्भाषणात्मक । [कर्त्री ।
interlocutress, interlocutrix *n.* सम्भाषण-
interlude *n* विष्कम्भक । विष्कम्भक-दृश्य ।
intermarriage *n.* अन्तर्जातीय विवाह ।
intermediate *a.* अन्तर्वर्ती । माध्यमिक ।
—languages मध्यवर्ती भाषाएँ ।
intermediation *n.* मध्यस्थता ।
intermediator *n.* मध्यस्थ ।
intermedium *n.* माध्यम । मध्यवर्ती साधन ।
intermezzo *n.* नाटक के अंकों का मध्यवर्ती
interminable *a.* अपार । [दृश्य ।
interminableness *n.* अपारता ।
internal *a.* आन्तरिक । अन्तःस्थ । आध्यात्मिक ।
—administration आन्तरिक प्रशासन ।
internality *n.* आन्तरिकता । अन्तःकरण ।
international *a.* अन्तर्राष्ट्रीय ।
internationalism *n.* अन्तर्राष्ट्रीयतावाद ।
internationalist *n.* अन्तर्राष्ट्रीयतावादी ।
internationality *n.* अन्तर्राष्ट्रीयता ।
internationalization *n.* अन्तर्राष्ट्रीयकरण ।
interpolable *a.* प्रक्षेप्य । अनुक्षेप्य ।
interpolate *v.* प्रक्षेप करना । अनुक्षेप करना ।
interpolation *n.* क्षेपक । प्रक्षेप । अनुक्षेप ।
interpolator *n.* क्षेप्ता । प्रक्षेप्ता । अनुक्षेप्ता ।
interpret *v.* भाष्य लिखना । अर्थ समझना ।
स्पष्ट रूप से अर्थ लगाना । भाषान्तर करना ।
दुभाषियों का काम करना । [समझने योग्य ।
interpretable *a.* भाष्य करने योग्य । अर्थ
interpretation *n.* भाष्य । विवृत्ति । भाषान्तर ।
interpretational *a.* भाष्य-विषयक । अर्थ-
विषयक । भाषान्तरणीय । [वाला ।
interpretative *a.* भाष्यात्मक । अर्थ बतलाने-
interpreter *n.* भाष्यकार । अर्थप्रकाशक ।
दुभाषिया । [दुभाषियापन ।
interpretership *n.* भाष्यकर्तृत्व । अर्थ-प्रकाशत्व
interpretive *a.* भाष्यात्मक । अर्थमूलक ।
interpretress *n.* भाष्यकर्त्री । अर्थप्रकाशिका ।
interprovincial *a.* अन्तर्प्रान्तीय । [द्विभाषिणी ।
interracial *a.* अन्तर्जातीय ।
interracialism *n.* अन्तर्जातीयवाद ।
interrelated *a.* अन्तःसम्बन्धित ।
interrelation *n.* अन्तःसम्बंध ।
interrelationship *n.* अन्तःसम्बंधता ।
interrogable *a.* प्रश्नीय ।
interrogant *n.* प्रश्नकर्त्ता ।
interrogation *n.* परिप्रश्न ।
—general—सामान्य प्रश्न ।
—point, mark, sign, note of—
प्रश्नचिह्न ।
—special—विशेष प्रश्न ।
interrogational *a.* प्रश्न-सम्बंधी ।
interrogative *n.* प्रश्नवाचक शब्द । *a.* प्रश्ना-
interrogator *n.* प्रश्नकर्त्ता । [त्मक ।
interrogatory *n.* प्रश्नावली । *a.* प्रश्नवाचक ।
प्रश्नार्थक । [पहुँचाना ।
interrupt *v.* हस्तक्षेप करना । अन्तर्बाधा
interrupted *a.* हस्तक्षिप्त । अन्तःबाधित ।
interrupter (-or) *n.* हस्तक्षेपक । अन्तर्बाधक ।
interruption *n.* हस्तक्षेप । अन्तर्बाधा ।
interruptory *a.* हस्तक्षेपात्मक । अन्तर्बाधात्मक
interval *n.* मध्यान्तर ।
intervenient *n.* हस्तक्षेपक । अन्तरवर्ती ।
intervening *a.* अन्तर्वर्ती ।
intervention *n.* हस्तक्षेप । व्यवधान ।
ihterview *n.* साक्षात्कार । भेंट ।
intervocalic *a.* स्वर-मध्यस्थ ।
intimacy *n.* घनिष्ठता ।
intimate *a.* घनिष्ठ । अन्तरंग ।
—relation घनिष्ठ सम्बंध ।

intimation *n.* सूचना, संदेश ।
intimity *n.* गोपनीयता । एकान्तता ।
intolerable *a.* असहनीय, अक्षन्तव्य ।
intolerableness *n.* असहनीयता, अक्षन्तव्यता ।
intolerance *n.* असहनशीलता, अक्षन्तव्यता ।
intolerant *a.* असहनशील, अक्षन्तव्य ।
intoleration *n.* असहनीयता, अक्षन्तव्यता ।
intonable *a.* गेय ।
intonate *v.* सुरोत्पादन करना । स्वरकम्पन करना।
intonation *n.* स्वरोत्पादन । स्वरकम्पन ।
intone *v.* सुर में गाना या उच्चारण करना ।
intoxicant *n.* मादक द्रव्य ।
intoxicated *a.* मदमत्त ।
intoxicating *a.* मादक ।
intoxication *n.* मादकता ।
intransitive *n.* अकर्मक क्रिया । *a.* अकर्मक ।
intrepid *a.* निःशंक ।
intrepidity *n.* निःशंकता ।
intricacy, intricateness *n.* जटिलता ।
intricate *a.* जटिल ।
intrigant *n.* षड्यंत्रकर्त्ता ।
intrigue *n.* षड्यन्त्र ।
intriguer *n.* षड्यन्त्रकर्त्ता ।
intriguing *a.* षड्यन्त्रकारी ।
ihtrinsic, (-al) *a.* अंतर्गत । वास्तविक ।
—energy आन्तरिक शक्ति ।
——value वास्तविक मान ।
intrinsicality *n.* अन्तर्गति । वास्तविकता ।
intrinsically *ad.* स्वभावतः ।
introduce *v.* परिचय करना । उपस्थित करना । प्रचलित करना । प्रस्तावना लिखना ।
introducer *n.* परिचायक । उपस्थापक, प्रचलनकर्त्ता । प्रस्तावनालेखक ।
introduction *n.* परिचय । उपस्थापन । प्रचलन । [प्रस्तावना ।
—letter of—परिचय-पत्र ।
introductory, introductive *a.* परिचयात्मक प्रचलनात्मक । प्रस्तावनात्मक ।

introspect *v.* आत्मदर्शन करना, आत्मपरीक्षणकरना
introspection *n.* आत्मदर्शन, आत्मपरीक्षण ।
introspectionism *n.* आत्मदर्शनवाद, आत्मपरीक्षणवाद ।
introspectionist *n.* आत्मदर्शनवादी । आत्म- [परीक्षणवादी ।
introspective *a* आत्मदर्शनात्मक, आत्मपरीक्षणात्मक ।
—method आत्मनिरीक्षण पद्धति ।
—psychology आत्मनिरीक्षण-प्रवृत्ति ।
introspectiveness *n.* आत्मदर्शनात्मकता, आत्म- [परीक्षणात्मकता ।
introversion *n.* अन्तर्मुखता ।
introversive, introvertive *a.* अंतर्मुखीय ।
intrude *v.* अनाहूत आना ।
intruder *n* अनाहूत आगन्तुक ।
intrusion *n.* अनाहूत आगमन । अनधिकार चेष्टा। अनुचित हस्तक्षेप ।
intrusionist *n.* अनधिकार चेष्टक ।
intrusive *a.* अनाहूत । अनधिकार चेष्टक । अनुचित हस्तक्षेपक ।
intrusiveness *n.* अनाहूत आगमन । अनुचित [हस्तक्षेपत्व ।
intuit *v.* अन्तर्ज्ञान द्वारा जानना ।
intuition *n.* अन्तःप्रेरणा । अन्तर्ज्ञान । सहजबोध ।
intuitional *a.* अन्तःप्रेरित, अन्तःप्रेरणात्मक । अन्तर्ज्ञानात्मक । सहजबोधात्मक ।
—ethics अतःप्रेरित नीतिवाद ।
intuitionalism, intuitionism *n.* अन्तर्प्रेगावाद । अन्तर्ज्ञानवाद । सहजबोधवाद ।
intuitionalist, intuitionist *n.* अन्तःप्रेरणावादी । अन्तर्ज्ञानवादी । सहजबोधवादी ।
—theory अन्तर्ज्ञानवाद ।
intuitive *a.* अन्तर्प्रेरणीय । अन्तर्ज्ञानीय । सहज- [बोधनीय ।
—knowledge सहजज्ञान ।
intuitiveness *n.* अन्तःप्रेरणीयता । अन्तर्ज्ञानीयता । सहजबोधनीयना ।
ihtuitivism *n.* अन्तर्ज्ञानवाद । सहजबोधवाद ।
intuitivist *n,* अन्तर्ज्ञानवादी । सहजबोधवादी ।
inured *a.* अभ्यस्त ।

inurement *n*, अभ्यस्तता ।
inutile *a*. निष्फल ।
inutility *n*. निष्फलता ।
invader *n*. अतिक्रमणकर्ता । आक्रमणकर्ता ।
invalid *a*. असमर्थ । अमान्य । अवैध ।
invalidate *v*. असमर्थ करना । अमान्य ठहराना । अवैध करना ।
invalidation *n*. असमर्थीकरण । अमान्यीकरण । [अवैधीकरण ।
ihvalidity *n*. असमर्थता । अमान्यता । अवैधता ।
invariability, invariableness *n*. अविकार्यता । अपरिवर्तनीयता ।
invariable *a*. अविकार्य । अपरिवर्तनीय ।
invariant *a*. अविकारी । अपरिवर्ती ।
invasion *n*. आक्रमण ।
invasive *a*. आक्रमणकारी ।
invection *n*. आक्रमण ।
invective *n*. भर्त्सना ।
inveigle *v*. विलोभित करना ।
inveiglement *n*. विलोभन ।
inveigler *n*. विलोभक ।
invent *v*. कल्पना करना । आविष्कार करना ।
invented *a*. कल्पनायोजित । आविष्कृत ।
inventful *a*. कल्पनाचतुर । आविष्कारकुशल ।
inventfulnessn कल्पनाचातुर्य । आविष्कारकौशल
invention *n*. काल्पनिककथा । कल्पनाचातुर्य । काल्पनिकता । आविष्कार । निर्माण-कौशल ।
inventive *a*. कल्पनाचतुर । आविष्कारशील । निर्माणकुशल । [बुद्धि ।
—faculty नवनिर्माणशक्ति। आविष्कारिक
inventiveness *n*. कल्पनाचातुर्य । आविष्कार-कौशल । निर्माणकुशलता ।
inventor *n*. कल्पनाचतुर । आविष्कर्ता । निर्माण-कुशल ।
inventory *n*. तालिका, वस्तुसूची ।
inventress *n*. कल्पनाचतुरा । आविष्कर्त्री । निर्माणकुशला ।
inverse *n*. विलोमक्रम । वैपरीत्य । व्युत्क्रम । *a*. विलोम, विपरीत, व्युत्क्रम ।
inversely *ad*. विपरीतक्रमतः, व्युत्क्रमतः ।
—proportional विपरीत समानुपाती ।
inversion *n*. विलोमीकरण । वैपरीत्य । व्युत्क्रम
inversive *a*. विलोमात्मक । विपरीतात्मक ।
invert *v*. विलोम करना । विपरीत करना । व्युत्क्रमण करना ।
inverted *a*. विलोमकृत । व्युत्क्रान्त ।
—commas उद्धरण-चिह्न ।
invertible *a* विलोमोपयुक्त । वैपरीत्ययोग्य । व्युत्क्रम्य ।
invertigable *v*. अन्वेष्य, अनुसन्धेय ।
investigate *v*. अन्वेषण करना, अनुसंधान करना
investigation *n*. अन्वेषण, अनुसन्धान ।
investigator *n*. अन्वेषक, अनुसन्धाता ।
investigatory, investigative *a*. अन्वेषण-शील, अनुसन्धानात्मक ।
invigilate *v*. (परीक्षार्थियों का) अन्तरीक्षण करना ।
invigilation *n*. अन्तरीक्षण ।
invigilator *n*. अन्तरीक्षक ।
invincibility, invincibleness *n*. अपराजेयता
invincible *a*. अपराजेय ।
inviolability, inviolableness *n*. अनुल्लंघनीयता ।
inviolable *a*. अनुल्लंघनीय ।
inviolacy, inviolateness *n*. अनुल्लंघनता ।
inviolate *a*. अनुल्लंघित ।
invisibility, invisibleness *n*. अदृश्यता ।
invisible *a*. अदृश्य ।
invitation *n*. निमन्त्रण, आमन्त्रण ।
invitatory *a*. निमन्त्रण-सम्बन्धी, आमन्त्रणीय ।
invitee *n*. निमन्त्रित, आमन्त्रित ।
inviter *n*. निमन्त्रक, आमन्त्रक ।
inviting *a*. निमन्त्रक, आमन्त्रक । [ईशप्रार्थना ।
invocation *n*. सरस्वती-आह्वान । देव-स्तुति ।
invocatory, invokatory *a*. सरस्वती-आह्वान-सम्बन्धी । देवस्तुत्यात्मक, ईशप्रार्थना-विषयक ।
involuntariness *n*. अनिच्छा ।

involuntary *a.* अनिच्छु, अनैच्छिक ।
involve *v.* अन्तर्ग्रस्त करना या होना । उलझाना ।
involved *a.* अन्तर्ग्रस्त । उलझा हुआ ।
involvement *n.* अन्तर्ग्रस्तता । उलझन ।
iron *n.* लौह ।
—age लौहयुग, यन्त्रयुग ।
ironic, (-al) व्यंग्यपूर्ण, व्यंग्यात्मक । व्यंग्यभाषी ।
—expression व्यंग्योक्ति ।
ironically *ad.* व्यंग्योक्तिरूपतः ।
ironist *n.* व्यंग्यभाषी । व्यंग्योक्तिकार ।
irony *n.* दैवदुर्विपाक । विडम्बना । व्यंग्य ।
—of fate विधि-विडम्बना । [व्यंग्योक्ति ।
irradiance *n.* आभा ।
irradiant *a.* आभायुक्त ।
irradiation *n.* आभाजनकता । द्युति । [विरुद्ध ।
irrational *a.* अविवेकी । अविवेकात्मक । तर्क-
irrationality *n.* अविवेक । तर्कविरुद्धता ।
irreciprocal *a.* अपारस्परिक ।
irrecognizable *a.* अनभिज्ञेय ।
irreflective *a.* अविचारात्मक । अचिन्तनीय ।
irreformable *a.* असंशोध्य । [अप्रतिबिम्बशील ।
irrefragable *a.* अकाट्य ।
irregulas *n.* विषम । अनियमित । अव्यवस्थित ।
irregularity *n.* विषमता । अनियमितता । अव्यवस्था ।
irrelative *a.* असम्बद्ध । अप्रासंगिक ।
irrelevance (-cy) *n.* असम्बद्धता । अप्रासंगिकता
irrelevant *a.* असम्बद्ध । अप्रासंगिक ।
—conclusion अप्रासंगिक उपसंहार ।
irreligion *n.* देवनिन्दा, अधर्म ।
irreligionist *n.* देवनिन्दक, अधर्मी ।
irreligious *a.* देवनिन्दक, अधार्मिक ।
irreligiousness *n.* देवनिन्दकत्व । अधार्मिकता ।
irresistance *n.* दुर्निवारता ।
irresistible *a.* दुर्निवार ।
irresolute *a.* चलचित्त ।
irresoluteness *n.* चलचित्तता ।

irrespective *a.* निरपेक्ष ।
irresponsibility *n.* अनुत्तरदायित्व ।
irresponsible, irresponsive *a.* अनुत्तरदायी
irrestrainable *a.* अनिग्रहणीय ।
irreverence *n.* अश्रद्धा ।
irreverent *a.* अश्रद्धालु । श्रद्धाहीन ।
irreverential *a.* अश्रद्धात्मक ।
irreversibility *n.* अपरिवर्तनीयता ।
irreversible *a.* अपरिवर्तनीय ।
irrevocability *n.* अनन्यथाकरणीयता ।
irrevocable *a* अनन्यथाकरणीय ।
irrigation *n.* सिंचन । सिंचाई ।
irrigational *a.* सिंचन-सम्बंधी ।
irrision *n.* प्रहसन ।
irrisory *a.* प्रहसनात्मक ।
irritability *n.* क्षोभशीलता । उत्तेजनाशीलता ।
irritable *a.* आशुक्षुब्ध । उत्तेजनाशील ।
irritancy *n.* क्षुब्धता ।
irritant *a.* क्षोभक । उत्तेजनात्मक ।
irritating *a.* क्षोभकारी । उत्तेजक ।
irritation *n,* क्षोभण । उत्तेजना ।
irritative *a* क्षोभमय । उत्तेजनात्मक ।
ism *n.* वाद । सिद्धान्त ।
ismatic (-al) *a.* वादीय । सिद्धान्त-सम्बंधी ।
isness *n.* अस्तित्व ।
isolated *a.* पृथक्कृत । अयुक्त । एकाकी ।
isolating *a.* अयोगात्मक ।
—stage अयोगात्मक अवस्था ।
isolation *n* पृथक्करण । अयोग । पृथकता ।
isolationism *n.* पृथकत्ववाद ।
isolationist *n.* पृथकत्ववादी ।
isolator *n.* पृथक्कर्त्ता ।
issue *n.* सन्तति । वाद-विषय । विचार्य विषय । अंक । *v.* प्रकाशित करना ।
italic *n.* तिर्यगक्षर । तिरछे टाइप । [पुनरुक्ति ।
iterance, iterancy, iteration *n.* पुनरावृत्ति
iterative *a.* पुनरावृत्तीय । पुनरुक्ति-सम्बंधी ।

ivory *n.* हाथी-दाँत।

J

Jabberer *n.* बकवादी, बक्की।
jabbering *n.* बकवाद, बकबक।
jape *n.* परिहास। *v.* परिहास करना।
japery *n.* हास-परिहास।
jargon *n.* पक्षियों का कलरव। अर्थहीनवाक्य। [अनर्गल शब्द।
jaw *n.* हनु, जबड़ा।
—breaker उच्चारग में कठिन शब्द।
jawy *a.* वाचाल, गप्पी।
jealous *a.* ईर्ष्यालु।
jealousy *n*, ईर्ष्या।
jeer *n.* उपालम्भ, व्यंग्य।
jeerer *n.* उपालम्भक, व्यंग्यकर्त्ता।
jeering *a.* उपालम्भपूर्ण, व्यंग्ययुक्त।
jeopardize *v.* विपत्ति में डालना।
jeopardous *a.* विपत्तिग्रस्त।
jeopardy *n.* विपत्ति।
jest *n.* स्वाँग, परिहास-पात्र, उपहास। परिहासोक्ति *v.* परिहास करना, ठठोली करना।
—book चुटकुलों की पुस्तक।
jester *n.* विदूषक, भाँड़, ठिठोलिया।
jestful *a.* ठिठोलिया।
jocose *a.* विनोदात्मद। विनोदी।
jocoseness, jocosity *n.* विनोद।
jocular *a.* रसिक।
jocularity *n.* रसिकता।
jocund *a.* रँगीला।
jocundity *n.* रँगीलापन।
joint *n.* सन्धि। *a.* सन्धियुक्त। संयुक्त, समवेत।
jointed *a.* सन्धियुक्त, संयुक्त।
jot *v.* जल्दी-जल्दी लिखना।
jotting *n.* टिप्पणी।
—error टिप्पणी भूल।
journal *n.* दैनिक अभिलेख। पत्र-पत्रिका।
journalese *n.* समाचारपत्रीय शैली या भाषा।
journalism *n:* पत्रकारिता।
—canons of—सम्पादन-कला-विधि।
journalist *n.* पत्रकार।
joutnalistic *a.* पत्रकारिता-सम्बन्धी।
—career पत्रकारिता का जीवन।
—profession पत्रकारिता का व्यवसाव।
—responsibilities पत्रकारिता का उत्तर- [दायित्व।
jovial *a.* प्रफुल्लित।
joviality *n.* प्रफुल्लता।
joy *n.* हर्ष।
joyful *a.* हर्षित।
joyfulness *n.* हर्षितता।
joyless *a.* हर्षरहित।
joylessness *n.* हर्षराहित्य।
joyous *a.* हर्षजनक।
joyousness *n.* हर्षजनकता।
jubilance, jubilation *n.* हर्षोत्सव।
jubilant *a.* हर्षित।
jubilantly *ad.* सहर्ष।
jubilate *v.* हर्ष मनाना।
jubilation *n.* हर्षोद्‌गार।
jubilee *n.* जयन्ती।
—diamond—हीरक जयन्ती। साठवीं वष [गाँठ।
—golden—स्वर्ण जयन्ती। पचासवीं वर्षगाँठ
—silver—रजत जयन्ती। पच्चीसवीं वर्षगाँठ
judge *n.* निर्णायक। न्यायाधीश। [विचारणशक्ति
judgement (-gment) *n.* निर्णय। सम्मति।
—day कल्पान्तदिवस, निर्णयदिवस।
—moral—नीति-निर्देश।
—seat न्यायासन।
judger *n.* निर्णायक, न्यायकर्ता।
judicable *a.* निर्णययोग्य, न्याययोग्य, विवेचनीय।
judication *n.* निर्णय, न्याय। विवेचन।
judicative *a.* निर्णयाधिकारी, न्यायाधिकारसम्पन्न विवेचनाधिकारी।
judicator *n.* निर्णायक, न्यायाधीश। विवेचक।
judicatory *a.* निर्णयात्मक, न्याय-सम्बंधी। विवेचनात्मक।

judicial *a.* निर्णायक । न्यायाधीशीय । न्यायकारी न्यायालयीय । विवेचनात्मक ।
judiciary *n.* न्यायविभाग ।
judicious *a.* विवेकशील । सूक्ष्मदर्शी । न्याय-सम्मत ।
judiciousness *n.* विवेकशीलता । सूक्ष्मदर्शिता ।
juggle *n.* दृष्टिबन्धन, जादूगरी । [न्यायसम्मतता ।
juggler *n.* जादूगर ।
jugglery *n.* जादूगरी ।
—of words शब्दजाल ।
juggling *n.* दृष्टिबन्धन, जादूगरी ।
junction *n.* संगम । सम्मिलन ।
juncture *n.* संकटकाल । परिस्थिति । मुहूर्त ।
junior *a.* कनिष्ठ ।
juniority *n.* कनिष्ठता ।
jupiter *n.* वृहस्पति नक्षत्र ।
juridical *a.* न्यायविधान-सम्बन्धी ।
jurisconsult *n.* विधानविद् । न्यायनिपुण ।
jurisdiction *n.* अधिकारक्षेत्र । न्यायाधिकार ।
jurisdictional*a.*अधिकारक्षेत्रीय । न्यायाधिकारीय
jurisprudence *n.* न्यायशास्त्र, विधिशास्त्र ।
jurisprudent *n.* न्यायशास्त्रज्ञ, विधिशास्त्रज्ञ ।
jurisprudential *n.* न्यायशास्त्रीय, विधिशास्त्रीय
jurist *n.* न्यायज्ञ, विधिवेत्ता ।
juristic, (-al) *a.* विधानज्ञीय, विधिवेत्तीय ।
juror *n.* न्यायसभ्य ।
jury *n.* निर्णायक समिति । न्यायसभ्य ।
—of matrons महिला न्यायसभ्या ।
jussive *a.* आदेशबोधक, आज्ञासूचक ।
just *a.* समुचित, न्यायपूर्ण । युक्तिसंगत । निष्कपट *ad.* पूर्णरूपेण ।
justice *n.* न्याय । न्यायसंगति । न्यायमूर्ति ।
justifiability *n.* समर्थनीयता, न्यायसंगति ।
justifiable *a.* समर्थनीय, न्यायसंगत ।
justification *n.* औचित्य-समर्थन ।
justificative, justificatory *a.* औचित्य-
justifier *n.* औचित्यसमर्थक । [समर्थनीय ।
justify *v.* औचित्य-समर्थन करना । [संगति ।
justness *n.* समौचित्य । निष्पक्षपातिता । न्याय-
juvenescence *n.* (शैशव से) युवावस्था (में
juvenescent *a* नवयुवक । [परिवर्तन) ।
juvenile *n.* तरुण, कुमार, नवयुवक । *a.* तारुणिक । यौवनमय ।
juvenilia *n.* युवावस्था की कृतियाँ ।
juvenility *n.* तारुण्य, नवयौवन, कौमार्य ।
juxtaposition *n.* सन्निधि ।

K

Keen *a.* उत्सुक । कुशाग्रबुद्धि ।
keenness *n.* औत्सुक्य । कुशाग्रबुद्धिता ।
keepsake *n.* स्मृति-चिह्न, चिन्हौटी ।
ken *n.* दृष्टि । ज्ञान-विस्तार ।
kenning *n.* दृष्टि । ज्ञान । [मूल सिद्धान्त ।
key *n.* साधन । दीपिका । टीका । संवादीसुर ।
—note मुख्य स्वर । प्रधान टेक ।
kin *n.* वंश । सम्बंध । सम्बंधी । *a.* सगोत्र । समाकृति । समशील ।
kind *n.* वर्ग । प्रकार । प्रणाली । *a.* सदय ।
—hearted सहृदय ।
kindred *n.* सगोत्रता । रक्त-सम्बंध । *a.* सगोत्रीय,
kinematic *a.* गति-सम्बंधी । [रक्त-सम्बंधी ।
kinematical *a.* गति-विज्ञान-सम्बंधी ।
kinematics *n.* गति-विज्ञान ।
kinematograph *n.* गति-चित्र ।
kinetic *a.* गति-सम्बंधी ।
kingdom *n.* साम्राज्य । प्राकृतिक क्षेत्र । सृष्टि ।
kinsfolk *n.* जातिबन्धु । भाई-बन्धु ।
kinship *n.* बन्धुता । रक्त-सम्बंध ।
kinsman *n.* सगोत्र । सम्बंधी ।
kinswoman *n.* सगोत्रा । सम्बंधिनी ।
knack *n.* प्रवीणता ।
knacky *a.* प्रवीण ।
knave *n.* शठ । मक्कार ।
knavery, knavishness *n.* शठता । मक्कारी ।
knell *n.* (शोक-सूचक) घण्टास्वन ।

knotty *a.* दुर्बोध । गहन ।
know *n.* परिज्ञान । *v.* परिज्ञान होना । विज्ञ होना
knowability, knowableness *n.* ज्ञेयता । ज्ञानयोग्यता ।
knowable *a.* ज्ञेय । ज्ञातव्य । ज्ञानयोग्य ।
knower *n.* ज्ञाता । विज्ञाता ।
knowledge *n.* ज्ञान । व्यावहारिक ज्ञान ।
—by acquaintance परिचय ज्ञान ।
—by description वर्णनात्मक ज्ञान ।
—by inference अनुमिति ज्ञान ।
—by intuition प्रातिभ ज्ञान ।
—by perception प्रत्यक्ष ज्ञान ।
—carnal—कामवासना ।
—imperfect—अपूर्ण ज्ञान ।
knowledgeable *a.* बहुज्ञ । बहुश्रुत ।
known *a.* विदित । अवगत । ज्ञात । अनुभूत ।
kymograph *n.* ध्वनि-प्रवाह-मापक ।

L

Label *n.* नामपट्टी । लेखपत्र ।
labial *n.* ओष्ठ्यध्वनि । ओठ्यवर्ण । *a.* ओष्ठ्य । ओष्ठोच्चारित ।
labialism, labialization *n.* ओष्ठ्योच्चारण ।
labialize *v.* ओष्ठ्योच्चारण करना ।
labile *a.* परिवर्तनशील ।
labiodental *a.* दन्त्योष्ठ्य ।
labium *n.* अधरोष्ठ ।
laboratorial *a.* प्रयोगशालीय ।
laboratory *n.* प्रयोगशाला । रसायनशाला ।
laborious *a.* परिश्रमी । श्रमसाध्य । प्रयत्नसाध्य ।
laboriousness *n.* परिश्रमशीलता । श्रमसाध्यता [प्रयत्नसाध्यता ।
labour *n.* श्रम । परिश्रम ।
—division of—श्रमविभाजन ।
—movement श्रमिक आन्दोलन ।
laboured *a.* प्रयासपूर्ण । कृत्रिम ।
—style प्रयासपूर्ण शैली ।
labourer *n.* श्रमिक । श्रमजीवी ।
labouring class श्रमजीवी वर्ग ।
labourism *n.* श्रम-संगठनवाद ।
labourite *n.* श्रम-संगठनवादी ।
laboursome *a.* श्रमकारी ।
labret *n.* ओष्ठाभरण ।
labrose *a.* स्थूलोष्ठ ।
labrum *n.* ओष्ठ । *a.* ओष्ठवत् । [व्यवस्था ।
labyrinth *n.* गोरखधन्धा । चक्कर । जटिल
labyrinthian *a.* जटिल । चक्करदार ।
labyrinthic *a.* गोरखधन्धा-सा । गोरखधन्धीय ।
labyrinthine *a.* जटिल । चक्करदार ।
lachrymal *a.* अश्रु-सम्बंधी ।
lachrymary *a.* अश्रुवाही ।
lachrymation *n.* अश्रुप्रवाह ।
lachrymator *n.* अश्रु-गैस । अश्रुजनक पदार्थ ।
lachrymatory *a.* अश्रुवाही । अश्रुजनक ।
lachrymose *a.* अश्रुमय । अश्रुजनक ।
lackadaisical *a.* चिन्ताकुल । भावना-दास ।
lackadaisicalness *n* चिन्ताकुलता । भावना-दासता ।
laconic (-al) *a.* सूत्रवत् । संक्षिप्त । मित ।
laconicism *n.* सूत्रशैली । संक्षिप्तकथन । मितभाषण
laconism *n.* सूत्रकथन । सारकथन । मितभाषण ।
lacustral (-ian) *a.* सरोवरीय ।
lacustrine *a.* सरोवर-सम्बंधी ।
—age सरोवर-निवास-युग । [करना ।
lallation *n.* 'र' का 'ल' की भाँति उच्चारण
lame *a.* पंगु । लुंज । असन्तोषजनक (तर्क) । यतिभंग युक्त (छन्द) । [यतिभंगता ।
lameness *n.* पंगुता । लुंजता । असंतोषजनकता ।
lament *n.* शोक करना । शोकगीत । *v.* विलाप करना । अनुतप्त होना ।
lamentable *a.* शोकास्पद । अनुतापकर ।
lamentation *n.* विलाप । शोक ।
lamented *a.* दिवंगत ।
lamenter *n.* विलापकर्ता । शोककर्ता ।
lampoon *n.v.* व्यंग्य-रचना (करना) । निन्दा-लेख (लिखना) । आक्षेप (करना) ।

lampooner, lampoonist *n.* व्यंग्यलेखक। निन्दालेखक। आक्षेपक।
lampoonery *n.* व्यंग्यलेख। निन्दा। आक्षेप।
land *n.* भूमि। राष्ट्र। भू-सम्पत्ति। कृषिक्षेत्र।
—lord भू-स्वामी।
—mark सीमाचिह्न। युगान्तकारी घटना।
landlordism *n.* भू-स्वामिवाद।
landocracy *n.* भू-स्वामि वर्ग।
landocrat *n.* भू-स्वामी।
landscape *n.* भू-दृश्य। भू-दृश्य-चित्र।
landscapist *n.* भू-दृश्य-चित्रक।
language *n.* भाषा। अभिव्यक्ति-विधि। शब्द एवं प्रयोग। भावप्रकाशन-पद्धति। साहित्यिक-शैली। पदावली।
—family of—भाषा-परिवार।
—function भाव-प्रकाशन-क्रिया।
—gesture—इंगित भाषा।
—in general सामान्य भाषा।
—legal—वैधानिक भाषा।
—literary—साहित्यिक भाषा।
—national—राष्ट्रभाषा।
—of midland केन्द्रस्थ भाषा।
—regional—प्रादेशिक भाषा, क्षेत्रीयभाषा
—silent—मूकभाषा।
—special—विशिष्ट भाषा।
—spoken—बोलचाल की भाषा।
—standard—उच्चस्तरीय भाषा।
—structure of—भाषा-गठन।
—symbols भाषा-चिह्न।
—technical—प्राविधिक भाषा।
—universal—सार्वजनिक भाषा।
languaged *a.* भाषा-सहित। [अरोचक।
languid, languorous *a.* स्फूर्तिहीन। निस्तेज।
languidness *n.* स्फूर्तिहीनता, निस्तेजता। अरो-
languishing *a.* स्फूर्तिहीन। म्लान। [चकता।
languishment, languor *n.* स्फूर्तिहीनता। मलानता।

laryngeal *a.* कण्ठनालिकीय, स्वरयन्त्रीय।
—chamber स्वरयन्त्र कक्ष।
laryngologist *n.* स्वरयन्त्रविज्ञानी।
laryngology *n.* स्वरयन्त्रविज्ञान।
laryngophony *n.* कण्ठध्वनि-तन्त्र।
larynx *n.* कण्ठ। स्वरयन्त्र।
lascivious *a* कामासक्त। कामोद्दीपक। वासनामूलक। [वासनामूलकता।
lasciviousness *n.* कामासक्ति। कामोद्दीपकता।
lash *n.* कशाघात। कटाक्ष। ताना। समुत्तेजना।
—eye—पक्ष्म। नेत्रलोम।
lass, lassie *n.* प्रणयिनी, प्रेयसी।
lassitude *n.* क्लांति।
late *a.* विलम्बित। भूतपूर्व। दिवंगत।
latency *n.* अप्रकटता, अन्तर्हितता, अव्यक्तता। अलक्षितता। सुषुप्ति।
—period कामवासना की अव्यक्तता।
latent *a.* अप्रकट, अन्तर्हित, अव्यक्त। अलक्षित।
—energy अन्तर्निहित शक्ति। [सुषुप्त।
—process अव्यक्त क्रिया।
—time अव्यक्त काल।
lateral *n.* पार्श्वांग, पार्श्वदृश्य। *a.* पार्श्वीय,
laterality *n.* पार्श्वता, पार्श्वभाव। [पार्श्वस्थ।
laterally *ad.* पार्श्वतः।
latest *n.* आधुनिकतम, नवीनतम।
latitancy *n.* प्रच्छन्नता।
latitant *a.* प्रच्छन्न। [स्वातन्त्र्य। विस्तार।
latitude *n.* अक्षांशः। अनियन्त्रण। विचार-
—high—s ध्रुवीय प्रदेश।
—low—s विषुवतप्रदेश।
latitudinal *a.* अक्षांशीय। [अनियन्त्रित।
latitudinarian *a.* उदार या सहिष्णु।
latitudinarianism *n.* सहिष्णुता, उदारता।
latter *a.* परवर्ती। [उदार-सिद्धांत। अनियंत्रण।
latterly *ad.* अद्यतन, अधुनातन।
laud *n.* प्रशंसा, स्तुति, भजन। *v.* प्रशंसा करना, स्तुति करना, भजन करना।

laudability, laudableness *n.* प्रशंसनीयता।
laudable *a.* प्रशंस्य।
laudation *n.* प्रशंसन।
laudative *a.* प्रशंसात्मक।
laudator *n.* प्रशंसक।
laudatory *a.* प्रशंसात्मक।
laugh *n.* हास्यध्वनि। अट्हास।
laughable *a.* हास्यकारक, हास्यजनक।
laugher *n.* हँसनेवाला। [हँसनेवाला।
laughing *n.* हास्य, विहसन। *a.* हास्यमय,
—stock उपहास-पात्र, भाँड़।
laughsome *a.* हासोतेजक, हँसानेवाला।
laughter *n.* हास्यध्वनि। अट्टहास।
laughworthy *a* हास्यास्पद।
laureate *a.* कविरूप से प्रतिष्ठा-पत्र।
—poet—राजकवि।
laureateship *n.* राजकवि-पद।
laureation *n.* उपाधिवितरण।
lavish *a.* अमितव्ययी, मुक्तहस्त।
lavishment, lavishness *n.* अमितव्ययिता, मुक्तहस्तता।
law *n.* विधि। सिद्धान्त, नियम। विधिशास्त्र,
—abiding विधिपालक। [न्यायशास्त्र।
—and order शान्ति और सुव्यवस्था।
—experimental—प्रयोगात्मक नियम।
—giver,—maker विधिकर्त्ता।
—of association साहचर्य धर्म।
—of continuity सातत्य नियम।
—of differentiation भेदभाव का नियम
—L—of nature प्राकृतिक सिद्धान्त।
—of palatisation तालव्यभाव का नियम
lawful *a*, वैध, विधि-सम्मत।
lawfully *ad.* नियमानुसार, वैधतः।
lawfulness *n.* वैधता, विधिसम्मतता।
lawless *a.* अवैध, विधिविरुद्ध। उच्छृंखल।
lawlessness *n.* अवैधता, विधिविरुद्धता। उच्छृंखलता।
lawyer *n.* विधिज्ञ, विधिवेत्ता। विधिवक्ता।
lax *a.* शिथिल। उपेक्षाशील।
laxity, laxness *n.* शिथिलता। उपेक्षाशीलता।
lay *n.* लघुगीत।
layfigure *n.* कल्पित पात्र।
layman *n.* अविज्ञजन।
lead *n.* नेतृत्व। नायकत्व। मुख्य चरित्र का अभिनेता। *v.* नेतृत्व करना।
—astray पथभ्रान्त करना।
leadable *a.* नेतृत्वयोग्य।
leader *n.* नेता। अग्रलेख। सम्पादकीय लेख।
leaderette *n.* लघु अग्रलेख। सम्पादकीयटिप्पणी
leaderless *a.* नेतृहीन।
leadership *n.* नेतृत्व।
leading *a.* प्रमुख।
—article सम्पादकीय लेख।
leaf *n.* पर्ण। पंखुड़ी। पृष्ठ।
leafage *n.* पर्णस्तबक।
leafed *a.* सपर्ण।
leafiness *n.* सपर्णता।
leafless *n.* अपर्ण।
leaflessness *n.* अपर्णता।
leaflet *n.* पर्णक। किसलय। पुस्तिका।
league *n.* संघ।
L—of nations राष्ट्रसंघ।
leaguer *n.* संघ-सदस्य।
leakage *n* रहस्योद्घाटन।
leaky *a.* रहस्य न छिपा सकनेवाला।
leal *a.* विश्वासपात्र।
—land of the—देवलोक।
lean *n.* प्रवृत्ति। रुझान। *a.* कृशांग।
leaning *n.* प्रवृत्ति। रुझान।
leap *n.* कूद। छलाँग।
—day अधिदिन।
—year अधिवर्ष।
learn *v.* प्राप्त करना। कण्ठस्थ करना। ज्ञान होना।
learnable *a.* शिक्ष्य। ज्ञेय।

learned *a.* सुशिक्षित । विद्वान, बहुज्ञ । पण्डित । ज्ञानवान् । विद्वज्जनोचित ।
—the—विद्वत्समाज ।
learnedness बहुज्ञता । पाण्डित्य । विद्वता ।
learner *n.* शिक्षणार्थी ।
learning *n.* विद्या । बहुज्ञता । पाण्डित्य ।
—capacity शिक्षा-ग्रहण-क्षमता ।
least *a.* लघुतम ।
—common multiple लघुतम समापवर्त्य
lecher *n.* कामुक ।
lecherous *a.* कामुक ।
lecherousness, lechery *n.* कामुकता ।
lection *n.* पाठान्तर । पाठभेद ।
lectionary *n.* भजनमाला । स्तुति-संग्रह ।
lecture *n.v.* भाषण (देना) । प्रवचन (करना) । अध्यापन (करना) । भर्त्सन वाक्य (बोलना) ।
lecturer *n.* भाषणकर्ता । वक्ता । प्राध्यापक ।
—lady—प्राध्यापिका ।
lectureship *n.* वक्तृता । प्राध्यापकपद ।
leer *n.* कटाक्ष । अपांग-दर्शन । *v.* कटाक्ष करना ।
lefthanded *a.* सव्यसाची । वामहस्त ।
—compliment व्याजनिन्दा ।
leftist *a.* वामपक्षी ।
legal *a.* वैध । न्याय्य । न्यायसम्मत ।
legalism *n.* वैधता । विधिपरायणता । न्याय्यता ।
legalist *n.* विधिज्ञ । विधिपरायण ।
legality *n.* वैधता । वैधानिकता । न्याय्यता ।
legalization *n.* वैधीकरण । विधान व्यवस्था ।
legally *ad.* विधितः । न्याय्यतः । [कहानी ।
legend *n.* उपाख्यान । पौराणिक कथा । काल्पनिक
legendary *n.* उपाख्यान-समुच्चय । पुराण कथा-संग्रह । *a.* पौराणिक । काल्पनिक ।
legibility, legibleness *n.* सुवाच्यता । सुपा-
legible *a.* सुवाच्य । सुपाठ्य । [ठ्यता ।
—in a—hand सुवाच्य अक्षरों में ।
legislate *v.* विधि बनाना । नियम बनाना ।
legislation *n.* विधि-व्यवस्था । नियम-निर्माण ।
legislative *a.* विधिकारी । विधान-सम्बंधी । विधान-निर्मात्री । व्यस्थापिका ।
—assembly विधान-सभा ।
—council विधान-परिषद ।
legislator *n.* विधायक । व्यस्थापक । विधान-सभा का सदस्य ।
legislatorship *n.* विधायकता । [यिका ।
legislatress *n.* विधान-सभा की सदस्या । विधा-
legislature *n.* विधान-मण्डल । व्यवस्थापिका-सभा । धारा सभा ।
legist *n.* विधिवेत्ता । विधिशास्त्री ।
legitimacy, legimateness *n.* वैधता, न्याय-संगतता । औचित्य । औरसत्व ।
legitimate *v.* विध्यनुकूल करना, न्यायसंगत बनाना या ठहराना । औरस ठहराना । *a.* वैध । न्यायसंगत । वंशपरम्परागत । औरस ।
legitimation *n.* वैधीकरण, न्यायीकरण । औरसत्व-संस्थापन ।
legitimatize *v.* वैध करना, न्याय करना । औरसत्व प्रमाणित करना ।
leisurable *a.* सावकाश ।
leisure *n.* अवकाश । अवकाशक्षण ।
—at—, at one's—अवकाश में ।
leisured *a.* सावकाश ।
leisureless *a.* निरवकाश, बहुव्यस्त ।
leisureliness *n.* सावकाशता, अवकाशयुक्तता ।
leirurely *a.* सावकाश । *ad.* यथावकाश ।
length *n.* दीर्घता । विस्तार । दीर्घकाल । अक्षर
lengthiness *n.* अतिविस्तारशीलता । [की मात्रा ।
lengthy *a.* अतिविस्तृत । उकता देनेवाली ।
—speech उकता देनेवाली वक्तृता ।
lenience (-cy) *n.* सदयता, उदारता ।
lenient *a.* सदय, उदार ।
lesson *a.* पाठ । उपदेश । उदाहरण । वाग्दण्ड ।
lethargic (-al) *a.* निश्चेष्ट । मंद ।
lethargy *n.* निश्चेष्टता । मंदता ।
letter *n.* पत्र । वर्ण ।

—bound लकीर का फकीर ।
lettered *a.* अक्षरांकित । सुशिक्षित ।
lettering *n.* अक्षरांकन । नामांकन । लिखावट ।
level *n.* समतल । स्तर । प्रतिमान ।
—headed सन्तुलित मनस्क ।
leveller *n.* समतावादी । वैषम्योच्छेदक ।
levelling *n.* समतलन ।
levelness *n.* समतलता । सन्तुलन ।
lewd *a.* कामुक, कामी ।
lewdness *n.* कामुकता ।
lewdster *n.* कामुक ।
lexical *a* शाब्दिक । कोश-विषयक ।
—definition रूढ़ परिभाषा ।
lexicographer *n.* कोशकार, अभिधानकार ।
lexicographic (-al) *a.* कोश-प्रणयन-सम्बन्धी, कोशगत । [अभिधानशास्त्र ।
lexicography *n.* कोश-रचना, कोशकला ।
lexicologist *n.* कोशकलाविशारद, शब्दानुशासक
lexicology *n.* निरुक्त, शब्दानुशासन, शब्दशास्त्र
lexicon *n.* कोश, पुराकोश । अभिधान । निघंटु ।
lexigraphic *a.* शब्दलिपि-संबंधी ।
lexigraphy *n.* शब्दलिपि ।
liability *n.* दायित्व ।
libation *n.* तर्पण ।
libatory *a.* तर्पण-संबंधी ।
libel *n* परिवाद-लेख । निन्दा-पत्र ।
libellant *n.* निन्दक । परिवादी ।
libellee *n.* प्रतिवादी । परिवादभोगी ।
libeller *n.* अपवादक । निंदक ।
libellist *n.* अपमानकारक । परिवादक ।
libellous *a.* अपवादपूर्ण । निन्दात्मक ।
liberal *a.* उदारमना । मुक्तहृदय ।
liberalism *n* उदारमतवाद ।
liberalist *n.* उदारमतवादी ।
liberalistic *a.* उदारमतवादी ।
liberality *n.* उदारता । मुक्तहृदयता ।
liberated *a.* विमुक्त ।
liberating *n.* विमुक्ति ।
liberation *n.* विमुक्ति, निस्तार । स्वातन्त्र्य ।
liberationalism *n.* मुक्तिवाद । स्वतन्त्रतावाद ।
liberationism *n.* स्वातन्त्र्यवाद ।
liberationist *n.* स्वातन्त्र्यवादी ।
liberator *n.* मुक्तिदाता । स्वातन्त्र्यदाता ।
libertarian *n.* मुक्तिवादी । स्वातन्त्र्यवादी ।
libertarianism *n.* मुक्तिवाद । स्वातन्त्र्यवाद ।
liberticidal *a.* स्वातन्त्र्यविनाशात्मक ।
liberticide *n.* स्वातन्त्र्यविनाश । *a.* स्वातन्त्र्य-विनाशक । [स्वेच्छाचरिता ।
libertinage, libertinism *n.* व्यभिचार ।
libertine *a.* व्यभिचारी । स्वेच्छाचारी ।
liberty *n.* मुक्ति । स्वातन्त्र्य, स्वतन्त्रता ।
—civil—नागरिक स्वतन्त्रता ।
—national—राष्ट्रीय स्वतन्त्रता ।
—of conscience आन्तरिक स्वतन्त्रता ।
—of press मुद्रण-स्वतन्त्रता ।
—of speech भाषण-स्वातन्त्र्य ।
—of thought विचार-स्वातन्त्र्य ।
—political—राजनीतिक स्वतन्त्रता ।
libidinal *a.* कामोत्तेजना-सम्बंधी ।
libidinous *a.* कामोत्तेजित ।
libidinousness *n.* कामोत्तेजना ।
libido *n.* कामोत्तेजना ।
—development कामवासना-विकास ।
—object कामवासनानन्द ।
librarian *n.* पुस्तकालयाध्यक्ष ।
librarianship *n.* पुस्तकालयाध्यक्षता ।
library *n.* पुस्तकालय ।
libretto *n.* काव्य-कथा ।
licence *n.* अनुज्ञा, अनुमति । अनुज्ञापत्र । (विश्वविद्यालयी) प्रमाणपत्र । कार्य-स्वातन्त्र्य । रचना [की अनियमितता ।
licensed *a.* अनुज्ञप्त ।
licensee *n.* अनुज्ञप्तिधारी ।
licenser *n.* अनुज्ञप्तिदाता ।
licensing *n.* अनुज्ञापन ।

—authority अनुज्ञापन अधिकारी ।
licentiate *n.* प्रमाणपत्रधारी । अनुज्ञाप्राप्तव्यक्ति
licentious *a.* उपेक्षक । असंयमी । स्वेच्छाचारी ।
licentiousness *n.* उपेक्षाकता । असंयमिता ।
licit *a.* धर्मसम्मत । [स्वेच्छाचारिता ।
licitness *n.* धर्मसम्मतता ।
lie *n.* असत्यभाषण । मिथ्याप्रतीति । भ्रान्तधारणा
lien *n.* पूर्वाधिकार । ग्रहणाधिकार ।
life *n.* जीवन । जीवनकाल । प्राणशक्ति । जीवन-
—instinct जीवन-प्रवृत्ति । [चरित ।
—history जीवन-वृत्तान्त ।
—long आजीवन ।
—member आजीवन सदस्य ।
—process जीवन-कार्य ।
—spring जीवन-स्रोत ।
—wave जीवन-तरंग ।
lifeblood *n.* प्राण । सारभूत द्रव्य ।
lifebreath *n.* प्राण । उत्साहवर्द्धक प्रभाव ।
lifeful *a.* सजीव, सप्राण । सत्वयुक्त ।
lifegiving *a.* जीवनप्रद ।
lifeless *a.* निर्जीव । निष्प्राण । सत्वहीन ।
lifelessness *n.* निर्जीवता । निष्प्राणता । निस्सत्वता
lifeline *n.* हाँथ में पड़ी जीवनरेखा ।
lifetime *n.* जीवनकाल ।
light *n.* प्रकाश । दृष्टि । ज्ञान-सूर्य । ज्ञानोदय । ज्ञानोन्मेष । *a.* अल्पभार । अगरिष्ठ । आघात रहित । महत्वहीन । नगण्य । अगम्भीर ।
—headed विचारहीन ।
—hearted मौजी । आनन्दी ।
—literature ललित साहित्य ।
—o' love व्यभिचारिणी ।
—of nature स्वाभाविक बुद्धि ।
—sensation प्रकाशानुभूति ।
—skirts व्यभिचारिणी ।
lightness *n.* लघुता । सौकर्य ।
lightning *n.* विद्युत ।
lightsome *a.* कमनीय । प्रफुल्ल । स्फूर्तिवान् ।
lightsomeness *n.* कमनीयता । प्रफुल्लता । स्फूर्तिवत्ता ।
lightyear *n.* एक ज्योतिष वर्ष (जिसमें नक्षत्र की यात्रा पूरी होती हैं) ।
like *n.* अभिरुचि । *a.* तद्वत् । समान । अनुरूप ।
—minded समरुचि । [अनुहार ।
×likelihoob *n.* सम्भावना ।
likeliness *n.* सम्भाव्यता ।
likely *ad.* सम्भवतः ।
liken *v.* उपमा देना । सदृश प्रमाणित करना ।
likeness *n.* सादृश्य । अनुरूपता । औपम्य । अनुहारिता । अनुहार व्यक्ति । अनुरूप वस्तु ।
liking *n.* अभिरुचि ।
limb *n.* अवयव । मुख्य शाखा ।
limit *n.* सीमा, पराकाष्ठा । चरमसीमा ।
limitation *n.* सीमानिर्धारण । परिमितता । परिसीमा । प्रतिबन्ध ।
limited *a.* सीमित । परिमित । परिबद्ध ।
limitedness *n.* सीमितता । परिबद्धता ।
limiting-value *n.* सीमांक ।
limitless *a.* असीम । अमित । [पारिश्रमिक ।
linage *n.* पंक्तिसंख्या । पंक्ति संख्यानुसार
line *n.* पंक्ति । माला । रेखा । चरण । वंश ।
—of fortune भाग्यरेखा । [परिपाटी ।
—of life जीवनरेखा ।
lineage, linage *n.* पंक्तिबन्धन । वंशपरम्परा ।
lineal *a.* वंशानुक्रमिक । परम्पराप्राप्त ।
lineament *n.* मुखाकृति ।
linearity, lineation *n.* रेखांकन ।
lineate *a.* रेखांकित ।
lined *a.* रेखांकित । पंक्तिबद्ध ।
lingo *n.* (व्यंग्य) विदेशी भाषा । विषय-विशेष-
lingua-franca *n.* राष्ट्रभाषा । [शब्दावली ।
lingual *a.* जिह्वा-सम्बंधी । मूर्धन्य । भाषासम्बंधी ।
lingualize *v.* मूर्धस्थानीय उच्चारण करना या बनाना । [भाषा-विद् ।
linguist *n.* भाषाशास्त्री । भाषावैज्ञानिक । बहु-

linguistic *a.* भाषा-सम्बंधी । बहुभाषाध्ययन-सम्बंधी ।
—activity भाषा की क्रियाशीलता ।
—dialectal—भाषा-विभिन्नता ।
—paleontology भाषा-मूलक प्राचीन [शोध ।
—science भाषाविज्ञान ।
—usage भाषाव्यवहारों का प्रयोग ।
linguistics *n.* भाषा-विज्ञान ।
linguo-dental *a.* जिह्वादन्त्य ।
link *n.* शृंखला । संयोग ।
linkage *n.* शृंखलता ।
linked *a.* शृंखलित ।
linking *n.* शृंखलीकरण ।
lip *n.* ओष्ठ ।
—language(गूँगे-बहरों की) ओष्ठभाषा ।
—serivice दिखावटी सेवा ।
—stick रंजन-शलाका ।
—worship दिखावटी पूजा ।
lipography *n.* वर्ण-लोप ।
liquid *n.* द्रव । र, ल वर्ण । *a.* तरल । पारदर्शी । सुस्पष्ट (उच्चारण या ध्वनि) अकण्ठ्य । स्वर-वर्णवत् ।
—sounds द्रव-वर्ण ।
liquidity, liquidness *n.* तरलता । द्रवत्व । प्रवाहमयता ।
list *n.* सूचीपत्र । सूची ।
listed *a.* सूचीबद्ध ।
listen *v.* सुनना । अनुरोध मानना ।
listener *n.* श्रोता ।
litany *n.* कीर्त्तन ।
literacy *n.* साक्षरता ।
literal *a.* शाब्दिक । अक्षरशः । शब्दशः । मूलार्थक । शब्दार्थानुसारी । वाच्य । शुष्क । तथ्यवादी । अतिरंजन शून्य ।
literalism *n.* शब्दानुसारिता । मूलानुसारिता । वाच्यार्थवाद । शब्द का प्रतिशब्द । [वादी ।
literalist *n.* मूलवादी । शब्दवादी । वाच्यार्थ-
literality *n.* मूलार्थ । वाच्यार्थ । अभिधा ।
literalize *v.* वाच्यार्थ लेना, शब्दशः अर्थ लेना
literally *ad.* अक्षरशः । शब्दशः । यथाशब्द ।
literalness *n.* आक्षरिकता । शाब्दिकता । शुष्कता
literariness *n.* साहित्यिकता । शास्त्रीयता ।
literary *a.* साहित्यिक । शास्त्रीय ।
—language साहित्यिक भाषा ।
—property रचना का सर्वाधिकार ।
—work साहित्यिक रचना ।
literate *a.* साक्षर । साहित्यानुरागी ।
literatim *ad.* शब्दक्रमतः ।
literator *n.* साहित्यवेत्ता ।
literature *n.* वाङ्मय । साहित्य । साहित्यिक [क्षेत्र ।
lithograph *n.* शिलामुद्रण ।
lithographed *a.* शिलामुद्रित ।
lithographer *n.* शिलामुद्रक ।
lithographic *a.* शिलामुद्रणीय ।
lithography *n.* शिलामुद्रण ।
lithological *a.* शैल-विज्ञान-विषयक ।
lithologist *n.* शैलविज्ञानी ।
lithology *n.* शैलविज्ञान ।
lithomacy *n.* प्रस्तर-ज्योतिष ।
lithophyte *n.* शैलोद्भिज । प्रवाल ।
litho-printing *n.* शिला-मुद्रण ।
litotes *n.* कोमल व्यंग्य ।
litterateur *n.* साहित्यिक व्यक्ति ।
liturgical *a.* कर्मकाण्डीय ।
liturgic, liturgiology *n.* कर्मकाण्डशास्त्र ।
liturgist *n.* कर्मकाण्डशास्त्री ।
livelihood *n.* आजीविका ।
lively *a.* यथारूप । सजीव । विशद । उल्लसित ।
—description यथारूप वर्णन ।
living *n.* जीविका । *a.* जीवित ।
loan *n.* ऋण । *a.* उद्धृत ।
—word उद्धृत शब्द ।
loath *a.* जुगुप्सु ।
loathe *v.* जुगुप्सा रखना ।

loather *n.* जुगुप्सक ।
loathful *a.* जुगुप्सामय ।
loathfulness *n.* जुगुप्सामयता ।
loathing *n.* जुगुप्सा ।
loathly *a.* जुगुप्सित ।
loathsome *a.* जुगुप्सक, बीभत्स ।
loathsomeness *n.* जुगुप्सकता, बीभत्सता ।
local *a.* स्थानीय ।
—colour (उपन्यास इत्यादि में) स्थानीय
—dialect स्थानीय बोली । [पृष्ठभूमि ।
localism *n.* स्थानासक्ति । स्थानीय शैली ।
locality *n.* स्थानीय परिस्थिति ।
localizable *a.* स्थानीय बनाने योग्य ।
localization *n.* स्थानीयकरण ।
localize *v.* स्थानीय बनाना ।
localized *a.* स्थानसीमित ।
—stimulous स्थानीय उत्तेजन ।
locate *v.* स्थिति निश्चय करना ।
located *a.* स्थिति-निश्चित ।
location *n.* स्थिति । स्थितिनिश्चयन ।
locative *n.* अधिकरण कारक । सप्तमी विभक्ति ।
a. स्थान-निर्देशक ।
locution *n.* भाषण-शैली । वाक्-शैली ।
locutory वार्तालाप-स्थान ।
logic *n.* तर्कशास्त्र । तर्क । [संगत । तर्कसिद्ध ।
logical *a.* तार्किक । तर्कशास्त्र-सम्बंधी । तर्क-
—interpretation तार्किक परिभाषा ।
—memory अर्थाश्रित स्मृति ।
—mind तर्क-बुद्धि ।
—philosopy न्याय-दर्शन ।
—process तर्क-व्यापार ।
—theory तर्कवाद ।
logicality *n.* तार्किकता । तर्कसंगति ।
logically *ad.* तर्कानुसार ।
logician *n.* तार्किक । तर्कशास्त्रज्ञ ।
logistic *a.* तर्क-सम्बंधी ।
logogram *n.* शब्द-संकेत । शब्द-चिह्न
logogriph *n.* शब्द-प्रहेलिका ।
logomachy *n.* वाग्युद्ध । शब्दवितण्डा ।
logomania *n.* वाचालता ।
logopathia *n.* भाषादोष ।
logos *n.* शब्दब्रह्म । वाग्देवी ।
long *n.* दीर्घ अन्तराल । विशद वर्णन । दीर्घक्षर
a. दीर्घ । विस्तीर्ण । नीरस । दो मान्य मात्राओं
से अधिक । मूलोच्चारणयुक्त ।
—headed अग्रद्रष्टा । दूरदर्शी ।
—standing चिरकालीन ।
—term दीर्घकाल, दीर्घकालिक ।
longevity *n.* दीर्घायु ।
longevous *a.* चिरजीवी ।
longiloquence *n.* लम्बा भाषण ।
longing *n.* आकांक्षा । *a.* आकांक्षी ।
longitude *n.* देशान्तर रेखा ।
longitudinal *a.* देशान्तरीय ।
loose *a.* बन्धनमुक्त । स्वच्छन्द । अव्याकरण-
—tongue वाचाल । [सम्मत । अव्यवस्थित
loquacious *a.* वाचाल ।
loquaciousness *n.* वाचालता ।
lordolatory *n.* प्रभु-सेवा, स्वामिपूजा ।
lordship *n.* प्रभुत्व, स्वामित्व ।
lore *n.* सिद्धान्त । विद्वता । जनश्रुति । संकलन ।
loss *n.* हानि । लोप । [तथ्य-संग्रह ।
lot *n.* भाग्य । भवितव्यता । स्थिति ।
love *n.* प्रेम । प्रणय । अनुराग । काम-वासना ।
शृंगारभाव । प्रेमदेव । प्रेयसी ।
—letter प्रेम-पत्र ।
—lorn प्रेमोपेक्षित ।
—sick प्रेमातुर । कामार्त । वियोगी ।
loveliness *n.* प्रियता । अभिरामता ।
lovely *a.* प्रिय । अभिराम ।
lover *n.* प्रेमी । प्रणयी ।
loving *a.* अनुरागी । प्रेमव्यंजक । प्रणयपूर्ण ।
lovingness *n.* अनुरागशीलता । [प्रणयजन्य ।
low *a.* निम्न । नीच । निकृष्ट । क्षुद्र । कोमल

—bred कुपोषित । [(स्वर) । अनुदात्त ।
—brow असंस्कृत रुचि ।
—grade निम्न श्रेणी ।
—land उपत्यका ।
—minded असंस्कृत ।
—pitch (accent) अनुदात्त ।
loyal *a.*, *n.* राजभक्त ।
loyalism *n.* राजभक्ति ।
loyalist *a.* राजभक्त ।
loyalty *n.* राजभक्ति ।
lubricious, lubricous *a.* मिठबोला । चाटुकार
lubricity *n.* मिठबोलापन । चाटुकारी ।
lucid *a.* दीप्त । प्रांजल । उज्ज्वल । सुव्यक्त ।
lucidity, lucidness *n.* दीप्ति, प्रांजलता, उज्ज्व-
luciferous *a.* दीप्तिकर । [लता । सुव्यक्तता ।
luciform *n.* दीप्तियुक्त ।
luck *n.* भाग्य । भवितव्यता ।
luckily *ad.* दैवात, भाग्यवशात् ।
luckiness *n.* सौभाग्यवत्ता ।
luckless *a.* भाग्यहीन ।
lucky *a.* भाग्यवान ।
lucrative *a.* लाभजनक ।
lucrativeness *n.* लाभजनकता ।
lucubrate *v.* पाण्डित्यपूर्ण वाद-विवाद करना । विचार व्यक्त करना । नैश अध्ययन करना । अध्ययनपूर्ण ग्रंथ लिखना ।
lucubration *n.* नैश-अध्ययन, रात का स्वाध्याय । पाण्डित्यपूर्ण रचना ।
lucubrator *n.* नैशाध्ययनकर्त्ता ।
lucubratory *a.* नैशलिखित ।
luculent *a.* सुव्यक्त, सुस्पष्ट ।
ludicrous *a.* उपहासास्पद, हास्यजनक ।
ludicrousness *n.* उपहासास्पदता, हास्यजनकता ।
lugubrious *a.* दुःखात्मक । विषादमय ।
lugubriousness *n.* दुःखात्मकता । विषादमयता
lukewarm *n.* मन्दोत्साह ।
lukewarmness *n.* मन्दोत्साहता ।
lullaby *n.* लोरी । *v.* लोरियाँ गाकर सुलाना ।
luminance *n.* प्रकाश ।
luminant *a.* प्रकाशमय ।
luminary *n.* प्रकाशग्रह । अध्यात्मिक ख्याति ।
luminescence *n.* प्रकाश । [बौद्धिक प्रसिद्धि ।
luminescent *a.* प्रकाशमय ।
luminiferous *a.* प्रकाशकर ।
luminosity *n.* प्रकाशमयता ।
luminous *n.* प्रकाशमय ।
luminousness *n.* प्रकाशमयता ।
lunacy *n.* मानसिक विकार ।
lunar *n.* चन्द्र-पर्यवेक्षण । *a.* चन्द्रविषयक । चंद्राकार । रजत-संबंधी ।
—eclipse चन्द्रग्रहण ।
—month चन्द्र-मास ।
—nodes चन्द्रग्रहणकक्षा ।
—politics अव्यावहारिक प्रश्न ।
—rainbow चन्द्र-धनुष ।
lunarian *n.* चन्द्र-निवासी । चन्द्रशास्त्री ।
lunary *a.* चान्द्र, चन्द्रमा-विषयक ।
lunate (-ated) *a.* अर्द्ध-चंद्राकृत ।
lunatic *a.*, *n.* विकृत मस्तिष्क ।
lunation *n.* चन्द्र-मास ।
luniform *a.* चन्द्राकार ।
lunisolar *a.* चन्द्र-सूर्य-संबंधी ।
lunula *n.* अर्द्धचन्द्राकृति ।
lunular, lunulate *a.* अर्द्धचन्द्राकार ।
lunule *a.* अर्द्धचन्द्राकार ।
luscious *a.* सुस्वादु । सुगन्धिमय । माधुर्यमय ।
lusciousness *n.* सुस्वादुता । सुगन्धिमयता ।
lust *n.* कामासक्ति । [माधुर्यमयता ।
lustful *a.* कामासक्त ।
lustfulness *n.* कामासक्तता ।
lustiness *n.* कामासक्ति ।
lustre *n.* द्युति । तेज ।
lustreless *a.* द्युतिहीन । निस्तेज ।
lustrous *a.* द्युतिमान । तेजस्वी ।

luxurist *n.* विलासी।
luxury *n.* विलास। विलासोपकरण।
lyre *n.* वीणा।
lyric *n.* गीतिकाव्य। गीतकार। *a.* वीणा-संबंधी। गेय। गीतात्मक।
—pathetic—करुणरसात्मक संगीत।
—poem,—poetry गीतिकाव्य।
lyrical *a.* गेय। गीतात्मक।
lyricism *n.* गेयत्व। गीतिमयता। सुललितभाव।
lyrist *n.* वीणावादक।

M

Macaronic *n.* बहुभाषा-मिश्रण। *a.* हास्यपूर्ण।
machinable *a.* यन्त्रीकृत्य, यन्त्रीकरणीय।
machinal *a.* यन्त्रीय, यन्त्रविषयक।
machinate *v.* षड्यन्त्र रचना।
machination *n.* षड्यन्त्र।
machinator *n.* षड्यान्त्रिक।
machine *n.* कल, यन्त्र। यन्त्रवत्कार्य करनेवाला
machinery *n.* यन्त्ररचना। चमत्कार-साधन।
—of government शासन-यन्त्र।
machinist *n.* यान्त्रिक।
macrocosm *n.* ब्रह्माण्ड। सृष्टि।
madrigal *n.* संक्षिप्त प्रेमगीत। कजरी (गीत)।
madrigalian *a.* प्रेमगीतविषयक।
maestro *n.* संगीतज्ञ।
magazine *n.* पत्र-पत्रिका।
magic *n.* माया। इन्द्रजाल। जादू।
magical *a.* मायावी। इन्द्रजालमय।
magician *n.* मायावी। ऐन्द्रजालिक। जादूगर।
magisterial *a.* साधिकार। प्रभुसत्तामय। सप्रमाण।
magisteriality *n.* साधिकारता। प्रभुसत्तामयता [सप्रमाणता।
magnanimity *n.* विशालहृदयता। महानुभावता
magnanimous *a.* विशालहृदय। महानुभाव।
magnet *n.* चुम्बक। आकर्षक वस्तु।
magnetic (-al) *a.* चुम्बकीय। चुम्बकोत्पन्न। [आकर्षणशील
—field—चुम्बक प्रभावक्षेत्र।
magnetics *n.* चुम्बक-विज्ञान।
magnetism *n.* चुम्बकत्व। आकर्षणशक्ति।
magnetist *n.* चुम्बकविज्ञानी।
magnetite *n.* चुम्बकीयता।
magnetization *n.* चुम्बकीकरण। आकर्षित करना
magnific(-al) *a.* भव्य। प्रभावशाली। प्रतापशाली
magnification *n.* बिस्तीर्णन। अत्युक्ति।
magnificence *n.* विभूति। भव्यता। ऐश्वर्य।
magnificent *a.* विभूतिमान। भव्य। ऐश्वर्यता।
magnified *a.* विस्तृत। अत्युक्त।
magnifier *n.* विस्तारक। अत्युक्तिकर्त्ता।
magniloquence *n.* शब्दाडम्बरयुक्तता। शब्दाडम्बरयुक्त-भाषाशैली। गर्वोक्ति।
magniloquent *a.* शब्दाडम्बरयुक्त। गर्वोक्तक।
magnitude *n.* विशालता। महत्व।
maiden *n.* कुमारी। अक्षत। अव्यवहृत।
—speech प्रथम भाषण।
maidenhood *n.* कौमार्य। अक्षतता। अव्यवहृतता।
maintenance *n.* पोषण। निर्वाह। समर्थन।
majestic (-al) *a.* गौरवशाली। राजोचित। राजप्रतापवान्। महामहिम। [प्रताप। महिमा।
majesty *n.* गौरवशालिता। राजसत्ता। राज-
major *a.* प्रमुख। वरिष्ठ। वयस्क। साध्यपूर्वपद। पूर्वपदप्रमुख।
majority *n.* बहुमत। बहुसंख्या।
malapropian *a.* हास्यास्पद। [शब्द प्रयोग।
malaprop (-ism) *n.* ध्वनिसाम्य-जन्यहास्यास्पद-
malapropos *n.* अनवसर की बात।
a. अनवसरघटित। कुसमय-सम्पादित।
ad. अनवसर। कुसमय।
malconduct *n.* कदाचार। कुव्यवहार।
malconformation *n.* दुरनुरूपण।
malcontent *a.* विद्रोहशील। असन्तुष्ट।
maldistribution *n.* कुवितरण।
male *a.* पुल्लिंग।
—line पितृपरम्परा।
maledicent *a.* शापमय।

maledict *a.* अभिशप्त ।
malediction *n.* अभिशाप ।
maledictory *a.* अभिशापपूर्ण ।
malefaction *n.* दुष्कर्म ।
malefactor *n.* दुष्कर्मी ।
malevolence *n.* हिंसाप्रवृत्ति । अपकारिता ।
malevolent *a.* हिंसाप्रवृत्तियुक्त । अपकारी ।
malformation *n.* विकृतनिर्माण, कुनिर्माण ।
malformed *a.* विकृतनिर्मित, कुनिर्मित ।
malice *n.* विद्वेष । दुर्भावना ।
malicious *a.* विद्वेषमूलक, विद्वेषी । दुर्भावनापूर्ण ।
maliciousness *n.* विद्वेषपूर्णता । दुर्भावनापूर्णता ।
malpractice *n.* कदाचार ।
malpractitioner *n.* कदाचारी ।
maltreat *v.* दुर्व्यवहार करना ।
maltreatment *n.* दुर्व्यवहार ।
mamilla *n.* स्तनाग्र ।
mamillary *a.* स्तनाग्रीय ।
mamillate (-ated) *a.* स्तनाग्रवत् । स्तनवत् ।
mamilliform *a.* स्तनाकार ।
mamma *n.* मिथ्यास्तन । नर-स्तन ।
mammal *n.* स्तनधारी ।
mammalia *n.* स्तनपायी जीव ।
mammalian *a* स्तनिक, स्तन-सम्बन्धी ।
mammalogy *n.* स्तनपायी-विज्ञान ।
mammary *a.* स्तनीय ।
—gland स्तनग्रन्थि ।
mammate *a.* स्तनवती । स्तनयुक्त ।
mammet *n.* कठपुतली ।
mammiform *a.* स्तनाकार । स्तनवत् ।
mammon *n.* धनदेवता, कुबेर ।
mammonish, mammonist *a* धनलोलुप ।
mammonism *n.* धनलोलुपता ।
man *n.* मानव, मनुष्य ।
—inner—अन्तःकरण ।
—of letters विद्वान् । साहित्यिक ।
—outer—स्थूलशरीर ।
—power जनशक्ति ।
—prehistoric—प्रागैतिहासिक मानव ।
—primitive—आदिम मनुष्य ।
mana *n.* दैवीशक्ति ।
manage *v.* व्यवस्था करना, प्रबन्ध करना । कार्य [सिद्ध करना ।
manageable *a.* व्यवस्थनीय, प्रबंधनीय ।
manageableness, manageability *n.* व्यवस्थनीयता, प्रबन्धनीयता ।
management *n.* व्यवस्थापन, प्रबन्ध ।
manager *n.* व्यवस्थापक, प्रबन्धक ।
manageress *n.* व्यवस्थापिका, प्रबन्धकर्त्री ।
managerial *a.* व्यवस्था-विषयक, प्रबन्धकीय ।
managership *n.* व्यवस्थापकता, प्रबन्धकता ।
managing *n.* व्यवस्थापक, प्रबन्धक ।
—committee व्यवस्थन-समिति, प्रबंधसमिति
—director व्यवस्थासंचालक, प्रबन्धसंचालक ।
mandate *n.* शासनादेश ।
mandated *a.* शासनादिष्ट ।
mandatory *a.* आदेशात्मक । अधिदेश-विधायक ।
—system विधायक-पद्धति ।
manes *n.* पितृदेव, पितर । पूर्वजों की आत्माएँ ।
manhood *n.* पूर्णपुरुषत्व । मनुष्यत्व ।
mania *n.* उन्माद । अत्यधिक उत्साह ।
maniac *a.* उन्मत्त ।
maniacal *a.* उन्मत्त ।
manic *a.* उन्मत्त, उन्मादजन्य ।
manifest *a.* अभिव्यक्त, प्रत्यक्ष, प्रादुर्भूत । [स्पष्ट ।
manifestable *a.* अभिव्यक्तव्य, प्रकाश्य, स्पष्टव्य
manifestation *n.* अभिव्यक्ति, प्रत्यक्षीकरण, प्रकाशन, स्पष्टीकरण । प्रादुर्भाव ।
manifestative *a.* अभिव्यक्त, प्रकाश्य, प्रत्यक्षनीय, स्पष्टनीय ।
manifested *a.* अभिव्यक्त, स्पष्ट ।
manifester *n.* अभिव्यक्तक, प्रत्यक्षक, प्रकाशक ।
manifestness *n.* अभिव्यक्तता, स्पष्टता, प्रत्यक्षी [करण, प्रकाशन ।
manifesto *n.* घोषणापत्र ।
manifold *a.* बहुविधि, बहुगुण । बहुस्तरीय ।

manifoldness *n.* बहुविधता, बहुगुणत्व। बहुस्तरयुक्तता।

manipulate *v.* स्वार्थसाधन करना। छलसाधन [करना।

manipulation *n* स्वार्थ साधन। छलसाधन।

manipulative, manipulatory *a.* स्वार्थ साधनपूर्ण। छलसाधनयुक्त।

manipulator *n.* स्वार्थसाधक। छलसाधक।

mankind *n.* मानवजाति, मनुष्यवर्ग।

manner *n.* शिष्टाचार। रीति। पद्धति।

—adverb of—रीतिवाचक क्रियाविशेषण।

—of pronunciation उच्चारण-रीति।

mannered *a.* शिष्टाचारी।

—ill—अशिष्ट।

mannerism *n.* शिष्टता। अशिष्ट शैली।

mannerist *n.* शिष्टाचरणवादी। शिष्टशैलीकार

mannerless *a.* अशिष्ट।

mannerliness *n.* अशिष्टाचार।

mannerly *a.* शिष्टाचरणशील।

mantic *a.* आध्यात्मिक।

mantle *a.* अवगुण्ठन। परदा। *v.* परदाडालना। (लज्जा से) लाल हो उठना।

manual *n.* पुस्तिका, गुटका। नियमावली। *a.* हस्तसंबन्धी। शारीरिक।

—labour शारीरिक श्रम।

manufactory *n.* निर्माणशाला।

manufactural *a.* उत्पादन-विषयक। निर्माण-[सम्बन्धी।

manufacture *n.* उत्पादन। निर्माण। *v.* उत्पादन करना। निर्माण करना। (कहानी इत्यादि) रचना।

manufactured *a.* निर्मित। रचित।

manufacturer *n.* उत्पादक। निर्माता।

manufacturing *a.* उत्पादक। निर्माणकारी।

—process निर्माण-प्रक्रिया।

manumission *n.* दास्यमुक्ति।

manumit *v.* दास्यमुक्त करना।

manuscript *a.* हस्तलिखित। *n.* पांडुलिपि।

many *a.* बहुसंख्यक, अनेक।

—sidedness बहुमुखी प्रतिभा।

map *n.* मानचित्र।

—reading मानचित्राध्ययन।

marble *n.* संगमरमर।

—hearted कठोरहृदय।

march *n.* प्रस्थान। प्रस्थान-राग।

—of events घटना-क्रम।

—of intellect बुद्धि-विकास।

margin *n.* कोर। पार्श्व। उपान्त। हाशिया। *v.* हाशिये में टिप्पणी लिखना।

marginal *a.* पार्श्व। उपान्तस्थ। हाशिये में [लिखा हुआ।

—note उपान्त-टिप्पणी।

marginalia *n.* पार्श्वटीका। उपान्त-टिप्पणी।

mark *n.* लक्ष्य। अंक। चिह्न। सीमा। स्तर।

—below the—स्तरहीन।

—besides the—लक्ष्यच्युत।

marked *a.* विशिष्ट। रेखांकित। चिह्नित।

—difference सुस्पष्टान्तर। [सुस्पष्ट।

marriage *n.* परिणय। विवाह।

marriageable *a.* परिणेय। विवाहयोग्य।

married *a.* परिणीत, विवाहित।

martyr *n.* हुतात्मा। आत्मबलिदानी। धर्मवीर। *v.* आत्मबलिदान करना।

martyrdom *n.* प्राणोत्सर्ग। आत्मबलिदान।

martyrization *n.* आत्मबलिदान।

martyrize *v.* आत्मबलिदान करना। प्राणाहुति देना।

martyrological *a.* आत्मबलिदानीय। हुतात्मा-[विषयक।

martyrologist *n.* आत्मबलिदानियों का इतिहासकार। हुतात्माओं का इतिहासलेखक।

martyrology *n.* आत्मबलिदानियों का इतिहास।

martyry *n.* हुतात्मा-स्मारक।

marvel *n.* चमत्कार। आश्चर्यजनक कार्य। *v.* आश्चर्यान्वित करना।

marvellous *a.* असाधारण। आश्चर्यजनक।

marvellousness *n.* चमत्कारपूर्णता। असाधारणता। आश्चर्यजनकता।

masculine *n.* पुंल्लिग । *a.* पुरुषोचित ।
—gender पुंलिंग ।
masculineness, masculinity *n.* पुरुषत्व ।
masque *n.* संगीत-नाट्य ।
masquerade *n.* बहुरूप । *v.* बहुरूपिया वेश [धारण करना ।
masquerader *n.* बहुरूपिया ।
mass *n.* जनसमूह ।
—mentality जन-प्रवृत्ति ।
—movement जनान्दोलन ।
—psychology जन-मनोवृत्ति ।
—the—es जनसमूह ।
massive *a.* महाकाय । स्थूल ।
massiveness *n.* महाकायता । स्थूलता ।
master *n.* स्वामी । दक्ष । श्रेष्ठ । प्रधान । प्राध्यापक
—piece अत्युत्कृष्ट कृति ।
—The M—ईश ।
masterful *a.* अत्यभिमानी ।
masterfulness *n.* अत्यभिमानता ।
masterliness *n.* अत्युत्कृष्टता ।
masterly *a.* अत्युत्कृष्ट ।
mastership *n.* स्वामित्व । अध्यापकत्व । प्राधान्य । श्रेष्ठता । [दक्षता ।
mastery *n.* अधिकार । प्राधान्य । श्रेष्ठता ।
match *n.* तुल्य, समकक्ष । प्रतिद्वन्द्वी । विवाहार्थीवर
matchless *a.* अनुपम, अतुलनीय ।
matchlessness *n.* अनुपमता, अतुलनीयता ।
material *n.* पदार्थ । उपकरण, उपादान । *a.* भौतिक, पार्थिव । अनात्मिक । विषयासक्ति-सम्बंधी । मूर्त ।
—bodies भौतिक पदार्थ ।
—world भौतिक संसार ।
materialism *n.* भौतिकवाद । भौतिकता । विषयासक्ति, अनात्मवाद । [विषयासक्त ।
materialist *n.* भौतिकवादीय । अनात्मवादी ।
materialistic *a.* भौतिकवादी । अनात्मवाद-संबंधी
materiality *n.* भौतिकत्व ।
materialization *n.* भौतिकीकरण ।
materialize *v.* भौतिक बनाना । मूर्तस्वरूप धारण [कराना ।
materially *ad.* वस्तुतः ।
materialness *n.* भौतिकता ।
maternity *n.* मातृत्व ।
mathematical *a.* गणितशास्त्रीय ।
mathematically *ad.* गणितशास्त्रतः ।
mathematician *n.* गणितशास्त्रज्ञ ।
mathematics *n.* गणितशास्त्र ।
matins *n.* प्रातःस्तुति ।
matriarchal *a.* मातृसत्तात्मक ।
matriarchalism *n.* मातृसत्तावाद ।
matriarchate *n.* मातृसत्तात्मक समाज ।
matriarchy *n.* मातृसत्ता ।
matrimonial *n.* विवाह-विज्ञापन । *a.* वैवाहिक
matrimony *n.* परिणय । विवाह-संस्कार ।
matroclinic, matroclinous *a.* मातृगत । मातृवत । [नाम ।
matronymic *n.* माता के नाम से निकला हुआ
matter *n.* द्रव्य, पदार्थ । विषय, विषय-वस्तु । पुस्तकीय सार । साधन । महत्व ।
—in issue प्रस्तुत विषय ।
—of fact वास्तविकता, तथ्यात्मकबात ।
matterful *a.* तत्वयुक्त । पदार्थयुक्त । विषययुक्त ।
maturation *n.* परिपक्वता । युवावस्था ।
—hypothesis परिपक्वता-सिद्धान्त ।
—of instinct प्रवृत्ति-परिपक्वता ।
mature, matured *a.* परिपक्व । प्रौढ़ । सम्पूर्ण
—stage युवावस्था । प्रौढ़ावस्था ।
matureness, maturity *n.* परिपक्वता । प्रौढ़ता । प्रौढ़ावस्था । परिणाम ।
maturescent *a.* परिपक्व । प्रौढ़ोन्मुख, परि-[णामोन्मुख ।
matutinal *a.* प्रातःकालीन ।
matutine *a.* प्रभातीय ।
mausolean *a.* चैत्यीय, समाधि-सम्बन्धी ।
mausoleum *n.* चैत्य, समाधि ।
maxim *n.* सिद्धान्तवाक्य । सूत्र, सिद्धान्त ।
maximalist *n.* सिद्धान्तवादी ।

maximization *n.* सैद्धान्तिक व्यवस्था।
maximum *n.* महत्तम।
mayor *n.* महापौर।
mayoral *a.* महापौरीय।
mayorality *n.* महापौरपद।
mayoress *n.* महापौर-पत्नी। महापौरा।
meagre *a.* अकिंचन। अल्प। असार।
meagreness *n.* अकिंचनता। अल्पता। असारता
mealiness *n.* मृदुभाषिता।
mealy *a.* मृदुभाषी।
mean *n.* मध्यमान। साधन। *a.* मध्यवर्ती। अन्तर्गत। नीच। नीचकुलजात।
meaning *n.* अभिप्राय। भाव, अर्थ। *a.* साभिप्राय अर्थवान्, अर्थपूर्ण।
—specific—विशिष्टार्थ।
—well—साभिप्राय।
meaningless *a.* अर्थहीन।
meanness *n.* नीचता।
means *n.* साधन।
—of life जीवन-निर्वाह के साधन।
—of production उत्पादन के साधन।
measurable *a.* माप्य। अनुमान-योग्य।
measure *n.* माप। मापक। अनुमान। ताल। वृत्त। छन्द। [वर्त्तक।
—greatest common—महत्तम समाप-
measured *a.* परिमित, मापित। तालानुगत। नियमित गति। सन्तुलित। [अनियमित गति।
measureless *a.* अमित, अनन्त। अतालानुगत।
measurement *n.* माप। अनुमान। परिणाम।
—method माप-पद्धति।
—of intelligence बुद्धिमापन।
measurer *n.* मापनिरूपक। मापक।
measuring *n.* मापन। माप।
mechanic *n.* यांत्रिक, शिल्पी।
mechanical *a.* यांत्रिक। यंत्रवत्। यन्त्रचालित
—art यान्त्रिक कला। [यन्त्रविज्ञान-सम्बंधी।
—drawing यान्त्रिक चित्र।
—intelligence यान्त्रिक बुद्धि।
—stimulation यान्त्रिक उत्तेजन।
mechanicalism *n.* यान्त्रिक क्रियासिद्धान्त।
mechanically *ad.* यन्त्रवत्।
mechanicalness *n.* यन्त्रवत्ता।
mechanician *n.* सुयान्त्रिक।
mechanics *n.* यन्त्रविज्ञान।
mechanism *n.* यन्त्र-रचना। यन्त्रक्रियाविधि। कला-विन्यास। यन्त्रवाद।
—of speech भाषण-अवयव।
mechanist *n.* सुयान्त्रिक। यन्त्रविज्ञानी।
mechanistic *a.* यान्त्रिक।
—theory यान्त्रिक सिद्धान्त।
mechanization *n.* यन्त्रीकरण। यन्त्रप्रयोग। यन्त्रसज्जा।
mechanized *a.* यन्त्रकृत। यन्त्रसज्जित।
mechanotherapy *n.* यन्त्र-चिकित्सा।
medal *n.* पदक।
medaled *n.* लघुपदक।
medallic *a.* पदकीय।
medallist *n.* पदकप्राप्त व्यक्ति।
meddle *v.* हस्तक्षेप करना।
meddler *n.* हस्तक्षेपक।
meddlesome *a.* हस्तक्षेपी।
meddlesomeness *n.* हस्तक्षेपक स्वभाव।
meddling *a.* हस्तक्षेपी।
media *n.* माध्यम, साधन।
mediacy *n.* मध्यस्तता।
mediaeval, (-dieval) *a.* मध्यकालीन।
mediaevalism *n.* मध्यकालिकता। मध्यकालीन सिद्धान्त। मध्यकालीन रीतियाँ।
mediaevalist *n.* मध्यकालज्ञ।
mediaevalize *v.* मध्मकाल के रंग में रँगना।
medial *a.* मध्यवर्ती। मध्यमश्रेणीय।
median *n* मध्यस्थ, मध्यवर्ती।
mediant *n.* मध्यम स्वर। [मध्यवर्ती।
mediate *v.* मध्यस्थता करना। *a.* मध्यस्थ,

—knowledge परोक्ष ज्ञान।
mediateness, mediation *n.* मध्यस्थता।
mediator *n.* मध्यस्थ।
mediatorial *a.* मध्यस्थ-सम्बंधी।
mediatorialship *n.* मध्यस्थाधिकार।
mediatory *a.* मध्यस्थीय।
mediatress, mediatrix *n.* मध्यस्था।
medic *n.* चिकित्सा। *a.* चिकित्सा-सम्बंधी।
medicable *a.* चिकित्स्य।
medical *a.* चिकित्सा-सम्बंधी। चिकित्सापेक्षी।
—examination स्वास्थ्यपरीक्षा।
—man चिकित्सक।
medicament *n.* औषध।
medicamental *a.* औषध-सम्बन्धी।
medicated *a.* औषधयुक्त।
medication *n.* औषध-प्रयोग।
medicative, medicinal *a.* औषधीय।
medicine *n.* औषध।
mediocre *a.* साधारण।
mediocrity *n.* साधारणता। साधारण स्थिति।
meditate *v* ध्यान करना, मनन करना। समाधिस्थ होना। ध्यानस्थ होना।
meditation *n.* ध्यान। मनन। समाधि।
meditative *a.* ध्यानस्थ। ध्यानशील। मननशील। समाधिस्थ।
meditativeness *n.* ध्यानावस्था। ध्यानशीलता। मननशीलता। समाधिस्थता।
meditator *n.* ध्यानी, मननकर्त्ता।
medium *n.* माध्यम। *a.* मध्यस्थित। मध्यम।
mediumism *n.* मध्यमस्थिति। आध्यात्मिक उन्नति का माध्यम।
mediumistic *a.* माध्यम-विषयक। अध्यात्मपरक।
mediumize *v.* आध्यात्मिक उन्नति का माध्यम बनाना।
meed *n.* पारितोषिक।
meek *a.* सौम्य।
meekly *ad.* सौम्यतः।
meekness *n.* सौम्यता।

meet *a.* समीचन।
meeting *n.* सम्मिलन। सम्मेलन, अधिवेशन। गोष्ठी।
meetness *n.* समीचीनता।
megalomania *n.* प्रतिष्ठोन्माद। महत्वोन्माद।
megalomaniac *n.* प्रतिष्ठोन्मादी। महत्वोन्मादी।
melancholia *n.* चिन्ताकुलता। विषादोन्माद।
melancholic *a.* चिन्ताकुल। विषादोन्मादी।
meloncholy *a.* चिन्ताकुल। विषादात्मक।
melic *a.* गेय।
meliorant *a.* सुधारक।
meliorate *v.* सुधरना। सुधारना।
melioration, meliority *n.* सुधार।
meliorism *n.* सुधारवाद।
meliorist *n.* सुधारवादी।
mellifluence, mellifluousness *n.* मधुरभाषण। माधुर्य।
mellifluent, mellifluous *a.* मधुरभाषी।
melliodorous *a.* गन्धमधुर।
mellisonant *a.* ध्वनिमधुर।
mellow *a.* मृदु, मंजुल। मधुर।
mellowness मृदुता, मंजुलता। माधुर्य।
melodious *a.* माधुर्यजनक, रसोत्पादक। श्रुतिमधुर। संगीतमय। मंजुल।
melodiousness *n.* माधुर्यजनकता, रसोत्पादकता। श्रुतिमाधुर्य। संगीतमयता। मंजुलता।
melodist *n.* गीतकार। स्वरकार।
melodize *v.* गीतरचना। स्वरयोजना। श्रुतिमधुर करना।
melodrama *n.* अद्‍भुतरसप्रधान सुखान्तनाटक।
melodramatic *a.* अद्‍भुतरस-प्रधान सुखान्त नाटक - सम्बन्धी।
melodramatist *n.* अद्‍भुतरस-प्रधान सुखांत नाटककार।
melody *n.* माधुर्य। स्वरमाधुर्य। स्वरानुक्रम।
melomania *n.* संगीतोन्माद।
member *n.* सभासद्, सदस्य।
—of parliament संसद्-सदस्य।
—unruly—जिह्वा।
membership *n.* सदस्यता। सदस्य-संख्या।

memento *n.* स्मारक। [लेख।
memoir *n.* विवरण। जीवन-चरित। अनुसन्धान
memoirist *n.* विवरणकर्ता। जीवनी-लेखक। अनुसन्धानलेखक।
memorabilia *n.* स्मरणीय तथ्य।
memorability *n.* स्मरणीयता।
memorable *a.* स्मरणीय।
memorableness *n.* स्मरणीयता।
memorandum *n.* स्मरण-पत्र, स्मृति-पत्र। परिपत्र
memorative *a.* स्मृति-सम्बन्धी। स्मरणशक्ति-सहायक।
memorial *n.* स्मारक। *a.* स्मरण-विषयक।
memorialist *n.* संस्मरणलेखक।
memorialize *v.* स्मारक बनवाना।
memoria-technica *n.* स्मरणशक्ति-वर्द्धक-शास्त्रीयपद्धति। [स्थ करना। रटना।
memorize *v.* स्मरणार्थ लिपिबद्ध करना। कण्ठ-
memory *n.* स्मरणशक्ति। स्मृति।
—after image अनुरूप-स्मृति।
—apparatus स्मृति-यन्त्र।
—curve स्मृति-चित्रण।
—drawing स्मृतिगत रेखाचित्रण।
—image स्मृति-प्रतिरूप।
—residue अस्पष्ट स्मृति।
—span स्मृति-विस्तार।
—time स्मृतिकाल।
menace *n.* सन्त्रासन।
menacer *n.* सन्त्रासक।
mendacicus *a.* मिथ्यावादी।
mendacity *n.* मिथ्यावादिता।
mendicancy *n.* भिक्षावृति।
mendicant *n.* भिक्षार्थी। *a.* भिक्षा-सम्बन्धी।
mendicity *n.* भिक्षा-याचना।
mensurability *n.* माप्यता। परिमितता।
mensurable *a.* माप्य। परिमित।
mensuration *n.* क्षेत्रमिति।
mental *a.* मानसिक। मस्तिष्क-सम्बन्धी।
—activity मनोव्यापार।
—capacity मानसिक धारणाशक्ति।
—defective मनोविकल।
—deficiency मनोवैकल्य।
—deterioration मानसिक अवगति।
—development मानसिक विकास।
—disease विक्षिप्तता।
—education मानसिक शिक्षा।
—energy मनोबल।
—examination मानसिक परीक्षा।
—faculties मानसिक शक्तियाँ।
—fatigue मानसिक क्लान्ति।
—function मनोव्यापार।
—healing मानसिक चिकित्सा।
—hygiene मानसिक स्वास्थ्य।
—image मानसिक प्रतिमा।
—life मानसिक आयु।
—maturity मानसिक प्रौढ़ता।
—measurement मानसिक माप।
—organisation मानसिक संगठन।
—pathology मनोविकृति विज्ञान।
—phenomena मनोव्यापार।
—process मानसिक प्रक्रिया।
—science मानस-विज्ञान।
mentality *n.* मनोवृति।
mentation *n.* मानसिक अवस्था।
menticulture *n.* मनोविकास, मनःसाधना।
mention *n.* उल्लेख।
mentionable *a.* उल्लेख्य, उल्लेखनीय।
mentioned *a.* उल्लिखित।
mentor *n.* परामर्शदाता।
mentorial *a.* परामर्शदाता-सम्बन्धी।
mercantile *a.* व्यापारिक।
mercantilism *n.* व्यापारवाद।
mercantilist *n.* व्यापारवादी।
mercenariness *n.* धनलोलुपता।
mercenary *n.* धनलोलुप।

merchandise *n.* व्यापार-द्रव्य ।
merciful *a.* दयाशील ।
mercifulness *n.* दयाशीलता ।
merciless *a.* निर्दयी ।
mercilessness *n.* निर्दयता ।
mercy *n.* दया, दयालुता ।
merit *n.* योग्यता । विशिष्टता । गुण ।
—the—s गुणदोष । पापपुण्य ।
meritorious *a.* स्तुत्य । प्रशस्य । गुणवान् ।
meritoriousness *n.* स्तुत्यता । प्रशस्यता । [गुणवत्ता ।
merriment *n.* अमोद-प्रमोद ।
merry *a.* प्रमुदित ।
—andrew भाँड़ ।
—making आमोदप्रमोद ।
mesalliance *n.* अनमेलविवाह ।
mesmeric *a.* सम्मोहन-विद्या-विषयक ।
mesmerism *n.* सम्मोहन-विद्या ।
mesmerization *n.* सम्मोहनकार्य ।
message *n.* सन्देश ।
messenger *n.* सन्देशवाहक ।
metalepsis *n.* जटिल अलंकार ।
metaleptic *a.* जटिल अलंकारीय । [धातुमय ।
metallic (-al) *a.* धात्विक । धातु-सम्बन्धी ।
metallicity *n.* धात्विकता । धातुमयता ।
metallographical *a.* धातुविज्ञानीय ।
metallography *n.* धातुविज्ञान ।
metamorphic *a.* रूपान्तरित ।
metamorphism *n.* रूपान्तरण ।
metamorphopsia *n.* दृष्टिभ्रम ।
metamorphose *v.* रूपान्तरण करना ।
metamorphosis *n.* रूपान्तरण । रूपविकार ।
metaphase *n.* मध्यावस्था ।
metaphor *n.* रूपकालांकर । लक्षणा ।
—mixed—मिश्र अलंकार ।
—sustained— सांगरूपक ।
metaphoric, (-al) *a.* लाक्षणिक, रूपकालंकारिक
metaphorist *n.* रूपकालंकारप्रयोक्ता । रूप-
कालंकारवादी ।
metaphrase *n.* शब्दानुवाद । *v.* शब्दानुवाद [करना ।
metaphrast *n.* शब्दानुवादक ।
metaphrastic *a.* शब्दानुवाद-सम्बन्धी ।
metaphysical *a.* आत्मविद्या-सम्बन्धी । आध्या-
त्मिक । तात्विक । अमूर्त । पारलौकिक ।
metaphysician *n.* अध्यात्मविद्यावेता । तत्वज्ञानी
सूक्ष्म विचारक ।
metaphysics *n.* अध्यात्मविद्या । तत्वविज्ञान ।
अमूर्त-विषयज्ञान । सूक्ष्मविचार ।
metathesis *n.* अक्षर-विपर्यास । ध्वनिविपर्यय ।
metathetical *a.* अक्षर विपर्यासन्सम्बन्धी । ध्वनि
विपर्यय-सम्बन्धी ।
metempiric, (-al) *a.* अनुभवातीत ।
metempiricism *n.* अनुभवातीतता ।
metempsychosis *n.* पुनर्जन्म । पुनर्जन्मवाद ।
metempsychosist *n.* पुनर्जन्मवादी ।
meteoric *a.* ऋतुवैज्ञानिक ।
meteorite, meteorolite *n.* उल्काश्म ।
meteorography *n.* उल्काविज्ञान ।
meteorologic, (-al) *a.* ऋतुविज्ञानीय ।
meteorologist *n.* ऋतुविज्ञानी ।
meteorology *n.* ऋतुविज्ञान ।
method *n.* विधि, रीति । व्यवस्था । विचार-
तारतम्य । क्रम । क्रमबद्धता ।
—comparative—तुलनात्मक प्रणाली ।
– of disagreement वैषम्यप्रणाली ।
—experimental—प्रयोगात्मकप्रणाली ।
methodic, (-al) *a.* विधियुक्त । रीतिसम्मत ।
व्यवस्थित । यथाक्रम ।
methodicalness *n.* विधियुक्तता, रीतिसम्मतता
व्यवस्थितता । यथाक्रमता ।
methodize *v.* क्रमबद्ध करना, व्यवस्थित करना ।
methodology *n.* रीतिशास्त्र ।
metonym, metonymy *n.* वक्रक्ति-अलंकारपद
metonymic, (-al) *a.* वक्रोक्तीय ।
metre *n.* वृत्त, छन्द ।

metrical *a.* छन्दोबद्ध, पद्यात्मक। छन्द-सम्बंधी।
metrician, metrist *n.* वृत्तवेत्ता, छन्दशास्त्री।
metrics *n.* वृत्त-विद्या, छन्दशास्त्र।
metrify *v.* पद्य-रचना करना।
metromania *n.* काव्योन्माद।
metronymic *n.* मातृनाम। *a.* मातृनाम-संबंधित
microbe *n.* जीवाणु।
microbial, (-bic) *a.* जीवाणु-सम्बन्धी।
microbiology *n.* जीवाणु-विज्ञान।
microcosm *n.* सूक्ष्म ब्रह्माण्ड। क्षुद्र सृष्टि।
microcosmic *a.* स्रौष्टिक, सृष्टि-सम्बंधी।
microcosmography *n.* सृष्टि-विज्ञान।
micrographic *a.* सूक्ष्माक्षरलिखित।
micrology *n.* अणुवीक्षण।
microphone *n.* ध्वनि-विस्तारक-यन्त्र।
microscope *n.* अणुवीक्षक-यन्त्र।
middle *n.* मध्यस्थल। *a.* मध्यस्थ। मध्यम।
—aged अधेड़। [अधेड़उम्र
—ages मध्ययुग (६००-१५०० ई० तक)।
—class मध्यमवर्ग।
—Indo Aryan मध्यकालीन भारतीय [आर्यभाषा।
—man मध्यस्थ।
—term मध्यपद।
migrant *n.* आवासी (ऋतु के साथ आनेवाला पक्षी)। *a.* प्रवासी, देशान्तरगामी।
migration *n.* प्रवास, देशान्तरगमन।
migrationist *n.* प्रवासवादी।
migrator *n.* प्रवासी, देशान्तरगामी।
migratory *a.* प्रवासगामी, देशान्तरगामी।
militancy *n.* युयुत्सा।
militant *a.* युयुत्सु।
milk *n.* दूध। दुग्धरस।
—far babies सरल साहित्य।
milky *a.* दूधिया।
—M—Way आकाशगंगा।
millenary *n.* सहस्रीय वार्षिकोत्सव।
millennial *a.* सहस्राब्दीय।
millennium *n.* सहस्राब्दी।
millesimal *n.* सहस्रांश।
milliard *n.* सौ करोड़।
million *n.* दशलक्ष।
millionaire *n.* लक्षाधीश।
millionairess *n.* लक्षाधीशा।
millionfold *a.* लाखगुणा।
millionth *a.* दस लाखवाँ।
mimic, mimicker *n.* भाँड़।
mimicry *n.* भँड़ैती।
mind *n.* मन। स्मरणशक्ति। हृदय। प्रवृत्ति।
—'s eye कल्पना।
minder *n.* मनोयोगी।
mineral *n.* खनिज।
—resources खनिज-सम्पत।
mineralogical *a.* खनिज-विज्ञान-संबंधी।
mineralogist *n.* खनिज-विज्ञानी।
mineralogy *n.* खनिज-विज्ञान।
minerva *n.* विद्यादेवी, सरस्वती।
miniature *n.* लघुरूप, लघुचित्र।
miniaturist *n.* लघुचित्रकर्त्ता।
minimum *n.* न्यूनतम, अल्पतम।
minister *n.* सचिव, मंत्री।
ministerial *a.* मन्त्र्यालयिक। सचिव-सम्बन्धी।
ministerialist *n.* मन्त्रिपक्षवादी।
ministration *n.* प्रबन्ध।
ministrative *a.* प्रबन्धक।
ministress *n.* मन्त्राणी, सचिवा।
ministry *n.* मन्त्रालय, मन्त्रिमंडल।
minor *a.* अवयस्क। सूक्ष्म। लघु। ह्रस्व। गौण। [साधारण।
—details सूक्ष्म तथ्य।
—factor गौण कारक।
—poet साधारण कवि।
—tone ह्रस्व-स्वर।
minority *n.* अवयस्कता। अल्पमत।
minstrel *n.* मागध, वैतालिक, स्तुतिपाठक, गंधर्व, बन्दी, चारण, भाट।

minstrelsy *n.* वैतालिकसमूह । वैतालिककला । चारण-काव्य । गन्धर्ववृत्ति ।
minute *n.* कार्य-विवरण । *a.* सूक्ष्म । नगण्य । अतिविस्तृत । [विस्तार ।
minuteness *n* सूक्ष्मता । नगण्यता । अति-
minutia *n.* सूक्ष्म विवेचन, महत्वहीन विवेचन ।
miracle *n.* चमत्कार । लोकोत्तर कर्म ।
miraculous *a.* चमत्कारिक । लोकोत्तर ।
miraculousness *n.* चमत्कारिता । लोकोत्तरता ।
mirage *n.* मृगमरीचिका ।
mirth *n.* प्रमोद ।
mirthful *a.* प्रमुदित ।
mirthfulness *n.* प्रमुदितता ।
mirthless *a.* प्रमोदविहीन ।
mirthlessness *n.* प्रमोदविहीनता ।
misanthrope *n.* मानवद्वेषी ।
misanthropic (-al), *a.* मानवद्वेषी ।
misanthropist *n.* मानवद्वेषी ।
misanthropy *n.* मानवद्वेष
misapplication *n.* दुरुपयोग ।
misapplied *a.* दुरुपयुक्त ।
misapprehend *v.* मिथ्याबोध होना ।
misapprehension *n.* मिथ्याबोध, मिथ्याग्रहण ।
misapprehensive *a.* मिथ्याबोधयुक्त ।
misapprehensiveness *n.* मिथ्याबोधयुक्तता ।
misappropriation *n* दुरुपयोग । गबन ।
misbecoming *a.* अशोभनीय ।
misbehaviour *n.* दुर्व्यहार । दुःशीलता ।
misbelief *n.* भ्रान्तधारणा, अन्धविश्वास ।
misbeliever *n.* भ्रान्तधारणावाला, अन्धविश्वासी
misbelieving *a.* मिथ्याविश्वासी, अन्धविश्वासी
miscalculation *n.* मिथ्यागणन, मिथ्यानुमान ।
miscellanea *n.* विविधविषयक संग्रह ।
miscellaneous *a.* प्रकीर्ण, विविध ।
miscellaneousness *n.* प्रकीर्णता, विविधता ।
miscellanist *n.* संग्रहकर्ता ।
miscellany *n.* प्रकीर्ण, विविध संग्रह ।
miscitation *n.* मिथ्योद्धरण ।
miscite *v.* मिथ्योद्धरण देना ।
miscolour *v.* अशुद्ध अर्थ लिखना ।
miscomprehend *v.* मिथ्या समझना ।
miscomprehension *n.* मिथ्याग्रहण ।
miscompute *v.* मिथ्या गणना करना । [लगाना ।
misconceive *v.* मिथ्या धारणा करना, मिथ्यार्थ
misconception *n.* मिथ्याधारणा, अन्यथाबोध ।
misconjecture *n.* मिथ्यातर्क, मिथ्यानुमान ।
misconstrue *a.* अशुद्ध अर्थ करना ।
miscorrect *v.* गलत को ठीक समझना ।
miscreate *v.* दुर्निर्मित ।
miscreation *n.* दुर्निर्माण ।
misdeem *a.* मिथ्यानुमान करना ।
misdemeanant *n.* दुराचारी ।
misdemeanour *n.* दुराचरण ।
misdirection *a.* मिथ्योपदेश ।
misemployment *n.* कुप्रयोग ।
misfeasance *n.* अधिकार का दुरुपयोग ।
misfeature *n.* कुरूपता, विकलांगता ।
misgotten *a.* अपार्जित ।
misguidance *n.* विपथप्रदर्शन ।
misguided *a.* सत्पथच्युत । कुमन्त्रित ।
misinformant, misinformer *a.* असत्यसंवाद
misinformation *n.* असत्य संवाद । [दाता ।
misinstruction *n.* कुशिक्षण ।
misintelligence *n.* भ्रमात्मक समाचार ।
misinterpretation *n.* मिथ्यार्थ ।
misjudge *v.* भ्रान्तमत होना या रखना ।
misleading *a.* भ्रामक, भ्रान्तिजनक ।
—information भ्रामक सूचना ।
—statement भ्रामक विवरण ।
mismanage *v.* कुप्रबन्ध करना ।
mismanagement *n.* कुप्रबन्ध ।
misnomer *n.* मिथ्यानाम । शब्द का अशुद्धप्रयोग ।
misogamist *n.* विवाहद्वेषी ।
misogamy *n.* विवाह-द्वेष ।

misogynic *a.* स्त्री-द्वेष-संबंधी।
misogynist *n.* स्त्री-द्वेषी।
misogyny *n.* विवाह-द्वेष, स्त्री-द्वेष।
misologist *n.* तर्क से घृणा करनेवाला।
misoneism *n.* नवीनता से घृणा करना।
misopaedist *n.* शिशु-द्वेषी।
mispoint *v.* गलत विराम लगाना।
mispolicy *n.* दुर्नीति।
misprint *n.* मुद्रणाशुद्धि, मुद्रणदोष।
mispronounce *v.* अशुद्धोच्चारण करना।
mispronunciation *n.* अशुद्धोच्चारण।
misquotation *n.* अशुद्धोद्धरण, अशुद्धप्रमाण।
misquote *v.* अशुद्ध उद्धरण देना। अशुद्धप्रमाण [देना।
misrelate *v.* कुछ का कुछ वर्णन करना।
misrelation *n.* अशुद्ध वर्णन।
misremember *v.* स्मरण में भूल करना।
misreport *n.* मिथ्यानिवेदन। मिथ्यासंवाद देना।
isrepresent *v.* भ्रान्त कथन करना, अयथार्थ वर्णन करना।
misrepresentation *n.* भ्रामक कथन, अयथार्थ- [वर्णन।
mission *n.* धर्मप्रचारकमण्डली। सेवाव्रत। जीवन- [लक्ष्य।
missionary *n.* धर्मप्रचारक।
a. धर्मप्रचारकसम्बन्धी। प्रचारात्मक।
—zeal प्रचारोत्साह।
messpell *v.* अशुद्ध वर्तनी करना।
misspelling *n.* अशुद्ध वर्तनी।
misstatement *n.* अशुद्ध कथन। मिथ्यावर्णन।
mistakable *a.* अशुद्धियोग्य।
mistake *n.* अशुद्धि, त्रुटि।
mistaken *a.* भ्रमपूर्ण। मिथ्यानिर्णीत। अशुद्ध।
—idea अशुद्ध विचार। भ्रान्त धारणा।
mistakenness *n.* भ्रमपूर्णता। अशुद्धता।
mistitle *v.* अनुपयुक्त शीर्षक देना।
mistranslate *v.* अशुद्धानुवाद करना।
mistranslation *n.* अशुद्धानुवाद।
mistrust *n.* अविश्वास।
mistrustful *a.* अविश्वासी।
mistune *v.* बेसुरा करना या बजाना।
misunderstanding *n.* अयथार्थ बोध। भ्रांत धारणा। अशुद्ध शब्दार्थ करना।
misusage *n.* कुप्रयोग। दुर्व्यवहार।
misuse *n.* कुप्रयोग। दुर्व्यवहार। अशुद्ध प्रयोग।
mixable *a.* मिश्रणीय।
mixed *a.* मिश्रित। संयुक्त। संश्लिष्ट।
—vowel मिश्रित स्वर।
mixedness *n.* मिश्रितता।
mixture *n.* मिश्रण। संयुक्तता।
—linguistic—भाषा-संकर।
mnemonic *a.* स्मरणशक्तिवर्द्धक।
mnemonics *n.* स्मृति-विज्ञान। स्मरणशक्ति-वर्द्धनकला।
mnemonist *n.* स्मृति-विज्ञानी।
mob *n.* जनसमूह।
—psychology जनमनोविज्ञान।
mobile *a.* गतिशील।
mobility *n.* गतिशीलता। [आभासी।
mock *n.* उपहास। उपहासास्पद वस्तु। *a.* कृत्रिम,
—heroic *n.* वीररसपूर्ण शैली का व्यंग्यात्मक अनुकरण। *a.* व्यंग्यात्मक वीररसपूर्ण।
—moon चन्द्राभास।
—son सूर्याभास।
mockery *n.* उपहासास्पद, उपहास-पात्र।
modal *a.* रीत्यात्मक। 'ल'कार-सम्बंधी।
mode *n.* विधि। रीति।
model *n.* प्रतिमा, प्रतिमान। प्रतिरूप।
modeller *n.* प्रतिमाकार।
moderate *a* संयतमार्गी। उदार विचारक। नियमित। परिमित। मध्यम। [मध्यमस्थिति।
moderateness *n.* नियमितता। परिमितता।
moderation *n.* संयम। संयताचार। नियमन। परिमितता। प्रश्नपत्रीय निरीक्षण।
moderatism *n.* संयत-विचारधारा।
moderato *ad.* नियमतः। नियमित गति से।
moderator *n.* प्रश्नपत्रों का निरीक्षक।

modern *a.* अर्वाचीन, आधुनिक । नवीन ।
modernism *n.* आधुनिकता । नूतनता ।
modernist *n.* आधुनिकतावादी । नवीनतावादी ।
modernistic *a.* आधुनिकतावादीय ।
modernity *n.* आधुनिकता । नवीनता ।
modernization *n.* आधुनिकीकरण । नवीकरण
modernness *n.* आधुनिकता । नवीनता ।
modest *a.* सुजन । शालीन ।
modesty *n.* सौजन्य । शालीनता ।
modifiability *n.* विकार्यता । संशोधनशीलता ।
modifiable *a.* विकार्य । संशोधनशील ।
modification *n.* विकार । संशोधन ।
modificative *a.* विकारशील । संशोधनशील ।
modificatory *a.* विकारी । संशोधनीय ।
modified *a.* विकृत । संशोधित ।
—form संशोधित रूप ।
modifier *n.* विकारकर्त्ता । संशोधक ।
modulation *n.* मूर्च्छना । स्वर-सामंजस्य । स्वर-
moisture *n.* आर्द्रता । [परिवर्तन ।
mollities *n.* सुकुमारता । नजाकत ।
mollitious *a.* सुकुमार । नाजुक ।
moment *n.* क्षण । महत्व । गुरुत्व ।
momental *a.* क्षणिक । क्षणभंगुर ।
momentariness *n.* क्षणिकता । क्षणभंगुरता ।
momentary *a.* क्षणिक । क्षणभंगुर ।
momentous *a.* गुरुतर । महत्वपूर्ण ।
momentousness *n.* गुरुत्व । महत्वपूर्णता ।
monac (h) al *a.* विरागी ।
monachism *n.* वैराग्याश्रम ।
monad *n.* स्वयंभू । ब्रह्म ।
monadism *n.* स्वयंभूवाद । ब्रह्मवाद ।
monandry *n.* एकपतित्व ।
monarch *n.* सम्राट् । राजसत्ताधारी ।
monarchal, monarchic, (-al) *a.* एकराजाधीन । सम्राट्-सम्बन्धी ।
monarchism *n.* साम्राज्यवाद ।
monarchist *n.* साम्राज्यवादी ।

monarchy *n.* राजतन्त्र ।
monasterial, monastic, (-cal) *a.* मठ-
monastery *n.* मठ । [सन्बन्धी ।
monasticism *n.* श्रमणवृत्ति ।
monde *n.* जगत् ।
mondial *a.* जगद्व्यापी, जगत्-सम्बन्धी ।
monetary *a.* वित्तीय । आर्थिक ।
monism *n.* एकेश्वरवाद, वेदान्त, अद्वैतवाद, ब्रह्मवाद । [ब्रह्मवादी ।
monist *n.* एकेश्वरवादी, वेदान्ती, अद्वैतवादी,
monistic *a.* एकेश्वरवादीय, वेदान्तिक, अद्वैत-
monk *n.* योगी, मुनि, वैरागी ।[वादीय, ब्रह्मवादीय
monkdom *n.* योगीत्व । वैरागित्व ।
monkery *n.* योगी, मुनि, संन्यासी । मठ, आश्रम-
monochronic *a.* समकालीन । [जीवन
monocracy *n.* अधिनायकवाद ।
monocrat *n.* अधिनायक ।
monocratic *a.* अधिनायकीय ।
monodic *a.* शोकगीतीय ।
monodist *n.* शोकगीतकार ।
monodrama *n.* एकपात्ररूपक ।
monodramatic *a.* एकपात्ररूपकीय ।
monody *n.* शोकगीत ।
monogamist *n.* एकपत्नीक ।
monogamous *a.* एकपत्नी-व्रत-सम्बंधी ।
monogamy *n.* एकपत्नीव्रत ।
monogenesis *n.* अमैथुन-प्रजनन ।
monogenetic *a.* अमैथुन-प्रजनन-सम्बंधी ।
monoglot *a.* एकभाषा में लिखित ।
monogony *n.* अमैथुन-उत्पत्ति ।
monogram *n.* गुम्फाक्षर ।
monogrammatic *a.* गुम्फाक्षरीय ।
monograph *n.* प्रबन्ध, निबंध ।
monographer, monographist *n.* प्रबंधकार
monographic *a.* प्रबन्ध-सम्बन्धी ।
monogynian *a.* एकपत्नीव्रती ।
monogyny *n.* एकपत्नीव्रत ।

monoideism *n.* एकध्यानता ।
monolatry *n.* एकदेवपूजा ।
monological *a.* स्वगतभाषण-सम्बन्धी ।
monologist *n.* स्वगत-भाषणकर्त्ता ।
monolize *v.* स्वगत-भाषण करना ।
monologue *n.* स्वगत-भाषण, स्वगत-कथन । एकपात्रीय नाटक ।
monologuist *n.* स्वगतवक्ता, स्वगतभाषी । [एकपात्राभिनेता ।
monology *n.* स्वगतभाषणता ।
monomania *a.* एक विषयोन्माद ।
monomaniac *n.* एकविषयोन्मत्त ।
monomaniacal *a.* एकविषयी ।
monometer *n.* एकच्छन्द । छन्दशिक्षा ।
monometric *a.* एकच्छन्दवाला । छन्द-शिक्षा- [संबंधी ।
monophobia *n.* एकाकीपन का भय ।
monophthong *n.* एकस्वर, सामान्यस्वरध्वनि ।
monopolism *n.* एकाधिकारवाद ।
monopolist *n.* एकाधिकारी ।
monopolistic *a.* एकाधिकार-सम्बन्धी ।
—organization एकाधिकृत संगठन ।
monopolization *n.* एकाधिकरण ।
monopolizer *n.* एकाधिकारी ।
monopoly *n.* एकाधिकार ।
monopsychism *n.* एकात्मवाद ।
monostich *n.* एकपंक्ति की कविता ।
monostichous *a.* एकपंक्तियुक्त ।
monostrophic *a.* एकश्लोक क्रम कीपुनरावृत्तियुक्त
monosyllabic *a.* एकाक्षरी ।
—root एकाक्षरी धातु ।
monosyllabism *n.* एकाक्षरी शब्द ।
monosyllabize *v.* एकाक्षर करना ।
monosyllable *n.* एकाक्षर ।
monotheism *n.* एकेश्वरवाद । अद्वैतवाद । वेदान्त । [वेदान्ती ।
monotheist *n.* एकेश्वरवादी । अद्वैतवादी ।
monotheistic *a.* एकेश्वरवाद-सम्बंधी । अद्वैत-वाद-सम्बंधी । वेदान्तिक ।
monotone *n.* एकरस । एकरूपता ।
monotonic *a.* एकसुरा ।
monotonous *a.* एकस्वर । एकरूप । नीरस ।
monotonousness, monotony *n.* एकस्वरता [एकरूपता । नीरसता ।
month *n.* मास ।
—calender—पंचांगमास ।
—lunar—चान्द्रमास ।
monthly *n.* मासिक पत्रिका । *a.* मासिक ।
monument *n.* स्मारक । कीर्ति-स्तम्भ । स्तूप, चैत्य ।
monumental *a.* स्मारकीय । कीर्तिस्तम्भीय । चैत्य-सम्बंधी । चिरस्थायी । आश्चर्यजनक ।
mood *n.* चित्तवृत्ति । भावावस्था । मनोभाव । क्रियार्थभेद । क्रिया-रूप ।
—imperative—आज्ञार्थ क्रिया-रूप ।
—indicative—सामान्यार्थ क्रिया-रूप ।
—negative contingent—संकेतार्थ [क्रिया-रूप ।
moon *n.* शशि, चन्द्र ।
—beam शशिकर ।
—full—पूर्णिमा का चन्द्र ।
—light चन्द्रप्रभा, चंद्रिका ।
—new—परेवा का चाँद ।
—phases of—चन्द्रकला ।
—stone चन्द्रकान्तमणि ।
moot *n.* वादविवाद । शास्त्रार्थ ।
moral *n.* आचार । नैतिक तत्व ।
—certainty नैतिक निश्चय ।
—courage आत्मबल ।
—cowardice नैतिक भीरुत्व ।
—faculty सत्यासत्य-परीक्षणबुद्धि ।
—feeling नैतिक अनुभूति ।
—force नैतिक बल ।
—insanity नैतिक उन्माद ।
—judgment नैतिक विवेक ।
—law नैतिक विधान ।
—obligation नैतिक कर्त्तव्य ।
—philosophy नीति-विज्ञान ।

—psychology नीतिमनोविज्ञान । नीति-
दर्शन ।
—science नीतिशास्त्र । आचारशास्त्र ।
—sense नैतिक भावना । नैतिक बुद्धि ।
—sentiment नैतिक भावना ।
—victory नैतिक विजय ।
morale *n.* नैतिकता, नैतिक साहस । नैतिक स्तर ।
moralism *n.* नैतिकता, सदाचारिता ।
moralist *n.* नीतिवादी । नीतिशास्त्र । नीत्युपदे-
शक । सदाचारपरायण । [सम्बन्धी ।
moralistic *a.* नैतिकता-सम्बन्धी । नीत्युपदेश
morality *n.* सदाचार, नैतिकता । नीतिशास्त्र ।
moralization *n.* नैतिकीकरण ।
moralizer *n.* नैतिकतावादी, नीत्युपदेशक ।
morpheus *n.* स्वप्नदेवता । निद्रादेवी ।
morphogenesis *n.* अंगविकास ।
morphological *a.* रचनाकारीय, गठनतत्वीय,
आकृतिमूलक । पदरचना-सम्बन्धी ।
—classification रचनामूलक वर्गीकरण ।
morphologist *n.* शरीरशास्त्री । पदरचना-
शास्त्री ।
morphology *n.* पदरचनाशास्त्र । रूपविचार,
गठनत्व । आकृति-विज्ञान । शरीर-शास्त्र ।
mortal *a.* मर्त्य । अनित्य । प्राणहर । मरणतुल्य ।
mortality *n.* मर्त्यता । अनित्यता ।
mortification *n.* इन्द्रियनिग्रह, आत्मनियंत्रण ।
mortify *v.* इन्द्रियनिग्रह करना, आत्मनियंत्रण
करना ।
mortifying *a.* इन्द्रियनिग्रहकर्ता, आत्मनियन्ता ।
mother *n.* मातृ, माता ।
—country मातृभूमि ।
—earth मातृभूमि ।
—land मातृभूमि ।
—tongue मातृभाषा ।
motherhood *n.* मातृत्व ।
motion *n.* अंगविक्षेप । गति । हावभाव । प्रस्ताव ।
motional *a.* गत्यात्मक ।

motivation *n.* अभिप्रेरण । प्रयोजन ।
motive *n.* हेतु, प्रयोजन । *a.* प्रवर्तक । गत्यात्मक ।
—ethical—नैतिक प्रयोजन ।
—power प्रेरक शक्ति ।
motiveless *a.* निष्प्रयोजन । निरुद्देश्य ।
motivity *n.* प्रेरणा, हेतुकता ।
motto *n.* सिद्धान्त-वाक्य । शीर्षकवाक्य ।
mountain *n.* गिरि । पर्वत ।
—chain गिरिमाला ।
mountaineer *n.* पर्वतारोही ।
mountaineering *n.* पर्वतारोहण । [पर्वताकार ।
mountainous *a.* पर्वतीय । पर्वतबहुल ।
mountainousness *n.* पर्वतीयता, पर्वतमयता ।
mouth *n.* मुख । [पर्वतबहुलता ।
—cavity मुख-विवर ।
mouthy *a.* बहुत बड़ा (शब्द) ।
movability, movableness *n.* गमनशीलता,
गमनशक्यता । [स्थानान्तरणीय ।
movable *a.* जंगम । चलनशील, गमनशक्य ।
move *v.* प्रभावित करना । प्रस्तुतकरना । अग्रसर
moved *a.* प्रस्तुत, प्रस्तावित । [होना ।
movement *n.* स्पन्दन, गति । आन्दोलन ।
मनोवेग । अंगविक्षेप । गतिविधि ।
mover *n.* प्रस्तावक, प्रस्तुतकर्त्ता ।
movie *a.* चलचित्र-सम्बन्धी ।
movingness *n.* गतिशीलता ।
muddle *n.* कुव्यवस्था ।
—headed जड़बुद्धि ।
multifarious *a.* विविध, बहुल ।
multifariousness *n.* विविधता, बहुलता ।
multiform *n.* विविध रूपीय ।
multiformity *n.* विविधरूपता ।
multiloquence *n.* बहुभाषण ।
multinomial *a.* बहुसंज्ञक ।
multiple *a.* अनेकतत्वीय । विविध । बहुविध ।
—least common—लघुत्तम समापवर्त्य ।
multiplex *a.* अनेक तत्वीय । विविध । बहुविध ।

multiplicable *a.* गुणनयोग्य ।
multiplicand *n.* गुण्य संख्या ।
multiplicate *a.* अनेक ।
multiplication *n.* गुणनक्रिया ।
—table गुणनसारणी । पहाड़ा ।
multiplicative *a.* गुणनशील ।
multiplicator *n.* गुणक ।
multiplicity *n.* गुणनावस्था । बहुविधता । [अनेकता ।
multiplier *n.* गुणक । वर्द्धक ।
multipotent *a.* बहुकार्यक्षम ।
multipresence *n.* बहुस्थानविद्यमानता ।
multipresent *a.* बहुस्थानविद्यमान ।
multipurpose *n.* बहुप्रयोजन । बहुमुख ।
—scheme बहुमुखीयोजना ।
multisonous *n.* बहुनाद ।
multisyllable *a.* अनेकाक्षर ।
multitude *n.* बाहुल्य । विविधता । बहुरूपता ।
—the—सामान्य जनता । [जनसमूह ।
multitudinism *n.* बहुहितवाद ।
multitudinist *n* बहुहितवादी ।
multitudinous *a.* बहुसंख्यक । अगणित ।
multitudinousness *n.* बहुसंख्यता । अगणितता
multivocal *a.* अनेकार्थक ।
mum *a.* मूक अभिनय करना । *a.* मूक । नीरव ।
mumble *n.* मुनमुनाहट । *v.* । मुनमुनाना ।
mumblement *n.* मुनमुनाना ।
mumbler *n.* मुनमुनानेवाला ।
mummer *n.* नाटक का मूक अभिनेता ।
mummery *n.* मूक-अभिनय ।
mummy *n.* पुरातन सुरक्षित शव ।
mundane *a.* ऐहिक । सांसारिक ।
mundaneness *n.* ऐहिकता । सांसारिकता ।
municipal *a.* नगरपालिकाधीन । पौरसंघ-विषयक
—committee नगर-समिति ।
—law नगरपालिका-विधि । पौरविधान ।
municipalism *n.* नगरपालिकावाद । पौरसंघ-वाद ।
municipalist *n.* नगरपालिकावादी । पौरसंघ-वादी ।
municipality *n.* नगरपालिका । पौरसंघ ।
munificence *n.* अत्युदारता ।
munificent *a.* अत्युदार ।
munitions *n.* युद्धसामग्री ।
murmur *n.* बड़बड़ाहट ।
murmurer *n.* बड़बड़ानेवाला ।
muse *n.* कवि ।
—The M—वाग्देवता । काव्यदेवता ।
museful *a.* ध्यानमग्न ।
museless *a.* अभावुक । अरसज्ञ ।
muser *n.* ध्यानमग्न ।
museum *n.* अद्‌भुतालय । संग्रहालय ।
music *n.* संगीतशास्त्र । संगीत ।
—instrumental—वाद्यसंगीत ।
—set to—लय में ढालना । लय मिलाना ।
—vocal—कण्ठ-संगीत । [संगीतप्रिय ।
musical *a.* संगीत-विषयक । संगीतमय । संगीतज्ञ
—accent गीतात्मक स्वर ।
—comedy संगीत नृत्यपूर्ण सुखान्त-नाटक ।
—instrument वाद्य ।
—interval स्वरान्तराल ।
—sound सुस्वर ध्वनि ।
—tone नाद । [संगीतप्रियता । संगीतज्ञता
musicality, musicalness *n.* संगीतमयता,
musician *n.* संगीतशास्त्री, संगीतज्ञ । गायक ।
musicianly *a.* संगीतशास्त्रीय, गायकीय ।
musicological *a.* संगीतशात्रीय ।
musicologist *n.* संगीतज्ञ, संगीतशास्त्री ।
musicology *n.* संगीतशास्त्र ।
musicomania *n.* संगीतोन्माद ।
musing *n.* एकाग्रचित्तता । [वर्तनीयता ।
mutability *n.* चंचलबुद्धिता, अस्थिरता । परि-
mutable *a.* चंचलबुद्धि, अस्थिर । परिवर्तनीय ।
mutation *n.* अस्थिरता । परिवर्तन । नवो-त्पत्तिजन्य परिवर्तन ।

mutative *a.* परिवर्तनशील, आकस्मिक परिवर्तनीय
mute *n.* स्पर्श व्यंजन । मूकनाट्याभिनेता । *a.* स्पर्श (व्यंजन) । अनुच्चरित । वाक्शून्य । अव्यक्त ध्वनि ।
muteness *n.* ध्वनिहीनता । वाक्शून्यता । मूकभाव
mutilate *v.* (पुस्तक) खण्डित करना ।
mutilated *a.* खण्डित (पुस्तक) ।
mutilation *n.* (पुस्तक) खण्डन ।
mutilator *n.* (पुस्तक) खण्डितकर्त्ता ।
mutineer *n.* विद्रोही ।
mutinous *a.* विद्रोही ।
mutinousness *n.* विद्रोहशीलता ।
mutiny *n.* विद्रोह ।
mutism *n.* मूकता, मौनता ।
mutter *n.* अस्पष्ट भाषण ।
mutterer *n.* अस्पष्टभाषी ।
muttering *n.* अस्पष्ट भाषण ।
mutual *a.* अन्योन्य, पारस्परिक । [सक समाज ।
—admiration society परस्पर प्रशं-
mutualism *n.* अन्योन्याश्रयवाद, परस्परहितत्व, परस्पर प्रशंसावाद । [परस्पर प्रशंसावादी ।
mutualsit *n.* अन्योन्याश्रयवादी, परस्परहितवादी
mutuality *n.* पारस्परिकता ।
mutually *ad.* परस्पर ।
—dependent परस्पराश्रित ।
—useful परस्परोपयोगी ।
mysophobia *n.* अपवित्रताशंका ।
mystagogic, (-al) रहस्यवादीय ।
mystagogue *n.* रहस्यवादी ।
mystagogy *n.* रहस्यवाद ।
mysterial, mysterious *a.* गूढ़ । रहस्यात्मक, रहस्यमय । रहस्योत्सुक ।
misteriousness *n.* गूढ़ता । रहस्यात्मकता, रहस्यमयता, रहस्यपूर्णता । [विस्मयकारी क्रिया
mystery *n.* रहस्य । गूढ़ता । गूढ़-विषय ।
mystic *n.* रहस्यवादी, गूढ़वादी । *a.* विस्मयकारी । रहस्यामक । रहस्यमय । आध्यात्मिक रूपा-
mystical *a.* विस्मयकारी । रहस्यमय । [त्मक ।
mysticality, mysticalness *n.* रहस्यात्मकता
mysticism *n.* रहस्यवाद ।
mysticize *v.* रहस्यपूर्ण बनाना, गूढ़ बनाना ।
mystification *n.* रहस्यमयीकरण, विस्मितीकरणा
mystify *v.* रहस्यमय बनाना, गूढ़ बनाना ।
myth *n.* पुराणकथा, पौराणिक उपाख्यान । काल्पनिक कथा ।
mythic,(-al) *a.* पुराणोक्त, पौराणिक । काल्पनिक
mythicism *n.* पौराणिककथा-वर्णन, काल्पनिक कथावर्णन ।
mythicist *n.* पौराणिक कथाकार, काल्पनिक-कथाकार ।
mythicize *v.* पौराणिक ढंग से वर्णन करना ।
mythographer *n.* पौराणिक कथाकार, काल्पनिक कथाकार ।
mythography *n.* पुराणकथालेखन ।
mythologer, mythologist *n.*पुराणकथाशास्त्री
mythologic, (-al) *a.* पुराणकथा-विषयक, पुराणोक्त । काल्पनिक ।
mythologist *n.* पुराणज्ञ, पौराणिककथाज्ञाता ।
mythologize *v.* पौराणिक बनाना । काल्पनिक बनाना ।
mythology *n.* पुराण । पुराणकथा-शास्त्र ।
mythonomy *n.* पुराण-शास्त्र ।
mythoplasm *n.* पुराण-रस ।
mythopoe(i)ie *a.* पौराणिक रचना-संबंधी ।
mythus *n.* पौराणिक कथा, काल्पनिक कथा ।

N

Naive *a.* सीधासादा ।
naivete, naivety *n.* सादगी, सिधाई ।
naked *a.* निर्वसन । अनावृत्त । व्याख्यानिरपेक्ष ।
namable *a.* अभिधेय ।
name *n.* संज्ञा, नाम, अभिधान । ख्याति । नाममात्र
—and aspect नाम-रूप ।
—plate नामपट्टी ।
named *a.* नामक, अभिहित । नामांकित । ख्यात ।

nameless *a.* अनाम, अनभिधेय। अविख्यात। अज्ञात।
namely *ad.* अभिधानतः, नामतः। यथा।
namesake *n.* समनाम। नाममात्र।
naming *n.* नामोल्लेख। नामकरण।
narcissism *n.* आत्मासक्ति।
narcissist *n.* आत्मासक्त।
narcissistic *a.* आत्मासक्ति-सम्बन्धी।
narcolepsy *n.* अतितन्द्रालुता।
narrate *v.* वर्णन करना।
narration *n.* वर्णन, कथन। अख्यान। व्याख्या।
narrative *n.* वर्णन, विवरण। आख्यान। वृत्त-लेख *a.* वर्णनात्मक, कथनात्मक, वर्णनाविषयक।
—method वर्णन-पद्धति।
—style वर्णनप्रधान शैली।
narratively *ad.* कथा-रूप में।
narrator *n.* वर्णनकर्त्ता, कथक।
narratory *a.* आख्यायिकावत्। आख्यायिकायुक्त।
narratress *n.* वर्णनकर्त्री, कथनकर्त्री।
narrow *a.* संकीर्ण, संकुचित। संकुचित दृष्टिकोण वाला। स्वार्थचिन्तक।
—circumstances निर्धनता की स्थिति।
—minded अनुदारचित्त।
—mindedness अनुदारता। संकीर्णता।
—the—way सदाचार का पथ।
narrowness *n.* अनुदारता। संकीर्णता।
nasal *n.* अनुनासिक वर्ण या ध्वनि। अनुस्वार। *a.* सानुस्वार, अनुनासिक।
—cavity नासिकाविवर।
nasalism, nasality *n.* अनुनासिकता।
nasalization *n.* अनुनासिकीकरण।
nasalize *v.* अनुनासिक बनाना, नाक से बोलना।
nascency *n.* उदयावस्था।
nascent *a.* उदीयमान।
nasology *n.* नासाविज्ञान।
nation *n.* राष्ट्र।
national *a.* राष्ट्रीय।
—anthem राष्ट्रगान।
—consciousness राष्ट्रीय भावना।
—importance राष्ट्रीय महत्व।
—language राष्ट्रभाषा।
—life राष्ट्रीय जीवन।
nationalism *n.* राष्ट्रवाद, राष्ट्रीयता।
nationalist *n.* राष्ट्रवादी।
nationality *n.* राष्ट्रीयता। राष्ट्रभावना।
nationalization *n.* राष्ट्रीयकरण।
nationalize *v.* राष्ट्रीय बनाना। राष्ट्रीयकरण करना।
nationalized *a.* राष्ट्रीयकृत।
nationhood *n.* राष्ट्रीयता।
native *n.* आदिवासी। *a.* जन्मजात, स्वभावज, नैसर्गिक। मौलिक। देशीय, देशज। जन्मवासी।
—country स्वदेश।
nativeness *n.* देशीयता, देशजता।
nativism *n.* सहजज्ञानवाद।
nativist *n.* सहजज्ञानवादी।
natural *a.* स्वाभाविक। प्राकृतिक। भौतिक। अकृत्रिम। सरल स्वभावी। अनुरूप।
—classification प्राकृतिक वर्गीकरण।
—dualism प्राकृतिक द्वैतवाद।
—history प्राकृतिक इतिहास। पशुजीवन-वृत्त।
—laws प्राकृतिक नियम।
—philosophy भौतिक विज्ञान।
—religion प्राकृतिक धर्म।
—resources प्राकृतिक साधन।
—science प्रकृति-विज्ञान।
—theology प्राकृतिक ईश्वरवाद।
naturalism *n.* प्राकृतिक जीवन-सिद्धान्त। प्रकृति-वाद। प्रकृतिपूजावाद
naturalist *n.* प्रकृतिवादी।
naturalistic *a.* प्राकृतिक इतिहास-विषयक। पशुजीवनशास्त्र-सम्बन्धी।
naturally *ad.* स्वभावतः। प्राकृतिकरूपतः।
naturalness *n.* स्वभावता, वास्तविकता।
nature *n.* प्रकृति। स्वरूप। प्राकृतिक प्रवृत्ति। आदिशक्ति। रीति। बनावट।

—craft प्राकृतिक इतिहासाध्ययन ।
—laws of—प्राकृतिक नियम ।
—Spirits देवयोनि ।
—study पदार्थविद्या । प्रकृति-अध्ययन ।
—unity of—प्रकृति की एकता ।
—worship प्रकृति-पूजा ।
naturopathy *n.* प्राकृतिक चिकित्सा ।
navigation *n.* नाविकविद्या ।
neat *a.* स्वच्छ । परिष्कृत ।
neatness *n.* स्वच्छता । परिष्कार ।
nebula *n.* नीहारिका ।
nebular *a.* नीहारकीय, नीहारिकावत् ।
—hypothesis, theory नीहारिकावाद (जगत् नीहारिका से ही निकला है) ।
necessarian, necessitarian *n.* अदृष्टवादी । दैववादी । नियतिवादी । *a.* अदृष्टवादीय । दैववादीय । नियतिवादीय ।
necessarianism, necessitarianism *n.* अदृष्टवाद । दैववाद । नियतिवाद ।
necessarily *ad.* आवश्यकतः ।
necessary *a.* आवश्यक ।
necessitous *a.* आवश्यकताग्रस्त ।
necessity *n.* आवश्यकता ।
necrolatry *n.* शवपूजा ।
necromancer *n.* पिशाचविद्याज्ञ । तान्त्रिक ।
necromancy *n.* पिशाचविद्या । तंत्रशास्त्र ।
necromantic *a.* पिशाचविद्या-सम्बंधी । मन्त्र-[तन्त्रीय ।
necrophagous *a.* शवाहारी ।
necropolis *n.* समाधिक्षेत्र ।
necropsy *n.* शवपरीक्षा ।
necroscopic *a.* शवपरीक्षा-सम्बंधी ।
nectar *n.* अमृत । मकरन्द ।
nectareal, nectared, nectarean *a.* अमृतमय । अमृतोपम । मकरन्दयुक्त ।
nectary मकरन्दकोष ।
nefarious *a.* पापी ।
nefariousness *n.* पापीत्व ।
negation *n.* नास्तिवचन । नकारात्मक कथन । निषेध ।
negationist *n.* नास्तिवादी । निषेधवादी ।
negative *n.* निषेधार्थक पद या कथन । *a.* नकारात्मक । निषेधात्मक । निषेधार्थक ।
—voice निषेधाधिकार ।
negativeness *n.* नकारात्मक शब्द । निषेधा-[त्मकता ।
negativism *n.* नास्तिवाद । निषेधवृत्ति ।
negativist *n.* नास्तिवादी ।
negativity *n* नकारात्मकावस्था । निषेधार्थकता
negatory *a.* नकारात्मक । निषेधात्मक ।
neglect *n.* उपेक्षा । प्रमाद ।
neglectable *a.* उपेक्षणीय ।
neglected *a.* उपेक्षित ।
neglectedness *n.* उपेक्षितता । उपेक्षितावस्था ।
neglectful *a.* उपेक्षक । प्रमादी । प्रमत्त ।
neglectfulness *n.* उपेक्षकता । प्रमत्तता ।
neglector *n.* उपेक्षक । प्रमत्त । प्रमादकर्त्ता ।
negligeability *n.* उपेक्ष्यता । उपेक्षणीयता ।
negligence *n.* उपेक्षा । प्रमाद । [प्रमत्तता ।
—contributory—सहायक प्रमाद ।
negligent *a.* उपेक्षक । प्रमादी । प्रमादपूर्ण ।
negligently *ad.* उपेक्षतः । प्रमादतः ।
negligibility *n.* उपेक्ष्यता । प्रमाद्यता । तुच्छता
negligible *a.* उपेक्ष्य, उपेक्षणीय । प्रमाद्य । तुच्छ ।
negotiation *n.* हस्तान्तरण । सन्धिवार्ता । पत्रालाप । समझौता ।
neocosmic *a.* नवसृष्टि-सम्बंधी ।
neogamist *n.* नवविवाहित ।
neogene *a.* नवजात
neolithic *a.* उत्तर पाषाणकालीन ।
neologian *n.* नवमतवादी । *a.* नूतनमतसम्बंधी ।
neological *a.* नवशब्द-सृष्टि-सम्बंधी ।
neologise *v.* नये शब्दों का प्रयोग करना ।
neologism, neology *n.* नवमतवाद । नवप्रयोग । नवशब्द-निर्माण ।
neologist *n.* नवमतवादी । नये शब्द गढ़नेवाला ।

neologistical *a.* नवमतवादीय।
neophyte *n.* नवदीक्षित।
neoteric,(-cal) *a.* नव। आधुनिक। नवीनताप्रिय।
neoterise *v.* आधुनिक बनाना।
neoterism *n.* नवशब्द-प्रयोग। आधुनिकता।
nephalism *n.* मद्यनिषेधवाद।
nephogram *n.* मेघचित्र।
nephology *n* मेघविज्ञान।
nepotic *a.* स्वजन-पक्षपातीय।
nepotism *n.* स्वजन-पक्षपात।
nepotist *n.* स्वजन-पक्षपाती।
neptune *n.* वरुण, समुद्र देवता। [विश्वास।
nerve *n.* स्नायु, शिरा। मानसिक शक्ति। आत्म-
nerveless *a.* आत्मविश्वासहीन। वाग्बाहुल्य(शैली)।
nervelessness *n.* आत्मविश्वासहीनता। (शैली का) वाग्बाहुल्य।
nervous *a.* स्नायवीय। भयातुर।
—system स्नायुजाल।
nervousness *n.* भयातुरता।
nescience *n.* अज्ञानता।
nescient *n.* अज्ञ। अनभिज्ञ।
nescious *a.* अज्ञानी।
neurologist *n.* स्नायुविज्ञानी।
neurology *n.* स्नायु-विज्ञान।
neurosis *n.* मनस्ताप।
neurotic *a.* मनस्तापी।
neuter *a* नपुंसक। अकर्मक (क्रिया)। तटस्थ।
—gender नपुंसक लिंग।
neutral *a.* तटस्थ। निष्पक्ष। अनिर्दिष्ठ। निष्क्रिय,
—vowel उदासीन स्वर। [निराकृत।
neutrality *n.* नपुंसकता। तटस्थता। निष्पक्षता। निष्क्रियता।
neutralization *n.* नपुंसकीकरण। तटस्थीकरण।
news *n.* समाचार। [निराकरण।
—column समाचार-स्तम्भ।
—commentators समाचारालोचक।
—gathering समाचार-संग्रह।
—local—स्थानीय समाचार।
—organ समाचारपत्र।
—paper समाचारपत्र।
—reel समाचार-चित्रावली।
—regular—नियमित समाचार।
—relay समाचार-प्रसारण।
—reporter संवाददाता।
—sources समाचार-साधन।
—timely—समयानुकूल समाचार।
—value समाचार-महत्व।
—writing technique समाचारलेखन
newsiness *n.* समाचारयुक्तता। [कला।
newsless *a.* समाचारहीन।
newsy *a.* समाचारयुक्त।
nicety *n.* सूक्ष्मदर्शिता। नियमनिष्ठा। यथा-तथ्यत्व। मर्मज्ञता। सूक्ष्मता।
nickname *n.* विद्रूपित नाम। उपनाम। संक्षिप्त-
night *n.* निशा, रात्रि। [नाम।
—bird उल्लू। निशाचर।
—blindness रतौंधी।
—fall निशामुख। दिनान्त।
—hag निशाचरी।
—mare दुःस्वप्न।
—walker स्वप्न में चलनेवाला।
—walking स्वप्न में चलना।
nihil *n.* शून्य। अनस्तित्व।
nihilism *n.* शून्यवाद। नास्तिवाद।
nihilist *n.* शून्यवादी। नास्तिवादी।
nihilistic *a.* शून्यवादीय। नास्तिवादीय।
nihility *n.* शून्यता। अनस्तित्व।
nimbus *n.* प्रभामण्डल।
nimbused *a.* प्रभामण्डलयुक्त।
no-confidence *n.* अविश्वास।
—motion अविश्वास प्रस्ताव।
noctambulant *n.* स्वप्न में चलनेवाला।
noctambulation *n.* स्वप्न में चलना।
noematical *a.* बौद्धिक चेष्टा-सम्बन्धी।

noesis *n.* बौद्धिक चेष्टा ।
noetic *n.* बुद्धिविज्ञान । *a.* बौद्धिक । बौद्धिक विचार-सम्बन्धी । [परिभ्रमणकर्त्ता ।
nomad *a.* अस्थिरवास । यायावर (जाति का)
nomadic *a.* अस्थिरवासी । यायावरी । परिभ्रमण-विषयक । [परिभ्रमण-प्रियता ।
nomadism *n.* अस्थिरवासिता । यायावरत्व ।
nom-de-plume *n.* उपनाम, कल्पितनाम ।
nomenclative, nomenclatural *a.* नामा-वली-विषयक । नामपद्धति-सम्बन्धी । परिभाषा-
nomenclator *n.* नामदाता । [सम्बंधी ।
nomenclature *n.* नामकरण । नामावली । नाम-पद्धति । परिभाषा । पारिभाषिक शब्दावली
nominal *a.* नाम-सम्बन्धी, संज्ञा-सम्बन्धी । नामधारी । नाममात्र का । शाब्दिक ।
—definition शाब्दिक लक्षण ।
—flexion नामरूपान्तर ।
—roll नामावली ।
nominalism *n.*नामवाद, आभासवाद, कल्पनावाद
nominalist*n.*नामवादी, आभासवादी, कल्पनावादी
nominalistic *a.* नामवादीय, आभासवदीय,
nominally *ad.* नाममात्र को । [कल्पनावादीय ।
nominate *v.* मनोनीत करना ।
nominated *a.* मनोनीत ।
nomination *n.* मनोनयन । मनोनीताधिकार ।
nominatival *a.* मनोनीय । मनोनीति-संबंधी । कर्तृकारक-सम्बन्धी ।
nominative *n.* कर्तृकारक । प्रथमा विभक्ति । *a.* कर्तृकारक-सम्बंधी । कर्तृकारकबोधक ।
—absolute पूर्णकर्त्ता ।
—case कर्त्ताकारक ।
nominee *n.* मनोनीत व्यक्ति ।
nomistic *a.* विधि-आधारित ।
nomography *n.* विधि-वर्णन ।
nomology *n.* विधि-विज्ञान ।
nomothetic *a.* विधि-विषयक ।
non-acceptance *n.* अस्वीकृति ।
nonage *n.* अवयस्कता । अप्रौढ़ता ।
non-aggression *n.* अनाक्रमण ।
non-apparent *n.* अप्रत्यक्ष ।
non-appearance *n.* अविद्यमानता ।
non-applicant *a.* अनावेदक ।
non-arrival *n.* अनागमन ।
non-being *n.* असत् ।
non-belligerent *a.* युद्ध से तटस्थ ।
nonce *n.* विद्यमानकाल ।
—word समय-शब्द (अवसर विशेष के लिए गढ़ा हुआ शब्द) ।
non-commissioned *a.* अनधिकृत ।
non-committal *n.* अप्रतिश्रुति । अप्रतिज्ञाबद्ध ।
non-compliance *n.* अपालन ।
non-conforming *a.* प्रचलितधर्म-विरोधी ।
non-conformist *n.* भिन्नमतावलम्बी ।
non-conformity *n.* भिन्नमतावलम्बन ।
non-conscious *a.* अचैतन्य ।
non-conservative *a.* रूढ़ि-विरोधी ।
non-contagious *a.* असांसर्गिक ।
non-content *n.* असन्तुष्ट ।
non-co-operation *n.* असहयोग ।
non-critical *a.* असमीक्षात्मक ।
nondescript *n.* अकथनीयता, अवर्णनीयता । *a.* अकथित, अवर्णित ।
non-effective *a.* अप्रभावी, निष्फल ।
non-efficient *a.* अकुशल ।
non-ego *n.* अनात्म ।
nonentity *n.* अनस्तित्व । अविद्यमानता, असत्व
non-essential *n.* अनावश्यक ।
non-eternal *a.* अनित्य ।
non-existant *a.* अनास्तिक ।
non-human *a.* अमानवीय ।
non-interference *n.* अहस्तक्षेप-नीति ।
non-intervention *n.* अहस्तक्षेप-नीति ।
non-interventionist *n.* अहस्तक्षेपी ।
non-logical *a.* अतार्किक ।

non-moral *a.* अनैतिक ।
non-natural *a.* अस्वाभाविक ।
non-observance *n.* अपालन ।
non-official *a.* अनधिकारिक ।
non-pareil *a.* अद्वितीय, अप्रतिम ।
non-party *a.* निर्दलीय ।
non-performance *n.* अनिष्पादन ।
nonplus *n.* अचलावस्था । विषम-समस्या । *a.* किंकर्त्तव्यविमूढ़ ।
non-productive *a.* अनुत्पादी ।
non-professional *a.* अव्यावसायिक ।
non-provided *a.* अनियुक्त ।
non-recurring *a.* अनावर्तक ।
non-residence *n.* अनावास ।
non-resident *a.* अनावासी ।
non-resistance *n.* अप्रतिरोध ।
non-resistant *a.* अप्रतिरोधी
nonsense *n.* अनर्थक वाक्य । मूर्खतापूर्णव्यवहार ।
nonsensical *a.* अनर्थक । मूर्खतापूर्ण ।
non-social *a.* असामाजिक ।
non-stop *a.* अविराम । अनवरोधी ।
non-spiritualist *n.* अनात्मवादी ।
non-vegetarian *a.* मांसाहारी ।
non-violence *n.* अहिंसा ।
non-violent *a.* अहिंसात्मक ।
non-voluntary *a.* अनैच्छिक ।
normal *n.* सामान्य स्थिति । सामान्य तापमान । *a.* सामान्य । यथाक्रम ।
—school प्रशिक्षण विद्यालय ।
—stimulus सामान्य उत्तेजन ।
normality *n.* सामान्यता । यथाक्रमता ।
normally *ad.* सामान्यतः । यथाक्रमतः ।
normated *a.* प्रमापानुरूप ।
normative *a.* प्रामाणिक । सामान्य । यथाक्रम ।
notabilia *n.* स्मरणीय कथन ।
notability *n.* प्रख्याति । प्रख्यात व्यक्ति । उल्लेखनीयता । दर्शनीय पदार्थ । स्मरणीयवस्तु ।
notable *a.* स्मरणीय । अवधारणीय । विशेष [दर्शनीय । प्रख्यात ।
notably *ad.* विशेषतया ।
notate *a.* अंकलेखन-सम्बंधी । [संक्षेप लेखन ।
notation *n.* अंकलेखन । अंक-विद्या । स्वरलिपि,
notational *a.* अंक-विद्या-विषयक । संकेत-विद्या-सम्बंधी । स्वरलिपि-सम्बंधी ।
note *n.* स्वर । स्वरलिपि । संगीतध्वनि । सांकेतिक चिह्न । टिप्पणी । प्रसिद्धि । महत्व । चेतावनी ।
noted *a.* प्रसिद्ध । लिखित ।
—below निम्नांकित ।
noteless *a.* अप्रसिद्ध, अतिसाधारण । अस्वरीय ।
noteworthy *a.* अवधारणीय, स्मरणीय । विचारणीय । उल्लेखनीय ।
nothing *n.* शून्य । नगण्यवस्तु । अनस्तित्व ।
—be—नास्तिक होना ।
nothingness *n.* शून्यता । नगण्यता । अनस्तित्व
notice *n.* सूचना । चेतावनी । विज्ञप्ति । मनोयोग । [अवलोकन ।
—board सूचनापट्ट ।
noticeable *a.* अवधारणीय । स्मरणीय । विचारणीय । उल्लेखनीय ।
notification *n.* अधिसूचना । प्रज्ञापन । घोषणा
notified *a.* अधिसूचित । प्रज्ञापित । घोषित ।
notion *n.* मनोभाव । कल्पना । अनुमान । धारणा । सिद्धान्त । समझ ।
notional *a.* सैद्धान्तिक । मनोगत । कल्पनापूर्ण ।
notionalist *n.* भाववादी । कल्पनावादी ।
notitia *n.* सूचीपत्र ।
notoriety *n.* कुख्याति ।
notorious *a.* कुख्यात ।
notoriousness *n.* कुख्यातता ।
noumenon *n.* प्रकृति-तत्व ।
noumenonal *a.* तात्विक ।
noun *n.* संज्ञा ।
—adjective विशेषण ।
—of agency कर्तृवाचक संज्ञा ।
—substantive संज्ञा-विशेष्य ।
nourishable *a.* पोषणीय ।

nourisher *n.* पोषक ।
nourishing *a.* पौष्टिक । पुष्टिकर ।
nourishment *n.* पुष्टिकर भोजन । पौष्टिक [पदार्थ ।
novel *n.* उपन्यास ।
novelette *n.* लघु उपन्यास ।
novelettist *n.* लघु उपन्यासकार ।
novelism *n.* नवप्रयोग ।
novelist *n.* उपन्यासकार ।
novelistic *a.* औपन्यासिक ।
novelization *n.* औपन्यासिकता । नवीकरण ।
novelty *n.* अभिनव वस्तु । नूतनता ।
novice *n.* नवदीक्षित व्यक्ति ।
noviciate, (-tiate) *n.* नवदीक्षित व्यक्ति । अनभ्यस्त ।
noxious *a.* अनिष्टकारक । हानिकारक ।
noxiousness *n.* अनिष्टकारिता । हानिकारिता ।
nuance *n.* सूक्ष्म अर्थान्तर ।
nudation *n.* निर्वस्त्रीकरण ।
nude *n.* नग्नचित्र, नग्नमूर्ति । नग्न, निर्वस्त्र । [अभूषित ।
nudism *n.* नग्नवाद ।
nudist *n.* नग्नवादी ।
nudity *n.* नग्नता, निर्वस्त्रता । नग्नमूर्ति ।
nuisance *n.* दुःखदायीवस्तु । अहितकर मनुष्य, घृणित व्यक्ति । [अक्षर ।
null *a.* शून्य । व्यर्थ । *n.* शून्य अक्षर । निरर्थक
nullification *n.* शून्यीकरण । निष्फलीकरण ।
number *n.* संख्या । क्रमांक । वचन । (पत्र-पत्रिका का) पिछला अंक ।
—collective—समूहवाचक वचन ।
—dual—द्विवचन ।
—plural—बहुवचन ।
—science of—s अंकगणित ।
—serial—क्रमसंख्या, क्रमांक ।
—singular—एकवचन ।
numbered *n.* संख्यांकित, क्रमांकित ।
numbering *n.* संख्यांकन, क्रमांकन ।
numberless *a.* असंख्यांकित । संख्यातीत ।
numerable *a.* गणनसाध्य ।
numeral *n.* संख्यांक । *a.* संख्यावाचक ।
—cordinal—पूर्णसंख्यावाचक ।
—fractional—अपूर्ण संख्यावाचक ।
—multiplicative—समुदाय संख्यावाचक
—ordinal—क्रमसंख्यावाचक ।
numerary *a.* अंक-संबंधी, संख्या-संबंधी ।
numerate *v.* गणना करना ।
numeration *n.* संख्यांकन, संख्यावाचन, गणित [विद्या ।
numerative *a.* संख्यावाचन-संबंधी ।
numerator *n.* गणक ।
numerical *a.* संख्यात्मक । संख्यावाचक । तुल्य-[संख्यक ।
—strength संख्या-बल ।
numerous *n.* अगणित, बहुसंख्यक । तालबद्ध, [सुरीला ।
numerousness *n.* बहुसंख्यकता ।
numinous *a.* दैवी । दिव्य ।
numinousness *n.* देवत्व । दिव्यत्व ।
numismatic *a.* मुद्रानिर्माण-संबंधी ।
numismatics *n.* मुद्रा-विज्ञान ।
numismatist *n.* मुद्राविज्ञानी ।
nunnation *n.* 'न' प्रत्यय लगाना ।
nuptial *n.* विवाहोत्सव । *a.* वैवाहिक ।
nutrient *a.* पौष्टिक, पुष्टिकर ।
nutrification *n.* आहारपुष्टि ।
nutriment *n.* आहारपुष्टि । पुष्टिकारक भोजन ।
—salt पोषक-लवण ।
nutrimental *a.* पुष्टिसाधक ।
nutrition *n.* पुष्टि, पोषण, पुष्टिकर भोजन ।
nutritional *a.* पौषणिक । पौष्टिक ।
nutritious *a.* पुष्टिकारक ।
nutritiousness *n.* पौष्टिकत्व, पुष्टिकरता ।
nutritive *a.* पोषक, पुष्टिकर, पौष्टिक ।
nutritiveness *n.* पोषकता, पौष्टिकता ।
nymph *n.* अप्सरा, वनदेवी । अविवाहिता सुन्दरी
nymphal, nymphean, nymphic *a.* अप्सरा-सम्बन्धी ।
nymphomanio *n.* (नारी का) कामोन्माद ।

nymphomaniac *n.* कामोन्मत्तानारी ।

O

Oasis *n.* मरूद्यान ।
oath *n.* शपथ ।
—administer—शपथ देना ।
—on, under—शपथबद्ध ।
obduracy *n.* निष्ठुरता ।
obdurate *a.* निष्ठुर ।
obedience *n.* आज्ञापालन । अज्ञाकारिता ।
—passive—अनिच्छापूर्ण आज्ञाकारिता ।
obedient *a.* आज्ञापालक, आज्ञाकारी ।
obediential *a.* आज्ञापालनात्मक, आज्ञाकारिता [विषयक ।
obediently *ad.* यथाज्ञा ।
obeisance *n.* नमस्कार ।
obeisant *a.* नमस्कर्ता ।
obelisk *n.* स्तम्भचिह्न । संकेतचिह्न (†) ।
—double—††, दोहरा स्तम्भचिह्न ।
obituarist *a.* मृतक-परिचयलेखक ।
obituary *n.* मृत्युसूचना । (समाचार पत्रों में) मृतक-परिचय । *a.* मृत्यु-सूचक । मृतक-संबंधी ।
—notice मृत्यु-समाचार ।
object *n.* वस्तु । उपहास्यव्यक्ति । पात्र । लक्ष्य । लक्षित वस्तु । कर्म । *v.* आपत्ति करना ।
—attitude वस्तुगत प्रवृत्ति ।
—choice विषय-रुचि ।
—lession पदार्थपरक-शिक्षा ।
objection *n.* आपत्ति ।
objectionable *a.* आपत्तिजनक ।
objectival *a.* वस्तु-विषयक ।
objectivate *v.* वस्तुगत बनाना ।
objective *n.* कर्मकारक । उद्दिष्ट लक्ष्य । *a.* विषयात्मक । यथार्थनिष्ठ । वस्तुपरक । कर्मविषयक । [व्यक्तिनिरपेक्ष ।
—case कर्मकारक ।
—condition वास्तविक परिस्थिति ।
—contact इन्द्रिय सन्निकर्ष ।
—method वाह्यावलोकन ।
—point गन्तव्य स्थान ।
—value विनिमयापेक्षी मूल्य ।
objectiveness, objectivity *a.* वस्तुविषयकता । कर्मविषयकता । पदार्थनिष्ठा । वस्तु- [परकता ।
objectivism *n.* पदार्थज्ञान ।
objectivist *n.* पदार्थवादी ।
objectless *a.* उद्देश्यहीन ।
objector *n.* आपत्तिकर्ता ।
objurgate *v.* आक्षेप करना ।
objurgation *n.* आक्षेप ।
objurgatory *a.* आक्षेपयुक्त ।
oblation *n.* यज्ञ, यज्ञबलि । पशुबलि । बलि [चढ़ाना ।
oblational, oblatal, oblatory *a.* यज्ञबलिविषयक । चढ़ावे का ।
obligate *v.* आभारी बनाना ।
obligation *n.* उपकार, आभार ।
obligatoriness *n.* आभारता ।
obligatory *a.* अभारसूचक, आभार्य ।
oblige *v.* उपकृत करना ।
obliged *a.* उपकृत ।
obligement *a.* उपकार, आभार ।
obliger *n.* उपकारक ।
obliging *a.* उपकारी ।
obligingness *n.* उपकारिता ।
oblique *a.* तिर्यक् । विषम । वक्र ।
—case अप्रधानकारक । तिर्यक् रूप (जो सम्बोधन अथवा कर्ताकारक न हो) ।
—vocation, narration, speech वक्रोक्ति । [वैषम्य ।
obliqueness, obliquity *n.* वक्रता, तिर्यक्ता,
obliquitous *a.* वक्रतायुक्त, कुटिल, विषम ।
obliterate *v.* उन्मूलन कर देना ।
obliterated *a.* उन्मूलित ।
obliteration *n.* उन्मूलन ।
obliterator *n.* उन्मूलक ।
oblivion *n.* विस्मरण, विस्मृति ।
—fall into—विस्मृत हो जाना ।
oblivious *a.* विस्मारक । विस्मरण-सम्बन्धी ।

विस्मरणशील ।
obliviousness *n.* विस्मरणशीलता, विस्मृतिकारिता
obloquy *n.* निन्दोक्ति ।
obnoxious *a.* घृणाजनक । अहितकर ।
obnoxiousness *n.* घृणाजनकता । अहितकरता ।
obscene *n.* लम्पट । अभद्र । अश्लील ।
obsceneness, obscenity *n.* लम्पटता । अभद्रता । अश्लीलता ।
obscurant, obscurantist *n.* सुधारविरोधी ।
obscure *a.* निष्प्रभ । दुर्बोध । धूमिल । अज्ञात ।
obscurement *n.* अव्यक्तता, दुर्बोधता ।
obscureness, obscurity *n.* अव्यक्तता, दुर्बोधता । निष्प्रभता । अज्ञातता, धूमिलता ।
obsecrate *v.* चिरौरी करना ।
obsecration *n.* चिरौरी ।
obsequial *a.* अन्त्येष्टि-सम्बन्धी ।
obsequies *n.* अन्त्येष्टि-क्रिया ।
observable *a.* प्रेक्षणीय, पर्यवेक्षणीय, दृष्टिगोचर, अनुष्ठेय । [दृष्टिगोचरता ।
observableness *n.* प्रेक्षणत्व, पर्यवेक्षणत्व,
observance *n.* धर्मविधान । विधाननिर्वाह । अवलोकन । परम्परागत धार्मिक कार्य ।
observancy *n.* रीति-विधान । अनुवर्तिता । धर्म-कर्म-निर्वाह ।
observanda *n.* निरीक्षणीय वस्तुएँ या अर्थ ।
observant *a.* कर्तव्यनिष्ठ । रीतिपालक । निरीक्षक
observation *n.* निरीक्षण, प्रेक्षण, पर्यवेक्षण । अवलोकन ।
—experimental—प्रायोगिक अवलोकन
—mental—मानसिक निरीक्षण ।
—of self आत्मनिरीक्षण ।
—under—निरीक्षणाधीन ।
observational *a.* प्रेक्षण-विषयक, निरीक्षण-सम्बन्धी । पर्यवेक्षणीय । अवलोकन-सम्बन्धी ।
—geography अवलोकन-भूगोल ।
observatory *n.* वेधशाला ।
observer *n.* निरीक्षक, प्रेक्षक, पर्यवेक्षक ।
obsession *n.* आवेश । प्रेतबाधा ।
obsessional *a.* आवेश-सम्बन्धी । प्रेतबाधाविषयक
obsolescence *n.* अप्रचलन । [अनुपयुक्त ।
obsolescent *a.* व्यवहारलुप्त । अप्रचलनोन्मुख ।
obsolete *a.* व्यवहारलुप्त, अप्रचलित, गतप्रयोग, अप्रयोग । [गतप्रयुक्तता । अप्रयुक्तता ।
obsoleteness *n.* अप्रचलितता, लुप्तप्रयोगता,
obstacle *n.* प्रत्यूह, व्याघात ।
obstetrics *n.* प्रसूति-शास्त्र । [दुःसाध्यता ।
obstinacy, obstinateness *n.* दुराग्रह ।
obstinate *a.* दुराग्रही । दुःसाध्य ।
obstructer *n.* विघ्नकर । प्रतिबन्धक ।
obstruction *n.* विघ्न । प्रतिबन्धन ।
obstructive *a.* विघ्नकारी, प्रतिबन्धकारी ।
obstructiveness *n* विघ्नकारिता, प्रतिबंधकारिता
obstructor *n.* विघ्नकर्त्ता, प्रतिबन्धक ।
obstruent *a.* विघ्नकारी, प्रतिबन्धक ।
obtainable *a.* अर्जनीय, प्राप्य ।
obtainer *n.* अर्जक, प्राप्तिकर्त्ता ।
obtruding *a.* बलात् ध्यानाकर्षक । बलात्प्रवेश्य ।
obtrusion *n.* बलात् ध्यानकर्षण । बलात्प्रवेश ।
obtrusive *a.* बलात्-ध्यानाकर्षणशील । बलात्-प्रवेशी ।
obverse *n.* (सत्य या तथ्य का) परिपूरकभाग । मुद्रा या पद का चेहरा । *a.* प्रतिवृत्त । औंधा ।
obversion *n.* प्रतिवर्तन, औंधापन ।
obvious *a.* सुव्यक्त । प्रत्यक्ष ।
obviousness *n.* सुव्यक्तता । प्रत्यक्षता ।
occasion *n.* सुयोग, सुअवसर, निमित्त । सांयोगिक कारण । विशिष्ट अवसर ।
occasional *a.* अनियत । सांयोगिक । नैमित्तिक । विशिष्ट अवसरोपयोगी, अवसरानुरूप ।
—cause अनियत कारण ।
occasionalism *n.* अवसरवाद ।
occasionalist *n.* अवसरवादी ।
occasionality *n.* नैमित्तिकता, अनियतता ।
occasionally *ad.* निमित्तवश, प्रसंगानुरूप ।

occident *n.* पश्चिम । पश्चिमी संस्कृति ।
occidental *a.* पाश्चात्य । पश्चिमी संस्कृति-
occidentalism *n.* पाश्चात्य संस्कृति-प्रेम। [सम्बन्धी
occidentalist *n.* पाश्चात्य संस्कृति-प्रेमी ।
occidentalize *v.* पाश्चात्य संस्कृति का रंग चढ़ाना ।
occlusive *n.* अवरुद्धध्वनि । *a.* ध्वन्यवरोधक ।
occult *a.* दुर्ज्ञेय । रहस्यमय । तान्त्रिक ।
—science तन्त्र-मन्त्र ।
occultism *n.* रहस्यात्मकता । तन्त्रक्रिया ।
occultist *n.* रहस्याध्येता । तान्त्रिक ।
occultness *n.* दुर्ज्ञेयता, रहस्यमयता ।
occupation *n.* आजीविका, जीवन-साधन, व्यवसाय । स्वामित्व स्थापना ।
occur *v.* घटित होना । सम्भूत होना ।
occurrence *n.* घटना । सम्भूति ।
ocean *n.* समुद्र । महासागर ।
oceanic *a.* सामुद्रिक । महासागर-सम्बन्धी ।
oceanographer *n.* समुद्रविज्ञानी ।
oceanography *n.* समुद्र-विज्ञान ।
Oceanos *n.* समुद्रदेवता, वरुण ।
octameter *n.* अष्टगण-छन्द ।
octastich *n.* अष्टपद-गीत ।
octaval *a.* अष्टक, अष्टचरणीय, अष्टपदीय ।
octavo *n.* अष्टक, अष्टपत्रक ।
octavus *a.*, *n*, अष्टम ।
octennial *a.* अष्टवार्षिक ।
octingentenary *n.* ८००वीं वर्षगाँठ ।
octocentenary, (-nnial) *n.* अष्टशताब्दी ।
octonarian *a*, *n.* अष्टचरणीय (छन्द) ।
octosyllabic *a.* अष्टाक्षरीय ।
octosyllable *n.* अष्टाक्षर ।
odd *a.* अनूठा । विषम । स्फुट । अवशिष्टांश ।
—numbers पत्र-पत्रिका के अपूर्ण अंक ।
—volumes पत्र-पत्रिका के अपूर्ण भाग ।
oddity, oddness *n.* अनूठापन । विषमता ।
ode *n.* गीत । स्तोत्र ।
odic *a.* गीत-सम्बंधी ।
odious *a.* घृण्य ।
odiousness *n.* घृण्यता ।
odist *n.* गीतकार । स्तोत्रकार ।
odium *n.* घृणा । [*a.* सौरभमय ।
odorant, odorate, odoriferous, odorous
odoriferousness odorousness *n.* सौरभ-
odour *n.* सौरभ । [मयता ।
odourless *a.* सौरभहीन ।
oecumenical *a.* विश्वव्याप्त ।
oecumenicity *n.* विश्वव्यापकता ।
oedipus-complex *n.* मातृकामना । पितृकामना (पिता की ओर लड़की का तथा माँ की ओर लड़के का आकर्षित रहना) ।
offence *n.* अपराध । आक्रमणात्मक क्रिया ।
offender *n.* अपराधी । आक्रामक ।
offensive *n.* आक्रमणात्मक आचरण या स्थिति । *a.* आक्रमणात्मक । अपमानजनक ।
offensiveness *n.* आक्रामकता । अपमानजनकता ।
offer *v.* सहमति व्यक्त करना । उद्देश्य प्रदर्शित करना । विवाह प्रस्ताव करना । सेवा में अर्पण करना । दानस्वरूप भेंट करना । दाम लगाना ।
offerable *a.* उपहारयोग्य । [प्रस्तुत करना ।
offerer *n.* अर्पक । भेंटकर्ता ।
offering *n.* अर्पितवस्तु । श्रद्धांजलि । अर्घ्य ।
offertory *n.* अर्पित वस्तु । [उपहार ।
offhand *a.* अचिन्तितपूर्व ।
offhandedness *n.* अचिन्तितपूर्वता ।
office *n.* कार्यालय । अधिकार । पद । कार्यभार ।
—bearer पदाधिकारी ।
—by virtue पदेन अधिकार ।
officer *n.* पदाधिकारी । अध्यक्ष ।
official *n.* पदाधिकारी । अधिकारीवर्ग । *a.* पदा-
—gazette राज्यपत्र । [धिकारीय ।
—language राजभाषा ।
—residence पदाधिकारी प्रवास ।
officialdom *n.* अधिकारीवर्ग ।

officialism *n.* पदाधिकार-मोह।
offlciant *n.* स्थानापन्न पदाधिकारी।
officiating *a.* स्थानापन्न।
officiation *n.* स्थानापन्नता। [प्रशाखा।
offshoot *n.* व्युत्पन्न शब्द। योगिक शब्द।
ogle *n., v.* प्रणयचितवन (डालना। कामुक दृष्टि
ogler *n.* प्रणयचितवन डालनेवाला। [(डालना)।
ogling *n.* प्रणयचितवन डालना। कामुक दृष्टि
ogyian *a.* प्रागैतिहासिक कालीन। [से देखना।
oil-painting *n.* तैल-चित्र।
Old Indc-Aryan *n.* प्राचीन भारतीय आर्यभाषा।
oleograph *n.* तैलचित्र।
oleography *n.* तैलचित्रकारी।
olfactology *n.* गन्धविज्ञान।
oligrach *n.* अल्पतंत्रात्मक (अल्पजनसत्तात्मक) शासनतंत्राधिकारी।
oligrachic, (-al) *a.* अल्पतंत्रीय।
oligrachy *n.* अल्पतंत्रता।
ombrology *n.* वर्षाविज्ञान।
omen *n.* अपशकुन, अमंगल। *v.* अपशकुन की सूचना देना।
ominous *a.* अपशकुनीय, अमंगलसूचक।
ominousness *n.* अपशकुनता। अमंगलता।
omissibility *n.* लोप्यता। असम्पादनीयता।
omissible *a.* लोप्य। असम्पादनीय।
omission *n.* लोप। असम्पादन। चूक।
omissive *a.* लोप-सम्बन्धी।
omnicompetence *n.* सर्वकार्याधिकार।
omnicompetent *a.* सर्वकार्याधिकृत।
omnidirectional *a.* सर्वदिक्।
omnifarious *a.* सर्वविध।
omniferous *a.* सर्वोत्पादक।
omnifarm *a.* सर्वाकृति।
omniformity *n.* सर्वाकार।
omnigenous *a.* सर्वजातीय।
omniparity *n.* सर्वसमता।
omniparous *a.* सर्वनिर्माता।
omnipatient *a.* सर्वसहिष्णु।
omnipercipience *n.* सर्वदर्शिता।
omnipercipient *a.* सर्वदर्शी।
omnipotence *n.* सर्वशक्तिमत्ता।
omnipotent *a.* सर्वशक्तिमान।
—O—ईश्वर।
omnipresence *n.* सर्वव्यापकता।
omnipresent *a.* सर्वव्यापक।
omniscience *n.* सर्वज्ञता।
omniscient *a.* सर्वज्ञ।
—The O—ईश्वर।
omnivorous *a.* सर्वभक्षी।
omnivorousness *n.* सर्वभक्षिता।
one-sided *a.* एकपक्षीय। एकांगी।
one-sidedness *n.* एकपक्षीयता। एकांगीपन।
oneirocritic *n.* स्वप्नफल-विचारक।
oneirocritical *a.* स्वप्नफल-सम्बन्धी।
oneirocriticism *n.* स्वप्नफल-शास्त्र।
oneirology *n.* स्वप्नशास्त्र।
oneiromancy *n.* स्वप्नफल-विचार।
oneness *n.* एकता, एकरूपता, एकमतता।
oniomania *n.* क्रयोन्माद। [अद्वैतता। अपूर्वता।
onomastic *a.* संज्ञा-विषयक, नाम-सम्बन्धी।
onomasticon *n.* व्यक्तिवाचकसंज्ञा-कोश।
onomatology *n.* संज्ञा, नाम।
onomatope *n.* शब्दब्रह्म।
onomatopoeia *n.* अनुकरण (अलंकार)।
onomatopoeic, (-poetic) *a.* अनुकरणमूलक।
ontogenesis,ontogeny *n.* मानवविकासेतिहास
ontogenetic *a.* मानव-विकास-सम्बन्धी।
ontological *a.* वस्तुतत्वशास्त्रीय।
ontologism, ontology *n.* वस्तुतत्वशास्त्र।
ontologist *n.* वस्तुतत्वशास्त्रज्ञ।
onychomancy *n.* नख-शकुन।
onym *n.* पारिभाषिक शब्द।
onymous *a.* सनाम, नामसहित।
oologist *n.* अण्डविज्ञानी।

oology *n.* अण्ड-विज्ञान ।
open *a.* मुक्त, उन्मुक्त । उद्घाटित । स्वतंत्र । अनाच्छादित । विवृत (स्वर) । निष्कपट ।
—letter खुली चिट्ठी ।
—mind पूर्वाग्रह-रहितता ।
—minded पूर्वाग्रहमुक्त ।
—mindedness पूर्वाग्रहमुक्तता ।
—mouthed हक्का-बक्का । स्पष्ट भाषी ।
—vowel विवृत्तस्वर ।
opening *n.* अनावरण, उद्घाटन । प्रस्तावना । अवसर । *a.* उद्घाटनीय । प्रारम्भिक ।
—ceromony उद्घाटनोत्सव ।
opera *n.* गीतनाट्य ।
—bouffe हास्यसंगीत-नाटक ।
—comic—हास्यसंगीत-नाटक ।
—grand—मूकाभिनय-संगीत-टाटक ।
—house संगीत-नाटचशाला ।
operatic *a.* गीतनाटचवत् । गीतनाटकीय ।
operation *n.* क्रिया-व्यापार, क्रियाकलाप । क्रियाविधि । प्रभावकारी । शल्यक्रिया ।
operative *a.* क्रियात्मक । क्रियाशील । प्रवर्तक । प्रभावयुक्त । सक्रिय । शल्यक्रिया-सम्बन्धी ।
operetta *n.* विनोदपूर्ण गीतनाटक ।
operose *a.* श्रमसाध्य ।
operoseness *n.* श्रमसाध्यता ।
ophiolater *n.* नागपूजक ।
ophiolatry *n.* नागपूजा ।
ophiological *a.* नागविद्या-विषयक ।
ophiologist *n.* नागविद्या-विद् ।
ophiology *n.* नागविद्या ।
ophite *n.* नागपूजक जाति ।
ophthalmist *n.* नेत्रविज्ञानी ।
ophthalmology *n.* नेत्रविज्ञान ।
opinion *n.* सम्मति । साधारण मत ।
—a matter of—विवादग्रस्त बात ।
opinionated, opinionative *a.* दुराग्रही । हठवादी ।
opinionatedness, opinionativeness *n.*
opponent *n.* विपक्षी ।[दुराग्रहीपन । हठवादिता ।
opportune *a.* अवसरानुकूल, समयानुकूल । सुयोगघटित । अनुकूल अवसर ।
opportuneness *n.* अवसरानुकूलता । सुयोगता ।
opportunism *n.* अवसरवादिता, सुयोगवादिता, अवसरचारिता । [सरचारी ।
opportunist *n.* अवसरवादी, सुयोगवादी, अव-
opportunistic *a.* अवसरवादीय, सुयोगवादीय । अवसरचारीय । [सुयोगता ।
opportunity *n.* सुअवसर, सुअवसरता, सुयोग ।
opposability *n.* विरोधनीयता ।
opposable *a.* विरोधनीय ।
oppose *v.* विरोध करना ।
opposed *a.* विरोधी ।
opposeless *a.* अविरोधनीय ।
opposer *n.* विरोधक ।
opposing *a.* विरोधी ।
opposite *n.* विरोधीवस्तु । विरोधीशब्द । *a.* सम्मुखस्थित । विरुद्ध, विरोधी । विपरीत ।
—party विपक्ष, विरोधीदल ।
—term विरोधीपद । [विपरीतता ।
oppositeness *a.* विरोधता, विपक्षता, विरुद्धता.
opposition *n.* विरोध, विपक्षता, विपरीतता ।
—bench विरोधी मंच । [विरुद्धभाव ।
—party विरोधीदल ।
—the—विरोधीदल ।
oppositive *a.* विरोधप्रिय ।
oppress *v.* अत्याचार करना ।
oppression *n.* अत्याचार ।
oppressive *a.* अत्याचारपूर्ण ।
oppressiveness *n.* अत्याचारपूर्णता ।
oppressor *n.* अत्याचारी ।
opprobrious *a.* अपयशात्मक ।
opprobriousness *n.* अपयशात्मकता ।
opprobrium *n.* अपयश ।
opt *v.* स्वेच्छा प्रकट करना ।

optant *n.* स्वेच्छा प्रकटकर्त्ता ।
optative *n.* इच्छासूचक क्रियापद ।
a. इच्छासूचक ।
—mood इच्छाबोधक क्रियार्थभेद ।
optical *a.* दृष्टि-सम्बन्धी । दृष्टिविज्ञान-संबंधी ।
—illusion दृष्टिभ्रम ।
optics *n.* दृष्टि-विज्ञान ।
optimism *n.* आशावाद ।
optimist *n.* आशावादी ।
optimistic *a.* आशावादीय ।
optimize *v.* भले परिणाम की आशा करना ।
optimum *a.* अनुकूलतम ।
option *n.* वैकल्पिक वस्तु । ईप्सित वस्तु । विकल्प, [इच्छा ।
optional *a.* ऐच्छिक, वैकल्पिक ।
opulence *n.* वैभव ।
opulent *a.* वैभवशाली ।
opus *n.* महान् साहित्यिक कार्य ।
opuscle, (-cule) *n.* क्षुद्रप्रकृति, क्षुद्ररचना ।
oracle *n.* आकाशवाणी ।
oracular *a.* आकाशवाणीय ।
oracularness *n.* आकाशवाणीत्व ।
oral *a.* मौखिक ।
—erotism मौखिक कामोन्माद ।
—instruction मुखोपदेश ।
oration *n.* वक्तृता ।
—direct—प्रत्यक्षकथन ।
—indirect—परोक्षकथन ।
—oblique—वक्रोक्ति ।
orator *n.* सुवक्ता ।
—public—राजकीय प्रवक्ता ।
oratorial *a.* अलंकारयुक्त ।
oratorio *n.* कीर्तन, भजन ।
oratory *n.* कीर्तनालय । वक्तृत्वकला । वक्तृत्व-शक्ति । अत्युक्तिपूर्ण भाषा ।
oratress *n.* वक्तृताकर्त्री ।
orchesis *n.* नृत्यकला ।
orchestic *a.* नृत्य-सम्बन्धी ।
orchestics *n.* नृत्यकला ।
orchestra *n.* वाद्यमण्डल, वाद्यगोष्ठी ।
orchestral *a.* वाद्यमण्डलीय, वाद्यगोष्ठीय ।
orchestration स्वर मिलाने की क्रिया ।
ordeal *n.* कठिन परीक्षा । अग्निपरीक्षा ।
order *n.* आदेश । क्रम । श्रेणी । तारतम्य । सुविन्यास । सुव्यवस्था ।
—holy—s धार्मिक वर्ग ।
orderless *a.* अव्यवस्थित, क्रमहीन । अनियमित ।
orderliness *n.* सुव्यवस्थिता, क्रमबद्धता । नियमितता । व्यवस्थाप्रियता ।
orderly *a.* सुव्यवस्थित, क्रमबद्ध । नियमित । [व्यवस्थाप्रिय ।
ordinal *a.* क्रमसूचक ।
ordinance *n.* अध्यादेश, विशेषविधान ।
ordinant *a.* अध्यादेशक ।
ordinary *a.* साधारण । प्रथागत । तुच्छ ।
ordinate *a.* यथानुक्रम ।
ordination *n.* यथानुक्रमीकरण ।
ordure *n.* अपशब्द । अश्लीलता । [साधन ।
organ *n* अवयव, इन्द्रिय । मुखपत्र । माध्यम,
—of pronunciation उच्चारण स्थान ।
organic, (-al) *a.* आंगिक, सावयव, इन्द्रिय [सम्बन्धी ।
—sense ज्ञानेन्द्रिय ।
organism *n.* शरीर ।
organismal *a.* शरीर-सम्बन्धी ।
organizable *a.* व्यवस्थापनीय । संगठनीय ।
organization *n.* व्यवस्था । संगठन ।
organizational *a.* व्यवस्थात्मक । संगठनात्मक ।
organized *a.* व्यवस्थित । संगठित ।
organizer *n.* व्यवस्थापक । संगठक ।
organless *a.* अवयवहीन । [विकास ।
organogenesis, organogeny *n.* अवयव-
organographical *a.* अवयव-वर्णनात्मक ।
organology *n.* अवयव-विज्ञान ।
organon, (-anum) *n.* तर्क-विधि ।
orgarm *n.* कामोत्ताप ।
orgastic *a.* कामोत्तापीय ।

orgiast *n.* धर्माडम्बरी।
orgiastic *a.* धर्माडम्बर-सम्बन्धी।
orgy *n.* व्यभिचारामोद-प्रमोद।
oriency *n.* उज्ज्वलता।
orient *n.* उज्ज्वलमुक्ता। प्राची, पूर्व। उदीयमान सूर्य। *a.* उज्ज्वल। प्राच्य, पौर्वीय। उदीयमान।
—O—पूर्वी देश।
oriental *a.* पूर्वीय संस्कृति-संबन्धी। प्राच्य, पूर्वीय।
—languages पूर्वदेशीय भाषाएँ।
orientalism *n.* पूर्वदेशीयता। प्राच्यवाद। एशियायी संस्कृति के प्रति प्रेम।
orientalist *n.* पूर्वदेशीयभाषाविज्ञ, प्राच्यविद्याज्ञ।
orientality *n.* प्राच्यता, पूर्वीपन।
orientalize *v.* उज्ज्वल बनना।
orientation *n.* पूर्वाभिमुखीकरण।
orifice *n.* रंध्रद्वार, विवरमुख।
orificial *a.* रंध्रद्वार-सम्बन्धी, विवरमुख-संबंधी।
oriflamme *n.* महान् लक्ष्य।
origin *n.* उद्भव, उद्गम। मूल, व्युत्पत्ति। उत्पत्ति-स्थान।
original *a.* मौलिक। सर्वथा नवीन। अव्युत्पन्न। अनाश्रित। आद्य। रचनात्मक।
—copy मूल प्रति।
—language मूलभाषा।
—sin प्रथम पाप।
—work मौलिक कृति।
originality *n.* मौलिकता। सर्वथा नवीनता। रचनात्मकता।
originate *v.* व्युत्पन्न करना या होना। आरंभ करना। प्रवर्तित करना। आविष्कार करना।
origination *n.* उद्भव, व्युत्पत्ति, आविष्करण। प्रवर्तन।
originative *a.* उद्भावकीय। व्युत्पादकीय। आविष्कारीय। प्रवर्तकीय।
originator उत्पादक। व्युत्पादक। आविष्कर्त्ता। प्रवर्त्तक।
orion *n.* सप्तर्षि।
orismology *n.* वैज्ञानिक शब्दावली।
ornament *n.* अलंकार, आभूषण। शृंगार। अलंकरण। प्रसाधन। *v.* अलंकृत करना, भूषित करना। शृंगार करना।
ornamental *a.* आलंकारिक, आभूषित। शोभाप्रद
ornamentalism *n.* अलंकारवाद। सुशोभन।
ornamentalist *n.* अलंकारवादी, सुशोभितकर्त्ता।
ornamentation *n.* अलंकरण, मण्डन, शृंगार।
ornate *a.* अलंकारमय। अलंकृत, विभूषित।
ornateness *n.* अलंकारिता।
ornithological *n.* पक्षिविज्ञान-सम्बन्धी।
ornithologist *n.* पक्षिविज्ञानी।
ornithology *n.* पक्षि-विज्ञान।
ornithomacy *n.* पक्षिशकुन।
orographic *a.* पर्वतविज्ञान-सम्बन्धी।
or(e)ography *n.* पर्वतविज्ञान।
or(e)ological *a.* पर्वतविज्ञान-संबन्धी।
or(e)ologist *n.* पर्वतविज्ञानी।
or(e)ology *n.* पर्वतविज्ञान।
orotund *a.* आडम्बरपूर्ण।
orotundity *n.* आडम्बरपूर्णता।
orphan *a.* अनाथ।
orphanage *n.* अनाथालय।
orphanhood *n.* अनाथता।
orthodox *a.* कट्टरपन्थी।
orthodoxness *n* धार्मिक कट्टरता।
orthodoxy *n.* कट्टरपन्थिता।
orthoepic *a.* शुद्धोच्चारण-विद्या-सम्बन्धी।
orthoepist *n.* शुद्धोच्चारण-विद्याज्ञ।
orthoepy *n.* शुद्धोच्चारण।
orthographer, orthographist *n.* वर्ण-विन्यासशास्त्री, वर्णविचारशास्त्री।
orthographic, (-al) वर्णविन्यासीय, वर्णविचारीय
orthography *n.* वर्णविन्यासशास्त्र, वर्णविचार-शास्त्र।
orthology *n.* शब्दविचार।
oscillate *v.* प्रदोलित होना।
oscillating *a.* प्रदोली।
oscillation *n.* प्रदोलन।
oscillator *n.* प्रदोलक।
oscillatory *a.* प्रदोलकीय।

—motion प्रदोलन-गति ।
oscitancy *n.* जम्हाई ।
oscitant *a.* जम्हाई लेनेवाला ।
oscitate *v.* जम्हाई लेना ।
oscitation *n.* जम्हाई ।
oscular *a.* चुम्बन-सम्बन्धी ।
osculate *v.* चुम्बन करना ।
osculation *n.* चुम्बन ।
osculatory *a.* चुम्बनकर्त्ता ।
osphresiology *n.* गन्धविज्ञान ।
ostentation *n.* आत्मप्रदर्शन । आडम्बरपूर्ण प्रदर्शन ।
ostentatious *a.* अडम्बरपूर्ण ।
ostentatiousness *n.* आडम्बरपूर्णता ।
osteologist *n.* अस्थिविज्ञानी ।
osteology *n.* अस्थिविज्ञान ।
otherworld *n.* परलोक ।
otherworldliness *n* पारलौकिकता ।
otherworldly *a.* पारलौकिक ।
otologist *n.* कर्णविज्ञानी ।
otology *n.* कर्णविज्ञान ।
outact *n.* अतिकर्म ।
outage *n.* अव्यवहार ।
outer language *n.* वाह्यप्रदेशस्थ भाषा ।
outcome *n.* निष्कर्ष, परिणाम ।
outline *n.* रूपरेखा । सारांश । बाह्यसीमा । रेखाचित्र ।
——classification रूपरेखा-वर्गीकरण ।
outlinear *a.* रूपरेखीय ।
outlook *n.* दृष्टिकोण ।
out-of-date *a.* अप्रचलित ।
outrage *v.* बलात्कार करना । उल्लंघन करना । हिंसात्मक आचरण करना ।
outrageous *a.* बलात्कारी । उल्लंघनकारी । हिंसात्मक आचरणकर्त्ता ।
outrageousness *n.* बलात्कारिता । उल्लंघन-कारिता । हिंसात्मक आचरणकारिता ।
outright *a.* सम्पूर्ण । सर्वांगीण । *ad.* पूर्णरूपेण ।
outrightness *n.* सम्पूर्णता । सर्वांगीणता ।
outroot *v.* मूलोच्छेद करना ।
outspoken *n* स्पष्टभाषी, स्पष्टवादी ।
outspokenness *n.* स्पष्टभाषिता, स्पष्टवादिता
outstanding *a.* अवशिष्ट । उत्कृष्ट, असाधारण ।
—merit उत्कृष्ट गुण ।
outward *a.* बाह्य । बहिर्मुख । इन्द्रियग्राह्य ।
—man (आत्मा से भिन्न) शरीर ।
—things बाह्यपदार्थ । जगत् ।
outwardness *n.* बाह्यआकृति । बाह्यअस्तित्व । बाह्य पदार्थों में विश्वास ।
overact *v.* अत्यभिनय करना ।
overanxiety *n.* अत्यन्त उत्सुकता ।
overanxious *a.* अत्यन्त उत्सुक ।
overbusy *a.* अत्यधिक व्यस्त ।
overcredulous *a.* अतिविश्वासी, अन्धविश्वासी ।
overcurious *a.* अत्यधिक जिज्ञासु ।
overdraw *v.* अतिशयोक्तिपूर्ण वर्णन करना । चित्रकारी में अति करना ।
overestimate *v.* अत्यधिक मूल्य निरूपण करना ।
overestimation *n.* अत्यधिक मूल्य-निरूपण ।
overgrowth *n* असाधारण वृद्धि ।
overpeopled *a.* अत्यधिक जनाकीर्ण ।
overpower *v.* आक्रान्त करना, वशवर्ती करना ।
overpraise *n., v.* अत्यधिक प्रशंसा (करना) ।
overrate *v.* अत्यधिक ऊँची धारणा रखना । अत्यधिक मूल्य लगाना ।
overread *v.* अत्यध्ययन करना ।
overrule *v.* विरुद्ध व्यवस्था देना । अस्वीकृत कर देना ।
oversight *n.* असावधानता-दोष ।
oversoul *n.* ब्रह्म, परम आत्मा ।
overstate *v.* अत्युक्ति करना ।
overture *n.* औपचारिक प्रस्ताव-निवेदन । गीत का प्रारम्भिक भाग । पूर्व रंग (संगीत) ।
overvaluation *n.* अतिमूल्यांकन ।
overwhelming *a.* अत्यधिक (परिमाण आदि) ।
owe *v.* ऋणी होना । आभारी होना ।

oxygen *n.* प्राणवायु ।
oxymorn *n.* विपरीतलक्षण अलंकार ।
oxyopia *n.* तीक्ष्ण दृष्टि ।
oxyphonia *n.* कर्कश उच्चारण ।

P

Pacifiable *a.* प्रशाम्य ।
pacific *a.* प्रशान्त । शांतचित्त ।
pacification *n.* प्रशमन । शांतिस्थापन ।
pacificator *n.* प्रशमक । शांतिस्थापक ।
pacificatory *a.* प्रशामक । शांतिकर ।
pacificism, pacifism *n.* शान्तिवाद ।
pacificist, pacifist *n.* शान्तिवादी ।
pacificity *n.* शांति, शांतिवाद ।
pacifier *n.* प्रशामक, शान्तिकर ।
pact *n.,v.* संविदा (करना) सन्धि (करना)
—peace—सन्धि-पत्र ।
padding *n.* भरती का शब्द ।
paean *n.* स्तुतिगीत ।
paedeutics *n.* शिक्षा-शास्त्र ।
pagan *n.* मूर्तिपूजक । *a.* अन्धविश्वासी ।
paganish *a.* मूर्तिपूजा-विषयक । अन्धविश्वासी ।
paganism *n.* मूर्तिपूजा । अन्धविश्वास ।
page *n.* पृष्ठ ।
pageant *n.* भव्य समारोह । आकर्षक प्रदर्शन ।
paging *n.* पृष्ठांकन । पृष्ठसंख्या ।
pagoda *n.* देवालय ।
—tree देववृक्ष, कल्पवृक्ष ।
painstaker *n.* उद्यमी ।
painstaking *a.* उद्यमशील ।
paint *n.* रंग । रंगचित्र ।
painted *a.* चित्रांकित । चित्रित, वर्णित ।
painter *n.* चित्रकार ।
painting *n.* चित्रकारी । चित्र । आलेख-चित्रण ।
paintress *n.* चित्रकर्त्री ।
painty *n.* चित्रविद्या, चित्रकला ।
palaeichthyology *n.* मत्स्यावशेष-शास्त्र ।
palaeobotany *n.* वनस्पत्यावशेष-शास्त्र ।
palaeocrystic *a.* चिरहिमीय ।
palaeogeography *n.* प्रागैतिहासिक भूगोल-विद्या ।
palaeograph *n.* पुराहस्तलेख । पुरालिपि ।
palaeographer *n.* पुरालेखशास्त्री, पुरालिपि-शास्त्री ।
palaeographic *a.* पुरालेखशास्त्रीय, पुरालिपि-शास्त्रीय ।
palaeography *n.* पुरालेखशास्त्र, पुरालिपि-शास्त्र ।
palaeolithic *a.* पुराप्रस्तर युगीन ।
palaeology *n.* पुरातत्व ।
palaeontographical *a.* अवशेषविज्ञानीय ।
palaeontography *n.* अवशेष-विज्ञान ।
palaeontological *a.* लुप्तप्राणिविज्ञानीय ।
palaeontologist *a.n.* लुप्तप्राणिविज्ञानी ।
palaeontology *n.* लुप्तप्राणिविज्ञान ।
palaeozonic *a.* आदिजीवावस्था-विषयक ।
—era आदिजीवकल्प ।
palatal *n.* तालव्य ।
palatalisation *a.* तालव्यभाव ।
palate *n.* तालु ।
—artificial—कृत्रिम तालु ।
—hard—कठोरतालु ।
—soft—कोमल तालु ।
palatine *a.* तालु-सम्बन्धी ।
palatogram *n.* तालुचित्र ।
palaver *n.* बकवास ।
palaverer *n.* बकवासी ।
palilogy *n.* शब्दवृति ।
palimpsest *n.* पाण्डुलिपि । *a.* हस्तलिखित ।
palingenesis *n.* पुनर्जन्म ।
palingenetic *a.* पुनर्जन्म-सम्बन्धी ।
palinode *n.* प्रत्याख्यानयुक्त रचना (जिसमें स्व-पूर्वोक्ति का खण्डन हो) ।
palliation *n.* उपशमन । दोषशमन ।
palliative *a.* उपशमनकर । दोषशमनकर ।
palliatory *a.* उपशामक । दोषशामक ।
palm *n.* करतल , हथेली ।
palmist *n.* हस्तसामुद्रिकशास्त्री ।

palmistry *n.* हस्तसामुद्रिकशास्त्र ।
palpability, palpableness *n,* स्पर्शज्ञेयता ।
palpable *a.* स्पर्शज्ञेय । सुस्पष्ट । [सुस्पष्टता ।
palpably. *ad.* सुस्पष्टतया ।
palpation *n.* स्पष्टीकरण ।
palpebral *a.* पलक-सम्बन्धी ।
palpitant *a.* स्पन्दनशील ।
palpitate *v.* स्पन्दित होना ।
palpitation *n.* स्पन्दन ।
pamphlet *n.* पुस्तिका ।
pamphleteer *n.* पुस्तिकालेखक ।
panacea *n.* रामबाण, सर्वव्याधिहर ।
pancosmism *n.* भौतिक ब्रह्माण्डवाद (भौतिक ब्रह्माण्ड के परे किसी वस्तु की सत्ता न मानना) ।
pancosmist *n.* भौतिक ब्रह्माण्डवादी ।
pandemonium *n.* अन्धेरनगरी ।
pander *n.* रमणदूत, कुटना ।
panderess *n.* कुटनी ।
panderism *n.* कुटनापन ।
panegyric *n.* प्रशस्ति ।
panegyric, (-al) *a.* प्रशस्तिपूर्ण ।
panegyrist *n.* प्रशस्तिगायक ।
panorama *n.* दृश्यपटल, दृश्यमाला ।
panoramic *a.* परिदृश्य-सम्बन्धी । सर्वदर्शी ।
pantagruelism *n.* अशिष्ट हास्य ।
pantagruelist *n.* अशिष्ट हासप्रेमी ।
pantheism *n.* सर्वेश्वरवाद, 'सर्वं खल्विदंब्रह्म' [सिद्धान्त ।
pantheist *n.* सर्वेश्वरवादी ।
pantheistic, (-al) *a.* सर्वेश्वरवादीय ।
pantheology *n.* सर्वेश्वर ज्ञान ।
pantheon *n.* सर्वदेव मन्दिर ।
pantologic, (-al) *a.* विश्वविज्ञान-विषयक ।
pantology *n.* विश्वविज्ञान ।
pantomime *n.* मूकाभिनय । मूकाभिनेता ।
pantomimic *a.* मूकाभिनय-विषयक ।
pantomimist *n.* मूक-अभिनेता ।
pantomorphic *a.* सर्वरूपधारी ।
pantophagist *n.* सर्वभक्षी जीव ।
pantophagous *a.* सर्वभक्षी ।
panurgy *n.* सर्वकार्यदक्षता ।
papyrologist *n.* पाण्डुलिपिशास्त्री ।
papyrology *n.* पाण्डुलिपिशास्त्र ।
papyrus *n.* पाण्डुलिपि ।
parable *n.* नीतिकथा, दृष्टान्तकथा ।
parabole *n.* सादृश्य, समता ।
parabolic *a.* नीतिकथा-विषयक, दृष्टान्तकथा सम्बन्धी ।
parachronism *n.* तिथिभ्रम, कालभ्रम ।
paradigm *n.* निदर्शन, उदाहरण ।
paradigmatic *a.* निदर्शनीय, उदाहरणस्वरूप ।
paradisaic,(-al), paradisean, paradisiac, (-al), paradisial, paradisian, paradisic, (-al) *a.* स्वर्ग-सम्बन्धी ।
paradise *n.* स्वर्ग ।
paradox *n.* विरोधाभास ।
paradoxer, paradoxist *n.* विरोधाभासी ।
paradoxical *a.* विरोधाभासात्मक ।
paradoxicality, paradoxicalness, paradoxy *n.* विरोधाभासिता ।
paradoxlogy *n.* विरोधाभास कथन ।
paragoge *n.* अन्ताक्षर-योग ।
paragogic *a.* अन्ताक्षर-योग-सम्बन्धी ।
paragon *n.* उपमान । *v.* तुलना करना ।
paragram *n.* शब्दक्रीड़ा । श्लेष ।
paragrammatist *n.* शब्दक्रीड़क । श्लेषप्रयोक्ता ।
paragraph *n.* अनुच्छेद । परिच्छेद ।
paragraphic *a.* अनुच्छेदीय, परिच्छेद-संबंधी ।
paralexia *n.* उच्चारणदोष । पाठविकार ।
paralipomena *n.* परिशिष्ट । शेषग्रन्थ ।
paralipsis, (-leipsis) *n.* अपह्नुति ।
parallax *n.* भेदाभास ।
parallel *a.* समानान्तर । सदृश ।
parallelism *n.* समानान्तरता । सादृश्यवाद ।
paralogia *n.* तर्कदोष ।

paralogism *n.* तर्काभास। हेत्वाभास।
—of reason बुद्धिभ्रम।
paralogy *n.* अयुक्तिसंगत तर्क।
paramagnetic *a.* समचुम्बक।
paramagnetism *n.* समचुम्बकता।
paramnesia *n.* भ्रमपूर्ण स्मृति।
paramount *a.* सर्वोपरि।
paramountchy *n.* सर्वोपरि सत्ता।
paramour *n.* उपपति, उपपत्नी।
paranoia, (-noea) *n.* अपरिपक्वबुद्धिता।
paranoiac, paranoid, paranoidal *a.* परिपक्वबुद्धियुक्त।
paranthelion *n.* सूर्याभास।
paranymph *n.* सर्वोपरि व्यक्ति।
paraphernalia *n.* व्यक्तिगत साज-सामान।
paraphrase *n.* अन्वय। *v.* अन्वय करना।
paraphraser, paraphrast *n.* अन्वयकर्त्ता।
paraphrasia *n.* भावासंगति।
paraphrastic *a.* अन्वय-संबंधी।
parasite *n.* परजीवी।
parasitic, (-al) *a.* परिजीवि-सम्बन्धी।
parasiticide *n.* परजीविघ्न।
parasitism *n.* परजीविता।
parasitologist *n.* परिजीवि-विज्ञानी।
parasitology *n.* परजीविविज्ञान।
paratactic, (-al) *a.* उपवाक्यों की असम्बद्ध-अवस्था-सम्बन्धी।
parataxis *n.* असम्बद्ध वाक्य-विन्यास।
parathesis *n.* ऐक्य। संयोजन।
parcenary *n.* समाधिकार।
parcener *n.* समाधिकारी।
pardon *n.* क्षमा, क्षान्ति।
pardonable *a.* क्षम्य, क्षन्तव्य।
pardonableness *n.* क्षम्यता, क्षन्तव्यता।
pardoner *n.* क्षमाप्रदाता, क्षन्ता।
pardonless *a.* अक्षम्य, अक्षन्तव्य।
parentage *n.* पितृनाम। वंशावली।
parental *a.* पैतृक। पितृतुल्य।
—language मूलभाषा।
parenthesis *n.* अप्रधानवाक्य। कोष्ठक द्वारा चिह्नित अवान्तर शब्द-समूह। लघुकोष्ठक।
parenthetic, (-al) *a.* अप्रधान वाक्य के रूप में लिखा हुआ। कोष्ठक के अन्तर्गत निविष्ट। अन्तर्गभित।
parenthood *n.* पितृत्व।
parergon *n.* सहायक कार्य।
parisyllabic *a.* समाक्षर।
parity *n.* साम्य, साधर्म्य।
—of reasoning तर्कसाम्य।
parlance *n.* शब्दावली, संवादशैली।
parley *n.* सन्धिवार्ता।
parliament *n.* लोकसभा, संसद। [*a.* संसदीय।
parliamentarian *n.* संसदवादी। सभाचतुर।
parliamentarianism *n.* संसदवाद। संसद-पद्धति।
parliamentary *a.* सांसद। शिष्ट।
—agent संसदीय प्रतिनिधि।
—language संसदीय भाषा, शिष्ट भाषा।
parlour *n.* वार्तालाप कक्ष।
parodic *a.* हास्यानुकृतीय, व्यंग्यकाव्य-संबंधी।
parodist *n.* हास्यानुकर्त्ता, व्यंग्यकाव्यकार।
parody *n.* हास्यानुकृति, व्यंग्यकाव्य। *v.* साहित्यक रचना को हास्यमय पदों में बदलना अनुकृतिकाव्य रचना।
paroemiography, paroemiology *n.* लोकोक्तिशास्त्र।
paronomasia *n.* श्लेष, श्लेषप्रयोग।
paronym *n.* समुच्चरित भिन्नार्थक शब्द। श्लेषात्मक शब्द। यमक, श्लेष।
paronymous *a.* समुच्चरित भिन्नार्थक शब्द-सम्बन्धी। श्लेषात्मक, यमकयुक्त।
—word एकधातुज शब्द।
paroxytone *a.*, *n.* उपान्य अक्षर पर तीक्ष्ण स्वराघातवाला (शब्द)।
parrhesia *n.* वाक्प्रगल्भता।
parricide *n.* पितृघात।

parrotry *n.* तोते की भाँति रटना।
parse *v.* पदव्याख्या करना, शब्दान्वय करना।
parsing *n.* पदव्याख्या, शब्दान्वय।
part *n.* भाग, अंश। अभिनय, भूमिका।
—and parcel अनिवार्य अंग।
—s of speech शब्द-भेद।
—time अंशकालिक।
partial *a.* पक्षपाती। आंशिक।
partialist *n.* पक्षपाती।
partiality *n.* पक्षपात।
partially *ad.* अंशतः।
partibility *n.* विभाज्यता।
partible *a.* विभाज्य।
participable *a.* सहभाज्य।
participant *n.* सहभागी।
participation *n.* सहभागिता। भाग-ग्रहण।
—active—सक्रिय सहभाग।
participator *n.* सहभागी।
participial *a.* कृदन्तात्मक, कृदन्तीय।
—conjunctive—पूर्वकालिक कृदन्त।
—past—भूतकालिक कृदन्त।
—persent—वर्तमानकालिक कृदन्त।
—tense—कृदन्तीकाल।
participle *n.* कृदन्त।
participled *a.* कृदन्ती।
particle *n.* अल्पतम अंश। निपात, उपसर्ग या [प्रत्यय।
particular *n.* विशेष विवरण। *a.* विशिष्ट, विशेष। असाधारण। अमुक।
—in—विशेषतः।
—issue अंक-विशेष।
—term विशेषवाचक पद।
particularism *n.* विशिषटतावाद।
particularist *n.* विशिष्टतावादी।
particularity *n.* विशिष्टता, विशेषता।
parting *n.* पृथकत्व। विदा। वियोग।
partition *n.* विभाजन। विभाग।
partitive *a., n.* विभाजन-सम्बन्धी, विभाग [(शब्द)।
partly *ad.* अंशतः।
partner सहभागी।
partnership *n.* सहभागिता।
parturient *a.* आसन्नप्रसव।
parturition *n.* प्रसव।
party *n.* पक्ष, दल।
—government दलीय शासन।
—politics दलनीति। दलबन्दी।
—spirit दलगत पक्षपात।
—verdict दलनिर्णय।
partyism *n.* दलवाद।
pasquil, pasquin *n.,v.* व्यंग्योक्ति (करना)।
pasquinade *n.* व्यंग्योक्ति, व्यंग्य-रचना। *v.* अनुचित व्यंग्य करना।
passable *a.* पारणीय। स्वीकारणीय।
passage *n.* लेखांश। परिच्छेद।
passed *a.* पारित (प्रस्ताव)। विगत।
passibility *n.* अनुभवगम्यता।
passible *a.* अनुभवगम्य।
passing *n.* स्वीकरण, पारण। *a.* अस्थायी।
passion *n.* कामोन्माद। मनोवेग।
passional *a.* कामोन्माद-सम्बन्धी। मनोवेगात्मक।
passionate *a.* कामोन्मादी। मनोवेगपूर्ण।
passionateness *n.* कामोन्मादता। मनोवेगपूर्णता।
passioned *a.* मनोभावव्यंजक।
passionless *a.* कामोन्मादहीन। मनोवेगहीन।
passive *n* कर्मवाच्य। *a.* निष्क्रिय। सहनशील। अप्रतिरोधकारी।
—debt बिना ब्याज का ऋण।
—resistance सत्याग्रह।
—use कर्मणि-प्रयोग।
—voice कर्मवाच्य।
passiveness, passivity *n.* निष्क्रियता। सहनशीलता। कर्मवाच्यता। अप्रतिरोधिता।
pass-word *n.* संकेतशब्द।
past *n.* अतीतकाल, भूतकाल। *a.* अतीतकालीन, [भूतकालिक।
—position परसर्ग।

—tense भूतकाल।
—the—अतीत की घटनाएँ।
pasticcio, pastiche *n.* (कई गीतों के पदांशों से बना) मिश्रित गीत।
pastime *n.* मनोरंजन।
pastoral *n.* ग्राम्यगीत। *a.* ग्राम्य। ग्वालजीवन-[सम्बन्धी।
—poem or poetry ग्वालगीत।
pastorale *n.* ग्वाल-नृत्य, ग्राम्यनृत्य।
pastoralism *n.* ग्रामीण मनोविनोद।
pastorality *n.* गोपपन।
pasturage *n.* पशुचारण। चारणभूमि।
pasture *n.* चारण-भूमि।
patainity *n.* स्थानीय प्रयोग।
patch *n.* थिगली, जोड़।
—work जोड़ का काम।
patched *a.* थिगलीलगा, जोड़दार।
patency *n.* एकस्वता।
patent *n.* एकस्व।
patentable *a.* एकस्वात्मक।
patentee *n.* एकस्वी।
paternal *a.* पैतृक।
—government पैतृक शासन।
paternalism *n.* पैतृकवाद।
paternity *n.* पितृत्व।
pathetic, (-al) *a.* करुणात्मक, करुणाजनक।
—fallacy भावाभास, संवेदजन्य दोष।
patheticalness *n.* करुणात्मकता, करुणाजनकता
pathognomic *a.* भावचिन्तनीय।
pathognomy *n.* भावचिंतन।
pathological *a.* (रोग) नैदानिक।
pathologist *n.* (रोग) निदानज्ञ।
pathology *n.* (रोग) निदानशास्त्र।
pathophobia *n.* रोगभीति।
pathos *n.* करुणरस। मनोवेदना। करुणा।
patience *n.* सहनशीलता। धैर्य।
patient *a.* सहनशील। धैर्यवान।
patois *n.* जनभाषा, बोली।
patriarch *n.* गृहपति, गोत्रपति। मूलपुरुष। पितृ
patriarchal *a.* पैतृक। पितृतंत्रात्मक।
patriarchalism, patriarchism *n.* पितृ-तंत्रवाद। गृहपतिवाद।
patriarchy *n.* पितृतंत्र, पैतृकव्यवस्था।
patrician *a., n.* सम्भ्रान्त (व्यक्ति)।
patricianship *n.* सम्भ्रान्तता।
patriciate *n.* सम्भ्रान्त-तन्त्र।
patricidal *a.* पितृघातकीय।
patricide *n.* पितृघातक।
patrilineal *a.* पितृवंशीय।
patrimonial *a.* पैतृक, पित्रागत।
patrimony *n.* पैतृक सम्पत्ति। पित्रागत धन।
patriot *n.* देशभक्त।
patriotic *a.* देशभक्तिपूर्ण।
patriotism *n.* देशभक्ति।
patron *n.* संरक्षक।
—saint संरक्षक महात्मा।
patronage *n.* संरक्षण।
patronal *a.* संरक्षकीय।
patroness *n.* संरक्षिका।
patronize संरक्षण करना।
patronizer *n.* संरक्षक।
patronymic पैतृक नाम, गोत्रनाम। *a.* गोत्रीय, [अपत्यवाची।
patter *n.* द्रुतसंवाद। गीत, सुखांतनाटक।
—flash चोरों की गूढ़ भाषा।
—song सुखान्तनाटकीय।
pattern *n.* प्रतिरूप। साँचा। निदर्शन।
pauper *n.* दरिद्र। भिक्षु।
pauperdom *n.* दरिद्रवर्ग। भिक्षुमण्डली।
pauperism *n.* दरिद्रता। भिक्षावृत्ति।
pauperization *n.* दरिद्रीकरण।
pause *n.* विराम। अन्तराल। यति। दीर्घविराम-[चिह्न।
pavilion *n.* दर्शकमण्डप।
paysagist *n.* दृश्यचित्रकार।
peace *n.* शान्ति। सन्धि।
—monger शांति-संस्थापक।

—offensive शांतिप्रयास ।
—offering शान्तिप्रतीक उपहार ।
peaceful *a.* शांतिपूर्ण ।
peacefulness *n.* शन्तिपूर्णता ।
peaceless *a.* अशान्तिपूर्ण ।
peak *n.* शिखर । महत्तमपरिणाम ।
—production चरमोत्पादन ।
peasant *n.* ग्रामीणजन ।
peasantry *n.* ग्रामीण जनता ।
peccability *n.* पापीपन ।
peccable *a.* पापी ।
peccancy *n.* पापशीलता ।
peccant *a.* पापशील ।
pectoral *n.* वक्षस्त्राण । *a.* वक्षःस्थल-विषयक । आलंकारिक, शोभाजनक ।
peculate *v.* धनापहरण करना ।
peculation *n.* धनापहरण ।
peculator *n.* धनापहर्त्ता ।
peculiar *a.* अनोखा, अनूठा । विलक्षण ।
peculiarity *n.* अनोखापन, अनूठापन । विलक्षणता
peculiarly *ad.* विलक्षणतया ।
pecuniary *a.* धन-सम्बन्धी । [सम्बन्धी ।
pedagogic, (-al) *a.* शिक्षणशास्त्रीय, शिक्षक-
—psychology शिक्षा-मनोविज्ञान ।
pedagogics *n.* शिक्षणशात्र ।
pedagogue *n.* शिक्षक ।
pedagoguery *n.* शिक्षण ।
pedagoguish *n.* शिक्षक-सदृश ।
pedagog(u)ism *n.* शिक्षकत्व ।
pedagog(u)ist *n.* शिक्षाशास्त्री, शिक्षणशास्त्री ।
pedagogy *n.* शिक्षणशास्त्र ।
pedant *n.* पाण्डित्याभिमानी ।
pedantic, (-al) *a.* पाण्डित्याभिमानीय ।
pedantize *v.* पाण्डित्याभिमान करना ।
pedantry *n.* पाडित्याभिमान ।
pedigree *n.* वंशावली । (शब्द की) व्युत्पत्ति ।
pedologist *n.* मृत्तिका-विज्ञानी ।
pedology *n.* मृत्तिकाविज्ञान ।
peerless *a.* अप्रतिम ।
peerlessness *n.* अप्रतिमता ।
peerish *a.* कलहप्रिय । दुःशील ।
peerishness *n.* कलहप्रियता । दुःखशीलता ।
pejarate *v.* अपकृष्ट करना । दोषयुक्त बनाना ।
pejoration *n.* अपकर्षक ।
pejorative *a.,n.* अपकर्षणात्मक । अपकर्षक(शब्द) ।
—the—suffix अपकर्षक प्रत्यय (अर्थ में अपकर्ष लानेवाला) । [कथन ।
pejorism *n.* अपकर्षण । अपकृष्ट प्रयोग । अपकृष्ट
pellucid *a.* निर्मल, पारदर्शी । [पारदर्शिता ।
pellucidity, pellucidness *n.* निर्मलता ।
pen *n.* लेखनी, तूलिका । रचनाशैली ।
—man लेखक । कलम का धनी ।
—manship लेखनकला । रचनाचातुर्य ।
—name साहित्यिक उपनाम ।
—picture शब्दचित्र ।
penal *n.* दण्डस्वरूप बन्धन । *a.* दण्डविषयक ।
—code दण्डसंहिता ।
penalty *n.* अर्थदण्ड ।
penance *n.* प्रायश्चित ।
pendency *n.* अनिष्पन्नता । अनिर्णय ।
pendent, (-ant) *a* अनिष्पन्न । अनिर्णीत । अपूर्णरूपात्मक । त्रुटिपूर्ण (शब्द-रचना) ।
pending *a.* अनिष्पन्न । अनिर्णीत ।
penduline *a.* दोलायमान ।
pendulous *a.* दोलायमान । विचाराधीन ।
pendulousness *n.* दोलायमानता ।
pendulum *n.* दोलकयन्त्र । गतिमान् ।
—swing of the—जनमत का उतारचढ़ाव ।
penecontemporaneous *a.* लगभग समकालीन
penetrability *n.* प्रवेशनीयता, बेधनीयता ।
penetrable *a.* प्रवेश्य, बेधनीय ।
penetralia *n.* देवालय का आन्तरिक भाग ।
denetrancy *n.* प्रवेशकारिता, वेधकता । तीक्ष्णता
penetrant *a.* प्रवेशकारी, बेधकारी । तीक्ष्ण ।

penetrating *a.* प्रवेशकारी, बेधकारी। तीक्ष्ण।
penetration *n.* प्रवेशन, बेधन। अर्थग्रहण-सामर्थ्य। तीक्ष्ण बुद्धित्व।
penetrative *a.* प्रवेशी, बेधनेवाला। तीक्ष्णबुद्धि।
penetrator *n.* प्रवेशक, बेधक। तीक्ष्गमति।
penitence, penitency *n.* पश्चाताप।
penitent *n., a.* पश्चातापी।
penitential *a.* पश्चातापात्मक, पश्चातापसूचक।
—the—psalms प्रायश्चित-स्तोत्र।
penitentiary *n.* पाश्चातापागार। *a.* पश्चाताप [सम्बन्धी।
penological *a.* दण्डविज्ञानीय।
penology *n.* दण्डविज्ञान।
pension *n.* अवकाशवृत्ति।
pensionable *a.* अवकाशवृत्तियुक्त।
pensionary *a.* अवकाशवृत्तिवाला।
—right अवकाशवृत्यधिकार।
pensioner *n.* अवकाशवृत्तिभोगी।
pensionless *a.* अवकाशवृत्तिरहित।
pensive *a.* चिंताग्रस्त।
pensiveness *n.* चिंताग्रस्तता।
pentachord *n.* पंचतन्त्री, पँचतारा।
pentad *n.* पंचसमुदाय, पंचायत।
pentahedron *n.* पंचमुखाकृति।
pentameter *n.* पंचपदी पद्य।
pentastich *n.* (छन्द विशेष) पंचपदी।
pentatonic *a.* पंचस्वर।
penultimate *n.* उपान्त्याक्षर। पूर्वान्तिमाक्षर। *a.* उपान्तिम। पूर्वांतिम।
penumbra *n.* आंशिकग्रास।
penumbral *a.* आंशिकग्रासयुक्त।
—eclipse आंशिकग्रासयुक्त ग्रहण।
penurious *a.* अभावग्रस्त।
penuriousness *n.* अभावग्रस्तता।
penury *n.* अभाव।
people *n.* जनसाधारण। जनता। राष्ट्र।
—house of—लोकसभा। [करना।
perambulate *v.* परिभ्रमण करना। परिक्रमा
perambulation *n.* परिक्रमण, परिक्रमा।
perceivable *a.* अनुभवगम्य। ज्ञेय।
perceived *a.* अनुभूत। ज्ञात।
perceiver *n.* ज्ञात करनेवाला। अनुभवकरनेवाला
percent *n.* प्रतिशत।
percentage *n.* प्रतिशतता।
percept *n.* प्रत्यक्षज्ञान-विषयक, इन्द्रियग्राह्यविषय
perceptibility *n.* संलक्ष्यता। इन्द्रियग्राह्यता।
perceptible *a.* संलक्ष्य। इन्द्रियग्राह्य।
perception *n.* प्रत्यक्षज्ञान। इन्द्रियग्रहण-शक्ति।
—external—बाह्यदर्शन।
—mental—मानस प्रत्यक्ष।
—numeral—वास्तविक वेदन।
—sense इन्द्रियवेदन। [इन्द्रियग्रहणशील।
perceptional, perceptive *a.* प्रत्यक्षज्ञानशील
perceptiveness, perceptivity *n.* प्रत्यक्ष-ज्ञानशीलता। इन्द्रियग्राह्यशीलता।
perceptual *a.* प्रत्यक्षज्ञानात्मक। इन्द्रियग्राह्य-सम्बन्धी।
percipience *n.* प्रत्यक्षदर्शन। प्रत्यक्षबोध।
percipient *a.,n.* प्रत्यक्षदर्शी (व्यक्ति)। बोध-शक्तिसम्पन्न (व्यक्ति)।
peremptoriness *n* निर्णयात्मकता, निश्चय,
peremptory *a.* अटल। [दृढ़ता।
perennial *a., n.* बारहमासी (पौधा)। सदाबहार
perenniality *n.* सदाबहारी। [(पौधा)।
perfect *a.* पूर्ण (भूत, वर्तमान या भविष्यकाल) सम्पूर्ण, निष्पन्न। निर्दोष, प्रवीण। पूर्णताद्योतक
—future—पूर्णभविष्यत।
perfectibility *n.* पूरणीयता, निष्पाद्यता।
perfectible *a.* पूरणीय, निष्पाद्य।
perfection, perfectness *n.* परिपूर्णता, निष्प-न्नता। निर्दोषत्व। प्रवीणता।
perfectionism *n.* पूर्णतावाद।
perfectionist *n.* पूर्णतावादी।
perfective *a.* पूर्णकारी।
perfectness *n.* परिपूर्णता।

performance अनुष्ठान । अभिनय । प्रदर्शन ।
performer *n.* अनुष्ठाता । अभिनेता । प्रदर्शक ।
perfume *n.* सुवास । *v.* सुवासित करना ।
perfumed *a.* सुवासित ।
perfumeless *a.* सुवासहीन ।
peril *n.* संकट ।
perilous *a.* संकटजनक, संकटपूर्ण ।
perilousness *n.* संकटजनकता, संकटपूर्णता ।
perimeter *n.* परिधि ।
perimetrical *a.* परिधीय ।
period *n.* अवधि । युग ।
—of service सेवाकाल ।
periodical *n.* नियतकालिक पत्र - पत्रिका । *a.* नियतकालिक, आवधिक ।
periodicity *n.* नियतकालिकता, आवधिकता ।
peripeteia *n.* भाग्यचक्र ।
periphrase *v.* वक्रोक्ति करना ।
periphrasis *n.* वक्रोक्ति ।
periphrastic *a.* वक्रोक्ति-संबंधी ।
—form वियोगात्मक रूपान्तर ।
perishability *n.* नश्वरता ।
perishable *a.* नश्वर ।
perishableness *n.* नश्वरता ।
perispome, perispomenon *a*, *n.* अंतिम-अक्षर पर स्वराघातयुक्त (शब्द) ।
perjure *v.* मिथ्यासाक्ष्य देना ।
perjurer *n.* मिथ्यासाक्षी ।
perjurious *a.* मिथ्यासाक्षीय ।
perjury *n.* मिथ्यासाक्ष्य ।
permanence *n.* नित्यता, स्थायित्व ।
permanent *a.* नित्य, स्थायी ।
—memory स्थिर स्मृति ।
—mood स्थायी भाव ।
permeability *n.* पारगम्यता । व्याप्यता ।
permeable *a.* पारगम्य । व्याप्य ।
permeance *n.* पारगमन । व्याप्ति ।
permeation *n.* व्याप्ति । अतिकथन, अतिवर्णन ।
permissible *a.* अनुज्ञेय, अनुमतियोग्य ।
permission *n.* अनुज्ञा, अनुमति ।
permissive *a.* अनुज्ञात्मक, अनुमतिसूचक ।
permissiveness *n.* अनुज्ञात्मकता, अनुमति-सूचकता ।
permissory *a.* अनुज्ञाविषयक, अनुमति-संबंधी ।
permit *n.* अनुज्ञा, अनुमति ।
permitter *n.* अनुज्ञापक, अनुमतिदाता ।
pernicious *a.* अनिष्टकारी ।
perniciousness *n.* अनिष्टकारिता ।
perorate *v.* (भाषण का) उपसंहार करना ।
peroration *n.* (भाषण का) उपसंहार ।
perpetrable *a.* अपराध्य ।
perpetration *n.* अपराधकर्म ।
perpetrator *n.* अपराधी ।
perpetuable *a.* अनवरत ।
perpetual *a.* शाश्वत, सततत्ता ।
—motion सततगति ।
perpetuality *n.* शाश्वतता, सतता, अनवरतता ।
perpetuation, perpetuance *n.* शाश्वतता, सततता, अनवरतता ।
perpetuator *n.* शाश्वतकर्त्ता, सततकर्त्ता, [अनवरतकर्त्ता ।
perpetuity *n.* शाश्वतता, सातत्य, अनवरतता ।
perplex *v.* हतबुद्धि करना ।
perplexed *a.* हतबुद्धि ।
perplexedness *n.* हतबुद्धिता ।
perplexing *a.* हतबुद्धिकारी ।
perplexity *n.* हतबुद्धिता ।
persecute *v.* अत्याचार करना ।
persecution *n.* अत्याचार ।
persecutive *a.* अत्याचार-सम्बन्धी ।
persecutor *a.* अत्याचारी ।
perseverance *n.* अध्यवसाय ।
perseverant *a.* अध्यवसायी ।
perseveration *n.* पुनरावृत्तिदोष ।
persevering *a.* अध्यवसायी ।
persiflage व्यंग्य-विनोद ।

persifleur *n.* व्यंग्य-विनोदप्रिय ।
persistence, (-cy) *n.* दृढ़ता, अटलता ।
persistent *n.* दृढ़, अटल ।
person *n.* व्यक्ति, पुरुष ।
—first—उत्तमपुरुष ।
—second—मध्यम पुरुष ।
—third—अन्य पुरुष ।
personal *a.* वैयक्तिक, व्यक्तिगत । पुरुषवाचक ।
—pronoun पुरुषवाचक सवनाम ।
personalism *n.* व्यक्तित्ववाद (व्यक्तित्व को सर्वोपरि महत्ता देना)।
personality *n.* व्यक्तित्व । वैयक्तिक विशेषता ।
—multiple—बहुविध व्यक्तित्व ।
—type विशिष्ट व्यक्तित्व ।
personalization *n.* वैयक्तीकरण, मानवीकरण ।
personally *ad.* व्यक्तिगत रूप से ।
personate *v.* छद्मवेश बनाना ।
personation *n.* छद्मवेश ।
personator *n.* छद्मवेशी ।
personification *n.* मानवीकरण, मूर्तीकरण, [मानवगुणारोपण ।
personified *a.* मूर्त ।
personify *v.* मानवीकरण करना,मूर्तीकरणकरना ।
personnel *n.* कार्यकर्त्ता-वर्ग ।
personology *n.* व्यक्तित्व-विज्ञान ।
personologist *n.* व्यक्तित्व-विज्ञानी ।
perspicacious *a.* सूक्ष्मदर्शी ।
perspicacity *n.* सूक्ष्मदर्शिता ।
perspicuous *a.* सुबोध । प्रसादगुणयुक्त ।
perspicuousness, perspicuity *n.*सुबोधता । [प्रसादगुणयुक्तता ।
persuasibility प्रेर्यता ।
persuasion *n.* प्रेरणा ।
persuasive *a.* प्रेरक ।
persuasiveness *n.* प्रेरकता ।
pertinacious *a.* दुराग्रही ।
pertinaciousness *n.* दुराग्रह ।
pertinence, (-cy) *n.* उपयुक्तता ।
pertinent *a.* उपयुक्त ।
pertinentness *n.* उपयुक्तता ।
perturbance, perturbation *n.* उद्वेग ।
perturbant *a.* उद्वेजक ।
perturbative, perturbatory *a.* उद्वेजक ।
perturbator *n.* उद्विग्नकर्त्ता ।
perturbed *a.* उद्विग्न ।
perusal *n* परिशीलन । अवलोकन ।
pervade *v.* परिव्याप्त होना ।
pervasion *n.* परिव्याप्ति ।
pervasive *a.* परिव्यापी ।
pervasiveness *n.* परिव्याप्तता ।
perverse *a.* विलोम । विकृत । आचारभ्रष्ट ।
perversion *n.* विलोमता । विकार । आचार भ्रष्टता । [विकृति । आचारभ्रष्टता ।
perversity, perverseness *n.* विलोमता ।
perversive *a.* विकारयुक्त । आचारभ्रष्ट ।
pervert *v.* असंगत अर्थ करना । असंगत प्रयोग करना । आचारभ्रष्ट करना ।
perverter *n.* असंगत अर्थकर्ता अथवा प्रयोगकर्त्ता । आचारभ्रष्टकर्त्ता ।
pervertible *a.* आचार भ्रष्ट करने योग्य ।
pervicacious *a.* अतिदुःसाध्य ।
pervicacity *n.* अतिदुःसाध्यता ।
pessimism *n.* निराशावाद ।
pessimist *n.* निराशावादी ।
pessimistic *a.* निराशावादीय ।
—outlook निराशावादी दृष्टिकोण ।
petition *n.* निवेदन । निवेदनपत्र ।
petitionary *a.* निवेदनपत्र-विषयक ।
petitioner *n.* निवेदक ।
petitory *a.* निवेदनीय ।
petroglyph *n.* शिला-चित्र ।
petrograph *n.* शिला-लेख ।
petrological *a.* पाषाणशास्त्र-सम्बन्धी ।
petrologist *n.* पाषाणशास्त्री ।
petrology *n.* पाषाणशास्त्र ।
petulance, (-cy) *n.* दुःशीलता ।

petulant *a.* दुःशील ।
phallic *a.* लिंग-सम्बन्धी ।
phallicism *n.* लिंगोपासना ।
phallus *n.* (देव) लिंग-चिह्न ।
phantasm *n.* छायाकृति ।
phantasmagoria *n.* छाया-चित्र ।
phantasmagoric *a.* छायाचित्र-विषयक ।
phantasmal, phantasmic *a.* छायाभास-
phantom *n.* छाया, आभास । [सम्बन्धी ।
phantomatic, phantomish, phantomy
a. छायामय, आभासिक ।
phase *n.* स्वरूप । विकासावस्था ।
phasic *a.* स्वरूपात्मक । विकासावस्था-सम्बन्धी ।
phenomenal *a.* गोचरीय । प्रत्यक्षदृष्टि-विषयक ।
घटनारूप । प्रतिभासिक ।
—world दृश्यजगत । [ज्ञानवाद ।
phenomen(al)ism *n.* प्रत्यक्षज्ञानवाद, दृष्टि-
phenomen(al)ist *n.* प्रत्यक्षज्ञानवादी, दृष्टि-
ज्ञानवादी । [दृष्टिज्ञानवादितापूर्ण ।
phenomen(al)istic *a.* प्रत्यक्षज्ञानवादितापूर्ण,
phenomenalize *v.* दृष्टिगम्य बनाना ।
गोचर बनाना ।
phenomenon *n.* दृश्यवस्तु । गोचरविषय ।
प्रतिभास । घटना । प्रत्यक्षज्ञान-विषय ।
—natural—प्राकृतिक दृश्य ।
philander *v.* कामातुर होना ।
philanderer कामातुर ।
philanthropic,(-al) *a.* विश्वमित्र, लोकोपकारी
—institution लोकोपकारक संस्था ।
philanthropism *n.* लोकोपकारवाद ।
philanthropist *n.* लोकोपकारवादी ।
philanthropy *n.* लोकोपकार ।
philharmonic *a.* संगीतप्रेमी ।
philologer, philologian *n.* भाषाशास्त्री ।
philological *a.* भाषाशास्त्रीय ।
philologist *n.* भाषाशात्री ।
philologize *v.* भाषाशास्त्र की दृष्टि से परखना ।
philology *n.* भाषाशास्त्र ।
philomath *n.* विद्याप्रेमी ।
philomathic *a.* विद्या-संबंधी । विद्याप्रेम-संबंधी ।
philomathy *n.* विद्याप्रेम ।
philosophaster *n.* ढोंगी दार्शनिक ।
philosopher *n.* दार्शनिक, तत्वज्ञ ।
—moral—आचारदर्शनविद् ।
—natural—प्रकृतिदर्शनविद् ।
—'s stone पारस पत्थर ।
philosophic, (-al) *a.* दर्शनशास्त्रीय, तात्विक ।
—study *n.* दार्शनिक अध्ययन ।
philosophism *n.* दार्शनिकतावाद ।
philosophist *n.* दार्शनिकतावादी ।
philosophistical *a.* कुतर्क-विषयक । सिद्धान्ता-
भास-सम्बन्धी ।
philosophize *v.* दर्शनशास्त्रीय निरूपण करना ।
तत्वनिरूपण करना । सिद्धान्त प्रतिपादन करना ।
philosophizer *n.* दार्शनिकता के रंग में रँगने
वाला । तत्वनिरूपयिता ।
philosophy *n.* दर्शनशास्त्र । तत्वज्ञान । वेदान्त
—moral—आचारदर्शन, नीतिदर्शन ।
—natural—प्रकृतदर्शन, प्रकृतिशास्त्र ।
philotechnic *a.* शिल्पप्रेमी । कलाप्रिय ।
philtre, (-ter) *n.* मंत्रौषधि, वशीकरण चूर्ण ।
phobia *n.* भय । भयातुरता । घृणा ।
phoenix *n.* सर्वोत्कृष्ट । [करना ।
phonate *v.* ध्वनि करना । (अव्यक्त) स्वरोच्चारण
phonation *n.* ध्वनिनिःसारण । (अव्यक्त)
स्वरोच्चारण । [सम्बन्धी ।
phonatory *a.* ध्वनीय । (अव्यक्त) स्वरोच्चारण-
phoneme *n.* ध्वनिग्राम ।
phonemic *a.* ध्वनिग्रामीय ।
phonemics *n.* ध्वनिग्राम-विचार ।
phonetic *a.* ध्वनीय, ध्वन्यात्मक । ध्वन्यनुरूप ।
—change उच्चारण-विकार ।
—decay उच्चारण-ह्रास ।
—evolution ध्वनिविकास ।

—law ध्वनि-सूत्र । स्वर-सिद्धान्त ।
—modification ध्वनिविकार ।
—script ध्वन्यनुरूप लिपि । वैज्ञानिकलिपि
—spelling ध्वन्यात्मक वर्तनी ।
—transcription ध्वन्यात्मक लेखन ।
phonetician *n.* ध्वनिवैज्ञानिक ।
phoneticism *n.* ध्वनिवाद, ध्वन्यात्मकता ।
phoneticist *n.* ध्वनिवादी, ध्वन्यात्मकतावादी ।
phoneticize *v.* ध्वनिसंगत बनाना, ध्वनि-प्रतीक बनाना । [उच्चारणशास्त्र ।
phonetics *n.* ध्वनिविज्ञान । ध्वनिविचार ।
—experimental—प्रयोगात्मकध्वनिविज्ञान ।
phonetist *n.* ध्वनिवैज्ञानिक । उच्चारणशास्त्री ।
phoniatrics *n.* ध्वनिदोष-विचार । प्रतिध्वनि
phonic *a.* ध्वनि, ध्वनियुक्त । [विज्ञान ।
—method ध्वनिरीति ।
phonogenic *n.* मधुरभाषी ।
phonogram *n.* ध्वनि-संकेत । ध्वन्यांक ।[करना ।
phonograph *n.* ध्वनिलेखन-यंत्र । *v.* ध्वन्यांकन
phonologic, (-al) *a.* स्वरविज्ञान-विषयक ।
phonologist *n.* स्वरवैज्ञानिक ।
phonology *n.* स्वरविज्ञान ।
phonometer *n.* स्वरमापक-यन्त्र ।
phonopathy *n.* स्वरभ्रंश ।
phonoscope *n.* ध्वनितरंगदर्शन-यन्त्र ।
phonotype *n.* ध्वनिमुद्र ।
phonotypy *n.* ध्वनिमुद्रण ।
phrase *n.* वर्णनपद्धति । वाक्यांश । वाग्विलास ।
—monger वाग्विलासी ।
phraseless *a.* अवर्णनीय । [चयन-विषयक ।
phraseological *a.* वाक्यरचना-सम्बन्धी । शब्द-
phraseology *n.* वाक्यरचना । मुहावरा ।
phraser *n.* मुहावरों का अनुचित प्रयोक्ता ।
phrasy *a.* अत्यधिक मुहावरोंवाला ।
phreneological *a.* मानसविज्ञानीय ।
phrenologist *n.* मानसवैज्ञानिक ।
phrenology *n.* मानसविज्ञान ।

phylarchy *n.* आदिवासीय शासन ।
phyletic *a.* आदिवासी-सम्बन्धी ।
phylogenesis, phylogeny *n.* जातीयविकास
phylogenetic, phylogenic *a.* जाति-विकासीय
physiatrics *n.* प्राकृतिक चिकित्सा ।
physical *a.* भौतिक । पदार्थीय । प्राकृतिक ।
—basis भौतिक आधार । [शारीरिक ।
—changes भौतिक परिवर्तन ।
—chemistry भौतिक रसायन ।
—environment भौतिक परिस्थिति ।
—feature भौतिक लक्षण ।
—geography प्राकृतिक भूगोल ।
—phenomena भौतिक व्यापार ।
—science भौतिकशास्त्र ।
—world दृश्यजगत् ।
physicalist *n.* भौतिकवादी, पदार्थवादी, पार्थिववादी । [नियमानुसारिता । शारीरिकता ।
physicality *n.* भौतिकता, पदार्थिवता । प्रकृति-
physician *n.* चिकित्सक । [पटुता ।
physicism *n.* भौतिकवैज्ञानिकता । पदार्थविज्ञान-
physicist *n.* भौतिकविज्ञानी । पदार्थविज्ञानविद् ।
physics *n.* भौतिक विज्ञान ।
physiognomic,(-al) *a.* मुख-सामुद्रिकीय ।
physiognomist *n.* मुख-सामुद्रिकशास्त्री ।
physiognomy *n.* मुख-सामुद्रिकशास्त्र ।
physiographer *n.* प्राकृतिक भूगोलवेत्ता ।
physiographic *n.* प्राकृतिक भूगोल-सम्बन्धी ।
physiography प्राकृतिक भूगोल ।
physiolatry *n.* प्रकृतिपूजा । [विषयक ।
physiologic, (-al) *a.* शारीरिक । शरीरविज्ञान-
—psychology दैहिक मनोविज्ञान ।
physiologist *n.* शरीर वैज्ञानिक ।
physiology *n.* शरीर-विज्ञान ।
physiotherapist *n.* प्राकृतिक चिकित्सक ।
physiotherapy *n.* प्राकृतिक चिकित्सा ।
physique *n.* शरीर-गठन । [विकास ।
phytogenesis, phytogeny *n.* वनस्पति

phytogenous *a* वनस्पति-विकास-संबंधी ।
phytogeography *n.* वनस्पति-भूगोल ।
phytologist *n.* वनस्पतिविज्ञानी ।
phytology *n.* वनस्पतिविज्ञान ।
phytonomy *n.* वनस्पतिविकास-शास्त्र ।
pickle *n.* अचार, मुरब्बा ।
pictogram *n.* चित्रलेख ।
pictograph *n.* चित्रप्रतीक । शब्दचित्र ।
pictographic *a.* चित्रप्रतीक - विषयक ।
pictography *a.* चित्रसंकेतकला । शब्दचित्रकला ।
pictorial *a.* सचित्र ।
—poetry चित्रकाव्य ।
—script चित्रलिपि ।
pictural *a.* चित्र-सम्बन्धी । सचित्र ।
picture *n.* चित्र । चित्रांकन ।
—gallery चित्रशाला ।
—house नाटक-गृह ।
—moving—s चलचित्र ।
—palace चित्रशाला ।
—symbol चित्र-संकेत ।
—the—s चलचित्र ।
—theatre रंगशाला, प्रेक्षागृह ।
—writing चित्रण, चित्रांकन ।
pictured *a.* चित्रित, चित्रगत । [भिराम ।
picturesque *n.* चित्रणीय, चित्रोपम । नयना-
picturesqueness *n.* चित्रणीयता, चित्रोपमता ।
piece *n.* अंश, खंड । [नयनाभिरामता ।
—work अंशतःकार्य ।
piecemeal *ad.* अंशतः, खण्डशः ।
pied *a.* चित्र-विचित्र ।
piedness *n.* चित्रविचित्रता ।
pierrette *n.* बहुरूपिनी ।
pierrot *n.* बहुरूपिया ।
pietism *n.* उत्कट भक्ति-भावना ।
pietist *n.* महान् भक्त ।
piety *n.* भक्ति ।
pilgrim *n.* तीर्थयात्री ।

pilgrimage *n.* तीर्थयात्रा । *v.* तीर्थयात्रा करना ।
pilgrimager, pilgrimer *n.* तीर्थयात्री ।
pink, pinky *a.* पाटलवर्णी, गुलाबी । रक्ताभ ।
pinkiness *n.* पाटलवर्णता ।
pinkness *n.* पाटलीयता, गुलाबीपन ।
pioneer *n.* अग्रगामी, मार्गदर्शक । *v.* अग्रगामी
pious *a.* पुण्यशील, पवित्र । [होना ।
—founder पुण्य प्रतिष्ठापक ।
piousness *n.* पुण्यशीलता, पवित्रता ।
pistil *n.* गर्भकेसर ।
pistillary, pistillate *a.* गर्भकेसरीय ।
pitch *n.* स्वरमान, उदात्तस्वर ।
—accent स्वर की उच्चता ।
piteous *a.* दयनीय ।
piteousness *n.* दयनीयता ।
pith *n.* सत्व, सारशक्ति । शौर्य ।
pithiness *n.* सत्वपूर्णता, सारवत्ता । शौर्ययुक्तता ।
pithless *a.* सत्वहीन, सारविहीन । शौर्यहीन ।
pithy *n.* सत्वपूर्ण, सारवान् । शौर्यवान ।
pitiable *a.* दयनीय, दयापात्र ।
pitiableness *n.* दयनीयता, दयापात्रता ।
pitiful *a.* दयालु, दयावान् ।
pitifulness *n* दयालुता, दयावत्ता ।
pitiless *a.* निर्दय, दयाहीन ।
pitilessness *n.* निर्दयता, दयाहीनता ।
pittance *n.* धमार्थ क्षुद्रदान ।
pity *n.* दया । *v.* दया करना ।
placability *n.* आशुतुष्टि ।
placable *a.* आशुतोष्य । [अनुनय करना ।
placate *v.* तुष्ट करना । आराधना करना ।
placation *n.* आराधना । अनुनय ।
place *n.* स्थान । श्रेणी । उचित स्थान ।
—of articulation उच्चारण-स्थान ।
—out of—अप्रासंगिक ।
placement *n.* स्थापना । श्रेणीकरण ।
placenta *n.* गर्भनाल ।
placental *a.* गर्भनालीय ।

placid *a.* विनम्र । धीर ।
placidity, placidness *n.* विनम्रता । धीरता ।
plagiarism, plagiary *n.* साहित्यिक चोरी ।
plagiarize *v.* साहित्यिक चोरी करना ।
plain *n.* समभूमि । *v.* परिवाद करना । अभियोग लगाना । शोक करना । *a.* स्पष्ट । सुबोध । अनलंकृत । सात्विक । स्पष्टवादी । निष्कपट ।
—language स्पष्टभाषा । [*ad.* स्पष्टतः ।
—style सुबोधशैली ।
—in—words स्पष्ट शब्दों में ।
plainness *n.* स्पष्टता । सुबोधता । अनलंकृतता । सात्विकता । स्पष्टवादिता । निष्कपटता ।
plaint *n.* परिवाद । अभियोग ।
plaintiff *n.* परिवादी । अभियोगी ।
plaintive *a.* शोकसूचक, शोकाकुल ।
plaintiveness *n.* शोकसूचकता, शोकाकुलता ।
plait *n.* वेणी । *v.* वेणी गूँथना ।
plaited *n.* वेणीयुक्त ।
plan *n.* योजना ।
plane *a.* पूर्ण समतल ।
—chart समतल लेखाचित्र ।
planet *n.* ग्रह, नक्षत्र ।
—struck, stricken हतबुद्धि ।
planetarium *n.* ग्रहपुंजगति-सूचक-यन्त्र ।
planetary *a.* ग्रहीय ।
planetography *n.* ग्रहवर्णना ।
planetoid *n.* क्षुद्रग्रह, उपग्रह ।
plangeney *n.* रोमांच ।
plangent *a.* रोमांचकारी ।
planless *a.* योजनाहीन ।
planned *a.* योजनाबद्ध ।
planner *n.* योजक, आयोजक ।
planning *a.* योजना, आयोजना ।
—commission योजना-आयोग ।
planography ग्रहमानचित्र-विज्ञान ।
plate *n.* पट्टिका । पत्तर ।
platform *n.* मंच । सभामंच । रंगमंच ।

platitude *n.* नीरस उक्ति । पिष्टपेषण ।
platitudinarian *n.* नीरस उक्तिवक्ता । पिष्टपेषणकर्त्ता ।
platitudinous *a.* नीरसउक्तियुक्त । पिष्टपेषणयुक्त ।
platonic *a.* अपार्थिव, निष्काम ।
—love अपार्थिव प्रेम, निष्काम प्रेम ।
plaudit *n.* हर्षध्वनि, जयघोष ।
plauditory *a.* हर्षध्वन्यात्मक, जयघोषात्मक ।
plausibility, plausibleness *n.* सत्याभास । सत्याडम्बर ।
plausible, plausive *a.* सत्याभ । सत्याडम्बरी
play *n.* क्रीड़ा (नाटक) । अभिनय ।
—actor अभिनेता ।
—boy बाल-अभिनेता ।
—goer नाटकप्रिय, अभिनयप्रिय ।
—ground नाट्यशाला, अभिनयशाला । प्रेक्षागृह ।
—of words शब्दक्रीड़ा, वाग्विलास, शब्दविनोद ।
—on words शब्दश्लेष ।
playable *a.* अभिनययोग्य ।
player *a.* क्रीड़क । अभिनेता ।
playful *a.* क्रीड़ापरक, क्रीड़ासक्त ।
playfulness *n.* क्रीड़ापरकता, क्रीड़ासक्ति ।
playlet लघुनाटक ।
playsome *a.* क्रीड़ाशील ।
playsomeness *n.* क्रीड़ाशीलता ।
playwright *n.* नाटककार ।
plea *n.* तर्क । पक्षसमर्थन । प्रतिवाचन ।
pleadable *a.* तर्क्य । पक्षसमर्थनीय । प्रतिवाच्य ।
pleaded *a.* तर्कित । पक्षसमर्थित । प्रतिवाचित ।
pleader *n.* तर्कवादी । पक्षसमर्थक । प्रतिवाचक ।
pleasable *a* तोष्य, प्रसाद्य ।
pleasant *a.* सुखकर, सुखकारी, सुहावना ।
pleasantness *n.* सुखकरता, सुखकारिता, सुहावनापन ।
—feeling of—सुखानुभूति ।
pleasantry *n.* विनोद, हास्योक्ति ।
please *v.* सन्तुष्ट करना । प्रसन्न करना या होना ।

pleased *a.* प्रसन्न ।
pleaser *n.* प्रसन्नकर्ता ।
pleasing *a.* सुखकर, आनन्दजनक । सुहावना ।
pleasingness *n.* सुखकरता, आनन्दजनकता । सुहावनापन ।
pleasurable *a.* सुखद, आनन्दप्रद ।
pleasurableness *n.* सुखदता, आनन्दप्रदता ।
pleasure *n.* सौख्य, आनन्द ।
—house केलिभवन ।
—man of—विलासी ।
—principle सुख-सिद्धान्त ।
plebeian *n.* सर्वसाधारण । *a.* साधारण ।
plebeianism *n.* साधारणता ।
plebiscitary *a.* जनमतसंग्रह-विषयक ।
plebiscite *n.* जनमत-संग्रह ।
pledge *n.* प्रतिभूति । बन्धक । प्रतिश्रुति ।
pledgeable *a.* प्रतिभू-योग्य । बन्धकयोग्य ।
plenariness *n.* सम्पूर्णता, सर्वांगीणता ।
plenary *a.* सम्पूर्ण, सर्वांगीण ।
—session पूर्णाधिवेशन ।
plenilunar, plenilunary *a.* पूर्णचन्द्रीय ।
plenilune *n.* पूर्णचन्द्र ।
plenipotence *n.* पूर्णाधिकार, पूर्णशक्ति ।
plenipotent *a.* पूर्णाधिकारी, पूर्णशक्तिमान् ।
plenipotentiary *a.* सर्वाधिकारी, परमशक्तिमान्
plenteous, plentiful *a.* प्रचुर । यथेष्ट ।
plenteousness, plentifulness *n.* प्राचुर्य ।
plenty *n.* प्राचुर्य । यथेष्टता । [यथेष्टता ।
pleochroism *n.* अनेकवर्णता ।
pleomorphic *a.* अनेकरूप ।
pleomorphism *n.* अनेकरूपता ।
pleonasm *n* शब्दबाहुल्य । निरर्थक शब्द-प्रयोग ।
pleonastic *a.* शब्दबहुल । शब्दबाहुल्यपूर्ण ।
plesiomorphism *n.* रूपैकसादृश्य (केवल रूप-सादृश्य) ।
plesiomorphous *a.* रूपैकसादृश्ययुक्त ।
pliability *n.* मृदुता ।
pliable *a.* मृदु ।
pliance-(-cy) *n.* नम्यता । लचक ।
pliant *a.* नमनीय । लचीला ।
pliantness *n.* नमनीयता । लचीलापन ।
plot *n.* कथानक, कथावस्तु । दुरभिसन्धि ।
plotless *n.* कथानकरहित, कथावस्तुविहीन ।
plural *a.* अनेक । बहुवचन ।
—number बहुवचन ।
—vote बहुमतदान, अनेकसंख्यक मत ।
pluralism *n.* अनेकवाद, बहुवाद । द्वैतवाद । अनेकेश्वरवाद । [अनेकेश्वरवादी ।
pluralist *n.* अनेकवादी, बहुवादी । द्वैतवादी ।
pluralistic *a.* अनेकवादीय, बहुवादीय । द्वैतवादीय अनेकेश्वरवादीय ।
plurality *n.* अनेकता, बहुत्व । बहुविधित्व ।
plurilateral *a.* अनेकदलीय । बहुपक्षीय ।
pluriliteral *a.* अनेकाक्षर (तीन से अधिक अक्षरों वाला ।)
plutocracy *n.* धनिकतंत्र । धनिकवर्ग ।
plutocrat *n.* धनिकतन्त्रवादी । धनिक ।
plutocratic *a.* धनिकतन्त्रीय ।
plutolatry *n.* धनपूजा, लक्ष्मीपूजा ।
plutomania *n.* धनोन्माद ।
pneumatological *a.* आध्यात्मिक । मनःशास्त्रीय
pneumatologist *n.* अध्यात्मवादी । मनःशास्त्री
pneumatology *n.* अध्यात्मवाद । मनःशास्त्र ।
pococurante *a. n.* निस्पृह ।
pococurantism *n.* निस्पृहता ।
poem *n.* पद्य, कविता, काव्य ।
poesy *n.* काव्यकला, पद्यरचना । कवित्व ।
poet *n.* कवि, पद्यकार, काव्यप्रणेता ।
—P—Laureate राजकवि ।
poetaster, pocticule *n.* क्षुद्रकवि, कठकवि ।
poetess *n.* कवयित्री, पद्यलेखिका ।
poctic,(-al) *a.* काव्यात्मक, काव्यमय, पद्यात्मक ।
—diction काव्यशैली । [कविसुलभ ।
—faculty काव्यप्रतिभा ।

—genius काव्यप्रतिभा।
—justice कविकल्पित न्याय।
—licence कविस्वातन्त्र्य।
—works काव्य-कृतियाँ।
—prose—काव्यमय गद्य, गद्यकाव्य।
poeticize *v.* काव्यात्मक बनाना, पद्यबद्ध करना।
poetics *n.* काव्यशास्त्र (छन्दशास्त्र, रीतिशास्त्र। अलंकारशास्त्र, साहित्यशास्त्र)।
poetize *v.* (गद्य को) काव्यमय करना।
poetry *n.* काव्य, कविता। कवित्व। कवित्वपूर्णता
point *n* बिंदु। विषय। विशेषचिह्न। तात्पर्य, गूढ़ार्थ। तीव्रानुभूति।
—boiling—क्वथनांक।
—freezing—हिमांक।
—of honour सम्मान का प्रश्न।
—of order औचित्य-प्रश्न।
—of view दृष्टिकोण, विचारप्रणाली।
—to the—प्रासंगिक।
pointed *a.* तीक्ष्ण। मर्मस्पर्शी।
pointedness *n.* तीक्ष्णता। मर्मस्पर्शिता।
poison *n.* विष।
poisoned *a.* विषाक्त।
—food विषान्न।
poisoner *n.* विषदाता।
poisoning *n.* विषाक्तता।
poisonous *a.* विषाक्त, विषमय।
poisonousness *n.* विषाक्तता, विषमयता।
polar *a.* ध्रुवीय। ध्रुवक्षेत्रीय।
pole ध्रुव।
—star ध्रुवतारा। आशाकेन्द्र।
polemic *a* शास्त्रार्थकुशल।
polemical *a.* शास्त्रार्थीय।
polemics *n.* शास्त्रार्थ।
polemize *v.* शास्त्रार्थ करना।
policy *n.* नीति। नीतिकौशल। राजनीति। [कूटनीति।
polite *a.* विनम्र। सुशील। परिष्कृत।
politeness *n.* विनम्रता। सुशीलता। परिष्कृतता
politic *a.* नीतिकुशल, व्यवहारकुशल। कूटनीतिक
political *a.* राजनीतिक।
—affairs राजनीतिक विषय।
—economy राजनीतिक अर्थशास्त्र।
—geography राजनीतिक भूगोल।
—unrest राजनीतिक अशान्ति।
politicaster *n.* क्षुद्रराजनीतिज्ञ।
politician *n.* राजनीतिज्ञ। नीतिज्ञ।
politicize *v.* राजनीतिज्ञ बनाना। राजनीतिक [रंग देना।
politics *n.* राजनीतिशात्र। कूटनीति।
polity *n.* राज्यतन्त्र। राज्य-शासन-विधि।
pollen *n.* पुष्प-रज, पराग।
pollenless परागरहित।
poller *n.* मतदाता।
pollinar *a.* परागयुक्त।
pollination *n* पराग-संक्रमण, परागदान।
polling *n.* मतदान।
—booth मतदान-मंडप।
—station मतदानकेन्द्र।
pollinic *a.* परागीय, परागकेसरीय।
polliniferous *a.* परागबहुल।
pollute *v.* दूषित करना, अपवित्र करना।
polluted *a.* दूषित, अपवित्र।
pollutedness *n.* दूषितत्व, अपवित्रता।
polluter *n.* दूषक, अपवित्रकर्त्ता।
pollution *n.* दूषण, अपवित्रता।
polyandrist *n.* बहुपतिका स्त्री।
polyandrous *a.* बहुपतिका।
polyandry *n.* बहुपतित्व।
polyarchy *n.* अनेकतन्त्र, बहुतन्त्र।
polydaemonism *n.* बहुदेववाद।
polygamic *a.* बहुपत्नीक।
polygamist *n.* बहुपत्नीवादी।
polygamous *a.* बहुपत्नीक।
polygamy *n.* बहुविवाह, बहुपत्नीत्व।
polygenesis *a.* बहुजनन।
polygenetic *a* बहुजननीय।

polygeny *n.* बहुजनन-विज्ञान ।
polyglot *a. n.* बहुभाषिक । बहुभाषाविद । बहुभाषारचित । अनेकभाषानुवादित ।
—dictionary बहुभाषाकोष ।
polyglottal, polyglottic *a.* बहुभाषीय ।
polyglottalism, polyglottism *n.* बहुभाषाज्ञान ।
polygraph *n.* बहु-ग्रंथकार ।
polygraphy *n.* बहुग्रन्थकारिता ।
polyhistor *n.* बहुविद, बहुज्ञ ।
polymath *n.* बहुविषयज्ञानी, बहुशास्त्रज्ञ ।
polymathy *n.* बहुविषयज्ञान, बहुशास्त्रज्ञान ।
polynomial *a.* बहुनामक ।
polyonymous *a.* बहुनामी ।
polyphone *n.* बहुध्वनिवर्ण ।
polyphonous *a.* बहुध्वनि ।
polysyllabic, (-al) *a.* बहुवर्ग, अनेकाक्षर ।
polysyllable *n.* अनेकाक्षरशब्द ।
polysyndeton *n.* संयोजकावृत्ति । संयोजक-अव्यय की पुनरावृत्ति ।
polysynthetic *a.* बहुश्लिष्ट (शब्द)
polytechnic *a.* बहुकलात्मक ।
—P—Institution बहुशिल्पशिक्षणालय ।
polytheism *n.* बहुदेववाद ।
polytheist *n.* बहुदेववादी ।
polytheistic *a.* बहुदेववादीय ।
pomologist *n.* फलकृषिशास्त्रीय ।
pomology *n.* फलकृषिशास्त्र ।
pomp *n.* तड़क-भड़क । धूम-धाम ।
pompadour *n.* केश-शृंगार ।
pomposity *n.* अलंकारिता । शब्दाडम्बर ।
pomposo *ad.* राजसी ठाठ से ।
pompous *a.* साडम्बर । भड़कीला । अलंकृत । समासपूर्ण ।
pompousness *n.* साडम्बरता । भड़कीलापन । आलंकारिता । समासपूर्णता ।
pomps *n.* मिथ्याडम्बर ।
ponce *n.* वेश्योपजीवी पुरुष ।
ponder *v.* चिन्तनरत होना ।
ponderability *n.* चिंतनीयता ।
ponderate *v.* चिंतन करना ।
donderation *n.* चिन्तन ।
ponderer *n.* चिन्तक ।
ponderous *a.* जटिल । नीरस ।
ponderousness, ponderosity *n.* शैली की जटिलता । नीरसता ।
popular *a.* लोकप्रिय । सर्वमान्य ।
—conception लोक-धारणा ।
popularity *n.* लोकप्रियता । सर्वमान्यता ।
popularization *n.* लोकप्रियकरण ।
popularize *v.* लोकप्रिय बनाना । (प्रचार-द्वारा) लोकमान्य बनाना ।
population *n.* जनसंख्या ।
populism *n.* अधिकारवाद ।
populist *n.* अधिकारवादी ।
populistic *a.* अधिकारवादीय ।
populous *a.* जनसंख्याबहुल ।
populousness *n.* जनसंख्याबाहुल्य ।
pore *v.* अध्ययनमग्न होना ।
porer *n.* अत्यध्ययनशील ।
pornographer *n.* अश्लील साहित्यकार ।
pornographic *a.* अश्लीलसाहित्यिक ।
pornography *n.* अश्लील साहित्य ।
portability *a.* संवहनीयता ।
portable *a.* संवहनीय ।
portage *n.* संवहन । *v.* संवहन करना ।
portatile, portative *a.* संवहनीय ।
portend *v.* पूर्वाभास देना । शकुन-अपशकुन बताना
porentous *a.* शकुन-अपशकुनात्मक, शकुन-अपशकुनकारी ।
portfolio *n.* पत्राधान । मन्त्रिपद ।
portion *n.* अंश । भाग ।
portliness *n.* स्थूलकायता । रोबीलापन ।
portly *a.* स्थूलकाय । रोबीला ।
portmanteau *n.* मिश्रशब्द । संयुक्त शब्द ।

portrait *n.* व्यक्तिचित्र । प्रतिकृति । चित्रात्मकवर्णन
portraitist *n.* व्यक्तिचित्रकार । प्रतिकृति-कर्त्ता । चितेरा । चित्रात्मक वर्णनकर्त्ता ।
portraiture *n.* व्यक्तिचित्रण । चित्रकारी । चित्रात्मक वर्णन ।
portray *v.* चित्रात्मक वर्णन करना ।
portrayal *n.* चित्रकारी । । चित्रात्मक वर्णन ।
portrayer *n.* चित्रकार । चित्रात्मक वर्णनकर्त्ता ।
pose *n.* मुद्रा । ठवन ।
position *n.* स्थिति । अवस्था । पद । प्रतिष्ठा ।
—people of—प्रतिष्ठित जन ।
positional *a.* स्थितीय । प्रतिष्ठित स्थान-प्राप्त ।
positive *n.* भावात्मक गुण । अतुलनात्मक विशेषता । *a.* असन्दिग्ध । प्रत्यक्ष । सुनिश्चित । दृढ़निश्चय । गुणवाची । निरूपाधि । अबाधित । सकारात्मक ।
—terms भाव-शब्द ।
—adjective भावात्मक विशेषण । सामान्य विशेषण ।
—science तात्विक ज्ञान ।
positiveness, positivity *n.* प्रत्यक्षता । सुनिश्चयता । असन्दिग्धता । भावात्मकता । सकारात्मकता ।
positivism *n.* प्रत्यक्षवाद (प्रत्यक्षज्ञान पर आधारित मत) ।
positivist *n.* प्रत्यक्षवादी ।
positivistic *a.* प्रत्यक्षवादीय ।
possessed *a.* अधिकृत । स्वायत्तीकृत ।
possession *n.* आधिपत्य । स्वायत्तीकरण ।
possessing internal inflection *n.* अन्तर्मुखी विभक्तिप्रधान ।
possessional *a.* आधिपत्य - विषयक ।
possessionalism *n.* वैयक्तिक सम्पत्याधिपत्यवाद
possessionate, possessionalist *n.* वैक्तिक सम्पत्याधिपत्यवादी ।
possessive *n.* षष्ठी । सम्बन्धकारक । सम्बन्ध वाचकशब्द । *a.* आधिपत्यात्मक । संबंधवाचक ।
—case सम्बन्धकारक ।
—pronoun सम्बन्धवाचक सर्वनाम ।
possessiveness *n.* अधिकारात्मकता । सम्बन्ध-बोधकता ।
possessor *n.* अधिपति ।
possessory *a.* आधिपत्य-सम्बन्धी ।
—title धारण-स्वत्व ।
possibilism *n.* सम्भावनावाद ।
possibilist *n.* सम्भावनावादी ।
possibility *n.* सम्भावना ।
possible *a.* सम्भव । सम्भाव्य ।
posterior *a.* पश्चातकालीन । उत्तरकालीन ।
posteriority *n.* पश्चातकालीनता। उत्तरकालीनता
posterity *n.* भावी सन्तिति । भावी पीढ़ी ।
postfix *v.* प्रत्यय लगाना ।
post-glacial *a.* हिमयुगोत्तर ।
post-graduate *a.* स्नातकोत्तर ।
posthumous *a.* मरणोत्तर । पितृनिधनोत्तर-जात । मरणान्तर-प्रकाशित ।
—book लेखक के मरणान्तर प्रकाशित ग्रंथ ।
posthumonsly *ad.* मरणान्तर । मृत्योपरान्त ।
postil *n.* पार्श्व-टिप्पणी । व्याख्या ।
postillate *v.* व्याख्या करना । धर्म-व्याख्यान देना ।
postillation *n.* व्याख्याकरण ।
postnuptial *a.* विवाहोपरान्त ।
postponable *a.* स्थगनीय ।
postponed *a.* स्थगित ।
postponement *n.* स्थगन ।
postponer *n.* स्थगनकर्त्ता ।
postposition *n.* परसर्ग । सम्बन्धवाचक प्रत्यय । सम्ब्रन्धद्योतक अव्यय ।
postscript *n.* अनुलेख । पुनश्चलेख ।
postulate *n.* स्वीकृत पक्ष । पूर्वधारणा । स्वतः-सिद्ध प्रमाण । *v.* परिकल्पना करना ।
postulation *n.* परिकल्पना । पूर्वधारणा ।
postulator *n.* परिकल्पक । पूर्वधारक ।
postulatory *a.* परिकल्पनीय । पूर्वधारणायुक्त ।
postural *a.* अंगविन्यास-विषयक । कायिक चेष्टा सम्बन्धी । नाटच-सम्बन्धी ।

posture *n.* संस्थान । कायिक चेष्टा । अंग-
—maker नट। [विन्यास । हाव-भाव नाट्य ।
—master नटविद्याज्ञ ।
posturer *n.* अंग-विन्यासक । हाव-भाव-प्रदर्शक ।
posturist *n.* अंग-विन्यास-विद । कायिक-चेष्टा-
pot पात्र । [वेत्ता । हाव-भावज्ञ अभिनय-वेत्ता ।
—boiler जीविकार्थ साहित्य । साहित्य-जीवी
—companion सहमद्यपायी ।
—house मधुशाला । मद्यशाला ।
—valiant मद्यवीर ।
potence, potency *n.* पुंसत्व । ओजस्विता ।
जननक्षमता । युक्तियुक्तता ।
potent *a.* पुंसक । ओजस्वी । जननक्षम ।
potential *a.* शक्य । सम्भवनीय ।
—difference सम्भवान्तर ।
—mood विधिलिङ् ।
potentiality *n.* शक्यता । सम्भाव्यता ।
potentiation *n.* शक्तिवर्द्धन ।
potentness *n.* वीर्यवत्ता । सक्षमता । ओजस्विता
power *n.* शक्ति । सत्ता । अधिकार । सत्ताधिकारी
—politics सत्तार्थक राजनीति ।
powered *a.* शक्तियुक्ति । शक्तिमान ।
powerful *a.* शक्तिशाली । सत्तावान । सत्ताधारी ।
powerfulness *n.* शक्तिमत्ता । सत्तावता । सत्ता-
धारिता ।
powerless *a.* शक्तिहीन । सत्ताविहीन ।
powerlessness *n.* शक्तिहीनता । सत्ताविहीनता
practicability, practicableness *n.* साध्यता
practicable *a.* साध्य । व्यवहार्य । [व्यवहार्यता ।
practical *n.* प्रयोग-परीक्षा । *a.* व्यावहारिक ।
आभ्यासिक । क्रियात्मक । प्रयोगात्मक । प्रायोगिक
—application व्यावहारिक प्रयोग ।
—imagination व्यावहारिक कल्पना ।
—politics व्यावहारिक राजनीति ।
practicality, practicalness *n.* व्यावहारिकता
क्रियात्मकता ।
practically *ad.* वस्तुतः, व्यवहाररूपतः ।

practice *n.* व्यवहार । अभ्यास । नित्य प्रयोग ।
practised *a.* अभ्यस्त । व्यवहारज्ञ ।
practiser *n.* क्रियात्मक रूपदाता । व्यावहारिक
रूपदाता । अभ्यास करनेवाला ।
practioner *n.* व्यवहारकुशल । व्यवसायी ।
pragmatism *n.* व्यवहारवाद ।
pragmatist *n.* व्यवहारवादी ।
pragmatistic *a.* व्यवहारवादीय ।
praisable *a.* श्लाघनीय, प्रशंसनीय ।
praise *n.* श्लाघा, प्रशंसा ।
praiseful *a.* श्लाघायुक्त, प्रशंसापूर्ण ।
praisefulness *n.* श्लाघायुक्तता, प्रशंसापूर्णता ।
praiseless *a.* श्लाघाहीन, प्रशंसाविहीन ।
praiser *n.* श्लाघक, प्रशंसक ।
praiseworthiness *n.* श्लाघनीयता, प्रशंसनीयता
praiseworthy *a.* श्लाघ्य, प्रशंस्य ।
prank *n.* केलि, चापल्य ।
prankish, prankful *a.* केलिमय, चपल ।
prankishness *n.* केलिपूर्णता, चपलता ।
prate *n.* वाचालता ।
prater *n.* वाचाल ।
prayer *n.* स्तुति, प्रार्थना ।
prayerful *a.* स्तुतिपूर्ण, प्रार्थनाशील ।
prayerfulness *n.* स्तुतिपूर्णता । प्रार्थनाशीलता ।
prayerless *a.* प्रार्थनाशून्य ।
prayerlessness *n.* प्रार्थनाशून्यता ।
preach *v.* प्रवचन करना, उपदेश देना ।
preachable *a.* प्रवचनीय, उपदेश्य ।
preacher *n.* प्रवचनकर्त्ता, उपदेशक ।
preachiness *n.* प्रवचनप्रियता, उपदेशप्रियता ।
preaching *n.* धर्मप्रवचन, धर्मोपदेश ।
preachment *n.* कोरा उपदेश देना ।
preadolescence *n.* तारुण्य ।
preadolescent *n.* तरुण । [प्राक्कथन ।
preamble *n.* आमुख, उपोद्घात, प्रस्तावना,
preambulatory *a.* आमुखीय, उपोद्घातीय,
प्रस्तावना-सम्बन्धी, प्राक्कथन-सम्बन्धी ।

prebend *n.* याजकवृत्ति ।
prebendal *a.* याजकवृत्तीय ।
prebendary *n.* याजकवृत्तिभोगी, पण्डा ।
prebendaryship *n.* याजकवृत्तिभोगिता, पण्डा-
precarious *a.* परमुखापेक्षी । अनिश्चित । [गीरी ।
precariousness *n.* परमुखापेक्षिता । अनिनिश्चितता ।
precative, precatory *a.* विनयसूचक, प्रार्थना-
precaution *n.* पूर्वोपाय । सावधानी । [वाची ।
precautionary *a.* सपूर्वोपायी, सावधानात्मक ।
precautious *a.* पूर्वोपायी । सावधान ।
precede *v.* पूर्वघटित होना, अग्रिम होना, पूर्ववर्ती होना । प्राथमिकता देना । [प्राथमिकता ।
precedence *n.* पूर्व घटना । पूर्ववर्तिता, अग्रिमता,
precedent *n.* पूर्वदृष्टान्त, पूर्वोदाहरण, पूर्वनिदर्शन, पूर्वघटना । *a.* पूर्ववर्ती ।
precedented *a.* पूर्वदृष्टान्तसमर्थित, पूर्वोदाहरणपुष्ट ।
precedential *a.* पूर्वदृष्टान्तवत्, पूर्वनिदर्शनसदृश
preceding *a.* पूर्ववर्ती ।
precent *v.* मुख्य गायन करना, गाने में नेतृत्व करना
precentor *n.* मुख्यगायक, गायकाग्रणी ।
precept *n.* नियम, विधि । उपदेश । नीतिवचन ।
preceptive *a.* नियम-सम्बन्धी, वैधिक । उप-
preceptor *n.* आचार्य, उपदेशक । [देशात्मक ।
preceptorial *a.* आचार्योचित, उपदेशकोचित ।
preceptorship *n.* आचार्य-पद, उपदेशक-पद ।
preceptress *n.* आचार्या, उपदेशिका ।
precession *n.* अग्रगमन, पूर्ववर्तित्व ।
precious *a.* बहुमूल्य । उत्कृष्ट । अतिपरिष्कृत ।
—metals बहुमूल्य धातुएँ ।
—my—मेरे प्रियतम ।
—stone रत्न, जवाहर ।
preciousness *n.* बहुमूल्यता । अतिपरिष्कृतता ।
precis *n.* संक्षेप, सारांश ।
—writing—संक्षेप लेखन-कला ।
precise *a.* यथातथ्य । निर्दिष्ट । नियमनिष्ठ ।
preciseness *n.* सुतथ्यता । निर्दिष्टता । नियम-
precisian *n.* नियमनिष्ठ । [निष्ठा ।
precisianism *n* नियमनिष्ठावाद ।
precision *n.* सुतथ्यता । यथातथ्यता । निर्दिष्टता । नियमनिष्ठा ।
—law of—यथातथ्यता का नियम ।
precisionist *n.* सुतथ्यतावादी, नियमनिष्ठावादी ।
precisive *a.* सुतथ्य, यथातथ्य । निर्देशात्मक ।
preclimax *n.* पूर्वकाष्ठा ।
preclude *v.* प्रतिषेध करना । प्रतिरोध करना ।
precluded *a.* प्रतिषिद्ध । प्रतिरुद्ध ।
preclusion *n.* प्रतिषेधन । प्रतिरोधन ।
preclusive *a.* प्रतिषेधक । प्रतिरोधक ।
precocious *a.* अकालप्रौढ़ । कालपूर्व । अकालपरिणत ।
precociousness *n.* अकालप्रौढ़ता, कालपूर्वता ।
precogitation *n.* पूर्वधारणा । [अकालपरिणति ।
precognition *n.* पूर्वज्ञान, पूर्वपरिचय ।
precognosce *v.* पूर्वज्ञान प्राप्त करना, पूर्वपरिचित होना ।
preconceit *n.* पूर्वानुमान । पूर्वनिर्णय ।
preconceive *v.* पूर्वानुमान करना । पूर्वनिर्णयकरना
preconceived *a.* पूर्वानुमानित । पूर्वनिर्णीत ।
preconception *n.* पूर्वानुमान । पूर्वनिर्णय ।
precursive, precursory *a.* पूर्ववर्ती । अग्रगामी
precursor *n.* अग्रदूत ।
predacious *a.* मृगयाजीवी । हिंस्रक । हिंस्रकीय ।
predacity *n.* हिंस्रता, हिंस्रकता ।
predative *a.* मृगयाजीविका-सम्बन्धी ।
predatory *a.* हिंस्र (जन्तु) । मृगयाजीवी ।
predecessor *n.* पूर्ववर्ती, पूर्वाधिकारी । पूर्वज ।
pre-dental *a.* दन्त्यग्रीय ।
predestinarian *n.* प्रारब्धवादी, नियतवादी । *a.* प्रारब्धवादीय । नियतवादीय ।
predestinarianism *n.* नियतिवाद ।
predestinate *a.* भाग्यांकित, प्रारब्धांकित ।
predestination *n.* प्रारब्ध, नियति । [पूर्वनियत ।

predestined *a.* पूर्वविधानित, पूर्वनियत ।
predestiny *n.* पूर्वविधान । (अमिट) नियति ।
predetermination *n.* पूर्वनिर्धारण । पूर्वविधा- [नता ।
predicability *n.* विधेयता, वाच्यता ।
predicable *a.* विधेय, वाच्य ।
predicate *n.* विधेय । *v.* विधान करना । निरू-
पण करना, प्रतिपादन करना ।
predication *n.* विधान । निरूपण, प्रतिपादन ।
predicative *a.* विधेयकारी । निरूपक, प्रतिपादक ।
—view विधेय मत ।
predict *v.* भविष्यवाणी करना, पूर्वसूचित करना ।
predictality *n.* भविष्यवचनीयता, पूर्वसूच-
नीयता ।
predicatable *a.* भविष्यवचनीय, पूर्वसूचनीय ।
prediction *n.* भविष्यवाणी, पूर्वसूचना ।
predictive *a.* भविष्यवचनात्मक, पूर्वसूचक ।
predictor *n.* भविष्यवक्ता, पूर्वसूचक ।
predilection *n.* पूर्वानुराग ।
predispose *v.* (भावना आदि की ओर) पूर्वप्रवृत्त
करना या होना, उन्मुख करना या होना ।
predisposed *a.* पूर्वप्रवृत्त । उन्मुख ।
predisposition *n.* पूर्वप्रवृत्ति, उन्मुखता ।
predominance *n.* प्रभविष्णुता । प्राबल्य, प्राधान्य
predominant *a.* प्रभविष्णु । प्रबल, प्रधान ।
predominantly, predominatingly *ad.*
प्रभविष्णुतया । प्रबलतया, प्रधानतया ।
predominate *v.* प्रभविष्णु होना । आक्रान्त करना
प्रबल होना, प्रधान होना । [प्रबलता, प्रधानता ।
predomination *n.* प्रभविष्णुता । आक्रान्ति ।
pre-eminence *n.* वरेण्यता, अग्रगण्यता ।
pre-eminent *a.* वरेण्य, अग्रगण्य ।
pre-eminently *ad.* वरेण्यतः, अग्रगण्यरूपतः ।
pre-existence *n.* पूर्व जीवन । पूर्व-अस्तित्व ।
preface *a.* उपोद्घात, आमुख, प्राक्कथन, प्रस्तावना
prefacer *n.* उपोद्घातलेखक, आमुखलेखक,
प्राक्कथनकार, प्रस्तावनालेखक ।
prefatorial, prefatory *a.* उपोद्घातीय, आमु-
खीय, प्राक्कथन-सम्बन्धी, प्रस्तावनात्मक ।
prefect *n.* (विद्यालयों में) वर्गाध्यक्ष ।
prefectoral, prefectorial *a.* वर्गाध्यक्षीय ।
prefectural *n.* वर्गाध्यक्षपदीय ।
prefecture *n.* वर्गाध्यक्ष-पद । [समझना ।
prefer *v.* प्रवर समझना, वरिष्ट मानना, श्रेयस्कर
preferability *n.* वरिष्टता, श्रेयस्करता, वरेण्यता
preferable *a.* वरीय, श्रेयस्कर, वरेण्य ।
preferableness *n.* वरिष्टता, श्रेयस्करता,
preference *n.* वरीयता, प्रश्रयता । [वरेण्यता ।
preferential *a.* अनुग्रहात्मक ।
—treatment अनुग्रहात्मक व्यवहार ।
preferrer *n.* प्रवर समझनेवाला, श्रेयस्कर समझने
prefigurate *v.* पूर्वदिग्दर्शन करना । [वाला ।
a. पूर्वदिग्दर्शित ।
prefiguration *n.* पूर्वदिग्दर्शन ।
prefigurative *a.* पूर्वदिग्दर्शनात्मक ।
prefigure *v.* पूर्वदिग्दर्शन कराना ।
prefix *n.* उपसर्ग । उपपद, आस्पद ।
v. पूर्वयोजित करना । उपसर्ग लगाना ।
—agglutinating पुरःप्रत्ययप्रधान ।
prefixion, prefixture *n.* पूर्वयोजन ।
preform *v.* पूर्वरचना करना, पहले से गढ़ना ।
preformation *n.* पूर्वरचना, पूर्वरूप ।
preformative *n.* उपसर्गरूप । *a.* पूर्वरचनात्मक
preformed *v.* पूर्वरचित । पहले से गढ़ा हुआ ।
pregenital *a.* जननपूर्व ।
pregnant *a.* सारगर्भित, गूढ़ार्थक, कल्पनायुक्त ।
—construction अर्थादेशपूर्ण रचना ।
prehistoric *a.* प्रागैतिहासिक ।
—age प्रागैतिहासिक युग ।
prehistory *n.* प्रागैतिहासिक युग ।
prejudicate *v.* विधारणा बना लेना ।
prejudicative *a.* विधारणाशील ।
prejudice *n.* विधारणा, पूर्वाग्रह ।
prejudiced *a.* विधारित । पूर्वाग्रहमय ।
pre-knowledge *n.* पूर्वज्ञान ।

prelacy *n.* मठाधीश पद ।
prelate *n.* मठाधीश ।
prelatess *n.* मठाधीशा ।
prelatical *a.* मठाधीशीय ।
prelatism *n.* मठाधीशतंत्रवाद ।
prelatist *n.* मठाधीशतंत्रवादी ।
prelature *n.* मठाधीशगण ।
preliminary *a.* प्राथमिक, प्रारम्भिक ।
prelude *n.* मंगलाचरण । उपक्रम । पूर्वालाप ।
preludial *a.* मंगलाचरण-सम्बन्धी । उपक्रमीय । पूर्वालापात्मक ।
prelusion *n.* पूर्वलक्षण । पूर्वशकुन ।
prelusive *a.* पूर्वलक्षणात्मक । पूर्वशकुनात्मक ।
premature *a.* अपक्व, अकालप्रौढ़ । अकालिक ।
prematurely *ad.* अकालतः ।
prematureness, prematurity *n.* अपक्वता, अकालप्रौढ़ता । अकालिकता ।
premediate *v.* पूर्वविमर्श करना ।
premediated *a.* पूर्वविमर्शित ।
premediation *n.* पूर्वविमर्श ।
premier *n.* मुखिया । प्रधानमन्त्री । *a.* प्रधान, प्रमुख ।
premise, premiss *n.* पक्ष । पूर्वकथित तथ्य । मान्यता ।
premonish *v.* पूर्व सचेत करना ।
premonition *n,* पूर्वसूचना ।
premonitor *n.* पूर्वसूचक ।
preoption *n.* पूर्वविकल्प । पूर्वविकल्पाधिकार ।
prepaid *a.* पूर्वदत्त ।
preparation *n.* उपक्रम । व्यवस्था । तैयारी ।
preparative preparatory *a.* उपक्रमीय । तैयारी-संबंधी । प्रारम्भिक ।
preponderance *n.* प्राचुर्य । प्राबल्य ।
preponderant *a.* प्रचुर । प्रबल ।
preposition *n.* पूर्वसंज्ञ, पूर्वविभक्ति-चिह्न ।
prepositional *n.* पूर्वसंज्ञीय, पूर्वविभक्तिचिह्नीय
prepossessed *a.* आकृष्टचित ।
prepossessing *a.* चित्ताकर्षक ।
prepossessingness *n.* चिताकर्षकता ।
prepossession *n.* चित्ताकर्षण ।
preposterous *a.* असमीचीन । अनर्गल ।
preposterousness *n.* असमीचीनता । अनर्गलता
prerogative *n.* विशेषाधिकार । विशेषाधिकार-युक्त ।
—court विशेषाधिकार न्यायालय ।
presage *n.* शकुन, पूर्वाभास ।
presageful *a.* शकुनयुक्त, पूर्वाभासमय ।
prescience *n.* पूर्वज्ञान । पूर्वदृष्टि ।
prescient *a.* पूर्वज्ञानी । पूर्वद्रष्टा ।
prescribe *v.* निर्धारित करना ।
prescribed *a.* निर्धारित ।
—limit निर्धारित सीमा ।
prescriber *n.* निर्धारक ।
prescription *n.* निर्धारण ।
prescriptive *a.* निर्धारणात्मक ।
presence *n.* उपस्थिति, विद्यमानता । प्रत्युत्पन्नता
—of mind तुरतबुद्धि, प्रत्युत्पन्नमति ।
present *n.* उपहार । शस्त्राभिवादन ।
a. उपस्थित, विद्यमान । वर्तमानकालिक ।
—perfect पूर्णवर्तमान ।
—tense वर्तमान काल ।
presentability *n.* प्रदर्शनीयता । उपहार्यत्व ।
presentable *a.* प्रदर्शनीय । उपहार्य ।
presentation *n.* उपहार । प्रस्तुतीकरण । प्रदर्शन । प्रतिपादन । अभिनय ।
presentational *a.* उपहार-सम्बन्धी । प्रतिपादनीय प्रदर्शन-सम्बन्धी ।
presentationism *n.* प्रत्यक्षवाद, दृश्यवाद ।
presentationist *n.* प्रत्यक्षवादी, दृश्यवादी ।
presentative *a.* प्रस्तुत्यात्मक । प्रत्यक्षात्मक ।
presentee *n.* उपहारग्रहीता ।
presenter *n.* प्रत्यक्षकर्त्ता । उपस्थितकर्त्ता ।
presentive *a.* भावावबोधक (शब्द) । प्रत्यक्षकर ।
presentiveness *n.* भावावबोधकता । प्रत्यक्षात्मकता
preservable *a.* परिरक्षणीय ।
preservation *n.* परिरक्षण ।
preservative, preservatory *a.* परिरक्षणात्मक

preserve *v.* परिरक्षण करना ।
preserved *n.* परिरक्षित ।
preserver *n.* परिरक्षक ।
preside *v.* अध्यक्षता करना, सभापतित्व करना ।
presidency *n.* अध्यक्षता, सभापतित्व । अध्यक्ष-पद, सभापति-पद ।
president *n.* अध्यक्ष, सभापति ।
presidentess *n.* अध्यक्षा, सभानेत्री ।
presidential *a.* अध्यक्षीय, सभापतीय ।
presidentship *n.* अध्यक्षता, सभापतित्व ।
press *n.* मुद्रणालय, समाचार-पत्र ।
—act मुद्रण-नियम ।
—association पत्रकार-मण्डल ।
—conference पत्रकार-सम्मेलन ।
—freedom of—मुद्रण-स्वातन्त्र्य ।
—gallery पत्रकारवीथिका ।
—man पत्रप्रतिनिधि ।
—mark मुद्रण-चिह्न ।
—note प्रेस-विज्ञप्ति ।
pressure *n.* दबाव । अत्यनुरोध ।
prestige *n.* प्रतिष्ठा ।
presumable *a.* अनुमेय ।
presume *v.* अनुमान करना, समझ बैठना ।
presumed *a.* अनुमानित ।
presumer *n,* अनुमाता ।
presumption *n.* अनुमान । सम्भावना । अनुमानित वस्तु ।
presumptive *a.* आनुमानिक, अनुमानसिद्ध ।
—heir—सम्भाव्य उत्तराधिकारी ।
presumptuous *a.* प्रगल्भ, दुःसाहसी ।
presumptuousness *n.* प्रगल्भता, दुःसाहस ।
presuppose *v.*पूर्वानुमान करना, अग्रकल्पनाकरना
presupposition *n.* पूर्वानुमान, अग्रकल्पना ।
pretence *n.* छद्म, छल । बहाना । मिथ्याडम्बर ।
pretender *n.* छाद्मिक । मिथ्याडम्बरी ।
pretension *n.* छद्मता, बहाना । मिथ्याडम्बर ।
pretentious *a.* छद्मयुक्त । मिथ्याडम्बरपूर्ण ।
pretentiousness *n.* छद्मयुक्तता । मिथ्याडम्बर-पूर्णता ।
preterhuman *a.* अतिमानवीय ।
preterimperfect *n.* अपूर्णकाल ।
preterist *n.* भूतकालविश्वासी ।
preterite *n.* भूतकाल । *a.* भूत ।
—present पूर्णवर्तमानकाल ।
—tense पूर्णभूतकाल ।
preteriteness *n.* भूतावस्था, अतीतावस्था ।
preterition *n.* अतीतवादिता । भूतकालिकता ।
preter-natural *a.* अतिप्राकृतिक ।
preter-sensual *a.* अतीन्द्रिय ।
pretext *n.* छल, छद्म । बहाना ।
pretone *n.* पूर्वाघाताक्षर ।
prettiness *n.* कमनीयता ।
pretty *a.* कमनीय ।
prevailing *a.* प्रचलित ।
prevalence *n.* प्रचलन ।
prevalent *a.* प्रचलित ।
prevaricate *v.* वाक्छल करना, वक्रोक्ति कहना ।
prevarication *n,* वाक्छल, वक्रोक्ति ।
prevaricator *n.* वाक्छली, वक्रोक्तक ।
prevent *v.* निरोध करना ।
preventable, preventible *a.* निरोध्य ।
preventer *n.* निरोधक ।
prevention *n.* निरोध ।
preventionist *n.* निरोधवादी ।
preventive, preventative *a.* निरोधीय ।
preview *n.* पूर्वदर्शन ।
previous *a.* पूर्व, पूर्ववर्ती ।
previously *ad.* पूर्वतः ।
previousness *n.* पूर्ववर्तिता ।
prevision *n.* दूरदृष्टि । भविष्यदृष्टि ।
previsional *a.* दूरदृष्टिसम्बन्धी । भविष्यदृष्टि-विषयक ।
price *n.* मूल्य ।
—above, beyond—अनमोल ।
—current—प्रचलित मूल्य ।

—high—d बहुमूल्य ।
—low—d अल्पमूल्य ।
priceless *a.* अमूल्य ।
pricelessness *n.* अमूल्यता ।
pride *n.* अभिमान, अहम् ।
—false—मिथ्याभिमान ।
—of place पदाभिमान ।
prideful *a.* अहम्मन्य, अभिमानपूर्ण ।
pridefulness *n.* अहम्मन्यता, अभिमानपूर्णता ।
prideless *a.* अहम्मन्यतारहित, अभिमानरहित ।
priest *n.* पुरोहित ।
priestess *n.* पुरोहितानी ।
priesthood *n.* पौरोहित्य, पुरोहिताई ।
priestly *a.* पुरोहितीय, पुरोहितोचित ।
priggery, priggishness, priggism *n.* रूपगर्व
priggish *a.* रूपगर्वित ।
primacy *n.* प्राधान्य ।
primal *a.* आद्य, आदिम । मौलिक ।
primality *n.* आदि, मूल ।
primarily *ad.* आद्यतः, मूलतः ।
primariness *n.* आद्यता, मूलता ।
primary *a.* आदिम, आद्य । मौलिक । प्राथमिक ।
—affixes मूल प्रत्यय ।
—attention प्राथमिक ध्यान ।
—cause मूल कारण ।
—colours मौलिक रंग (लाल-नीला-पीला)
—education प्राथमिक शिक्षा ।
—laws मूल नियम ।
—object मुख्य उद्देश्य ।
—planets मूलग्रह ।
—qualities मूल गुण ।
—quality मूल गुण ।
—root मूल धातु ।
—school प्राथमिक विद्यालय ।
prime *n.* विकासावस्था । *a.* मुख्य, प्रधान । सर्वोत्कृष्ट । आद्य, मौलिक । रूढ़, अभाज्य ।
—meridian शून्यांश देशान्तररेखा ।
—minister प्रधान मन्त्री ।
—number रूढ़ संख्या ।
primeness *n.* मुख्यता, प्रधानता । आद्यता । सर्वोत्कृष्टता ।
primeval, (-aeval) *a.* आदिकालिक ।
primigenial *a.* प्रथमजात, पहलौठी का ।
primitive *a.* आद्य, आदिकालीन, पुरातन । मौलिक । अव्युत्पन्न ।
—man आदिम निवासी ।
—race आदिम जाति ।
primitiveness *n.* आद्यता, पुरातनता । मौलिकता ।
primitivism *n.* पुरातनतावाद ।
primogenitor *n.* आदि पुरुष ।
primogeniture *n.* अग्रजत्व । अग्रजाधिकार ।
primus *a.* प्रथम ।
principal *n.* प्रधानाचार्य । मूलधन ।
a. मुख्य, प्रमुख । मूल ।
—clause मुख्य उपवाक्य, मुख्य उपधारा ।
principality *n.* प्रदेश ।
principally *ad.* मुख्यतः, प्रधानतः । मुख्यतया, विशेषतया ।
principalness *n.* प्रधानता, मुख्यता ।
principle *n.* तत्व, नियम, सिद्धान्त ।
—first— मूल सिद्धान्त ।
—in—सिद्धान्त रूप में ।
—on—सिद्धान्ततः ।
principled *a.* सिद्धान्तयुक्त ।
print *n.* चिह्न । मुद्रण । मुद्रणाक्षर । बेलबूटे ।
v. मुद्रित करना ।
—foot—s पदचिह्न ।
printable *a.* मुद्रणीय ।
printer *n.* मुद्रक ।
printing *n.* मुद्रण-कला ।
—press मुद्रण-यन्त्र, मुद्रणालय ।
prior *a.* पूर्व, पूर्वतर, प्रथम । *ad.* पूर्वतः, प्रथमतः ।
priority *n.* पूर्वता, प्राथमिकता ।
—first, top—सर्वप्रथमता ।

prison *n.* कारागार।
privacy *n.* एकान्त स्थान । गोपनीयता।
private *a.* शासनेतर, गैरसरकारी । गुप्त । निजी
[एकान्त ।
—school गैरसरकारी स्कूल।
privateness *n.* गुप्तता । निजीपन । एकान्तता ।
privilege *n.* विशेषाधिकार । एकाधिकार ।
privileged *a.* विशेषाधिकृत । एकाधिकृत ।
privy *a.* अन्तरंग । निजी ।
—P—Council अन्तःपरिषद् ।
—councillor, councellor अन्तःपारिषद
—purse निजीकोष ।
prize *n* पारितोषिक, पुरस्कार ।
pro and con *n.* विधि-निषेध, स्वपक्ष-विपक्ष ।
probabiliorism *n.* सम्भाव्यवाद ।
probabiliorist *n.* सम्भाव्यवादी ।
probabilism *n.* सम्भाव्यवाद ।
probabilist *n.* सम्भाव्यवादी ।
probability *n* सम्भाव्यता, सम्भावना ।
probable *a.* सम्भाव्य ।
probably *ad.* सम्भवतः ।
probate *n.* सप्रमाण ।
probation *n.* परीक्षण ।
—on—परीक्ष्यमाण ।
probational *a.* परीक्षणाधीन ।
probationary *a.* परीक्षणाधीन ।
– period परीक्षणावधि ।
probationer *n.* परीक्षणाधीन ।
probationership *n.* परीक्षणाधीनता ।
probative *a.* सम्प्रमाणक, साक्ष्यरूप ।
problem *n.* समस्या ।
—child समस्यात्मक शिशु ।
—novel समस्या-उपन्यास ।
—play समस्या-नाटक ।
problematic, (-al) *a.* अनिश्चित, समस्यात्मक ।
problemist, (-atist) *n.* समस्यापूरक । समस्या-समाधानी ।
[संबंधी ।
procedural *a.* प्रक्रियात्मक । कार्य-प्रणाली-

rocedure *n.* प्रक्रिया । कार्यप्रणाली ।
proceeding *n.* अग्रसरण । *a.* उद्भूत ।
proceedings *n.* कार्य-विवरण ।
proceeds *n.* आय । उपज, परिणाम ।
proceleusmatic *n.* चतुष्पदी (छन्द) ।
process *n.* प्रक्रिया, प्रक्रम । क्रिया-विधि ।
—attitude प्रक्रिया-प्रवृत्ति ।
—mental मानसिक प्रक्रिया ।
processed *a.* प्रक्रियागत ।
procession *n.* शोभायात्रा, जुलूस ।
processional *a.* शोभायात्रा-विषयक, जुलूस-संबंधी ।
processionist *n.* शोभायात्री, जुलूस में चलनेवाला
prochronism *n.* कालक्रम-त्रुटि । तिथ्यंकन-दोष ।
procidence *n.* स्थानच्युति ।
proclaim *v.* उद्घोषणा करना ।
proclaimed *a.* उद्घोषित ।
proclaimer *n.* उद्घोषक ।
proclamation *n.* उद्घोषणा ।
proclamatory *a.* उद्घोषणात्मक ।
proclive *a.* प्रवृत्त । झुका हुआ ।
proclivity *n.* प्रवृत्ति । झुकाव ।
procrastinate *v.* कालक्षेप करना । विलम्ब करना
procrastination *n,* कालक्षेप । विलम्ब ।
procrastinative *a.* कालक्षेपयुक्त । विलम्बी ।
procrastinator *n.* कालक्षेपक, विलम्बप्रिय ।
procreant *a.* प्रजनक ।
procreation *n.* प्रजनन ।
procreative *a.* प्रजननशील ।
procreativeness *n.* प्रजननशीलता ।
procreator *n.* प्रजनक ।
proctor *n.* अनुशासनाधिकारी ।
proctorial *a.* अनुशासनाधिकारीय ।
proctorship *n.* अनुशासनाधिकारी-पद ।
procurable *a.* उपलभ्य ।
procuracy *n.* अभिकर्तृत्व । अभिकर्त्तापद ।
procural, procurance *n.* उपलब्धि ।

procuration *n.* उपलब्धि । अभिकर्त्ताधिकार ।
procurator *n.* अभिकर्त्ता ।
procuratorial *a.* अभिकर्त्ताविषयक ।
procutatrix *n.* अभिकर्त्री ।
procure *v.* उपलब्ध करना ।
procurement *n.* उपलब्धि ।
prodelision *n.* स्वरलोप ।
prodigal *a.* अपव्ययी ।
prodigalism, prodigality *n.* अपव्ययिता, [अपव्यय ।
prodigious *a.* अद्भुत प्रतिभासम्पन्न, आश्चर्यजनक ।
prodigiousness *n.* अद्भुत प्रतिभासम्पन्नता, आश्चर्यजनकता ।
prodigy *n.* अद्भुत प्रतिभासम्पन्न, आश्चर्यजनक
prodrome *n.* प्रारम्भिक लक्षण ।
prodromic *a.* प्रारम्भिक । प्रारम्भिक लक्षणयुक्त ।
prodromus *n.* प्रारम्भिक रचना ।
produced *a.* उत्पादित ।
producer *n.* उत्पादक । (चलचित्र-) निर्माता ।
producibility *n.* उत्पाद्यता, उत्पादकशक्ति ।
producible *a.* उत्पाद्य, उत्पादनीय ।
product *n.* उत्पादन ।
production *n.* उत्पादन ।
productional *a.* उत्पादनीय ।
productive *a.* उत्पादक, उत्पादनशील ।
productiveness, productivity *n.* उत्पादिता [उत्पादनशीलता ।
profession *n.* व्यवसाय ।
professional *a.* व्यावसायिक, व्यवसायी ।
—journal व्यावसायिक पत्र-पत्रिका ।
—training व्यावसायिक शिक्षण ।
professionalism *n.* व्यावसायिकता ।
professor *n.* प्राध्यापक ।
professorate *n.* प्राध्यापकपद, प्राध्यापकत्व ।
professoress *n.* प्राध्यापिका ।
professorial *a.* प्राध्यापकीय, प्राध्यापकोचित ।
professoriate *n.* प्राध्यापकवर्ग ।
professorship *n.* प्राध्यापकी, प्राध्यापक-पद ।
proficiency *n.* प्रवीणता ।
proficient *a.* प्रवीण ।
profile *n.* पार्श्वचित्र । *v.* पार्श्वचित्र खीचना ।
profilist *n.* पार्श्वचित्रकार ।
profitable *a.* लाभप्रद, लाभदायक ।
profitableness *n.* लाभप्रदता, लाभदायकता ।
profiteer *v.* अनुचित लाभ उठाना ।
profiteering *n.* अपलाभ ।
profitless *a.* निर्लाभ ।
profitlessness *n.* निर्लाभता ।
profligacy *n.* भोगासक्ति । उड़ाऊपन ।
profligate *a.*, *n.* भोगासक्त । उड़ाऊ ।
profound *n.* गहनता, गाम्भीर्य । *a.* गहन । गम्भीर । प्रकाण्ड ।
—scholar प्रकाण्ड विद्वान् ।
profoundness, profoundity *n.* गहनता, [गाम्भीर्य ।
profuse *a.* अतिव्ययी । अतिशय ।
profuseness, profusion *n.* अतिव्ययता । अतिशयता ।
profusive *a.* अतिव्ययी ।
progenitive *a.* प्रजनन-सम्बन्धी ।
progenitor *n.* प्रजनक । पूर्वज ।
progenitorial *a.* पूर्वजीय ।
progenitress *n.* प्रजननी ।
progeniture *n.* प्रजनन ।
progeny *n.* अपत्य, सन्तति ।
prognostic *n.* पूर्वचिह्न । *a.* पूर्वचिह्नात्मक ।
programmatic *a.* कार्यक्रमीय ।
programme *n.* कार्यक्रम ।
pragrammed *a.* कार्यक्रमबद्ध ।
progress *n.* प्रगति । विकासावस्था ।
—report प्रगति-बिवरण ।
progression *n.* प्रगति, विकास । स्वरक्रम ।
progressional *a.* प्रगत्यात्मक, विकासात्मक । स्वरक्रमीय ।
progressionism *n* प्रगतिवाद, विकासवाद ।
progressionist, progressist *n.* प्रगतिवादी । विकासवादी ।

progressive *a.* प्रगतिशील, विकासोन्मुख ।
progressiveness *n.* प्रगतिशीलता, विकासोन्मुखता
prohibited *a.* प्रतिषिद्ध, निषिद्ध ।
prohibiter *n.* प्रतिषेधी, निषेधक ।
prohibition *n.* प्रतिषेध, निषेध ।
prohibitionary *a.* प्रतिषेधात्मक, निषेधात्मक ।
prohibitionism *n.* मद्य-निषेधवाद ।
prohibitionist *n.* मद्य-निषेधवादी ।
prohibitive *a.* प्रतिषेधात्मक, निषेधक ।
prohibitiveness *n.* प्रतिषेधात्मकता, निषेधकता ।
prohibitor *n.* प्रतिषेधी, निषेधक ।
prohibitory *a.* प्रतिषेधात्मक, निषेधात्मक ।
project *n.* प्रक्षेप । प्रायोजना । *v.* डालना, फेंकना
projected *a.* प्रक्षिप्त । प्रायोजित ।
projectile *a.* प्रक्षेपी । प्रक्षेप्य ।
projection *n.* प्रक्षेपण । प्रायोजना । रेखाचित्र । कपोल-कल्पना ।
projectional, projective *a.* प्रक्षेपणीय । प्रायोजना-संबंधी । रेखाचित्रीय । कपोलकल्पनात्मक ।
projector *n.* प्रक्षेपक । प्रायोजनाकार ।
projecture *n.* प्रक्षेप (उभार) । प्रक्षिप्त भाग ।
prolabium *n.* अरुण-ओष्ठ । होठों का लाल भाग ।
prolate, prolated *a.* दीर्घोच्चारित ।
prolation *n.* दीर्घोच्चारण ।
prolegomenary, prolegomenous *a.* उपोद्घातीय, प्राक्कथनीय, प्रस्तावनीय ।
prolegomenon *n.* उपोद्घात, प्राक्कथन, प्रस्तावना
prolepsis *n.* पूर्वग्रहण । पूर्वकल्पना ।
proleptic, (-al) *a.* पूर्वग्रहणात्मक । पूर्वकल्पनात्मक
proletarian *a.* श्रमजीवी, सर्वहारा ।
proletarianism *n.* सर्वहारावाद ।
proletariate *n.* श्रमजीवीवर्ग, सर्वहारावर्ग ।
proletary *a.* श्रमजीवीवर्गीय, सर्वहारावर्गीय ।
prolific *a.* बहुफलदायक ।
prolificacy, prolificity, prolificness *n.* बहुफलदायकता ।
prolification *n.* क्रमिक विकास ।
prolix *a.* अतिदीर्घ ।
—speech अतिदीर्घ भाषण ।
prolixity, prolixness *n.* अतिदीर्घता ।
prolocution *n.* परिचयात्मक । प्रवक्तृता ।
prolocutor *n.* प्रवक्ता ।
prolocutorship *n.* प्रवक्तृत्व ।
prologue *n.* प्रस्तावना, नान्दीपाठ, मंगलाचरण ।
prolong *v.* बढ़ाना । (उच्चारण को) दीर्घ करना ।
prolongable *a.* बढ़ाने योग्य । (उच्चारण) दीर्घ करने योग्य ।
prolongation *n.* दीर्घीकरण । बढ़ाव ।
prolonged *a.* दीर्घकालीन ।
prolonger *n.* दीर्घीकर्त्ता । कालवृद्धिकर्त्ता ।
prolusion *n.* भूमिका ।
prolusory *a.* भूमिका-सम्बन्धी ।
promenade *n.* विहरण, भ्रमण । *v.* विहरण करना भ्रमण करना ।
—concert—विहरणगोष्ठी ।
promenader *n.* विहरणशील, भ्रमणशील ।
prominence, (-cy) *n.* प्रमुखता । विशिष्टता ।
prominent *a.* प्रमुख । विशिष्ट ।
promiscuous *a.* असामंजस्यपूर्ण । असंयमित ।
—sexual relation असंयमित संभोग ।
promiscuousness, promiscuity *n.* असामंजस्यपूर्णता । असंयमितता ।
promise *n.* प्रतिश्रुति, प्रतिज्ञा । उदीयमानता ।
promised *a.* प्रतिश्रुत, प्रतिज्ञात ।
promisee *n.* प्रतिश्रुती, प्रतिज्ञाती ।
promiser, (-or) *n.* प्रतिश्रुत, प्रतिज्ञाता ।
promising *a.* उदीयमान ।
promissive *a.* प्रतिश्रुतियुक्त, प्रतिज्ञामय ।
promissory *a* प्रतिश्रुत्यात्मक, प्रतिज्ञावह ।
promotee *n.* पदोन्नत ।
promoter *n.* पदोन्नायक । प्रवर्तक ।
promotion *n.* पदोन्नति । प्रवर्तन ।
promotional *a.* पदोन्नति-विषयक । प्रवर्तन-संबंधी
promotive *n.* पदोन्नायक । प्रवर्तक ।
prompt *n.* (अभिनेता को) अनुबोध । *a.* सत्वर ।

—side of stage अनुबोध-पार्श्व ।
prompter *n.* अनुप्राणक, अनुबोधक ।
prompting *n.* अनुप्राणन, अनुबोधन ।
promptitude promptness *n.* सत्वरता ।
promulgate *v.* प्रचालित करना ।
promulgation *n.* प्रचालन ।
promulgator *n.* प्रचालक ।
pronominal *a.* सर्वनामीय, सर्वनाममूलक ।
—adverbs सर्वनाममूलक क्रिया-विशेषण ।
pronoun *n.* सर्वनाम ।
—correlative—नित्यसम्बन्धी सर्वनाम ।
—demonstrative—निश्चयवाचक सर्वनाम ।
—honorific—आदरवाचक सर्वनाम ।
—incorporating—सर्वनाम-संयोगी ।
—indefinite—अनिश्चयवाचक सर्वनाम ।
—introgative—प्रश्नवाचक सर्वनाम ।
—personal—पुरुषवाचक सर्वनाम ।
—reflexive—निजवाचक सर्वनाम ।
—relative—सम्बन्धवाचक सर्वनाम ।
pronounce *v.* उच्चारण करना ।
pronounceable *a.* उच्चार्य, उच्चारणीय ।
pronounced *a.* उच्चारित ।
pronouncement *n.* उच्चारण ।
pronouncer *n.* उच्चारक ।
pronouncing *n.* उच्चारण ।
—dictionary उच्चारण-कोश ।
pronuncial *a.* उच्चारणीय, उच्चारण-संबंधी ।
pronunciation *n.* उच्चारण, उच्चारण-विधि ।
pronunciative *a.* उच्चार्य, उच्चारणीय ।
proof *n.* प्रमाण ।
proofless *a.* प्रमाणरहित ।
propaedeutic,(-al)*a.* आरम्भिक अध्ययन-संबंधी
propaedeutics *n.* प्रारम्भिक अध्ययन ।
propaganda *n.* प्रचार, मत-प्रचार ।
propagandism *n.* प्रचारवाद, मत-प्रचारवाद ।
propagandist *n.* प्रचारक, मत-प्रचारक ।
propagandistic *a.* प्रचारात्मक ।
propagated *a.* प्रचारित ।
propagation *n.* प्रचारण ।
propagative *a.* प्रचारात्मक ।
propagator *n.* प्रचारक ।
propense *a.* प्रवृत्त, उन्मुख ।
propension *n.* प्रवर्तन, उन्मुखन ।
propensity *n.* (नैसर्गिक) प्रवृत्ति ।
proper *a.* यथोचित, सम्यक् ।
—noun, name व्यक्तिवाचक संज्ञा ।
property *n.* सम्पत्ति । गुण ।
prophecy *n.* भविष्यवाणी ।
prophesier *n.* भविष्यवाणीकर्ता ।
prophesy *v.* भविष्यवाणी करना ।
prophet *n.* देवदूत । भविष्यवक्ता ।
prophetess *n.* देवदूतिका भविष्यवादिनी ।
prophethood *n.* देवदूतत्व । भविष्यवादित्व ।
prophetic *a.* देवदूत-संबंधी । भविष्यवाणीयुक्त ।
prophetism *n.* भविष्यकथन ।
propitiable *a.* तोष्य ।
propitiate *v.* तुष्ट करना ।
propitiation *n.* तुष्टि, तुष्टीकरण ।
propitiator *n.* तोषक ।
propitiatory *a.* तुष्टिकर, तोषप्रद ।
propitious *a.* अनुकूल । मंगलप्रद ।
propitiousness *n.* अनुकूलता । मंगलप्रदता ।
proportion *n.* अनुपात ।
proportionable *a.* अनुपात्य, अनुपातयुक्त ।
proportionableness *n.* अनुपात्यता, अनुपातयुक्तता ।
proportional *n.* अनुपाती । *a.* यथानुपात, [अनुपातानुरूप ।
proportionalist *n.* अनुपातयोजक ।
proportionality *n.* यथानुपातता, अनुपातानुरूपता । अनुपातपूर्णता ।
proportionate *a.* अनुपातिक, अनुपातानुरूप ।
proportionateness *n.* आनुपातिकता, अनुपातानुरूपता, अनुपातपूर्णता ।

proportioned *a.* अनुपातयुक्त। अनुपातानुरूपित
proportionless *a.* अननुपात, अनुपाताननुरूपित।
proportionment *n.* अनुपातन, अनुपातानुरूपण
proposal *n.* प्रस्ताव।
propose *v.* प्रस्तावित करना, प्रस्ताव रखना।
proposed *a.* प्रस्तावित।
proposer *n.* प्रस्तावक।
proposition *n* प्रस्थापना। साध्य।
propositional *a.* प्रस्थापनीय। साध्य-सम्बन्धी।
propound *v.* विचारार्थ प्रस्तुत करना।
propounder *n.* प्रस्तोता।
proprietary *n.* स्वामित्व। स्वामीवर्ग।
a. स्वाम्याधीन। स्वामीय।
proprietor *n.* स्वामी।
proprietorial *a.* स्वामीय, स्वामिगत।
proprietorship *n.* स्वामित्व।
proprietress *n.* स्वामिनी।
propriety *n.* औचित्य। सम्यकता।
prorogate *v.* संस्थगन करना, उठा देना।
prorogation *n.* संस्थगन।
prorogued *a.* संस्थगित।
pros *n.* पक्ष।
—and cons—स्वपक्ष-विपक्ष।
prosaic *a.* गद्यात्मक, काव्य-सौंदर्य-विहीन। नीरस, [शुष्क।
—life नीरस जीवन।
—style काव्य-सौंदर्यहीन शैली।
prosaicness *n.* गद्यात्मकता, काव्य-सौदर्य विहीनता। नीरसता, शुष्कता।
prosaism *n.* गद्यलेखन। नीरसता, शुष्कता।
prosaist *n.* गद्यलेखक। नीरसजन, शुष्कव्यक्ति।
proscenium *n.* रंगमंचाग्र।
proscribe *v.* अवैध घोषित करना।
proscriber *n.* अवैध घोषितकर्ता।
proscript *n.* देशनिष्कासित व्यक्ति।
proscription *n.* देशनिष्कासन।
proscriptive *a.* देशनिष्कासनीय।
prose *n.* गद्य। गद्यात्मक *v.* पद्य को गद्यरूप देना।
—man गद्यकार।
—poem काव्यात्मक गद्य।
prosecutable *a.* अनुष्ठानीय। अभियोग-योग्य। अभिशंसनीय।
prosecuted *a.* अनुष्ठानित। अभिशंसित।
prosecution *n.* अनुष्ठान। अभियुक्ति। अभिशंसन।
prosecutor *n.* अभियोक्ता। अभिशंसक।
—public—राजकीय अभियोक्ता।
prosecutrix *n.* अभिशंसिका।
proser *n.* गद्यलेखक। नीरस वक्ता।
prosify *v.* गद्यान्तरित करना।
prosiness *n* गद्यात्मकता। नीरसता।
prosing *n.* नीरस रूप में लिखना।
prosodiacal, prosodial *a.* छन्दशास्त्रीय।
prosodian, prosodist *n.* छन्दशास्त्री।
prosody *n.* छन्दशास्त्र।
prospect *n.* भविष्य।
prospective *a.* भवितव्य, भावी।
prospectiveness *n.* भविष्य, भवितव्यता।
prospectless *a.* भविष्यहीन, आशारहित।
prospectus *n.* विवरण-पत्रिका, नियमावली।
prosperity *n.* समृद्धि। अभ्युदय।
prosperous *a.* समृद्ध। अभ्युदित।
prosperousness *n.* समृद्धता। अभ्युदितता।
prospicience *n.* अग्रदृष्टि, भविष्यदर्शन।
prosthesis *n.* आदिवर्णागम।
prostitute *n.* वेश्या।
prostitution *n.* वेश्यावृत्ति।
prostitutor *n.* वेश्याविलासी।
prostrate, (-ed) *a.* दण्डवत्, साष्टांग प्रणत।
prostration *n.* दण्डप्रणाम, साष्टांग प्रणाम।
prosy *a.* नीरस।
prosyllogism *n.* पूर्वानुमानवाक्य।
protect *v.* संरक्षित करना।
protectant *a.* संरक्षी।
protected *a.* संरक्षित।

protection *n.* संरक्षा । सरंक्षण । संरक्षता ।
protective *a.* संरक्षात्मक, संरक्षणशील ।
protectiveness *n.* संरक्षात्मकता, संरक्षणशीलता
protector *n.* संरक्षक ।
protectress *n.* संरक्षिका ।
prothesis *n.* आदिवर्णागम ।
protoplasm *n.* प्राणरस, जीवन-तत्व ।
protoplasmatic, protoplasmic *a.* प्राणरसीय, जीवन-तत्व-सम्बन्धी ।
prototypal, prototypic *a.* मूलादर्शीय, प्रकृतरूपीय ।
prototype *n.* मूलादर्श । प्रकृतरूप ।
proud *a.* अहंकारी । स्वाभामिनी ।
proudness *n* अहंकारिता । स्वाभिमानता ।
provable *a.* साध्य, प्रमाण्य ।
provableness *n.* साध्यता, प्रमाण्यता ।
proved *a.* सिद्ध, प्रमाणित । [उद्गम स्थान ।
provenance, provenience *n.* मूल स्थान,
proverb *n.* लोकोक्ति । कहावत ।
proverbial *a.* लोकोक्तीय । कहावत-सम्बन्धी ।
proverbialism *n.* लोकोक्तिवाद, लोकोक्ति रूप
proverbialist *n.* लोकोक्तिवादी । [में कथन ।
proverbialize *v.* लोकोक्तिरूप देना, कहावत बनाना ।
providence *n.* दूरदर्शिता । मितव्यय । दैव, भगवत्कृपा ।
—special—विशेष भगवत्कृपा ।
provident *a.* दूरदर्शितापूर्ण । मितव्ययी ।
providential *a.* दैवकृत, दैवाधीन ।
province *n.* प्रांत, प्रदेश ।
provincial *a.* प्रांतीय, प्रादेशिक ।
provincialism *n.* प्रान्तीयता । प्रान्तीयतावाद ।
provinciality *n.* प्रांतीयता ।
provincialize *v.* प्रान्तानुसार ढालना ।
provision *n.* व्यवस्था ।
provisional, provisionar *a.* अस्थायी । कार्यनिर्वाही ।
provisionality, provisionalness *n.* अस्था-
proviso *n.* प्रतिबन्ध । [यित्व । कार्यनिर्वाहित्व ।
provisory *a.* अस्थायी । प्रतिबन्धात्मक ।
provocation *n.* उत्तेजना ।
provocative *a.* उत्तेजक ।
provocativeness *n.* उत्तेजकता ।
provocator *n.* उत्तेजक ।
provokable *a.* उत्तेजीय, उत्तेजनीय ।
provoke *v.* उत्तेजित करना ।
provekor *n.* उत्तेजक ।
provoking *a.* उत्तेजनात्मक ।
provost *n.* प्रधानाचार्य । छात्रावासाध्यक्ष ।
proximal, proximate *a.* संसक्त, सन्निध ।
—cause संसक्त कारण ।
—object संसक्त उद्देश्य ।
proximity *n.* संसक्तता, सन्निधि, सान्निध्य ।
—of blood रक्त-सम्बन्ध ।
proximo *a* आगामी मास का ।
proxy *n.* प्रतिपुरुषत्व । प्रतिपुरुष । प्रतिपुरुषप्रदत्त
proxyship *n.* प्रतिपुरुषत्व । [मत ।
prudence *n.* प्रज्ञा, दूरदर्शिता ।
prudent *a* प्राज्ञ, दूरदर्शी ।
prudential *a.* प्रज्ञाशील, दूरदर्शितापूर्ण ।
prudentialism *n.* प्रज्ञाशीलता, दूरदर्शितापूर्णता
prudentialist *n.* प्रज्ञाशील, दूरदर्शितापूर्ण ।
prurience, (-cy) *n.* दुर्वासना ।
prurient *a.* दुर्वासनाग्रस्त ।
psalm *n.* स्तोत्र, भजन, कीर्तन ।
psalmist *n.* स्तोत्रकार, भजन-कीर्तनरचयिता ।
psalmodic *a.* स्तोत्रगायन-विषयक, भजन-कीर्तन-सम्बन्धी । [कीर्तन करना ।
psalmodize *v.* स्तत्रोगायन करना, भजन गाना,
psalmody *n.* स्तोत्रगान, भजनगान, कीर्तनगान । स्तोत्रसंग्रह, भजनसंग्रह, कीर्तन-संग्रह ।
pseudepigrapha *n.* छद्मलेख ।
dseudepigraphal, (-phical) *a.* छद्मलेखीय
pseudograph *n.* प्रक्षिप्तरचना । जालीग्रन्थ ।

pseudonym *n.* छद्मनाम ।
pseudonymity *n.* छद्मनामता ।
pseudonymous *a.* छद्मनामीय ।
psyche *n.* मन, मानस, सूक्ष्मशरीर ।
psychic *a.* मानसिक ।
—force मनोबल ।
—research मानसिक अन्वेषण ।
—science मनोविज्ञान ।
psychical *a.* मानसिक । मनोव्यापारीय ।
—action मानस क्रिया ।
—process मानस-प्रक्रिया ।
psychicism, psychism *n.* अध्यात्मवाद । आध्यात्मिकता ।
psychicist, psychist *n.* अध्यात्मवादी ।
psycho-analysis *n.* मनोविश्लेषण ।
psycho-analyst *n.* मनोविश्लेषक ।
psycho-analytic *a.* मनोवैश्लेषिक ।
psychodynamic *a.* मनःक्रिया-सम्बन्धी ।
psychogenesis *n.* मनोविकास-विद्या ।
psychogenic *a.* मनोजात ।
psychogony *n.* मनोजनन, मन की उत्पत्ति ।
psychologic, (-al) मनोवैज्ञानिक ।
—basis मनोवैज्ञानिक आधार ।
—factors मनोवैज्ञानिक तथ्य ।
—hedonism मनोवैज्ञानिक आनन्दवाद ।
psychologism *n.* मानस-स्वातन्त्र्यवाद ।
psychologist *n.* मनोवैज्ञानिक ।
—'s fallacy मनोवैज्ञानिकभ्रांति ।
psychologize *v.* मनोविश्लेषण करना ।
psychology *n.* मनोविज्ञान ।
—abstract—अमूर्त-मनोविज्ञान ।
—child—बाल-मनोविज्ञान ।
—comparative—तुलनात्मक मनोविज्ञान
—constructive—निर्माणात्मक मनोविज्ञान
—contemplative—युक्त्यात्मक मनोविज्ञान
—critical—आलोचनात्मक मनोविज्ञान ।
—experimental—परीक्षणमूलक मनोविज्ञान
—faculty—शक्ति-मनोविज्ञान ।
—folk—लोक-मनोविज्ञान ।
—group—समुदाय-मनोविज्ञान ।
—individual—वैयक्तिक मनोविज्ञान ।
—infant—बाल-मनोविज्ञान ।
—introspective—अंतर्दृष्टिमूलक मनोविज्ञान ।
—moral—नीति-मनोविज्ञान ।
—practical—व्यावहारिक मनोविज्ञान ।
—sex—काम-मनोविज्ञान ।
—social—सामाजिक मनोविज्ञान ।
—temperament—स्वभाव-मनोविज्ञान ।
—theoritical सैद्धांतिक मनोविज्ञान ।
psychometrist *n.* मनोमितिज्ञ ।
psychometry *n.* मनोमिति ।
psychoneurosis *n.* मनस्ताप ।
psychonosology *n.* मनोविक्षेप, बुद्धि-भ्रंश ।
psychopath *n.* मनोविक्षेपी, बुद्धि-भ्रष्ट ।
psychopathic *a.* मनोविक्षेप-विषयक, बुद्धि-भ्रंश सम्बन्धी ।
psychopathist *n.* मनोविक्षेप-चिकित्सक, बुद्धि-भ्रंश-चिकित्सक ।
psychopathy *n.* मनोविक्षेप, बुद्धि-भ्रंश ।
psychosis *n.* मनोविक्षिप्ति ।
puberal *a.* तारुण्य-विषयक ।
puberty *n.* तारुण्य ।
—age of—वयःसंधि ।
pubescence *n.* यौवनागम ।
pubescent *a.* प्राप्तयौवन ।
public *n.* लोक, जनता । *a.* सार्वजनिक
—criticism सार्वजनिक आलोचना ।
—in—सार्वजनिक रूप से ।
—life सार्वजनिक जीवन, लोकजीवन ।
—nuisance लोककंटक ।
—opinion लोकमत, जनमत ।
—peace सार्वजनिक शान्ति ।
—spirit लोकसेवा-भावना, जनहित-भावना ।
—tranquility सार्वजनिक शान्ति ।
—utterance सार्वजनिक भाषण ।

publication *n.* प्रकाशन । प्रकाशित पुस्तक ।
publicism *n.* पत्रकारिता ।
publicist *n.* पत्रकार ।
publicity *n.* प्रचार । विज्ञापन ।
—agent विज्ञापन-प्रतिनिधि ।
publicness *n.* लोकार्थता । लोक-सेवा-भावना ।
publish *v.* प्रकाशित करना ।
publishable *a.* प्रकाश्य, प्रकाशनीय ।
published *a.* प्रकाशित ।
publisher *n.* प्रकाशक ।
pudency, pudicity *n.* लज्जा ।
pudicous *a.* लज्जाशील, लज्जालु ।
pugnacious *a.* युयुत्सु ।
pugnaciousness *n.* युयुत्सुता ।
pugnacity *n.* युयुत्सावृत्ति ।
pullulant *a.* अंकुरणशील, अँखुवानेवाला ।
pullulate *v.* अंकुरित होना, अँखुवाना ।
pullulation *n.* अंकुरण, अँखुवाना ।
pulpit *n.* व्याख्यान-मंच । उपदेशन ।
pulpitarian *n.*, *a.* उपदेशवादी । उपदेशकीय ।
pulpiteer *n.* उपदेशक । *v.* उपदेश देना ।
pulpiteering *n.* उपदेश-वृत्ति ।
pulpitry *n.* धर्मोपदेशन ।
pulse *n.* नाड़ी । हृदयस्पन्दन ।
pulseless *a.* निःस्पन्दन, निष्प्राण ।
pun *n.* श्लेष ।
punctual *a.* समयपालक ।
punctualist *n.* समयपालक ।
punctuality *n.* समयपालन ।
punctuation *n.* विरामचिह्न।
punctuative *a.* विरामचिह्नीय ।
punctuator *n.* विरामचिह्नांकक ।
punishability *n.* दण्डनीयता ।
punishable *a.* दण्डनीय ।
punisher *n.* दाण्डिक, दण्डयिता ।
punishment *n.* दण्ड ।
punitive, punitory *a.* दण्डात्मक, दण्डस्वरूप
punnage *n.* श्लेषोक्ति ।
punster *n.* श्लेषवादी, श्लेषकार ।
pupilar, pupilary *a.* शिष्य-विषयक ।
pupil(l)age *n.* शिष्यत्व ।
pupilship *n.* शिष्यत्व ।
pupil-teacher *n.* छात्र-शिक्षक ।
puppet *n.* कठपुतली ।
—play कठपुतली का तमाशा ।
purchased *a.* क्रीत ।
purchaser *n.* क्रेता ।
pure-line *n.* विशुद्ध वंशक्रम ।
pureness *n.* विशुद्धता । निष्कलंकता ।
pure-tone *n.* विशुद्ध स्वर ।
purgation *n.* आत्मशुद्धि । अघमोचन ।
purgatorial *a.* आत्मशुद्धि-सम्बन्धी । अघमोचन-विषयक ।
purgatorian *n.* आत्मशुद्धिवादी । अघमोचन-[विश्वासी ।
purgatory *a.* आत्मशुद्धि-स्थल । अघमोचन-भूमि ।
purification *n.* शुद्धीकरण ।
purificative, purificatory *a.* शुद्धीकरण-[सम्बन्धी ।
purified *a.* विशोधित ।
purifier *n.* विशोधक ।
purism *n.* शुद्धतावाद ।
purist *n.* (भाषा में) शुद्धतावादी ।
puristic *a.* शुद्धतावादीय ।
puritan *n.* शुद्धतावादी । अतिनैतिक ।
puritanic, (-al) *a.* शुद्धतावादीय । अतिनैतिकता-[युक्त ।
puritanism *n.* शुद्धतावाद । अतिनैतिकतावाद ।
purity *n.* विशुद्धता । निष्कलंकता ।
—in style विशुद्ध शैली ।
purple *a.* नीलारुण, बैंजनी ।
purport *n.* सारतत्व, आशय ।
purportless *a.* सारतत्वहीन, आशयविहीन ।
purpose *n.* उद्देश्य, अभिप्राय ।
—charit ble—पुण्यार्थ ।
—religious—धर्मार्थ ।
purposed *a.* सोद्देश्य । साभिप्राय ।

purposeful *a.* उद्देश्यपूर्ण, अभिप्राययुक्त।
purposefulness *n.*उद्देश्यपूर्णता, अभिप्राययुक्तता
purposeless *a.* निरुद्देश्य, अभिप्रायहीन।
purposelessness *n.*निरुद्देश्यता, अभिप्रायहीनता
purposely *ad.* उद्देश्यतः, अभिप्रायतः।
purposive *a.* सोद्देश्य, साभिप्राय।
purposivism *n.* उद्देश्यवाद, अभिप्रायवाद।
purposivist *n.* उद्देश्यवादी, अभिप्रायवादी।
pursuable *a* अनुगम्य, अनुसरणीय। अनुरोध्य।
pursuance *n.* अनुगमन, अनुसरण। अनुरोध।
pursuer *n.* अनुगामी, अनुसारी। अनुरोधक।
pursuit *n.* अनुगमन, अनुसरण।
pursuitant *n.* अनुयायी। अनुचर।
pushing *a.* चेष्टारत, प्रयत्नशील।
pusillanimity *n.* नीचाशयता।
pusillanimous *a.* नीचाशय।
putative *a.* मान्य, प्रसिद्ध। अनुमानसिद्ध।
putid *a.* अधम।
putidity, putidness *n.* अधमता।
puzzle *n.* विकलता, व्यामोह। पहेली।
puzzled *a.* विकल, व्यामोहित।
puzzledom, puzzlement *n.*विकलता,व्यामोह
puzzling *a.* विकलताजनक, व्यामोहकारी।
pyrolatry *n.* अग्निपूजा।
pyrologist *n.* अग्निविज्ञानी।
pyrology *n.* अग्निविज्ञान।
pyromacy *n.* अग्नि-शकुन-विद्या।

Q

Quadrennial *a.* चतुर्वार्षिक।
quadricentennial *a.* चतुःशताब्दी (समारोह)
quadriennium *n.* चारवर्ष।
quadrilingual *a.* चतुर्भाषीय, चतुर्भाषात्मक।
quadriliteral *n.* चतुर्वर्णीय शब्द। *a.* चतुवर्णीय
quadrisyllabic *a.* चतुरक्षरीय।
quadrisyllable *n.* चतुरक्षर शब्द।
quadruped *n.* चतुष्पाद। *a.* चतुष्पादीय।
quadruple *a.* चतुर्गुण, चौलड़ा।
quadruplex *a.* चतुःपंक्तीय।
quadruplicate *v.* चतुर्गुण करना।
quadruplication *n.* चतुर्गुणन।
quadruplicity *n.* चतुर्गुणावस्था।
qualifiable *a.* पात्रताप्राप्य, योग्यताप्राप्य।
qualification *n.* पात्रता, योग्यता। विशेषता।
qualificative *a.* पात्रताकारी, योग्यताकारी।
qualificatory *a.* योग्यता-विषयक।
qualified *a.* पात्रताप्राप्त, योग्यताप्राप्त। विशेषित
qualifiedness *n.* पात्रताप्राप्ति, योग्यताप्राप्ति। विशेषिता।
qualify *v.* पात्रता पाना, योग्य होना या करना। विशेषित करना, विशेषता बताना। [विशेषक।
qualifying *a.* पात्रताप्रदायी, योग्यताप्रदायी।
qualitative *a.* गुणात्मक, गुणवाचक।
—analysis गुणात्मक विश्लेषण।
qualitied *a.* गुणवान्, गुणयुक्त।
quality *n.* गुण। गुणवत्ता।
—primary—मूल गुण।
qualm *n.* आशंका।
qualmish, qualmy *a.* आशंकित।
qualmishness *n.* आशंकितता।
quantitative *a.* परिणामवाचक, परिणामसूचक। संख्यामूलक। मात्रिक।
—ablaut मात्रिक अपश्रुति।
quantity *n.* परिणाम। (स्वर का) ध्वनिविस्तार।
—negligible—नगण्य मात्रा।
—of vowel मात्राकाल।
quantum *n.* शक्तिपुंज।
quarter *n.* चतुर्थांश।
quartered *a.* चतुर्विभाजित।
quartering *n.* चतुर्विभाजन।
quarterly *n.* त्रैमासिक पत्र-पत्रिका। *a.* त्रैमासिक
quarto *n.* चौपेजी कागज।
quater-centenary *n.* चतुःशतवार्षिकोत्सव।
quaternion *n.* चतुष्टय, चौकड़ी, चौलड़ी।
quaternity *n.* चतुःसमूह।

quatrain *n.* चतुःचरण छन्द। विषमानुप्रासी छंद
query *n.* प्रश्न। प्रश्नचिह्न।
question *n.* प्रश्न। आपत्ति। समस्या।
—mark प्रश्नचिह्न।
questionability, questionableness *n.* प्रश्नास्पदता। सन्देहात्मकता।
questionable *a.* प्रश्नास्पद। सन्देहात्मक।
questionary *n.* प्रश्नमाला। *a.* प्रश्नात्मक।
questioner *n.* प्रश्नकर्त्ता।
questionnaire *n.* प्रश्नमाला।
queue *n.* पंक्ति। *v.* पंक्ति बनाना।
quibble *n.* वाक्छल।
quibbler *n.* वाक्छली।
quick-witted *a.* व्युत्पन्नमति।
quiescence, (-cy) *n.* निश्चेष्टता। सुप्ति।
quiescent *a.* निश्चेष्ट। सुप्त।
quiet *a.* शान्त। सौम्य। मौन। अव्यक्त। अव्यग्र
quietism *n.* निवृत्तिमार्ग।
quietist *n.* निवृत्तिमार्गी।
quietistic *a.* निवृत्तिमार्गीय।
quietness, quietude *n.* शान्ति। सौम्यता। मौनता। अव्यक्तता। अव्यग्रता।
quinary *a.* पंचक, पंचसंख्यक।
quincentenary *a.* पंचशतवर्षीय।
quingentenary *n.* पंचशतवर्षोत्सव। *a.* पंचशतवर्षीय।
quinquagenarian *a.* पचासवर्षीय
quinquagenary *a.*, *n.* पचासवीं (वर्षगाँठ)।
quinquefarious *a.* पंचगुण।
quinqueliteral *a.* पंचाक्षरीय।
quinquennial *a.* पंचवर्षीय।
quinquennium *n.* पंचवर्ष, पंचाब्द।
quintessence *n.* विशुद्धसारभाग। विशुद्धतमरूप
quintessential *a.* विशुद्धसारभागयुक्त। विशुद्धतमरूप-विषयक।
quintuple *a.* पंचगुणित, पंचगुण।
quintuplicate *a.* पँचगुणा।
quintuplication *n.* पंचगुणित करना। पंचीकरण
quintus *a.* पंचम।
quip *n.* ताना। *v.* ताना मारना।
quittance *n.* उन्मोचन, निस्तार, चुकौती।
quorum *n.* कार्यसाधक संख्या, सभ्यपूर्ति।
quotability *n.* उद्धरणीयता।
quotable, quoteworthy *a.* उद्धरणीय।
quotation *n.* उद्धरण।
—mark उद्धरण-चिह्न।
quotative *a.* उद्धरणीय। उद्धर्ता।
quote *n.* उद्धरण, उद्धृतांश।
v. उद्धृत करना।
quoted *a.* उद्धृत।
quoter *n.* उद्धर्ता।
quotidian *a.* प्रतिदिवसीय।
quotient *n.* भागफल, भजनफल।

R

Race *n.* वंश। जाति। वर्ग।
—experience जातीय अनुभव।
—psychology जातीय मनोविज्ञान।
racial *a.* वंशगत। जातीय।
—discrimination जातीय भेदभाव।
—inheritance वंशगत उपलब्धि।
—origin जातीय मूल।
racialism *n.* जातिवाद जातीयता।
radial *a.* रश्मियुक्त, रश्मिगत।
radiality *n.* रश्मीयता।
radiance, radiancy *n.* प्रकाश, प्रभा।
radiant *n.* प्रकाशकेन्द्र, प्रभास्थल। *a.* प्रकाशवान्, प्रभापूर्ण।
—point प्रकाशमूल, रश्मिमूल।
radiate *v.* (प्रकाश या प्रभा का) विकीर्ण होना।
radiated *a.* विकीर्ण।
radiation *n.* विकिरण, प्रभाप्रसारण, रश्मिस्फुरण
radiative *a.* विकिरणशील।
radiator *n.* विकिरक।
radical *n.* धातु। मूलभूतसिद्धान्त। मूलशब्द या

ध्वनि । *a.* मौलिक, मूलगत । आमूल । आमूल सुधारवादी । पराकाष्ठावादी । धात्विक, धात्वीय । शब्दमूलीय ।
—change आमूल परिवर्तन ।
—reform आमूल सुधार ।
radicalism *n.* पराकाष्ठावाद, आमूलसुधारवाद ।
radicality, radicalness *n.* मौलिकता । आमूलता । पराकाष्ठावादिता । सुधारवादिता ।
radicate *v.* सुसंस्थापित करना । *a.* सुसंस्थापित
radication *n.* सुसंस्थापन ।
radicivorous *a.* मूलाहारी ।
radiologist *n.* क्ष-रश्मि-विज्ञानी ।
radiology *n.* क्ष-रश्मि-विज्ञान । (क्ष=एक्स)
radix *n.* मूलांक । मूल स्रोत ।
raiment *n.* वस्त्रालंकार, वस्त्रसज्जा ।
ramble *n.* पर्यटन । *v.* पर्यटन करना ।
rambler *n.* पर्यटनकारी ।
rambling *a.* पर्यटनशील ।
ramification *n.* शाखा-प्रतिशाखा । श्रेणी-विभाग
rampancy *n.* उच्छृंखलता ।
rampant *a.* उच्छृंखल ।
rancid *a.* तीव्रगन्धयुक्त ।
rancidity, rancidness *n.* तीव्रगन्धयुक्तता ।
rancorous *a.* अतिद्वेषशील ।
rancour *n.* अतिद्वेष । [अनियमित ।
random *n.* अनिश्चित गति । *a.* अनिश्चित,
—at—अपूर्वसूचित, अचानक ।
range *n.* सीमा । श्रेणी । पर्वतश्रेणी ।
rank *n.* श्रेणी, पंक्ति, वर्ग ।
—person of—उच्चवर्गीय व्यक्ति ।
ranked *a.* श्रेणीबद्ध, पंक्तिबद्ध ।
rant *n.* अनर्गल प्रलाप, अर्थहीन भाषण ।
ranter *n.* अनर्गल प्रलापी, अर्थहीन भाषी ।
rapacious *a.* अपहरणशील ।
rapaciously *ad.* बलात् ।
rapaciousness *n.* अपहरणशीलता ।
rapacity *n.* अपहरणवृत्ति ।
rape *n.* अपहरण, बलात्कार ।
rapid *a.* द्रुत ।
rapidity, rapidness *n.* द्रुतता, द्रुतगति ।
rapt *a.* लवलीन, विचारमग्न ।
rapture *n.* हर्षोन्माद ।
raptured *a.* हर्षोन्मत्त ।
rapturise *v.* हर्षोन्मत्त होना ।
rapturist *n.* हर्षोन्मत्त । आनन्दातिरेकयुक्त ।
rapturous *a.* हर्षोन्मत्त ।
rapturously *ad.* हर्षोन्मत्ततः ।
rare *a.* असाधारण । अत्युत्कृष्ट । दुर्लभ ।
rareness *n.* असाधारणता । अत्युत्कृष्टता । दुर्लभता
rarity *n.* असाधारणवस्तु । अत्युत्कृष्ट कृति । दुर्लभ वस्तु ।
rascal *n.* शठ, धूर्त ।
rascaldom, rascalism, rascality *n.* शठता,
rash *a.* अविवेचक । उद्धत । [धूर्तता ।
rashness *n.* अविवेचकता । उद्धतता ।
rate *n.* दर । मूल्य । कोटि ।
rathe *a.* ऋतुपूर्वविकसित ।
ratification *n.* अनुमोदन, पुष्टीकरण ।
ratified *a.* अनुमोदित, पुष्टीकृत ।
ratifier *n.* अनुमोदक, पुष्टिकर्त्ता ।
ratio *n.* अनुपात । आनुपातिक सम्बन्ध ।
ratiocination *n.* युक्ति । विवाद, तर्क । [ग्रस्त
ratiocinative *a.* युक्तिपूर्ण, तर्कसम्मत । विवाद-
rational *a.* युक्तिपूर्ण । विवेकी । तर्कशील ।
—behaviour विवेकपूर्ण आचरण ।
—interpretation विवेकपूर्ण व्याख्या ।
rationale *n.* युक्तियुक्त विवरण । तर्काधार ।
rationalism *n.* युक्तिवाद ।
rationalist *n.* युक्तिवादी ।
rationalistic *a.* युक्तियुक्त । युक्तिवादीय ।
rationality *n.* युक्तता, तर्कशक्ति ।
rationalization *n.* युक्तियुक्तकरण । सुधार ।
rationalize *v.* युक्तियुक्त बनाना । बुद्धिगम्य बनाना । अभिनव करना ।

rationalized *a.* युक्तियुक्तकृत । बुद्धिगम्यकृत । अभिनवीकृत ।
raucity *n.* (आवाज का) फटापन, बैठापन ।
raucous *a.* फटी, बैठी (आवाज) ।
ravage *n.* विध्वंस ।
ravager *n.* विध्वंसक ।
rave *v.* विध्वंस करना ।
ravenous *n.* क्षुधार्त ।
ravenousness *n.* क्षुधार्तता ।
ravish *v.* बलात्कार करना ।
ravished *a.* बलात्कृत ।
ravisher *n.* बलात्कर्त्ता
ravishment *n.* बलात्कार ।
react *v.* प्रतिकार करना, प्रतिक्रिया करना ।
reactance *n.* प्रतिकार्यता ।
reactant *n.* प्रतिकारक, प्रतिकारी ।
reacting *a.* प्रतिक्रियात्मक ।
reaction *n.* प्रतिक्रिया ।
reactional *a.* प्रतिक्रियात्मक ।
reactionary *a.* प्रतिक्रयाशील, प्रतिक्रियाजनक, [प्रतिक्रियात्मक ।
reactionist *n.* प्रतिक्रियावादी ।
reactivate *v.* पुनःक्रियाशील बनाना ।
reactivation *n.* पुनःक्रियाशीलता ।
reactive *a.* पुनःक्रियाशील ।
reactivity *n.* पुनःक्रियाशीलता, प्रतिकर्म ।
reactor *n.* प्रतिकर्मी ।
read *v.* बाचना, स्वाध्याय करना । अर्थ लगाना ।
readability *n.* सुपाठ्यता । पठनीयता ।
readable *a.* सुपाठ्य, पठनीय ।
reader *n.* पाठक । अध्येता । प्राध्यापक । पाठ्य- [पुस्तक ।
—group पाठकवर्ग ।
readership *n.* प्राध्यापकत्व ।
readiness *n.* तत्परता ।
reading *n.* वाचन । पठन, पढ़ाई । स्वाध्याय । (पाण्डुलिपि-) पाठ ।
—room वाचनालय ।
—various—s भिन्न (पांडुलिपि-) पाठ ।

readjourn *v.* पुनःस्थगित करना ।
readjust *v.* पुनःसमंजन करना ।
readjusted *a.* पुनःसमंजित ।
readjustment *n.* पुनःसमंजन ।
ready *a.* तत्पर । कृतसंकल्प । प्रत्युत्पन्न ।
—poet आशुकवि ।
—witted प्रत्युत्पन्नमति ।
reaffirm *v.* पुनः पुष्टि करना ।
reaffirmation *n.* पुनः पुष्टीकरण ।
real *a.* यथार्थ ।
—life यथार्थ जीवन ।
—the—(आदर्श-विपरीत) यथार्थ ।
realism *n.* यथार्थवाद ।
realist *n.* यथार्थवादी ।
realistic *a.* याथार्थिक । यथार्थवादीय ।
reality *n.* यथार्थता ।
—adoptation to—यथार्थानुकूलन ।
—feeling of—यथार्थत्व-भावना ।
—in—यथार्थतः ।
realization *n.* प्रत्यक्षीकरण । आत्मज्ञान ।
realize *v.* चरितार्थ करना । प्रत्यक्ष करना । चित्रित करना । समझ लेना । यथार्थरूप में देखना
realized *a.* प्रत्यक्षीकृत ।
really *ad.* यथार्थतः ।
realm *n.* क्षेत्र । विषय ।
realness *n.* यथार्थता, यथार्थकता ।
reanimate *v.* पुनः प्राणसंचार करना ।
reanimation *n.* पुनः प्राणसंचार ।
reappearance *n.* पुनःप्रकाशन, पुनरागमन, [पुनर्दर्शन ।
reappointment *n.* पुनर्नियुक्ति ।
reappropriation *n.* पुनर्विनियोजन ।
rearrange *v.* पुनर्विन्यास करना ।
rearranged *a.* पुनर्विन्यस्त ।
rearrangement *n.* पुनर्विन्यास ।
reason *n.* हेतु । तर्क, युक्ति । कारण ।
reasonable *a.* सहेतुक । तर्कसंगत, युक्तियुक्त, युक्तिसिद्ध । सकारण ।

reasonableness reasonability *n.* युक्त-युक्तता, तर्कसंगतता, सहेतुकता । सकारणता ।
reasoner *n.* हैतुक, तार्किक ।
reasoning *n.* तर्क, युक्ति, ऊहापोह ।
—error of—हेत्वाभास ।
—insanity तर्कोन्माद ।
reasonless *a.* तर्कहीन । अहेतुक । युक्तिरहित ।
reassess *v.* पुनराकलन करना ।
reassessment *n.* पुनराकलन ।
rebel *a.* विद्रोही, विप्लवी ।
rebellion *n.* विद्रोह, विप्लव ।
rebellious *a.* विद्रोहशील, विप्लवकारी ।
rebelliousness *n.* विद्रोहशीलता, विप्लवकारिता
rebirth *n.* पुनर्जन्म ।
rebuild *v.* पुनर्निर्माण करना ।
rebuilding *n.* पुनर्निर्माण ।
rebukable *a.* निर्भर्त्स्य ।
rebuke *n.* निर्भर्त्सना ।
rebukeful *a.* निर्भर्त्सनामय ।
rebuker *n.* निर्भर्त्सक ।
rebus *n,* चित्रलिपि, प्रहेलिका । संकेत ।
—writing संकेतलिपि ।
recalcitrance *n.* हठधर्म ।
recalcitrant *n, a.* हठधर्मी ।
recalcitration *n.* हठधर्मीपन ।
recall *n.* पुनर्स्मरण । प्रत्यावर्तन ।
recallable *a.* पुनर्स्मरणीय । प्रत्यावर्तनीय ।
recalled *a.* पुनर्स्मृत । प्रत्यावर्तित ।
recant *v.* पूर्वमत परिवर्तित करना ।
recantation *n.* पूर्वमत-परिवर्तन ।
recapitulate *v.* संक्षेपावृत्ति करना ।
recapitulation *n.* संक्षेपावृत्ति ।
recapitulative, recapitulatory *a.* संक्षिप्त-आवृत्ति-विषयक ।
recaption *n.* पुनर्हस्तगतन ।
recaptor *n.* पुनर्हस्तगतकर्त्ता ।
recapture *v.* पुनर्हस्तगत करना ।
recast *n.* नयारूप । पुनर्लेखन । *v.* नयारूप देना । पुनःलिखना ।
recency *n.* अभिनवता ।
recension *n.* संशोधन, संशोधित संस्करण ।
recent *a.* अभिनव ।
reception *n.* स्वागत । स्वागत-समारोह । ग्राहिका-शक्ति ।
—committee स्वागतकारिणी-समिति ।
receptionist *n.* स्वागतकर्त्ता, स्वागतकर्त्री ।
receptive *a.* आशुग्राही, ग्रहणशील, ग्रहणक्षम ।
receptiveness, receptivity *n.* आशुग्राह्यता, ग्रहणशीलता, ग्रहणक्षमता ।
receptor *n.* ग्रहणकर्त्ता, प्रतिग्राहक ।
recipiency *n.* ग्रहणकारिता, प्रतिग्राहकता ।
recipient *a., n.* ग्रहणकर्त्ता, प्रतिग्राहक ।
reciprocal *n.* व्युत्क्रम । *a.* पारस्परिक, अन्योन्य, पारस्परिक सम्बन्धसूचक । आदान-प्रदानात्मक ।
—pronoun पारस्परिक सम्बन्धसूचक सर्वनाम
—proportion व्युत्क्रम-अनुपात ।
reciprocality, reciprocalness *n.* अन्योन्यता, पारस्परिकता, पास्परिक सम्बन्धसूचकता ।
reciprocation *n.* व्युत्क्रमण । आदान-प्रदान ।
reciprocative *a.* पारस्परिक । आदानप्रदानात्मक
reciprocator *n.* आदान-प्रदानकर्ता ।
reciprocity *n.* अन्योन्यता, पारस्परिकता । आदान-प्रदानता ।
recital *n.* वर्णन । सस्वर पाठन । गायन ।
recitation *n.* वर्णन । सस्वरपाठ । गायन ।
recitative *n.* संगीतकौशल । *a.* सस्वरपठनात्मक, गायन-सम्बन्धी ।
recite *v.* सस्वर पाठ करना, अलापना । कंठस्थ कवितापाठ करना ।
reciter *n.* सस्वर पाठकर्त्ता । गायक ।
reckon *v.* संगणना करना ।
reckoned *a.* संगणित ।
reckoner *n.* संगणक ।
reckoning *n.* संगणना ।
recluse *a.,n.* विरागी, एकान्तवासी ।
reclusion *n.* विराग, एकान्तवास ।
reclusive *a.* वैराग्ययुक्त, एकान्तवासी ।

reclusory *n.* विरागी की कुटिया, एकान्तसेवी-कुटीर ।
recognition *n.* अभिज्ञान । मान्यता ।
recognitive *n.* अभिज्ञानीय । मान्यता-सम्बन्धी ।
recognizability *n.* अभिज्ञानार्हता । माननीयता, मान्यता ।
recognizable *a.* अभिज्ञानार्ह । माननीय, मान्य ।
recognizance *n.* अभिज्ञान । मान्यता-पत्र ।
recognizant *a.* अभिज्ञान-बोधक ।
recognized *a.* अभिज्ञात । मान्य, मान्यताप्राप्त ।
recollect *v.* स्मरण करना ।
recollection *n.* स्मृति, स्मरण । अनुस्मरण ।
recommence *v.* पुनरारम्भ करना ।
recommencement *n.* पुनरारम्भ ।
recommend *v.* अनुशंसा करना ।
recommendable *a.* अनुशंसनीय ।
recommendableness *n.* अनुशंसनीयता ।
recommendation *n.* अनुशंसा ।
recommendatory *a.* अनुशंसाकारी । अनुशंसक
recommended *a.* अनुशंसित ।
recommender *n.* अनुशंसक ।
recompense *n.* प्रत्युपकार । *v.* प्रत्युपकार करना
recompenser *n.* प्रत्युपकारक ।
reconcilability *n.* समाधानशीलता, समन्वयशीलता ।
reconcilable *a.* समाधेय, समाधानशील, समाधानोन्मुख, समन्वयशील ।
reconcile *v.* समाधान करना, समन्वय करना ।
reconciled *a.* समाधानित, समन्वित ।
reconcilement *n.* समाधानता, समन्वयता ।
reconciler *n.* समाधाता । समन्वयकर्ता ।
reconciliatory *a.* समाधानात्मक । समन्वयकारी
recondite *a* गूढ़ । रहस्यमय ।
reconditeness *n.* गूढ़ता । रहस्यमयता ।
reconnoitre *v.* पर्यवेक्षण करना, अनुसंधान करना
reconnoitrer *n.* पर्यवेक्षक, अनुसंधाता ।
reconsider *v.* पुनर्विचार करना ।
reconsideration *n.* पुनर्विचार ।
reconstituent *a.* पुनःस्थापी ।
reconstitute *v.* पुनःस्थापित करना ।
reconstitution *n.* पुनःस्थापना ।
reconstruct *v.* पुनर्निर्माण करना ।
reconstruction *n.* पुनर्निर्माण ।
—method पुनर्निर्माण-पद्धति ।
reconstructive *a.* पुनर्निर्माणकारी ।
reconvene *v.* पुनरायोजित करना ।
reconversion *n.* पुनःरूपान्तरण ।
record *n.* प्रलेख । अभिलेख । ऐतिहासिक प्रमाण । स्वरांक । अनूठी घटना ।
—on—अभिलिखित ।
recordable *a.* प्रलेख्य, अभिलेख्य ।
recorded *a.* प्रलिखित, अभिलिखित ।
—proceedings प्रलिखित कार्यवाही ।
recorder *n.* प्रलेखक, अभिलेखक । ध्वनिलेख-यन्त्र
recording *n.* प्रलेखन, अभिलेखन । स्वरांकन ।
recourse *n.* आश्रय, अवलम्ब ।
recreancy *n.* भीरुता । पतन ।
recreant *a.*, *n.* भीरु । पतित ।
recreation *n.* मनोरंजन ।
recreational *a.* मनोरंजन-विषयक ।
recreative *a.* मनोरंजक ।
recreativeness *n.* मनोरंजकता ।
recriminate *v.* प्रत्यारोप करना ।
recrimination *n.* प्रत्यारोप, दोषारोपण ।
recriminative, recriminatory *a.* प्रत्यारोपी
recriminator *n.* प्रत्यारोपक ।
rectifiable *a.* संशोधनीय, संस्करार्ह ।
rectification *n.* संशोधन, संस्कार ।
rectified *a.* संशोधित, संस्कृत ।
rectifier *n.* संशोधक, संस्कर्ता ।
rectify *v.* संशोधन करना, संस्कार करना ।
rectitude *n.* ऋजुता । न्यायपरता ।
rector *n.* (विश्वविद्यालय का) प्राचार्य ।
rectorate, rectorship *n.* प्राचार्य-पद ।
rectorial *a.* प्राचार्य-सम्बन्धी ।
recur *v.* पुनरावृत्ति करना ।

recurrency *n.* पुनरावर्तन ।
recurrent *a.* आवर्तक ।
recurring *a.* आवर्ती, आवर्तक ।
recusance, (-cy) *n.* दुराग्रह ।
recusant *n.*, *a.* दुराग्रही ।
red *a.* लाल । विद्रोह-सम्बन्धी । शुभ ।
—flag विद्रोह-चिह्न ।
—letter day चिरस्मरणीय दिवस ।
—tape दीर्घसूत्री ।
—tapery नियम-बन्धन ।
—tapism अत्यौपचारिकता, दीर्घसूत्रता
—tapist अत्यौपचारिक, दीर्घसूत्री ।
redact *v.* सम्पादित करना ।
redacteur *n.* सम्पादक ।
redaction *n.* सम्पादन ।
redactor *n.* सम्पादक ।
redeem *v.* उद्धार करना, मोचन करना ।
redeemability *n.* उद्धारणीयता, मोचनीयता,
redeemable *a.* उद्धारणीय, मोचनीय ।
redeemed *a.* उद्धारित, मोचित ।
redeemer *n.* उद्धारकर्ता, मोचक ।
redemption *n.* उद्धार, मोचन, मोक्ष ।
redemptory *a.* उद्धार-सम्बन्धी, मोचन-विषयक
redirect *v.* पुनर्निदेश करना ।
redirection *n.* पुनर्निर्देशन ।
rediscover *v.* पुनरन्वेषण करना ।
redistribute *v.* पुनर्वितरण करना ।
redistribution *n.* पुनर्वितरण ।
redistributive *a.* पुनर्वितरणकारी ।
redolence *n.* सौरभ ।
redolent *a.* सुरभित ।
redondilla *n.* छन्द-विशेष (जो प्रथम-तृतीय तथा द्वितीय-चतुर्थ चरणों में अन्त्यनुप्रासित हो)
reduction *n.* लघूकरण, न्यूनीकरण, घटाव । सूक्ष्मीकृत प्रतिलिपि ।
redundance *n.* अत्यधिकता । व्यर्थता ।
redundant *a.* अत्यधिक । व्यर्थ ।
reduplicate *v.* पुनरावृत्ति करना ।
reduplication *n.* पुनरावृत्ति ।
reduplicative *a.* पुनरावृत्तिशील ।
re-elect *v.* पुनर्निर्वाचित करना ।
re-election *n.* पुनर्निर्वाचन ।
re-establish *v.* पुनःस्थापित करना ।
re-establishment *n.* पुनःस्थापन ।
re-examination *n.* पुनःपरीक्षण ।
refer *v.* निर्देश करना । संदर्भ देना । प्रसंग बताना ।
referable *a.* सन्दर्भार्ह, प्रसंगार्ह ।
reference *n.* प्रसंग, सन्दर्भ । निर्देश ।
—book सन्दर्भ-ग्रन्थ ।
—library सन्दर्भ-पुस्तकालय ।
referenced *a.* निर्देशांकित । संदर्भित ।
referencer *n.* निर्देशांकक । संदर्भलेखक ।
referendum *n.* लोकमत, जनमत ।
referent *n.* निर्दिष्ट व्यक्ति ।
referential *a.* निर्दिष्ट, उद्धृत ।
referred *a.* निर्दिष्ट, सन्दर्भित ।
refinable *a.* परिमार्जनीय । परिष्करणीय ।
refine *v.* परिमार्जित करना । परिष्कार करना ।
refined *a.* परिमार्जित । परिष्कृत ।
—language परिष्कृत भाषा ।
refinedness *n.* परिमार्जितता । परिष्कृतता ।
refinement *n.* परिमार्जन । परिष्कार ।
refiner *n.* परिमार्जक । परिष्कारक ।
refining *n.* परिमार्जनकारी । परिष्करण ।
reflect *v.* परावर्तित करना । प्रतिबिम्बित करना । चिन्तन करना ।
reflected *a.* परावर्तित, प्रतिबिम्बित ।
reflectible *a.* परावर्त्य । प्रतिबिम्ब्य ।
reflecting *a* परावर्तनकारी । प्रतिबिम्बकारी । चिन्तनशील । [चिन्तन ।
reflection, (-exion) *n.* परावर्तन । प्रतिबिम्बिन
reflectional *a.* परावर्तित । प्रतिबिम्बित । चिंतनशील, विचारशील । [चिंतनरहित, विचारशून्य ।
reflectionless *a.* परावर्तनहीन । प्रतिबिम्बरहित

reflective *a.* परावर्तक । प्रतिबिम्बक । चिन्तनशील । भावात्मक ।
reflectiveness, reflectivity *n.* परावर्तकता । प्रतिबिम्बकता । चिन्तनशीलता । भावात्मकता ।
reflector *n.* परावर्तक । प्रतिबिम्बक ।
reflex *a.* प्रत्यावर्तित । अन्तर्मुख, आत्मचिन्तनमय । स्व-अर्थक, निजवाचक ।
—imitation सहज अनुकरण ।
reflexibility *n.* परावर्तनशीलता । प्रतिबिम्बनशीलता । [प्रतिबिम्बितक्षम ।
reflexible, reflectible *a.* परावर्तनीय ।
reflexive *a.* परावर्तक । स्व-अर्थक, निजवाचक । कर्तृ-सम्बन्धी ।
—pronoun निजवाचक सर्वनाम ।
refluence *n.* प्रतीपप्रवाह ।
refluent *a.* प्रतीपप्रवाही ।
reform *n* सुधार ।
reformable *a.* सुधारने योग्य ।
reformation *n.* सुधार ।
reformational *a.* सुधार्य ।
reformative *a.* सुधारात्मक ।
reformatory *n.* चरित्र सुधारशाला । *a.* [सुधारात्मक ।
reformed *a.* सुधारित ।
reformer *n.* सुधारक ।
reforming *a.* सुधारमूलक ।
—tendency सुधारमूलक प्रकृति ।
reformism *n.* सुधारवाद ।
reformist *n.* सुधारवादी ।
refrain *n.* (गीत में) टेक ।
refresher *n.* पुनःस्फूर्तिदाता । पुनःप्रबोधन ।
—course पुनःप्रबोधन पाठ्यक्रम ।
refreshing *a.* पुनःस्फूर्तिजनक ।
refreshingness *n.* पुनःस्फूर्तिजनकता ।
refuge *n.* शरण ।
—house of—शरणालय ।
refund *v.* प्रत्यर्पण करना ।
refundable *a.* प्रत्यर्प्य ।
refunded *a.* प्रत्यर्पित ।
refundee *n.* प्रत्यर्पिती ।
refunder *n.* प्रत्यर्पक ।
refunding *n.* प्रत्यर्पण ।
refundment *n.* प्रत्यर्पण ।
refusable *a.* अस्वीकार्य ।
refusal *n.* अस्वीकरण ।
refused *a.* अस्वीकृत ।
refuser *n.* अस्वीकर्त्ता ।
refutability *n.* निराकरणीयता । प्रत्याख्येयता ।
refutable *a.* निराकरणीय, प्रत्याख्येय ।
refutal, refutation *n.* निराकरण, प्रत्याख्यान ।
refutatory *a.* निराकरणकारी, प्रत्याख्यानीय ।
refute *v.* निराकरण करना, प्रत्याख्यान करना ।
refuter *n.* निराकरणकर्त्ता, प्रत्याख्यानक ।
regal *a.* राजोचित । भव्य ।
regalia *n.* राजचिह्न । राजशक्ति ।
regalism *n.* धर्म की राजसापेक्षता । राजा का सर्वाधिकार-सिद्धान्त ।
regality *n.* राजत्व । राजकीय अधिकार ।
regard *n.* आदर । अवधान । *v.* आदर करना । अवधानना ।
regardful *a.* आदरकर्ता । सावधान ।
regarding *prep.* के विषय में ।
regardless *a.* अनादरकर्त्ता । असावधान ।
regeneracy *n.* पुनरुत्पत्ति । पुनरुद्धार ।
regenerate *v.* पुनरुत्पत्ति करना । पुनरुद्धार करना
regenerated *a.* पुनरुत्पन्न । पुनरुद्धारकृत ।
regeneration *n.* पुनरुत्पत्ति । पुनरुद्धार ।
regenerative *a.* पुनरुत्पत्तीय । पुनरुद्धारीय ।
regenerator *n.* पुनरुत्पत्तिकर्त्ता । पुनरुद्धारकर्त्ता
regeneratory *a.* पुनरुत्पत्ति-सम्बन्धी । पुनरुद्धार-विषयक ।
regenesis *n.* पुनरुत्पत्ति । पुनरुद्धार ।
regent *n.* (राजा की अल्पवयस्कता या अनुपस्थिति में) प्रतिशासक ।
regentship *n.* प्रतिशासकता ।

regerminate *v.* पुनःअंकुरित करना ।
regermination *n.* पुनःअंकुरण ।
regicidal *a.* राजहत्या-सम्बन्धी ।
regicide *n.* राजहत्या ।
regime *n.* शासनकाल ।
regimen *n.* शासनतन्त्र । कारक-प्रक्रिया ।
regina *n.* सम्राज्ञी ।
reginal *a.* सम्राज्ञीय ।
region *n.* क्षेत्र, प्रदेश ।
—lower—पाताल, रसातल ।
—upper—स्वर्ग, परलोक ।
regional *n.* क्षेत्रीय, प्रादेशिक ।
regionalism *n.* क्षेत्रीयता, प्रादेशिकता । क्षेत्रीयतावाद । प्रादेशिकतावाद ।
register *n.* पंजिका । *v.* पंजीबद्ध करना ।
registered *a.* पंजीकृत ।
registrable *a.* पंजीकृतयोग्य ।
registrant *n.* पंजीकृत व्यक्ति ।
registrar *n.* पंजिकाधिकारी ।
registration *n.* पंजीकरण, पंजीयन ।
regression *n.* प्रत्यावर्तन । पुनःपतन ।
regressive *n.* प्रत्यावर्तनशील । पुनःपतनशील ।
regressiveness *n.* प्रत्यावर्तनशीलता । पुनःपतनशीलता ।
regret *n.* शोच, खेद ।
regretful *a* शोचयुक्त, खेदयुक्त ।
regrettable *a.* शोचनीय, खेद्य ।
regulable *a.* नियमापेक्षी, व्यवस्थितक्षम ।
regular *a.* नियमित, व्यवस्थित ।
regularity *n.* नियमितता, व्यवस्थितता ।
regularization *n.* नियमितकरण, सुव्यवस्थापन
regulate *v.* नियमित करना, व्यवस्था करना ।
regulated *a* नियमितकृत, व्यवस्थितकृत ।
regulating *a.* नियमिनकर्ता, व्यवस्थितकर्ता ।
regulation *n.* नियमन, व्यवस्था, व्यवस्थापन ।
regulative *a* नियमितकारी, व्यवस्थितकारी ।
—instinct नियामक-वृत्ति ।
regulator *n.* नियामक, व्यवस्थापक ।
regulatory *a.* नियमन-विषयक, नियम-सम्बन्धी । व्यवस्थापकीय ।
rehabiliate *v.* पुनरावास देना ।
rehabiliation *n.* पुनर्वासन ।
rehearsal *n.* पूर्वाभिनय ।
—dress—सपरिधान पूर्वाभिनय ।
rehearse *v.* पूर्वाभिनय करना ।
rehearser *n.* पूर्वाभिनेता ।
reign *n.* शासनकाल । *v.* शासन करना ।
—R—of Terror—आंतककाल ।
reincarnation *n.* पुनरवतार, पुनर्जन्म ।
reincarnationist *n.* पुनरवतारवादी, पुनर्जन्मवादी ।
reinstall *v.* पुनःस्थापित करना ।
reinstallation *n.* पुनःस्थापन ।
reinstate *v.* पुनरधिकार देना ।
reinstatement *n.* पुनरधिकारदान ।
reissue *n.* पुनःप्रकाशित अंक । *v.* पुनःप्रकाशित करना ।
reiterance *a.* पुनरावृत्ति ।
reiterant *a.* पुनरावृत्तिकारी ।
reiterate *v.* पुनरावृत्ति करना ।
reiterated *a.* पुनरावृत्त ।
reiteration *a.* पुनरावृत्ति ।
reiterative *a.* पुनरावृत्तीय ।
reject *v.* अस्वीकार करना ।
rejectable *a.* अस्वीकार्य ।
rejected *a.* अस्वीकृत ।
rejecter *n.* अस्वीकर्त्ता ।
rejection *n.* अस्वीकरण ।
rejective *a.* अस्वीकारक ।
rejectment *n.* अस्वीकृति ।
rejector *n.* अस्वीकर्त्ता ।
rejoice *v.* आनन्द मानाना ।
rejoicing *n.* आनन्दोत्सव ।
rejuvenate, rejuvenize *v.* नवजीवन पाना ।
rejuvenation *n.* जवजीवन ।
rejuvenator *n.* नवजीवनदाता ।
rejuvenescence *n.* नवजीवनशीलता ।

rejuvenescent *a.* नवजीवनशील ।
relate *v.* सम्बन्धित करना । वर्णन करना ।
related *a.* सम्बन्धित । वर्णित ।
relatedness *n.* सम्बन्धितता । वर्णितता ।
relater *n.* वर्णनकर्त्ता ।
relating *a.* सम्बद्ध ।
relation *n.* सम्बन्ध ।
—causal—कारण-सम्बन्ध ।
—similarity of—सम्बन्ध-साम्य ।
relational *a.* सम्बन्धसूचक ।
relationless *a.* असम्बद्ध ।
relationship *n.* सम्बन्धता ।
relatival *a.* सम्बन्धसूचक ।
relative *n.* सम्बन्धी । सम्बन्धबोधक शब्द । सापेक्षपदार्थ । *a.* सम्बन्धसूचक । सापेक्ष । विषयोपयुक्त ।
—adjective सम्बन्धसूचक विशेषण ।
—adverb सम्बन्धसूचक अव्यय ।
—pronoun सम्बन्धसूचक सर्वनाम ।
—sensitivity सापेक्षानुभूति ।
—term सापेक्ष पद ।
—variability सापेक्ष विविधता ।
relativeness *n.* सम्बन्धसूचकता । सापेक्षता ।
relativism *n.* ज्ञानसापेक्षवाद । [विषयोपयुक्तता ।
relativist *u.* ज्ञान-सापेक्षवादी ।
'elativity *n.* सापेक्षता । सापेक्षतावाद ।
—doctrine of—सापेक्षतावाद ।
—law of—सापेक्षता का नियम ।
—of knowledge ज्ञानसापेक्षता ।
'elator *n.* सम्बन्ध-स्थापक । वर्णनकर्त्ता ।
'elax *v.* शिथिल करना ।
elaxable *a.* शिथिल करने योग्य ।
'elaxant *n.* श्लथक । विश्रामक ।
elaxation *n.* श्लथन । शिथिलता । विश्रान्ति ।
—feeling of—शिथिलता-भाव ।
—principle शैथिल्य-सिद्धान्त ।
elaxed *a.* शिथिलित ।

release *n.* मुक्ति, विस्तार । *v.* प्रकाशित करना ।
released *a.* मुक्त, निस्तारित । प्रकाशित ।
—copy प्रकाशित प्रति ।
releasee *n.* मुक्त, निस्तारित ।
releasement *n.* मुक्ति, निस्तार । प्रकाशन ।
releaser *n.* मोक्ता, निस्तारक ।
relegate *v.* निर्वासित करना ।
relent *v.* दयार्द्र होना ।
relentless *a.* निर्दय ।
relentlessness *n.* निर्दयता ।
relevance, (-cy) *n.* संगति । विषयगतता ।
relevant *a.* संगत । विषयगत ।
reliability, reliableness *n.* विश्वस्तता, विश्वसनीयता ।
reliable *a.* विश्वस्त, विश्वसनीय ।
reliance *n.* विश्वास ।
reliant *a.* विश्वस्त, विश्वसनीय ।
relic *n.* स्मृतिचिह्न । भग्नावशेष ।
relief *n.* सहायता । साहाय्य । विराम । ऊर्ध्वांकित शिल्प । उभार ।
—map उभारदार प्राकृतिक मानचित्र ।
—works साहाय्य कार्य ।
relier *n.* विश्वासक ।
relievable *a.* सहायतायोग्य । विरामयोग्य ।
relieve *v.* साहाय्य देना । विराम देना ।
relieved *a.* विरमित ।
reliever *n.* सहायक । विरामदाता ।
relieving *a.* विरामदायी ।
religion *n.* धर्म ।
—psychology of—धर्म-मनोविज्ञान ।
—sociology of—धर्म-समाजशास्त्र ।
religionism *n.* उत्कट धर्मपरायणता ।
religionist *n.* उत्कट धर्मपरायण ।
religionize *v.* धार्मिक रूप देना ।
religionless *a.* धर्महीन ।
religiose *a.* धर्मान्ध ।
religiosity *n.* धर्मान्धता ।

religious *a.* धार्मिक, धर्मनिष्ठ ।
—conduct धार्मिक आचरण ।
—consciousness धार्मिकजागृति ।
—experience धार्मिक अनुभव ।
—instinct धार्मिक वृत्ति ।
—observances धार्मिक नियम ।
—purpose धर्मार्थ ।
—toleration धार्मिक सहिष्णुता ।
religiousness *n.* धार्मिकता, धर्मनिष्ठता ।
relinquent *a.* त्याजक, उत्सर्जक ।
relinquish *v.* त्यागना, उत्सर्ग करना ।
relinquished *a.* त्यक्त, उत्सर्जित ।
relinquisher *n.* त्यक्ता, उत्सर्जक ।
relinquishment *n.* त्यजन, उत्सर्जन ।
relish *n.* आस्वाद । *v.* आस्वादन करना ।
relishable *a.* आस्वाद्य ।
reluctance, (-cy) *n.* अनिच्छा ।
reluctant *a.* अनिच्छुक ।
remains *n.* अवशेष, भग्नावशेष ।
remark *n.*विशेष विवरण । मन्तव्य । टीका-टिप्पणी
remarkable *a.* महत्वपूर्ण । विचारार्ह ।
remarkableness *n.* महत्वपूर्णता । विचारार्हता
remedy *n.* उपचार । *v.* उपचार करना ।
remember *v.* स्मरण रखना ।
rememberable *a,* स्मरणीय ।
rememberer *n.* स्मरणकर्त्ता ।
remembering *n.* स्मरणकारी ।
remembrance *n.* स्मृति, स्मरण । स्मरण-शक्ति
remembrancer स्मृति-चिह्न । स्मारक ।
remind *v.* स्मरण कराना ।
reminder *n.* अनुस्मारक । अनुस्मरण-पत्र ।
remindful *a.* स्मरणकारी ।
reminiscence *n.* संस्मरण । स्मृति ।
—doctrine of—स्मृति-सिद्धान्त ।
reminiscent *a.* स्मारक ।
reminiscential *a.* स्मरणीय, संस्मरणात्मक ।
remonstrance *n.* कुतर्क, वादानुवाद ।
remonstrant *a.* कुतर्की, वादानुवादकारी ।
remonstrate *v.* कुतर्क करना, वादानुवाद करना
remonstrator *n.* कुतर्की, वादानुवादी । कुतर्क-शील, वादानुवादशील ।
remorse *n.* मनस्ताप ।
remorseful *a.* मनस्तापपूर्ण ।
remorseless *a.* मनस्तापहीन ।
remorselessness *n.* मनस्तापहीनता ।
remote *a.* दूरवर्ती । सूक्ष्मातिसूक्ष्म ।
—association दूरवर्ती साहचर्य ।
remoteness *n.* दूरवर्तिता । सूक्ष्मातिसूक्ष्मता ।
remunerability *n.* पुरस्कार्यता ।
remunerable *a.* पुरस्कार्य ।
remunerate *v,* पुरस्कृत करना । पारिश्रमिक देना
remuneration *n.* पुरस्कार । पारिश्रमिक ।
remunerative, remuneratory *a.* पुरस्कार-प्रद । पारिश्रमिक-सम्बन्धी । अर्थकर ।
remunerativeness *n,* पुरस्कारप्रदता । पारि-श्रमिकता । अर्थकरता ।
remunerator *n.* पुरस्कर्त्ता । पारिश्रमिकदाता ।
renaissance *n.* पुनर्जागृति, पुनरुत्थान ।
renascence *n.* पुनरुद्भव ।
renascent *a.* पुनरुद्भूत ।
rendezvous *n.* संकेतस्थान । निर्दिष्ट मिलनस्थान *v.* संकेत या मिलनस्थल में मिलना ।
rendition *n.* अनुवाद ।
renegade *n.* मत-परिवर्तक । *v.* मतपरिवर्तन करना ।
renegado *n.* मत-परिवर्तक ।
renegation *n.* मत-परिवर्तन ।
renitence,(-cy) *n.* प्रतिरोध ।
renitent *a.* प्रतिरोधी ।
renounce *v.* विरक्त होना ।
renouncement *n.* वैराग्य ।
renouncer *n.* विरागी ।
renovate *v.* पुनरुद्धार करना ।
renovation *n.* पुनरुद्धार ।
renovator *n.* पुनरुद्धारकर्त्ता ।
renown *n.* विख्याति, प्रसिद्धि ।

renowned *a.* विख्यात, प्रसिद्ध।
renunciant *n.* संन्यासी, विरागी। *a.* संन्यास-विषयक, विराग-सम्बन्धी।
renunciation *n.* संन्यास, विराग।
renunciative, renunciatory *a.* संन्यास-सम्बन्धी, विराग-विषयक।
reorganization *n.* पुनःसंगठन।
reorganize *v.* पुनःसंगठित करना।
reorganizer *n.* पुनःसंगठनकर्त्ता।
reorient *a.* पुनःउन्नतिशील।
v. पुनःउन्नतिशील बनाना।
reorientation *n.* पुनःउन्नतिशीलता।
rep *n.* कण्ठस्थ छन्द।
repair *v.* जीर्ण-संस्कार करना।
repairable *a.* जीर्ण-संस्कारणीय।
repairer *a.* जीर्ण-संस्कारक।
reparation *n.* जीर्ण-संस्कार।
reparative *a.* जीर्ण-संस्कारक।
reparatory *a.* जीर्ण-संस्कारी।
repartee *n.* व्यंग्योत्तर। *v.* व्यंग्योत्तर देना।
repatriate *v.* स्वदेश लौटना।
repatriation *n.* स्वदेशागमन।
repeat *n.* पुनरावृत्ति। पुनरावृत्ति करना।
repeatable *a.* पुनरावृत्ति-योग्य।
repeated *a.* पुनरावृत्त।
repeater *n.* पुनरावृत्तिकर्त्ता
repeating *a.* पुनरावृत्तिकारी।
repel *v.* निवारण करना।
repelled *a.* निवारित।
repellency *n.* निवारकता।
repellent *a.* निवारक।
repeller *n.* निवारक।
repelling *n.* निवारण। *a.* निवारणकारी।
repent *v.* अनुताप करना।
repentance *n.* अनुताप।
repentant *a.* अनुतप्त।
repenter *n.* अनुतापकर्त्ता।

repercussion *n.* प्रतिध्वनि। प्रतिक्रिया।
repercussive *a.* प्रतिध्वन्यात्मक। प्रतिक्रिया-सम्बन्धी।
repertory *n.* कोषालय।
repetition *n.* पुनरुक्ति। पुनरावृत्ति।
repetitional, repetitionary *a.* पुनरावृत्ति-शील।
repetitious *a.* पुनरुक्त। पुनरावृत्त।
repetitive *a.* पुनरुक्तियुक्त। पुनरावृत्तिपूर्ण।
replace *v.* पुनःस्थापित करना।
replaceable *a.* पुनःस्थाप्य।
replaced *a.* पुनःस्थापित।
replacement *n.* पुनःस्थापन।
replacer *n.* पुनःस्थापयिता।
replacing *n.* प्रतिस्थापन।
replica *n,* प्रतिकृति।
replication *n.* प्रतिध्वनि। प्रतिकृति।
report *n.* लोकचर्चा। विवरण। संवाद।
reportable *a.* विवरण देने योग्य।
reportage *n.* विवरण-शैली।
reporter *n.* संवाददाता, संवादलेखक।
reporterism *n.* संवाददाता-व्यवसाय।
repose *n.* विश्राम, विश्रान्ति।
repository *n.* संग्रहालय, अजायबघर।
reprehensible *a.* दोषारोप्य।
reprehensibleness *n.* दोषारोप्यता।
reprehension *n.* दोषारोप।
reprehensive *a.* दोषारोपित।
represent *v.* वर्णन करना, चित्रण करना। अभिनय करना। प्रतिनिधित्व करना।
representability *n.* वर्णनीयता, चित्रणीयता। अभिनेयता।
representable *a.* वर्णनीयता, चित्रणीय। अभिनेय
representation *n.* वर्णन, चित्रण। अभिनय। प्रतिनिधित्व।
—of truth सत्य का प्रतिपादन।
representational *a.* वर्णन-सम्बन्धी, चित्रण-सम्बन्धी। अभिनय-सम्बन्धी। प्रतिनिधित्व-संबंधी
representative *a.* प्रतिरूपक। प्रतिनिधिस्वरूप

representativeness *n.*प्रतिरूपता । प्रतिनिधित्व
represented *a.* प्रतिनिधित्वकृत ।
representer *n.* प्रतिनिधित्वकर्त्ता ।
representment *n.* वर्णन, चित्रण । अभिनय ।
repress *v.* दमन करना ।
represser *n.* दमनकर्त्ता ।
repressible *a.* दमनीय ।
repression *n.* दमन ।
repressive *a.* दमनकारी ।
reprint *n.* पुनर्मुद्रित लेख । *v.* पुनर्मुद्रण करना ।
reproach *v.* निन्दा करना, भर्त्सना करना ।
reproachable *a.* निन्दार्ह, भर्त्सनार्ह ।
reproachableness *n.* निन्दार्हता, भर्त्स्यता ।
reproacher *n.* निन्दक, भर्त्सक ।
reproachful *a.* निन्दामय, भर्त्सनापूर्ण ।
reproachfulness *n.* निन्दनीयता, भर्त्सनीयता ।
reprobate *v.* धिक्कारना ।
reprobation *n.* धिक्कार ।
reprobationer *n.* धिक्कारकर्त्ता ।
reprobatory *a.* धिक्कारात्मक ।
reproduce *v.* पुनरुत्पादन करना । प्रतिलिपि करना । उद्धृत करना ।
reproduced *a.*पुनरुत्पादित । पुनर्लिखित । उद्धृत
reproducer *n.* पुनरुत्पादक । प्रतिलिपिकार । पुनर्लेखक । उद्धृतकर्त्ता ।
reproducible *a.* पुनरुत्पादनीय । प्रतिलिपि-योग्य । पुनर्लेखनीय । उद्धरणीय ।
reproduction *n* पुनरुत्पादन । पुनर्लेखन ।
reproductive *a.*पुनरुत्पादक । पुनर्जनन-संबंधी ।
—function पुनर्जनन-क्रिया ।
reproductiveness, reproductivity *n.* पुनरुत्पादकता ।
reproductory *a.* प्रजनन-सम्बन्धी ।
reprovable *a* निन्दनीय ।
reprovableness *n.* निन्दनीयता ।
reproval *n.* निन्दा ।
reprove *v.* निन्दा करना ।
reprover *n.* निन्दक ।
republic *n.* गणतन्त्र । [वर्ग ।
—the—of letters साहित्य । साहित्यिक-
republican *n.* गणतन्त्रवादी । *a.* गणतन्त्रात्मक ।
republicanism *n.* गणतन्त्रात्मक शासनप्रणाली ।
republicanize *v.* गणतन्त्रात्मक बनाना ।
republish *v.* पुनःप्रकाशित करना ।
republished *a.* पुनःप्रकाशित ।
repugnance, (-cy) (भाव-विचार-) विरोध ।
repugnant *a* विरुद्ध ।
repulsion *n.* विरक्ति, घृणा ।
repulsive *a.* विरक्तिकर, घृणोत्पादक ।
rpulsiveness *n.* विरक्तिकरता, घृणोत्पादकता ।
reputability, reputableness *n.* यशस्यता, कीर्त्तिमत्ता, प्रसिद्धता ।
reputation *n.* यश, कीर्ति, प्रसिद्धि ।
reputative *a.* यशस्वी, कीर्तिमान, प्रसिद्धिप्राप्त
repute *n.* यश, कीर्ति, प्रसिद्धि ।
reputed *a.* यशस्वी, कीर्तिमान, प्रसिद्ध ।
request *n.* प्रार्थना ।
requester *n.* प्रार्थी ।
required *a.* आवश्यक, अपेक्षित ।
requirement *n.* आवश्यकता, अपेक्षा ।
requisite *n.* आवश्यक चीज, अपेक्षित गुण । *a.* आवश्यक, अपेक्षित ।
requisiteness *n.* आवश्यकता, अपेक्षा ।
requisition *n.* लिखित प्रार्थना । माँग ।
rquisitionist *n.* प्रार्थनाकारी । माँगनेवाला ।
requisitory *a.* लिखितप्रार्थना-विषयक । माँग-
rescuable *a.* परित्राणीय । [सम्बन्धी ।
rescue *n.* परित्राण ।
rescuer *n* परित्राता ।
research *n.,v.* शोध (करना)अनुसंधान (करना) अन्वेषण (करना) ।
—scholar शोध-छात्र । [अन्वेषक ।
researcher *n.* शोधकर्त्ता, अनुसन्धानकर्ता,
resemblance *n.* सदृशता, समरूपता ।

—law of—समानता का नियम ।
resemblant *a.* सदृश, समरूप ।
resemble *v.* सदृश होना, समरूप होना ।
resembling *a.* सदृश, समरूप ।
resent *v.* क्षोभ होना ।
resenter *n.* क्षोभी ।
resentful *a.* क्षोभयुक्त ।
resentive *a.* क्षोभशील ।
resentment *n.* क्षोभ ।
reservation *n* प्रारक्षीकरण, आत्मनिग्रह । संचयन । गोपन ।
reserved *a.* प्रारक्षित । संचित । गुप्त । मितभाषी
reservedness *n.* प्रारक्षितता । संचितता । [मितभाषिता ।
resettlement *n.* पुनर्व्यवस्था ।
residence *n.* आवास ।
residency *n.* राजकीय अभिकर्ता-भवन ।
resident *n.* निवासी । राजकीय अभिकर्त्ता । *a.* निवासी । निहित । [कर्त्ता-सम्बन्धी ।
residential *a.* आवास-विषयक । राजकीय अभि-
—house निजी आवासगृह ।
residual *n.* अवशिष्टांश । *a.* अवशिष्ट ।
residue *n.* अवशेष ।
residuous *a.* अवशिष्ट ।
resign *v.* त्यागपत्र देना ।
resignation *n.* त्यागपत्र ।
resignee *n.* त्यागपत्र-ग्रहीता ।
resile *v.* लचनशील होना ।
resilience, (-cy) लचनशीलता, लचीलापन ।
resilient *a.* लचनशील, लचीला ।
resipiscence *n.* अनुभव-बुद्धि । पश्चाताप ।
resipiscent *a.* अनुभव-बुद्धियुक्त । पश्चातापपूर्ण
resist *v.* प्रतिरोध करना ।
resistance *n.* प्रतिरोध ।
resistant *n.* प्रतिरोधी, प्रतिरोधक ।
resistant, resistent, resistive *a.* प्रतिरोधनशील । प्रतिरोधकारी ।
resisted *a.* प्रतिरुद्ध ।
resister *n.* प्रतिरोधक ।
resistibility *n.* प्रतिरोध्यता, प्रतिरोधनीयता ।
resistible *a.* प्रतिरोध्य, प्रतिरोधनीय ।
resistivity *n.* प्रतिरोधकता ।
resistless *a.* प्रतिरोधशून्य, अप्रतिरोधनीय ।
resistlessness *n.* प्रतिरोधशून्यता, अप्रतिरोध- [नीयता ।
resolute *a.* दृढ़संकल्प ।
resolution *n.* संकल्प । प्रस्ताव ।
resolutioner *n.* प्रस्तावक ।
resolve *n.* दृढ़संकल्प । संकल्पशक्ति । *v.* संकल्प-करना । प्रस्ताव करना ।
resolved *a.* दृढ़संकल्पित ।
resolvedness *n.* दृढ़संकल्पितता ।
resolver *n.* दृढ़संकल्पक । प्रस्तावक ।
resonance *n.* अनुनाद, गूँज ।
—theory अनुनाद-सिद्धान्त ।
resonant *a.* अनुनादी, गुंजित ।
resonate *v.* अनुनादित होना, गूँजना ।
resonator *n.* अनुनादक ।
resort *n.* अवलम्ब, शरण ।
resorter *n.* अवलम्बी, शरणार्थी ।
resound *v.* प्रतिध्वनित होना । गूँजना ।
resounding *a.* प्रतिध्वनिशील । गूँजनेवाला ।
resource *n.* साधन-स्रोत, उपाय । युक्ति ।
resourceful *a.* साधन-सम्पन्न । युक्तिपूर्ण ।
resourcefulness *n.* साधन-सम्पन्नता । युक्तिपूर्णता
resourceless *a.* साधनहीन । युक्तिहीन ।
resourcelessness *n.* साधनहीनता । युक्तहीनता
resources *n.* साधन ।
respect *n.* प्रसंग, प्रकरण । मान, आदर । अभि-वादन ।
respectability, respectableness *n.* आदर-णीयता, मान्यता ।
respectable *a.* आदरणीय, माननीय, श्रद्धास्पद
respectant *a.* परस्परापेक्षी ।
respecter *n.* पक्षपाती ।
respectful *a.* आदरसूचक, आदरपूर्ण, श्रद्धालु ।

respectfulness *n.* आदरसूचकता, आदरपूर्णता, श्रद्धालुता।
respective *a.* तत्सम्बन्धी, ।
respectively *ad.* क्रमशः, यथाक्रम।
respectless *a.* आदरहीन, अनादृत।
resplendence *n.* जगमगाहट।
resplendent *a* जगमगाता हुआ।
respond *v.* उत्तर देना। अनुकूल होना।
respondence, (-cy) *n.* प्रत्युतर। अनुकूलता।
responding *a.* प्रत्युत्तरदायी। अनुरूप।
response *n.* प्रत्युत्तर। प्रतिक्रिया।
—psychology प्रतिक्रिया-मनोविज्ञान।
—time प्रतिक्रिया-काल, प्रत्युत्तर-काल।
—type प्रत्युत्तर-प्रकार।
responsibility, responsibleness *n.* उत्तर-[दायित्व।
—feeling (or consciousness) of— उत्तरदायित्व की भावना।
responsible *a.* उत्तरदायी, उत्तरदायित्वपूर्ण।
responsive *a.* प्रत्युत्तरदायी।
responsiveness *n.* प्रत्युत्तरदायिता।
restorable *n.* प्रत्यर्पणीय। पुनःस्थाप्य। पुनरुद्धार्य
restorableness *n.* प्रत्यर्पणीयता। पुनःस्थाप्यता। पुनरुद्धार्यता।
restoration *n* प्रत्यर्पण। पुनःस्थापन। पुनरुद्धार
restorationism *n.* भावीसुखवाद।
restorationist *n.* भावीसुखवादी।
restorative *a., n.* वाजीकरण।
restore *v.* प्रत्यर्पण करना। पुनः स्थापित करना। पुनरुद्धार करना।
restorer *n.* प्रत्यर्पयिता। पुनःस्थापक। पुनरुद्धारक
restrain *v.* शमन करना, निग्रह करना।
restrainable *a.* शमनीय, निग्रहणीय।
restrained *a.* शमित, निग्रहपूर्ण।
restrainer *n.* शमनकर्त्ता, निग्रहीता।
restraint *n.* शमन। निग्रह।
restriction *n.* प्रतिबन्ध, नियन्त्रण।
restrictionist *n,* प्रतिबन्धवादी, नियन्त्रणवादी।
restrictive *a.* प्रतिबन्धक, नियन्त्रक।
result *n.* परिणाम, फल।
resultant *a.* परिणामात्मक, फलस्वरूप।
resultful *a.* परिणामपूर्ण, फलदायक।
resulting *a.* परिणामी, फलस्वरूप।
resultless *a.* परिणामशून्य, निष्फल।
resumable *a.* पुनर्ग्रहणीय।
resume *n.* सारसंग्रह, संक्षिप्त विवरण। *v.* पुन-[र्ग्रहण करना।
resumed *a.* पुनर्ग्रहीत।
resumption *n.* पुनर्ग्रहण।
resumptive *a.* पुनर्ग्राहक।
retaliate *v.* प्रतिशोध करना।
retaliation *n.* प्रतिशोध।
retaliationist *n.* प्रतिशोधवादी।
retaliative, retaliatory *a.* प्रतिशोधपूर्ण।
retaliator *n.* प्रतिशोधी।
retention *n.* धारणा। धारणाशक्ति। ग्रहण।
retentive *a.* धारणाशील। धारणाशक्ति-सम्पन्न।
—faculty धारणाक्षमता।
—power धारणाशक्ति।
retentiveness, retentivity *n.* धारणाशीलता। धारणाशक्ति-सम्पन्नता।
reticence, (-cy) *n.* वाक्संयम।
reticent *a.* वाक्संयमी।
retired *a.* सेवानिवृत्त, कर्मविरत, अवकाश-प्राप्त।
retiredness *n.* सेवानिवृत्तता, कर्मविरतता, अवकाशप्राप्तता।
retirement *n.* सेवनिवृत्ति, कर्मविरति, अवकाश-[प्राप्ति।
retort *v.* वक्रोत्तर देना।
retorter *n.* वक्रोत्तरदाता। प्रत्यारोपी।
retouch *n.* पुनःसंशोधन। *v.* पुनःसंशोधन करना
retoucher *n.* पुनःसंशोधक।
retreat *n.* प्रत्यावर्तन। निरापद स्थान।
retribution *n.* प्रतिशोध।
retributive *a.* प्रतिशोधकारी।
retributor *n.* प्रतिशोधक।
retributory *a.* प्रतिशोधात्मक, प्रतिशोधकारी।

retrogress *v.* पतन होना।
retrogression *n.* पतन।
retrogressive *a.* पतनशील।
retrogressiveness *n.* पतनशीलता।
retrospect, retrospection *n.* सिंहावलोकन, अतीत-पर्यालोचन, गतावलोकन।
retrospective *a.* अतीतप्रभावी। अतीत-पर्यालोचन-सम्बन्धी। दकियानूसी। पूर्वकालसापेक्ष।
—effect पूर्वापेक्षी प्रभाव।
retrospectiveness *n.* अतीतप्रभाविता। अतीत-पर्यालोचकता। दकियानूसीपन। पूर्वकालसापेक्षता
return *n.* प्रत्यागमन। प्रतिफल। प्रत्यर्पण। औपचारिक प्रविवरण। [निर्वाचनीय।
returnable *a.* प्रत्यागमनीय। प्रत्यर्पणीय।
returned *a.* प्रत्यागत। प्रत्यर्पित। निर्वाचित।
returner *n.* प्रत्यागन्ता। प्रत्यर्पयिता।
returning *a.* निर्वाची।
—officer निर्वाचनाधिकारी।
reunion *n.* पुनर्मिलन, पुनःसमागम।
reunionism *n.* पुनर्मिलनवाद, पुनःसमागमवाद।
reunionist *n.* पुनर्मिलनवादी, पुनःसमागमवादी।
revaluation *n.* पुनर्मूल्यन।
reveal *v.* प्रकट करना।
revealable *a.* प्रकटनीय।
revealableness *n.* प्रकटनीयता।
revealer *n.* प्रकटकर्त्ता।
revealment *n.* प्रकटीकरण। [आकाशवाणी।
revelation *n.* प्रकटीकरण। ईश्वरीय-ज्ञान।
revelational *a.* ईश्वरीय ज्ञान-सम्बन्धी।
revelative *a.* प्रकटकारी।
revelatory *a.* ईश्वरीय ज्ञान-सम्बन्धी।
revenge *n.* प्रतिकार, प्रतिशोध।
revengeful *a.* प्रतिकारयुक्त, प्रतिशोधपूर्ण।
revengefulness *n.* प्रतिकारयुक्तता, प्रतिशोध-पूर्णता।
revengement *n.* प्रतिकार, प्रतिशोध।
revenger *n.* प्रतिकारी, प्रतिशोधक।
revenue *n.* राजस्व।
reverberant *a.* प्रतिध्वनिपूर्ण, गूँजनेवाला।
reverberate *v.* प्रतिध्वनि करना, प्रतिध्वनित होना। गूँजना।
reverberating *a.* प्रतिध्वनकारी, गुंजित।
reverberation *n.* प्रतिध्वनन, प्रतिध्वनि, गूँज।
reverberative *a.* प्रतिध्वनिपूर्ण, गूँजनेवाला।
reverence *n.* श्रद्धाभाव, पूज्यभाव, समादर।
reverenced *a.* श्रद्धेय, पूज्य, समादरणीय।
reverencer *n.* श्रद्धालु, समादरकर्त्ता।
reverend *a.* श्रद्धास्पद, पूजनीय, समादरणीय।
reverent *a.* श्रद्धालु, समादरकारी।
reverie *n.* दिवास्वप्न। मनमोदक।
reverse *n.* पृष्ठभाग। विपरीतता, विपर्यय। *a.* विपरीत, विपर्यस्त, विरुद्ध।
reverser *n.* विपरीतकर्त्ता। विपर्ययकर्ता।
reversibility *n.* विपर्ययता, विलोमता। परिवर्तनीयता।
reversible *a.* विपर्यय, प्रतिलोमी। परिवर्तनीय।
reversion *n.* प्रत्यावर्तन। विपर्ययण, विपर्यय। उत्तराधिकार।
reversional, reversionary *a.* प्रत्यावर्ती, प्रत्यावर्तन-सम्बन्धी। उत्तराधिकार-विषयक।
review *n.* आलोचना, समालोचना।
—of books पुस्तकालोचना।
reviewable *a.* आलोचनीय, समालोचनीय।
reviewer *n.* आलोचक, समालोचक।
revile *v.* अपशब्द कहना।
revilement *n.* अपशब्दप्रयोग।
revisable *a.* संशोधनीय।
revisal *n.* संशोधन।
revised *a.* संशोधित।
reviser *n.* संशोधक, संशोधनकर्त्ता।
revision *n.* संशोधन।
revisionable *a.* संशोधनीय।
revisional, revisionary *a.* संशोधन-विषयक
revisionism *n.* संशोधनवाद।

revisionist *n.* संशोधनवादी ।
revivable *a.* पुनरुज्जीवनीय ।
revival *n.* पुनरुज्जीवन, पुनर्जीवन । पुनर्जागरण ।
revivalism *n.* पुनर्जागरणवाद ।
revivalist *n.* पुनर्जागरणवादी ।
revivalistic *a.* पुनर्जागरणवादीय ।
revive *v.* पुनरुज्जीवित करना ।
reviver *n.* पुनरुज्जीवनदाता ।
revivification *n.* पुनरुज्जीवीकरण ।
revivify *v.* पुनरुज्जीवित करना ।
reviviscence पुनरुज्जीवन, पुनर्जीवन ।
reviviscent *a.* पुनर्जीवनप्राप्त ।
revoc(k)able *a.* निरसनीय, खण्डनीय ।
revocableness *n.* निरसनीयता, खण्डनीयता ।
revocation *n.* निरसन, खण्डन ।
revocatory *a.* निरसनात्मक, खण्डनात्मक ।
revolt *n.* विद्रोह, विप्लव ।
revolter *n.* विद्रोही, विप्लवी ।
revolution *n.* क्रांति, विप्लव ।
—economic—आर्थिक क्रांति ।
—national—राष्ट्रीय क्रांति ।
—political—राजनीतिक क्रांति ।
—proletarian—श्रमजीवी-क्रांति ।
—social—सामाजिक क्रांति ।
revolutional *a.* क्रांति-विषयक, विप्लवकारी ।
revolutionary *n.* क्रांतिकारी, विप्लवकारी । *a.* क्रांति-सम्बन्धी, विप्लव-सम्बन्धी । आमूल परिवर्तनवादी ।
—idealogy क्रांतिकारी विचारधारा ।
—movement क्रांतिकारी आन्दोलन ।
—socialism क्रांतिकारी समाजवाद ।
revolutionism *n.* क्रांतिवाद, विप्लववाद ।
revolutionist *n.* क्रांतिवादी, विप्लववादी ।
revolutionize *v.* क्रांतिकारी बनाना, विप्लव कराना । आमूल परिवर्तन करना ।
revulsion *n.* परिवर्तन, रस-परिवर्तन ।
revulsionary *a.* भाव-परिवर्तन-सम्बन्धी, रस-परिवर्तन-सम्बन्धी ।
reward *n.* पुरस्कार, पारितोषिक ।
rewardable *a.* पुरस्कार्य, पुरस्करणीय, पारितोष्य
rewardableness *n.* पुरस्कार्यता, पुरस्करणीयता, पारितोष्यता ।
rewarder *n.* पुरस्कर्ता, पारितोष्टा ।
rewardful *a.* पुरस्कारयुक्त, पारितोषिकप्रद ।
rewardless *a.* पुरस्कारशून्य, पारितोषिकरहित । प्रतिफलरहित ।
rhapsodic, (-al) *a.* भावात्मक, रस-विषयक । उत्तेजक भाषण-संबन्धी ।
rhapsodist *n.* भावपूर्ण काव्यकार ।
rhapsody *n.* भावपूर्ण काव्य ।
rhematic *a.* शब्दनिर्माण-सम्बन्धी ।
rhetoric *a.* आलंकारिक, वाग्मितापूर्ण ।
rhetorical *a.* आलंकारिक, अलंकारपूर्ण । अलंकारशास्त्रीय । वाग्मिता-विषयक ।
—question वाग्मितापूर्ण प्रश्न । [वाग्मी ।
rhetorician *n.* अलंकारवादी, अलंकारशास्त्री ।
rhetorics *n.* अलंकारशास्त्र । रीतिशास्त्र ,
rhetorize *v.* आलंकारिक रीति से कहना ।
rheumatism *n.* वातरोग ।
rhinologist *n.* नासाविज्ञानी ।
rhinology *n,* नासाविज्ञान ।
rhotacism *n.* रकार-प्रयोग ।
rhotacize *v.* 'ड़' आदि को 'र' बोलना ।
rhyme *n.* अन्त्यानुप्रास । तुकांतशब्द ।
—female or feminine—द्व्याक्षरी तुक ।
—male or masculine—एकाक्षरी तुक
—without—or reason अटकलपच्चू ।
rhymeless *a.* अन्त्यानुप्रासहीन, तुकांतरहित ।
rhymelessness *n.* अन्त्यानुप्रासहीनता, तुकान्त हीनता ।
rhymer, rhymester *n.* कठकवि, तुक्कड़ ।
rhyming *a.* अन्त्यानुप्रासानुसारी ।
rhymist *n.* अन्त्यानुप्रासप्रिय ।
rhythm *n.* ताल, लय । स्वर-सामंजस्य ।

rhythmic, (-al) *a.* तालबद्ध, लयात्मक । प्रवाह-पूर्ण । स्वरसामजस्यपूर्ण ।
rhythmics *n.* ताल-विज्ञान, लयशास्त्र ।
rhythmise *v.* तालबद्ध करना, लयात्मक बनाना ।
rhythmist *a.* तालप्रेमी, लयवादी । प्रवाहवादी ।
rhythmless *a.* तालरहित, लयहीन । प्रवाहशून्य
rhythmus *n.* ताल, लय, प्रवाह ।
ribald *a.* अशिष्टभाषी ।
ribaldrous *a.* अश्लीलभाषित ।
ribaldry *n.* अश्लीलता । अश्लीलकथन ।
riddle *n.* प्रहेलिका ।
riddler *n.* प्रहेलिकाकार ।
ridicule *n.* उपहास्यता ।
ridiculer *n.* उपहासक ।
ridiculous *a.* उपहास्य, उपहासनीय ।
ridiculousness *n.* उपहास्यता, उपहासनीयता ।
right *n.* अधिकार । *a.* यथार्थ । उपयुक्त । दाहिना
—methods of—associates उपयुक्त सहचर-पद्धति ।
—hand man विश्वस्त सहयोगी ।
—Miss R—भावी पत्नी ।
—Mr, R—भावी पति ।
righteous *a.* न्यायनिष्ठ, न्यायपरायण । उचित ।
righteousness *n.* न्यायनिष्ठता, न्यायपरायणता औचित्य ।
rightful *a.* न्यायपूर्ण । अधिकारी । यथोचित ।
rightfulness *n.* न्यायपूर्णता । अधिकारित्व । [यथोचितता ।
rightist *a. n.* दक्षिणपन्थी ।
rightless *a.* अनधिकारी ।
rightlessness *n.* अनधिकारिता ।
rightness *n.* यथौचित्य ।
rights *n.* अधिकार ।
—civic—नागरिक अधिकार ।
—cultural—सांस्कृतिक अधिकार ।
—political—राजनीतिक अधिकार ।
rigid *a.* कठोर, दृढ़ । दुष्परिवर्तनशील ।
rigidity, rigidness *n.* कठोरता, दृढ़ता । दुष्परिवर्तनशीलता ।
rigorist *n.* कठोरतावादी ।
rigorous *a.* कठोर । दारुण ।
—imprisonment कठोर (सश्रम) [कारावास ।
rigorousness *n.* कठोरता । दारुणता ।
ripeness *n.* प्रौढ़ता, परिपाक, परिपक्वता ।
ripple *n.* तरंग । ध्वनि-तरंग । आरोहावरोहपूर्ण मधुरध्वनि । कलकलध्वनि ।
ripplet *n.* लघु तरंग ।
rippling *a.* तरंगाकुल, क्षुब्ध ।
ripply *a.* तरंगायित ।
rise *n.* उदय । उत्कर्ष, उत्थान ।
risibility *n.* हास्योद्दीपकता ।
risible *a.* हास्योद्दीपक ।
rising *n.* विद्रोह । *a.* उदीयमान । उत्कर्षशील । उत्थानोन्मुख ।
rite *n.* कर्मकाण्ड, विधान, आचार । शास्त्रोक्त [संस्कार ।
—burial or funeral—s अन्त्येष्टि संस्कार ।
—conjugal or nuptial—s सम्भोग संस्कार ।
riteless *a.* कर्मकाण्ड-मुक्त, संस्काररहित, आचार-[हीन ।
ritual *n.* कर्मकाण्ड-पद्धति, संस्कार-विधि ।
a. कर्मकाण्ड-विषयक । संस्कारीय, सांस्कारिक । शास्त्रोक्त ।
ritualism *n.* कर्मकाण्डवाद । संस्कारशास्त्र ।
ritualist *n.* कर्मकाण्डवादी, संस्कारशास्त्री ।
ritualistic *a.* कर्मकाण्डवादीय, संस्कार-संबंधी ।
ritualize *v.* कर्मकाण्ड या संस्कार का रूप देना
rival *n.* प्रतिद्वन्द्वी, प्रतिस्पर्धी ।
rivalry, rivalship *n.* प्रतिद्वन्द्विता, प्रतिस्पर्धा । प्रतिस्पर्धीभाव ।
roborant *a., n.* शक्तिवर्द्धक (औषध) ।
robust *a.* मांसल । सुगठित (शरीर) ।
rodomontade *n.* गर्वोक्ति । *v.* गर्वोक्ति करना *a.* गर्वोक्तिपूर्ण ।
rodomontader *n.* गर्वोक्तिकर्त्ता ।

romance *n.* कल्पित कथा। स्वच्छन्द प्रेम। प्रेम-गाथा। रोमांचक घटना।
romancer, romancist *n.* कल्पित कथाकार। स्वच्छन्द प्रेमकर्ता। प्रेमगाथाकार। रोमांचक-घटनाकार।
romantic *a.* स्वछन्द प्रेम-सम्बन्धी, कल्पनाप्रधान, भावात्मक। रोमांचकारी।
—philosopher काल्पनाप्रधान दार्शनिक।
romanticism, romanticness *n.* स्वच्छन्दता-वाद, स्वच्छन्द प्रेमवाद। काल्पनिकता।
romanticist *n.* स्वच्छन्दतावादी, स्वच्छन्दप्रेम-वादी। काल्पनिकताप्रिय।
root *n.* मूल। आदिकारण। मूलप्रकृति। धातु।
—fallacy मूलाभास। [मूलस्वर।
—idea मूल विचार।
—stage धातु-अवस्था।
rooted *a.* बद्धमूल।
rootedness *n.* बद्धमूलता।
rootless *a.* मूलविहीन, निर्मूल।
rooty *a.* मूलवान्, समूल।
rotation *n.* परिभ्रमण। चक्रानुक्रम।
rough *a.* अपरिष्कृत, अशिष्ट। रुक्ष।
—behaviour अशिष्ट या रुक्ष व्यवहार।
—draft अपरिष्कृत प्रालेख।
—copy अपरिष्कृत प्रति।
—tongue कठोरभाषण।
—work अपरिष्कृत कार्य।
roughness *n.* अपरिष्कार। रुक्षता। अशिष्टता।
round *a.* वृत्ताकार। पूर्ण। *ad.* चर्तुदिक्।
—all—चतुर्दिक्।
—number पूर्णांक।
—a—style प्रवाहपूर्ण शैली।
—vowel संवृतस्वर।
rounded *a.* वृत्ताकार।
roundness *n.* वृत्ताकारता। पूर्णता।
routine *n.* नित्यक्रम, दिनचर्या।
routinism *n.* नित्यक्रमवाद।
routinist *n.* नित्यक्रमवादी।
rowdiness *n.* उपद्रवीपन।
rowdy *n.*, *a.* उपद्रवी।
rowdyism *n.* उपद्रवीपन।
royal *a.* राजकीय। राजसी।
—blood राजवंश।
—paper २०"×२६" नाप का कागज।
—road सुगम साधन।
royalism *n.* राजतन्त्रवाद। राजभक्ति।
royalist *n.* राजतन्त्रवादी। राजभक्त।
royalistic *a.* राजतन्त्रवादीय। राजभक्तीय।
royalty *n.* राजत्व, राजपरिवार। स्वामित्व, स्वाम्याधिकार।
rubric *n.* लाली। रक्ताक्षरित वाक्य।
rubrical *a.* लाल। रक्ताक्षरित।
rubricate *v.* लाल रंग में लिखना (छापना)। *a.* रक्तचिह्नित।
rubrication *n.* लाल रंग में लिखना (छापना)।
rubricator *n.* लाल रंग में लिखने (छापने) वाला
rubrician *n.* रक्तचिह्नक।
rubricism *n.* रक्तचिह्नांकन।
ruby *n.* माणिक।
rude *a.* प्राकृतिक। विद्याहीन। उजड्ड। ग्राम्य। अनियन्त्रित।
—passion अनियन्त्रित कामोन्माद।
rudeness *n.* प्राकृतिकता। विद्याहीनता। उजड्ड-पन। ग्राम्यता। अनियन्त्रितता।
rudiment *n.* प्राथमिक सिद्धांत, मूलतत्व।
rudimentary *a.* प्राथमिक, मौलिक।
ruffle *n.* उद्वेग, अशान्ति।
ruffled *a.* उद्विग्न, अशान्त।
rugged *a.* अभद्र।
ruggedness *n.* अभद्रता।
ruin *n.* ध्वंस। ध्वंसावशेष।
ruined *a.* ध्वस्त।
ruiner *n.* ध्वंसक।
ruinous *a.* ध्वंसकारी।

ruinousness *n.* ध्वंसकारिता ।
rulable *a.* नियम्य । शासनक्षम ।
rule *n.* नियम । शासन ।
—absolute—निरपवाद नियम ।
—as a—नियमतः ।
—by—नियमानुसार ।
—hard & fast—कठोर नियम ।
—of thumb अनुभवसिद्ध नियम ।
rummage *n.* पर्यन्वेषण ।
rummager *n.* पर्यन्वेषक ।
rumorous *a.* जनप्रवादयुक्त ।
rumour *n.* जनप्रवाद ।
—monger जनप्रवादी ।
running *a.* चालू । क्रमशः प्रकाशित ।
rupturable *a.* मतभेद्य । विच्छेदनीय ।
rupture *n.* मतभेद । विच्छेद ।
rural *a.* ग्राम्य, ग्रामीण ।
—community ग्राम्य समुदाय ।
—problems ग्राम्य समस्याएँ ।
—sociology ग्रामीण समाजशास्त्र ।
—uplift ग्रामोत्थान ।
ruralist *n.* ग्राम्यवादी, ग्रामीण ।
rurality, ruralness *n.* ग्राम्यता, ग्रामीणता ।
ruralization *n.* ग्राम्यीकरण, ग्रामीणीकरण ।
ruralize *v.* ग्राम्य बनाना, ग्रामीण बनाना ।

S

Sable *a.* श्याम । *n.* शोकसूचक वेश ।
sabled *a.* शोकसूचक वेशयुक्त ।
sacerdocy, sacerdotage, sacerdotalism *n.* पुरोहितवाद ।
sacerdotal *a.* पुरोहिती ।
sacrament *n.* धर्म-संस्कार ।
sacramental *a.* सांस्कारिक, संस्कारस्वरूप ।
sacramentalism *n.* संस्कारवाद ।
sacramentalist *n.* संस्कारवादी ।
sacramentality *n.* सांस्कारिकता ।
sacramentarian *n.* संस्कार-विश्वासी ।
sacramentarianism *n.* संस्कार-विश्वास ।
sacred *a.* पवित्र । देवार्पित । परमार्थित । अनुल्लंघनीय ।
—concert संकीर्तन-मण्डली ।
—music भजन-कीर्तन ।
—thread यज्ञोपवीत ।
sacredness *n.* पवित्रता । अनुल्लंघनीयता ।
sacrificant *n.* त्यागी पुरुष ।
sacrifice *n.* बलिदान । उत्सर्ग, त्याग । स्वार्थ-त्याग । यज्ञ । *v.* बलि चढ़ाना । त्याग करना ।
—self—आत्मोत्सर्ग, आत्मबलिदान ।
sacrificer *n.* बलिदानी । त्यागी । याज्ञिक ।
sacrificial *a.* बलिदान-विषयक । उत्सर्ग या त्याग-सम्बन्धी । यज्ञीय ।
sacrilege *n.* देवस्वापहरण । धर्मोल्लंघन ।
sacrilegious *a.* देवस्वापहारी । धर्मोल्लंघनकारी ।
sacrilegiousness *n.* देवस्वापहारिता । धर्मोल्लंघनकारिता ।
sadism *n* क्रूरसम्भोग । पर-पीड़न ।
sadist *n.* बलात्सम्भोगी । पर-पीड़क ।
sadistic *a.* बलात्सम्भोगीय । पर-पीड़क-सम्बन्धी ।
sagacious *a.* कुशाग्रबुद्धि, दूरदर्शी ।
sagaciousness *n.* कुशाग्रबुद्धिता, दूरदर्शिता ।
sagacity *n.* कुशाग्रबुद्धि, दूरदर्शीबुद्धि ।
sage *n.* साधु, ऋषि ।
sageness *n.* साधुता, ऋषित्व ।
saint *n.* सन्त । पुण्यशील व्यक्ति । *a.* पुण्यशील ।
sainthood, saintliness *n.* सन्तता । पुण्यशीलता
saintly *a.* सन्तवत् । पुण्यशील ।
salacious *a.* कामातुर ।
salaciousness, salacity *n.* कामातुरता ।
salariat *n.* वेतनभोगीवर्ग ।
salaried *a.* वैतनिक, वेतनभोगी ।
salary *n.* वेतन ।
saleability *n.* विक्रेयता ।
saleable *a.* विक्रेय ।
salience, (-cy) *n.* उत्कृष्टता । सुव्यक्तता ।
salient *a.* उत्कृष्ट । सुव्यक्त ।

saltation *n.* आकस्मिक परिवर्तन या आन्दोलन ।
saltatory, saltatorial *a.* आकस्मिक परिवर्तन या आन्दोलन-विषयक ।
salubrious *a.* स्वास्थ्यकर ।
salubrity *n.* स्वास्थ्यकारिता ।
salutation *n.* अभिवादन । [सम्बन्धी ।
salutational, salutatory *a.* अभिवादन-
salute *n.* अभिवादन । *v.* अभिवादन करना ।
saluter *n.* अभिवादक ।
salvation *n.* मुक्ति, निर्वाण ।
salvationism *n.* मुक्तिवाद ।
salvationist *n.* मुक्तिवादी ।
sameness *n.* साम्य, ऐक्य, तद्रूपता ।
sample *n.* नमूना, प्रतिरूप ।
sanative, (-tory) *a.* आरोग्यकारक ।
sanatorium *n.* आरोग्य-सदन ।
sanctification *n.* मूर्तिस्थापन । अन्तःशुद्धि ।
sanctificer *n.* मूर्तिस्थापक । अन्तःशुद्धिकर्त्ता ।
sanctify *v.* मूर्तिस्थापना । अन्तःशुद्धि करना ।
sanctimonious *a.* पाखण्डधर्मी, पाखण्डी । धर्माभिमानी । [पन । धर्माभिमानता ।
sanctimoniousness *n.* पाखण्डधर्मिता,पाखण्डी-
sanctimony *n.* पाखण्डधर्म ।
sanction *n.* पूर्वस्वीकृति । *v.* पूर्वस्वीकृति देना ।
sanctionary *a.* पूर्वस्वीकृति-सम्बन्धी ।
sanctioned *a.* पूर्वस्वीकृत ।
sanctioning *a.* पूर्वस्वीकृतिकार ।
sanctionless *a.* पूर्वस्वीकृतिरहित ।
sanctity *n.* पुण्यशीलता, पवित्रता । पूजनीयता । (*pl.*) पवित्र कृत्य ।
sanctuary *n.* पवित्रस्थान, पुण्यालय । पूजाकक्ष ।
sanctum *n.* पुण्यभूमि । पूजाकक्ष ।
sane *a.* स्वस्थचित्त ।
saneness *n.* स्वस्थचित्तता ।
sanguinariness *n.* रक्तपिपासा, हिंसात्मकता ।
sanguinary *a.* रक्तपिपासु, हिंसात्मक ।
sanguine *v.* रक्त से रँगना । *n.* रक्तवर्ण । रक्तवर्णता ।
sanguineous *a.* रक्तवर्णी ।
sanguinivorous *a.* रक्तजीवी ।
sanguinolent *a.* रक्तरंजित ।
sanitarian *n., a.* स्वच्छताप्रचारक । स्वास्थ्य-रक्षा-विषयक । स्वच्छता, स्वास्थ्यप्रचारक संस्था ।
sanitariness *n.* स्वच्छतात्मकता, स्वास्थ्यरक्षा-त्मकता ।
sanitarist *n.* स्वास्थ्यरक्षावादी, स्वच्छतावादी ।
sanitarium *n.* स्वास्थ्यरक्षालय ।
sanitary *a.* स्वास्थ्यरक्षा-विषयक, स्वच्छता-
sanitation *n.* स्वच्छता, स्वास्थ्यरक्षा । [संबंधी ।
sanitationist *n.*स्वच्छतावादी, स्वास्थ्यरक्षावादी
sanity *n.* स्वस्थचित्तता ।
sansculotte *n.* अराजकतावादी ।
sansculottic *a.* अराजकतावादीय ।
sansculottism *n.* अराजकतावाद ।
sapid *a.* कर्णप्रिय । रुचिर । सुस्वादु ।
sapidity *n.* रुचिरता । स्वादुता ।
sapidness *n.* कर्णप्रियता । रुचिरता । सुस्वादुता ।
sapphire *n.* नीलम, नीलमणि ।
sarcasm *n.* व्यंग्यवाक्य । कटाक्ष । ताना ।
sarcastic *n.* व्यंग्यात्मक । कटाक्षयुक्त ।
sarcophagous *a.* मांसाहारी, मांसभक्षी ।
sarcophagy *n.* मांसाहार, मांसभक्षण ।
sardonyx *n.* गोमेद , गोमेदक ।
sate *v.* तृप्त करना ।
—d with अतितृप्त ।
sateless *a.* अतृप्त, तृप्तिहीन ।
satellite *n.* उपग्रह । अनुगामी ।
satellitic *a.* उपग्रह-सम्बंधी । अनुगामीय ।
satiable *a.* पूर्णतृप्य ।
satiated *a.* पूर्णतृप्त ।
satiation, satiety *n.* पूर्णतृप्ति ।
satire *n.* व्यंग्यकाव्य । उपहास । व्यंग्य ।
satiric *a.* व्यंग्यात्मक, व्यंग्यपूर्ण । उपहासात्मक,
satirical *a.* व्यंग्यप्रिय, उपहासप्रिय । [उपहासपूर्ण

satirically *ad.* व्यंग्यपूर्वक, सोपहास ।
satiricalness *n.* व्यंग्ययुक्तता । उपहासपूर्णता ।
satirist *n.* व्यंग्यकर्त्ता । व्यंग्यकाव्यकार । उपहास-कर्त्ता ।
satirize *v.* व्यंग्य करना । व्यंग्यकाव्य-रचना । [उपहास करना ।
satisfaction *n.* परितोष, सन्तोष ।
—achievement सन्तोषलाभ ।
satisfactoriness *n.* सन्तोषजनकता । परितोष-णीयता ।
satisfactory *a.* सन्तोषजनक । परितोषणीय ।
satisfiable *a.* सन्तोषणीय ।
satisfied *a.* सन्तुष्ट, परितुष्ट ।
satisfier *n.* सन्तोषकर्त्ता, परितोषक ।
satisfy *v.* सन्तुष्ट करना, परितोष देना ।
satisfying *a.* संतोषजनक, परितोषप्रद ।
saturate *v.* आपूर्ण करना, परिपूर्ण करना । *a.* आपूर्ण, परिपूर्ण ।
saturated *a.* आपूर्णित, परिपूर्णित । सन्तृप्त ।
saturation *n.* आपूर्णता, परिपूर्णता । सन्तृप्ति । सन्तृप्तीकरण ।
saturn *n.* शनि ग्रह ।
satyriasis, satyrism *n.* अतिकामुकता ।
savage *n.* बर्बरमनुष्य । *a.* असभ्य । बर्बर ।
savagedom *n.* असभ्यावस्था ।
savageness *n.* असभ्यता, बर्बरता ।
savagery, savagism *n.* असभ्य आचरण, बर्बर [व्यवहार ।
savour *n.* स्वाद, रुचि ।
savouriness *n.* स्वादयुक्तता, रुचिरता ।
savourless *a.* स्वादहीन, रुचिरतारहित ।
savourous *a.* सुस्वादु, रुचिर ।
savoury *a.* सुस्वादु, रुचिकर ।
saying *n.* लोकोक्ति । कहावत ।
—and doing कथनी और करनी ।
scale *n.* श्रेणी । सरगम । मापश्रेणी, मान ।
scan *v.* पिंगलानुसार शुद्ध होना । छन्द-मात्रा गिनना । सूक्ष्म परीक्षा करना ।
scandal *n.* अपमान ।
scandalled *a.* अपमानित, निन्दित ।
scandalous *a.* अपमानजनक, निन्दात्मक ।
scandalousness *n.* अपमानजनकता, निन्दात्मकता
scannable *a.* सूक्ष्मपरीक्षणीय ।
scanning *n.* छन्दपरीक्षण । गण-विभाग, मात्रा-गणन । सूक्ष्मपरीक्षण ।
scarcity *n.* अभाव । अकाल ।
scatter *v.* विकीर्ण करना, बिथराना ।
—brain असावधान व्यक्ति ।
—brained असावधान ।
scavenger *n.* बीभत्सताप्रेमी ।
scenario *n.* दृश्य-योजना, नाट्यांग-विवरण ।
scenarist *n.* दृश्य-योजक, नाट्यांग-विवरणकार ।
scene *n.* घटनास्थल । रंगमंच । दृश्य । नाटकीय दृश्य । चित्रपट ।
—behind the—s प्रच्छन्न रूप में ।
—dock दृश्यशाला ।
—drop यवनिका-पतन ।
—painter पटचित्रकार ।
—shifter पट-परिवर्तक, पट-परिवर्तनकारी ।
scenery *n.* दृश्यावली । प्राकृतिक दृश्य ।
scenic *a.* रंगमंचीय । दृश्यमय ।
scenograph *n.* पटचित्र ।
scenographer *n* पटचित्रकार ।
scenographic *a.* पटचित्र-सम्बन्धी ।
scenography *n.* दृश्य-चित्रण, पट-चित्रांकन ।
scent *n.* सुगन्ध । इत्र ।
scented *a.* सुगन्धित ।
scentless *a.* सुगन्धरहित ।
sceptic *n.* संशयात्मा ।
—period संशयावस्था ।
sceptical *a.* संशयास्पद ।
scepticism *n.* संशयवाद ।
scepticize *v.* संशयवादी होना ।
schedule *n.* तालिका ।
scheduled *a.* तालिकांकित, परिगणित ।
scheme *n.* योजना, प्रारूप ।

—of colour वर्णयोजना ।
—of development विकास-योजना ।
schemist *n.* योजनावादी, प्रारूपकार ।
scholar *n.* विद्यार्थी । मान्य विद्वान् । साहित्य-मर्मज्ञ । वृत्तिप्राप्त छात्र ।
scholarly *a.* विद्वज्जनोचित, विद्वतापूर्ण ।
scholarship *n.* छात्रवृत्ति । विद्वता ।
—holder छात्रवृत्तिप्राप्त ।
scholastic *a.* शास्त्रीय । अतिसूक्ष्म । शैक्षिक । पाण्डित्याभिमानी ।
scholasticism *n.* शास्त्रीयता । अतिसूक्ष्मता । शैक्षिकता । पाण्डित्याभिमान । [मत ।
school *n.* विद्यालय । अध्ययन-शाखा । सम्प्रदाय ।
schooling *n.* क्रमबद्ध शिक्षण । गुरुदक्षिणा ।
science *n.* विज्ञान । वैज्ञानिक सिद्धान्त ।
—exact—यथार्थ विज्ञान ।
—natural—प्राकृतिक विज्ञान ।
—of language भाषा-विज्ञान ।
—of mythology पुराण-विज्ञान ।
—physical—भौतिक विज्ञान ।
—pure—शुद्ध-विज्ञान ।
—the dismal—अर्थशास्त्र ।
—the gay— साहित्य-शास्त्र ।
scientific *a.* शास्त्रानुकूल, वैज्ञानिक । विज्ञाना-
—age शास्त्रीय विवेचनकाल । [नुमोदित ।
—glossary वैज्ञानिक कोष ।
—management वैज्ञानिक व्यवस्था ।
—method वैज्ञानिक पद्धति ।
—study वैज्ञानिक अध्ययन ।
—terminology पारिभाषिक शब्दावली ।
scientism *n.* विज्ञानवाद । वैज्ञानिक रीति ।
scientist *n.* विज्ञानवेत्ता ।
sciolism *n.* विद्वताडम्बर ।
sciolist *n.* विद्वताडम्बरी ।
sciolistic *a.* विद्वताडम्बरीय ।
scissorer *n.* कोरा संग्रहकर्त्ता ।
scoff *n.* आक्षेप । *v.* आक्षेप करना ।
scoffer *n.* अक्षेपकर्त्ता ।
scoop *n* विशिष्ट समाचार ।
scope *n.* क्षेत्र, कार्यक्षेत्र ।
scopophilia *n.* नग्नरूप-दर्शन-विलास । विषयानंद
scorn *n.* अवज्ञा । *v.* अवज्ञा करना ।
scorner *n.* अवज्ञाकर्त्ता ।
scornful *a.* अवज्ञासूचक ।
scornfulness *n.* अवज्ञासूचकता ।
scoundrel *n.* अधम ।
scoundrelism *n.* अधमता ।
scrabble *v.* अस्पष्ट लिखना । घसीट लिखना ।
scramble *n.* होड़ ।
scrambler *n.* होड़कर्त्ता ।
scratch *n.* नखक्षत ।
scrawl *n.* कुलेख, बुरी लिखावट ।
scrawler *n.* कुलेखक ।
scrawly *a.* कुलिखित ।
screen *n.* यवनिका ।
scribble *v.* तुकबन्दी करना ।
scribbler *n.* तुक्कड़ ।
script *n.* लिपि । लिखावट ।
scriptory *a.* लिखित, लेख्य ।
scriptural *a.* धर्मशास्त्र-सम्मत, धर्म-शस्त्रोक्त ।
scripture *n.* धर्मशास्त्र ।
scripturist *n.* धर्म-शास्त्रज्ञ ।
scroll *n.* कुंडलित (प्राचीन) हस्तग्रन्थ ।
scruple *n.* विवेकपूर्ण आपत्ति, नैतिक संशय ।
scrupulous *a.* सद्-असद्विवेकशील । धर्मभीरु । संशयशील । [भीरुता । संशयशीलता ।
scrupulousness *n.* सद्-असद्विवेकशीलता । धर्म-
scrutable *a.* सूक्ष्म परीक्ष्य ।
scrutator *n.* सूक्ष्म परीक्षक ।
scrutineer *n.* सूक्ष्म परीक्षक ।
scrutinize *v.* सूक्ष्म परीक्षण करना ।
scrutinizer *n.* सूक्ष्म परीक्षक ।
scrutiny *n.* सूक्ष्म परीक्षण ।
sculptor *n.* मूर्तिकार, शिल्पकार ।

sculptural मूर्तिकला-विषयक, शिल्पकार-संबंधी।
sculpture *n.* मूर्तिकला, शिल्पकला।
v. मूर्ति बनाना। शिल्पकारी करना।
scurrile *a.* कुभाषी, कटुभाषी।
scurrility *n.* कुभाषिता, कटुभाषिता।
scurrilous *a.* कुभाषी। कटुभाषी।
scurrilousness *n.* कुभाषिता, कटुभाषिता।
scurviness *n.* कुत्सितता।
scurvy *a.* कुत्सित।
seal *n.* मुद्रा।
sealed *a.* मुद्रांकित।
search *n.* शोध, अनुसन्धान, अन्वेषण। *v.* शोध करना, अनुसन्धान करना, अन्वेषण करना।
searchable *a.* शोध्य, अनुसन्धेय, अन्वेष्य, अन्वेषणीय।
searched *a.* शोधित, अनुसन्धानित, अन्वेषित।
searcher *n.* शोधकर्त्ता, अनुसन्धानकर्ता, अन्वेषक
searchless *a.* शोधहीन, अनुसन्धानहीन, अन्वेषण रहित।
season *n.* ऋतु। समय। उपयुक्त समय।
seasonable *a.* ऋतुजात। समयानुकूल, समयोचित
seasonableness *n.* समयौचित्य, समयानुकूलता
seasonal *a.* ऋतु-विषयक, सामयिक, ऋतुकालिक
seasoned *a.* अनुभवी, प्रौढ़।
secede *n.* सम्बन्ध-विच्छेद करना।
seceder *n.* सम्बन्ध-विच्छेदक।
secession *n.* सम्बन्ध-विच्छेद।
secessionism *n.* सम्बन्धविच्छेदवाद।
secessionist *n.* सम्बन्धविच्छेदवादी।
seclude *v.* पृथक रखना, एकान्त में रखना।
secluded *a.* पृथक्कृत, एकान्तस्थापित।
seclusion *n.* पृथक्करण। पृथकता। एकान्तस्थान एकान्तवास। एकान्तता।
seclusionist *n.* एकान्तवादी।
seclusive *a.* एकान्तप्रिय।
seclusiveness *n.* एकान्तप्रियता।
second *a.* द्वितीय। अनुपूरक। अमौलिक। गौण।
v. अनुमोदन करना।
—best द्वितीय श्रेणी में सर्वोत्तम।
—hand अस्वयंप्राप्त। अन्यप्रयुक्त।
—nature अभ्यासजनित प्रकृति।
—rate द्वितीय श्रेणी का।
—sight दिव्यदृष्टि।
—sound shift द्वितीय वर्णपरिवर्तन।
—thoughts पुनर्विचारित मत।
—to none अद्वितीय।
secondariness *n.* गौणता।
secondary *a.* गौण।
—affixes तद्धित प्रत्यय।
—attention गौणध्यान।
—education माध्यमिक शिक्षा।
—form गौणरूप।
—function गौण क्रिया।
—personality गौण व्यक्तित्व।
—planet उपग्रह।
—position अप्रधान संस्थिति।
—process गौण प्रक्रिया।
—qualities गौण गुण।
—school माध्यमिक विद्यालय।
—sensation अतिरिक्त संवेदन।
seconder *n.* अनुमोदक।
seconding *n.* अनुमोदन।
secondly *ad.* द्वितीयतः।
secrecy *n.* गुप्तता। गोपनशीलता। रहस्यभाव। [एकान्तता।
—in—रहस्य में, एकान्त में।
secret *n.* गुप्तबात। रहस्य। *a.* रहस्यपूर्ण। गोपनीय।
secretarial *a.* सचिवीय।
secretariat(e) *n.* सचिवालय।
secretary *n.* सचिव, मन्त्री।
—assisant—सहायक सचिव।
—honorary—अवैतनिक मन्त्री।
—joint—संयुक्त सचिव।
—under—अवर सचिव।

secretaryship *n.* सचिवत्व, मन्त्रित्व ।
secretive *a.* संगोपनशील । रहस्यपूर्ण । अल्पभाषी
secretiveness *n.* संगोपनशीलता । रहस्यपूर्णता । [अल्पभाषिता ।
sect *n.* सम्प्रदाय, पन्थ ।
sectarial *a.* साम्प्रदायिक, पान्थ ।
sectarian *n., a.* साम्प्रदायिक, सम्प्रदायवादी, पन्थाभिमानी ।
sectarianism *n.* साम्प्रदायिकता, सम्प्रदायवाद, पन्थाभिमान ।
sectarianize *v.* सम्प्रदायवादी करना, साम्प्रदायिक [बनाना ।
sectary *n.* साम्प्रदायिक । पन्थी ।
section *n.* अनुभाग । उपविभाग । धारा । वर्ग । परिच्छेद-चिह्न । *v.* विभागों, धाराओं में विभाजित करना ।
sectional *a.*अनुभागीय । वर्गीय । धारा-सम्बन्धी । अनुच्छेदीय ।
—sensitivity साम्प्रदायिक संवेदनशीलता
sectionalism *n.*वर्गवाद, जातिवाद, सम्प्रदायवाद
sectorial *a.* पन्थ-विषयक । सम्प्रदाय-विषयक ।
secular *a.* चिरस्थायी । लौकिक, ऐहिक । धर्म- [निरपेक्ष ।
—fame स्थायी ख्याति ।
secularism *n.* धर्मनिरपेक्षवाद ।
secularist *u., a.* धर्मनिरपेक्षवादी ।
secularity *n.* धर्मनिरपेक्षता । ऐहिकता ।
secularization *n.* धर्मनिरपेक्षण ।
secularize *v.* धर्मनिरपेक्ष बनाना ।
secundus *a.* द्वितीय ।
secure *v.* सुरक्षित बनाना । उपलब्ध करना । हस्तगत करना । *a.* सुरक्षित । हस्तगत ।
secured *a.* सुरक्षित ।
security सुरक्षा ।
—S—Council सुरक्षा-परिषद ।
sedate *a.* सौम्य ।
sedateness *n.* सौम्यता ।
sedentariness *n.* कार्यविमुखता, निरुद्योगशीलता
sedentary *a.* कार्यविमुख, निरुद्योगशील ।
sedition *n.* राजद्रोह ।
seditionary *n.* राजद्रोह-प्रोत्साहक ।
seditionist *n.* राजद्रोही ।
seditious *a.* राजद्रोहात्मक । राजद्रोही ।
seditiousness *n.* राजद्रोहात्मकता । राजद्रोहीपन
seduce *v.* सतीत्व हरना । पथभ्रष्ट करना ।
seducement *n.* सतीत्वहरण । पथभ्रंशन ।
seducer *n.* सतीत्वहर्त्ता । पथभ्रष्टकर्त्ता ।
seduction *n.* सतीत्वहरण । विलोभन । दुष्प्रेरणा
seductive *a.* विलोभनकारी । दुष्प्रेरणाशील ।
seductiveness *n.* विलोभनकारिता । दुष्प्रेरणाशीलता ।
seductor *n.* सतीत्वहर्त्ता, पथभ्रष्टकर्त्ता । दुष्प्रेरक
sedulity *n.* प्रयासशीलता ।
sedulous *a.* प्रयासशील ।
sedulousness *n.* प्रयासशीलता ।
segregate *v.* वियुक्त करना ।
segregated *a.* वियुक्त ।
segregation *n.* वियोग ।
seism *n.* भूकम्प ।
seismatical *u.* भौकम्पिक ।
seismic, seismal *a.* भूकंपीय ।
seismicity *n.* भूकम्पनीयता ।
seismism *n.* भूकम्पन ।
seismogram *n.* भूकम्प-लेख ।
seismograph *n.* भूचाल-सूचक-यन्त्र ।
seismologist *n.* भूकम्पविज्ञानी ।
seismology *n.* भूकम्पविज्ञान ।
seismometer *n.* भूकम्प-वेग-मापक-यन्त्र ।
seismoscope *n.* भूकम्पदर्शक-यन्त्र ।
select *v.*प्रवरण करना, चुनना । *a.* प्रवर, चुनाहुआ
—committee प्रवर-समिति ।
—post प्रवर-पद ।
selection *n.* चयन, संकलन, पसन्द ।
—method of—चयन-प्रणाली ।
—natural—प्राकृतिक चयन ।
—social—सामाजिक चयन ।
—vocational—व्यावसायिक चयन ।

selective *a.* चयनात्मक ।
—action चयनात्मक क्रिया ।
—agency चयनात्मक साधन ।
—response or reaction चयनात्मक-प्रतिक्रिया ।
—synthesis चयनात्मक संश्लेषण ।
—thinking चयनात्मक विचारधारा ।
—value चयनात्मक मूल्य ।
selectivity *n.* चयनात्मकता ।
selectness *n.* प्रवरता ।
selector *n.* प्रवरणकर्त्ता, चयनकर्त्ता ।
selenian *a.* चन्द्रमा-विषयक ।
selenite *n.* चन्द्रकान्तमणि ।
selenograph *n.* चन्द्र-मानचित्र ।
selenographic *a.* चन्द्र-मानचित्र-विषयक ।
selenography *n.* चन्द्र-चित्रांकनविद्या ।
selenology *n.* चन्द्रशास्त्र ।
selenomancy *n.* चन्द्रशकुनविचार ।
selenotropic *a.* चन्द्रोन्मुख ।
selenotropism *n.* चन्द्रोन्मुखता ।
self *n.* स्वयं, आत्म, स्व, अहं ।
—better—सद्वृत्तियाँ ।
—farmer—पूर्वस्वभाव ।
self-abandoned *a.* विषय-विलासी ।
self-abasement *n.* आत्महीनता ।
self-abnegation *n.* आत्मतिरस्कार ।
self-absorbed *a.* आत्मलीन ।
self-absorption *n.* आत्मलीनता ।
self-accusation *n.* आत्मदोषारोपण ।
self-acquired *a.* स्वार्जित ।
self-acting *a.* स्वयंसंचालित ।
self-amusement *n.* स्वान्तःसुखाय ।
self-applause *n.* आत्मश्लाघा ।
self-asserting,selfassertive *n.*स्वमतस्थापन-शील, आत्मप्राधान्य स्थापनशील । [स्थापन ।
self-assertion *u.* स्वमतस्थापन, आत्मप्राधान्य-
self-centred *a.* आत्मकेन्द्रित, आत्मनिष्ठ ।
self-command *n.* आत्मसंयम ।
self-complacent *n.* आत्मसंतुष्ट ।
self-conceit *n.* आत्माभिमान ।
self-condemned *a.* स्वयंकलंकित ।
self-confidence *n.* आत्मविश्वास ।
self-confident *a.* आत्मविश्वासी ।
self-conscious *a.* आत्मज्ञानी ।
self-consciousness *n.* आत्मज्ञान ।
self-contained *a.* आत्मनिर्भर ।
self-contradiction *n.* आत्मविरोध ।
self-contradictory *a.* आत्मविरोधी ।
self-control *n.* आत्मसंयम ।
self-convicted *a.* आत्मदण्डित ।
self-deception *n.* आत्मवंचना ।
self-defence *n.* आत्मरक्षा ।
self-denial *n.* आत्मत्याग ।
self-dependence *n.* आत्मनिर्भरता ।
self-dependent *a.* आत्मनिर्भर ।
self-depreciation *n.* आत्मगौरवहीन कार्य ।
self-determination *n.* आत्मनिश्चय ।
self-development *n.* आत्मविकास ।
self-devotion *n.* आत्मनिष्ठा ।
self-display *n.* आत्मप्रदर्शन ।
self-disserving *a.* आत्मापकारी ।
self-distrust *n.* आत्माविश्वास ।
self-educated *a.* स्वतःशिक्षित ।
self-effacement *n.* आत्मविनाश ।
self-esteem *n.* आत्माभिमान ।
self-evident *a.* स्वयंसिद्ध ।
self-evident principles *n.* स्वयंसिद्ध सिद्धान्त ।
self-examination *n.* आत्मपरीक्षण ।
self-existent *a.* स्वयंभू ।
self-explaining,self-explanatory *a.*स्वतः-स्पष्ट ।
self-experience *n.* स्वानुभव ।
self-expression *n.* आत्माभिव्यंजन ।
self-forgetful *a.* आत्मविस्मृत । निःस्वार्थ ।
self-glorification *n.* आत्ममहत्व-स्थापन ।

self-governing *a.* स्वायत्त, आत्मनियामक ।
self-government *n.* स्वायत्तशासन, आत्मनियमन ।
self-help *n.* स्वावलम्बन ।
self-humiliation *n.* आत्मग्लानि ।
self-importance *n.* अहम्मन्यता ।
self-important *a.* अहम्मन्य ।
self-imposed *a.* आत्मारोपित । स्वतःग्रहीत ।
self-improvement *n.* आत्मविकास ।
self-inconsistency *n.* आत्मविसंगति ।
self-inconsistent *a.* आत्मविसंगत ।
self-induction *n.* स्वप्रेरण ।
self-indulgence *n.* आत्मनिरति, सुखासक्ति ।
self-indulgent *a.* आत्मनिरत, सुखासक्त ।
self-inflicted *a.* स्वयंकृत, आत्मकृत ।
self-interest *n.* आत्महित, स्वार्थ ।
self-interested *a.* स्वार्थपर, स्वार्थनिष्ठ ।
self-invited *a.* आत्माहूत ।
selfish *a.* स्वार्थी । स्वार्थपूर्ण ।
—theory of morals स्वार्थसमर्थक नीति
selfishness *n.* स्वार्थपरता ।
self-knowledge *n.* आत्मज्ञान ।
selfless *a.* स्वार्थरहित, निस्वार्थ ।
selflessness *n.* स्वार्थहीनता, निस्वार्थता ।
self-love *n.* आत्मरति ।
self-made *a.* स्वतःउन्नतिकर्त्ता ।
self-mastery *n.* स्वप्रभुत्व, आत्मसंयम ।
self-mortification *n.* आत्मनिग्रह ।
self-murder *n.* आत्मघात, आत्महत्या ।
self-observation *n.* आत्मदर्शन ।
self-opinionated *a.* स्वमताग्रही ।
self-pity *n.* आत्मसंवेदना ।
self-portraiture *n.* आत्मचित्रण ।
self-possessed *a.* आत्मनिष्ठ । स्थिरात्मा । आत्माधिकारी ।
self-possession *n.* आत्मनिष्ठा, आत्मस्थिरता । आत्माधिकार ।
self-praise *n.* आत्मश्लाघा ।
self-preservation *n.* आत्मसंरक्षा ।
self-pride *n.* आत्मगौरव ।
self-protection *n.* आत्मरक्षा ।
self-psychology *n.* आत्मविज्ञान ।
self-realization *n.* आत्मानुभूति, आत्मज्ञान ।
self-regarding *a.* आत्मसम्मानी । आत्मचिंतारत
self-reliance *n.* आत्मनिर्भरता ।
self-reliant *a.* आत्मनिर्भर ।
self-renunciation *n.* आत्मत्याग, निस्वार्थता ।
self-repression *n.* आत्मनिग्रह ।
self-reproach *n.* आत्मभर्त्सना ।
self-respect *n.* आत्मसम्मान ।
self-respecting, self-respectful *a.* आत्मसम्मानी ।
self-restrained *a.* आत्मसंयमी ।
self-restraint *n.* आत्मसंयम ।
self-revelation *n.* आत्मोद्घाटन ।
self-righteous *a.* धर्माभिमानी ।
self-righteousness *n.* धर्माभिमानता ।
self-sacrifice *n.* आत्मोत्सर्ग, स्वार्थत्याग ।
self-satisfaction *n.* आत्मसंतोष ।
self-satisfied *a.* आत्मसन्तोषी ।
self-seeker *n.* स्वार्थपर ।
self-serving *a.* आत्मोपकारी ।
self-slaughter *n.* आत्महत्या ।
self-study *n.* स्वाध्याय ।
self-sufficiency *n.* आत्मनिर्भरता ।
self-sufficient, selfsufficing *a.* आत्मनिर्भर ।
self-support *n.* स्वावलम्बन ।
self-supporting *a.* स्वावलम्बनशील ।
self-surrender *n.* आत्मसमर्पण ।
self-sustained *a.* आत्मपोषण ।
self-sustaining *a.* आत्मपोषणशील ।
self-taught *a.* आत्मशिक्षित ।
self-tormenting *a.* आत्मपीड़क ।
self-torture *n.* आत्मपीड़न ।
self-willed *a.* स्वेच्छाचारी ।
self-wrought *a.* स्वयंकृत ।
semantic *a.* अर्थ-विषयक, शब्दार्थ-सम्बन्धी ।

—change अर्थविकार ।
semantics *n.* अर्थविचार, शब्दार्थ-विज्ञान ।
semasiological *a.* शब्दार्थतत्वीय ।
semasiology *n.* शब्दार्थ-तत्व ।
sematic *a.* सार्थ, अर्थ-द्योतक ।
sematography *n.* (अक्षर के लिए) चिह्न-प्रयोग
semblable *a.* सादृश्यपूर्ण, अनुरूपतायुक्त ।
semblance *n.* सादृश्य, अनुरूपता ।
semblant *a.* सदृश, अनुरूप ।
semeiological *a.* (रोग)लक्षण-विज्ञान-विषयक ।
semeiology *n.* (रोग) लक्षण-विज्ञान ।
semeiotic *a.* (रोग) लक्षण-सम्बन्धी ।
semeiotics *n.* (रोग) लक्षण-विज्ञान ।
semen *n.* शुक्र, वीर्य ।
semi-breve *n.* प्लुतस्वर, दीर्घतम स्वर ।
semi-chorus *n.* अर्धसमवेत, अर्धगायकवृन्द ।
semi-colon *n.* अर्धविरामचिह्न ।
semi-conjugate *a.* अर्धसंयुक्त ।
semi-conscious *a.* अर्धचेतन ।
semi-lunar *a.* अर्धचन्द्राकार ।
seminal *a.* वीर्य-सम्बन्धी । प्राथमिक ।
—fluid शुक्र, वीर्य ।
—state प्राथमिक अवस्था ।
seminar *n.* अध्ययनगोष्ठी ।
seminarist *n.* अध्ययनार्थी ।
seminary *n.* अध्ययनकक्ष, अध्ययनशाला ।
semination *n.* वीर्यदान ।
seminiferous *a.* वीर्यधारी ।
semi-official *a.* अर्धशासकीय ।
semi-tone *n.* मध्यम सुर । कोमल स्वर ।
semi-vowel *n.* अर्धस्वर ।
semi-weekly *a.* अर्धसाप्ताहिक ।
sempiternal *a.* सतत, शाश्वत ।
sempiternity *n.* सातत्य, शाश्वतता ।
senary *a.* षट्संख्यक ।
senate *n.* प्रशासन-समिति ।
senator *n.* प्रशासन-समिति-सदस्य ।
senatorial *a.* प्रशासन-समिति-सदस्य-सम्बन्धी ।
senatorship *n.* प्रशासन-समिति-सदस्यता ।
senatrix, (tress) *n.* प्रशासन-समिति-सदस्या ।
senescence *n.* जरोन्मुखता, वृद्धप्रायता ।
senescent *a.* जरोन्मुख, वृद्धप्राय ।
senile *a.* जराजन्य, जरासूचक, जराग्रस्त ।
senilism *n.* जरालक्षण, अकालवृद्धता ।
senility *n.* जरा, वृद्धावस्था ।
senior *a.* वरिष्ठ, श्रेष्ठ ।
seniority *n.* वरिष्ठता ।
sensation *n.* संवेदना, अनुभूति । सनसनी । चेतना । इन्द्रियबोध ।
—of touch स्पर्शानुभूति ।
sensational *a.* संवेदनात्मक, अनुभूति-सम्बन्धी । सनसनी फैलानेवाला । चेतना-सम्बन्धी । इन्द्रिय-बोध-सम्बन्धी ।
sensationalism *n.* संवेदनावाद,संवेदना-सिद्धांत
sensationalist *n.* संवेदनावादी, संवेदना-सैद्धान्तिक ।
sensationalize *v.* सनसनी पैदा करना । अन्तर-[-नुभव करना ।
sense *n.* सहजबुद्धि। इन्द्रियबोध-शक्ति । चेतना । अनुभव । व्यावहारिक ज्ञान । भावना । तात्पर्य ।
—aesthetic—सौन्दर्य-बुद्धि ।
—centre ज्ञानकेन्द्र ।
—datum—विशिष्ट संवेदन ।
—feeling इन्द्रियानुभूति ।
—moral—नैतिक बुद्धि ।
—of beauty सौन्दर्य-भावना ।
—of humour विनोद-भाव ।
—of proportion तारतम्यभाव । औचित्य
—of responsibility उत्तरदायित्वभावना
—organ ज्ञानेन्द्रिय ।
—perception इन्द्रियबोध, प्रत्यक्ष अनुभव
—religious—धर्मबुद्धि ।
—sixth— अन्तःकरण ।
—the pleasures of—संवेदना - सुख, इंद्रिय-सुख, विषयानन्द ।

senseful *a.* चेतनायुक्त । बुद्धिपूर्ण । सार्थक ।
senseless *a.* चेतनाहीन । बुद्धिहीन । निरर्थक ।
senselessness *n.* चेतनाहीनता । बुद्धिहीनता । निरर्थकता ।
sensibility, sensibleness *n.* संवेदनशीलता । इन्द्रियग्राह्यता । बुद्धिमता । विवेकशीलता । युक्तियुक्तता । सज्ञानता ।
sensible *a.* संवेदनशील । इन्द्रियग्राह्य । बुद्धिमान । विवेकशील । युक्तियुक्त । सज्ञान ।
sensitive *a.* संवेदनशील, संक्षोभ्य, सहजप्रभावग्राही । सहजाभिभूत ।
sensitiveness *n.* संवेदनशीलता, संक्षोभ्यता, सहजप्रभावग्राहिता सहजाभिभूतता । [भिभूति ।
sensitivity *n.* सहजग्राहकता, सुग्राहिता । सहज-
sensory, sensorial *a.* संवेदी, संवेदनात्मक । ज्ञानेन्द्रिय-सम्बन्धी । अनुभूति-विषयक ।
—reaction *n.* संवेदनात्मक प्रतिक्रिया ।
sensual *a.* पार्थिव, इन्द्रियजन्य । इन्द्रियसुख-सम्बन्धी । वासनात्मक । इन्द्रियवश । विषयासक्त
—pleasure विषयसुख ।
sensualism, sensuality *n.* पार्थिवता, इन्द्रियजन्यता । इन्द्रियार्थवाद । इन्द्रियसुखासक्ति । विषयासक्ति ।
sensualist *n.* इन्यािर्थवादी । सुखभोगवादी ।
sensualistic *a.* इन्द्रियार्थ-सम्बन्धी । सुखभोग-
sensuous *a.* ऐन्द्रिय । विषयगत । [सम्बन्धी ।
—feeling विषयवासना ।
sensuousness *n.* विषयगतता, विषयसुख ।
sentence *n.* वाक्य । सूत्र । अन्तिम निर्णय ।
—complex—मिश्रित वाक्य ।
—compound—संयुक्त वाक्य ।
—incorporating—संयोगी वाक्य ।
—of death मृत्यु-दण्ड ।
—of transportation निर्वासन-दण्ड ।
—simple—साधारण वाक्य ।
—word वाक्य-शब्द ।
sententious *a.* सूत्रमय, सूत्रबद्ध ।
sententiousness *n.* सूत्रमयता, सूत्रबद्धता ।
sentience, (-cy) *n.* संवेदनायुक्तता । चेतना ।
sentient *a.* संवेदनायुक्त । चेतनावान् ।
sentiment *n.* भावना । भावात्मक दृष्टिकोण । रसानुभूति । भावुकता ।
—aesthetic—सौंदर्य-भावना ।
sentimental *a.* भावुक । भावनात्मक । भावुकतापूर्ण । रसात्मक ।
sentimentalism *n.* भावुकतावाद । भावनात्मकता । रसात्मकता ।
sentimentalist *n.* भावुकतावादी ।
sentimentality *n.* भावविभोरता, भावपूर्णता ।
sentimentalize *v.* भावुक बनाना, भावात्मक बनाना, भावुकता लाना ।
separability *n.* पृथक्करणीयता ।
separable *a.* पृथक्करणीय ।
separableness *n.* पृथक्करणीयता ।
separated *a.* पृथक्कृत ।
separateness *n.* पृथकत्व ।
separating पृथक्कारी ।
separation *n.* पृथक्करण । पार्थक्य ।
separatism *n.* पृथकतावाद ।
separatist *n.* पृथकतावादी ।
separative *a.* पृथक्कारी ।
separatrix *n.* पृथक्करण-चिह्न ।
septenary *a.* सप्तक, सप्तसंख्यक ।
septennate, septennium *n.* सप्तवर्षावधि ।
septennial *a.* सप्तवार्षिक, सप्तवर्षीय ।
septimus *a.* सप्तम् ।
septuple *a.* सप्तगुण, सातगुना ।
sepulchral *a.* श्मशान-सम्बन्धी ।
sepulchre *n.* श्मशान ।
sequacious *a.* पिछलग्गू ।
sequaciousness, sequacity *n.* पिछलग्गूपन ।
sequel *n.* परिणाम, निष्कर्ष । निष्पत्ति ।
sequence *n.* अनुक्रम, शृंखलामाला । क्रम ।
—of events घटनाक्रम ।

—of tenses कालक्रम ।
sequent *a.* आनुक्रमिक, क्रमागत, शृंखलाबद्ध ।
sequential *a.* अनुक्रम-सम्बन्धी ।
sequentiality *n.* आनुक्रमिकता, क्रमागतता, शृंखलाबद्धता ।
seraph *n.* दैवीपुरुष ।
seraphic *a.* दैवीपुरुष-सम्बन्धी ।
serenade *v.* प्रेमवेदनागीत गाना ।
serenader *n.* प्रेमवेदनागीत गायक ।
serenata *n* प्रेमवेदनागीत ।
serene *a.* निरुद्विग्न । प्रशान्त । निर्मल ।
sereneness, serenity निरुद्विग्नता । प्रशान्ति । निर्मलता ।
serial *a.* क्रमिक, आनुक्रमिक, धारावाहिक ।
—method क्रमिक पद्धति ।
—number क्रमसंख्या ।
—order अनुक्रम ।
—reaction क्रमिक प्रतिक्रिया ।
—rights रचनाधिकार ।
serialist *n.* धारावाहिक रचनाकार ।
seriality *n.* क्रमिता, आनुक्रमिकता । धारावाहिकता ।
serialize *v.* क्रमिक बनना, क्रमबद्ध करना ।
serially *ad.* क्रमानुसार ।
—numbered क्रमांकित ।
series *n.* अनुक्रम, शृंखला, माला ।
—of books ग्रन्थमाला ।
serious *a.* गम्भीर । महत्वपूर्ण ।
sermon *n.* प्रवचन । *v.* प्रवचन देना ।
sermonet, sermonette *n.* लघु प्रवचन ।
sermonic *a.* प्रवचनीय ।
sermonize *v.* प्रवचनरूप देना ।
sermonizer *n.* प्रवचनकर्ता ।
service *n.* सेवाकार्य, सेवा । पूजा ।
—divine—देवोपासना ।
—plain—सरल पूजा ।
—personal—निजी पूजा ।
serviceable *a.* कार्यक्षम । व्यवहार्य ।
serviceableness *n.* कार्यक्षमता । व्यवहार्यता ।
servile *a.* दासोचित, दास्य ।
servilism *n.* दासता । दास-प्रकृति ।
servility *n.* दास्यभाव । दासवृत्ति ।
session *n.* कार्यकाल, सत्र । सत्रकाल ।
sessional *a.* सत्रीय, सत्र-सम्बन्धी ।
set *n.* समूह, वर्ग । संग्रह । *a.* स्थापित । नियत । निर्धारित । सुविरचित । [अस्तगामी ।
setting *n.* स्थापन । रंगमंचीय सामग्री । *a.*
settlement *n.* स्थापन, निर्धारण । समझौता । व्यवस्था ।
severe *a.* तीव्र । दुःसाध्य । गहन ।
severity *n.* तीव्रता । दुःसाध्यता । गहनता ।
sex *n.* लिंग । स्त्री-पुरुषवर्ग । काम । यौनभाव ।
—appeal स्त्रियों की मोहकता ।
—feeling काम-भाव ।
—gentle—नारीजाति ।
—psychology काम- मनोविज्ञान, काम-
—reversal लिंग-परिवर्तन । [मीमांसा ।
—sensation कामोद्वेग ।
—softer—कोमलांगी ।
—the fair—नारीजाति ।
—the sterner—नर ।
—weaker—अबला ।
sexed *a.* यौन, लैंगिक । योनि - विषयक, लिंग-सम्बन्धी । योनिमय, लिंगयुक्त ।
sexennial *a.* षड्वार्षिक ।
sexless *a.* नपुंसक ।
sexlessness *n.* नपुंसकता ।
sexological *a.* कामविज्ञानीय ।
sexologist *n.* कामविज्ञानी ।
sexology *n.* काम-विज्ञान ।
sextuple *a.* षटगुण, छःगुना ।
sextuplet *n.* षट्समूह ।
sextus *a.* षष्ठ, छठा । [कामुक ।
sexual *a.* मैथुनिक, यौन । स्त्रीपुरुषभेद-सम्बन्धी ।

—affinity लैंगिक मोहकता ।
—appetite सम्भोगेच्छा ।
—impulse कामविकार ।
—indulgence सम्भोगसुख ।
—instinct कामप्रवृति ।
—intercourse यौनसम्बन्ध । मैथुन ।
—object कामोत्तेजक विषय ।
—pleasure विषयसुख ।
—sensation कामोद्वेग ।
—trauma कामोद्वेग ।
sexualism *n.* यौनभावना, कामवासना ।
sexualist *n.* कामसिद्धान्तवादी ।
sexuality *n.* यौनता, कामुकता ।
—latent—सुषुप्त कामुकता ।
sexualization *n.* लिंग-निरूपण ।
sexualize *v.* लिंग-निरूपण करना ।
sexy *a.* कामातुर ।
shade *n.* छाया । वर्णाभास ।
shadeless *a.* छायारहित । वर्णाभासरहित ।
shadiness *n.* छायामयता । वर्णाभासयुक्तता ।
shading *n.* छायाकरण । वर्णाभासकरण ।
shadow *n.* छायारूप । प्रतिच्छाया । छायामूर्ति । असत् वस्तु । पूर्वसूचना । शरण ।
shadowgraph *n.* छायाचित्र ।
shadowiness *n.* छायारूपता ।
shadowless *a.* प्रतिच्छायाहीन । शरणविहीन ।
shadowy *a.* छायारूप, छायात्मक । असार ।
shady *a.* छायायुक्त । वर्णाभासयुक्त ।
sham *n.* छल । स्वाँग । *v.* छल करना । स्वाँग बनाना । *a.* छली । स्वाँगयुक्त ।
shame *n* लज्जा । संकोचशीलता । धिक्कार ।
shamefaced *a.* लज्जालु । लज्जाशील ।
shamefacedness *n.* लज्जालुता, लज्जाशीलता ।
shameful *a.* लज्जाजनक । धिक्कार्य ।
shamefulness *n.* लज्जाजनकता । धिक्कार्यता ।
shameless *a.* निर्लज्ज ।
shamelessness *n.* निर्लज्जता ।
shamer *n.* लज्जितकर्त्ता ।
shammer *n.* छली । स्वाँगिया ।
shape *n.* आकृति । बाह्याकृति ।
shaped *a.* आकृतियुक्त । बाह्याकृतीय ।
shapeless *a.* आकृतिविहीन ।
shapelessness *n.* आकृतिविहीनता ।
shapeliness *n.* सुडौलता ।
shapely *a.* सुडौल ।
shareholder *n.* भागीदार ।
sharp *a.* तीक्ष्ण, तीव्र ।
—cut अतिस्पष्ट, सुनिश्चित ।
—note तीव्रस्वर ।
—practice छल-कपट ।
—sighted तीव्रदृष्टि ।
shelter *n.* आश्रय । आश्रयस्थल ।
sheltery *a.* आश्रयदाता ।
shirk *v.* कर्त्तव्य-दायित्व से बचना या जी चुराना ।
shock *n.* आघात ।
shocking *a.* स्तब्धकारी ।
shockingness *n.* स्तब्धकारिता ।
short *n.* ह्रस्व अक्षर, लघुमात्रा । *a.* स्वराघातहीन ।
—coming न्यूनता, त्रुटि ।
—cut संक्षिप्त उपाय । सुगम मार्ग ।
—hand संकेतलिपि ।
—in—संक्षेप में ।
—lived अल्पजीवी ।
—note लघुस्वर ।
—sight अदूरदृष्टि ।
—sighted अदूरदर्शी ।
—sightedness अदूरदर्शिता ।
—spoken अल्पभाषी ।
—story लघु कथा ।
—tempered चिड़चिड़ा ।
—termed अल्पकालिक ।
—views दूर की न सोचना ।
—vowel ह्रस्व स्वर ।
shortness *n.* ह्रस्वता । संक्षिप्तता । स्वराघातहीनता ।

show *n.* आडम्बर। दिखावा।
showiness *n.* आडम्बरप्रियता। दिखावटीपन।
showing *a.* दिखाऊ।
showy *a.* आडम्बरप्रिय। दिखावटी।
shrewd *a.* धूर्त।
shrewdness *n.* धूर्तता।
shrine *n.* पुण्य स्थान। पवित्र स्मारक। पुण्य समाधि। *v.* पवित्र अवशेष को स्मारक रूप में सुरक्षित रखना।
shy *a.* लज्जालु, संकोची।
shyness *n.* लज्जालुता, संकोचीपन।
sibilance, (-cy) *n.* 'सकार' ध्वनि।
sibilant *n.* ऊष्मवर्ण। *a.* ऊष्म।
sibilation *n.* ऊष्मता। 'सकार' ध्वनि।
side *n.* पार्श्व, पक्ष।
—door पार्श्वद्वार।
—issue प्रासंगिक विषय।
—light पार्श्वप्रकाश।
—line उपवृत्ति, अतिरिक्त कार्य।
—look अपांग दृष्टि।
—view पार्श्वदृश्य।
sidelong *a.* पार्श्विक। पक्षीय। *ad.* पार्श्वतः।
sidereal *a.* नाक्षत्रिक, नक्षत्र-सम्बन्धी।
sight *n.* दृष्टि। दृष्टिकोण। दृष्टि-प्रसार। दृश्य।
—at first—प्रथम दर्शन पर।
—second—अन्तःचक्षु। ज्ञानचक्षु।
—short—संकीर्ण दृष्टि या विचार।
—worthy दर्शनीय।
sighted *a.* दर्शी।
sightedness *n.* दर्शिता।
sightless *a.* दृष्टिहीन। अदृश्य।
sightlessness *n.* दृष्टिहीनता। अदृश्यता।
sightly *a.* प्रियदर्शी।
sightseeing *n.* प्रकृतिदृश्य-दर्शन।
sightseer *n.* प्रकृतिदृश्यदर्शी।
sign *n.* चिह्न। लक्षण। संकेत। हस्ताक्षर।
—board नामपटल।
—language संकेतभाषा।
—s of the time सामयिक गतिविधि सूचक लक्षण।
signal *n.* संकेत। *a.* असाधारण। प्रसिद्ध।
—experiment संकेत-प्रयोग।
signalize *v.* प्रसिद्ध करना।
signatory *n.* हस्ताक्षरकर्त्ता।
signature *n.* हस्ताक्षर।
signed *a.* हस्ताक्षरयुक्त।
signer *n.* हस्ताक्षरकर्त्ता।
signet *n.* मुद्रा।
—ring मुद्रिका।
—the—राजकीय मुद्रा।
significance, (-cy) *n.* महत्व। सारगर्भिता।
significant *a.* महत्वपूर्ण। सारगर्भित।
signification *n.* अभिप्राय, सारार्थ।
significative *a.* संकेतपूर्ण, लक्षणयुक्त। द्योतक।
significativeness *n* संकेतपूर्णता, लक्षणयुक्तता द्योतकता।
significator *n.* अभिप्रायी। सारार्थी।
significatory *a.* अभिप्रायपूर्ण। सारार्थयुक्त।
signified *a.* व्यक्त, द्योतित।
signify *v.* महत्वपूर्ण होना। अभिप्राय रखना। अर्थ बतलाना। संकेत करना। द्योतक होना। व्यक्त करना।
silence *n.* निस्तब्धता, निःशब्दता। मौनता। *v.* निरुत्तर करना, चुप करना, शान्त करना।
silent *a.* अनुच्चरित। निस्तब्ध। मौन। निरुत्तर।
—film मूक-चित्र।
—letter अनुच्चरित वर्ण।
silentness *n.* अनुच्चरितता, निस्तब्धता, मौनता। [निरुत्तरता।
silver *n.* रजत।
—jubilee रजतजयन्ती।
—screen रजतपट।
—tongue मधुरभाषी।
—wedding विवाह की रजतजयन्ती।
silvery *a.* रजतोपम, रुपहला।

similar *a.* सम, समरूप ।
similarity *n.* साम्य, समरूपता ।
similarly *ad.* समरूपतः ।
similative *a.* साम्यद्योतक, साम्याभिव्यंजक ।
simile *n.* साम्य । उपमा । उपमा-अलंकार ।
similitude *n.* साम्य, समरूपता । उपमा ।
similize *v.* उपमा देना ।
simple *a.* अकृत्रिम, अनलंकृत । सरल ।
—equation सरल समीकरण ।
—hearted सरलहृदय ।
—induction by—enumeration कुछ उदाहरणों पर आधारित अनुमान ।
—in—beauty अनलंकृत, सज्जारहित ।
—minded सरलचित्त ।
—sentence सरल वाक्य ।
—vowel मूलस्वर ।
simpleness, simplicity *n.* सरलता, अनलंकृतता । अकृत्रिमता ।
simpleton *n.* अल्पज्ञ, अल्पमति ।
simplification *n.* सरलीकरण ।
simplified *a.* सरलीकृत ।
simplify *a.* सरल करना ।
simplism *n.* कृत्रिम सरलता ।
simulation *n.* मिथ्याचरण, पाखण्ड ।
simulative *a.* मिथ्याचरणयुक्त, पाखण्डपूर्ण ।
simultaneity, simultaneousness *n.* समकालीनता, समसामयिकता ।
simultaneous *a.* समकालीन, समसामयिक ।
simultaneously *ad.* समकालीनतः ।
sin *n.* पातक, पाप ।
—offering पापमुक्तिहेतु बलिदान ।
—seven deadly—s सात भयानक पाप (काम, क्रोध, मद, लोभ, मोह, ईर्ष्या, घृणा) ।
sincere *a.* अकृत्रिम । निष्कपट । सत्यनिष्ठ ।
sincereness, sincerity *n.* अकृत्रिमता । निष्कपटता । सत्यनिष्ठा ।
sinful *a.* पातकी, पापी ।
sinfulness *n.* पातकता, पापीपन ।
singer *n.* गायक ।
singing *n.* गायन । *a.* गानेवाला ।
—man वैतनिक गायक ।
—voice सुरीली ध्वनि ।
single *a.* एकमात्र । एकाकी । अनन्य । अविवाहित
—a—eye एकधुन, एकमात्र ।
—affection अनन्यभाव ।
—hearted एकचित्त ।
singleness *n.* एकमात्रता, एकाकीपन । अनन्यभाव
singular *n.* एकवचन । एकवचनात्मक शब्द ।
a. एकवचनात्मक । एकमात्र । लोकोत्तर ।
—number एकवचन ।
singularism *n.* एकेश्वरवाद, अद्वैतवाद ।
singularist *n.* एकेश्वरवादी, अद्वैतवादी ।
singularity *n.* एकवचनात्मकता । एकमात्रता । लोकोत्तरता ।
singularization *n.* एकवचनीकरण ।
singularize *v.* एकवचन बनाना ।
sinister *a.* घोर पातकी । अमंगलसूचक ।
sinner *n.* पातकी, पापी ।
situation *n.* वस्तुस्थिति । स्थिति ।
situational *a.* वस्तुस्थिति-सम्बन्धी । स्थिति-[विषयक ।
—analysis स्थिति-विश्लेषण ।
skeletal *a.* कंकालीय ।
skeletology *n.* कंकाल-विज्ञान । [रूपरेखा ।
skeleton *n.* कंकाल, अस्थिपंजर । अवशिष्टांश ।
sketch *n.*, *v.* प्रारूप (खींचना), रेखाकृति (बनाना), संक्षिप्त विवरण (देना), साहित्यिक रेखाचित्र (खींचना), पूर्वविचार (लिखना) ।
sketchable *a.* प्रारूप्य, रेखाचित्रीय, रेखाचित्रणीय
sketcher *n.* प्रारूपक, रेखाकृतिकार, रेखाचित्रकार
sketches *n.* रेखाचित्र ।
sketchiness *n.* संक्षिप्तता, रूपरेखामात्र ।
sketching *n.* प्रारूपण, रेखांकन ।
sketchy *a.* संक्षिप्त । रूपरेखात्मक, रूपरेखासदृश ।
skilful *a.* निपुण । कलाकुशल ।

skilfulness *n.* निपुणता । कलाकुशलता ।
skill *n.* निपुणता । कलाकुशलता ।
skilled *a.* कौशलपूर्ण, कार्यकुशल ।
skillless *a.* कौशलरहित ।
skin *n.* त्वचा । चाम ।
—change one's—चरित्र में अस्वाभाविक परिवर्तन करना । चोला बदलना ।
—thick—धृष्टता और निर्लज्जता ।
—thin—भावुकता ।
sky *n.* आकाश ।
—born दिव्य ।
—clad दिगम्बर ।
—high गगनचुम्बी ।
—lark चातक पक्षी ।
—scape आकाशचित्र ।
slack *a.* श्लथ, शिथिल ।
slacken *v.* शिथिल बनाना या होना ।
slackened *a.* शिथिलित ।
slackening *n.* श्लथन ।
slackness *n.* शैथिल्य, शिथिलता ।
slander *n.* कुत्सा । अपयश । मानहानि ।
slanderer *n.* कुत्साकर्त्ता । अपयशकर्त्ता । मान-हानिकर्त्ता । [हानिपूर्ण ।
slanderous *a.* कुत्सापूर्ण, अपयशात्मक । मान-
slanderousness *n.* कुत्सापूर्णता, अपयशात्मकता मानहानिपूर्णता ।
slang *n.* अपभाषा । ग्राम्यभाषा ।
slanginess *n.* अपभाषापन । ग्राम्यभाषापन ।
slangy *a.* अपभाषायुक्त । ग्राम्यभाषा-सम्बन्धी । अपभाषी, ग्राम्यभाषी ।
slattern *n.* फूहड़ ।
slatternliness *n.* फूहड़पन ।
slatternly *a.* फूहड़पन का ।
slaughter *n.* बध ।
slaughterer *n.* बधिक ।
slaughtery *n.* बधशाला ।
slave *n.* क्रीतदास, दास ।
—emancipation दासोद्धार ।
—mentality दासमनोवृत्ति ।
slavery *n.* दासता । दासावस्था । दासप्रथा । दास्यवृत्ति ।
slavish *a.* दासोचित, दासवत् ।
—imitation दासोचित अनुकरण ।
slavishness *n.* दासत्व, दासवृत्ति ।
sleep *n.* सुप्तावस्था, निद्रा ।
—walker स्वप्नभ्रमणकारी, निद्राचारी ।
—walking स्वप्नभ्रमण, निद्राचार ।
sleet *n.* तुषारवृष्टि ।
sleetiness *n.* तुषारवृष्टिपूर्णता ।
sleety *a.* तुषारवृष्टिपूर्ण ।
slobberiness *n.* अर्द्धोन्मतता ।
slobbery *a.* अर्द्धोन्मत्त ।
slogan *n.* नारा ।
sloth *n.* तन्द्रा ।
slothful *a.* तन्द्रालु ।
slothfulness *n.* तन्द्रालुता ।
sluggish *a.* मन्थर, मन्दगति ।
sluggishness *n.* मन्दता, मन्दगतिता ।
slump *n.* मूल्यह्रास ।
slur *n., v.* ध्वनियों का अस्पष्ट मिश्रित उच्चारण (करना) । संगीत स्वरों पर वक्रचिह्न (लगाना)।
small *a.* लघु । क्षुद्र ।
—cause court लघुवाद न्यायालय ।
—letters लघु अक्षर ।
—talk थोथी वार्त्ता ।
smallminded *a.* क्षुद्रबुद्धि ।
smallness *n.* लघुता, क्षुद्रता ।
smatter *v.* अल्पज्ञान की बातें करना ।
smatterer *n.* अल्पज्ञानी, पल्लवग्राही ।
smattering *n.* अल्पज्ञान, पल्लवग्राहिता ।
smell *n.* गन्ध । *v.* गन्ध लेना । गन्धाना ।
smelling *n.* गन्ध । *a.* गन्धयुक्त ।
smellless *a.* गन्धरहित ।
smelly *a.* गन्धयुक्त ।

smile *n.* मुस्कान । *v.* मुस्कराना ।
smooth *a.* चिकना । प्रशान्त । प्रवाहयुक्त ।
—tongued मिठबोला । [युक्तता ।
smoothness *n.* चिकनाहट । शान्तभाव । प्रवाह-
smug *a.* असामाजिक ।
smugness *n.* असामाजिकता ।
sniffle *v.* नाक से बोलना । नकनकाना, मिनमिनाना
snippetness *n.* स्फुट ज्ञान ।
snippets *n.* स्फुट-संग्रह ।
snippety *a.* स्फुटज्ञानी ।
snivel *n.* मिथ्यारुदन ।
sniveller *n.* मिथ्यारोदक ।
snob *n.* वैभवदम्भी । धन्नासेठ ।
snobbery *n.* वैभवदम्भता । धन्नासेठी ।
snobbish, snobby *a.* वैभवदम्भकारी, धन्नासेठ।
snobbishness, snobbism *n.* वैभवदम्भकारिता । धन्नासेठी ।
snobocracy *n.* वैभवदम्भीवर्ग । धन्नासेठवर्ग ।
sober *a.* सन्तुलितचित्त । प्रशान्तचित्त । अनुद्वेगशील
soberness *n.* सन्तुलितचित्तता । प्रशान्तचित्तता । अनुद्वेगशीलता ।
sobriety *n.* सन्तुलितभाव, शान्तभाव, अनुद्वेग ।
socalled *a.* तथाकथित । [मिलनसारी ।
sociability, sociableness *n.* समाजप्रियता ।
sociable *a.* समाजप्रिय । मिलनसार ।
social *a.* सामाजिक । समाजप्रिय ।
—adaptation सामाजिक संयोजन ।
—adjustment सामाजिक संतुलन ।
—attitudes सामाजिक प्रवृति ।
—behaviour सामाजिक आचरण ।
—censorship सामाजिक दोष-दर्शन ।
—codes सामाजिक विधि ।
—consciousness सामाजिक जागृति ।
—control सामाजिक नियमन ।
—decrement सामाजिक ह्रास ।
—degeneracy सामाजिक अधःपतन ।
—dynamics सामाजिक प्रकृति-विज्ञान ।
—environment सामाजिक वातावरण ।
—ethics सामाजिक आचरण-शास्त्र ।
—evolution सामाजिक विकास ।
—factors सामाजिक तथ्य ।
—feeling सामाजिक भावना ।
—force सामाजिक शक्ति ।
—group सामाजिक समुदाय ।
—habit सामाजिक प्रकृति ।
—heridity सामाजिक परम्परा ।
—increment सामाजिक अभिवृद्धि ।
—influence सामाजिक प्रभाव ।
—instinct सामाजिक प्रवृत्ति ।
—intercourse सामाजिक संसर्ग ।
—mind सामाजिक बुद्धि ।
—order सामाजिक व्यवस्था ।
—organisation सामाजिक संगठन ।
—philosophy सामाजिक दर्शन ।
—progress सामाजिक उन्नति ।
—psychology सामाजिक मनोविज्ञान ।
—retrogression सामाजिक अवनति ।
—science समाज-विज्ञान ।
—selection सामाजिक निर्वाचन ।
—self सामाजिक महत्व ।
—service समाजसेवा ।
—situation सामाजिक स्थिति ।
—statistics समाज-स्थितिविज्ञान ।
—status सामाजिक पद ।
—stimulus सामाजिक उत्तेजना ।
—structure सामाजिक संगठन ।
—suppression सामाजिक दमन ।
—contract सामाजिक अनुबन्ध ।
—theory सामाजिक सिद्धान्त ।
—transmission सामाजिक संक्रमण ।
—unrest सामाजिक अशान्ति ।
—will सामाजिक संकल्प ।
socialism *n.* समाजवाद ।
socialist *n.* समाजवादी ।

socialistic *a.* समाजवादात्मक।
sociality *n.* सामाजिकता, समाजप्रियता, मिलनसारी।
socialization *n.* समाजीकरण।
socialize *v.* समाजीकरण करना।
societary *a.* समाज-सम्बन्धी।
society *n.* समाज। परिषद। समिति। संगति।
sociological *a.* समाजशास्त्रीय।
sociologist *n.* समाजशास्त्री।
sociology *n.* समाजशास्त्र।
socius *n.* व्यष्टि।
soft *a.* मृदु, कोमल। मध्यम। सघोष। ऊष्म।
—hearted कोमल हृदय।
—heartedness कोमलहृदयता।
—nothings प्रेमवार्त्ता।
—palate कोमलतालु।
softness *n.* मृदुता, कोमलता।
soil *n.* मृतिका, भूमि।
—native—जन्मभूमि।
sojourn *n., v.* अल्पवास (करना)।
sojourner *n.* अल्पवासी।
sojournment *n.* अल्पवास।
solace *n.,v.* सान्त्वना (देना), शान्ति (देना)।
solacement *n.* सान्त्वनन, शान्ति-प्रदान।
solar *a.* सौर, सूर्य-सम्बन्धी।
—eclipse सूर्य-ग्रहण।
—myth सूर्य-पुराण।
—system सौरमण्डल।
solarism *n.* सूर्यपुराणवाद (आस्था)।
solarist *n.* सूर्यपुराणवादी।
solaristics *n.* सूर्य-विज्ञान।
solarium *n.* सूर्य-चिकित्सालय।
solecism *n.* व्याकरणिक भूल।
solecist *n.* व्याकरणिक भूलकर्त्ता।
solecistic *a* व्याकरणिक भूल-सम्बन्धी।
solecistical *a.* व्याकरणिक भूलयुक्त।
solecize *v.* व्याकरणिक भूल करना।
solemn *a.* सत्यनिष्ठ। पवित्र। शास्त्रोक्त।
solemnity *n.* पवित्रता। शास्त्रोक्त अनुष्ठान। गम्भीरता।
solemnization *n.* शास्त्रोक्त अनुष्ठान-सम्पादन।
solemnize *v.* शास्त्रोक्त अनुष्ठान करना।
solemnizer *n.* शास्त्रोक्त अनुष्ठाता।
solemnly *ad.* सत्यनिष्ठापूर्वक, सत्यभावतः।
solemnness *n.* शास्त्रोक्तता।
solicit *v.* अनुरोध करना। सानुरोध याचना करना
solicitant *n.,a.* अनुरोधक। सानुरोध याचक।
solicitation *n.* सानुरोध याचना।
solicitous *a.* उत्कण्ठित। चिन्तित।
solicitousness *n.* उत्कण्ठितता। चिन्तितता।
solicitude *n.* उत्कण्ठा। चिन्ता।
solid *n.* घन।
a. ठोस। सुदृढ़। शुद्धरूप। आधारयुक्त।
solidarity *n.* अन्योन्याश्रय। समस्वार्थता।
solidary *a* अन्योन्याश्रयात्मक। समस्वार्थमय।
solidity, solidness *n.* घनता, घनत्व। ठोसपन सुदृढ़ता। शुद्धरूपता। आधारयुक्तता।
soliloquist *n.* स्वगतभाषणकर्त्ता।
soliloquize *v.* स्वगतभाषण करना।
soliloquy *n.* स्वगतभाषण।
solipsism *n.* आत्मवाद।
solipsist *n.* आत्मवादी।
solitaire *n.* एकान्तसेवी। एकरत्न का आभूषण।
solitarian *n.* एकान्तसेवी।
solitariness *n.* एकान्तता, ऐकान्तिकता। एकाकीपन।
solitary *n.,a.* एकान्तसेवी। एकाकी।
—confinement एकाकी कारावास। एकान्तवास-दण्ड।
solitude *n.* एकान्तवास। एकाकीपन।
solivagent, solivagous *a.* एकान्तचारी। एकाकी पर्यटक।
solmizate *v.* सरगम का अभ्यास करना।
solmization *n.* सरगम का अभ्यास।
solstice *n.* अयनकाल। संक्रान्ति।
—summer—कर्कसंक्रान्ति। उत्तरायण।

—winter—मकरसंक्रान्ति। दक्षिणायन।
solstitial *a.* अयनकालिक।
soluble *a.* समाधानीय।
solubleness *n.* समाधानीयता।
solution *n.* समाधान। सुलझाव।
solvability *n.* समाधेयता।
solvable *a.* समाधेय।
solvableness *n.* समाधेयता।
solve *v.* (समस्या का) समाधान करना। सुलझाना
solvency *n.* ऋणशोध-क्षमता।
solvent *a.* ऋणशोधक्षम।
solver *n.* समाधाता। सुलझानेवाला।
soma *n.* शरीर।
somaplasm *n.* शरीर-तत्व।
somatic *a.* शरीर-तत्व-सम्बन्धी।
somatics, somatology *n.* शरीर-रचना-शास्त्र
somatotype *n.* शरीराकृति।
somnambulant *a.* निद्राभ्रमण।
somnambulation *n.* निद्राभ्रमण-वृत्ति।
somnambulist *n.* निद्राभ्रमणकर्त्ता।
somnambulistic *a.* निद्राभ्रमण-विषयक।
somniloquism, somniloquy *n.* निद्रा-प्रलाप।
somniloquist *n* निद्राप्रलापी।
somniloquous *a.* निद्राप्रलापी।
somnipathist *n.* मन्त्रसुप्त व्यक्ति।
somnipathy *n.* मन्त्रसुप्ति।
somnolence *n.* तन्द्रालुता।
somnolent *a.* तन्द्रालु।
sonance, (-cy) *n.* ध्वनिपूर्णता, निनादत्व।
sonant *n.* निनादी ध्वनि या वर्ण। *a.* निनादी
—nasal theory सानुनासिक विधि।
sonantal *a.* निनादी. ध्वनिपूर्ण।
song *n.* गीत।
—craft गानकला।
songster *n.* गायक।
songstress *n.* गायिका।
sonic *a.* ध्वनितरंग-सम्बन्धी।
soniferous *a.* निनादी, ध्वनिजनक।
sonnet *n.* चतुर्दशपद-गीत।
sonneteer *n.* चतुर्दशपद-गीतकार। *v.* चतुर्दश-पदी गीत लिखना।
sonometer *n.* ध्वनिमापक-यन्त्र।
sonorescence *n.* निनादता, ध्वनिजनकता।
sonorescent *a.* निनादी, ध्वनिजनक।
sonority, sonorousness *n.* गम्भीर नाद। निनादता।
sonorous *a.* सनाद।
soothe *v.* प्रशमित करना, सान्त्वना देना।
soother *n.* प्रशामक, सान्त्वननकर्त्ता।
soothing *n.* प्रशमन, सान्त्वनन। *a.* प्रशमनकारी, सान्त्वननकारी।
soothsay *v.* भविष्यवाणी करना।
soothsayer *n.* भविष्यवक्ता।
soothsaying *n.* भविष्यवाणी।
sophiology *n.* विचार-शास्त्र।
sophism *n.* कुतर्क। मिथ्याहेतुवाद।
sophist *n.* कुतर्की। मिथ्याहेतुवादी।
sophistic, (-al) *a.* कुतर्क-सम्बन्धी। मिथ्या-हेतुवादात्मक।
sophisticalness *n.* कुतर्कपूर्णता। मिथ्याहेतु-[वादात्मकता।
sophisticate *v.* कुतर्कद्वारा पथभ्रष्ट करना। कुतर्क का प्रयोग करना। अपमिश्रित करना।
sophisticated *a.* अपमिश्रित।
sophistication *n.* कुतर्कद्वारा भ्रष्टीकरण। अपमिश्रण।
sophisticator *n.* कुतर्क द्वारा भ्रष्टकर्त्ता। अप-[मिश्रणकर्ता।
sophistry *n.* कुतर्कपूर्णता।
sorcerer *n.* ऐन्द्रजालिक।
sorceress *n.* ऐन्द्रजालिका।
sorcerous *a.* ऐन्द्रजालिक।
sorcery *n.* इन्द्रजाल।
sordid *a* अधम। कृपण।
sordidness *n.* अधमता। कृपणता।
sore *n.* व्रण, क्षत। क्लेश। मर्मस्पर्शी बात।

a. क्षतयुक्त । क्लेशप्रद । मर्मभेदी ।
soreness *n.* क्लेशप्रदता । मर्मस्पर्शिता ।
sorites *n.* न्यायश्रेणी, शृंखलाबद्ध न्याय ।
soritical *a.* न्यायश्रेणी-सम्बन्धी, शृंखलाबद्धन्याय-[विषयक ।
sorrow *n.* शोक, विषाद ।
sorrowful *a.* शोकार्त, विषादग्रस्त ।
sorrowfulness *n.* शोकार्तता, विषादग्रस्तता ।
soul *n.* आत्मा । जीवनाधार । सप्राणता । आत्मशक्ति । साक्षात्‌रूप । दिवंगतात्मा ।
—theory आत्मवाद ।
souled *a.* आत्मवान्‌ ।
soulful *a.* भावपूर्ण, भावव्यंजक ।
soulffulness *n.* भावपूर्णता, भावव्यंजकता ।
soulless *a.* निष्प्राण ।
soullessness *n.* निष्प्राणता ।
sound *n.* ध्वनि, निनाद । *v.* ध्वनि निकालना, निनादित करना । *a.* स्वस्थ । साधार । विशुद्ध । अखण्ड । गम्भीर ।
—deep—गम्भीर स्वर ।
—intensity ध्वनि-तीव्रता ।
—mind स्वस्थप्रज्ञ ।
—picture ध्वनिचित्र ।
—proof ध्वनिरोधी ।
—symbol ध्वनि-संकेत ।
—wave ध्वनितरंग ।
sounded *a* ध्वनित, निनादित ।
sounding *a.* शब्दायमान, निनादी ।
soundless *a.* ध्वनिरहित, निःशब्द ।
soundness *n.* स्वस्थता । निर्दोषता । अगाधता । [साधारता ।
sounds *n.* ध्वनि-समूह ।
—family of—ध्वनिकुल ।
source *n.* स्रोत, उद्‌गम । मूल ।
—book आकर-ग्रन्थ । आदिग्रन्थ ।
south *n.* दक्षिण । *a.* दक्षिणस्थ, दक्षिणी । दाक्षिणात्य । *ad.* दक्षिणतः ।
—east आग्नेय, दक्षिण-पूर्व ।
—west नैऋत्य, दक्षिण-पश्चिम ।
souther *n.* दक्षिणपवन ।
southern *n.* दक्षिणवासी । *a.* दक्षिणात्य ।
—most *a.* ध्रुवदक्षिण । [दक्षिणमुखी ।
souvenir *n.* स्मारक, स्मृति-उपहार ।
sovereign *n.* सम्राट्‌ । *a.* प्रभुत्वसम्पन्न ।
—authority प्रभुसत्ताधिकारी ।
sovereignty *n.* प्रभुसत्ता, पूर्णप्रभुत्व ।
sow *v.* बीजारोपण करना ।
sower *n.* बीजारोपक, बीजारोपणकर्त्ता ।
space *n.* स्थान । विस्तार । अन्तर । अवकाश ।
spacial *a.* अन्तर-विषयक । [अन्तराल ।
spacing *n.* अन्तर, अन्तराल ।
spacious *a.* विस्तीर्ण ।
spaciousness *n.* विस्तीर्णता ।
spade-work *n.* प्रारम्भिक श्रम । मौलिक कार्य
span *n.* विस्तार, फैलाव ।
—of memory स्मृति-विस्तार ।
spangle *v.* रत्नखचित करना ।
spangler *n.* रत्नखचेता ।
spanless *a.* असीम ।
spark *n.* स्फुलिंग । चमकीला बिन्दु । रसिक जन *v.* रसिक होना ।
sparkish *a.* रसिया ।
sparkling *a.* स्फुलिंगकारी चमकदार ।
speak *v.* बोलना । भाषण देना ।
speaker *n.* भाषणकर्त्ता । लोकसभाध्यक्ष ।
speakership *n.* लोकसभाध्यक्षपद ।
special *a.* विशिष्ट, विशेष । असाधारण । अपवाद स्वरूप ।
—abilities विशिष्ट योग्यता ।
—correspondent विशेष संवाददाता ।
—edition विशेष संस्करण ।
—knowledge विशिष्ट ज्ञान ।
—mention परिसंख्या (अलंकार) ।
—provision विशेष व्यवस्था ।
—sense ज्ञानेन्द्रिय ।
specialism *n.* विशिष्टता, विशेषज्ञता ।

specialist *n.* विशेषज्ञ ।
specialistic *a.* विशिष्टता-सम्बन्धी, विशेषता-विषयक ।
speciality, specialty *n.* विशिष्टता, विशेषता । असाधारणता । अपवादरूपता ।
specialization *n.* विशिष्टीकरण, विशेषीकरण । विशेषज्ञता ।
specialize *v.* विशिष्ट बनाना । असाधारण बनाना
specialized *a.* विशेषित, विशेषज्ञ ।
species *n.* उपजाति । प्रकार ।
—our—मानवजाति ।
specifiable *a.* निर्देशनीय । विशिष्टकरणीय ।
specific *a.* निश्चित । विशिष्ट । असाधारण । विशेषतायुक्त । विशिष्टता-विषयक । निर्दिष्ट । विभेदसूचक ।
—difference विशिष्ट अन्तर ।
—factors विशिष्ट तथ्य ।
specification *n.* निर्दिष्टीकरण । विशेष विवरण । विशिष्ट निर्देशन या उल्लेखन । परिसंख्या ।
specificity, specificness *n.* निर्दिष्टता । जातिगुण, विशिष्टता ।
specified *a.* विशिष्ट । उल्लिखित । निर्दिष्ट ।
specify *v.* निर्देशित करना । विशेष उल्लेख करना ।
specimen *n.* प्रतिरूप, नमूना ।
speciology *n.* प्रजाति-विज्ञान ।
speciosity *n.* बाह्य सुन्दरता । सुदृश्यता ।
specious *a.* बाह्यतः सुन्दर, सुदृश्य ।
speciousness *n.* बाह्य सुन्दरता, सुदृश्यता ।
spectacle *n.* दृष्टिविषय, दर्शनीय वस्तु । सार्वजनिक प्रदर्शन ।
spectacular *a.* प्रदर्शनयोग्य, अतिदर्शनीय ।
spectacularism *n.* प्रदर्शनयोग्यता, अतिदर्शनीयता ।
spectator *n.* द्रष्टा, दर्शक ।
spectatorial *a.* द्रष्टा-विषयक, दर्शकीय ।
spectatress *n.* दर्शिका ।
spectral *a.* वर्णव्यंजक । वर्णच्छटा-सम्बन्धी । वर्णपट-सम्बन्धी ।
spectrality *n.* वर्णव्यंजकता । वर्णच्छटा ।
spectrogram *n.* वर्णक्रम-लेख ।
spectrograph *n.* वर्णक्रम-लेख-यंत्र ।
spectrography *n.* वर्णक्रमलेखन ।
spectrological *a.* वर्ण-विश्लेषण-विज्ञानीय ।
spectrology *n.* वर्ण-विश्लेषण-विज्ञान ।
spectroscope *n.* रश्मि-वर्णक्रमदर्शी ।
spectroscopic *a.* रश्मि-वर्णक्रमदर्शीय ।
spectroscopist *n.* वर्णक्रमदर्श-विज्ञानी ।
spectroscopy *n.* वर्णक्रमदर्शन ।
spectrum *n.* रूपच्छटा । वर्णच्छटा । वर्ण-पट ।
specular *a.* दर्पण-विषयक । चमकीला ।
speculate *v.* अनुमानना, परिकल्पिना करना । मनन करना । सिद्धांत गढ़ना । धारणा बनाना ।
speculation *n.* अनुमान, परिकल्पना । मनन । धारणा ।
speculatist *n.* अनुमानकर्त्ता, परिकल्पक । मननकर्त्ता ।
speculative *a.* ध्यानशील, परिकल्पी । अव्यवहार्य परिकाल्पनिक । धारणात्मक ।
speculativeness *n.* ध्यानशीलता, परिकाल्पनिकता । धारणात्मकता ।
speculator *n.* परिकल्पक । मननकर्त्ता ।
speech *n.* भाषण । वाणी ।
—mechanism भाषणावयव ।
—of absence विनोक्ति अलंकार ।
—of brevity समासोक्ति अलंकार ।
—organ वाग्यन्त्र, वागवयव ।
—sound वाणी-ध्वनि ।
speechful *a.* मुखर, वाचाल ।
speechfulness *n.* मुखरता, वाचालता ।
speechless *a.* अवाक् । वाग्हीन ।
speechlessness *n.* अवाक्ता । वाग्हीनता ।
speed *n.* गति, वेग । द्रुतगति । त्वरा ।
speediness *n.* द्रुतगतिता, सत्वरता, वेगपूर्णता ।
speedy *a.* द्रुतगति, सत्वर, वेगपूर्ण ।
spell *n.* मोहनीशक्ति । मन्त्रमोहन । *v.* वर्तनी लिखना या बताना ।
—bound विमोहित, मन्त्रमुग्ध ।

spellable *a.* मोहनीय । वर्तनीय ।
spelling *n.* वर्तनी । वर्णविन्यास वर्णविन्यास-
sperm *n.* वीर्य, शुक्र । [प्रणाली ।
spermology *n.* वीर्यविज्ञान ।
sphere *n.* आकाशपिण्ड । भूमण्डल । लोक ।
प्रभावक्षेत्र, कार्यक्षेत्र ।
spheric *a.* आकाशीय, उच्चताप्राप्त ।
spherical *a.* मण्डलाकार, गोलाकार ।
sphericalness *n.* मण्डलाकारता, गोलाकारता ।
sphericity *n.* गोलत्व, गोलाई ।
spherograph *n.* भूचित्र ।
sphery *a.* आकाशीय, अत्युन्नत ।
spin *v.* (लेख आदि) लिखना, बहुत अधिक लिख
spinal *a.* मेरुदण्ड-सम्बन्धी । [डालना ।
—column मेरुस्तम्भ ।
spine *n.* मेरुदण्ड ।
spirant *n.* ऊष्मवर्ण, संघर्षी व्यंजन ।
spiration *n.* श्वशन ।
spirit *n.* आत्मा । सत्व, तत्व । मनोवृत्ति । जीवन्त
विचारधारा । [मनोवृत्तीय ।
spirited *a.* आत्मवान । सप्राण । जीवन्त । संसत्व ।
spiritedness *n.* सप्राणता, सत्वता । जीवन्तता ।
spiritism *n.* अध्यात्मवाद ।
spiritist *n.* अध्यात्मवादी ।
spiritless *a.* निष्प्राण, निःसत्व ।
spiritlessness *n.* निष्प्राणता, निस्सत्वता ।
spiritual *a.* आध्यात्मिक । आत्म-सम्बन्धी ।
spiritualism *n.* आध्यात्मिकता ।
spiritualist *n.* अध्यात्मवादी ।
spiritualistic *a.* अध्यात्मवाद-सम्बन्धी ।
spirituality *n.* अध्यात्मता ।
spiritualization *n.* अध्यात्मीकरण । आध्या-
त्मिक व्याख्या ।
spiritualize *v.* आध्यात्मिक बनाना । आध्या-
त्मिक व्याख्या करना । [व्याख्याता ।
spiritualizer *n.* आध्यात्मिककर्त्ता । आध्यात्मिक
spiritualness *n.* आत्मिकता, आध्यात्मिकता ।

spite *n.* असूया । द्वेष ।
spiteful *a.* असूयायुक्त । द्वेषपूर्ण ।
spitefulness *n.* असूयायुक्तता । द्वेषपूर्णता ।
splendid *a.* अत्युत्तम । महत्वपूर्ण । सुप्रभ ।
अतिशोभन ।
splendidness *n.* अत्युत्तमता । महत्वपूर्णता ।
splendour *n.* सुप्रभता । अतिशोभता ।
spokesman *n.* अधिवक्ता, प्रतिनिधिवक्ता ।
spondaic *a.* द्विदीर्घाक्षरीय (चरण) ।
spondee *n.* द्विदीर्घाक्षर-चरण (छन्द) ।
sponsor *n.* प्रवर्तक, प्रणेता । *v.* प्रवर्तन करना ।
sponsorship *n.* प्रवर्तकता ।
spontaneity, spontaneousness *n.* आत्म-
स्फूर्ति । स्वक्रियाशीलता । स्व्यंजातता, स्वभाव-
सिद्धता । [स्वयंजात । स्वभावसिद्ध ।
spontaneous *a.* आत्मस्फुरित, स्वयंक्रियाशील ।
—generation स्वयंजन्म ।
—imitation आत्मस्फुरित अनुकरण ।
—nasalization स्वतःअनुनासिकता ।
spousal *n.* विवाह । *a.* वैवाहिक ।
spouse *n.* विवाहित जोड़ी ।
spouseless *a.* अविवाहित ।
spring *n.* वसन्त । स्रोत ।
—time वसन्त ऋतु ।
sprout *n.* अंकुर । *v* अंकुरित होना ।
sprouted *a.* अंकुरित ।
sprouting *n.* अंकुरण ।
spur *n.* प्रेरणा । *v.* प्रेरित करना ।
spurious *a.* कृत्रिम । मिथ्या ।
spuriousness *n.* कृत्रिमता । मिथ्यात्व ।
spurn *n.* अवहेलना ।
spurner *n.* अवहेलयिता ।
spurrer *n.* प्रेरक ।
squander *v.* अतिव्यय करना ।
squanderer *n.* अतिव्ययी ।
squandermania *n.* अतिव्ययोन्माद ।
square *n.* वर्ग । शब्दवर्ग । वर्गाकार ।

—bracket वर्ग-कोष्ठक ।
—dance वर्ग-नृत्य ।
—root वर्गमूल ।
squint *n.* कटाक्ष । अपांगदर्शन ।
squinting *a.* कटाक्षकारी ।
stability, stableness *n.* स्थायित्व, स्थिरता ।
stabilization *n.* स्थायीकरण, स्थिरीकरण ।
stabilize *v.* स्थायी बनाना, स्थिर करना ।
stabilizer *n.* स्थायिकारक, स्थिरकर्त्ता ।
stable *a.* स्थायी, स्थिर ।
stablish *v.* स्थापित करना ।
stadium *n.* क्रीडांगण ।
staff *n.* कर्मचारिवर्ग ।
stage *n.* रंगमंच । मंच । विकासावधि । अवस्था । *v.* रंगमंच पर प्रस्तुत करना । नाटक का अभिनीत होना ।
—by stage क्रमशः ।
—direction रंगमंचीय निर्देशन ।
—fever अभिनय की उत्कट लालसा ।
—fright प्रथम अभिनय का भय ।
—manager रंगमंच-व्यवस्थापक ।
—struck नाट्याभिभूत । रंगमंच-प्रेमी ।
—whisper स्वगतकथन ।
stager *n.* अभिनेता ।
—old—अनुभवी अभिनेता ।
stagery *n.* रंगमंच-प्रदर्शन ।
staginess *n.* मंच-व्यवस्था ।
staging *n.* नाटक खेलना ।
stagnacy *n.* अप्रवाह । गतिहीनता ।
stagnant *a.* अप्रवाहित । गतिहीन ।
stagy *a.* (हावभाव में) नाटकीय ।
stalwart *a.* दृढ़निश्चयी ।
stalwartness *n.* दृढ़निश्चयता ।
stamina *n.* सत्व, सहनशक्ति ।
staminal *a.* सत्व-सम्बन्धी ।
stammer *n.* हकलाहट । *v.* हकलाना ।
stammerer *n.* हकलानेवाला ।
stammering *n.* हकलाना । *a.* हकलानेवाला ।
stamp *n.* मुहर । छाप । विशिष्टतासूचक चिह्न ।
stand *n.* आधार । अचलावस्था । गतिरोध ।
—point दृष्टिकोण, आधारबिन्दु ।
standard *n.* (उत्तमता का) स्तर । आदर्श स्थिति प्रतिमान । मापदण्ड । मानक । प्रामाणिक माप ।
—language प्रामाणिक भाषा ।
—of living जीवन-स्तर ।
—pronunciation प्रामाणिक उच्चारण
standardization *n.* मानकीकरण, स्तरीकरण, आदर्शीकरण । [बनाना ।
standardize *v.* मानस्तर या आदर्श के अनुकूल
standardized *a.* मानकीकृत । आदर्शीकृत ।
standing *n.* अवस्थिति । पद-मर्यादा ।
—committee स्थायी समिति ।
—order स्थायी आदेश ।
standstill *n.* स्तब्धता, गतिरोध ।
stanza *n.* श्लोक । छन्द ।
stanzaed *a.* छन्दबद्ध ।
stanzaic *a.* छन्द-सम्बन्धी ।
stare *n.* निर्निमेष दृष्टि । टकटकी । *v.* टकटकी
start *n.* श्री गणेश । [लगाकर देखना ।
startle *v.* स्तम्भित करना ।
startled *a.* स्तम्भित ।
startling *a.* स्तम्भनकारी ।
starvation *n.* अनशन । अनाहार ।
state *n.* राज । स्थिति । अवस्था ।
—of consciousness चेतनावस्था ।
—prisoner राजबन्दी ।
stated *a.* वर्णित ।
stately *a.* राजसी । राजकीय ।
statement *n.* वक्तव्य । औपचारिक विवरण ।
statesman *n.* राजनीतिज्ञ ।
statesmanlike, statesmanly *a.* राजनीति-
statesmanship *n.* राजनीतिज्ञता । [ज्ञोचित ।
static, (-al) *a.* स्थितीय । स्थिति-विज्ञान-सम्बन्धी
statics *n.* स्थिति-विज्ञान ।

stationariness *n.* स्थावरत्व, निश्चलता । स्थायित्व । अपरिवर्तनशीलता ।
stationary *a.* स्थावर, निश्चल । स्थायी ।
stationery *n.* लेखनसामग्री । [अपरिवर्तनशील ।
statist *n.* सांख्यिक, अंकशास्त्री ।
statistic, (-al) *a.* सांख्यिकीय । आकड़ों का ।
—errors आंकिक भूल ।
—series आंकिक श्रेणियाँ ।
statistician *n.* सांख्यिक, अंकशास्त्री ।
statistics *n.* संख्याशास्त्र, अंकशास्त्र ।
statistology *n.* संख्या-शास्त्र ।
statuary *n.* मूर्तिनिर्माणकला । मूर्तिकार । *a.*मूर्ति-
statue *n.* मूर्ति, प्रतिमा । [सम्बन्धी ।
statued *a.* मूर्तियुक्त, प्रतिमामय ।
statuesque *a.* मूर्तिवत्, प्रतिमासदृश ।
statuesqueness *n.* मूर्तिवत्ता, प्रतिमासादृश्य ।
statuette *n.* छोटी मूर्ति, लघु प्रतिमा ।
status *n.* पदस्थिति ।
statutable *a.* मूर्तिद्वारा प्रदर्श्य, प्रतिमाविज्ञाप्य ।
statute *n.* संविधि, परिनियम, प्रविधान ।
statutory *a.* संवैध, परिनियमित, प्राविधानिक ।
staunch *a.* दृढ़निष्ठ ।
staunchness *n.* दृढ़निष्ठा ।
steadfast *a.* अडिग ।
steadfastness *n.* अडिगता ।
steep *a.* अविश्वास्य, अत्युक्तिपूर्ण ।
steepness *n.* अविश्वास्यता, अत्युक्तिपूर्णता ।
stenograph *n.* संकेतलिपि ।
stenographer *n.* संकेतलिपिकार ।
stenographic *a.* संकेतलिपि-सम्बन्धी ।
stenographist *n.* संकेतलिपिविधाज्ञ ।
stenography *n.* संकेतलिपिविद्या ।
sterile *a.* निष्फल, अनुर्वर ।
sterility *n.* निष्फलता, अनुर्वरता ।
stich *n.* चरण, छन्दपंक्ति ।
stichic *a.* चरणात्मक, छन्दपंक्ति-सम्बन्धी ।
stichomyth, (-thia) *n.* चम्पू । गद्य-पद्यमय-
stigma *n.* लांछन । [संवाद ।
stigmatic, stigmatose *a.* लांछनयुक्त ।
stimulant *n.* उत्तेजक औषध । *a.* उद्दीपक, उत्तेजक ।
stimulate *v.* उत्तेजित करना, उद्दीप्त करना ।
stimulating, stimulative, stimulatory *a.* उत्तेजनाप्रद, उद्दीपनकारी ।
stimulation *n.* उत्तेजन, उद्दीपन ।
stimulator *n.* उत्तेजनकर्त्ता, उद्दीपनकर्त्ता ।
stimulus *n.* उत्तेजना, उद्दीपना ।
—attitude उत्तेजन-वृत्ति ।
stipend *n.* वृत्ति । निर्धारित छात्रवृत्ति ।
stipendiary *n.*, *a.* वृत्तिगाही । निर्धारित छात्र-
stipulate *v.* अनुबद्ध करना । [वृत्तिभोगी ।
stipulated *a.* अनुबद्ध ।
stipulation *n.* अनुबन्ध ।
stipulator *n.* अनुबन्धक ।
stoic *n.* स्थितप्रज्ञ, आत्मसंयमी ।
stoicism *n.* स्थितप्रज्ञा, आत्मसंयम ।
stone-age *n.* पाषाण-काल ।
stone-hearted *a.* वज्रहृदय ।
stop *n.* रोधन । विराम । विरामचिह्न ।
—consonant स्पर्शवर्ण ।
—full—पूर्णविराम ।
storied *n.* कथाप्रसिद्ध ।
storiette *n.* लघुकथा ।
storiologist *n.* लोककथाविद् ।
storiology *n.* लोककथा-विद्या ।
story *n.* कहानी । इतिवृत्त । आख्यायिका । गल्प ।
—teller कथाकार, कहानीकार ।
straight *a.* सीधा, निष्कपट ।
—face सरल आकृति ।
—forward स्पष्टवादी, मुक्तहृदय ।
—forwardness स्पष्टवादिता,मुक्तहृदयता
—thinking स्पष्टचिन्तन । सरलविचारक्रम
strain *n.* अतिश्रम । श्रान्ति ।
strained *a.* श्रमसाध्य, कष्टसाध्य ।

—interpretation कष्टकर व्याख्या ।
—relations मनोमालिन्य ।
stratagem *n.* कूटनीति, छलबल ।
strategic *a.* कूटनीतियुक्त ।
strategics *n.* कूटनीति-विद्या ।
strategist *n.* कूटनीतिज्ञ ।
strategy *n.* कूटकौशल, छलबलकला ।
stream *n.* स्रोत, जलस्रोत । प्रवाह ।
streamy *a.* स्रोतयुक्त । प्रवाहमय ।
strength *n.* शक्ति । शक्ति-स्रोत ।
strengthener *n.* सशक्तकर्ता ।
strengthening *a.* शक्तिप्रद, सशक्तकारी ।
strenuosity, strenuousness *n.* कर्मठता ।
strenuous *a.* कर्मठ ।
stress *n.* बल । बलात्मक स्वराघात । स्वरचिह्न-[अंकन ।
—accent बलात्मक उच्चारण ।
—accentuation बलप्रयोग ।
—lay—on महत्व प्रदान करना । बल देना
stressless *a.* बलरहित । बलात्मक स्वराघातहीन ।
strict *a.* नियमनिष्ठ, नियमित । कठोर ।
—sense of the word शब्द का सीमि-[तार्थ ।
strictly *ad.* नियमतः ।
—speaking सूक्ष्मतः, नियमतः ।
strictness *n* नियमनिष्ठता, नियमितता । कठोरता
striking *a.* मोहक, हृदयग्राही ।
strikingness *n.* मोहकता, हृदयग्राहिता ।
stringency *n.* अशिथिलता । खरापन । अभाव-ग्रस्तता ।
stringent *a.* अशिथिल । खरा । अभावग्रस्त ।
strive *v.* प्रबल उद्योग करना ।
striver *n.* उद्योगी ।
strong *a.* सबल । दृढ़ । अटल ।
—language कटुवचन, कठोर शब्द ।
—man निर्भीक प्रशासक, दबंग आदमी ।
—measures कड़ी कारवाई ।
—minded दृढ़निश्चयी ।
—nerved जितेन्द्रिय ।
—situation करुणाजनक स्थिति ।
—support पूर्णसमर्थन ।
structural *a.* संरचनात्मक । गठन-सम्बन्धी ।
structure *n.* संरचना । गठन । आधारभूत रूपरेखा
struggle *n.* तीव्र संघर्ष । *v.* तीव्र संघर्ष करना ।
—for existence जीवन-संघर्ष, जीवन-[संग्राम ।
struggler *n.* तीव्रसंघर्षी ।
stubborn *a.* दुराग्रही ।
stubbornness *n.* दुराग्रह । दुराग्रहता ।
studentry *n.* विद्यार्थिवर्ग, छात्र-समुदाय ।
studentship *n.* विद्यार्थित्व ।
studio *n.* चलचित्र-नाटयगृह ।
studious *a.* अध्ययनशील ।
studiousness *n.* अध्ययनशीलता । अध्यवसाय ।
study *n.* अध्ययन । अनुशीलन । अध्ययनकक्ष ।
—circle अध्ययनकेन्द्र ।
stultiloquence, stultiloquy *n.* अशिष्ट [संलाप ।
stultiloquent *a.* अशिष्ट संलापी ।
stump-oratory *n.* भड़कदार भाषण ।
stunted *a.* रुद्ध (वृत्ति), रुद्ध(विकास) ।
—growth रुद्धविकास ।
stuntedness *n.* विकासरुद्धता ।
stupendous *a.* विस्मयकारी ।
stupendousness *n.* विस्मयकारिता ।
stupid *a.* निर्बुद्धि ।
stupidity *n.* निर्बुद्धिता ।
style *n.* शैली, पद्धति, रीति । आकार-प्रकार ।
—of language भाषा-शैली ।
stylish *a.* रीतिप्रिय । आडम्बरप्रिय । शैलीयुक्त ।
stylishness *n.* रीतिप्रियता । आडम्बरप्रियता । [शैलीयुक्तता ।
stylist *n.* साहित्यिक शैलीकार ।
stylistic *a.* साहित्यिक शैली-सम्बन्धी ।
stylistics *n.* साहित्यिक शैलीशास्त्र ।
stylize *v.* शैली का रूप देना ।
stylized *a.* शैली में ढला हुआ ।
styx *n.* वैतरणी नदी ।
—cross the—वैतरणी पार करना, मरना

suasion *n.* प्रबोधन ।
suasive, suasory *n.* प्रबोधनकारी ।
suave *a.* मनोज्ञ ।
suavity *n.* मनोज्ञता ।
sub-branch *n.* उपशाखा ।
sub-class *n.* उपवर्ग ।
sub-classification *n.* उपवर्गीकरण ।
sub-clause *n.* उपखण्ड ।
sub-committee *n.* उपसमिति ।
subconscious *a.* उपचेतन ।
subconsciousness *a.* उपचेतनता ।
subdivide *v.* उपविभाग करना ।
subdivided *a.* उपविभाजित ।
subdivisible *a.* उपविभाज्य ।
subdivision *n.* उपविभाग ।
subduct *v.* प्रत्यावर्तित करना ।
subduction *n.* प्रत्यावर्तन ।
subdue *v.* पराजित करना, अभिभूत करना ।
subduer *n.* पराजेता, अभिभूतकर्ता ।
sub-edit *v.* उपसम्पादन करना ।
sub-editor *a.* उपसम्पादक ।
sub-group *n.* उपसमूह ।
subhead *n.* उपशीर्ष ।
sub-heading *n.* उपशीर्षक ।
subject *n.* विषयवस्तु । विषय । प्रजा । कर्त्ता, कर्तृपद । उद्देश्य । *a.* अधीन, पराधीन ।
—and object आत्मा एवं अनात्मा ।
—committee विषय-समिति ।
—heading विषय-शीर्षक ।
—index विषयानुक्रमणिका ।
—matter विषयवस्तु ।
—object मन्तव्य ।
—to confirmation स्वीकृत्यापेक्ष ।
subjection *n.* अधीनता, पराधीनता ।
subjective *n.* कर्तृपदीय, कर्त्ता-सम्बन्धी । आत्मप्रधान, व्यक्तिपरक । *a.* आत्मगत, विषयगत ।
—case कर्त्ताकारक ।
—genitive कर्तृपदीय सम्बन्धकारक ।
subjectiveness, subjectivism, subjectivity *n.* विषयिविज्ञानवाद, आत्मवाद ।
subjectivist *n.* विषयिविज्ञानवादी, आत्मवादी ।
subjectless *a.* कर्त्ताशून्य । विषयवस्तुरहित ।
subjugate *v.* अधीन करना ।
subjugation *n.* अधीनीकरण ।
subjugator *n.* अधीनकर्त्ता ।
subjunction *n.* पश्चात्यसंयोजन ।
subjunctive *n.* संशय या कल्पनावाचक क्रिया-प्रकारविशेष ।
sublimate *v.* आदर्श रूप देना । उदात्त बनाना । ऊर्जस्वी करना ।
sublimation *n.* उदात्तीकरण । उन्नयन । ऊर्जस्वीकरण ।
sublime *a.* भव्य, महान् ।
—impudence अत्यन्त धृष्टता ।
—the—भव्यता, महानता ।
sublimeness, sublimity *n.* भव्यता, महानता
sublineation *n,* रेखांकन ।
submission *n.* आत्मसमर्पण ।
submissive *a.* आत्मसमर्पणशील ।
submissiveness *n.* आत्मसमर्पणशीलता ।
submitter *n.* आत्मसमर्पयिता ।
subordinate *a.* गौण । अधीन, अधीनस्थ ।
—clause अधीन उपवाक्य ।
—co-operation आश्रित सहकारिता ।
—isolation आश्रित पृथकता ।
subordinateness, subordination *n.* गौणत्व । अधीनस्थता ।
subordinative *a.* अधीनतासूचक ।
sub-rule *n.* उपनियम ।
subscribable *a.* अभिदेय, शुल्कदेय ।
subscribe *v.* शुल्क देना । हस्ताक्षर करना ।
subscribed *a.* अभिदत्त । शुल्कदत्त ।
subscriber *n.*अभिदाता,शुल्कदाता । हस्ताक्षरकर्ता
subscription *n.* अभिदान, शुल्क । हस्ताक्षरकरण

subscriptionist *n.* अभिदानयाचक, शुल्क-संग्रहकर्त्ता ।
sub-section *n.* उपविभाग, उपवर्ग । उपधारा ।
subsensible *a.* इन्द्रियातीत ।
subsequent *a.* पश्चार्ती, परवर्ती ।
subsidiary *a.* सहायक । सहायताकारी । सहा-
subsidy *n.* आर्थिक सहायता । [यतार्थप्राप्त ।
subsist *v.* जीवननिर्वाह करना ।
subsistence *n.* जीवननिर्वाह । जीवननिर्वाह-
—money जीवननिर्वाह-द्रव्य । [साधन ।
subsistent *a.* जीवननिर्वाही ।
subsistential *a.* जीवननिर्वाह-सम्बन्धी ।
subspecies *n.* उपजाति ।
substance *n.* सारांश । तत्व, सत्व । यथार्थता ।
substantial *a.*ठोस । तथ्यपूर्ण । तात्विक सारयुक्त
substantiality, substantialness *n.* सारवत्ता । सत्वयुक्तता, तात्विकता । ठोसपन ।
substantially *ad.* तत्वतः ।
substantiate *v.* साधार सिद्ध करना ।
substantiation *n.* साधार-सिद्धि ।
substantive *a.* सर्वथास्वतन्त्र, स्वतन्त्रसत्ताधारी
—motion मूलप्रस्ताव । [मूलभूत ।
substitute *n.* स्थानापन्न । प्रतिपुरुष ।
substitution *n.* स्थानापन्नता । प्रतिपुरुष-स्थापन
substitutional *a.* स्थानापन्नता-विषयक, प्रतिपुरुषस्थापन-सम्बन्धी ।
substruction *n.* नीवाधार ।
substructural *a.* नीवाधार-विषयक ।
subtitle *n.* उपशीर्षक, उपनाम ।
subtle *a.* सूक्ष्मदृष्टि, मर्मज्ञ ।
subtlety *n.* सूक्ष्मदर्शिता, मर्मज्ञता ।
suburb *n.* नगरांचल ।
suburban *a.* नगरांचलिक ।
suburbanite *n.* नगरांचलवासी ।
suburbanity *n.* नगरांचलता ।
suburbanize *v.* नगरांचल बनाना ।
subversion *n.* विध्वंस ।
subversive *a.* विध्वंसकारी ।
subvert *v.* विध्वंस करना ।
subverter *n.* विध्वंसक ।
subvertible *a.* विध्वंस्य ।
succeed *v.* सफल होना, कृतकार्य होना । उत्तराधिकारी होना ।
succeeder *n.* सफल । उत्तराधिकारी ।
succeeding *a.* आगामी, अनुवर्ती ।
succentor *n.* सहायक गायक-वादक ।
success *n.* सफलता, कृतकार्यता ।
successful *a.* सफल, कृतकार्य ।
successfulness *n.* सफलता, कृतकार्यता ।
succession *n.* उत्तराधिकारिता । उत्तराधिकार । तारतम्य । पूर्वानुक्रम । उत्तरोत्तरता ।
—law of—उत्तराधिकार-नियम ।
successional *a.* उत्तराधिकार-सम्बन्धी । तारतम्य-विषयक । उत्तरोत्तरीय ।
successive *a.*पूर्वानुक्रमिक । तारतम्यक । उत्तरोत्तर
successively *ad.* पूर्वानुक्रमतः । तारतम्यतः । उत्तरोत्तरतः ।
successiveness *n.* आनुक्रमिकता । तारतम्यता ।
successor *n.* दायाधिकारी । [उत्तरोत्तरता ।
—authority उत्तर प्राधिकारी ।
succint *a.* संक्षिप्त परिवर्तित । अविस्तीर्ण ।
succintness *n.* संक्षिप्तपरिवर्तनता । अविस्तीर्णता
succour *n.* सहायता ।
succourer *n.* सहायक ।
succourless *a.* असहाय ।
sudden *a.* आकस्मिक ।
suddenness *n.* आकस्मिकता ।
suffice *v.* यथेष्ट होना, पर्याप्त होना ।
sufficiency *n.* यथेष्टता, पर्याप्तता ।
sufficient *a.* यथेष्ट, पर्याप्त ।
sufficiently *ad.* यथेष्टतः, पर्याप्ततः ।
suffix *n.* प्रत्यय । *v.* प्रत्यय जोड़ना ।
—agglutinating पर-प्रत्ययप्रधान ।
—termination प्रत्ययान्त ।

suffixion *n.* प्रत्ययण ।
suffocated *a.* रुद्धश्वास ।
suffocation *n.* श्वासावरोध ।
suffocative *a.* श्वासरोधकारी ।
suffrage *n.* मताधिकार ।
—manhood—पुरुष मताधिकार ।
—universal—वयस्क मताधिकार ।
—woman— नारी मताधिकार ।
sufism *n.* सूफी धर्म ।
suggest *v.* संकेत करना । सुझाव देना ।
suggester *n.* संकेतकर्त्ता । सुझानेवाला ।
suggestibility *n.* व्यंजनीयता । सुझाव के योग्य [होना
suggestible *a.* व्यंजनीय । सुझाने योग्य ।
suggestion *n.* व्यंजना । संकेत । सुझाव ।
—full of—व्यंजक । संकेतपूर्ण । विचारप्रेरक
suggestive *a.* व्यंजक । संकेतात्मक । सुझावबोधक
suggestiveness *n.* व्यंजकता । संकेतात्मकता । [सुझावबोधकता ।
suicidal *a.* आत्मघातकारी ।
suicide *n.* आत्मघात ।
—commit—आत्मघात करना ।
—political—राजनीतिक जीवन-समाप्ति
suit *n.* अभियोग । *v.* अनुकूल बनना या होना । उपयुक्त करना या होना ।
suitability, suitableness *n.* अनुकूलता, [उपयुक्तता ।
suitable *a.* अनुकूल, उपयुक्त ।
sullenness *n.* खिन्नचित्तता ।
summariness *n.* संक्षिप्तता ।
summarist *n* संक्षेपकर्त्ता ।
summarization *n.* संक्षेपकरण ।
summarize *v.* संक्षेप या संक्षिप्त करना ।
summary *n.* सारांश । संक्षिप्त विवरण । *a.* संक्षिप्त, संक्षेपित ।
summerly, summery *a.* ग्रीष्मकालीन ।
summing *n.* समाहार । संक्षेपावृत्ति ।
summit *n.* चरमसीमा, उच्चतमश्रेणी ।
sumptuary *a.* व्यय-सम्बन्धी ।
—allowances आतिथ्य भत्ता ।
sumptuosity, sumptuousness *n.* बहु- [व्ययसाध्यता ।
sumptuous *a.* बहुव्ययसाध्य ।
sun *n.* सूर्य । धूप । दिवस ।
—bath सूर्यस्नान ।
—beam सूर्यरश्मि ।
—burn सूर्यदाह ।
—burnt or burned सूर्यदग्ध ।
—dial धूपघड़ी ।
—mock—सूर्यप्रभामण्डल ।
—spot सूर्यकलंक ।
sundry *a.* प्रकीर्ण ।
super *a.* उत्कृष्ट, असाधारण ।
—intelligence असाधारण बुद्धि ।
superable *a.* अतिक्रमणीय ।
superabundance *n.* अत्याधिक्य ।
superabundant *a.* अत्यधिक ।
superannuate *v.* बुढ़ापे के कारण अयोग्य ठहराना
superannuated *a.* बुढ़ापे के कारण अयोग्य ।
superannuation *n.* बुढ़ापे के कारण अयोग्यता या कार्यमुक्ति ।
superb *a.* अतिशोभन । ऐश्वर्ययुक्त ।
superbness *n.* अतिशोभनता । ऐश्वर्ययुक्तता ।
supercilious *a.* अत्युद्दण्ड ।
superciliousness *n.* अत्युद्दण्डता ।
supererogation *n.* अतिकारिता ।
supererogatory *a.* अतिकारी ।
superexcellence *n.* अत्युत्कृष्टता ।
superexcellent *a* अत्युत्कृष्ट ।
superficial *a.* ऊपरी । छिछला । थोथा ।
superficiality, superficialness *n.* ऊपरीपन । छिछलापन । थोथापन ।
superfine *a.* सर्वोत्कृष्ट ।
superfineness *n.* सर्वोत्कृष्टता ।
superfluity *n.* आवश्यकता से अधिकता ।
superfluous *a.* निष्प्रयोजन, अनावश्यक ।
superfluousness *n.* निष्प्रयोजनता, अनावश्यकता
superhuman *a.* अधिमानवीय, अलौकिक ।

superimpose *v.* अध्यारोपण करना, अधिक लादना
superimposed *a.* अध्यारोपित ।
superimposition *n.* अध्यारोपण ।
superintend *v,* निरीक्षग करना, प्रबन्ध करना ।
superintendence *n.* निरीक्षण, प्रबन्ध ।
superintendent *a.* निरीक्षक, प्रबन्धक ।
superior *n.* उत्कृष्ट । श्रेष्ठ । वरिष्ठ ।
superiority *n.* उत्कृष्टता । श्रेष्ठता । वरिष्ठता, —complex अहम्मन्यता ।
superlative *a.* उत्कृष्टतम, श्रेष्ठतम ।
superlativeness *n.* उत्कृष्टतमता, श्रेष्ठतमता ।
superman *n.* अवतारी पुरुष ।
supernal *a.* दिव्य, दैवी ।
supernational *a.* सार्वभौमिक ।
supernatural *a.* अतिप्राकृत, लोकोत्तर ।
supernaturalism *n.* लोकोत्तरशक्तिवाद ।
supernaturalist *n.* लोकोत्तरशक्तिवादी ।
supernaturalistic *a.* लोकोत्तरशक्ति-सम्बंधी ।
supernaturalize *v.* अतिप्राकृत या लोकोत्तर-रूप देना ।
supernaturalness *n* अतिप्राकृतता, लोकोत्तरता
supernormal *a.* अधिसामान्य, अलौकिक ।
superscribe *v.* उत्कीर्ण करना ।
superscibed *a.* उत्कीर्ण ।
superscription *n.* उपरिलेख, सरनामा ।
supersede *v.* निष्प्रभाव करना । स्थानच्युत करना । पदाधिलंघन करना ।
supersedure *n.* निष्प्रभावण । पदाधिलंघन ।
supersensible *a.* अतीन्द्रिय, इन्द्रियातीत ।
supersensitive *a.* अतिसंवेदनशील ।
supersensitivness *n.* अतिसंवेदनशीलता ।
supersensual, supersensuous *a.* अतीन्द्रिय, इन्यितीत ।
supersession *n.* निष्प्रभावीकरण । पदाधिलंघन ।
superstition *n.* अन्धविश्वास, अन्धश्रद्धा ।
superstitious *a.* अन्धविश्वासी, अन्धश्रद्धालु । अन्धश्रद्धाजनित ।
superstitiousness *n.* अन्धविश्वासीपन, अन्धविश्वासपूर्णता, अन्धश्रद्धालुता ।
supervene *v.* अकस्मात् घटित होना ।
supervenient *a.* अकस्मात् घटित होनेवाला ।
supervention *n.* अकस्मात् घटन ।
supervise *v.* पर्यवेक्षण करना ।
supervising *a.* पर्यवेक्षणकारी ।
supervision *n.* पर्यवेक्षण ।
supervisor *n.* पर्यवेक्षक ।
supervisory *a.* पर्यवेक्षण-विषयक । पर्यवेक्षणात्मक
supplant *v.* पदाधिकारापहरण करना ।
supplantation *n.* पदाधिकारापहरण ।
supplanter *n.* पदाधिकारापहारक ।
supplement *n.* अनुपूरक, परिशिष्ट, क्रोड़पत्र । *v* परिशिष्ट या कोड़पत्र जोड़ना ।
supplemental, supplementary *a.* अनुपूरक-सम्बन्धी, परिशिष्ट-विषयक ।
supplementation *n.* अनुपूरण ।
suppliant *n.* अनुनयनकर्त्ता । *a.* अनुनयकारी ।
supplicate *v.* अनुनय करना । [अनुनयसूचक ।
supplication *n.* अनुनय ।
supplicatory *a.* अनुनयात्मक ।
support *n.* भरण-पोषण । आधार । समर्थन । *v.* भरण-पोषण करना । आधार बनाना । समर्थन [करना ।
supported *a.* आधृत । समर्थित ।
supporter *n.* भरण-पोषणकर्त्ता । समर्थनकर्त्ता ।
supporting *a.* भरण-पोषणकारी । आधारी । समर्थनकारी ।
supportless *a.* आधारहीन । समर्थनरहित ।
supposable *a.* उपकल्प्य, अनुमेय ।
suppose *v.* उपकल्पित करना, अनुमान करना ।
supposed *a.* उपकल्पित, अनुमानित ।
supposer *n.* उपकल्पनाशील, अनुमाता ।
supposition *n.* उपकल्पना, अनुमान ।
suppositional *a.* उपकल्पना-सम्बन्धी, अनुमान-विषयक ।
suppositious *a.* उपकल्पित, अनुमित ।

suppositious a. कपटरूप, जाली ।
supposititiousness n. कपटरूपता, जालीपन ।
suppositive a. उपकल्पनाशील, अनुमानशील ।
suppress v. दमन करना ।
suppressed a. दमित ।
suppressible a. दमनीय ।
suppression n. दमन ।
—social—सामाजिक दमन ।
suppressive a. दमनकारी ।
suppressor n. दमनकर्त्ता ।
supra-mundane a. पारलौकिक ।
supremacy n. परमशक्तिमत्ता, सर्वोच्चता ।
supreme a. सर्वोच्च, परमशक्तिवान् ।
s—court सर्वोच्च न्यायालय ।
S—Being परमात्मा ।
surd n. श्वासोच्चारित या अघोषव्यंजन ।
a. श्वासोच्चारित, अघोष ।
surdation n. श्वासोच्चारण, अघोषण ।
surdity n. श्वासोच्चारता, अघोषता ।
surety n. असन्दिग्धता, निश्चयात्मकता । प्रतिभू ।
—stand—प्रतिभू होना ।
suretyship n. प्रतिभूत्व ।
surface n. तलरूप, तल ।
surgeon n. शल्यचिकित्सक ।
surgery n. शल्यशास्त्र ।
surgical a. शल्यचिकित्सीय, शल्यशास्त्रीय ।
surmise n. शंका, सन्देह ।
surmiser n. शंकालु, सन्देही ।
surmountable a. उल्लंघनीय, अतिक्रमणीय ।
surmountableness n. उल्लंघनीयता, अतिक्रमणीयता ।
surmounter n. उल्लंघयिता, अतिक्रमणकर्त्ता ।
surname n. उपनाम । उपाधिनाम ।
surnominal a. उपनामीय । उपाधिनामीय ।
surpass v. पराभूत करना, उत्कृष्ट होना ।
surpassable a. पराभूतयोग्य, उत्कृष्टय ।
surpassing a. पराभूतकारी ।
surpassingness n. पराभूतकारिता, उत्कृष्टता ।
surprise n. विस्मय ।
surprised a. विस्मित ।
surprising a. विस्मयकारी ।
surprisingness n. विस्मयकारिता ।
surrealism n. अतियथार्थवाद ।
surrealist n. अतियथार्थवादी ।
surrealistic a. अतियथार्थवादीय ।
surrender n. आत्मसमर्पण । v. आत्मसमर्पणकरना
—value समर्पण-मूल्य । वापसी मूल्य ।
surrenderee n. आत्मसमर्पयिता ।
surrenderor, (-rer) n. आत्मसमर्पक ।
surroundings n. परिस्थितयाँ, वातावरण ।
survey n. सर्वेक्षण । v. सवेक्षण करना ।
surveying n. सर्वेक्षण ।
surveyor n. सर्वेक्षक ।
surveyorship n. सर्वेक्षकत्व ।
survival n. परिजीवन । जीता बचना ।
—of the fittest सबलतम का जीवित बचना । योग्यतम की विजय ।
survivance n. परिजीविता ।
survive v. परिजीवन पाना ।
survivor n. परिजीवी ।
susceptibility, susceptibleness n. प्रभावग्रहणशीलता । तीव्रानुभूतिशीलता ।
susceptible a. प्रभावग्रहणशील । तीव्रानुभूतिशील
susceptive a. भावप्रवण, संवेदनशील ।
susceptivity n. भावप्रवणता, संवेदनशीलता ।
suspect v. संदेह करना । संशय होना ।
suspected a. संदेहयुक्त । संशयास्पद ।
suspectedness n. सन्देहयुक्तता, संशयास्पदता ।
suspector n. सन्देही, संशयी ।
suspend v. निलम्बित करना, पद-कार्यवंचित [करना ।
suspended a. निलम्बित, पद-कार्यवंचित ।
suspender n. निलम्बनकर्त्ता, पद-कार्यवंचितकर्त्ता ।
suspense n. अनिश्चितावस्था ।
suspensibility n. निलम्बनीयता । अनिश्चय-

युक्तता। पद-कार्यवंचनीयता। [पद-कार्यवंचनीय।
suspensible *a.* निलम्बनीय । अनिश्चययुक्त।
suspension *n.* निलम्बन, पद-कार्यवंचन।
suspicion *n.* संशय, सन्देह।
suspicionless *a.* संशयमुक्त, संदेहरहित।
suspicious *a.* संशयजनक, सन्देहात्मक।
suspiciousness *n.* संशयजनकता, सन्देहात्मकता
suspiration *n.* उच्छ्वास, दीर्घनिश्वास।
suspire *v.* उच्छ्वास लेना। [निर्वाह करना।
sustain *v.* पोषण करना। सिद्ध करना। निरंतर
sustainable *a.* पोषणीय। सिद्ध करनेयोग्य।
निरन्तर निर्वाहयोग्य।
sustained *a.* पोषित। सिद्ध। निरन्तर।
—metaphor सांग रूपक।
sustenance *n.* पोषण।
sustentative *a.* पोषण-सम्बन्धी।
sustention *n.* पोषण ।
swear *v.* शपथ लेना।
swearer *n.* शपथग्राही।
swearing *n.* शपथग्रहण।
sweet *a.* मधुर।
—heart प्रियतम या प्रियतमा।
—tempered मधुर स्वभाव का।
sycophancy *n.* चाटुकारी।
sycophant *n.* चाटुकार।
sycophantic, sycophantish *a.* चाटुकारिता-
sycophantry *n.* चाटुकारीकला। [पूर्ण।
syllabic *a.* अक्षरध्वनियुक्त, अक्षरसूचक, आक्षरिक
—di—द्वयाक्षरी।
—division आक्षरिक विभाजन।
—liquids आक्षरिक द्रव्य।
—mono—एकाक्षरी।
—nasal आक्षरिक अनुनासिक।
—quadri—चतुरक्षरी।
—stress अक्षरबल।
—tri—त्र्याक्षरीय।
syllabicate, syllabify, syllabize *v.* अक्षरों
में विभक्त करना। अक्षर-अक्षर उच्चारित
करना। [विभाजन, अक्षरविन्यास।
syllabication syllabification *n.* अक्षर-
syllabism *n.* अक्षरविश्लेषण।
syllable *n.* अक्षर, पदांश, शब्दांश।
—formation of—अक्षर-निर्माण।
syllabled *a.* अक्षरयुक्त, पदांशसहित, शब्दांश-
syllabus *n.* पाठ्यक्रम। [युक्त।
syllepsis *n.* शब्दसमन्वय।
sylleptic *a.* शब्दसमन्वययुक्त।
sylph *n.* पवनदेवता, पवनदेवी।
sylvan *n.* वनदेवता, वनदेवी।
sylvics *n.* वनविज्ञान।
symbol *n.* प्रतीक, लक्षण, संकेत। लिपि-चिह्न।
—picture संकेतचित्र।
—written—लिपि संकेत।
symbolic *a.* प्रतीकात्मक, लाक्षणिक, संकेतात्मक
लिपि-चिह्न द्वारा निर्दिष्ट।
—function प्रतीक व्यापार।
—knowledge सांकेतिक ज्ञान।
—letters प्रतीकाक्षर।
symbolics *n.* प्रतीकविद्या, चिह्नविद्या।
symbolism *n.* प्रतीकवाद, सांकेतिकता, लाक्ष-
णिकता। चिह्नद्वारा स्वरूपनिर्देश।
symbolist *n.* प्रतीकवादी, सांकेतिकतावादी,
लाक्षणिकतावादी।
symbolistic *a.* प्रतीकवादीय, संकेत-सम्बन्धी।
सांकेतिकता-सम्बन्धी, लाक्षणिकता-सम्बन्धी।
symbolization *n.* प्रतीक-प्रयोग। चिह्न द्वारा
निदर्शन।
symbolize *v.* प्रतीक या चिह्न द्वारा प्रकट करना,
प्रतीकात्मकता लाना।
symmetric *a.* सामंजस्यपूर्ण। समरूप।
symmetricalness *n.* सामंजस्यपूर्णता। समरूपता
symmetry *n.* सामंजस्य। समरूपता।
sympathetic *a.* सहानुभूतिशील, सहानुभूतिकारी
—resonance अनुनादी अनुकम्पन।

sympathist, sympathizer *n.* सहानुभूतिकर्त्ता
sympathize *v.* सहानुभूति रखना, दिखलाना।
sympathy *n.* सहानुभूति।
symphonic *a.* समस्वर, समस्वर-सम्बन्धी।
symphonize *v.* समस्वर करना या होना।
symphony *n.* समस्वरता, स्वरसंगति।
symposiast *n.* गोष्ठी-वक्ता।
symposium *n.* गोष्ठी।
symptom *n.* लक्षण।
symptomatic *a.* लक्षणात्मक, लक्षण-सम्बन्धी।
symptomatology *n.* लक्षणविज्ञान।
synaeresis *n.* द्विस्वरसंकोच, स्वरसन्धि।
synal(e)epha *n.* सन्धि।
synchronal, synchronic, synchronical, synchronous *a.* समसामयिक।
synchronism *n.* समसामयिकता।
synchronistic *a.* समसामयिकता-विषयक। समकालीन।
synchronization *n.* समसामयिकीकरण।
synchronize *v.* समसामयिक करना या होना।
synchronology *n.* घटनाओं का कालक्रम।
synchrony *n.* समसामयिकता।
syncopate *v.* मध्यवर्ग लोप करना।
syncopation *n.* मध्यवर्णलोपण।
syncope *n.* मध्यवर्णलोप।
syndicalism *n.* प्रशासनसंघवाद।
syndicalist *n.* प्रशासनसंघवादी।
syndicate *n.* प्रशासनसंघ।
synonym *n.* पर्याय। पर्यायवाची शब्द।
synonymic *a.* पर्यायी, पर्यायवाची।
synonymist *n.* पर्यायशास्त्री।
synonymity *n.* पर्यायवाचिता।
synonymize *v.* पर्यायवाची का प्रयोग करना।
synonymous *a.* पर्यायी, पर्यायवाची।
synonymy *n.* पर्यायत्व। पर्याय-विचार। पर्याय-[संग्रह।
synopsis *n.* संक्षिप्त रूपरेखा, सारसंग्रह।
synopsize *v.* संक्षिप्त करना। सार देना।

synoptic, (-al) *a.* संक्षिप्त रूपरेखायुक्त, साररूप
syntactic *a.* वाक्य-विन्यास-सम्बन्धी।
syntactical *a.* शब्दयोजना-विषयक। कारक-प्रक्रिया-सम्बन्धी, वाक्य-रचना-सम्बन्धी।
syntactician *n.* शब्दयोजना-विद्। कारक-प्रक्रिया-ज्ञानी, वाक्य-रचनाशास्त्री।
syntax *n.* शब्दयोजना, कारक-प्रक्रिया, वाक्य-रचना-विचार, वाक्य-विचार।
synthesis *n.* संश्लेषण। समन्वय। शब्दसंयोग, समास।
synthesist, synthetist *n.* संश्लेषणवादी। समन्वयवादी।
synthesize, synthetize *v.* संश्लेषण करना। [समन्वय करना।
synthetic, (-al) *a.* संश्लेषणात्मक। समन्वय-सम्बन्धी। सामासिक, समास-सम्बन्धी।
syntonia *n.* भावावेश।
syntonic *a.* भावाविष्ट। एकसुर।
syntonize *v.* एकसुर करना।
syntonous *a.* एकसुर।
syntony *n.* एकस्वरता। सुर मिलाना।
system *n.* प्रणाली, पद्धति। व्यवस्था। तन्त्र।
—of philosophy दर्शनशास्त्र।
—of writing लेखप्रणाली।
—solar—सौर जगत।
systematic *a.* प्रणालीयुक्त, पद्धतिबद्ध। व्यवस्थित
systematism *n.* प्रणालीयुक्तता, पद्धतिबद्धता। व्यवस्थावाद।
systematist *n.* प्रणालीप्रिय, पद्धतिबद्धकर्त्ता। व्यवस्थावादी।
systematization *n.* प्रणालीप्रियता, पद्धति-स्थापन। व्यवस्थापन।
systematize *v.* प्रणालीबद्ध करना, पद्धतिबद्ध करना। व्यवस्थित करना। [व्यवस्थित।
systematized *a.* प्रणालीयुक्त, पद्धतिबद्ध।
systematizer *n.* प्रणालीयुक्तकर्त्ता, पद्धतिबद्ध-कर्त्ता। व्यवस्थापक। [अव्यवस्थित।
systemless *a.* प्रणालीरहित, पद्धतिहीन।

T

Table *n.* सारिणी, तालिका।
tablean *n.* दृश्यप्रधान चित्र।
tabular *a.* सारिणीय, तालिकाबद्ध।
tabulate *v.* सारणीयन करना, तालिकाबद्ध करना
tabulation *n.* सारणीयन, तालिका-व्यवस्था।
tabulator *n.* सारणीयक, तालिकाकार। गणक।
tabulatory *a.* सारणी-सम्बन्धी, तालिकाकार-[सम्बन्धी। गणकीय।
taciturn *a.* स्वल्पभाषी।
taciturnity *n.* स्वल्पभाषण।
tact *n.* व्यवहारकौशल।
tactful *a.* व्यवहारकुशल।
tactical *a.* व्यवहारकुशलता-विषयक।
tactician *n.* युक्तिकुशल।
tactics *n.* (स्वार्थसिद्धि की) चातुरी या युक्ति।
tactile *a.* स्पर्शबोध-विषयक। स्पर्शेन्द्रिय-सम्बन्धी
taction *n.* स्पर्श, स्पर्शण।
tactless *a.* अव्यवहारकुशल।
tactlessness *n.* अव्यवहारकुशलता।
tactual *a.* स्पृश्य, स्पर्शनीय।
tactuality *n* स्पृश्यता, स्पर्शनीयता।
tale *n.* कथा, उपाख्यान, कहानी।
talent *n.* प्रतिभा। मेधा।
talented *a.* प्रतिभावान्। मेधावी।
talentless *a.* प्रतिभाहीन। मेधाहीन।
talkative *a.* वाचाल।
talkativeness *n.* वाचालता।
talkies *n.* वाक्पट। सवाकचित्र।
tamper *n. v.* (पाण्डुलिपि में) अनधिकृत परिवर्तन करना या क्षेपक जोड़ना।
tamperer *n.* अन्तःक्षेपककार।
tangibility, tangibleness *n.* स्पर्शानुभव-[गम्यता।
tangible *a.* स्पर्शानुभवगम्य।
tantamount *a.* समकक्ष।
target *n.* लक्ष्यांक। लक्ष्य।
taste *n.* स्वाद। अनुभूति-बोध। अभिरुचि।
tasteful *a.* सुस्वादु, सुरुचिपूर्ण। अभिरुचिकर।
tastefulness *n.* सुस्वादुता। सुरुचिपूर्णता। अभिरुचिकरता।
tasteless *a.* स्वादरहित। सुरुचिहीन। अभिरुचि-[रहित।
tastelessness *a.* स्वादराहित्य। सुरुचिहीनता। अभिरुचिराहित्य।
taunt *n.* कटाक्ष, ताना। *v.* कटाक्ष करना, ताना [मारना।
taunter *n.* कटाक्षकर्ता, ताना मारनेवाला।
tauntingly *ad.* कटाक्षपूर्वक।
tautologic, (-al) *a.* पुनरुक्त, पुनरुक्ति-सम्बन्धी।
tautologism *n.* पनरुक्त वाक्य।
tautologist *n.* पुनरुक्तिकर्त्ता।
tautologize *v.* पुनरुक्त करना।
tautology *n.* पुनरुक्ति।
tautophony *n.* ध्वन्यभ्यास।
tautosyllabic *a.* तदक्षर-सम्बन्धी।
tawdriness *n.* विकृत रुचिसज्जा।
tawdry *a.* विकृत रुचि।
taxis *n.* वर्गीकरण।
taxonomic *a.* वर्गीकरणात्मक।
taxonomist *n.* वर्गीकरणशास्त्री।
taxonomy *n* वर्गीकरणशास्त्र।
teaching *n.* अध्यापन, शिक्षण। उपदेश, सीख।
tearful *a.* अश्रुपूरित, साश्रु।
tearless *a.* निरश्रु।
technic *a.* पारिभाषिक। औद्योगिक। शिल्पीय।
technical *a.* पारिभाषिक। प्राविधिक। शास्त्रीय औद्योगिक। शिल्पविद्या-सम्बन्धी।
—education शिल्पशिक्षा।
—qualifications प्रौद्योगिक योग्यता।
—term पारिभाषिक शब्द।
—training औद्योगिक शिक्षण।
—vocabulary पारिभाषिक शब्दावली।
—words पारिभाषिक शब्द।
technicalism *n.* प्रावैधिक शैली, शास्त्रीयरीति। पारिभाषिकता। प्रौद्योगिकता।
technicality,technicalness *n.* पारिभाषिकता, शास्त्रीयता। प्रविधि। कलात्मक विशिष्टता।

technician, technicist *n.* प्रविधिज्ञ, शिल्पी, [कलानिपुण।
technics *n.* शिल्प-विज्ञान।
technique *n.* शिल्पविधि, क्रियाशैली, कार्य-पद्धति, रचनाप्रणाली। शिल्पकौशल।
—of poetry काव्यरीति।
technologist *n.* शिल्पशास्त्री।
technology *n.* शिल्पशास्त्र।
tedious *a.* क्लान्तिकर।
tediousness *n.* क्लान्तिकरता।
tedium *n.* क्लान्ति।
teleologic *a.* हेतुवाद-विषयक, उद्देश्यवाद-संबंधी
teleologism *n.* हेतुवाद, उद्देश्यवाद।
teleologist *n.* हेतुवादी, उद्देश्यवादी।
teleology *n.* हेतुविज्ञान, उद्देश्यसिद्धान्त।
telepathic *a.* दूरानुभूति-विषयक, चेतना वह-नीय। पारेन्द्रियज्ञान-सम्बन्धी।
telepathist *n.* दूरानुभूतिविश्वासी, चेतना-संवहनकर्त्ता। पारेन्द्रियज्ञानी।
telepathy *n.* दूरानुभूति, चेतनासंवहन, पारेन्द्रिय-[ज्ञान।
telephotograph *n.* दूरच्छायाचित्र।
teleprinter *n.* दूरमुद्रक।
telescope *n.* दूरवीक्षणयन्त्र।
telescopy *n.* दूरवीक्षणविद्या।
temerarious *a.* दुःसाहसी।
temerariousness *n.* दुःसाहसिकता।
temerity *n.* धृष्टता।
temerous *a.* धृष्ट।
temper *n.* मनःस्थिति। स्वभाव।
temperament *n.* स्वभाव। आभ्यन्तर।
temperamental *a.* स्वभाव-सम्बन्धी। अस्थिर-[मना।
temperance *n.* संयम, मिताचार।
temperate *a.* संयमी, मिताचारी। समशीतोष्ण।
temperateness *n.* संयमितता, मिताचारिता। समशीतोष्णता।
temperature *n.* तापमान, तापांश।
tempest *n.* प्रभंजन। उपद्रव।
tempestuous *a.* प्रभंजनयुक्त। उपद्रवपूर्ण।
tempestuousness *n.* प्रभंजनयुक्तता। उपद्रव-[पूर्णता।
temple *n.* देवालय।
temporal *a.* लोकप्रापंचिक, सांसारिक। काल-सूचक।
temporalism *n.* लोकप्रापंचिकता। कालसूचकता
temporality *n.* देवार्पित सम्पदा। सांसारिकता। अल्पकालिकता।
temporalty *n.* सांसारिक लोग।
temporaneous *a.* संसारी।
temporariness *n.* अल्पकालिकता।
temporary *a.* अल्पकालिक।
temporization *n.* समयोचित व्यवहार।
temporize *v.* समयोचित व्यवहार करना।
temporizer *n.* समयोचित व्यवहारकर्त्ता।
tempt *v.* प्रलोभित करना।
temptability *n.* प्रलोभनीयता, प्रलोभ्यता।
temptable *a.* प्रलोभनीय, प्रलोभ्य।
temptation *n.* प्रलोभन।
tempter *n.* प्रलोभक, प्रलोभनकर्त्ता।
tempting *a.* प्रलोभी, लुभावना।
temptingness *n.* प्रलोभन, लुभावनपन।
temptress *n.* लुभानेवाली स्त्री।
tenability, tenableness *n.* टिकाऊपन।
tenable *a.* टिकाऊ।
tenacious *a.* दृढ़निश्चयी। दृढ़संलग्न। धारणाक्षम
tenaciousness, tenacity *n.* दृढ़निश्चयता। दृढ़ संलग्नता। धारणाक्षमता।
tendency *n.* प्रवृत्ति, झुकाव।
—acquired—अर्जित प्रवृत्ति।
—central—केन्द्रिक प्रवृत्ति।
—determining—निर्धारक प्रवृत्ति।
—inherited—आनुवंशिक प्रवृत्ति।
tendential, tendentious *a.* प्रवृति साधक, साध्यप्रवृत्त।
tender *a.* सुकुमार, कोमल।
—hearted कोमलहृदय।
—emotion करुणा।

—of—age सुकुमार अवस्था का ।
tenderness *n.* सुकुमारता, कोमलता ।
tense *n.* (क्रिया का) काल । कालक्रम । *a.* तना हुआ । उद्विग्न ।
—formation of—काल-रचना ।
—future conjunctive—सभावनार्थ भविष्यकाल ।
—future imperative—आज्ञार्थ भविष्य-काल ।
—future imperfect indicative—अपूर्ण निश्चयार्थ भविष्यकाल ।
—future indicative—निश्चयार्थ भविष्य-काल ।
—future perfect indicative—पूर्ण निश्चयार्थ भविष्यकाल ।
—participal—कृदन्तीकाल । [काल ।
—past cunjunctive—सम्भावनार्थ भूत-
—past imperfect conjucunctive—अपूर्ण सम्भावनार्थ भूतकाल ।
—past indicative—निश्चयार्थ भूतकाल
—past perfect conjunctive—पूर्ण सम्भावनार्थ भूतकाल ।
—past perfect indicative पूर्ण निश्चयार्थ भूतकाल ।
—present conjunctive—सम्भावनार्थ वर्तकानकाल ।
—present imperfect indicative—अपूर्ण सम्भावनार्थ वर्तमानकाल ।
—present indicative—निश्चयार्थ वर्तमानकाल ।
—present perfect conjunctive—पूर्णसम्भावनार्थ काल ।
—present perfect indicative—पूर्ण-निश्चयार्थ वर्तमानकाल ।
—priphrastic—संयुक्तकाल ।
—radical—मूलकाल ।
tenseless *a.* कालमुक्त ।
tenseness, tensity *n.* तनाव । उद्वेग । तनातनी
tensible *a.* तननेवाला ।
tension *n.* तनाव । तनातनी की स्थिति । उद्वेग । *v.* तानना । उद्विग्न करना ।
tensional *a.* तनाव-सम्बन्धी । उद्वेगात्मक ।
tentation *n.* प्रयोगात्मकता ।
tentative *n.* प्रयोगात्मक प्रयास । *a.* प्रयोगात्मक ।
tenuis *n.* अनुच्चरित व्यंजन ।
tenure *n.* धारणाधिकार । अधिकारकाल ।
—military—सैनिक सेवाविधि ।
tenurial *a.* धारणाधिकार-विषयक । अधिकार-[काल सम्बन्धी ।
teratoid *a.* अद्भुत ।
teratological *a.* अद्भुतोपाख्यान-सम्बन्धी ।
teratology *n.* अद्भुतोपाख्यान ।
tercentenary, tercentennial *a.*, *n.* त्रिशत-वार्षिक (वर्षगाँठ ।)
tergiversate *v.* सिद्धान्त-वचन त्याग करना ।
tergiversation *n.* सिद्धान्त-वचनत्याग ।
tergiversator *n.* सिद्धान्त-वचनत्यागी ।
term *n.* सीमा । कालावधि । सत्र । सत्रकाल । नियतदिवस । तिथि । शब्द, पद ।
— s of reference विचारार्थ विषय ।
terminability, terminableness *n.* समापनीयता, समाप्यता ।
terminable *a.* समापनीय, समाप्य ।
terminal *a.* सावधि, सात्रिक । सीमान्त, सीमावर्ती । नियतकालिक ।
—leave सेवान्त छुट्टी ।
terminate *v.* समाप्त करना या होना । सीमाबद्ध करना ।
termination *n.* समाप्ति । सीमाबद्धता । शब्द का अन्त्याक्षर ।
terminational *a.* अन्त्याक्षर-सम्बन्धी ।
terminative *a.* समाप्तिबोधक, समाप्तप्राय ।
terminator *n.* समापक, समाप्तकर्ता ।
terminatory *a.* समापनकारी ।
terminological *a.* परिभाषाशास्त्रीय । पारि-

भाषिक। पारिभाषिक शब्दावली-सम्बन्धी।
terminology *n.* पारिभाषाशास्त्र। परिभाषा। पारिभाषिक शब्दावली।
termless *a.* निरवधि। कालहीन। अनन्त।
terrestrial *n.* भूमिवासी। *a.* भौमिक, भूमिचर।
terrible *a.* भयावह।
terribleness *n.* भयावहता।
terricole *a.* भूमिजीवी। भू-जनित।
terrific *a.* आतंककारी, आतंकपूर्ण।
terrify *v* आतंकित करना।
territorial *a* प्रादेशिक।
—system प्रादेशिक प्रणाली।
territorialism *n.* प्रादेशिकता।
territoriality *n.* प्रादेशिकता।
territory *n.* प्रदेश, शासनक्षेत्र।
terror *n.* आतंक।
—king of—s मृत्यु।
terrorism *n.* आतंकवाद।
terrorist *n.* आतंकवादी।
terroristic *a.* आतंकवादीय।
terrorization *n.* आतंकीकरण।
terrorize *v.* आतंकित करना।
terse *a.* संक्षिप्तता, सुगठित।
terseness *n.* संक्षिप्तता, सुगठितता।
tertiary *a.* तृतीय, तृतीयक।
—period तृतीय युग।
test *n.* परीक्षा। कसौटी।
testable *a.* परीक्षणीय, परीक्ष्य।
testification *n.* अभिसाक्षीकरण।
testificatory *a.* अभिसाक्ष्यात्मक।
testifier *n.* अभिसाक्षी।
testify *v.* अभिसाक्ष्य देना।
testimonial *a.* प्रमाणपत्र।
testimony *n.* साक्ष्य। अभिसाक्ष्य।
tetrad *n.* चतुःसमूह, चौकड़ी।
tetradic *a.* चतुःसमूह-सम्बन्धी।
tetraglot *a.* चतुर्भाषा-लिखित। चतुर्भाषा-ज्ञानी।
tetragram *n.* चतुर्वर्णी शब्द।
tetraploid *a.* चतुर्गुणित।
tetrasyllabic *a.* चतुरक्षर।
tetrasyllable *n.* चतुरक्षर शब्द।
text *n.* मूलपाठ। पाठ्य भाग।
—book पाठ्य पुस्तक।
textual, textuary *a.* पाठ-सम्बन्धी।
textualism *n.* पाठोल्लेख।
textualist *n.* पाठोल्लेखक।
texture *n.* विन्यास, गठन।
thanatology *n.* मृत्युशास्त्र।
thanatomania *n.* हतोन्माद।
thanatophobia *n* मृत्युभीति।
thankful *a.* कृतज्ञ, आभारी। आभार-सूचक।
thankfulness *n.* कृतज्ञता, आभारिता। आभार-सूचकता।
thankless *a.* कृतघ्न।
thanklessness *n.* कृतघ्नता।
thanksgiver *n.* कृतज्ञताप्रकाशक।
thanksgiving *n.* कृतज्ञताप्रकाशन।
theatre *n.* प्रेक्षागार, नाटकगृह।
theatric, (-al) *a.* नाटकीय। अभिनयात्मक।
—performance नाट्याभिनय।
theatricalism, theatricality *n.* नाटकीयता। अभिनयात्मकता।
theatricalize *v.* नाटकीय बनाना। अभिनयात्मक बनाना।
theatricals *n.* नाटकीय प्रदर्शन, नाट्याभिमय।
theism *n.* आस्तिकता, ईश्वरवाद।
theist *n.* आस्तिक, ईश्वरवादी।
theistic, (-al) *a.* आस्तिकता-विषयक, ईश्वरवाद-सम्बन्धी।
thematist *n.* विषय-वस्तुकार।
theme *n.* विषयवस्तु, कथाप्रसंग।
theocracy *n.* सायुज्य, आत्मा-परमात्मा-संयोग।
theocrasy *n.* आत्मसाक्षात्कार।
theocrat *n.* धर्मतन्त्रवादी।
theocratic *a.* धर्मतान्त्रिक।
theocratist *n.* धर्मतन्त्रवादी।

theologian *n.* धर्मशास्त्री ।
theological *a.* धर्मशास्त्रीय ।
theologist *n.* धर्मशास्त्री ।
theology *n.* धर्मशास्त्र, ईश्वरज्ञान ।
theomania *n.* धर्मोन्माद ।
theopathetic, theopathic *a.* ध्यानस्थिति-[सम्बन्धी ।
theopathy *n.* ध्यानस्थिति ।
theopneust *a.* दैवप्रेरित ।
theopneusty *n.* दैवप्रेरणा ।
theorem *n.* प्रमेय । सूत्र, अनुमित सत्य ।
theorematic, (-al) *a.* प्रमेयात्मक । सूत्रात्मक ।
theoramatist *n.* प्रमेयान्वेषी । सूत्रकार ।
theoretic, (-al) *a.* सैद्धान्तिक, अक्रियात्मक ।
theoretician *n.* सिद्धान्तकार ।
theorist, theorizer *n.* सिद्धान्ती, सिद्धान्तकार
theorization *n.* सिद्धान्त-स्थापन । अनुमानीकरण ।
theorize *v.* सिद्धान्त स्थिर करना । अनुमान [करना ।
theory *n.* सिद्धान्त । वाद । मत ।
—of activities कर्मण्यतावाद ।
—of education शिक्षण-सिद्धान्त ।
—of evolution विकासवाद ।
—of knowledge ज्ञानवाद ।
—of onamatopoeia अनुकरणमूलकता[वाद ।
—of preception दृष्टिवाद ।
—scientific—वैज्ञानिक सिद्धान्त ।
theosoph, theosopher, theosophist *n.* ब्रह्मविद्याज्ञानी ।
theosophic, (-al) *a.* ब्रह्मविद्या-सम्बन्धी ।
theosophism, theosophy *n.* ब्रह्मविद्या ।
theosophistical *a.* ब्रह्मविद्या-विषयक ।
theosophize *v.* ब्रह्मविद्या की साधना करना ।
thesis *n.* शोधप्रबन्ध ।
thick-skinned *a.* मानापमान बोधशून्य । [निर्लज्ज ।
thinkable *a.* विचारणीय ।
thinker *n.* विचारक ।
thinking *n.* विचार-क्रिया । *a.* विचारशील ।
—stream of—विचारधारा ।
third person *n.* अन्यपुरुष
thorough *a.* सम्पूर्ण, सम्यक् ।
throughly *ad.* सम्पूर्णतया, सम्यक्तः ।
thoroughness *n.* सम्पूर्णता, सम्यक्ता ।
thought *n.* विचार ।
—process विचार-प्रक्रिया ।
—reading पर-विचाराध्ययन ।
—wave of—विचारतरंग ।
thoughtful *a.* विचारशील ।
thoughtfulness *n.* विचारशीलता ।
thoughtless *a.* विचारशून्य ।
thoughtlessness *n.* विचारशून्यता ।
thousandfold *a.*, *ad.* सहस्रगुणित ।
thousandth सहस्रांश ।
thread *n.* तन्तु । तागा ।
—bare,—worn जीर्ण-शीर्ण ।
—bareness जीर्णशीर्णता ।
—gold—जरी ।
threefold *a.* त्रिगुण ।
threnode, threnody *n.* शोकगीत ।
threnodic, (-al), threnotic, (-al) *a.* शोकगीत-सम्बन्धी ।
threnodist *n.* शोकगीतकार ।
threshold *n.* देहरी, द्वार ।
—of consciousness चेतनाद्वार ।
thrift *n.* मितव्य ।
thriftiness *n.* मितव्ययिता ।
thriftless *a.* अमितव्ययी ।
thiftlessness *n.* अमितव्ययिता ।
thrifty *a.* मितव्ययी ।
thrill *n.* पुलक, रोमांच । *v.* पुलकित करना, रोमांचित करना ।
thriller *n.* पुलककारी, रोमांचकारी ।
thrilling *a.* पुलककारी, रोमांचकारी ।
thrillingness *n.* पुलकितता, रोमांचकारिता ।
thrive *v.* सम्पन्न होना ।

thriver *n.* सम्पन्नतोन्मुख।
thriving *a.* सम्पन्नशील।
thrivingness *n.* सम्पन्नशीलता।
throat *n.* कण्ठ।
thunder *n.* मेघगर्जन।
—bolt वज्र।
—struck वज्राहत। विस्मयस्तब्ध।
tidings *n.* संवाद, समाचार।
time *n.* काल, समय।
—barred गतावधिक।
—honoured चिरप्रचलित।
—immemorial—स्मरणातीत काल।
—mean—मध्यकाल।
—scale कालमान।
—server अवसरवादी।
—serving अवसरवादिता।
—table समय-सारिणी।
timely *a.* समयोचित।
timid *a.* कायर।
timidity, timidness *n.* कायरता।
timorous *a.* भीरु।
timorousness *n.* भीरुता।
tint *n.* रंगत।
—autumn—s पत्तों का पीलापन।
title *n.* शीर्षक। उपाधि।
—page मुखपृष्ठ।
token *n.* चिह्न। स्मृतिचिह्न।
tolerable *a.* सह्य।
tolerableness *n.* सह्यता।
tolerance *n.* सहिष्णुता।
tolerant *a.* सहिष्णु।
toleration *n.* सहिष्णुता।
tolerationism *n.* धार्मिक सहिष्णुतावाद।
tolerationist *n.* धार्मिक सहिष्णुतावादी।
tolerator *n.* सहिष्णु।
tomb *n.* समाधि। समाधिस्तम्भ।
—stone समाधि-शिला।
tome *n.* वृहत् ग्रन्थ।
tonal *a.* स्वर-सम्बन्धी।
—gad स्वरभंग।
tonality *n.* स्वर-सम्बन्ध।
tone *n.* स्वर। स्वरारोह।
—of voice वाक्स्वर।
toned *a.* स्वरयुक्त, शब्दमय।
toneless *a.* स्वरहीन, निःशब्द।
tongue *n.* जिह्वा।
—long—d वाचाल।
—tied बद्धजिह्व। मूक।
tonic *a.* स्वर-सम्बन्धी, राग-विषयक।
—accent स्वराघात।
tonograph *n.* स्वरचित्र।
topic *n.* विषय, प्रसंग, प्रकरण। विषयांग।
topical *a.* विषय-सम्बन्धी। प्रासंगिक। प्रकरण-सम्बन्धी। सामयिक।
topicality *n.* प्रासंगिकता। विषयांगिकता।
topically *ad.* विषयानुसार, प्रसंगतः।
topographist *n.* भौगोलिक वर्णनशास्त्री, स्थान वर्णनशास्त्री।
topography *n.* मानचित्रण, भौगोलिक वर्णन। स्थान-वर्णन।
topological *n.* स्थान-शास्त्रीय।
topology *n.* स्थानविज्ञान, स्थलशास्त्र।
toponym *n.* स्थाननाम।
toponymy *n.* स्थाननामाध्ययन।
torture *n.* घोर यातना।
torturer *n.* घोर यन्त्रणाकारक।
torturous *a.* घोर यन्त्रणाप्रद।
totalitarian *a.* सर्वाधिकारवादी।
totalitarianism *n.* सर्वाधिकारवाद।
totality *n.* सम्पूर्णता, समष्टि।
touching *a.* मर्मस्पर्शी, कारुणिक।
touchingness *n.* मर्मस्पर्शिता, कारुणिकता।
touchy *a.* अतिभावुक, अतिसंवेदनशील।
tough *a.* कठिन, दुःसाध्य।

tourist *n.* पर्यटक ।
toxic, (-al) *a.* विषाक्त ।
toxicant *n.* विष । *a.* विषाक्त ।
toxication *n.* विषाक्तन ।
toxicity *n.* विषाक्तता ।
toxicological *a.* विष-विज्ञान-विषयक ।
toxicologist *n.* विषवैज्ञानिक ।
toxicology *n.* विषविज्ञान ।
tracing *n.* प्रत्यंकन ।
tract *n.* लघु पत्रिका ।
trade journal *n.* व्यावसायिक पत्र ।
tradition *n.* परम्परा, रूढ़ि । [रूढ़िगत ।
traditional, traditionary *a.* परम्परागत,
traditionalism *n.* परम्परावाद, रूढ़िवाद ।
tradition(al)ist *n.* परम्परवादी, रूढ़िवादी ।
traditionalistic *a.* परम्परावादीय, रूढ़िवादीय ।
tragedian *n.* दुःखान्तनाटककार । दुःखान्तनाटक-अभिनेता ।
tragedienne *n.* दुःखान्तनाटक-अभिनेत्री ।
tragedy *n.* दुःखान्तनाटक ।
—queen दुःखान्तनाटकीय नायिका ।
tragic, (-al) *a.* दुःखान्त । करुणरसप्रधान ।
tragicality, tragicalness *n.* दुःखान्तता । करुणरसप्रधानता ।
tragicomedian *n.* दुःख-सुखान्तकनाटक-अभिनेता
tragicomedy *n.* दुःख-सुखमिश्रित नाटक ।
tragicomic *a.* दुःख-सुखमिश्रित ।
trainable *a.* प्रशिक्षणीय ।
trained *a.* प्रशिक्षित ।
trainee *n.* प्रशिक्षार्थी ।
trainer *n* प्रशिक्षक ।
training *n.* प्रशिक्षण ।
traitor *n.* विश्वासघाती ।
traitorism *n.* विश्वासघात ।
traitorous *a.* विश्वासघाती ।
traitorousness *n.* विश्वासघातवृत्ति ।
traitress *n.* विश्वासघातिनी ।

trance *n.* समाधि, तन्मयावस्था ।
tranquil *a.* प्रशान्त ।
tranquility, tranquilness *n.* प्रशान्तता ।
transaction *n.* कार्य-सम्पादन । क्रय-विक्रय-व्यवहार । [करना ।
transcend *v.* अनुभवातीत होना । उत्कृष्टता प्राप्त
transcendence, (-cy) *n.* अनुभवातीतता । अत्युत्कृष्ता । [भवातीत । अत्युत्कृष्ट ।
transcendent *n.* अनुभवातीत तत्व । *a.* अनु-
transcendental *a.* अनुभवातीत । अत्युत्तम ।
transcendentalism *n.* अनुभवातीतपरमतत्ववाद
transcendentalist *n.* अनुभवातीतपरमतत्ववादी
transcendentness *n.* अनुभवातीतता । अत्युत्कृष्टता ।
transcribe *v.* अनुलेखन करना, प्रतिलिपि करना
transcribed *a.* अनुलिखित, प्रतिलिपिकृत ।
transcriber *n.* अनुलेखक, प्रतिलिपिक ।
transcribing *n.* अनुलेखन, प्रतिलिपन ।
transcript *n.* अनुलिखित । प्रतिलिपि ।
transcription *n.* अनुलेखन, प्रतिलिपीकरण ।
transcriptional, transcriptive *a.* अनुलेखनीय, प्रतिलिपीय ।
transfer *n.* हस्तान्तरण । स्थानान्तरण । *v.* हस्तान्तरित करना । स्थानान्तरित करना ।
transferability *n.* हस्तान्तरणीता । स्थानान्तरणीयता ।
transferable *a.* हस्तान्तरणीयता । स्थानान्त-
transferee *n.* हस्तान्तरी । [रणीय ।
transference *n.* हस्तान्तरण । स्थानान्तरण ।
transferor *n.* हस्तान्तरणकर्त्ता । स्थानान्तरिता ।
transferred *a.* हस्तान्तरित । स्थनान्तरित ।
transferrer *n.* हस्तान्तरणकर्ता । स्थानान्तरयिता
transfiguration *n.* रूपपरिवर्तन ।
transfigure *v.* रूपपरिवर्तित करना ।
transform *v.* रूपान्तरण करना ।
transformability *n.* रूपान्तरणीयता ।
transformable *a.* रूपान्तरणीय ।

transformation *n.* रूपान्तरण ।
transformative *a.* रूपान्तरणकारी ।
transformed *a.* रूपान्तरित ।
transformer *n.* रूपान्तरणकर्त्ता ।
transformism *n.* रूपान्तरणवाद ।
transformist *n.* रूपान्तरणवादी ।
transgress *v.* अतिचार करना ।
transgression *n.* अतिचार ।
transgressive *a.* अतिचारकारी । अतिचार-[सम्बन्धी ।
transgressor *n.* अतिचारी ।
transience, (-cy) *n.* क्षणभंगुरता ।
transient *a.* क्षणभंगुर ।
transientness *n.* क्षणभंगुरता ।
transilience *n.* असम्बद्धता ।
transilient *a.* असम्बद्ध ।
transition *n.* संक्रान्ति, परिवर्तन ।
transitional, transitionary *a.* सक्रान्ति-कालीन । अन्तर्वर्ती । दशापरिवर्तन-सम्बन्धी ।
—period संक्रान्तिकाल ।
transitionist *n.* संक्रान्तिवादी । दशापरिवर्तन-[वादी ।
transitive *a.*, *n.* सकर्मक (क्रिया) ।
transitiveness *n.* सकर्मकता ।
transitoriness *n.* नश्वरता ।
transitory *a.* नश्वर ।
—state परिवर्तन काल ।
translatable *a.* अनुवादयोग्य ।
translate *v.* अनुवाद करना ।
translated *a.* अनूदित ।
translation *n.* अनुवाद ।
translational, translatory *a.* अनुवादीय ।
translator *n.* अनुवादक ।
transliterate *v.* लिप्यन्तरण करना ।
transliteration *n.* लिप्यन्तरण ।
transliterator *n.* लिप्यन्तरणकर्त्ता ।
transmigrate *v.* देहान्तर होना । देश-परिवर्तन करना ।
transmigration *n.* देहान्तर प्राप्ति । देशान्तर-[गमन ।
transmigrationism *n.* देहान्तरवाद, पुनर्जन्म-वाद ।
transmigrator *n.* देहान्तकर्त्ता, पुनजन्म लेने [वाला । देशान्तरगामी ।
transmigratory *a.* देहान्तरगामी, पुनर्जन्म-कारी । देशान्तरगामी ।
transmissibility *n.* संचरणशीलता ।
transmissible, transmissive *a.* संचरणशील
transmission *n.* संचरण ।
transmit *v.* सम्प्रेषित करना ।
transmittable *a.* सम्प्रेषणीय ।
transmitted *a.* सम्प्रेषित ।
transmitter *n.* सम्प्रेषक ।
transmutability *n.* तत्वान्तरणीयता ।
transmutable *a.* तत्वान्तरणीय ।
transmutation *n.* तत्वान्तरण ।
transmutative *a.* तत्वान्तरण-विषयक ।
transmute *v.* तत्वान्तरण करना ।
transnormal *n.* साधारणातीत ।
transparence *n.* पारदर्शकता ।
transparent *a.* पारदर्शक ।
—view पारदृश्य ।
transpose *v.* क्रम-परिवर्तित करना ।
transposer *n.* क्रम-परिवर्तक ।
transposition *n.* क्रम-परिवर्तन ।
transpositional, transpositive *a.* क्रम-परिवर्तन-सम्बन्धी ।
transverbate *v.* शब्दानुवाद करना ।
trash *n.* निकृष्ट या व्यर्थ पदार्थ ।
trashiness *n.* निकृष्टता, व्यर्थता ।
trashy *a.* निकृष्ट, व्यर्थ ।
travelogue *n.* यात्रा-विवरण ।
treacherous *a.* विश्वासघाती ।
treacherousness *n.* विश्वासघातकता ।
treachery *n.* विश्वासघात ।
treason *n.* राजद्रोह ।
treasonable, treasonous *a.* राजद्रोहात्मक ।
treasonableness *n.* राजद्रोहात्मकता ।

treasure *n.* निधि, कोष ।
treasurer *n.* कोषाध्यक्ष ।
treasury *n.* कोषागार ।
treatise *n.* प्रबन्ध, निबन्ध । [प्रतिपादन ।
treatment *n.* वर्ताव । उपचार । निरूपण,
—of subject विषय-प्रतिपादन ।
treaty *n.* सन्धि ।
treble *a.* त्रिगुण ।
trebleness *n.* त्रिगुणता ।
tremendous *a.* भीषण । अत्यन्त ।
tremendousness *n.* भीषणता । अत्यन्तता ।
tremolo *n.* कम्पित स्वर ।
trend *n.* प्रवृत्ति ।
trespass *n.* अतिक्रमण । उल्लंघन ।
triad *n.* त्रयी । त्रिगुण ।
triadic *a.* त्रयात्मक । त्रिगुणात्मक ।
trialogue *n.* त्रिपात्र-रूपक ।
tribal *a.* वन्यजातीय ।
tribe *n.* वन्य-जाति ।
tribrach *n.* नगण ।
tribrachic *a.* नगण-विषयक ।
tribunal *n.* न्यायासन । न्याय-सभा ।
tribunary *a.* जनरक्षकीय ।
tribunate *n.* जनरक्षकता ।
tribune *n.* जनरक्षक । धर्मासन, मंच ।
tributary *a.* करदाता । सहायक ।
tribute *n.* कर । उपहार, भेंट ।
tricennial *a.* तीस वर्षीय ।
tricoloured *a* तिरंगा ।
triennial *a.* त्रैवार्षिक ।
triennium *n.* त्रिवर्षावधि ।
trigamist *n.* त्रिपत्नीक ।
trigamy *n.* त्रिविवाह ।
triglot *a.* त्रिभाषान्तरित ।
trilingual *a.* त्रैभाषिक ।
triliteral *a.* त्र्यक्षर । त्रिवर्णात्मक ।
trill *n.* स्वरकम्पन ।
trimonthly *a.* त्रैमासिक ।
trinal, trinary *a.* त्रिगुणात्मक ।
trinity *n.* त्रिसमूह । त्रिदेव ।
triolet *n.* अष्टपदी । आठ चरणों का छन्द ।
triple *a.* त्रिगुण, तिलड़ा । त्रिविध ।
triplet *n.* समतुकान्त पद्यत्रय ।
triplicate *a.* तीन पक्तियाँ ।
trisyllabic, (-al) *a.* त्र्यक्षर । त्रिपदांश-विषयक
trisyllable *n.* त्र्यक्षर, त्रिपदांश ।
triumph *n.* विजयोत्सव । विजय ।
triumphal *a.* विजयोल्लास-सम्बन्धी ।
triumphant *a.* विजयाभिमानपूर्ण ।
triumpher *n.* विजेता ।
triweekly *a.* त्रैसाप्ताहिक ।
trophy *n.* विजयोपहार ।
tropic *n.* अयनवृत्त । उष्ण कटिबन्धीय सीमारेखायें
—of cancer कर्क रेखा ।
—of capricorn मकर रेखा ।
tropism *n.* लाक्षणिक प्रयोग ।
tropist *n.* लक्षणाप्रयोक्ता ।
tropology *n.* लक्षणा-प्रयोग ।
troupe *n.* नट-मण्डली ।
trust *n.* आस्था, विश्वास । न्यास-निष्ठा ।
trustee *n.* न्यासी, न्यासधारी ।
trusteeship *n.* न्यासित्व, न्यासधारिता ।
truster *n.* आस्थावान, विश्वासी ।
trustful *a.* विश्वासपूर्ण, विश्वस्त ।
trustfulness *n.* विश्वासपूर्णता, विश्वस्तता ।
trusting *a.* विश्वासी, आस्थावान् ।
trustless *a.* अविश्वासी, आस्थाहीन ।
trustlessness *n.* अविश्वासिता, आस्थाहीनता ।
trustworthiness *n.* विश्वासनीयता, विश्वास-पात्रता ।
trustworthy *a.* विश्वसनीय, विश्वासपात्र ।
trusty *a.* विश्वसनीय, विश्वासार्ह ।
truth *n.* यथार्थता, सत्यता ।
tuberculosis *n.* क्षयरोग ।

tuberculotic *a.* क्षयरोगी।
tuberculous *a.* क्षयरोग-सम्बन्धी।
tunable *a.* स्वरसंगतिक्षम।
tunableness *n.* स्वरसंगतिक्षमता।
tune *n.* ताल, सुर। तालैक्य, स्वरैक्य।
tuned *a.* समस्वरित।
tuneful *n.* सुस्वर।
tunefulness *n.* सुस्वरता।
tuneless *a.* सुरतालरहित।
tuniness *n.* (ध्वनियों का) सुरीलापन।
tuning *n.* समस्वरण।
turbulence *n.* विक्षोभ। दुर्दान्तता।
turbulent *a.* विक्षुब्ध। दुदान्त।
turning-point *n.* परिवर्तन-स्थल।
twilight *n.* गोधूलि बेला।
type *n.* प्रतिरूप, प्रकार। मुद्र, मुद्रगाक्षर।
—script मुद्रलिपि।
—writer टंकणयन्त्र।
typical *a.* विशेषतासूचक।
typicalness *n.* प्रतिरूपता। विशेषता।
typist *n.* टंकक।
typography *n.* मुद्रण-कला।
tyrannic, (-al) *a.* अत्याचारी।
tyrannicalness *n.* अत्याचारिता।
tyrannize *v.* अत्याचार करना।
tyrannous *a.* अत्याचारी।
tyrannousness *n.* अत्याचारिता।
tyranny *n.* अत्याचार।
tyrant *n.* अत्याचारी शासक।

U

Ubiquitarian *n.* सर्वव्यापकतावादी।
ubiquitarianism, ubiquitism *n.* सर्व-व्यापकतावाद।
ubiquitary, ubiquitous *a.* सर्वव्यापक।
ubiquitously *ad.* सर्वव्यापकतः।
ubiquitousness, ubiquity *n.* सर्वव्यापकता।
ugliness *n.* कुरूपता।
ugsome *a.* बीभत्स।
ugsomeness *n,* बीभत्सता।
ulterior *a* दूरस्थ। प्रच्छन्न। अवान्तर।
ulteriorly *ad.* अन्ततोगत्वा।
ultima *n.* अन्त्याक्षर।
ultimacy *n.* मूलभूतता। परमता। अन्त्यता। अन्तिमता।
ultimate *a.* मूलभूत। परम। अन्त्य। अन्तिम।
—authority अन्तिम अधिकारी।
—destination गन्तव्य स्थान।
—element मूलतत्व।
—facts of nature मूलभूत प्राकृतिकतथ्य
—truth परम सत्य।
ultimately *ad.* अन्ततोगत्वा।
ultimateness *n.* मूलभूतता। अन्तिमता, अन्त्यत्व, परमत्व।
ultimatum *n.* अन्तिम चेतावनी।
ultimity *n.* मूलभूतता। परमता। अन्त्यता, अन्तिमता।
ultimo *n.* गतमास।
ultra *n.* अति। चरम।
ultraism *n.* अतिवाद।
ultraist *n.* अतिवादी।
unaccented *a.* बलाघातहीन। अस्वरांकित।
unaccentuated-syllable *n.* बलाघातहीन-ध्वनि।
unacceptable *a.* अस्वीकार्य।
unaccustomed *a.* अनभ्यस्त।
unactable *a.* अनभिनेय।
unacted *a.* अनभिनीत।
unadjusted *a.* असमायोजित।
unadorned *a.* अनलंकृत।
unadvanced *a.* अविकसित, अनुन्नत।
unaffected *a.* अकृत्रिम। निर्विकार।
unaffectedness *n.* अकृत्रिमता। निर्विकारता।
unaiming *a.* लक्ष्यहीन।
unakin *a.* असम्बन्धित।
unambiguous *a.* असन्दिग्धार्थ।
unambitious *a.* अनाकांक्षी।
unanimated *a.* अनुत्साही।
unanimiter *ad.* सर्वसम्मत्या, एकचित्ततया।

unanimity, unanimousness *n.* सर्वसम्मति, [एकचित्तता।
unanimous *a.* सर्वसम्मत।
unapt *a.* अयोग्य, अपात्र।
unauthentic *a.* अप्रामाणिक।
unauthoriative *a.* अप्रमाण्य।
unavoidable *a.* अनिवार्य, अपरिहार्य।
unawares *ad.* अप्रत्याशित रूपतः।
unbalanced *a.* असन्तुलित।
unbecoming *a.* अनुपयुक्त, अशोभन।
unbecomingness *n.*अनुपयुक्तता, अशोभनीयता
unbelief *n.* अनास्था, अविश्वास।
unbeliever *n.* आस्थाहीन, अविश्वासी।
unbias *v* पक्षपातहीन करना।
unbias(s)ed *a.* निष्पक्ष, पक्षपातरहित।
unbridled *a.* उच्छृंखल। लम्पट।
uncanniness *n.* अप्राकृतता, रहस्यमयता।
uncanny *a.* अप्राकृतिक, रहस्यमय।
uncertain *a.* अनिश्चित।
uncertainty *n.* अनिश्चितता।
unchanging *a.* अपरिवर्ती, अविकारी।
unchastity *n.* कामुकता, लम्पटता।
uncivil *a.* अशिष्ट।
uncivilization *n.* असभ्यता।
uncivilized *a.* असभ्य।
unclassified *a.* अवर्गित।
uncommon *n.* असाधारण।
uncommonly *ad.* असाधारणतः।
uncommonness *n.* असाधारणता।
uncommunicated *a.*अनभिप्रेषित। भावनिग्रहीत
uncommunicative *a.* भावनिग्रही।
uncommunicativeness *n.* भावनिग्रहता।
unconcern *n.* उदासीनता।
unconcerned *a* उदासीन।
unconditional *a.* अप्रतिबन्ध, निरपेक्ष।
unconditionality, unconditionalness *n.* प्रतिबन्धहीनता, निरपेक्षता।
unconditioned *a.* अप्रतिबन्ध, निरपेक्ष।
unconfirmed *a.* असमर्थित।
unconscious *a.* अचेतन।
—the—अचेतनमन।
unconsciousness *n.* अचेतनता।
unconsidered *a.* अविवेचित। अविचारित।
unconstitutional *a.* अवैधानिक।
unconstitutionality *n.* अवैधानिकता।
uncontemplated *a.* अप्रत्याशित।
uncontested *a.* निर्विरोध।
uncontrolled *a.* अनियन्त्रित।
unconventional *a.* रूढ़िविरोधी।
uncorruptness *n.* अभ्रष्टता।
uncountable *a.* अगणित, असंख्य।
uncouth *a.* असंस्कृत। क्लिष्ट।
uncouthness *n.* असंस्कृतता। क्लिष्टता।
uncovenanted *a.* अप्रतिश्रुत।
—mercies ईश्वरीय अनुकम्पा।
uncreated *a.* स्वयंभू। [चन-दृष्टिशून्य।
uncritical *a.* आलोचना-सिद्धान्त-प्रतिकूल। आलो-
uncritically *ad.* आलोचना-सिद्धान्त-प्रतिकूलतः।
uncultured *a.* असंस्कृत।
undecennary, undecennial *a.* एकादश [वर्षीय।
undecidable *a.* अनिश्चेय।
undecided *a.* अनिश्चित।
undecisive *a.* अनिर्णीय।
undeclined *a.* अविकारी।
undefined *a.* अपरिभाषित।
undemocratic *a.* अप्रजातान्त्रिक।
undemocratize *v.* अप्रजातान्त्रिक बनाना।
undemonstrative *a.* भावगोप्ता, अप्रदर्शनशील
undeniable *a.* अवश्य स्वीकार्य।
under-consideration *n.* विचाराधीन।
undergraduate *n.* स्नातकपूर्व।
undergraduateship *n.* पूर्वस्नातकत्व।
underground *a.* भूमिगत। गुप्त।
—movement गुप्त आन्दोलन।
underived *a.* अव्युत्पन्न।

underline *v.* रेखांकित करना ।
underlying *a.* अन्तर्निहित ।
undermentioned *a.* निम्नलिखित ।
underplot *n.* अवान्तर कथानक, अन्तर्कथा ।
undersecretary *n.* अवरसचिव ।
undersigned *a.* निम्नहस्ताक्षरित ।
understand *v.* अवबोध करना, हृदयंगम करना । अनुमान कर लेना ।
understandable *a.* अवबोध्य, हृदयंगमनीय ।
understanding *n.* अवबोधन । बोधशक्ति । धारणाशक्ति ।
understood *a.* अवबुद्ध ।
undertaking *n.* स्वीकृति-वचन ।
undeserving *a.* अपात्र, अनधिकारी ।
undesigned *a.* अयोजित, अपरिकल्पित ।
undesirability, undesirableness *n.* अवांछनीयता ।
undesirable *a.* अवांछनीय ।
undesired *n.* अनिच्छित ।
undesirous *n.* अनिच्छुक ।
undignified *a.* अमर्यादोचित, अभद्र ।
undisciplined *a.* अनुशासनहीन ।
undoubtedly *ad.* निस्सन्देह ।
undue *a.* अनुचित, अयुक्त । असन्तुलित । अनावश्यक ।
unduly *ad.* अनुचित रूप से । अनावश्यकरूपतः ।
unduteous *a.* कर्त्तव्यच्युत ।
undying *a.* अनश्वर ।
unearned *a.* अनर्जित ।
unearthliness *n.* अपार्थिवता, अतिप्राकृतिकता
unearthly *a.* अपार्थिव, अतिप्राकृत ।
uneasiness *n.* विकलता ।
uneconomic *a.* अलाभकर ।
unedifying *a.* अनैतिकताकारी ।
uneducated *a.* अशिक्षित ।
unemployed *a.* बेकार ।
unemployment *n.* बेकारी ।
unending *a.* अनन्त ।
unendingness *n.* अनन्तता ।
unenervated *a.* अनशक्त, स्फूर्तियुक्त ।
unequal *a.* असमान ।
unequivocal *a.* अश्लिष्ट, सुस्पष्ट ।
—term असंदिग्ध पद ।
unequivocally *ad.* सुस्पष्टतः ।
unequivocalness *n.* अश्लिष्टता, सुस्पष्टता ।
unerring *a.* निर्भूल ।
unessential *a.* अतात्विक, अनावश्यक ।
uneven *a.* असम ।
unevenness *n.* असमता ।
unexampled *a.* अनुपम ।
unexceptionable *a.* निर्बाधित । निर्दोष ।
unexceptionableness *n.* निर्बाधितता । निर्दोषता ।
unexcepitonal *a.* निर्बाध । निर्दोष ।
unexhausted *n.* असमाप्त ।
unexpected *a.* अप्रत्याशित ।
unexpectedness *n.* अप्रत्याशितता ।
unexperienced *a.* अननुभवी ।
unexplored *a.* अज्ञात ।
unfabled *a.* अकल्पित ।
unfailing *a.* अमोघ । अचूक ।
unfailingness *n.* अमोघता । अचूकपन ।
unfair *a.* अनीतिपूर्ण ।
unfairness *n.* अनीतिपूर्णता ।
unfaithful *a.* अस्वामिभक्त । भक्तिहीन ।
unfaithfulness *n.* अस्वामिभक्ति । भक्तिहीनता
unfavourable *a.* अननुकूल ।
unfit *a.* अनुपयुक्त ।
unfitness *n.* अनुपयुक्तता ।
unforeseen *a.* अपूर्वदृष्ट । अननुमित ।
unfortunate *a.* अभागा ।
unfortunately *ad.* अभाग्यवश ।
ungovernable *a.* अशासनीय ।
ungracious *a.* असौम्य ।
ungraciousness *n.* असौम्यता ।
ungrammatical *a.* अव्याकरणसम्मत, व्याकरणविरुद्ध ।
ungrounded *a.* निराधार ।

unhealthiness n, अस्वास्थ्यकरता।
unhealthy n. अस्वास्थ्यकर।
unheard a. अश्रुत।
—of अश्रुतपूर्व।
unheeded a. उपेक्षित।
unhistoric, (-al) a. अनैतिहासिक, इतिहास-विरुद्ध।
unholiness n. अशुचिता।
unholy a. अशुचि।
unhuman a. अमानुषिक।
unhumanize v. अमानुषीकृत करना, अमानवीय बनाना।
unifiable a. एककरणीय।
unification n. एकीकरण।
unified a. एकीकृत।
uniform a. एकरूप।
—acceleration एकरूप गतिवर्धन।
uniformitarian n. एकरूपतावादी।
uniformitarianism n. एकरूपतावाद।
uniformity n. एकरूपता।
—of nature प्रकृति की एकरूपता।
uniformly ad. एकरूपतः।
unify v. एकरूप बनाना या करना।
unigeniture n. इकलौतापन।
unilateral a. एकपक्षीय।
unimportant a. अमहत्वपूर्ण।
unimprovable a. अपरिष्कार्य।
unimprovableness n. अपरिष्कार्यता।
unimproved a. अपरिष्कृत।
unimproving a. अपरिष्कारशील।
uninspired a. अनुत्तेजित।
unintelligibility n. अबोध्यता।
unintelligible a. अबोध्य।
unintelligibleness n. अबोध्यता।
uninterrupted a. निर्विघ्न, अविच्छिन्न।
uninviting a. अनाकर्षक।
union n. संघ। सम्मिलन। एकता।
unionism n संघवाद।
unionist n. संघवादी।
unionistic a. संघवादीय।
unionize v. संघ बनाना। संघ का सदस्य बनाना या होना।
unique a. अनुपम, अपूर्व।
uniqueness n. अनुपमता, अपूर्वता।
unison n. स्वरैक्य, स्वरमेल। a. एकतान।
unisonal, unisonant, unisonous a. समध्वनि।
unisonance n. समध्वनिता।
unit n. इकाई। इकाई का परिमाण।
—abstract—अमूर्त इकाई।
unitable a. सहयोज्य। संयोज्य।
unitarian n. ऐक्यवादी।
unitarianism n. ऐक्यवाद।
unitarianize v. ऐक्य स्थापित करना।
unitary a. एकता-सम्बन्धी।
united a. संयुक्त।
uniter n. संयोजक।
unity n. एकता।
—ies of time, place & action समय-स्थान-कार्य-एकलन।
—the dramatic—ies नाटकीय एकलन
universal a. विश्वव्यापी।
—intelligence महत् बुद्धि।
universalism n. विश्ववाद।
universalist n. विश्ववादी।
univ listic a. विश्ववादीय।
universality n. विश्वव्यापकता।
universalization n. विश्व-व्यापीकरण।
universalize v. विश्व-व्यापी बनाना।
universalness n. विश्वव्यापकता।
universe n. सम्पूर्ण सृष्टि, विश्व, ब्रह्माण्ड।
university n. विश्वविद्यालय।
—senate विश्वविद्यालय की प्रवन्धसमिति
universologist n. विश्वविज्ञानी।
universology n. विश्वविज्ञान।
univocal a. एकार्थक।
unjust a. अन्यायपूर्ण।
unjustifiable a. न्याय-विरुद्ध।

unjustifiableness *n.* न्यायविरुद्धता ।
unknowability, unknowableness *n.* अज्ञे-
unknowable *a.* अज्ञेय । [यता ।
unknown *a.* अज्ञात ।
unlawful *a.* विधिविरुद्ध ।
unlawfulness *n.* विधि-विरुद्धता ।
unlike *a.* असदृश ।
unlikelihood *n.* असम्भाव्यता ।
unlikely *a.* असम्भाव्य ।
unlikeness *n.* असादृश्य ।
unlimited *a.* असीम, अपरिमित ।
unlimitedness *n.* असीमता, अपरिमितता ।
unmeant *a.* अनभिप्रेत ।
unmentionable *a.* अनुल्लेख्य ।
unmentioned *a.* अनुल्लिखित ।
unmoral *a.* अनैतिक ।
unmorality *n.* अनैतिकता ।
unmusical *a.* विस्वर, बेसुरा, संगीत-विरत ।
unmusicality *n.* विस्वरता, बेसुरापन, संगीत-
unnamable *a.* अकथ्य । [विरति ।
unnamed *a.* अकथित ।
unnatural *a.* अनैसर्गिक, अप्राकृतिक ।
unnaturalness *n.* अनैसर्गिकता, अप्राकृतिकता ।
unnaturalize *v.* अनैसर्गिक या अप्राकृतिक
unofficial *a.* शासकेतर । अनधिकृत । [बनाना ।
unopposed *a.* निर्विरोध ।
unoriginal *a.* अमौलिक ।
unornamental *a.* अनलंकृत ।
unpaged *a.* अपृष्ठांकित ।
unparalleled *a.* अप्रतिम, निरुपम ।
unparliamentariness *n.* असांसदिकता, संसद-
रीति-विरुद्धता । [विरुद्ध ।
unparliamentary *a.* असांसदिक, संसद-रीति-
—language असांसदिक भाषा, अशिष्ट
भाषा ।
unphilosophical *a.* दर्शनविरुद्ध ।
unplanned *a.* अयोजित ।
unpoetic *a.* काव्यनियम-विरुद्ध ।
unpopular *a.* लोकाग्राह्य, लोकाप्रिय ।
unpopularity *n.* लोकाग्राह्यता, लोकाप्रियता ।
unpractical *a.* अव्यावहारिक, अव्यवहार्य ।
unpracticality *n.* अव्यावहारिकता, अव्यवहार्यता
unpractised *a.* अनभ्यस्त । अव्यवहृत ।
unprecedented *a.* अभूतपूर्व ।
unpredictable *a.* अपूर्वदृष्ट ।
unprejudiced *a.* पूर्वाग्रहरहित ।
unpremeditated *a.* अपूर्वयोजित, अपूर्वचिंतित ।
unprepared *a.* अप्रस्तुत । अनध्यात ।
unpreparedness *n.* अप्रस्तुतता । अनध्यातता ।
unpresentable *a.* अनुपहार्य ।
unprincipled *a.* सिद्धान्तहीन ।
unproductive *a.* अनुत्पादक ।
unprofessional *a.* व्यावसायिक रीति-प्रतिकूल ।
unprogressive *a.* अप्रगतिशील, परिवर्तनविरोधी ।
unprogressiveness *n.* अप्रगतिशीलता, परि-
unprompted *a.* अप्रेरित । [वर्तनविरुद्धता ।
unprovoked *a.* स्वतःकृत ।
unpublisbed *a.* अप्रकाशित ।
unqualified *a.* अपेक्षित योग्यताहीन ।
unquestionable *a.* निर्विवाद्य । आपत्तिरहित ।
unquestionableness *n.* निर्विवाद्यता । आपत्ति-
unquestioned *a.* निर्विवाद । [राहित्य ।
unquestioning *a.* निर्विवादी ।
unquestioningly *ad.* निर्विवादतः ।
unread *a.* अपठित । अपढ़ ।
unreal *a.* अयथार्थ । अतात्विक । अवास्तविक ।
unreality *n.* अयथार्थता । अतात्विकता ।
अवास्तविकता ।
—feeling of—अवास्तविकता की भावना ।
unreasonable *a.* अयुक्तिसंगत । अयुक्तिसिद्ध ।
तर्कशून्य ।
unreasonableness *n.* अयुक्तिसंगतता । तर्क-
unrefined *a.* अपरिमार्जित । [शून्यता ।
unregistered *a.* अपंजीकृत ।

unresolved *a.* अकृतसंकल्प ।
unrest *n.* अशान्ति ।
unrestrained, unrestricted *a.* अनर्गल ।
unrhythmical *a.* लयरहित, तालविरुद्ध ।
unrighteous *a.* अधार्मिक । अनीतिचारी ।
unrighteousness *n.* अधार्मिकता । अनीतिचारिता
unrivalled *a.* अप्रतिद्वन्दी, अतुल्य ।
unruliness *n.* अदम्यता ।
unruly *a.* अदम्य ।
unsatisfactory *a.* असन्तोषजनक ।
unsatisfied *a.* असन्तुष्ट ।
unsaturated *a.* असंतृप्त ।
unsayable *a.* अकथनीय ।
unscientific *a.* अवैज्ञानिक ।
unscriptural *a.* अशास्त्रीय । शास्त्रविरुद्ध ।
unscripturally *ad.* शास्त्रविरुद्धतः ।
unscrupulous *a.* सिद्धान्तशून्य ।
unscrupulousness *n.* सिद्धान्तशून्यता ।
unsearchable *a.* अनन्वेषणीय ।
unsearchableness *n.* अनन्वेषणीयता ।
unsearched *a.* अनन्वेषित ।
unsearching *a.* अनन्वेषी ।
unseasonable *a.* असामयिक ।
unseasonableness *n.* असामयिकता ।
unseasoned *a.* असमयजनित ।
unsectarian *a.* असाम्प्रदायिक ।
unsectatianism *n.* असाम्प्रदायिकता ।
unselfish *a.* निःस्वार्थ, निःस्वार्थी ।
unselfishness *n.* निःस्वार्थता ।
unsex *v.* नारीत्व या पुरुषत्व का विलोप करना ।
unskilful, unskilled *a.* अपटु ।
unskilfulness *n.* अपटुता ।
unsociable, unsocial *a.* असामाजिक ।
unsociableness *n.* असामाजिकता ।
unsound *a.* अस्वस्थ । विकृत ।
—mind विक्षिप्त मस्तिष्क ।
unsoundness *n.* अस्वस्थता । विकृति ।
unspeakable *a.* अनिर्वचनीय ।
unspeakableness *n.* अनिर्वचनीयता ।
unstability *n.* अस्थिरता ।
unstable *a.* अस्थिर ।
unstressed *a.* बलहीन ।
unstudied *a.* अनधीत ।
unsubstantial *a.* निःसत्व, निस्सार ।
unsubstantiality *n.* निःसत्वता, निस्सारता ।
unsuccess *n.* असफलता ।
unsuccessful *a.* असफल ।
unsuitability *n.* अननुकूलता ।
unsuitable *a.* अननुकूल ।
unsuited *a.* अनुपयुक्त ।
unsung *a.* न गाया हुआ ।
unsurmountable *a.* अलंघ्य ।
unsymmetrical *a.* असममित, विसंगत ।
unsymmetry *n.* असममिति, विसंगति ।
unsystematic *a.* अव्यवस्थित ।
unthinkable *a.* विचारातीत ।
untimeliness *n.* असामयिकता ।
untimely *a.* असामयिक ।
untold *a.* अव्यक्त, अकथित ।
untouchability *n.* अस्पृश्यता ।
untouchable *a.* अस्पृश्य ।
untouched *a.* अस्पृष्ट ।
untrained *a.* अप्रशिक्षित ।
untransferable *a.* अहस्तान्तरणीय, अस्थानान्तरणीय ।
untrue *a.* अतथ्य, असत्य ।
untrustworthy *a.* अविश्वस्त ।
untruth *n.* अयथार्थता, असत्यता ।
untune *v.* बेसुरा या बेताल करना ।
unusual *a.* असाधारण ।
unusuality *n.* असाधारणता ।
unusually *ad.* असाधारणतया ।
unutterable *a.* अनुच्चार्य ।
unveiled *a.* अनावृत्त ।
unveiling *n.* अनावरण ।

unversed *a.* अदक्ष।
unvoiced *a.* अघोष, अनुच्चरित।
—*letters* अघोष वर्ण।
unvouched *a.* अपुष्ट।
unwieldiness *n.* दुर्वहता।
unwieldy *a.* दुर्वह।
unwilling *a.* विमुख, असम्मत।
unwillingness *n.* विमुखता, असम्मतता।
unwitting *a.* अज्ञान।
unwittingly *ad.* अज्ञानतः।
unworldly *a.* असांसारिक।
unworthiness *n.* कुपात्रता।
unworthy *a.* कुपात्र।
unwritten *a.* अलिखित।
unyielding *a.* अटल।
uplift *n.* उन्नयन, उद्धार।
uranographic, (-al) *a.* नभशास्त्रीय।
uranography *n.* नभशास्त्र।
uranology *n.* ज्योतिष, खगोल।
uranometry *n.* वर्णनात्मक ज्योतिष।
uranus *n.* मंगलग्रह।
urban *a.* नगर-सम्बन्धी, नगरीय।
urbane *a.* शीलवान्।
urbanity *n.* शीलवत्ता।
urbanization *n.* नगरीकरण।
urbanize *v.* (गाँव से) नगर या नगरीय बनाना।
urge *n.* उत्कट लालसा, प्रेरणा।
urgency *n.* अत्यावश्यकता।
urgent *a.* अत्यावश्यक।
urger *n.* प्रेरयिता।
usage *n.* परिपाटी, चलन।
use *n.* रीति। प्रयोग, उपयोग। उपयोगिता।
used *a.* अभ्यस्त। प्रयुक्त।
useful *a.* उपयोगी. लाभप्रद।
—art उपयोगी कला।
usefulness *n.* उपयुक्तता, लाभप्रदता।
user *n.* प्रयोक्ता।
usual *a.* यथास्वभाव, सामान्य, यथारीति।
usually *ad.* सामान्यतः। यथारीति।
usualness *n.* सामान्यता, रीतिसम्मतता।
utilitarian *n., a.* उपयोगितावादी।
utilitarianism *n.* उपयोगितावाद।
utilitarianize *v.* उपयोगितापूर्ण बनाना।
utility *n.* उपयोगिता।
utilizable *a.* उपयोगार्ह।
utilization *n.* उपयोगीकरण।
utopia *n.*आदर्शराज्य, रामराज्य। काल्पनिकआदर्श
utopian *n.* काल्पनिक आदर्शदर्शी। अव्यवहारी स्वप्नदर्शी सुधारक।
——sociolism आदर्शवादी समाजवाद।
utopianism *u.* कल्पित आदर्शवाद।
utter *v.* उच्चारण करना।
utterability *n.* उच्चार्यता, उच्चारणीयता।
utterable *a.* उच्चार्य, उच्चारणीय।
utterance *n.* उच्चारण। अभिव्यक्तीकरण। [वाक्शक्ति।
utterer *n.* उच्चारक।
utterly *ad.* नितान्त।
uttermost *a.* चूडान्त।
uvula *n.* अलिजिह्वा।
uvular *a.* अलिजिह्वा-सम्बन्धी।
uxorious *a.* स्त्रैण, स्त्र्यासक्त।
uxoriousness *n.* स्त्रैणता, स्त्रियासक्ति।

V

Vacancy *n.* शून्यता, रिक्तता। शून्यपद। रिक्त [स्थान।
vacant *a.* शून्य., रिक्त।
vacation *n.* विरामकाल।
vacational *a.* विरामकालीन।
vacillation *n.* अस्थिरता।
vacillatory *a.* अस्थिर।
vacuous *a.* खोखला।
vacuousness, vacuity *n.* खोखलापन।
vacuum *n.* शून्यता। शून्यस्थान।
vagarious *a.* चपलबुद्धि। सनकी।
vagary *n.* बुद्धिचापल्य। सनक।

vague *a.* अनिश्चित, अस्पष्ट ।
vagueness *n.* अनिश्चितता, अस्पष्टता ।
vain *a.* निष्फल, व्यर्थ ।
vainglorious *a.* मिथ्याभिमानी ।
vaingloriousness *n.* मिथ्याभिमानता ।
vainglory *n.* मिथ्याभिमान ।
vainness *n.* निष्फलता, व्यर्थता ।
valediction *n.* आशीर्वाद ।
valedictory *a.* आशीर्वादात्मक ।
valiance, (-cy) *n.* विक्रम ।
valiant *a.* विक्रमी ।
valid *a.* मान्य, वैध ।
validate *v.* मान्य करना, वैध करना ।
validation *n.* वैधीकरण ।
validity, validness *n.* मान्यता, वैधता ।
valley *n.* उपत्यका ।
valorous *a.* पराक्रमी ।
valour *n.* पराक्रम ।
valuable *a.* मूल्यवान ।
valuableness *n.* मूल्यवत्ता ।
valuate *v.* मूल्यांकन करना ।
valuation *n.* मूल्यांकन ।
value *n.* महत्ता । मूल्य ।
vanity *n.* अहंमन्यता । मिथ्याहंकार ।
—V—Fair असार संसार ।
vanquish *v.* परास्त करना ।
vanquishable *a.* पराजेय ।
vanquisher *n.* परास्तकर्ता ।
vapid *a.* विरस ।
vapidity, vapidness *n.* विरसता ।
vaporability *n.* वाष्पता ।
vaporanium *n.* वाष्प-स्नानागार ।
vaporiferous *a.* वाष्पोत्पादक ।
vaporific *a.* वाष्पीय ।
vaporization *n.* वाष्पीकरण ।
vaporize *v.* वाष्पीकृत करना ।
vaporose *a.* वाष्पमय ।
vaporosity *n.* वाष्पमयता ।
vaporous *a.* वाष्पीय ।
vaporousness *n.* वाष्पीयता ।
vapour *n.* वाष्प ।
—bath वाष्प-स्नान ।
variability, variableness *n.* परिवर्तनीयता ।
variable *a.* परिवर्तनीय, परिवर्तनशील ।
variance *n.* विभिन्नता ।
variant *n.* पाठान्तर, पाठभेद । *a.* विभिन्न ।
variation *n.* विभिन्नता । रूपान्तर ।
—grammatical—शाब्दिक रूपान्तर ।
varied *a.* विविध, विभिन्न ।
—response विविध प्रतिक्रिया ।
variety *n.* विभिन्नता । प्रकारभेद ।
variorum *n.* विविध टीकासमन्वित ग्रन्थ । *a.* विविध टीका-समन्वित ।
—edition विविध टीका-समन्वित संस्करण ।
various *a.* नानारूप । विभिन्न ।
variousness *n.* नानारूपता । विभिन्नता ।
varying *a.* न्यूनाधिक, घटता-बढ़ता ।
—degree न्यूनाधिक मात्रा ।
vast *a.* वृहत, विशाल ।
vastidity, vastitude *n.* वृहतता, विशालता ।
vaticinal *a.* भविष्यसूचक ।
vaticinate *v.* भविष्यत् कहना ।
vaticination *n.* भविष्यकथन ।
vaticinator *n.* भविष्यवक्ता ।
vaticinatress *n.* भविष्यद्वक्त्री ।
vegetarian *a.* शाकाहारी ।
vegetarianism *n.* शाकाहारवाद ।
vehemence, (-cy) *n.* प्रचण्डता, प्रबलता ।
vehement *a.* प्रचण्ड, प्रबल ।
veil *n.* अवगुण्ठन । छद्मवेष ।
veiled *a.* अवगुण्ठित ।
velar *a.* कण्ठ्य ।
velocity *n.* द्रुतगति ।
venal *a.* अर्थक्रेय, उत्कोच्य ।

venality *n.* अर्थक्रेयता, उत्कोच्यता ।
venerability, venerableness *n.* पूजनीयता, श्रद्धास्पदता ।
venerable *a.* पूजनीय, श्रद्धास्पद ।
venerate *v.* श्रद्धा-पूजा करना ।
veneration *n.* श्रद्धा-भाव, पूजा-भाव ।
venerator *u.* श्रद्धालु, श्रद्धावान्, पूजनेवाला ।
venereal *a.* रतिज, रति-सम्बन्धी ।
venery *n.* रति, सम्भोग ।
vengeance *n.* प्रतिशोध ।
vengeful *a.* प्रतिशोधपूर्ण, प्रतिशोधशील ।
ventrilocution, ventriloquy *n.* ध्वनि-स्थानान्तरण ।
ventriloquial, ventriloquistic, ventriloquous, *a.* ध्वनि-स्थानान्तरण-सम्बन्धी ।
ventriloquism *n.* शब्द-स्थानान्तरण ।
ventriloquist *n.* शब्द-स्थानान्तरणविद् ।
veutriloguize *v.* शब्द-स्थान्तरण करना, ध्वनि बदलकर बोलना ।
venture *n.* साहसिक कार्य, संकट का कार्य ।
venturer *n.* साहसिक ।
venturesome, venturous *a.* साहसिक संकटमय ।
venturesomeness venturousness *n.* साहसिकता, संकटमयता ।
venus *n.* शुक्रग्रह । काम-देवी, वासना ।
veracious *a.* सत्यनिष्ठ ।
veracity *n.* सत्यनिष्ठा ।
verb *n.* क्रिया, क्रियापद ।
—auxiliary—सहायक क्रिया ।
—copulative—संयोजक क्रिया ।
—deponent—अकर्तरि क्रिया ।
—intransitive—अकर्मक क्रिया ।
—reflective—कर्तरि क्रिया ।
—transitive—सकर्मक क्रिया ।
verbal *n.* क्रियार्थक संज्ञा । *a.* मौखिक । शाब्दिक । क्रिया-विषयक । धातु-सम्बन्धी ।
—consistency शाब्दिक संगति ।
—noun क्रियार्थक संज्ञा ।
verbalism *n.* शब्दानुशीलन । शब्दशोध ।
verbalist *n.* शब्दानुशीलक, शब्दशोधक ।
verbality *n.* शब्दबहुलता । मौखिकता ।
verbalization *n.* क्रियारूप में परिवर्तन ।
verbalize *v.* क्रियारूप में बदलना, क्रियारूप-बनाना । बहुशब्दयुक्त होना ।
verbally *ad.* शब्दशः, अक्षरशः ।
verbarian *n.* शब्दरचयिता, शब्द गढ़नेवाला ।
verbatim *ad.* शब्दशः, अक्षरशः ।
—report शब्दशः विवरण ।
verbiage, verbosity *n.* शब्दबाहुल्य, शब्दाडंबर
verbigerate *v.* निरर्थक शब्दों का प्रयोग या आवृत्ति करना ।
verbigeration *n.* निरर्थक शब्दावृत्ति, निरर्थक शब्द-प्रयोग ।
verbose *a.* शब्दबहुल, शब्दाडम्बरपूर्ण ।
verboseness *n.* शब्दबहुलता, शब्दाडम्बरपूर्णता
verdict *n.* अन्तिम निर्णय, पंचनिर्णय ।
verdical *a.* सत्यव्रती ।
veridicality *n.* सत्यव्रतित्व ।
veridicous *a.* सत्यव्रतपूर्ण ।
veridity *n.* सत्यव्रत ।
verifiability, verifiableness *n* सत्याप्यता ।
verifiable *a.* सत्याप्य ।
verification *n.* सत्यापन ।
verificatory *a.* सत्यापी ।
verified *a.* सत्यापित ।
verifier *n.* सत्यापक ।
verify *v.* सत्यापन करना ।
verifying *a.* सत्यापनकारी ।
verisimilar *a.* सत्याभासी ।
verisimilitude *n.* सत्याभासता ।
vernacular *n.* देशभाषा ।
vernacularism *n.* देशभाषावाद ।
vernacularist *n.* देशभाषा-लेखक ।

vernacularity *n.* (भाषा का) देशीपन।
vernacularization *n.* (भाषा का) देशीकरण।
vernacularize *v.* देशीभाषा-रूप में लिखना।
vernal *a.* वासन्ती, वसन्तकालीन।
versatile *a.* बहुशास्त्रकुशल। सर्वतोमुखी, बहुमुखी। चपल।
—author सर्वतोमुखी रचनाकार।
versatileness, versatility *n,* बहुशास्त्रज्ञता। सर्वतोमुखी प्रतिभा। चपलता।
verse *n.* पद्य, कविता। *v.* पद्यबद्ध करना या होना
—monger तुक्कड़।
—mongering तुक्कड़पन।
versed *a.* निपुण, निष्णात।
verselet *n.* छोटी कविता या पद्य।
versicle *n.* संक्षिप्त कविता, संक्षिप्त पद्य।
versicular *a.* पद्य-सम्बन्धी, कविता-सम्बन्धी।
—division पद्य-विभाजन।
versification *n.* पद्यरचना।
versificator *n.* पद्यकार, कठकवि।
versifier *n.* पद्यलेखक, काव्यरचयिता।
versify *v.* (गद्य को) पद्यबद्ध करना।
version *n.* पाठ। पाठान्तर, भाषान्तर।
—authorized—अधिकृत पाठ।
—revised—संशोधित पाठ।
versional *a.* पाठान्तरीय, भाषान्तर-सम्बन्धी।
versionist *n.* भाषान्तरकर्त्ता।
verslibrist *n.* अतुकान्त कविताकार।
vertex *n.* शिरोविन्दु। पराकाष्ठा।
verve *n.* भावावेश।
vesper *n.* सान्ध्यकालीन उपासना।
vespertine *a.* सान्ध्यकालीन। अस्तोन्मुख।
vested *a.* निहित।
—interests निहित स्वार्थ।
vestige *n.* चिह्न, लक्षण।
veteran *a.* ज्ञानवृद्ध, अनुभवी।
veto *n.* प्रतिनिषेध, निषेधाधिकार।
vexation *n.* खीझ।
vexatious *a.* खिझानेवाला।
vibratile *a.* कम्पनीय, कम्पनशील।
vibratility *n.* कम्पनीयता, कम्पनशीलता।
vibrating *a.* कम्पित, कम्पनकारी।
vibration *n.* कम्पन।
vibrational *a.* कम्पनात्मक।
vibrative *a.* कम्पायमान।
vibratory *a.* कम्पनशील।
vice *n.* पाप, दोष, अवगुण।
vicinity *n.* सान्निध्य। पड़ोस।
vicious *a.* पापी, दूषित, दोषयुक्त, अवगुणयुक्त।
—circle दूषित वातावरण या संगति।
viciousness *n.* पापीपन, दूषितता, दोषपूर्णता, अवगुणयुक्तता।
vicissitude *n.* भाग्य-परिवर्तन।
vicissitudinous *a.* भाग्य-परिवर्तनशील।
view *n.* दृश्य। मत।
—point दृष्टिकोण।
viewable *a.* दृश्यमान।
viewer *n.* दर्शक।
viewless *a.* अदृश्य, अगोचर।
vigilance *n.* सजगता, जागरूकता।
vigilant *a.* सजग, जागरूक।
vigorous *a.* ओजपूर्ण, ओजस्वी। पौरुषयुक्त। उत्साहपूर्ण।
vigorousness *n.* ओजपूर्णता, औजस्विता। पौरुषयुक्तता। उत्साहपूर्णता।
vigour *n.* ओज। पौरुष। उत्साह।
vigourless *a.* ओजहीन। पौरुषहीन। निरुत्साही।
vilification *n.* अपवाद।
vilifier *n.* अपवादक।
vilify *v.* अपवाद फैलाना, निन्दा करना।
village *n.* ग्राम।
—organisation ग्राम-संगठन।
—uplift ग्रामोद्धार।
villagery *n.* ग्राम्य जनता।
villain *n.* दुरात्मा, दुर्जन।

villainous *a.* दुर्जनोचित, दुर्वृत्त ।
villainousness *n.* दुर्जनोचितता, दुर्वृत्तता ।
villainy *n.* दुर्वृत्ति ।
villatic *a.* ग्राम्य ।
vincibility *n.* विजेयता ।
vincible *a.* विजेय ।
vindicability *n.* प्रतिसमर्थनीयता । दोष-निरसनीयता, सत्यस्थापनीयता ।
vindicable *a.* प्रतिसमर्थनीय । दोष-निरसनीय, सत्यस्थापनीय ।
vindicate *v.* प्रतिसमर्थन करना । दोषनिरसन करना । सत्यस्थापन करना । [सत्यस्थापन ।
vindication *n.* प्रतिसमर्थन । दोष-निरसन,
vindicative *a.* प्रतिशोधशील । प्रतिसमर्थनशील ।
vindicator *n.* प्रतिसमर्थक । दोष-निरसनकर्त्ता, सत्यस्थापक । [कारी ।
vindicatory *a.* प्रतिशोधात्मक । प्रतिसमर्थन-
vindicatress *n.* प्रतिसमर्थिका । दोषनिरसनकर्त्री,
vindictive *a.* प्रतिशोधकारी । [सत्यस्थापिका ।
vindictiveness *n.* प्रतिशोधकारिता ।
violable *a.* उल्लंघनीय ।
violate *v.* उल्लंघन करना ।
violated *a.* उल्लंघित ।
violation *n.* उल्लंघन ।
—of law नियमोल्लंघन ।
violative *a.* उल्लंघनकारी ।
violator *n.* उल्लंघक ।
violence *n.* हिंसा, बल-प्रयोग । उग्रता ।
violent *a.* हिंसापूर्ण, बलशाली । उग्र ।
virgin *a.* अक्षत । अक्षतयोनि । कुमारी
virginal *a.* कौमार्य-विषयक ।
virginhood, virginity *n.* कौमार्य, अक्षतावस्था
virile *a.* पुरुषार्थी, पुरुषोचित ।
virility *n.* पुरुषत्व, पुरुषार्थ ।
virtual *a.* प्रतीयमान, सम्भाव्य, आभासी ।
virtuality *n.* प्रतीयमत्ता, सम्भाव्यता, आभासता ।
virtually *ad.* फलतः, सम्भवतः ।

virtue *n.* सद्गुण ।
—theological—s धार्मिक गुण ।
virtueless *a.* गुणहीन ।
virtuosity, virtuosoship *n.* कलामर्मज्ञता ।
virtuoso *n.* कलामर्मज्ञ, कलाप्रेमी ।
virtuous *a.* सद्गुणी ।
virtuousness *n.* सद्गुणता ।
visibility, visibleness *n.* दृश्यमानता, दृष्टि-गोचरता, प्रत्यक्षता ।
visible *a.* दृश्यमान, दृष्टिगोचर, प्रत्यक्ष ।
—speech वर्णमाला ।
visibly *ad.* दृश्यरूपतः, प्रत्यक्षतः ।
vision *n.* दृष्टि, दृष्टिशक्ति । स्वप्नगतवस्तु ।
—field of—दृष्टिसीमा । [दिवास्वप्न ।
visional *a.* दृष्टि-सम्बन्धी । दिवास्वप्न-सम्बन्धी । काल्पनिक ।
visionariness *n.* दिवास्वप्नदर्शिता, कल्पनाप्रियता
visionary, visionist *n.* दिवास्वप्नदर्शी ।
visual *a.* दृष्टिग्राह्य, चाक्षुष । [कल्पनाप्रिय ।
—illusion दृष्टिभ्रम ।
—point दृश्यविन्दु ।
—process दृष्टि प्रक्रिया ।
visuality *n.* दृष्टिग्राह्यता, चाक्षुषता ।
visualization *n.* दृष्टिगत-चित्रण । मानसदर्शन ।
visualize *v.* दृष्टिगत करना, गोचर करना । मानसदर्शन करना ।
vital *a.* प्राणधारक । जीवनदायक । जीवनावश्यक,
—force प्राणशक्ति । [सांघातिक ।
vitalism *n.* जीवनीशक्तिवाद, प्राणशक्तिवाद ।
vitalist *n.* जीवनीशक्तिवादी, प्राणशक्तिवादी ।
vitalistic *a.* जीवनीशक्तिवादीय । प्राणशक्ति-वादीय ।
vitality *n.* जीवनीशक्ति, प्राणशक्ति ।
vitalization *n.* जीवनीशक्तिदान ।
vitalize *v.* जीवनीशक्ति देना ।
vitalizing *a.* जीवनीशक्तिदायक ।
vitiate *v.* दूषित या विकृत करना ।

vitiated *a.* दूषित, विकृत ।
vitiating *a.* दूषणकारी, विकारी ।
vitiation *n.* दूषण, विकार ।
vitiator *n.* दूषक, विकृतकर्ता ।
vivacious *a.* जीवन्त, प्रफुल्ल । सदाबहार ।
vivaciousness, vivacity *n.* जीवन्तता । सदा-बहारपन ।
vivid *a.* सजीव । विशद ।
vividity *n.* सजीवता । विशदता ।
vocable *n.* शब्द ।
vocabulary *n.* शब्द-समूह । शब्दावली । शब्द-कोश ।
vocabulist *n.* शब्दकोश-रचयिता ।
vocal *n.* उच्चार, स्वर । *a.* उच्चरित, स्वर-विषयक । ध्वनिमय । मौखिक ।
—cords ध्वनितन्त्री, स्वरयन्त्र ।
—language मौखिक भाषा ।
—music कण्ठ-संगीत ।
—sound कण्ठ-ध्वनि ।
vocalic *a.* स्वर-संबंधी ।
—declension अजन्त शब्दरूप ।
vocalism *n.* स्वरसाधना ।
vocalist *n.* गायक ।
vocality *n.* वाचिकता । गानक्षमता ।
vocalization *n.* स्वरसाधना ।
vocalize *v.* स्पष्टोच्चारण करना । स्वरसाधना करना ।
vocation *n.* व्यवसाय, जीविका ।
vocational *a.* व्यावसायिक, जीविका-सम्बन्धी ।
vocative *n.* सम्बोधन-पद । *a.* सम्बोधक ।
—case सम्बोधन कारक ।
vogue *n.* प्रथा । प्रचलित प्रयोग ।
voice *n.* नाद, ध्वनि । उच्चरित स्वर । वाच्य ।
—active—कर्तृवाच्य ।
—impersonal—भाववाच्य ।
—passive—कर्मवाच्य ।
voiced *a.* सघोष, ध्वनित ।
—plosive—घोषस्पर्श ।
voiceful *a.* ध्वनिपूर्ण, मुखर, नादयुक्त ।
voiceless *a.* स्वरविहीन, अघोष, अनुच्चरित ।
voicelessness *n.* स्वरविहीनता ।
void *a.* शून्य । असिद्ध । निःसत्व । असार ।
—null &—असिद्ध और अमान्य ।
voidable *a.* शून्यकरणीय । त्याज्य । अमान्य ।
voidance *n.* शून्यता । परित्याग । अमान्यीकरण ।
voided *a.* शून्य । परित्यक्त । अमान्यकृत ।
voidness *n.* शून्यता । अमान्यता । निःसत्वता ।
volcanic *a.* ज्वालामुखीय ।
volcanicity, volcanism *n.* ज्वालामुखीयता ।
volcanist *n.* ज्वालामुखीविद्याज्ञ ।
volcanized *a.* ज्वालामुखी-प्रभावित ।
volcano *n.* ज्वालामुखी ।
volcanological *a.* ज्वालामुखीविज्ञानीय ।
volcanologist *n.* ज्वालामुखी-वैज्ञानिक ।
volcanology *n.* ज्वालामुखी-विज्ञान ।
volition *n.* संकल्प ।
volitional *a.* सांकल्पिक ।
volitionary *a.* संकल्पशील ।
volitionless *a.* संकल्पशून्य ।
volitive *a.* संकल्प-विषयक ।
volume *n.* ग्रन्थ-खण्ड । आयतन ।
voluminosity, voluminousness *n.* खण्डत्व । अनेक पुस्तकों का लेखन । विस्तारमयता ।
voluminous *a.* कई खण्डों का । विस्तारमय । आयतनिक ।
voluntarily *ad.* स्वेच्छापूर्वक ।
voluntariness *n.* स्वैच्छिकता, स्वेच्छाचारिता ।
voluntary *a.* स्वेच्छाकृत । स्वेच्छाप्रेरित ।
—confession स्वैच्छिक स्वीकारोक्ति ।
—reaction स्वैच्छिक प्रतिक्रिया ।
voluntaryism *n.* स्वेच्छावाद, निरपेक्षावाद ।
voluntaryist *n.* स्वेच्छावादी, निरपेक्षावादी ।
volunteer *n.* स्वयंसेवक ।
voluptuary *a.* विलास-सम्बन्धी ।
voluptuous *a.* विलासी ।
voluptuousness *n* विलासिता ।
votable *a.* मतदान योग्य ।

votaress *n.* उपासिका । अनुगामिनी ।
votarist, votary *n.* उपासक । अनुगामी ।
vote *n.* मत । मतपत्र ।
—casting—निर्णायक मत ।
—of censure निन्दाप्रस्ताव ।
vow *n.* व्रत । व्रतपूर्ण आचरण । *v.* व्रत लेना ।
vowel *n.* स्वर ।
—affinity स्वर-अनुरूपता ।
—back—पश्चस्वर ।
—central—मध्यस्वर ।
—closed—संवृतस्वर ।
—final—अन्त्यस्वर ।
—front—अग्रस्वर ।
—gradation अपश्रुति ।
—group स्वर-समुदाय ।
—halfclosed—अर्ध संवृतस्वर ।
—halfopen—अर्ध विवृतस्वर ।
—harmony स्वरानुरूपता, स्वरसंगति ।
—low—निम्नस्तरीय स्वर ।
—middle—मध्यस्वर ।
—mixed—मिश्रितस्वर ।
—neutral—उदासीनस्वर ।
—open—विवृतस्वर ।
—point स्वर-मात्रा ।
—semi—अर्धस्वर ।
—similarity स्वरसाम्य ।
—short—लघुस्वर ।
—simple—मूलस्वर, ह्रस्वस्वर ।
—sound स्वरध्वनि ।
—variation स्वरभेद ।
vowelize *v.* स्वरचिह्न लगाना ।
vowelled *a.* स्वरसहित ।
vowelless *a.* स्वररहित ।
vowelly *a.* स्वरसदृश ।
vower *n.* व्रती ।
vulgar *a.* साधारण । अश्लील, अशिष्ट । ग्राम्य ।
—the—जनसाधारण ।
—the—tongue देशभाषा ।
vulgarian *n.* अशिष्ट व्यक्ति ।
vulgarism *n.* ग्राम्यता । ग्राम्य-प्रयोग ।
vulgarity *n.* अश्लीलता, अशिष्टता । ग्राम्यता ।
vulgarization *n.* अशिष्टीकरण, ग्राम्यीकरण ।
vulgarize *v.* अशिष्ट बनाना । ग्राम्य बनाना ।

W

Wakening *n.* जागरण ।
—dream जाग्रत स्वप्न ।
walking encyclopaedia *n.* महापण्डित ।
wall-painting *n.* भित्तिचित्र ।
warm-description *n.* कामोत्तेजक वर्णन ।
warm-hearted *a.* स्नेहशील ।
warm-heartedness *n.* स्नेहशीलता ।
watch-word *n.* संकेत-शब्द ।
wave *n.* तरंग ।
—sound—ध्वनि-तरंग ।
ways & means *n.* उपाय और साधन ।
weak *a.* प्रत्ययान्त, परिवर्तनहीन ।
—ending (मुक्त छंद में) स्वराघातहीन शब्द
weal *n.* कल्याण ।
—the common—जनकल्याण ।
wearisome *a.* श्रान्तिकर ।
wearisomeness *n.* श्रान्तिकरता ।
weary *v.* श्रान्त करना । *a.* श्रान्त ।
weather-beaten *a.* ऋतुहत ।
weathered *a.* ऋतुप्रभावित ।
weathering *n.* ऋतुप्रभाव ।
wedded *a.* परिणीत, विवाहित ।
wedding *n.* परिणय, विवाह ।
—diamond—विवाह की साठवीं वर्षगाँठ ।
—golden—विवाह की पचासवीं वर्षगाँठ ।
—silver—विवाह की पचीसवीं वर्षगाँठ ।
weekly *n.* साप्ताहिक समाचारपत्र । *a.* साप्ताहिक ।
ad. प्रति सप्ताह ।
—paper साप्ताहिक पत्र ।
ween *v.* अनुमानना, विचारना ।

welfare *n.* कल्याण ।
—state जनकल्याणकारी राज्य ।
—work कल्याण-कार्य ।
well *ad.* उत्तमतः । यथेष्टतः । भलीभाँति । पूर्णतः
—balanced पूर्णसन्तुलित ।
—developed सुविकसित ।
—informed बहुश्रुत ।
—intentioned सुप्रयोजित ।
—mannered सुशालीन ।
—meaning सदाशय ।
—read सुविज्ञ ।
—regulated सुनियन्त्रित ।
—reputed सुप्रसिद्ध ।
—spoken सूक्त ।
—wisher शुभेच्छु ।
west *n.* प्रतीची, पश्चिम । *a.* पाश्चात्य ।
westernism *n.* पाश्चात्यवाद, पाश्चात्य पद्धति ।
westernize *v.* पाश्चात्य रंग में रँगना ।
whelm *v.* मग्न कर देना । अभिभूत करना ।
whim *n.* चित्तलहरी । तरंग ।
whimsical *a.* तरंगी, लहरी ।
whimsicality, whimsicalness *n.* तरंगीपन, लहरीपन ।
whirl-pool *n.* जलावर्त, भँवर ।
whirl-wind *n.* वात्यावर्त ।
whirligig of time *n.* काल-चक्र ।
whisper *n.* फुसफुसाहट, कानाफूसी ।
whispered vowel *n.* फुसफुसाहटवाला स्वर ।
white-flag *n.* सन्धि-पताका ।
white-handed *a.* निष्कलंक ।
whole-hearted *a.* हार्दिक ।
whole-heartedness *n.* हार्दिकता ।
whole-numbers *n.* पूर्णांक ।
wide-culture *n.* सामान्य संस्कृति ।
wide-fame *n.* व्यापक ख्याति ।
wild *a.* वन्य । असभ्य । उन्मत्त ।
—scenery भयंकर दृश्य ।

wildness *n.* वन्यता । असभ्यता । उन्मत्तता ।
will *n.* संकल्प, संकल्प-शक्ति । इच्छा ।
—good—सद्भावना । सुख्याति । साख ।
—ill—दुर्भावना ।
—power इच्छा-शक्ति ।
wind-pipe *n.* श्वास-नलिका ।
winding-up *n.* उपसंहार, समापन ।
wisdom *n.* बुद्धिमत्ता ।
—God of W—गणेश ।
wisecrack *n.* क्षिप्र उक्ति, हाजिरजवाबी ।
wisecracker *n.* क्षिप्रभाषी, हाजिरजवाब ।
wistful *a.* चिन्ताशील ।
wistfulness *n.* चिन्ताशीलता ।
wit *n.* बुद्धि-विलास ।
withdraw *v.* प्रत्याहार करना ।
withdrawable *a.* प्रत्याहार्य ।
withdrawal *n.* प्रत्याहार ।
withdrawer *n.* प्रत्याहर्ता ।
withdrawn *a.* प्रत्याहृत ।
with-vibration *a.* सघोष ।
with external flexion *a.* बहिर्मुखी विभक्ति प्रधान ।
without-vibration *a.* अघोष ।
witness *n.* साक्षी ।
witted *a.* विवेकयुक्त ।
witticism *n.* परिहासोक्ति ।
witticize *v.* परिहासोक्ति करना ।
wittiness *n.* परिहासपटुता ।
witty *a.* परिहासपटु ।
wizard *n.* मायावी ।
wizardry *n.* मायाविता ।
woman-suffrage *n.* महिला-मताधिकार ।
womanliness *n.* स्त्रीवत्ता, स्त्रीसुलभता ।
womanly *a.* स्त्रीवत, स्त्रीसुलभ ।
wonderful *a.* आश्चर्यजनक ।
wonderfulness *n.* आश्चर्यजनकता ।
woo *v.* प्रणय-याचना करना ।
wood-craft *n.* काष्ठकला ।

wood-nymph *n.* वनदेवी, वनदेवता ।
wooer *n.* प्रणय-प्रार्थी, प्रणय-याचक ।
word *n.* पद, शब्द ।
—big—s गर्वोक्ति ।
—blindness शब्दान्धता ।
—burning—s उत्तेजक शब्द ।
—book शब्दाभिधान ।
—formation शब्द-रचना ।
—order शब्द-क्रम ।
—perfect कष्ठाग्र अभिनेयांश ।
—picture शब्द-चित्र ।
—play शब्द-कौतुक ।
—splitter शब्दों का सूक्ष्मविश्लेषक ।
—splitting अतिसूक्ष्म शब्द-विश्लेषण ।
—the last—निर्णयात्मक शब्द ।
—wild & whirling—असन्तुलित कथन ।
wordage *n.* शब्द-संख्या ।
worded *a.* शब्दों में गठित ।
wordiness *n.* शब्दबहुलता, शब्दाडम्बर ।
wording *n.* शब्दयोजना, पदविन्यास ।
wordless *a.* निःशब्द, अभिव्यक्तिरहित ।
wordlore *n.* शब्दशास्त्र, पदविज्ञान । पदविज्ञानानुशीलन । शब्दशास्त्र-अध्ययन ।
wordlorist *n.* शब्दशास्त्री, पदविज्ञानाध्येता ।
wordly *a.* शाब्दिक ।
workability, workableness *n.* सुकरता, व्यवहार्यता, सम्पादनीयता ।
workable *a.* सुकर, व्यवहार्य, सम्पादनीय ।
working *n.* गतिविधि, कार्यपद्धति । *a.* उद्योगी, कार्यकारी ।
—committee कार्यकारिणी समिति ।
workmanship *n.* शिल्पकौशल ।
world *n.* विश्व, लोक, संसार । ब्रह्माण्ड ।
—external—बाह्य संसार ।
—the—of dreams स्वप्नलोक ।
—the other—परलोक ।
—this—मर्त्यलोक ।
—weary जीवन-विरक्त ।
—wide विश्वव्यापी ।
worldliness *n.* इहलोकासक्ति ।
worldly *a.* इहलौकिक, सांसारिक । व्यावहारिक ।
—minded ऐहिक बुद्धि युक्त ।
—wise व्यवहारज्ञानी ।
—wisdom व्यवहारज्ञान ।
worship *n., v.* पूजन (करना), अर्चना (करना), आराधना या उपासना (करना) ।
—man of—पूज्य व्यक्ति ।
worshipable, worshipful *a.* पूजार्ह, अर्चनीय, उपास्य ।
worshipability, worshipfulness, *n.* पूज्यता, आराधनीयता, उपासनीयता ।
worshiper *n.* पूजक, अर्चक, आराधक, उपासक ।
worth *n.* मूल्य । योग्यता । महत्व ।
worthy *a.* मूल्यानुरूप । योग्य । उपयुक्त ।
would-be *a.* भावी, उदीयमान ।
wretched *a.* तुच्छ, निकम्मा ।
wretchedneess *n.* तुच्छता, निकम्मापन ।
writ *n.* समादेश-पत्र ।
writable *a.* लेख्य ।
writership *n.* लेखक-पद । लेखनकार्य ।
writing *n.* लेखन, लिखावट । ग्रन्थ-रचना ।
—in—लिखित ।
written *a.* लिपिबद्ध, लिखित, रचित ।
wrong *n.* अधर्म, अनैतिक बात ।
—doer अधर्मी ।
—doing दुष्कर्म ।

X

Xenoglossia *n.* भाषेतर ज्ञान, बाह्यभाषाज्ञान ।
xenomania *n.* विदेशी संस्कृति-प्रेम ।
xenophobe *n.* विदेशी-जुगुप्सक ।
xenophobia *n.* विदेशी-जुगुप्सा ।
xylograph *n.* काष्ठोत्कीर्णन, नक्काशी ।
xylographer *n.* काष्ठोत्कीर्णनकार, नक्काश ।
xylographic *n.* काष्ठोत्कीर्णनकला-विषयक ।

xylography *n.* काष्ठोत्कीर्णनकला । नक्काशी-विद्या ।

Y

Year *n.* संवत्सर, वर्ष ।
—book अब्दकोश ।
—leap—अधिवर्ष ।
—lunar—चान्द्र वर्ष ।
yellow-press *n.* उत्तेजना फैलानेवाले पत्र ।
yodel *n.* आलाप । *v.* आलापना ।
yoke *n.* दासत्व । भार ।
—mate सहकर्मी ।
yore *n.* पुराकाल ।
young-blood *n.* युवकवर्ग । यौवनोन्माद ।
youth-movement *n.* युवक-आन्दोलन ।

Z

Zeal *n.* धुन ।
zealful *a.* धुनवाला ।
zealot *n.* पक्का धुनी ।
zealotic *a.* पक्की धुनवाला ।
zealotry *n.* पक्की धुन ।
zealous *n.* धुनलीन ।
zealousness *a.* धुनलीनता ।
zenith *n.* शिरोबिन्दु । पराकाष्ठा ।
zenithal *a.* शिरोबिन्दु-सम्बन्धी । पराकाष्टा-सम्बन्धी ।
zephyr *n.* वसन्ती वायु ।
zephyrus, zephyr *n.* पवन देवता ।
zero *n.* शून्य, विन्दु ।
—Absolute Z—परमशून्य ।
—development—विकासविन्दु ।
zest *n.* सुस्वाद । अभिरुचि ।
zesty *a.* सुस्वादु । अभिरुचिकर ।
zetetic *a.* अन्वेषक ।
zeugma *n.* पदलोप (दोष-विशेष) ।
zeugmatic *a.* पदलोप-सम्बन्धी ।
zone *n.* कटिबन्ध । कटिबन्धीय प्रदेश ।
—frigid—s हिम कटिबन्ध ।
—temperate—समशीतोष्ण कटिबन्ध ।
—time स्थानीय समय ।
—torrid—उष्ण कटिबन्ध ।
zoned *a.* कटिबन्धित ।
zoning *n.* कटिबन्धन ।
zoogeographer *n.* पशु-भूगोलवेत्ता ।
zoogeographical *a.* पशुलोक-सम्बन्धी भू-प्राणीय
zoogeography *n.* पशु-भूगोल, भूप्राणि-विस्तार ।
zoographer *n.* प्राणिवर्णनकार ।
zoographical *a.* पशु-वर्णन-सम्बन्धी, पशुशास्त्रीय
zoography *n* पशु-वर्णन विज्ञान, पशुशास्त्र ।
zoolater *n.* प्राणि-पूजक ।
zoolatrous *n.* प्राणि-पूजा-सम्बन्धी ।
zoolatry *n.* प्राणि-पूजा ।
zoological *a.* प्राणितत्वीय, प्राणि-विज्ञान-सम्बन्धी ।
zoologist *n.* प्राणितत्वविद, प्राणिविज्ञानवेत्ता ।
zoology *n.* प्राणितत्व, प्राणिविज्ञान ।
zoophysiology *n.* प्राणि-शरीररचना-शास्त्र ।
zoopsychologist *n.* प्राणि-मनोविज्ञानी ।
zoopsychology *n.* प्राणि-मनोविज्ञान ।

———